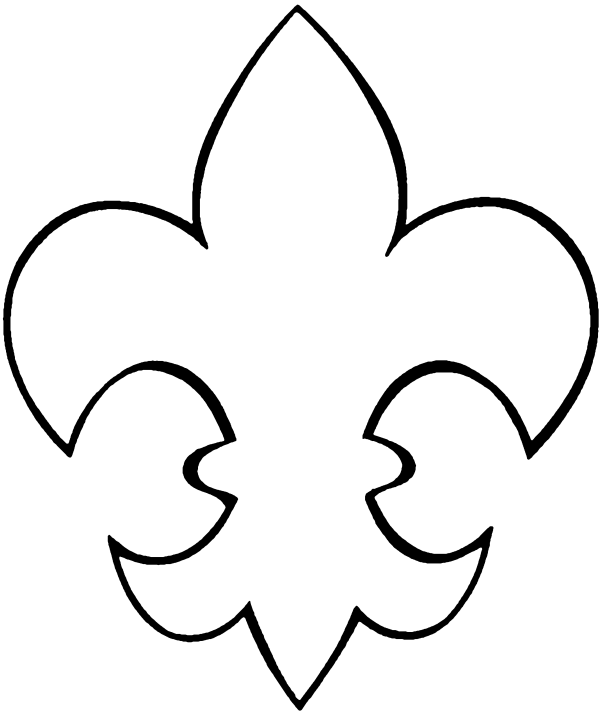

A MAGYAR CSERKÉSZET TÖRTÉNETE

1910–1948

A magyar cserkészet története 1910–1948

GERGELY FERENC

A MAGYAR CSERKÉSZET TÖRTÉNETE 1910 — 1948

GÖNCÖL KIADÓ BUDAPEST, 1989

Lektorálták:
Surányi László
és
Tilkovszky Lóránt

© Gergely Ferenc

Készült a Göncöl Kiadó
gondozásában.

Felelős kiadó:
Kiszel Vilmos

Felelős szerkesztő:
Bársony Katalin

A kötetet tervezte:
Vadász György

Szerkesztő:
Petz György

Fényképek:
Vékás Magda

Az eredeti dokumentumok
többsége
a szerző és Papp Emil
magángyűjteményéből
származik.
Felhasználtuk továbbá
az Országos Levéltár,
az Országos
Széchényi Könyvtár
és a szegedi
Móra Ferenc Múzeum
anyagait.

A kiadásban közreműködött:
Szigeti Tóth János

ISBN 963 02 5760 2

Kner Nyomda, Békéscsaba (157)
Felelős vezető:
Háromszéki Pál vezérigazgató

Tartalomjegyzék

Előszó 9

A cserkészet kezdő lépései Magyarországon (1909–1919) 11

Hogyan élt, tanult ifjúságunk a századfordulón? 11
A boy scout mozgalom születése, Baden-Powell nevelési elveinek, módszereinek lényege 13
A cserkészet első lépései Magyarországon 20
Alkalmazkodás a háborús és forradalmi viszonyokhoz 34

A kibontakozás, a sikerek és a „magyarországi válság" jelentkezésének évei (1919–1933) 45

A cserkészet megszilárdulásának és gyors térhódításának fő mozzanatai . . . 45
A társadalom magatartása 54
A VKM és a pedagógusok viszonya a cserkészethez 57
A cserkészvezető képzése és helye a mozgalomban 61
Egyházak, vallásfelekezetek kapcsolata a mozgalommal. 75
A leánycserkészet kezdetei 85
Kisfiúmozgalmak 93
Öregcserkészet 99
A cserkésznevelés fő gyakorlati eszközei, módszerei 106
A cserkészet és az ideológiai, politikai progresszió 114
A cserkészet és a „falu" 124
Versengés a leventeintézménnyel – lépések a cserkészet további militarizálására 131
Az MCsSz külügyi munkája, a mozgalom nemzetközi kapcsolatai és a kisebbségi magyar cserkészet 138
Nagytáborozások itthon és külföldön 148
Az 1933-as gödöllői jamboree 156

Megújulási kísérlet. Harc a „militaristák" és a „pacifisták" között (1933–1936) 169

Átszervezés a nemzetvédelem jegyében. Cserkészet Baden-Powell nélkül?. . 169
Növekvő feladatok, kisebb anyagi támogatás. 179
A nemzetközi kapcsolatok alakulása 180
„A cserkész minden cserkészt testvérének tekint" 182
Kisfiúk – öregek. A Fiatal Magyarság Szövetség 185
Meghódítja-e a cserkészet az iskolát? 190

Cserkész-leventék. Különleges kiképzési ágak erőltetett fejlesztése. 192
A vezetők kiképzők vagy „jellemfaragók" legyenek? 198
Reformokkal, neveléssel a „szélsőségek" ellen 200
A sajtó, az irodalom és a zene a cserkészek nevelésének szolgálatában 204
A lányok is letérnek az „igaz ösvényről" 207
Az egyházak egyre több figyelmet szentelnek a cserkészetnek 211
Erősödik az antiszemitizmus 214
A regölés lassú térhódítása reményeket ébreszt 218
Az 1936-os országos közgyűlés 221

A szövetségen belüli válság elmélyülésének, a katonai befolyás gyors térhódításának, a „mozgalom" születésének évei (1936–1942) 229

A katonai irányvonal erősödése és a cserkészpolitika (1936. december–1942. április) 229
Tájékozódás, bizonytalanság, széthúzás az új 25 év küszöbén 236
Az Andrássy út 60-ban 241
Mi várható a „cserkész miniszterelnöktől"? 243
Egy drámai hangulatú közgyűlés 249
A szövetségből „mozgalom" lesz! 253
Állandó gond a pénzügyi fedezet előteremtése 260
Nemzetközi kapcsolatok. Horthy Miklóstól a Hitlerjugendig 263
Előre az „ezeréves" határokig...! 269
A HÖK világa – cserkészvilág? 278
A „nagy játék" helyett egyre inkább: kiképzés! 280
Nemzetvédelem a művelődésben is – buktatókkal 283
Talpas cserkészettel a „bolsevizmus" ellen...! 286
Pax Ting (békegyűlés) a világháború küszöbén 288
Az egységesítés rögeszméje: Életképes-e a farkaskölyök mozgalom? 293
Tábornokok – hadsereg nélkül 294
Magyarságmentés, magyarságvédelem – regöléssel 296
A felekezeti összefogás. Mi történt a Táborkereszt matinén? 302
A „zsidókérdés" megoldásáért 306

A cserkészet látszat-élete a II. világháború idején (1942–1945) 321

A Teleki-hagyaték és az új irányvonal 321
Szűkös anyagi helyzetben 328
Vak vezet világtalant 328
Csapatélet a honvédelem szolgálatában 329
Lányok! A jelszó: Biztass, bátoríts! 334
Kényszerű egység 336
Nemcsak a terület, a megoldhatatlan gondok is növekedtek 337
Itt az alkalom az ifjúság tömegeinek meghódítására 340
„Zsidótlanítás" félgőzzel 341

Az írott szó az utolsó kapocs 343
Cserkészet az ellenállás idején 344
Magyar–lengyel cserkészkör 344
Szálasiéknak nem kell a cserkészet 346

A cserkészet talpraállása. Harc a népi demokratikus átalakulásért. Egyesülés az úttörőkkel (1945–1948) 348

Kell-e a cserkészet? Merre menjünk? 348
A gyermek- és serdülőmozgalom demokratikus egységéért 362

Epilógus. A Magyar Cserkészszövetség működése határainkon kívül 1945– 380

Utószó 387
Irodalomjegyzék 390
Névmutató 393

Előszó

Régi tartozásunk a magyar cserkészet történetének monografikus igényű összefoglalása, még inkább az, e sok évig hányódott kézirat közreadása.

Bizonyos, hogy vitákat fog kiváltani. Hiába a jórészt ismeretlen, illetve kiadatlan impozáns forrásanyag, a következetesen kritikus szemlélet, a több évtizedes hallgatás megtörése. A történettudomány szándékos tárgyilagossága ellenére – pont a sokéves mellőzés miatt – olyan esemény a cserkészettörténet megjelenése, amely egyben szenvedélyek kiváltója is lesz.

Mert mit is vélünk mi tudni manapság a cserkészetről, amikor vagy egy idealizált kép él bennünk az ifjúkor részeként megélt s elbeszélt nagyszerű időszakról, vagy éppen ellenkezőleg, elítélt beállításban, gyanakvással vegyes érzelmekkel szólnak róla?

Hogy ez a történet napvilágot lát, az talán annak a kezdete, jele is lehet, hogy a világnézeti és politikai különbségek és megosztottság ellenére a jövő magyar ifjúsága iránti közös felelősségérzet szerez majd magának érvényesülési jogot.

Nem szabad a cserkészetben bogaras öregurak múzeumát, katonai, politikai szervezetet látni, de észre kell venni fontos alkotóelemeit, a „Hagyjuk élni a gyermekeket!" demokratizmust sugalló jelszaván túl olyan értékeket, mint amilyen a haza, a népek szeretete, a természet óvása, ismerete, a munka, egy aktív, nem kallódó lét igenlése. Égető szükségünk, hogy az ifjúság helyet, célt, mintát, értelmes programot, eligazodást találjon; legyen önbecsülése, tartása... A nemzetközi mozgalomban való részvétel emellett alkalmat nyújt nyelvi, kulturális elszigeteltségünk mérséklésére.

A cserkészet negyven évvel ezelőtti magyarországi adminisztratív megszüntetésével egybeesett annak a korszaknak a kezdete, amely – legalábbis hivatalosan pár évig – nemcsak, hogy valamely jövőben kívánatos tudásnak adott primátust, hanem egy fikciónak bizonyult embereszménynek rendelte alá egész nevelési rendszerét. Nyilvánvaló, hogy akkor ez összeegyeztethetetlen volt a cserkészet fönnmaradásával. Sajnálatos, hogy mindennek leginkább a magyar ifjúság több generációja lett az igazi kárvallottja.

Mindenképpen erkölcsi kötelességünk a cserkészet tárgyilagos, oknyomozó, újraértékelő vizsgálata, amelyhez mintegy vitaindító e nyolc évig méltatlanul félretett kézirat.

A történész szerző higgadt szemlélettel dolgoz fel hatalmas mennyiségű eredeti forrásanyagot, elfogultság nélkül tárja elénk a mozgalom mintegy negyvenévi történetét. Könyve a sok-sok illusztráció „képeskönyvén" túl polémiákra serkentő politikatörténet, melyben a cserkészet hányattatásai talán modellértékkel is bírnak. Beszámol a cserkészetet befolyásolni óhajtó politikai régiókról, amelyek mozgásait a legtöbb esetben *odalenn,* a csapatoknál nem láthatták, érzékelhették a résztvevők, így számukra is nóvumot hordoz a könyv. Újszerű és emlékfelidéző mindazoknak, akik a csapatoknál napi tevékenységükben állandó emberi értékek szerint cselekedtek, akik számára érték az egymást nevelő tiszta szemű ember; a békesség, az összefogás – ahogy talán Sík Sándor mondta volna.

Budapest, 1988. A szerkesztők

Hogyan élt, tanult ifjúságunk a századfordulón?

Több millió – társadalmi helyzetre, nemzetiségre, vallásra, korra, nemre különböző – fiatal helyzetének bemutatása meghaladja lehetőségeinket. Életük – elsősorban a serdülőkorú, iskolába járó ifjak életének – néhány lényeges vonását jelzik azok az adatok, amelyeket a következőkben felsorakoztatunk.

Major Dezső, a magyar cserkészet egyik krónikása állapítja meg visszaemlékezésében, hogy az ifjúságot roppant éles származási és rangkülönbségek választották el egymástól. „Nem a tehetség, a szorgalom, a munka, a jelleme szerint való kiemelkedése a tömegből" izgatta a fiatalságot, hanem „a rang, a cím és az ezeknek megfelelő külső megjelenés, magatartás, a fizikai munka kerülése, a jó ruha, a sétapálca, a monokli viselése stb." Születésükkor ágyuk körül ólálkodott a kor legpusztítóbb betegségeinek képében a halál. „Minden lány bölcsőjénél két rém: az Éhség és a Prostitúció áll őrt..." – írta a *Huszadik Század,* a kor legrangosabb magyar társadalomtudományi folyóirata. Emelkedett az öngyilkosságok száma. Az okok keresésekor az ifjúság életmódját találták vétkesnek az aggódók. „Ez az öngyilkossági mánia – írta egy sportlap – mindaddig nem szűnik meg, míg a rossz, egészségtelen, hónapos szobákban lakó, és a sok szellemi tudományok által agyongyötört fiatalság a füstös, dohányos kávéházakba menekül, hogy ott ölje magát kártyával..." A súlyos helyzetre orvosok, nevelők, papok, katonák igyekeztek felhívni az állam és a társadalom figyelmét. *Markusovszky Lajos,* a kitűnő orvos, írta az *Orvosi Hetilap*ban: „A közegészségügy országos megszervezésének az lenne a fő célja, hogy a fiatal nemzedék zöme ép és egészséges legyen, hogy ferde, hanyag bánásmód folytán csecsemőkorban a legnagyobb szám – mint ahogy ez nálunk történik – el ne haljon, hogy rossz neveltetés folytán el ne csenevésszen... Nem a tudományban, és nem az igazság fölismerésében, de a tudatlanságban és az önismeret tökéletlenségében rejlik a veszély..." Nemzetközi méretekben hadakoztak az ún. „szobázó életmód" és következményei ellen. A sajtó is riadót fújt, sportolni hívta olvasóit. A század első felének legolvasottabb katolikus ifjúsági lapja, a *Zászlónk,* a fiatalok önérzetére építve serkenti őket a „mellkas tágítására". A testnevelés és sport lassú fellendülése mögött elsősorban közegészségügyi, katonai és közgazdasági indítékok húzódtak meg. Az iskola az egészséges életlehetőségek, életmódtanulás hiánya miatt is a támadások pergőtüzébe került. „Állapíttassanak meg – írta az *Orvosi Hetilap* –, különös tekintettel hazánk viszonyaira, a szellemi túlterhelés körülményei és módjai, mutattassanak ki ennek okai, vonassanak le mindennek káros ha-

tásai az egészségre, úgy hatásuk módjára, mint a tanulók korára való tekintettel, végül pedig jelöltessenek ki ez irányban a higiéne követelményei, illetve adassék útmutatás a túlterhelés elkerülésére."

A tőkés rendszer kibontakozása nálunk is meglazította a családi kötelékeket, a magukra maradt fiatalok sokszor estek áldozatául az ismeretlen kalandokra hívogató civilizációnak. Egy bizalmas memorandumból tudjuk, hogy 1916-ban Anglia 17 legnagyobb városában 14 400 gyermeket állítottak bíróság elé, Budapesten viszont 14 256 volt a felelősségre vont fiatalkorúak száma. „Valóságos hadsereg ez – írták a katolikus egyházfőnek, a prímásnak – a 14 000 bűnös gyerek; ha 4-es sorokba végig vonulnának a városon, a szomorú menet eleje már a Károlyi palotánál járna és a vége még ki sem bontakozott volna a Keleti pályaudvar üvegcsarnoka alól. És ez a fekete gond évről évre gyarapszik...!"

*Prohászka Ottokár*nak, a híres katolikus egyházi vezetőnek és teoretikusnak „A gyermekek lelki védelme" tárgyában tett előterjesztése nyomán a püspökkari konferencia a következő határozatot hozta: „...A gyermekerkölcs védelme érdekében pedig, amelyet mozi, képes lapok, pornográfia veszélyeztet, a természetfölötti erőtényezők fontosságát hangoztatja a püspöki kar, ezek eszközei gyanánt pedig sürgeti, hogy a gyermekek gyóntatása körültekintőbb legyen, és a hitoktatás nagy súlyt helyezzen az erkölcsi nevelésre."

A világi ellenlépések közé tartozott az alkoholellenes klubok szervezése, a kocsmák és bordélyok – iskolai altisztek útján történő – fokozottabb ellenőrzése, az iskolai sportkörök megalakítása, országos tornaversenyek szervezése stb. Az ifjúság e fokozódó „gondoskodás" ellenére

Witz Béla, a cserkészet katolikus ágának legmarkánsabb képviselője

elhanyagoltnak, elhagyatottnak, kiszolgáltatottnak érezte magát. Ez a keserűség érezhető a másik elterjedt, középiskolásoknak szánt lap, a *Diákvilág* egyik cikkében is. „Sokszor megállapították már a dolgokat a legilletékesebb szempontból tekintő emberek is, hogy a szó teljes értelmében nem lehet magyar diákéletről beszélni... A nyugati diák önbecsülése abból származik, hogy érzi azt a becsülést, amellyel nemzete reá tekint... Édes anyánk, Hungária asszony nemigen becsül meg bennünket." *Ravasz Árpád,* az ismert protestáns-református pedagógus a közönyt tartotta a diákság fő jellemzőjének. Ez az erőtlenség mutatkozott meg akkor is, amikor a segíteni akarók támogatást vártak volna tőlük.

„Az ifjúság nem az – írta az *Egyetemi Lapok* –, ami két évtizeddel ezelőtt volt. Az egyetemi ifjúságból diák lett... Ez küzdelmet jelent, küzdelmet a tudományért,

a műveltségért, a jövőért és a megélhetésért. A diákság zöme nem a kávéházi asztalok mellett pikolózik, hanem piszkos irodák íróasztalán körmöl, nem sétál és nem mulat, hanem robotol napról napra rongyos fizetésért... Ha azt akarják, hogy a diák egész képességét a tudománynak szentelje, akkor mentsék meg a nyomortól, amely ránehezedik... Majd meglátják, mire képes."

Az első cserkészek, az első ifjúsági vezetők ilyen körülmények között nőttek fel, járták iskoláikat. A cserkészet iránti vonzódásukat csak ennek ismeretében érthetjük meg. A kölcsönhatások sokkal bonyolultabb rendszere működött a mozgalom születése körül, mint ahogy azt „humorosan", naivan próbálta kifejezésre juttatni a „Jenőkét a zöldbe viszik!" című korabeli írás. Idézzük az 1905-ös párbeszédet: „...Aztán mit faragtál? – kérdezi anyu. Izé... fa... kanalat. – Fakanalat? Hát az minek? Nincs elég a konyhában? – De nekem olyan kell, amit magam faragtam! Amivel aztán bográcsból ehetek, ha kirándulni megyek... – Nem elég neked a mindennapi séta a Dunaparton? Ahová a többi illedelmes, jó gyerekek is járnak? – Az olyan unalmas, Anyu!..."

Az ifjúság – az eddigiekben jelzett felsőbb és középosztálybeli körökből származó iskolás fiatalság – segítséget várt a felnőttektől egy izgalmasabb, öntevékenyebb életforma kialakításához. Várt, reménykedett, és ha tehette, játékaiban követte olvasmányai nyomán képzeletében élő hőseit. Effajta vágyaihoz Angliából kapott átütő ösztönzéseket. Mondani sem kell, hogy az előbb jelzetteknél és jellemzetteknél sokkal bonyolultabb természetű problémák foglalkoztatták Magyarországon is a legszélesebb tömeget jelentő munkás- és parasztcsaládok gyerekeit.

A boy scout mozgalom születése, Baden–Powell nevelési elveinek, módszereinek lényege

1857. február 22-én ismét boldogság köszöntött be Baden–Powellék, londoni Stanhope Street 6. szám alatti házába: megszületett nyolcadik gyermekük, Robert Stephenson Smith. Édesanyja, ez a kitűnő pedagógiai érzékkel megáldott asszony, nem sejthette, hogy hatodik fia lesz néhány évtized múlva a serdülők világának „királya".

Robert hároméves korában elvesztette édesapját, iskolás éveit intézetekben töltötte. Feltűnő volt kapcsolatteremtő képessége, szervező hajlama. Szolgálatkészségével, humorával, becsületességével vívta ki társai, tanárai megbecsülését. Jól tanult, sokoldalúsága mindenkinek feltűnt. Futballozott, krikettezett, teniszezett, jól lőtt célba, mindkét kezével ügyesen rajzolt. Szépen hegedült, zongorázott és okarinázott, énekelt, lapot szerkesztett, és sokat szerepelt az iskola színpadán. Nem szerette viszont édesapja kedvenc tárgyait: a matematikát és a görögöt, és nehezen kötött barátságot. Ő írta goldamingi életéről: „Hát csakugyan ötven éve már annak, hogy nyulakat fogtam a bozótban, főztem, fejszével fát vágtam, madarakkal és állatokkal barátkoztam ott? Hányszor megmásztam a fákat (és megdermedtem) ott fent, ha taláros tanárok mentek el alattam... Egyszer csónakokat hoztunk el Oxfordból, máskor meg célba lőttünk a bozótban. Be sokat is kaptam én ott, aminek a segítségével később megtaláltam az élet örömeit!"

Ez az életvidám iskolás fiú öltött katonaruhát, és futott be gyorsan felfelé ívelő

katonatiszti pályát. Előbb Indiában, majd Dél-Afrikában szolgált a gyarmati brit hadseregben. A király 1910. május 7-én kelt rendeletével helyezte tartalékállományba, hogy ezentúl minden figyelmét az időközben életre hívott angol boy scout (cserkész) felderítő, járőrfiú mozgalomnak szentelhesse. Túl az ötvenedik életévén, ifjú éveire emlékeztető lelkesedéssel és szívóssággal irányította a nem várt gyorsasággal terjedő cserkészetet.

A gondolat születéséről, szárba szökkenéséről így vallott 1918-ban: „1893–94-ben, midőn ezredemnél, a 13-as huszárezrednél szolgáltam, rájöttem, hogy a katonák rendes békekiképzése a kadétszolgálatra nem megfelelő, és ezért századom emberei részére egyéni kiképző tanfolyamot rendeztem (cserkészésből) és táborozásból. 1897–98-ban, miután áthelyeztek az 5. gárdadragonyos ezred élére, tovább folytattam ezt a módszert, azonban már javítva rajta, különös tekintettel a jellem képzésére és a tábori ügyesség fejlesztésére, mivel úgy találtam, hogy ezek különösen hiányosak azoknál az ifjaknál, akik polgári iskolából kerültek a hadsereg kötelékébe." Ilyen tapasztalatok alapján szervezte a fiúkat a dél-afrikai angol gyarmati háború idején, 1899-ben, Mafeking ostrománál is. „Ez a tapasztalat arra tanított, hogy ha a fiúk kiképzése alkalmazkodik a természetükhöz, igen gyorsan tanulnak, továbbá, hogy a fiúk – feltéve, hogy megbízást kapnak – lényegesen nagyobb feladatokat képesek elvégezni, mint azt az ember gondolná."

A cserkészmozgalom születésével kapcsolatban nem szabad elhomályosítanunk eredetét, természetének jellegét: a búrok szorongatta angol helyőrség kikémlelő, felderítő, járőrfeladatokkal bízott meg gyerekeket, serdülőket és ifjakat – katonai célok szolgálatában. Baden-Powell módszereit rendszerezve és továbbfejlesztve, 1907 augusztusában a Dorset partvidéki Brownses szigetén megrendezte első „kísérleti" táborát. A már megfogalmazott (cserkésztörvény) szellemében és őrsi rendszerben (félcivil) ruházatban – a tábornok rövid nadrágot, liliomjelvényes, puha kalapot, rövid ujjú, sujtásos inget viselt. „Különböző társadalmi körökből való 24 fiú, főleg középiskolai tanulók gyűltek össze, de volt ott Eton-fiú (egyik elit kollégium hallgatóiról elnevezett elittípus jelölése – G. F.) és utcagyerek is... A napirendet a tábor berendezése után a tábori ügyességek, a megfigyelés, a műszaki munkák, az életmentés és játékok gyakorlásán kívül a lovagi szellem, a hazafiság ápolása ölelte fel." Baden-Powell maga is részt vett a fiúk életében, eredeti kudukürtjével ébresztette őket reggelenként. A tábor sikere végleg meggyőzte őt, hogy jó úton jár. A boy scout mozgalom egyre népszerűbb lett Angliában, növekvő támogatást kapott a hivatalos körök részéről is. Önállósulása, gyors terjedése ellenére nehéz harcokat kellett folytatnia még szülőhazájában is „barátaival", ellenlábasaival, vetélytársaival egyaránt.

Az alapító nézetei nem alkottak vadonatúj, egységes pedagógiai rendszert a szó tudományos értelmében. Gondolatait a fiatalok számára könnyen érthetően, élettapasztalataival szemléltetve, az idősebb barát segítőkészségével fejtette ki. „Én ezt így csináltam, nekem ez így sikerült, próbáljátok ki!" – ez a szemlélet hatotta át vezetési stílusát, írásait is. Sok forrásból táplálkozó eszméinek összességét a filozófiai idealizmus, társadalomszemléletét az utópizmus és evolucionizmus, erkölcsiségét a polgári humanizmus toleranciája jellemezte. Szükségesnek tartot-

ta a fiatalok valláserkölcsi nevelését, de ellenzett minden hátrányos megkülönböztetést a felekezetek között. Pedagógiai nézeteinek fő jellemzője a gyermekközpontúság, a serdülők életkori sajátosságainak figyelembevétele, az öntevékenységre és önállóságra szoktatás, az individuális és közösségi nevelés összhangjának megteremtésére irányuló erőfeszítés, a nagyfokú bizakodás (pedagógiai optimizmus) és a gyakorlatiasság. Nézetei nyitottságuk, rugalmasságuk, alkalmazkodóképességük folytán széles lehetőséget biztosítottak a sajátos értelmezésre, alkalmazásra is.

Mi sem jellemzőbb, mint az, hogy Papp Antal, a magyarországi cserkészet egyik kiemelkedő alakja, B. P. halálakor így méltatta a világ főcserkészének életművét: „A legnagyobb értéke B. P. zseniális gondolatának az, hogy ebből a gondolatból minden nemzet olyan sajátos ifjúsági mozgalmat teremthetett, amely nemzeti érdekeinek legjobban megfelelt."

Ez a nagyfokú szabadság Baden-Powell és követői értelmezésében ugyanakkor sohasem jelentett „parttalanságot", a mozgalomban kezdettől fogva megkülönböztették az igazi és az „álcserkészetet". Hogy a kettő között mikor és hol húzták meg a határt, és a kettő együttes jelenléte a mozgalomban mit jelentett, arra nézve a magyar mozgalom története is bőséges példákat szolgáltat. Vízválasztónak elsősorban a társadalomfilozófiai alapállást tekintették. A baden-powelli irányzat egyértelműen elutasította és elutasítja a marxizmust, a következetesen haladó társadalmi törekvéseket. A fiatalságnak ajánlott „életbölcselete" nem terjedt túl a „settlement" (jótékonykodási) határokon, a polgári viszonyok védelmében. Baden-Powell 80. születésnapján üzente liliomos seregének: „Ha egyszer azon veszitek észre magatokat, hogy nincs mit csinálnotok, jusson eszetekbe, hogy mindig sokan szorulnak segítségre, szegények, aggok, betegek..." „A boldogságot az a tudat adja – írta másutt –, hogy másokon segítettünk."

A Chief – a főnökcserkész – „nagy játéknak", „gyógyító pirulának", „izgalmas kalandnak", „serdülő életformának" szánta a cserkészetet, amely ezzel a gyermeki és ifjúkori élményvilággal igyekszik megalapozni a felnőttség tartalmát. „A cserkészet az, ami a boldogság elérésének egyik biztos földi útja... ami bátorságot, tettrekészséget, önállóságot, meggondoltságot jelent, voltaképpen maga a cserkészszellem" – magyarázza a „Rovering to Success" c. művében. Ezt az életformát az egyénnek kell átélnie a közösségben. Ez a közösség sajátos eszményekkel, eszményképekkel, törvényekkel, fogadalmakkal, jelképrendszerekkel rendelkezik. Aki csatlakozni kíván a mozgalomhoz, annak meg kell ismerkednie velük, elfogadhatóságáról a gyakorlatban meggyőződni, majd követni – lehetőleg egy életen át.

Az eszményi cserkészt művészi eszközökkel is igen sokan megjelenítették. Lírában többek között Tábori Pál „Az ösmeretlen cserkész" című versében így ír:

„Csendes, szelíd és egyszerű fiú
Csak szeme lángol, és benne süt a nap...
Csak lelke lángol és mint papírfalat,
Úgy töri át a gúnyos vád falát...
Mindig segít s mindig jóságot ád!
A nyomában mosolygó nyár fakad,
S hitről dalolnak égi madarak.
Vak nem megy át – őrző kéz viszi,
Szegény nem sír – hősünk segít neki...
S a lelke egyszerű, miként a tó,
Sugaras, bátor, s mindig ragyogó.
Hőse a békés harcnak, vezető.

Messzi tájakra elvivő erő.
Ezer csodát tesz – maga is csoda –
Szeretet-fegyvert hordó katona!"

Másutt:

Láb, mely hangtalanul lépked,
Szem, mely mindig mindent lát,
Fül, mely hallja, szél ha rezdül,
Szív, mely érzi más baját.
Üdv neked, cserkész bajtársam,
Erről ismerek reád!"

Ezt az „eszményi cserkészt" rajzolta ezer és egy formában a magyar cserkészet legismertebb grafikusa, Márton Lajos, a cserkészújságok, -albumok címoldalain, lapjain, levelezőlapokon, bélyegeken és különféle kiadványokon, plakátokon. Hasonló célt szolgált sárkányölő Szent Györgynek a cserkésztisztelet középpontjába állítása is. A jelkép mondanivalója kézenfekvő: a cserkész önmaga és a világ bűneinek legyőzésében kövesse a Bellerophonból szentté változott lándzsás vitézt.

A csillagok 1919-ig szerepelnek a jelvényen

A mozgalom tagjait nemcsak a közös eszmények és azok megjelenési formái, követésük fogta össze, hanem ezt szolgálta a jelképrendszer is. „A jelvényt – írja *Kápolnai József,* a hazai és nemzetközi cserkészmozgalom adatainak legfáradhatatlanabb gyűjtője – egyik ezred Scoutjaitól, illetve hivatalosan elismert jelüktől vette át. Nem a Bourbon-liliom, hanem a tengerészirányú északi tűvége volt az elöd. A három szirom közül kettőben egy-egy ötágú csillag a cserkésztörvény tíz pontjára és az öt világrészre emlékeztet. A liliom alatt Be Prepared (Légy résen!) felírású szalagról kötélcsomó lóg le, ami a napi jótettre figyelmeztet." A zöldsárga szín a tavaszi természetre utal. A cserkész bal kézzel fog kezet, mert az áll „közelebb" szívéhez, illetve a jobb kezében levő bot akadályozza ebben. Köszönéskor jobb kezének három ujja az ég felé áll, a három ujj hármas fogadalmára – az Istenhez, hazához, uralkodóhoz való hűségre – figyelmeztet. A „Jó munkát! Légy résen!" köszöntés a mindennapos cserkésztevékenység lényegére hívja fel a figyelmet. A mozgalom tagjai időről időre nemzeti, regionális és világtalálkozókra, jamboreekra gyűlnek össze.

A cserkésztörvények a gyerekek, serdülők számára is közérthetően összefoglalják a cserkésztevékenység fő követelményeit. Azok – már számukban is – utalnak vallási ősforrásukra: a kőtáblába vésett 10 törvényre. E törvények isteni származtatása „örökérvényűségük" bizonyítására szolgál, de mivel a cserkészet konkrét társadalmi-történelmi körülmények között működik, tartalmaznak ezekkel összefüggő elemeket is, igyekeznek hozzájuk igazodni: irányt mutatnak például az állammal, a társadalommal kapcsolatos magatartásra.

A törvények két fő csoportra oszthatók: van egy, az ún. elemi erkölcsi törvények alapjait tartalmazó kör, ez sugalmazza a természethez, az egész élő világhoz való viszonyt, és megfogalmazza azokat az emberi jellemvonásokat, magatartásformákat, amelyeknek a fejlesztésén minden cserkésznek nap mint nap munkál-

kodnia kell. S vannak a konkrét társadalmi körülményekhez alkalmazkodó reagálások, melyek heves összetűzések középpontjába kerültek, elsősorban a kiélezett társadalmi-politikai helyzetek idején.

A Mózes kőtábláján szereplő törvények annak idején kemény tiltásokat, parancsokat közöltek a zsidó néppel. Ne lopj, ne ölj, ne paráználkodjál... stb. A XX. század fordulóján még a valláserkölcsi neveléssel foglalkozók körében is egyre inkább tért hódított az a lélektanilag is indokolt vélemény, miszerint az erkölcsi törvényeket nem elsősorban tiltó, parancsoló formában kell normaként állítani. A cserkészet alapítói is ezt a szerencsésebb megoldást választották. A mozgalom pedagógiájának valamennyi méltatója egyetért abban, hogy törvényeinek ereje főként ebben áll. Elsősorban nem tilt, hanem pozitív cselekvésre szólít fel! A cserkész, miközben a törvények cselekvő betartása a célja, szinte észrevétlenül harcol azok ellen a „bűnök", negatív tulajdonságok ellen, amelyekkel szemben a mózesi parancsolatok is küzdöttek.

A cserkésztörvényeknek – fogalmaiknak is – több változata ismert. Mi most szemléltetésül egy angol, egy amerikai és egy magyar változatot mutatunk be. Az angol szerint: 1. A cserkész becsülete megbízhatóságában rejlik. 2. A cserkész kötelességtudó. 3. A cserkész kötelessége, hogy hasznos legyen és másokon segítsen. 4. A cserkész mindenkinek barátja és minden más cserkészt – bármilyen társadalmi osztályhoz is tartozzék – testvérének tekint. 5. A cserkész előzékeny. 6. A cserkész az állatok barátja. 7. A cserkész az utasításoknak engedelmeskedik. 8. A cserkész bármilyen nehéz körülmények között is derűs és jókedvű (keep smiling!). 9. A cserkész takarékos. 10. A cserkész tiszta gondolkodásában, szavaiban és cselekedeteiben.

Az amerikai változat: 12 pontban foglalta össze a cserkészéletforma törvényeit: 1. A cserkész megbízható. 2. A cserkész hűséges. 3. A cserkész szolgálatkész. 4. A cserkész barátságos. 5. A cserkész udvarias. 6. A cserkész gyengéd. 7. A cserkész engedelmes. 8. A cserkész vidám. 9. A cserkész takarékos. 10. A cserkész bátor. 11. A cserkész tiszta. 12. A cserkész istenhívő.

Lássuk ezután az egyik első magyar fogalmazást: 1. A cserkész becsületében mindenkor bízni kell. 2. A cserkész hű koronás királyához és hazájához. 3. A cserkész kötelessége, hogy hasznossá tegye magát és segítsen másokon. 4. A cserkész mindenkinek barátja, és testvére minden más cserkésznek, bármely nemzethez, társadalmi álláshoz vagy vallásfelekezethez tartozzék is az. 5. A cserkész lovagias mindenkivel szemben. 6. A cserkész barátja az állatoknak is. 7. A cserkész feljebbvalói parancsának kérdezés nélkül, feltétlenül engedelmeskedik. 8. A cserkész mindig vidám. 9. A cserkész takarékos. 10. A cserkész tiszta gondolatában, szavában és tettében.

Az adott társadalmi berendezkedés kívánalmai e törvények megfogalmazásában szembetűnően tükröződnek. A bennük foglalt „erények" nemcsak általános elemi erkölcsök, jellemvonások hasznosíthatóságára utalnak, de mutatják a mozgalom emberideáljának alapvetően polgári, kispolgári karakterét is.

A cserkésztörvény olyan mozgalom esetében, amelynek vezetésében döntő szerepet sikerült kiharcolni a valláserkölcsi nevelés híveinek – és a magyar ilyen volt –, értelmezésében kombattánsan kizárólagosságra törekedett, s más világnézetek, etikai és politikai nézetek ellen fordult.

A tömören, egyszerűen fogalmazott cserkésztörvények a különféle időszakokban más-más magyarázatot kaptak. Hivatalosat vagy egyénit, részletezőt vagy vázlatosat, „Bi Pi" szellemét őrzőt vagy elvetőt. Voltak szélesebb körben – prózában vagy lírában – terjesztett, vagy csak szűk körben ható törvénymegfogalmazások is. Egy példa az úgynevezett lírai változatokból:

„A cserkész lelke tiszta, hófehér,
Az ajka mindig igazat beszél!
Híven követve a törvényeket,
megtesz mindent, amit csak megtehet!
A cserkész mindenütt, ahol tud, segít,
enyhíti mások szenvedéseit!
Minden jó cserkészt testvérnek tekint,
így él csupán törvényeink szerint!
Másokkal szemben gyöngéd és finom,
de önmagával szigorú nagyon!
A természet az otthona neki,
állatokhoz jó, virágot kedveli!
És engedelmes mindenekfelett!
Megbecsülvén az öregebbeket.
Vidám, jókedve nem hagyja el soha,
de meggondolt, nem nyegle – ostoba!
Nem pénznek él, de nem dobálja azt,
A lelke tiszta, karja kőkemény,
a tíz törvényünk e kis költemény!"

A törvények különféle magyarázatai a cserkészetben folyó pedagógiai munkának is alapját képezték.

Az egyetemes és magyar neveléstudomány egyaránt forrongó állapotban volt azokban az években, amikor megszületett a cserkészmozgalom, s pedagógiai mozgalomként hódító útjára indult. A XIX. század végén a tudománytól és a technikától igen elmaradt az iskola. Megnőtt az ismeretanyag, sokan támadták túlnyomóan humán jellegét. Az iskolázás tömeges lett, a tömegtanítás ugyanakkor rossz körülmények között folyt: uralkodó a tekintélyelv, a tanítás, tanulás módszerei elavultak, sokan kívül rekednek az iskolákon. „A legfejlettebb országok iskolarendszere a kontinensétől eltérően nem oktatás, hanem nevelésközpontú volt. Az iskola az egész személyiséget nevelni kívánta, és a személyiségfejlesztés súlyát nem a tanórákra helyezte. Az angol iskolában a nevelést elsősorban a magasabb osztály gyermekei számára hozzáférhető, bentlakásos kollégiumok valósították meg." Ugyanakkor „A magyar közoktatásban domináló kétszintű műveltségfogalom szülőföldje Németország volt. A csökkent ütemű és viszonylag gyenge bázisú német polgárosodás, a politikai aktivitástól távolabb állván, mint francia, angol pályatársai, ezeknél nagyobb mértékben állította középpontba a nevelést. A német polgári nemzet kinevelésének elméleti koncepcióját először Schiller és Fichte vázolta, fő teoretikusa Humboldt volt, ő vetette meg a humanista műveltségeszmény alapjait, és Johann Friedrich Herbart dolgozta ki az ennek alapján álló oktatási elveket. A humanista műveltségeszmény német koncepciója elsősorban szellemi elitben és középosztályban gondolkozott, s nem népben. Iskolarendszerében élesen elkülönült az alapismeretek elemi iskolai szintje az általános műveltséget adó humán gimnázium szintjétől. Ezt követte a dualizmus magyar iskolarendszere is."

Ezekben a gimnáziumokban „A klasszicitás műveltsége a tekintély, a rend és a harmónia eszményeit, a természeti és az emberi világ harmonikus szépségét sugallta. Harmonikus, konfliktusmentes társadalomképet és ennek megfelelő erkölcstudatot, disszonanciától irtózó művészi ízlés alapjait vetette meg... Az isko-

la oktatás- és nem nevelésközpontú, tananyag- és nem gyermekközpontú volt. Az ismeret uralkodott és nem a tanuló hajlamai, képességei, igényei... az ismereteknek a rendszerezettsége és nem a használhatósága volt az ideál."

Herbart elméletét, a nyomában kifejlesztett iskolarendszert, az általánosan jellemző oktatásnevelési gyakorlatot többen támadták, akiknek törekvéseiben fellelhetjük azokat az elemeket, amelyeket a „cserkészpedagógia" is hasznosított. Spencertől Nagy Lászlóig, Friedrich Wilhelm Foerstertől Imre Sándorig minden tudós képviselője a nevelésnek hatott a cserkészetben folyó nevelő munkára. A magyar mozgalom valláserkölcsi irányzata, különösen katolikus szárnya Foerstert ismerte el elsőszámú tanítómesterének.

Sok száz oldalt tesznek ki azok az írások, amelyek a cserkészet „neveléstanával" foglalkoznak. Történeti jellegű munkánkban nem célunk versenyre kelni velük, összefoglalásaikat különösebben részleteznünk. Baden-Powell elgondolásainak két lényeges megállapítását azonban nélkülözhetetlen kiemelnünk: „A fő dolog az, hogy felismerjük a nemzet alapvető szükségleteit, és legyen egy rugalmas szisztémánk, amely által serkentsük a fiatal polgárokat, hogy kifejlesszék magukban azokat a képességeket, amelyekre a nemzetnek szüksége van" – írja . Továbbá: „Az eredményes nevelés nyitja nem is annyira abban van, hogy mi tanítsuk a növendéket, mint inkább abban, hogy rá tudjuk bírni, hogy magától is tanuljon." Ebből következően a felnőtt cserkészvezető személyiségének és az őrsi keretnek kiemelkedő szerepe van a cserkésznevelésben. Mindenekelőtt élete példájával kell hatni a köréje gyűlt fiatalságra. Nevelő módszerének főbb jellemzője, hogy a fiúk önálló életének sérelme nélkül irányítson, s ezt öntevékenységen keresztül valósítsa meg. „A próbák egyformán kívánnak gyakorlati ügyességet, sportteljesítményeket és erkölcsi erőfeszítéseket. A mindenirányú nevelői törekvéseknek ez az egysége különbözteti meg – hangoztatja *Sík Sándor,* a katolikus pap, költő és cserkészpedagógus – a cserkészetet a legtöbb pedagógiai reformtörekvéstől. A cserkészet az egész fiút igénybe veszi, leköti, foglalkoztatja, fejleszti... Keretei közé vonja a fiú minden tevékenységét... Mindehhez új indítékokat kölcsönöz, érdekesebb színekbe, elmélyített felelősségtudatba, romantikus cselekvési vágyba állítja őket... A törvények megtartása nem az értelem, hanem az akarat műve. Pedagógiai jelszava: átélés, átéltetés!"

Ezekre az alapelvekre épült fel és gazdagodik ma is az a módszertani arzenál, amely szinte kimeríthetetlennek tűnik, akarva-akaratlanul is hat az iskolai és iskolán kívüli nevelő munkára egyaránt.

Mi hát a cserkészet lényege, célja, értelme? Mindenekfelett az igénytelenség vagy a lélek iskolája volna?

Felnőttek nélküli fiúi életforma? A „nem nevelő" iskola pótlása? A cselekvő élet iskolája? Az általános humanitás elsajátításának és gyakorlásának kerete? A gyermekek és a természet iránti szeretet? Az önzetlen dicsőségvágy felkeltésének porondja? A hazafiak „szent szövetsége"? A magyar faj nemesítésének egyik módja? Az egészségtelen, züllött élet ellenfele? Törekvés a magyar nép egészséges életformájának elsajátítására? Az erős, tiszta, szociális gondolkodás műhelye? A modern városi élet ellensúlya? Egy új, ideális nemzedék kohója? Elmélet és gyakorlat egyesítője a nevelés folyamatában? Az alázatosságra, szófogadásra késztetés in-

tő szava? Jó polgárság? A természetfeletti jó ember kialakításának eszköze? A jövő „igazi demokratizmusának" egyetlen helyes kiindulási pontja? A fiú egészséges lelki egyensúlyához vezető út egyik szakasza? Vagy világnézeti nézőpont talán? Keresztény életforma? Avagy az iskolával szemben az élet intézménye? Ez a sok remény, kívánság, követelmény, megvalósult és arra váró álom, válság és kudarc mind a mozgalom volt, a maga teljességében. A serdülő társakat, jó barátokat, izgalmas kalandokat keresett, hajtotta a kíváncsiság: mi is van tulajdonképpen a „kalap alatt"? Mi sem különbözünk sokban tőle.

A cserkészet első lépései Magyarországon

Minél „idősebb", kiterjedtebb lett a mozgalom, annál fontosabbnak tartották, hogy kik is voltak magyarországi megalapítói, kiké az érdem. Az egyes vallásfelekezetek, csapatok „becsületükön esett sérelemként" fogták fel azokat a megnyilatkozásokat, amelyek nem a nekik kedvező változatban adták elő a mozgalom kezdeteinek történetét. Az idő múlása egyre áttekinthetetlenebbé, ködösebbé tette a kezdeteket. Hogy is volt hát?

Az Erő című ifjúsági lap 1926. februári számában például azt olvashatjuk: „Érdekes, új felfogásban röpíti országgá a cserkészkönyomatos a magyar cserkészet megindulását. Szerinte az azoknak a svéd cserkészeknek köszönhető, akik az 1912-es stockholmi olimpiászon olyan példásan viselkedtek, mert a hazatérő magyar férfiak szolgálatkészségükön fellelkesülve lettek a Magyar Cserkészszövetség megalapítói." A szerkesztőség vá-

VII. ÉVFOLYAM 1923. OKTOBER 15. 2 SZÁM

AZ ERŐ

MAGYAR IFJUSÁGI LAP

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL BUDAPEST VII., HÁRSFA UTCA 59/b SZ

FŐSZERKESZTŐ RAVASZ ÁRPÁD

FELELŐS SZERKESZTŐ KARÁCSONY SÁNDOR

ELŐFIZETÉSI DIJ Kizárólag csak az első félévre 2500 K

E SZÁM ÁRA 500 KORONA

Az Erő fejléce

laszával egyet kell értenünk. A magyar mozgalom több ágon indult el, s az olimpián szerzett benyomások csak serkentői lettek a további fejlődésnek. A próbálkozások történetében az 1909. év rendkívül fontos. A nagybecskereki gimnázium egyik tanára, Králik László lefordította és az iskola értesítőjében meg is jelentette Baden-Powell alapvető művének, a *Scouting for Boys*nak egy részét. Bár kevesek számára, de ekkor lett hozzáférhető magyar nyelven is a mozgalom „bibliája". Kanitz István, a budapesti II. kerületi Királyi Egyetemi Katolikus Főgimnázium VII. osztályos diákja, ugyanez év szeptember 22-én kapta ajándékba Baden-Powell nagy hatású művét. Testvérével s néhány ötödikessel ő lett a Királyi Egyetemi Gimnázium (KEG) csapatának megalapítója, mondhatni az első közcserkész és egyben az első magyar cserkészvezetők egyike. A cserkészetről érkező hírekre – elsősorban természetesen az Angliából érkezőkre – felfigyeltek a Budapesti Református Ifjúsági Egyesület serdülőneveléssel foglalkozó vezetői is: Szilassy Aladár orvos, Megyercsy Béla lelkész. Szenvedélyes felbuzdulásukra így emlékezett *dr. Koczogh András*, a budai Toldy Ferenc reáliskola tanára: „Szilassy Aladár már 1910 elején... emlegette nekem, hogy lefordítja a Scoutingot és

A BKIE cserkészek egy csoportja 1914-ben

megkezdi a cserkészmunkát. Célja volt a cserkészet magyarországi meghonosítása. Victor János, az Ifjúsági Egyesület titkára és ő a vasárnapi iskolából kinőtt, serdülő fiúkból külön egy-egy csoportot szerveztek. Amikor Victor a Diákszövetség titkára lett (1910), az ő csoportját Szilassy Edinbourghba való távozása után (1911 elején) a másikat is átvette, és a kettőt egyesítve az Ifjúsági Egyesületben egy serdülő alosztályt szervezett. Szilassy visszatérése után (1911 elején) kijelentette, hogy a serdülő alosztályból cserkészcsapatot szervezünk olyan módon, hogy ő a kirándulásokat, én pedig a lelki munkát vezetem." Így formálódott ki a kb. 40 főből álló – általunk elsőnek tartott, s a későbbiekben is az 1. számos viselő – magyar cserkészcsapat.

Amíg Szilassy Angliában, addig Megyercsy Németországban és a skandináv országokban gyűjtötte az ifjúsági munkával összefüggő tapasztalatokat. Szilassy hosszú hajóútja alatt lefordította a Scouting egyharmadát. A gyakorlati munkában pedig olyan lépést tett, amely elvi vonatkozásában, a mozgalom további sorsa szempontjából kiemelkedő jelentőségű. Alsópéten Vizsoly Ákos földbirtokos Gusztáv nevű fiával megszervezte az első falusi cserkészcsapatot. 1912-ben, fiatalon ragadta el a halál ezt a tervekben és lelkesedésben gazdag cserkészvezetőt. Falusi kezdeményezését azonban nem folytatták. A cserkészet zászlója mégsem hanyatlott alá, friss erők kapcsolódtak be a munkába. Megfogalmazták azokat az alapelveket, amelyek

Ifj. Szilassy Aladár orvos és Megyercsy Béla ref. lelkipásztor, a KIE nemzeti titkára az elsők között szervezték a hazai cserkészetet

jegyében kívánták fejleszteni és hasznosítani a cserkészetet, mint a serdülő ifjúság nevelésének eszközét. Megállapították: a protestáns cserkészet csak bibliás cserkészet lehet, az elmélyült valláserkölcsi nevelés az egyik fő jellemzője. Lényegileg elkötelezték magukat a „keresztyén Magyarország" felépítése mellett.

„Néptömegekhez közeledő" cserkészetet akartak, súlyos csapásnak minősítették a cserkészet iskolákhoz kapcsolását. Fontosnak tartották a felekezetek egymáshoz való közeledését, a különböző felekezetekhez tartozó csapatok gyümölcsöző együttműködését. Ezekben és a mozgalom építésével és hasznosításával összefüggő egyéb kérdésekben a protestáns vezetők között sem volt teljes az egyetértés. Megyercsy például a legkövetkezetesebb ellensége volt a vallásilag közömbös cserkészetnek, ő a „KIE országos munka serdülő ágazatának egyik alosztályaként tekintette" a cserkészetet. Így érthető, hogy ellenezte egy átfogó, több irányzatot egyesítő „cserkész szövetség" létrehozását. Ez a szemlélet fékezte a cserkészet országos kibontakozását.

A protestáns cserkészvezetők erőfeszítéseit saját egyházaik irányítói sem nagyon támogatták erkölcsileg. Ez a helyzet lényegileg nem változott a következő években sem.

A boy scout mozgalom magyarországi híveinek másik erődje a katolikus egyház támogatását élvező Zászlónk című ifjúsági lap és a budapesti Regnum Marianum egyházközség volt. Két vezéralakja: Radványi Kálmán, a kitűnő szerkesztő és Izsóf Alajos, egy elpusztíthatatlan energiájú, örökmozgó pap, tele kezdeményező erővel. A Zászlónk 27 ezres példányszámával, vonzó külsejével, igényes és sokoldalú anyagával nagyhatalom volt a tanuló ifjúság körében. A cserkészet magyarországi megismertetésében, elterjesztésében kiemelkedő szerepet játszott. Munkatársai között nevelkedett Márton Lajos (a mozgalom Mártonkája), a külföldön is ismertté vált rajzoló. A Regnum szerepéről így írt a *Cserkészélet* 1918 februárjában: „Egyike volt azon tényezőknek, akik a cserkészmozgalom fontosságát legkorábban felismerve, az első magyar cserkészcsapatok megteremtésével annak úttörőivé lettek, és akik az eszme mellett – nem törődve kicsinyeskedéssel, meg nem értéssel – a belső lelki munkát mindenek fölé helyezte, mindmáig biztosította." A Regnumban figyelték a cserkészet lélektani hatását, és a Zászlónk ezeket a tapasztalatokat továbbította olvasóihoz. A Regnum és a Rákóczi kollégium csapatai tartoztak a Zászlónk közvetlen hatókörébe.

Sík Sándor, a mozgalom egyik kiemelkedő alakja

A katolikus cserkészcsoportosulás jelentős szereplői voltak a piarista gimnáziumok cserkészei is. Az indulás éveiben a budapesti piarista gimnáziumban tanított a már idézett, alig 22 éves paptanár, Sík Sándor, akinek tehetségéről és emberségéről, ifjúságszeretetéről és megértéséről csak a legnagyobb elismerés hangján szólnak rendtársai, tanítványai, elvi ellenfelei és hívő ismerősei egyaránt. 1911-ben kérték fel tanítványai – levélben – leendő csapatuk vezetésére, és ő örömmel állt melléjük. Olvasmányai, pedagógiai kíváncsisága, a romantika iránti érzékenysége, fiatalsága egyaránt erre késztette. Kezdettől fogva az ún. „jellemnevelő cserkészet" irányzatát képviselte. A lassan szaporodó csapatok önálló életétől várta a cserkészet magyar sajátosságainak kialakulását, ezért ő is ellenezte egy, a csapatok önálló életét korlátozó központ elsietett életre hívását. Minden törekvést igyekezett megérteni, a cserkészet jövője szempontjából értékelni, hogy azután magatartását, csapatának munkáját ennek megfelelően irányítsa.

A magyar cserkészmozgalom kibontakozása, jövője szempontjából tehát nagyon jelentős volt az ország két legnagyobb felekezetének, pontosabban a felekezeti cserkészvezetők álláspontjának alakulása az önállóság, illetve az együttműködés módját tekintve. Az 1909 utáni egy-két év jelenségeit vizsgálva úgy látjuk, hogy a mozgalom mindkét ágán belül megvoltak a feltételei egy önálló protestáns, illetve katolikus cserkészmozgalom és -szövetség kialakításának, amint az egyes nyugati országokban (például Franciaországban) be is következett. Hogy ez mégsem így alakult, annak egyik lényeges oka volt egy harmadik jelentősnek ígérkező csoportosulás, az *őrszemmozgalom* jelentkezése. Tass József tanár és Demjén Géza, a székesfőváros alpolgármestere, élvezve Bárczy István, a főváros hangadó politikusa, a liberális, polgári demokrata városatyák és egyesek szerint a szabadkőművesek erkölcsi, valamint jelentős anyagi és adminisztratív támogatását is, az angol mintától eltérő, inkább a német Pfadfinderbund (Ösvénykereső Szövetség) útmutatásait követő mozgalom alapjainak megvetésén fáradozott. A főváros polgári iskoláit és az állami gimnáziumokat igyekeztek megnyerni, befolyásolni az őrszemmozgalom érdekében. A valláserkölcsi nevelés helyébe az átfogóbb polgári humanizmus szellemében fogant laikus erkölcstant kívánták állítani. Az egész ifjú harmonikus fejlesztése helyett a testi, sport- és katonai képzés kapta a hangsúlyt.

1913

LUDASI MÁR

MAGYAR ŐRSZEM BUDAPEST, VI., LEHEL-UTCA 16.

XX. 403

Felhivás!

Mit akarunk? A magyar fiukból egészséges és derék embereket nevelni.

Hogy csináljuk ezt? A jelentkezőket 12—15 főből álló csapatokra osztjuk s ezeket ahhoz értő vezetőkre bizzuk. A csapatok rendszeresen kivonulnak a szabadba, a főváros környékére s ott ügyesítő játékokkal és sportokkal edzik testöket. Megtanítjuk őket a szabadban térkép után tájékozódni, az állatokat és növényeket megfigyelni, józanul és egészségesen élni és emberiesen gondolkodni.

Ki lehet Őrszem? Minden 10—18 év közötti ifju, bármely foglalkozású és vallású az illető, aki az alábbi belépési nyilatkozatot szülőjével vagy annak helyettesével aláirja és nálunk felvételre jelentkezik.

Ruházat. Az Őrszem a turistáskodás céljaira alkalmas ruhát visel, amely nem egyenruha és csak az veszi meg, aki akarja, tehát nem kötelező.

Folyóirat. Minden Őrszem megkapja vezetőjétől a Magyar Őrszem cimü folyóiratot, melynek előfizetési ára félévre a belépéskor lefizetendő 1 korona. Tagdij nincs.

Jelentkezni lehet naponta délelőtt 8—11-ig és csütörtökön 5—7-ig a VI., Lehel-utca 16. szám alatt lévő iskola épületében Tas József igazgatónál, a Magyar Tanitók Turista Egyesületének titkáránál.

Belépési nyilatkozat.

Az ifju neve: ..... *Születési éve:* .....

Iskola és osztály vagy foglalkozása: .....

Lakása: .....

Megengedem fiamnak, hogy a Magyar Őrszem csapatba felvétesse magát és megengedem neki, hogy a Magyar Őrszem folyóiratra előfizessen.

Kelt .....

Az apának vagy helyettesének aláirása.

Elek-nyomda, Budapest.

A Magyar Őrszemszövetség toborzó felhivása

Jelentkezési lap.[1]

A **csapatszervező testület** megnevezése melynek csapatába a jelentkező felvételet óhajtja

A jelentkező neve

Foglalkozásának pontos megjelölése

Lakása

Születési ideje (év hó nap)

Vallása

Jelentkezésének ideje (év hó nap)

Sajátkezű alairása

Szülei beleegyező nyilatkozat.

Alulirott mint a jelentkező apja anyja gyámja gondnoka**) ezennel beleegyezésemet adom ahhoz hogy a fentnevezett csapatszervező testület csapatába belepjen

Felszereléséről s a csapat közös költségeinek fedezésére szolgáló ljavi járulékok***) befizetéséről gondoskodni fogok

Kelet

Sajátkezű alairás

Foglalkozás

A csapatvezetőség intézkedései a beosztásra.

Csapat

Őrs

Megbizatás

Igazolvány szama

Többi nyilvántartási adatok a **törzslapon**[1]

*) Ára bejelentő-lappal együtt darabonként 2 fillér **) Nem megfelelő törlendő ***) Vagy heti ajánlások ilyenre ha a csapat másképp fedezi közös költségeit — törlendő

Bejelentő-lap.

A fogadalomtételkor tollendő ki

Az Országos Cserkészorszem Szövetség tekintetes titkári hivatalához

Budapest

Alulirott kinyilatkoztatom hogy szülei (gyámi gondnoki) engedély alapján a cserkészorszem csapatába ezennel belépek mert komoly és becsületes szándékom az hogy a cserkészorszemek törvényei és szabályai szerint eljek

Alairás

A csapatvezetőség jelentése.

A belépő neve

Foglalkozása

Születési ideje

Vallása

Felvételének ideje

Szolgálati beosztása (csapat o s)

Ujoncpróba ideje

Fogadalomtétel ideje

Kérjük részére az igazolvány kiállítását és leküldését (Fénykép mellékelve)

P H *Alairás*

Központi nyilvántartás adatai.

szama igazolvány kiadatott 191

Az Országos Cserkészőrszem-szövetség adatgyűjtő nyomtatványa (Bejelentőlap)

A formákban és a módszerekben is nagyobb teret engedtek a helyenként és időnként katonaivá torzuló, a századforduló táján általánosan felerősödő kívánalmaknak. Így az egyén és a kiscsoportok (6–8 fős őrsök) családias, az öntevékenységnek tág teret nyújtó jellegét az oly sok helyen csődöt hozó katonásdi szorította háttérbe. Törvényeik nem önismeretre, jellemformálásra, az egyén közösségen belüli sokoldalú fejlesztésére, tehát alkotó, cselekvő életre szólították fel a leendő őrszemeket, hanem azok zokszó nélküli betartását parancs formájában írták elő. Egyetlen lényeges kérdésben képviselt a három csoportosulás azonos álláspontot: a haza nacionalista felfogásában, és annak a nevelés középpontjába állításában. E téren az őrszemmozgalom vezetői még túl is tettek a protestáns és katolikus vetélytársakon. Az első őrszemtörvény így szólt: „Szeresd hazádat mindenekfölött", míg az 1912. december 28-i konferencián elfogadott cserkésztörvények közül a 2. szól erről. Kimondja: „A cserkész hű koronás királyához és hazájához." A meglevő különbségeket, főleg utólag, el is túlozták. Ha a vetélkedőkhöz soroljuk még a késve, negyedikként jelentkező önálló, főként cionista ideológiájú zsidó cserkészet jelentkezését (Bing Ede János, a Kanitz testvérek), akkor teljes a képünk a hazai cserkészmozgalom első lépései körüli bonyolult törekvésekről.

A keresztény-nemzeti megújulás, a „lélekcserkészet" hívei rádöbbentek arra, hogy erőik megosztottsága a szemben ál-

ló tábort erősíti, közeledésük viszont alapját képezheti az egész mozgalom egységesítésének, országos kiépítésének, meghatározó szerepük érvényesítésének. Ez a fő cél minden mást háttérbe szorított, de a közeledés, az összefogás megteremtése nem ment egy csapásra. Ehhez Papp Gyula szívósságára, Izsóf Lajos alkotni vágyására, Sík Sándor messze tekintő nagyvonalúságára volt szükség. A tárgyalások egyik főszereplője így emlékszik: „A Zászlónk szerkesztőségének ajtaja nehezen nyílt meg előtte. Mikor sikerült leküzdenie az idegenkedést, Izsóffal majd egy éjszakán át tisztázták elveiket. Véglegesen és határozottan állást foglaltunk – írta beszámolójában *Papp Gyula* jogszigorló – az angol cserkészet, mint típus mellett, természetesen kezdettől fogva nyomatékosan hangsúlyozva a mozgalomnak magyar és Krisztuskövető voltát." Állásfoglalásukban közrejátszhatott – maga sem merte ezt határozottan állítani – némi lappangó antiszemitizmus is. A mozgalom egész történetének ismeretében megerősíthetjük ezt a feltételezést. A tárgyalások 1912 őszén egyre bizalmasabbakká, barátságosabbakká váltak. Papp elérkezettnek látta az időt a szövetség megalakítására. Az érdekelteket konferenciára hívta össze 1912. december 28-án. Ennek eredménye a cserkészfogadalomnak és a cserkésztörvénynek a szövege, amit az *Ifjúsági Testnevelés* c. lap 1913. 2. számában közölnek, amely immár – mint közös megállapodás – „minden olyan magyar fiúra kötelező, aki cserkész akar lenni". „A protestáns-katolikus összefogás eredményeképpen első ízben alakult meg hazánkban cserkészszövetség. Első alkalommal, de nem utoljára..." A mozgalom történetének ezt a mozzanatát így értékelték a kezdeményezők utódai: „Nagy áldás az egész magyar cserkészetre, hogy a kezdet kezdetén azok alapozták meg a magyar cserkészetet, akiknek szívében Isten indította el a magyar ifjúságért való felelősséget. Ebben a gondolatban találkoztak katolikusok és protestánsok. Egyfelől a KIE, másfelől a Zászlónk, Megyercsy Béla és Sík Sándor fogtak kezet egymással. De jó, hogy ez idejekorán megtörtént! A magyar cserkészet igazi értékét ez biztosítja, ez adja a legjobb vezetőket, itt találtak egymásra a komolyan keresztény magyarok."

Az egység megteremtésének elvi, szervezeti alapja létrejött, hátravolt még a legnehezebb lépés. El kellett dönteni, mi történjen a két létező, egymástól elsősorban társadalmi-politikai-ideológiai céljait illetően merőben különböző szövetséggel és mozgalommal, a cserkészettel és az őrszemmozgalommal. A gyakorlati munka még nem jelezte, képesek-e önálló életet élni, megerősödni, országos méretűvé növekedni – megosztva a serdülő ifjúságot – harcolnak-e egymással az egyeduralomért, vagy kölcsönös engedményeket téve egyesítik erőiket. A rendelkezésre álló adatok azt mutatják, hogy 1913 tavaszán mindkét fél tett erőfeszítéseket az országos méretű kibontakozás érdekében, de ezek inkább a megegyezés elkerülhetetlenségére figyelmeztették a szembenállókat. Kápolnai József szerint 1913. június 28-án a városházán került sor az egyesítő közgyűlésre. A két mozgalom egyesítése kifejezésre jutott nevében is. A Cserkész-Őrszem Szövetség új szövegezésű fogadalom, törvény, alapszabály és szervezési útmutató alapján kezdte meg a csapatok átszervezését és újak toborzását.

A két mozgalom egyesítésének tényét a cserkészirodalom általában a valláserkölcsi alapon álló cserkészirányzat döntő

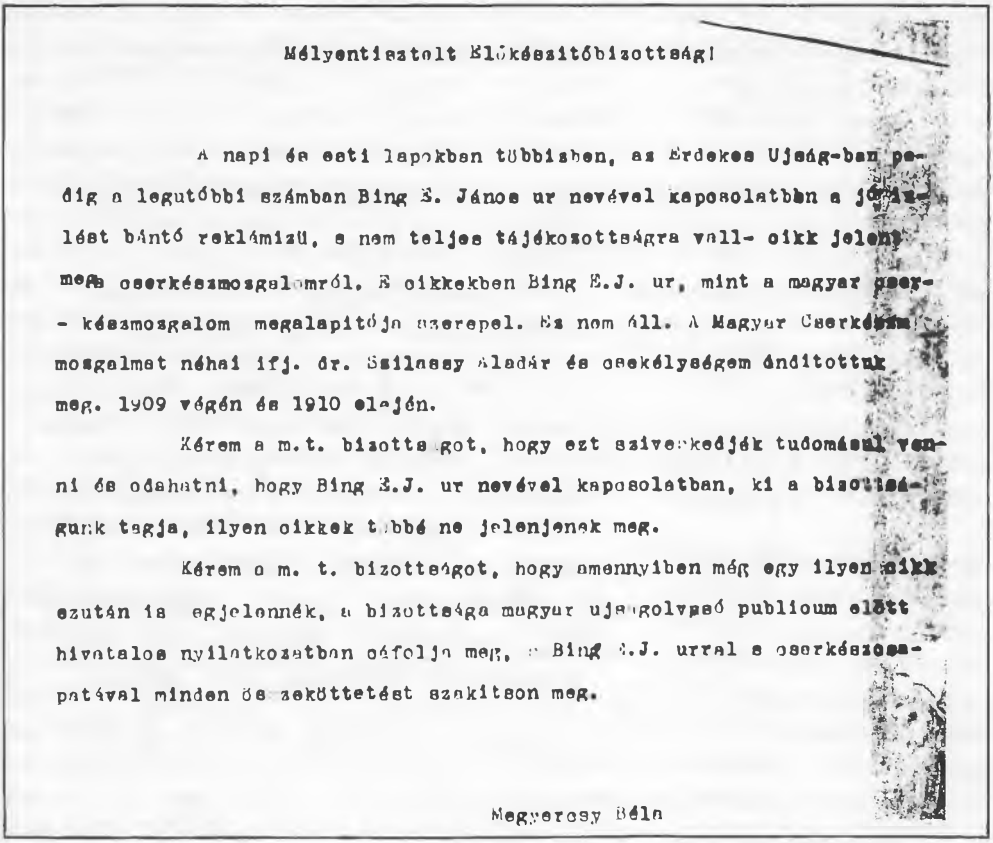

Mélyentisztelt Előkészitőbizottság!

A napi és esti lapokban többizben, az Érdekes Ujság-ban pedig a legutóbbi számban Bing E. János ur nevével kapcsolatban a jóizlést bántó reklámizü, s nem teljes tájékozottságra vall- cikk jelentek a cserkészmozgalomról. E cikkekben Bing E.J. ur, mint a magyar cserkészmozgalom megalapitója szerepel. Ez nem áll. A Magyar Cserkészmozgalmat néhai ifj. dr. Szilassy Aladár és csekélységem ánditottuk meg. 1909 végén és 1910 elején.

Kérem a m.t. bizottságot, hogy ezt szivesked jék tudomásul venni és odahatni, hogy Bing E.J. ur nevével kapcsolatban, ki a bizottságunk tagja, ilyen cikkek többé ne jelenjenek meg.

Kérem a m. t. bizottságot, hogy amennyiben még egy ilyen cikk ezután is megjelennék, a bizottsága magyar ujságolvasó publicum előtt hivatalos nyilatkozatban cáfolja meg, a Bing E.J. urral a cserkészmozgalomnak minden összeköttetést szakitson meg.

Megyercsy Béla

Megyercsy Béla levele a mozgalom előkészítő bizottságához a cserkészet honosításával összefüggő nézetkülönbségekről

győzelmeként könyveli el. Ezek szerint az egyesülés szinte minden vonatkozásban a Cserkészszövetség vezetőinek javaslata alapján történt, a mondvacsinált elnevezésből is elmaradt lassan az Őrszem megjelölés, a cserkészet „elnyelte az őrszemmozgalmat". *Papp Gyula* egy bizalmas jelentésében így ír az egyesülésről: „A munka szélesebb megindítása érdekében... kénytelenek voltunk 1913 tavaszán fuzionálni a (liberális szellemű, azaz) szabadkőművesekkel és zsidókkal szaturált – Magyar Őrszemmel. Az így alakult Országos Cserkész-Őrszem Szövetség – a világháború megindulása miatt – nagyobb tevékenységet ugyan ki nem fejthetett, de a benne levő nem keresztény és hazafiatlan elemek destruktív munkája azonban még így is eléggé érvényesült..." A kialakult helyzet ily módon való megfogalmazását a jelentés 1920. január 18-i keltezése magyarázza.

Mi úgy látjuk, hogy a kölcsönös engedmények alapján létrejött egyesülés olyan általános történelmi helyzetben történt, amely semmiképpen sem kedvezett a polgári liberális-demokrata, antiklerikális társadalmi hátterű, szinte kizárólag a főváros támogatását élvező, a többi cserkészcsoportosulásnál viszonylag több zsidó vallású tagot magában foglaló őrszemmozgalomnak. Nem növelte esélyeit az sem, hogy támogatói, vezetői közül többen tagjai voltak a szabadkő-

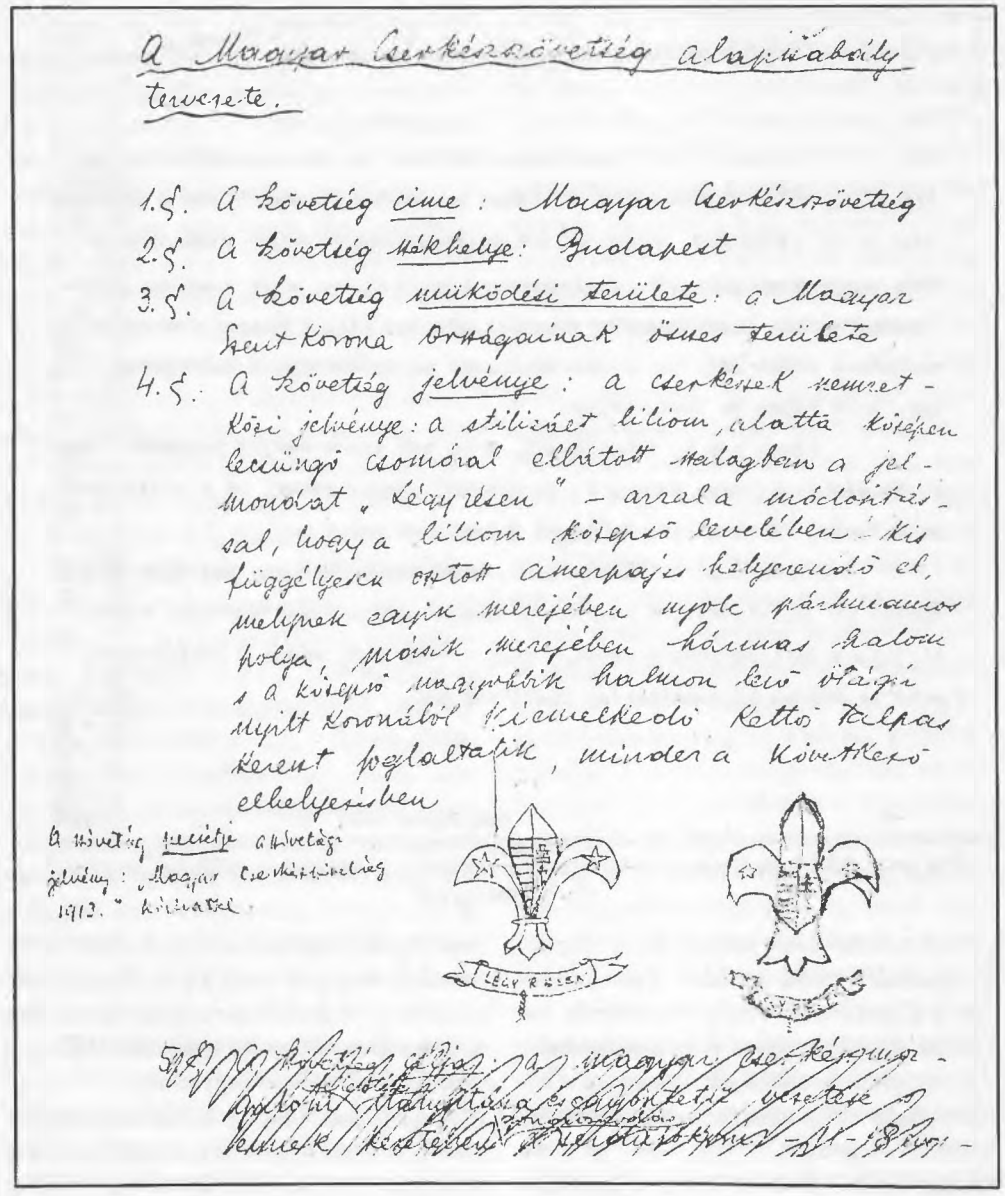

A Magyar Cserkészszövetség első alapszabály- illetve jelvénytervezete

műves mozgalomnak, közel álltak a szociáldemokrata párthoz, vagy már be is léptek soraiba, s általában fogékonyak voltak a kor haladó eszméi iránt. Az imperialista világháború küszöbén ezeket a törekvéseket nem lehetett győzelemre vinni a keresztény-nemzeti-antimaterialista-antiszemita programot képviselő társadalmi, ill. cserkészcsoportosulásokkal szemben.

A cserkészszövetség képviselőinek még ebben, a számukra kedvező helyzetben is ügyeskedniük kellett, hogy céljaikat elérjék. A siker, amit felmutattak, két-

ségtelenül jelentős, s az adott pillanatban úgy tűnt, meghatározó is lesz a mozgalom további történetében. *Az egyesülés azt jelentette, hogy 1913 nyarától Magyarországon csak egyetlen központja volt a mozgalomnak,* megvolt minden remény arra, hogy a mozgalom egységét minden tekintetben biztosítani lehet. Annak országos kiépítésével párhuzamosan – s ebben joggal reménykedtek a cserkészek – egyre inkább háttérbe szorítják a hajdani őrszemvezetőket, mígnem sikerül teljes egészében, belülről kisajátítani a mozgalmat. A döntő kártyát a történelem osztotta: 1914. július 28-án kirobbant az első imperialista világháború, s ez a magyar cserkészőrszem-mozgalom életében is új helyzetet teremtett.

Mielőtt az 1909–1914 közötti időszak néhány lényeges részkérdését szemügyre vennénk, röviden tekintsük át, mi történt a hétköznapi cserkészmunka terén. A csapatok, rajok, őrsök a központ és országos szövetségi hálózat hiányában szinte teljes önállóságot élveztek. Az első hónapok, évek tele voltak családias izgalmakkal. Ki tudja leírni azt az örömet, amit azok a fiúk éreztek, akik először kapták meg – Angliából! – a valódi cserkészfelszerelést: a magyar mozgalom történetében oly nagy hírnévre szert tett széles karimájú kalapot, a 170–180 cm hosszú cserkészbotot. Az első megjelenés az utcán, teljes cserkészdíszben: kalap, hosszú bot, sárga ing, kék nadrág, zöld nyakkendő... A járókelők, fiatalok és idősek egyaránt, csodálkozva figyeltek föl ezekre a különös felszerelésben járkáló fiúkra. A viccelődésnek, gúnyolódásnak sem volt híja. Főzésről, térkép alapján való tájékozódásról, a napi jótettek sajátos értelmezéséről a korabeli sajtó cikkei és szatirikus karikatúrái plasztikusan szólnak. De a fiúk többsége – s ez is mutatta a cserkészet vonzerejét – kitartott, a nagyközönség pedig lassan megszokta őket. Az első lépéseket csaknem mindenütt így tették meg.

Buza János György így emlékezett vissza őrszemmé fogadásáról: „1912-ben a Tass József... iskolaigazgató és Demjén Géza alpolgármester által alapított Magyar Őrszem központi mintacsapatának lettem tagja, sorrend szerint a harmadik. 1913-ban több százan avattattunk fel, húsvét ünnepén Bárczy István főpolgármester úr által a hűvösvölgyi nagyréten. Még ebben az évben letettük a II. és az I. osztályú próbát a pálvölgyi elhagyott kőbányában..."

A csapatalakulások időpontjából kitűnik, hogy 1913-ban vett lendületet a mozgalom. Ennek az évnek nyarán, 1913. július 1-jén állt élére Sík Sándor a mozgalom pedagógiai tapasztalatgyűjtése szempontjából is kiemelkedő jelentőségű vállalkozásának, a második vági tutajútnak. A 105 fiatal vasúton ment Alsókubinba. Továbbindulás előtt misét hallgattak, majd a vármegye alispánja búcsúztatta őket. Kralovántól hat hatalmas tutajon cserkészkedtek 17 napon át. Ez az út nagy élményt nyújtott a résztvevőknek. Legnagyobb jelentősége abban állt, hogy a mozgalom Sík Sándorék köré csoportosuló fiatal vezető gárdáját emberileg közelebb hozta egymáshoz. Az ígéretes folytatás azonban késett. Az első világháború kirobbanása megtörte a cserkészőrszem-mozgalom fejlődésének lendületét, válságos időszak előtt állt az egyébként sok gyermekbetegséggel küzdő ifjú sereg.

Hogyan alakult a meginduló mozgalom és a számára legfontosabb társadalmi, állami tényezők közötti viszony? Itt különösen fontos helyet foglalt el a tanárság, az iskola, a vallás- és közoktatásügyi kor-

mányzat. A jó partneri viszonyt az e téren még olyan fejlett polgári társadalomban sem mellőzhették, mint amilyen a századfordulós Angliáé volt. A kapcsolat másik oldalára is fel kell hívnunk a figyelmet. A pedagógia tudománya és a gyakorlat sokat remélhetett egy olyan ifjúsági mozgalomtól, amely önkéntességen alapul, és fő célját a jellemnevelésben határozza meg, hiszen a kor magyar közoktatása, iskolája, pedagógiai gyakorlata a herbartiánus varázskörből nehezen tudott kilépni.

Az európai pedagógiai irodalomhoz hasonlóan nálunk is mind többen fogalmazták meg azokat az elveket, amelyeket kívánatosnak tartanának az iskola szempontjából. Ilyeneket, mint: 1. Az egyesület feladatának és működési körének összhangban kell lennie a nevelés és az oktatás legfőbb céljaival. 2. Nem vállalkozhat az iskola fő céljára, hanem csak kiegészítő munkálataira. 3. A foglalkozás legyen könnyű és az ifjúság testi és szellemi erejének megfelelő, hogy azt önállóan űzhesse. 4. A közvetlen vezetést a tanulók végezzék, különben csorbát szenved a szabad öntevékenység sajátos és becses jellege, a külső vezetés viszont könnyen éket verhet a pedagógusok és a tanulók közé. *Mátrai Guidó* „A cserkészet és az iskola" c. munkájában így összegezi kívánalmait: „... szükséges egy nagy éltető eszme – ne legyen egyoldalú –, számoljon az emberi gyengeségekkel – önzetlenségre neveljen –, okos, férfias tűrésre –, védjen az erkölcsi, testi veszélyekkel szemben –, ne legyen az iskola szervezete, de járjon mindenben az iskola kezére!" Az alaphangot megütő nyilatkozatok 1912-ben és 1913-ban láttak napvilágot rangos pedagógiai sajtóban.

A kezdeti merev elzárkózás csak lassan engedett. *Kemény Ferenc,* a kor jelentékeny gyakorlati pedagógusa, a cserkészetet „pedagógiai Potemkin falunak" titulálta. *Kerékgyártó Árpád* szerint „Bátran azok mellé állhatunk (ti. középiskolai tanárok – G. F.), akik az egész mozgalmat célravezetőnek nálunk nem tartják." Melyek voltak a legfőbb ellenvetések? A mozgalom bírálói, elutasítói szerint a cserkészet: „...növeli az amúgy is elviselhetetlen túlterhelést, iskolára-tanárra fölös terheket ró, indokolatlanul szaporítja azoknak a szervezeteknek a számát, amelyekbe az ifjúság tömörül, céljai megvalósíthatók a már meglevő egyesületek keretében (például a turistákban), túlzott követelményeket támaszt tagjaival szemben, törvényeiben nincs semmi új, csak a megszeghetők számát növeli, a vallási közömbösség irányába hathat, drága külsőségeivel választalat emelhet a diákok csoportjai közé, álarisztokratikus elkülönülést sugall, a magyar nép jellemével ellentétes nemzetköziségével gyengíti a fiatalok hazafiságát stb." Értelmezésük szerint a cserkészet „lényege az autonómia, a gyakorlatiasság, a felekezetiségtől való mentesség, a jellemnevelés... a sovinizmustól mentes hazafiság... dogmatizmustól mentes vallás... materializmustól mentes természetérzés és minden szupranaturalizmustól mentes meditáció..." Ellenkező vélemények a hivatalos sajtóban csak ritkán és csak nagyon lágy hangszerelésben jelentek meg. A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium ekkor még a „jóindulatú érdeklődésen" túlmenően nemigen tett sokat a cserkészet érdekében. Alapszabály-tervezetét is azzal adta át az Országos Testnevelési Tanács szakelőadójának, hogy átdolgozásakor elsősorban a tanügyi kívánalmaknak tegyen eleget. Mindezek ellenére az őrsök és csapatok számának viszonylag gyors szaporodása azt mutat-

ta, hogy a magyar nevelői társadalom egy kis része már az első pillanatban felismerte a cserkészetben rejlő pedagógiai lehetőségeket, és ezért szívvel-lélekkel mellé állt.

A legfelső katonai-politikai vezetés már a múlt század második felében felismerte a modern katonai előképzés megszervezésének szükségességét. A megoldás érdekében szerte a világon, így nálunk is kísérletezések folytak. Ezek többnyire kudarcba fulltak, vagy fél megoldásokat eredményeztek, főként egyoldalúságuk, direkt módszereik miatt. A hadügyminisztériumok mindenütt felfigyeltek az új mozgalomra, tanulmányozták azt, és elsősorban a meglevőnél hatékonyabb előképzés szempontjából tették mérlegre.

Nálunk is ez történt. A *Katonás Nevelés* 1914. 1. számában olvasható: „...megkezdődött az év tavaszán a magyar boy scout intézménynek szervezése, vagyis a cserkész-őrszem mozgalom. Habár a körülmények még annyira nem is kedveztek a mozgalomnak, hogy a nyár folyamán megalakult Országos Cserkész Őrszem Szövetség jóváhagyott alapszabályokkal dolgozhassék, mégis megállapíthatjuk, hogy az ügy nem szalmaláng, s reméljük, hogy az ifjú intézmény lelkes apostolai rövid idő alatt meg fogják kapni a vezető körök támogatását is." 1915 decemberében, több mint egyéves haditapasztalatok után írta *dr. Fodor Henrik*: „... a világháború után az ifjúság nevelésének olyan reformja fog kialakulni, amelynek alapja a cserkészet intézményében már le van fektetve."

A Hadügyminisztérium – elsősorban a Hadsegélyező Hivatal – felhasználta a cserkészeket a háború alatt, de a mozgalom fejlesztésével – mivel erőit a háborús erőfeszítések kötötték le – intenzíven még nem foglalkozott. A HM magatartásában 1919 őszén következik be számottevő változás.

Militarista mozgalomnak indult Magyarországon a cserkészet? A külsőségek, a módszerek, eszközök, a mozgalomhoz csatlakozó tényleges és nyugállományú tisztek sürgölődése, a vezetők „parancsnok" elnevezése, a cserkészmunka leírása, s még inkább illusztrálása a lapokban, cserkészkiadványokban könnyen erre a következtetésre vezethette a felszínesen tájékozódót. Mire is gondolhatott a „gyanútlan" polgár, ha meglátott egy cserkészalakulatot teljes felszerelésben – ezeknek a kezéből már csak a puska hiányzik! Mire gondolhatott, ha a budai hegyekben sétálgatva szembetalálta magát a „kékek" és „sárgák" kúszva, szökellve, hajrázva számháborúzó seregeivel? Mire gondolhatott a parancsnokok pattogó vezényszavai hallatán? Mire gondolhatott, ha felütötte mondjuk a „Magyar Őrszem" című kiadvány 8. lapját, és ezeket olvasta: „Az őrszem tájékozódik katonai térkép után, távolságot és magasságot becsül, sok apró ügyességre tesz szert, megtanul kunyhót építeni, sátort verni, különféle eszközökkel és szerszámokkal (ásó, balta, fűrész) bánni és kiképezzük az elsősegélynyújtásban, életmentésben." A polgárriasztó, sokféleképpen értelmezhető jelenségek számát szaporíthatnánk. Ehelyett arra hajlunk, hogy megerősítsük a magyarországi cserkészet egyik első, igényesebb kutatója, *Dobos László* értékelését: a katonák bábáskodása a cserkészet indulása körül felszerelésben, alakiságban, képző-nevelő játékokban jelenlevő, katonainak látszó elemek ekkor még nem adtak határozottan militarista jelleget a cserkészetnek.

Egy visszaemlékező szerint a magyar tár-

sadalom már az induláskor szívébe zárta a cserkészetet, mások szerint épp a társadalom legértékesebb részét sikerült megnyerniök. Mi volt a tényleges helyzet? A magyar cserkészek összlétszáma 1914-ben 3000 körül mozgott, a 4000-et semmiképpen sem haladta meg. Ehhez hozzáadva a családtagokat, rokonokat és szimpatizánsokat, mintegy 15 000 körül lehettek azok, akik közelebbről is megismerhették és vállalták a mozgalmat. A sajtó – különösen az ellenséges és csipkelődő magatartást tanúsító sajtó – akaratlanul is szélesebb körökkel ismertette meg a cserkészetet, illetve a cserkészet egyes vonásait, amelyeket az egészből kiemeltek. A már eddig említett lapokon kívül a népszerű Tolnai Világlap, a Budapesti Hírlap, az Est Lapok, a Borsszem Jankó szinte „divatba hozták" a cserkészetet. Neves zsurnalisták és írók, élen Molnár Ferenccel, annyi „rosszat" mondtak az új kezdeményezésről, hogy egyre többen lettek kíváncsiak rá. A felekezeti és az ún. zsidókérdés körül kiélezett sajtóvillongások tovább növelték az érdeklődést a cserkészet iránt, elsősorban a fővárosban. A vidéki csapatok főként nagymúltú kulturális központokban szerveződtek, olyan városokban, ahol legalább egy-két jelentősebb oktatási intézmény működött. A nagy agrárkörzetekben, ipari-bányászati központokban egyelőre hírét se hallották. A cserkészetet tehát 1914-ig a magyar társadalomnak csak egy kis része ismerte meg, elsősorban kis- és középpolgári, államhivatalnoki, értelmiségi csoportok.

Szó sincs tehát holmi általános ovációról, s az a bizonyos „legértékesebb" elem sem más, mint a válsággal küzdő felső vezető réteg, s az őket támogató történelmi középosztály. A cserkészet úttörői még eléggé magukra hagyatottan folytatták harcukat, bár sokat tettek a nélkülözhetetlen társadalmi „háttér" kiszélesítése érdekében.

A háború előtti és alatti alapszabály csak a jogi lehetőségét biztosította ennek, a valóságban még az addigi társadalmi segítő bázis is összeszűkült. Az egyházak az ifjúság valláserkölcsi nevelését, a polgári liberális és demokrata erők egy polgári demokratikus Magyarország előkészítését, a HM az egész ifjúságra kiterjedő modern katonai előképzést, a pacifisták egy fegyver nélküli világot, a soviniszták legalább a „szentistváni" birodalom egységének megóvását, a konzervatív-reformisták a magyar társadalom forradalom nélküli átalakítását, a vállalkozók a munkások engedelmességre nevelését, a falusi plébánosok és lelkészek a babonák és a viruló népi erotika száműzését, az eszperantisták műnyelvük világmére-

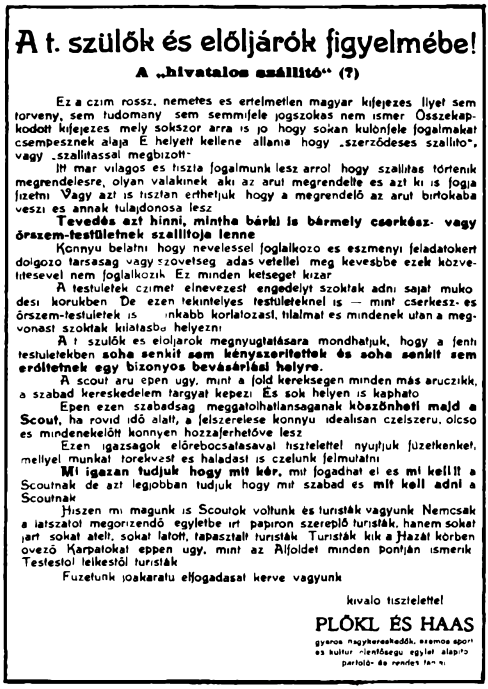

A t. szülők és előljárók figyelmébe!

A „hivatalos szállító" (?)

Ez a czim rossz, nemetes es ertelmetlen magyar kifejezes Ilyet sem torveny, sem tudomany sem semmifele jogszokas nem ismer Osszekapkodott kifejezes mely sokszor arra is jo hogy sokan kulönfele fogalmakat csempesznek alaja E helyett kellene allania hogy „szerződeses szallito", vagy „szallitassal megbizott"

Itt mar vilagos es tiszta fogalmunk lesz arrol hogy szallitas tortenik megrendelesre, olyan valakinek aki az arut megrendelte es azt ki is fogja fizetni Vagy azt is tisztan erthetjuk hogy a megrendelő az arut birtokaba veszi es annak tulajdonosa lesz

Tevedés azt hinni, mintha bárki is bármely cserkész- vagy őrszem-testületnek szallitoja lenne

Konnyu belatni hogy nevelessel foglalkozo es eszmenyi feladatokert dolgozo tarsasag vagy szovetseg adas vetellel meg kevesbbe ezek közvetitesevel nem foglalkozik Ez minden ketseget kizar

A testuletek czimet elnevezest engedelyt szoktak adni sajat mukodesi korukben De ezen tekintelyes testületeknel is — mint cserkesz- es őrszem-testuletek is [illegible]nkabb korlatozast, tilalmat es mindenek utan a megvonast szoktak kilatasba helyezni

A t szulők es eloljarok megnyugtatására mondhatjuk, hogy a fenti testuletekben **soha senkit sem kényszeritettek és soha senkit sem erőltetnek egy bizonyos bevásárlási helyre.**

A scout aru epen ugy, mint a fold kereksegen minden más aruczikk, a szabad kereskedelem targyat kepezi És sok helyen is kaphato

Epen ezen szabadsag meggatolhatlansaganak **köszönheti majd a Scout,** ha rovid idő alatt, a felszerelese konnyu idealisan czelszeru, olcso es mindenekelőtt konnyen hozzaferhetőve lesz

Ezen igazsagok előrebocsatasaval tisztelettel nyujtjuk füzetkenket, mellyel munkat torekvest es haladast is czelunk felmutatni

Mi igazan tudjuk hogy mit kér, mit fogadhat el es **mi kell!!** a Scoutnak de azt legjobban tudjuk hogy mit szabad es **mit kell adni** a Scoutnak

Hiszen mi magunk is Scoutok voltunk és turisták vagyunk Nemcsak a latszatot megorizendő egyletbe irt papiron szereplő turisták, hanem sokat jart sokat atelt, sokat latott, tapasztalt turisták Turisták kik a Hazát körben ovező Karpatokat eppen ugy, mint az Alfoldet minden pontján ismerik Testestol lelkestől turisták

Fuzetunk joakaratu elfogadasat kerve vagyunk

kivalo tisztelettel

PLÖKL ÉS HAAS

gyaros nagykereskedők, ezemos sport es kultur [illegible]lentőségu egylet alapito partolo- és rendes [illegible]

Az iparosok és kereskedők hamar felismerték a cserkészetben rejlő lehetőséget

Első csapatok és alapitói. 1910-1916.

1.[illegible]RIE.	1910.	ifj.dr. Szilassy Aladár és Megyeresy Béla.
	1912.	Koozogh András.
		Papp Gyula.
	I.csap.	[illegible]. Szabó Bertalan lakatosegéd.
	II. "	Viktór Ágosotn orvostanhallgató.
	III.	Körtvészi Sándor mérnökjelölt.
	IV.	Viktór János joghallgató.
	V.	Záborszky János bölcsész hallg.
	VI.	Borsitzky Sándor joghallgató.
	VII.	Paál Antal tanárjelölt.
	VIII.	Friemann László banktisztviselő.
2.BKG.	1912.	
	1912.XII.	dr. Sik Sándor piarista tanár.
		Sztrilich Tamás.
		Gyertyánffy László.
		Major Dezső. Molnár Frigyes.
		Móosy János.
		Rozgonyi Ödön
		Vass Tibor.
		Pipics Zoltán
		Lantos Kálmán
		Ebneth Kálmán idősebb fiuk segédkeztek.
3.RM.	1912.V.	dr. Szabó János
		Izsóf Alajos.
		Radványi Kálmán.
		Halácsy Endre /Puskapor/
41.V.M.G.	1912.V.1.	Budai Balázs.
12.VIII.R.	1916.	Schrank Endre.
13 Ezermester	1916	Schrank Endre
4.B.I.K.	1913 V.25	Erős Cusztáv
		Färber József
		Färber Oszkár
		Gabona István
5. Keg .	1911	Kanitz István gymn.tanuló.
		Bing Ede János kiképző
		dr. Alleran Gyula felügyelő.
		Kanitz Pál
		Szölössy István
		Janovics András.
		gr. Apponyi György
		Erdős László örsvezetők.
		Velőssy Béla
9.ORE,	1913	Papp Ákos segélelkész és Fejes Sándor
21 Gárdonyi	1913 V.I.	Borbás Sándor és Beregi Ernő tanár.
28. Magyar Jövő		dr. Radványi Kálmán.
Rákóczi Kollégium		Erős Cusztáv.
23. Fehér Sas	1913.	
Kadima		dr. Dömény Lajos.
16. E.G.	1913	Tótfalussy László joghallgató.
Üllői uti polg. iskola		Hilbert Károly tanár.
[illegible] Solymár	1913 XII.	Polgár Géza.
[illegible]. Kossuth	1916	
158. Árpád	1914 I.21.	Huber Árpád.
[illegible] Hollók	1913.III.12	Parcsami Henrik és Boromiszai Gyula
		[illegible]

Az első csapatok és alapitók 1910–1916. (A szövetség által belső használatra készített összeállítás)

tű terjesztését, a testnevelési és sportvezetők a sportolás szélesítését, s még ki tudja kicsodák és mit vártak Baden-Powell magyar híveitől.

A cserkészvezetés súlyos dilemma elé került: bármelyik lényeges erőhöz köti is szekerét, ezzel a lépéssel vállalja annak további sorsát, függő helyzetbe kerül, ami elkerülhetetlenül rányomja bélyegét egész nevelő munkájára, magában hordja a B. P. által taposott ösvényről való eltávolodás veszélyét. Ugyanakkor azt is felismerték, hogy jelentős és sokoldalú állami támogatás nélkül nem tudnak kitörni embrionális helyzetükből. Várakozva a középúton próbáltak maradni. A háború a cserkészet létével összefüggő közvetlen feladatokat adott. Életben maradni, ez lett a mozgalom elsődleges programja.

Alkalmazkodás a háborús és forradalmi viszonyokhoz (1914–1919)

A háború kitörésének híre sok csapatot a táborban ért. „A mozgósítás napjaiban a főváros és a vidéki városok utcái zöldessárga ingektől, vörös, zöld, sárga nyakkendőktől... tarkállottak... Most látszott csak, mennyi cserkész volt, akiket eddig semmilyen címen sem lehetett egyszerre összehozni." A felnőtt vezetők egymás után kapták a behívókat. A szövetségi munka rövidesen lehetetlenné vált. A csapatok fennmaradását, így központi képviseletét is többnyire a 13–16 éves őrsvezetők, segédőrsvezetők látták el – sikeresen. Az idősebbek kényszerű távozása a mozgalomból gyors előlépést biztosított ennek a cserkészgenerációnak, akik közül sokan a mozgalom későbbi irányítói lettek. A cserkészet „a szeretet jegyében" csatlakozott a háborús erőfeszítésekhez, bizonyítani kívánta, hogy „angol" eredete ellenére jó hazafi, honvédő polgár. Ezt tették mindenütt a nemzeti cserkészmozgalmak. Hátországi munkájuk a mentőszolgálatból, hadi fontosságú gazdasági tevékenységből és bizonyos közigazgatási kisegítőszolgálatból állt. A mentő cserkészeknek három feladata volt: a sebesültek „kivagonírozása", személyi lapjaik kitöltése, valamint testi-lelki felüdítésük.

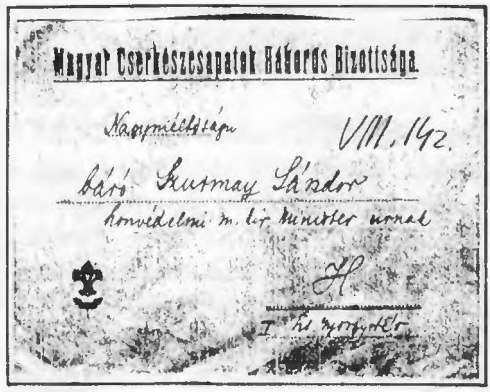
Magyar Cserkészcsapatok Háborús Bizottsága.
Nagyméltóságu
VIII. 142.
báró Kutmay Sándor
honvédelmi m. kir. miniszter úrnak

A Háborús Bizottság fejléces borítékja

Ásóval, kapával felszerelt cserkészek jelentek meg a főváros üres telkein is. A parlagterületeken nemsokára gazdasági kertek virítottak, segítve az akadozó közellátást. 1916-ban már 130 katasztrális holdat műveltek meg a budapesti fiúk. Bekapcsolódtak a gyűjtőakciókba. Feltűnést keltettek, amikor kocsijaikkal megjelentek az utcákon. A kocsikat orosz lovak húzták, a bakon hadifogoly kezében volt a kantárszár, hátul cserkészek nemzeti és cserkészzászlókkal, egyikük fújta a trombitát. Ez a hangszer figyelmeztette a szilveszterező polgárokat 1911-ben, hogy a mentők javára illő adakozni... Mint rendezők is hasznosították magukat.

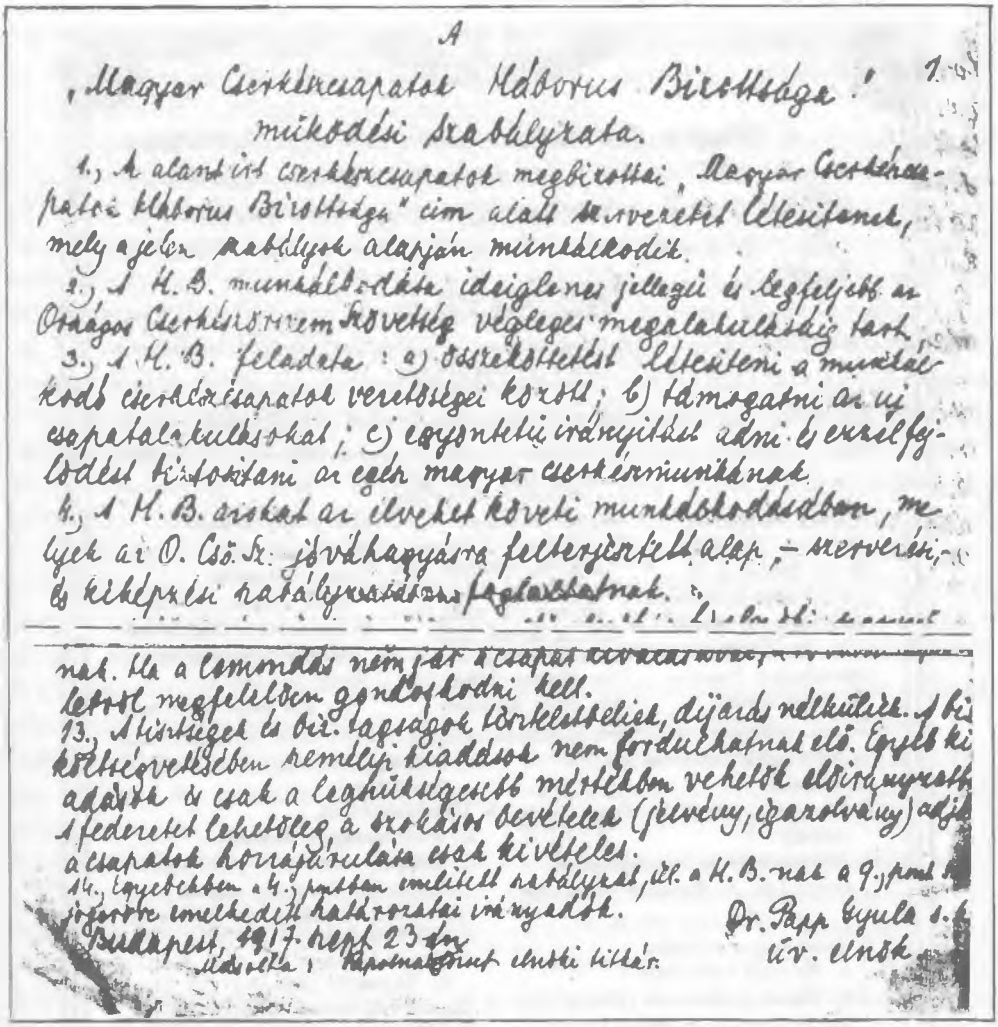

A

„Magyar Cserkészcsapatok Háborus Bizottsága"
működési szabályzata.

1., A alant írt cserkészcsapatok megbizottai „Magyar Cserkészcsapatok Háborus Bizottsága" cím alatt szervezetet létesítenek, mely a jelen szabályok alapján munkálkodik.

2., A H. B. munkálkodása ideiglenes jellegű és legfeljebb az Országos Cserkészőrszem Szövetség végleges megalakulásáig tart.

3., A H. B. feladata: a) összeköttetést létesíteni a munkálkodó cserkészcsapatok vezetőségei között; b) támogatni az új csapatalakulásokat; c) egyöntetű irányítást adni és ezzel fejlődést biztosítani az egész magyar cserkészmunkának.

4., A H. B. azokat az elvehet követi munkálkodásában, melyek az O. Cső. Sz. jóváhagyásra felterjesztett alap, – szervezési, – és kiképzési szabályzatában foglaltatnak.

[illegible]

nak. Ha a lemondás nem jár a csapat [illegible] letről megfelelően gondoskodni kell.

13., A tisztségek és biz. tagságok tiszteletbeliek, díjazás nélkülik. A biz. költségvetésében személyi kiadások nem fordulhatnak elő. Egyéb kiadások és csak a legszükségesebb mértékben vehetők előirányzatba. A federetet lehetőleg a szokásos bevételek (jelvény, igazolvány) adja, a csapatok hozzájárulása csak kivételes.

14., Egyebekben a 4., pontban említett szabályzat, ill. a H. B.-nak a 9., pont [illegible] jogerőre emelkedett határozatai irányadók.

Budapest, 1917. szept. 23-án

Dr. Papp Gyula s. k.
üv. elnök

Másolta: Papolnai József elnöki titkár.

A Magyar Cserkészcsapatok Háborús Bizottságának Működési Szabályzata

A háború kitörése körüli soviniszta kavargásban valakinek a fejében megszületett az ötlet: a 16 éven felüli cserkészekből kiállított különleges alakulat jelentkezzen frontszolgálatra. A megvalósulás – szerencsére – elmaradt, tudtunkkal csak a Rottenbiller utcai csapat jelentkezett – teljes létszámmal – a frontszolgálatra.

A cserkészek háborús munkája, az újabb és újabb évfolyamok harcba parancsolása nem akadályozta meg a cserkészkedést, csupán összezsugorította, lassította, bizonyos vonatkozásokban visszavetette azt. A Cserkész-Őrszem Szövetség 1916-ra már formálisan sem létezett. A kormányzat csak a háború után kívánta jóváhagyni a szövetség agyonmódosított alapszabályát, a csapatok – főként a regnumi és a piarista csapatok – önállóan éltek, kísérleteztek. Az egymástól lényegesen eltérő törekvések képviselői várták, hogy eljöjjön az ő idejük. A hazai cserkészetet a teljes szervezeti széthullás veszélye fenyegette.

A Magyar Cserkészcsapatok Háborus Bizottsága 1917. évi október hó 14-én délután 3 órakor a hüvösvölgyi nagyréten rendezendő jótékonycélu cserkészünnepélyének

MŰSORA:

FŐVÉDNÖK:

Önmélt. **Kirchner Hermannė** cs. és kir. altábornagy neje

VÉDNÖKÖK:

Deutsch Kálmánné
Dr. Dobi Lászlóné
Färber Ilonka k. a.
Dr. Goldfinger Oszkárné
Guilleaume Árpádné
m. kir. honv. ezr. neje
Greenburger Frankné
Dr. Nagy Imréné
Haspel Ferencné
Dr. Hittrich Ödönné
főgimn. igazgató neje
Jacobi Károlyné
főgimn. igazgató neje
Kovács Lydia k. a.
Lukács Jenőné
Dr. Marton Sándorné
Dr. Papp Gyuláné
Özv. Papp Gyuláné
Philipp Lajosné
Parsche Gyuláné
m. kir. honv. ezr. neje
Wilsdorf-Pellischek Ottóné
hadbiró-tábornok özv.
Wirth Jánosné
m. kir. honv. alezr. neje

1. Felvonulás katonazenével.
2. Hymnus.
3. Megnyitó szavak (Dr. Papp Gyula elnök.)
4. Ujoncavatás és fogadalomtétel. (Avat Lax A. Salvator csapattiszt.)

— *Tíz perc szünet.* —

5. Cserkészgyakorlatok,
   a) Verseny sátorverés,
   b) Morse gyakorlatok (Markó-utcai gimn. csapata, II. ker. kir. kath. egyet. főgimn. csapata),
   c) Mentőgyakorlatok (Markó-utcai gimnazium.)
6. Cserkészjátékok,
   a) Kulacsadogató verseny,
   b) „Repülő cserkész", tréfás játék (Budai Ifj. Kongreg. csapata.)
   c) Zászlójáték és kiszoritó (Markó-u. reál csapata.)
   d) Sipgyakorlatok (Bp. Ref. Ker. Ifj. Egyesület csapata.)
7. Zárószavak szózat, (Kiss József, csapattiszt.)
8. Elvonulás katonazenével.

Az ünnepély színhelyén *cserkésztábor* áll *cserkészbüffével* (vezeti: Upor Henrikné, segédkeznek: Färber Ferry, Haspel Luci, Marton Böske és Pisti, Velősy Elvira, Wilsdorf Palkó.)

A tiszta jövedelem 60%-a a Hadsegélyző Hivatalt illeti. Felülfizetések köszönettel vétetnek és hirlapilag nyugtáztatnak. — Az ünnepély műszaki vezetője: Färber Oszkár csapattiszt.

A cserkészet komoly nemzeti munka. Minden igaz magyar embernek kötelessége, hogy azt megismerje és jóakaró pártfogásába vegye.

A társadalmi elit megnyerése a cserkészet létérdekét szolgálta

1917-ben jelentős fordulat következett be a szerényen éldegélő mozgalom életében: megalakult a Magyar Cserkészcsapatok Háborús Bizottsága. Létrehozása nem ment könnyen. A problémát már 1916-ban érintette a cserkészsajtó. „A cserkészmunka országos egybeszervezése épp oly fontos, mint az egyes csapatok munkájának helyes vezetése" – olvashatjuk a *Cserkészhíradó*ban. „Formailag nálunk is van szövetség, és pedig országos és általános, lényegileg azonban teljesen hiányzik még az egységnek az a valósága, amely a szövetségi munka eredményeként kellett volna, hogy létrejöjjön."

A bizottság megalakulásának döntő mozzanata volt az 1917. szeptember 23-án tartott megbeszélés, amelyen 22 vezető vett részt és Papp Gyula elnökölt. A *Cserkészélet* 1917. októberi számában adta hírül a bizottság születését. „Megalakult, végre, annyi keserves próbálkozás, titkos és bizalmas tanácskozás után..."

A Háborús Bizottság fő céljai voltak:

1. Összefogni a meglevő csapatokat, lehetőséget teremteni hivatalos érintkezésükre.
2. Ismét megindítani a háború első éveiben szinte teljesen leállt hírverést.
3. Erőfeszítéseket tenni a főváros és az állam (VKM, HM stb.) támogatásának megnyerésére.
4. Kiadni olyan cserkészkönyveket, amelyek elősegítik a mozgalom tagjainak egységesebb nevelését, képzését.
5. Megszervezni a vezetőképzést, mert rátermett és képzett vezetők nélkül elképzelhetetlen és megengedhetetlen új csapatok szervezése.
6. A mozgalom fellendítésével és a békés időszakra való előkészítésével ellensúlyozni azokat a munkálatokat, amelyek már évek óta folytak az Országos Testnevelési Tanácsban egy országos premilitáris szervezet megalapozása érdekében.

A bizottság üléseiről rövid jegyzőkönyvet készítettek, s ezt megküldték a csapatoknak és a fronton küzdő egykori cserkészvezetőknek. A kapcsolattartâsnak és -erősítésnek ez is egyik módja volt. Kápolnai és Schrank Endre levelezése mutatja, hogy a frontkatonák is tudtak vélemény és tanácsadás formájában segítséget nyújtani az otthoniaknak. Schranknak még arra is volt ideje – mind az olasz, mind az orosz fronton teljesített szolgálata alatt –, hogy Vágóhíd címen szatirikus cserkészfrontújságot szerkesszen, aminek nemcsak kiadója, felelős szerkesztője, írója, de többnyire egyedüli olvasója is volt. A következő hónapokban a szétzilálódott vezetőcsoportnak csak a bizottság formális fenntartására volt ereje.

Az ősz elérhető közelségbe hozta a várva várt békét, ami egyúttal a központi hatalmak katonai vereségét is jelentette. Sokasodtak egy mélyreható társadalmi változás előjelei. Észre kellett venni ezt a cserkészvezetőknek is. A frontokról lassan hazaszivárgók új eszméket, nemegyszer kemény, katonás munkastílust hoztak magukkal, többen viszont elszánt pacifisták lettek. A fiatalok mindenütt ott voltak, ahol valami történt, szívták magukba a rendkívüli idők levegőjét. Az 1913-as egyesüléskor háttérbe szorított baloldali őrszemcsoport, felhasználva a körülmények kedvező alakulását, megélénkült. Visszahatásként összébbvonta hadsorait az ellentábor is. Az alakulás sorrendje szerinti első hét csapat, melyeket elsősorban az ideológiai-politikai kérdésekben elfoglalt nézetek azonossága kapcsolt össze, Sík Sándor irányításával ún. Helyi Bizottságot alakított. A bizottság kidolgozta azokat az el-

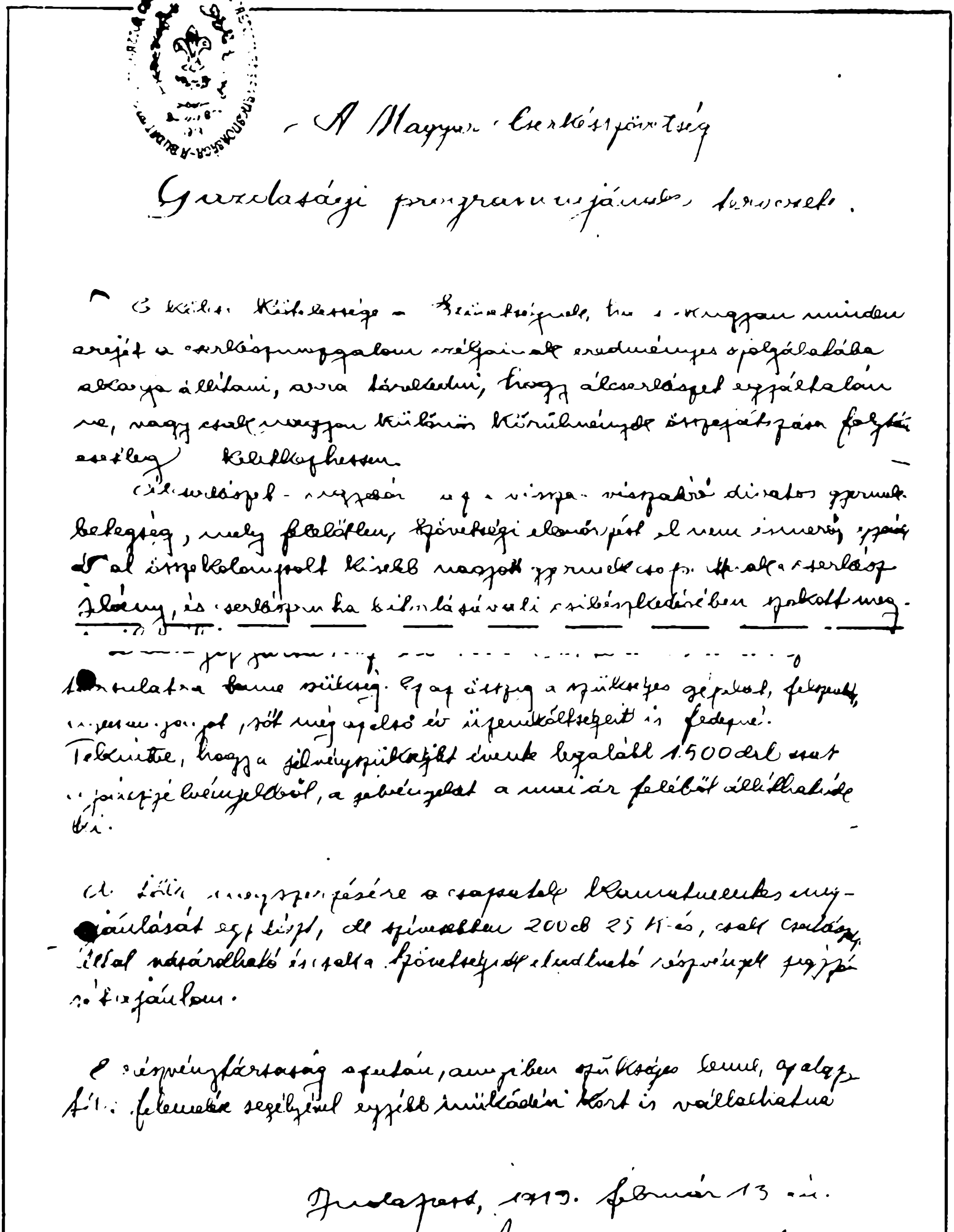
A Magyar Cserkészszövetség
Gazdasági programmjának tervezete.

A külső közönség a Szövetségünk, ha a Magyarban minden erejét a cserkészmozgalom céljainak eredményes szolgálatába akarja állítani, arra törekedni, hogy a cserkészet [illegible] ne, nagy csak Magyarban különös körülmények összefoglalásán [illegible] esetleg kielégíthessen.

[illegible]

[illegible] szükség. Ez az összeg a szükséges gépeket, felszerel[illegible] sőt még az első év üzemköltségeit is fedezné. Tekintve, hogy a jelvénygyártásnak évente legalább 1500 drb. [illegible] jövedelemből, a [illegible] a mai ár felében állíthatnánk ki.

A költségek megszerzésére a csapatok [illegible] egy [illegible], de színesebben 200 db 25 K-ás, csak családok által vásárolható és csakis a Szövetségtől kapható részvények kibocsátását ajánlom.

E részvénytársaság azután, amennyiben szükséges lenne, az alap[illegible] felemelése segélyéül egyéb működési tért is vállalhatna.

Budapest, 1919. február 13-án.

[illegible]

A Magyar Cserkészszövetség gazdasági programjának tervezete 1919 februárjából

A cserkészek egy csoportja részt vett az 1919. május elsejei felvonuláson

veket, amelyekhez a szövetség megalakítása során ragaszkodni fognak. Több adat szól arról, hogy ezekre a megbeszélésekre meghívták Bokor Miksát is, aki mint csapatparancsnok, az őrszemirányzatot képviselte. Megélénkült a zsidó ifjúság egyesületi élete, egyre többet hallatnak magukról cserkészeik is. A kezdetben szerény önálló erőt képviselő zsidó cserkészet kivette a részét a háborús munkából. Dr. Dömény Lajos főhadnagy, a Kadima (Előre) csapatok főparancsnoka az elsők között esett el. Igyekeztek mindenben, mindenütt kitűnni. „A zsidó cserkész – írta a *Remény* 1917-ben – nemcsak a cserkésztudományban, de a zsidóság ismeretében is járatos (olyan ifjakat nevel), akiknek lelkét áthatja a zsidóságért való alkotóvágy, akiknek szívében ott él a zsidóság szeretete." Céljukról – példának állítva a sikeres külföldi zsidó cserkészmozgalmakat – így írtak: „...a zsidó ifjúságnak van a legnagyobb szüksége a cserkészmozgalomra. Hiszen a zsidóságot sok száz éven át elszakították a természettől, a gettóban nem látott igazi napsugarat... Lesz majd egy hatalmas magyarországi cserkészmozgalom, amely ízig-vérig zsidó, s mely mégis igazán magyar és hazafias. Feltűnik majd nálunk is a kék-fehér cserkész lobogó, és testvéri egyetértésben haladva... részesei leszünk majd az emberiség egy jobb korának, melyben csak cserkészek, csak becsületes és kötelességtudó emberek fognak élni..." Ilyen jövőről álmodozott a forradalom előestéjén a zsidó cserkészek nemzethű, vallásos nevelést sürgető, egyes csoportjaiban a társadalmi haladással is rokonszenvező s attól sokat remélő tábora. Lendületük az 1918-as őszirózsás forradalom győzelme után is töretlen maradt.

Szeptember, október heteiben országszerte a cserkészmozgalom bizonyos mértékű megelevenedése volt észlelhe-

Körlevél a magyarországi cserkészcsapatokhoz.

Jó munkát!

Cserkésztestvéreink!

A forradalom, mely társadalmunkat uj alapokra helyezte és fejlődését uj irányba terelte, a mi mozgalmunkkal is érezteti hatását A cserkészet kinőtt eddigi kereteiből, kell, hogy hivatása nagy fontosságához méltóan, az iskolán kivüli nevelés egész rendszerének kiegecesedési pontjává váljék.

Ezen a ponton szervesen belekapcsolódik az egész társadalom életébe. Nem maradhat kizárólag az iskolák ifjuságának testedző mulatsága, hanem komoly céltudatossággal ki kell terjesztenie működését az összes társadalmi osztályok gyermekeire, első sorban azokra, akiknek az iskolán kivüli nevelésre leginkább szükségük van és akik a jövő társadalmának zömét fogják alkotni.

Ezek a szempontok vezérelnek bennünket, amikor a cserkészetbe akarjuk vonni a különböző társadalmi rétegeknek azokat a képviselőit, akik munkásságuk legjavát eddig is az ifjuságnak, gyermekvédelemnek és az egész emberiség erkölcsi és szellemi fölemelkedésének szentelték.

A mellékelt szavazólapokon szereplő nevek egész embereket jelentenek, akiknek egyénisége és eddigi munkálkodása biztositékot nyujt arra, hogy a szövetséget az uj kor szellemének megfelelő irányban fogják vezetni.

A Magyar Cserkészszövetségnek f. év március 9-iki közgyülésén szavazzatok a mellékelt szavazólapokkal!

Légy résen!

Cserkészüdvözlettel:

Budapest, 1919. február hó.

a Rottenbiller-utcai cserkészcsapatok vezetősége.

A Rottenbiller utcai cserkészcsapatok vezetőségének körlevele a magyarországi cserkészcsapatokhoz

tő. Új csapatok kezdték meg a munkát, a régiek újraalakultak. Nem egy közülük szerepet vállalt a szövetség megalakításának előkészítésében. Október 31-én győzött a forradalom. November 1-jén ülést tartott a Háborús Bizottság, amelyet ettől kezdve Magyar Cserkészcsapatok Intéző Bizottságának neveztek, ezzel is jelezve a békés építőmunkára való áttérést. *Sebő István* javaslatára az IB „hazafias örömmel ragadta meg az alkalmat, hogy a Magyar Nemzeti Tanácsnak munkásságában csapataival szolgálatára álljon (háborús időkben is helytálltak). Erre gondoltunk, midőn a mai nagy munkánál fölajánljuk ismét tevékenységünket... (cserkészeinket) olyan munkakörbe állítsák be, mely egészségüknek nem árt, ...becses ifjú életüket nem veszélyezteti, a jóságos és bölcs felügyeletet

nem nélkülözi... Kérjük továbbá, hogy cserkész ifjainkat a köz védelme alá helyezzék, hogy bántódásuk ne legyen, és ezért esetlegesen igazolványokkal láttassunk el." A percenként változó történelmi helyzetben nemcsak a tájékozódásukat vesztett fiatalok tették fel a kérdést: mi lesz most? Erre volt kíváncsi a magyar társadalom egésze is. A diákok kérdésére így válaszolt a *Zászlónk*: „Ezt, fiúk, a ti Zászlónk barátotok részletesen elibétek adni nem tudja. Talán más se... az új világrendben az fogja leggyönyörűbben megállani helyét, aki szűzerőinek isteni fegyverzetében hamisság nélkül beáll az új világ kiépítésének szent munkájába."
Az IB november 1-jei ülésén Halácsy Endre parancsnok – megbízottja útján –javasolta, hogy a szövetség haladéktalanul alakuljon meg. A *Cserkészet* tudósítása szerint 1918. november 24-én hívták össze a piarista gimnáziumban az alakuló közgyűlést. „Ott volt mindenki, aki a magyar cserkészmozgalom érdekében valaha is munkát fejtett ki. S ha voltak is disszonáns hangok... ritka egyértelműséggel foglalt állást a gyűlés a szövetség megteremtésének fontossága mellett." A szövetséget mégsem „kiáltották ki", mert több, az eredeti tervezetet túlszárnyaló javaslat érkezett az elnökséghez. „Kevés erre egy gimnázium – lelkendezett a beszámoló szerzője–, az Országház kell nekünk! És nemcsak 30-40 megbízott, hanem ezrek legyenek ott, amikor a Magyar Cserkész Szövetséget kikiáltjuk." A szövetség tényleges megalakulásának időpontját forrásaink elég határozatlanul jelölik meg. Márkus Miklós szerint 1919. március 9-én került erre sor.
Az új vezetőtestület összetétele azt mutatja, hogy a nem „keresztény-nemzeti" irányvonalat képviselő, politikai-ideológiai nézeteit illetően igen vegyes összetételű csoport jelentős súlyt képviselt benne, de a másik tábor megőrizte a kulcsfontosságú pozíciókat, és szavazás esetén is esélyük volt a többség megtartására. Úgy tűnik, hogy ez a szövetség a proletárdiktatúra létrejötte idején számottevő gyakorlati munkát nem végzett. A Markó utca 27–29. alatti épületben székelő szövetségtől származó egyetlen iratunk viszont igen figyelemreméltó, több szempontból is. A Népjóléti Népbiztosságnak küldött átirat kelte 1919. április 10., és a következőket tartalmazza: „Alulírottak, a Magyar Cserkészszövetség nevében, az e Szövetség kötelékébe tartozó csapatok, ill. ezek tagjainak szolgálatát ezennel felajánljuk a Népjóléti Népbiztosságnak. Bármely kívánt felvilágosítást e sorok átadói – direktóriumunk két tagja – nyújtanak." Az iratot aláírta: Lax A. Salvator szervező főtitkár, Fazekas József... Burger szakszervezeti tagok, bizalmi egyének, és láttamozta: Morvay Győző „elnök-elvtárs"! A fejlécen és a körpecsétén csillagok és korona nélküli liliom „Légy Résen" feliratú szalaggal.
Eszerint az új szövetségen belül(?), mellett(?) alakult egy cserkészdirektórium? Ez, mint a proletárdiktatúra államhatalma által elismert vezetőtestület, irányította a cserkészetet március 21. után? A kérdések eldöntésére ma még nem tudunk vállalkozni. A *Diákkultúra* című lapban megjelent „A cserkészcsapatok a diktatúra alatt" című írás megállapítását ugyanis megfontolásra alkalmasnak ítélhetjük, perdöntőnek viszont nem. Amúködő cserkészvezetők nem emlékeznek ilyen cserkészszervre. Az adat értelmezése szempontjából az sem közömbös, hogy az iratot láttamozó „elnök-elvtárs" Morvay Győzőről, a vezetése alatt álló iskola – „Árpád Főgimnázium" – az

Magyar Cserkész Szövetség

V Markó utca 27–29.

A

Magyar Tanácsköztársaság

Népjóléti Népbiztosságának

Budapest

Alulirottak, a Magyar Cserkészszövetség nevében, az e Szövetség kötelékébe tartozó csapatok, illetve ezek tagjainak, szolgálatát ezennel felajánljuk a Népjóléti Népbiztosságnak.

Bármely kivánt felvilágositást e sorok átadói – direktoriumunk két tagja – nyujtanak.

Budapesten, 1919 évi április hó 10 napján.

szervező főtitkár

tagok

bizalmi egyének

Láttam:

elnök-elvtárs

MAGYAR CSERKÉSZ SZÖVETSÉG

ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

A Magyar Cserkészszövetség felajánlja szolgálatait a Tanácsköztársaság Népjóléti Népbiztosságának

1919–1920-as évről kiadott évkönyvében a következők állnak: „...az igazgatót 1919. május 16-án felmentették megbízatásából." „A hazafias irányú cserkészet, amelynek országos elnöke az igazgató volt, megszűnt... az igazgató végül szomszédos falvakban bujkált." Milyen „elvtárs" lehetett az elnök, ha „elvtársainak" uralma idején bujkálnia kellett? És mennyiben lehetett a proletárdiktatúra szerve az a direktórium, amelynek ilyen volt az elnöke? Ha viszont valóban létezett egy ilyen cserkészdirektórium, s annak főleg az volt a legfőbb célja – mint azt a fehérré vált *Diákvilág* hirdette –, hogy „a legnagyobb erővel" bénítsák meg a „legjobb és igazi" csapatok működését, akkor miért nem hallunk az úttörőmozgalom megszervezése körüli munkájukról? Az ebben részt vevő volt cserkészőr-

szem-vezető, Bokor miért nem támaszkodott rájuk szervező tevékenysége során? Csak feltételezni lehet, hogy a szövetséget és a régi cserkészmunkát ilyen módon is próbálták leplezni Morvayék, de mivel nem vezetett eredményre, önmagukat oszlatták fel. A csapatok így magukra maradtak. Bokor Miksa, a VII. kerületi Rottenbiller utcai polgári fiú és kereskedő inasiskola tanára, a Közoktatásügyi Népbiztosság munkatársaként megbeszélésre hívta be a budapesti cserkészvezetőket. Bejelentette, hogy a mozgalomban változások lesznek, cserkész helyett az úttörő nevet fogják viselni, felszólította őket, hogy a nacionalista és vallásos megnyilvánulásokat hagyják el, a kiképzés pedig szociális szellemben történjen. A résztvevők – állítólag – ellenvetés nélkül fogadták a tájékoztatást.

A csatlakozott fővárosi csapatok, amelyeknek zöme – egyes vélemények szerint – volt őrszemcsapatokból került ki, élt a Népbiztosságok által nyújtott támogatással, majd táborba vonult. De többen módot találtak arra, hogy a csatlakozást csak formálisan teljesítve, zavartalanul folytathassák a régi cserkészmunkát, ténylegesen nem működtek együtt az úttörő csapatokkal. Soraikból – Kápolnai feljegyzései szerint – már 1919. augusztus 21-én éppen Morvay Győzőnél arról tanácskoztak, hogy hogyan történjen a Tanácsköztársaság alatti magatartás felülvizsgálása, és természetesen egy úttörőktől mentes új szövetség létrehozása.

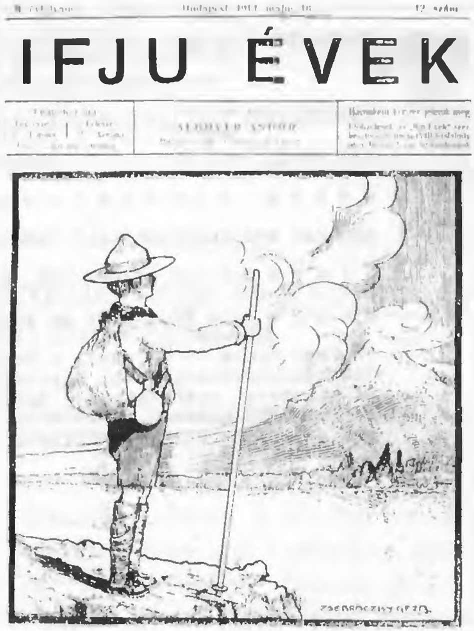

A szétzilált csoportosulások között a sajtó tartotta a kapcsolatot

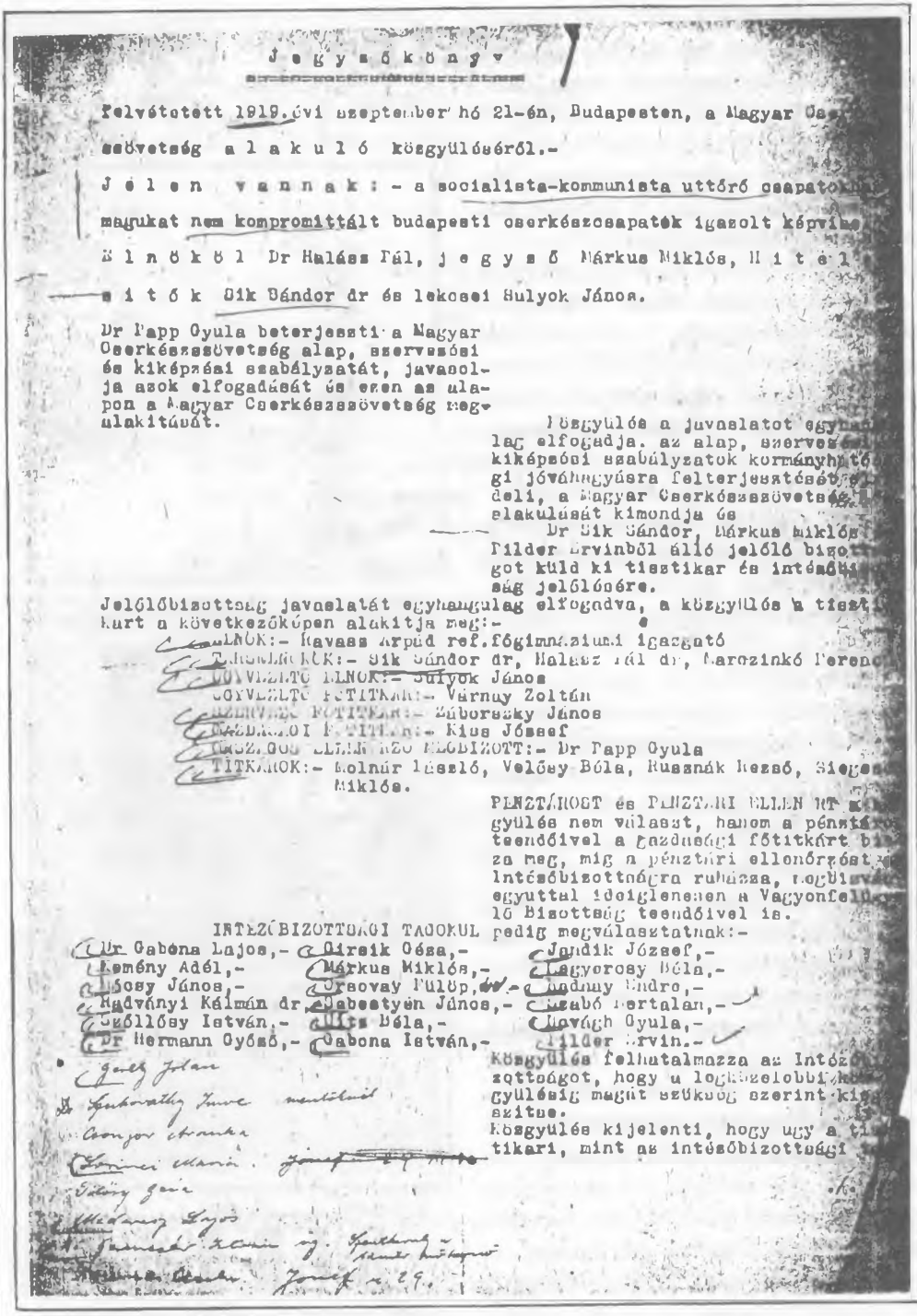

J e g y z ő k ö n y v

felvétetett 1919. évi szeptember hó 21-én, Budapesten, a Magyar Cserkészszövetség a l a k u l ó közgyűléséről.-

J e l e n v a n n a k : - a socialista-kommunista uttörő csapatokhoz magukat nem kompromittált budapesti cserkészcsapatok igazolt képviselő

E l n ö k ö l Dr Halász Pál, j e g y z ő Márkus Miklós, H i t e l e s i t ő k Sik Sándor dr és lekcsei Sulyok János.

Dr Papp Gyula beterjeszti a Magyar Cserkészszövetség alap, szervezési és kiképzési szabályzatát, javasolja azok elfogadását és ezen az alapon a Magyar Cserkészszövetség megalakitását.

Közgyülés a javaslatot egyhangulag elfogadja. az alap, szervezési és kiképzési szabályzatok kormányhatósági jóváhagyásra felterjesztését elrendeli, a Magyar Cserkészszövetség megalakulását kimondja és

Dr Sik Sándor, Márkus Miklós, Pilder Ervinből álló jelölő bizottságot küld ki tisztikar és intézőbizottság jelölésére.

Jelölőbizottság javaslatát egyhangulag elfogadva, a közgyülés a tisztikart a következőképen alakitja meg:-

ELNÖK:- Ravasz Árpád ref. fógimnáziumi igazgató
TÁRSELNÖKÖK:- Sik Sándor dr, Halász Pál dr, Marczinkó Ferenc
ÜGYVEZETŐ ELNÖK:- Sulyok János
ÜGYVEZETŐ FŐTITKÁR:- Várnay Zoltán
SZERVEZŐ FŐTITKÁR:- Záborszky János
GAZDASÁGI FŐTITKÁR:- Kiss József
GAZDASÁGOS ELLENŐRZŐ MEGBIZOTT:- Dr Papp Gyula
TITKÁROK:- Molnár László, Velősy Béla, Rusznák Rezső, Siegesd Miklós.

PENZTÁROST és PENZTÁRI ELLENŐRT a közgyülés nem választ, hanem a pénztárost teendőivel a gazdasági főtitkárt bizza meg, mig a pénztári ellenőrzést az Intézőbizottságra ruházza, megbizván egyuttal ideiglenesen a Vagyonfelügyelő Bizottság teendőivel is.

INTÉZŐBIZOTTSÁGI TAGOKUL pedig megválasztatnak:-

Dr Gabona Lajos,- Girsik Géza,- Jandik József,-
Kemény Adél,- Márkus Miklós,- Lagyorosy Béla,-
Mócsy János,- Orsovay Fülöp,- Nadnay Endre,-
Radványi Kálmán dr, Sebestyén János,- Szabó Bertalan,-
Szőllősy István,- Ujfa Béla,- Novágh Gyula,-
Dr Hermann Győző,- Gabona István,- Pilder Ervin.-

Gerely Jolan
Szukovathy Imre mentőknél
Csongor Aranka
Lorincz Maria
Tölöny Géza
Madarasz Lajos
Gerencsér István ig. Szentkereszt a kamer mőhegyen
[illegible] József u. 29.

Közgyülés felhatalmazza az Intézőbizottságot, hogy a legközelebbi közgyülésig magát szükség szerint kiegészitse.

Közgyülés kijelenti, hogy ugy a tisztikari, mint az intézőbizottsági

A Magyar Cserkészszövetség 1919. évi szeptember 21-én tartott közgyűlésének jegyzőkönyve

A kibontakozás, a sikerek és a „magyarországi válság" jelentkezésének évei

1919. augusztus 1–1933

A cserkészet megszilárdulásának és gyors térhódításának fő mozzanatai

A Tanácsköztársaság leverése után nem sokkal, 1919. szeptember 21-én alakult meg – immáron harmadik alkalommal – a Magyar Cserkészszövetség, kizárva soraiból mindazokat, akik „elárulták a nemzeti eszmét", azaz részt vállaltak az 1918–19-es forradalmakban. A módosításaival együtt is elég pongyolán összetákolt alapszabályok hangsúlyozták a magyar cserkészmozgalomban a „nemzeti eszme" szolgálatának elsődlegességét és a hűséget Istenhez. Az újjáalakult szövetség vezetői hangsúlyozottan kifejezésre juttatták csatlakozásukat az ellenforradalmi restaurációhoz. Hűségük kinyilvánításakor a még képlékeny állapotban levő hatalom és a magukhoz térő forradalomellenes társadalmi erők támogatásában reménykedtek. Nem is alaptalanul. A cserkészetet számításba vették mindazok, akik a magyar serdülő ifjúság (elsősorban a fiúk) katonai előképzését, „keresztény-nemzeti" nevelését előkészítették, nem utolsósorban a katonai kormányzat, a Hadügyminisztérium.

A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium érveléseiben a cserkészetre azért van szükség, azért kell szélesebb körben kiépíteni, mert pedagógiai és politikai szempontból nincs nála alkalmasabb eszköz. Közvetlenül 1919 után ezek döntő szempontok lettek a cserkészet hivatalos megítélésében. A Hadügyminisztériumot a gyorsan kihasználható lehetőség érdekelte. A hadsereg támogató, szervező közreműködésének a kezdeti időkben komoly szerepe volt a cserkészet országos újjáélesztésében. Felhasználták az előképzés gyors, eredményes megszervezése érdekében, igyekeztek kiterjeszteni a mozgalom hatósugarát vidékre is. Ugyanakkor a cserkészet nem jelentett számukra teljes megoldást. A cserkészet nem a HM-nek közvetlenül alárendelt mozgalom volt, s eredete, nemzetközi kapcsolatai, eszméi, vezetőinek egy része nem felelt meg azoknak a törekvéseknek, amelyeket a legfelső katonai vezetés döntő többsége képviselt. Ezért hívták életre a cserkészet mellett a céljaiknak jobban megfelelő leventeintézményt. Ugyanakkor annak szervezése, fejlesztése több okból csak korlátozottan, lassan haladt, ezért a katonai vezetésre kényszerült a cserkésznevelés-képzés eredményeinek hasznosítása is. Fő erőit természetesen a leventeintézmény fejlesztésére összpontosította, ugyanakkor igyekezett ellenőrzést, befolyást biztosítani magának a Magyar Cserkészszövetségen belül is. Létfontosságú volt számára a hadsereg „parancsnoki kara utánpótlásának" nevelése, ezt pedig, jórészt 8–16 éves korban, a cserkészet végezte. Ilyen irányú tö-

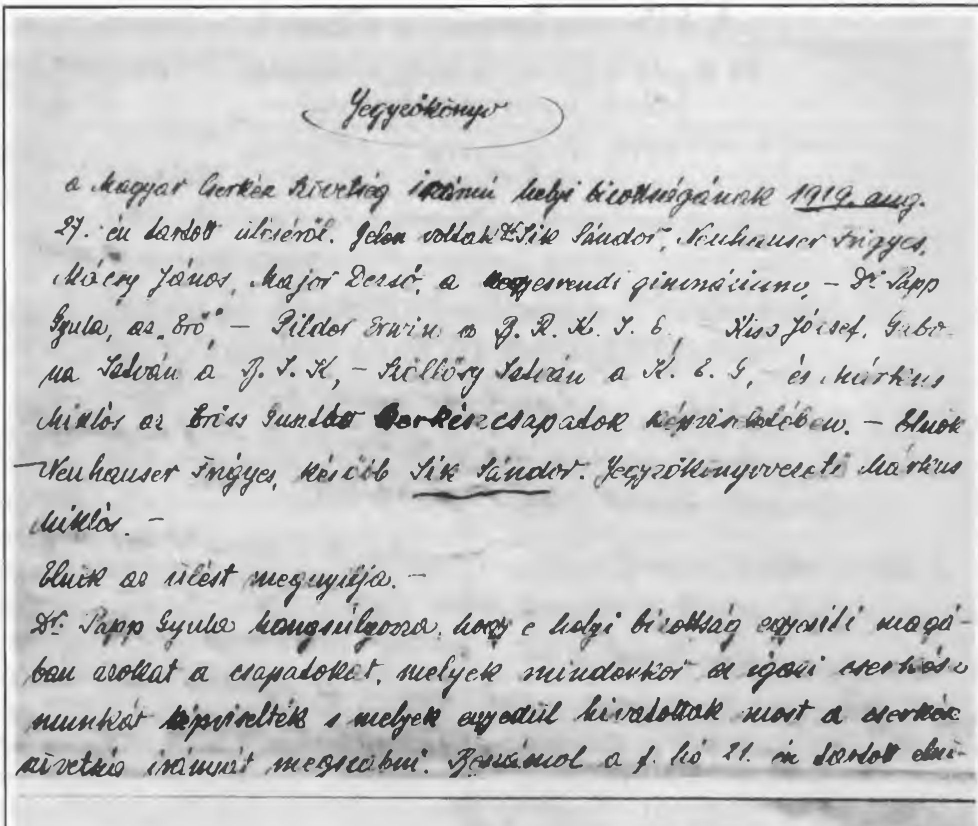

Jegyzőkönyv

a Magyar Cserkész Szövetség [illegible] helyi bizottságának 1919. aug. 27-én tartott üléséről. Jelen voltak: Dr. Sík Sándor, Neuhauser Ignácz, Mócsy János, Major Dezső, a kegyesrendi gimnáziumban, – Dr. Papp Gyula, az Erő, – Pildner Ervin az [illegible] – Kiss József, Gabona István a [illegible] – Szöllősy István a K. E. S., és Márkus Miklós az [illegible] cserkészcsapatok képviseletében. – Elnök Neuhauser Ignácz, később Sík Sándor. Jegyzőkönyvvezető Márkus Miklós. –

Elnök az ülést megnyitja. –

Dr. Papp Gyula hangsúlyozza, hogy e helyi bizottság egyesíti magában azokat a csapatokat, melyek mindenkor az igazi cserkész munkát képviselték s melyek egyedül hivatottak most a cserkész szövetség irányát megszabni. Beszámol a f. hó 21-én tartott elnö- [illegible]

teljesítésére. –
Elnök az ülést egyéb tárgy hiányában berekeszti. –
K. m. f.

Márkus Miklós
jegyzőkönyvvezető

Sík Sándor
elnök

Jegyzőkönyv a Magyar Cserkészszövetség 1. sz. helyi bizottságának 1919. augusztus 27-én tartott üléséről

rekvéseit támogatták, sajátos céljaik érvényesítésén munkálva, a Magyar Országos Véderő Egyesület (MOVE) fejlesztésén és a nyugat-magyarországi fegyveres akciók szervezésén fáradozó katonai-politikai vezetők is. A MOVE,

és benne a Gömbös által „fémjelzett" törtető fiatal tisztek mindenütt megjelentek, ahol gyors, mutatós eredményeket reméltek elérni. A cserkészetben olyan mozgalmat láttak, amelynek kisajátítása biztosíthatná számukra az utánpótlást, és ezzel együtt érdemeket szerezhetnének az előképzés és a „nemzetnevelés" terén is. A MOVE-nak volt pénze, házinyomdája, vezetőinek személyes kapcsolata a „legmagasabb körökben". Mindez nem hagyta közömbösen a szövetséget (főként annak a szélsőjobboldali katonai körökkel szimpatizáló tagjait), sem az alakuló és az anyagi támogatásokat nélkülöző csapatok vezetőit. A MOVE megkísérelte magába olvasztani a Magyar Cserkészszövetséget. A támaszt kereső szövetség tárgyalásokba bocsátkozott és együttműködött a MOVE vezetőivel. Az antantmisszió már 1921 őszén tájékoztatást kért a szövetség és a katonaság kapcsolatáról, majd a MOVE-nak a cserkészetben játszott militarizáló szerepéről. A válasz tartalma körül heves vita kerekedett a cserkészetben, a MOVE-hoz húzók és a cserkész-világmozgalommal szorosabb kapcsolatot kívánók között. Az összetűzés változásokat eredményezett a MOVE és a Magyar Cserkészszövetség viszonyában. 1922-től kezdve már nem fenyegette többé közvetlen beolvasztással a cserkészetet, ugyanakkor a kapcsolatok nem szakadtak meg. A szövetség továbbra is igyekezett kihasználni a MOVE-ban rejlő lehetőségeket. A különféle kezdeményezések találkoztak, de nemegyszer keresztezték is egymást, így feszültségekhez vezettek.

A szövetség alapszabályait az érvényben levő egyesületi jog, valamint a képlékeny politikai helyzet kívánalmainak megfelelően alakították. A szövetség nem volt más, mint az egyes cserkészcsapatokat irányító, ún. szervezőtestületek összességének képviselője. Tag nem lehetett az egyes cserkész, de még csapat sem. A szövetség szervei: a közgyűlés, a szövetségi tisztviselői kar, az elnöki tanács, az intéző bizottság, a vagyonfelügyelő bizottság és a szövetség helyi bizottságai. A mozgalom életében, a szövetségi szervek felsorolásában is első helyen szereplő országos közgyűlés játszotta a fő szerepet. Ez volt a cserkészet parlamentje.

Két közgyűlés között a munka folytonosságát az intéző bizottság biztosította. A „helyi bizottságok" az egyöntetű fejlődés és az együttes munka érdekében alakultak. A belügyminiszternek joga volt ahhoz, hogy abban az esetben, ha a szövetség az alapszabályokban meghatározott célt és eljárást, illetőleg hatáskörét nem tartja be, a cserkészet tevékenységét felfüggeszthesse.

A harmadjára megalakult, megszilárdult Magyar Cserkészszövetség az ellenforradalmi erők központi hatalmi szervei által támogatva kezdett munkához. A cserkészet kiépítése elsősorban felülről történt az adott politikai helyzetnek és a szövetség új irányelveinek megfelelően, ám sok tekintetben a cserkészet eredeti célkitűzéseivel és a magyar mozgalom kialakulása gyakorlatával ellentétbe kerülve. Az ellenforradalmi államhatalom egyértelmű és hatékony támogatásának elnyerése, a mozgalom hivatalos védelmének biztosítása, és ezen keresztül a „keresztény-nemzeti" társadalmi irányzatok szélesebb körének bevonása a cserkészet támogatóinak körébe, a szövetség szigorú központosítottságát erősítette. Ugyanakkor sokan, főként a régi tapasztalt vezetők, a cserkészet általuk legfőbbnek tartott értékét, az önálló egységekben folyó romantikus, fiús életet féltették a nagyfokú központosítástól. Az önálló-

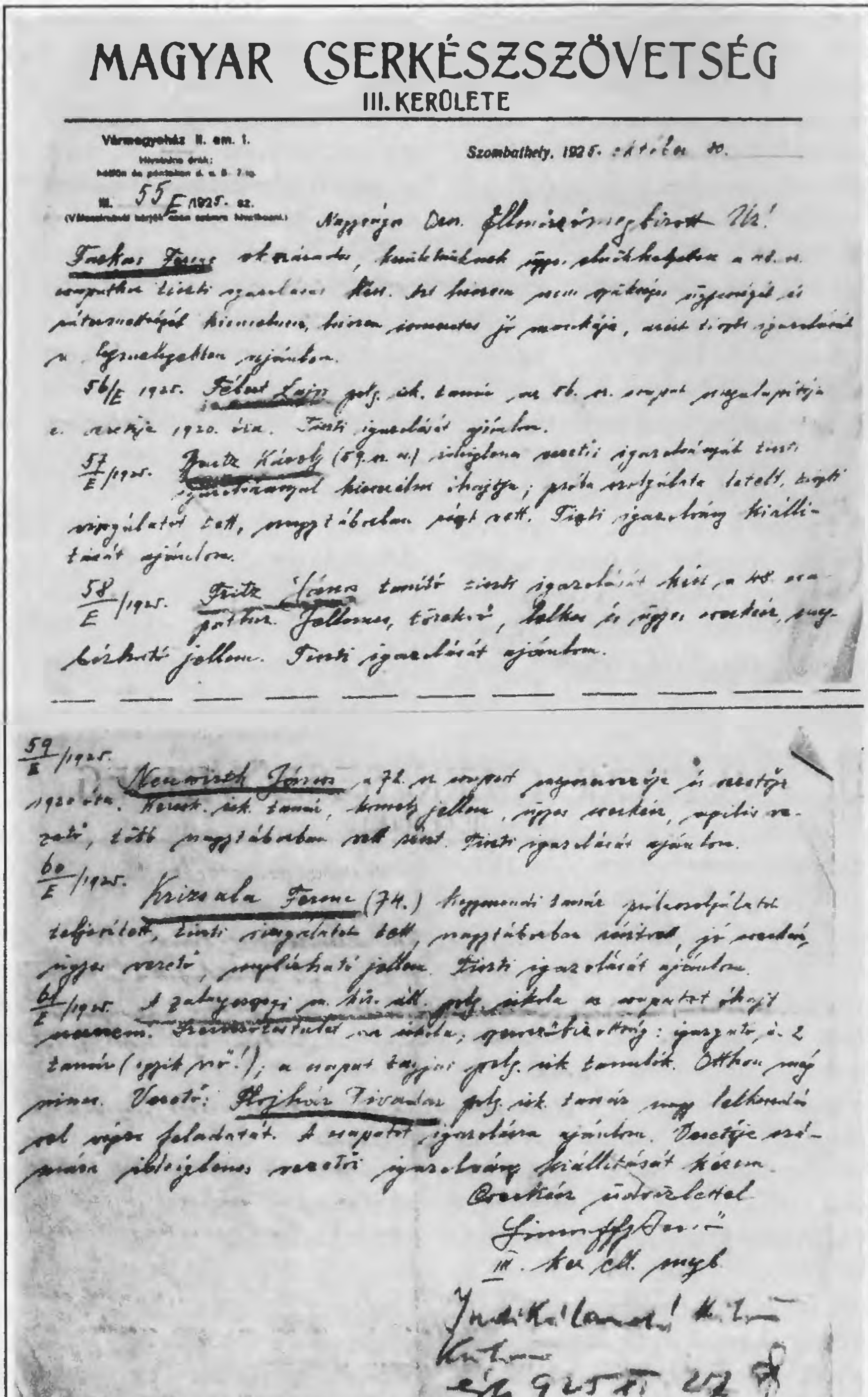

MAGYAR CSERKÉSZSZÖVETSÉG
III. KERÜLETE

Vármegyeház II. em. 1.
Hivatalos órák:
hétfőn és pénteken d. u. 6–7-ig.

III. 55/E 1925. sz.
(Válaszoláskor kérjük ezen számra hivatkozni.)

Szombathely, 1925. október 30.

[illegible] Orsz. Ellenőrzőbizottság Úr!

Takács Ferenc okl. tanító, [illegible] ügyes [illegible] a 48. sz. csapatban tiszti igazolását kéri. [illegible] tiszti igazolását a legmelegebben ajánlom.

56/E 1925. Fehér Lajos polg. isk. tanár, a 56. sz. csapat megalapítója e. vezetője 1920. óta. Tiszti igazolását ajánlom.

57/E 1925. Bartz Károly (59. sz. cs.) ideiglenes vezetői igazolványát tiszti igazolvánnyal kicserélni óhajtja; próbaszolgálata letelt, tiszti vizsgálatot tett, nagytáborban részt vett. Tiszti igazolvány kiállítását ajánlom.

58/E 1925. Fritz János tanító tiszti igazolását kéri, a 48. sz. csapatban. Jellemes, törekvő, lelkes és ügyes vezető, megbízható jellem. Tiszti igazolását ajánlom.

59/E 1925. Neuwirth János a 72. sz. csapat megalapítója és vezetője 1920 óta. Keresk. isk. tanár, komoly jellem, ügyes vezető, [illegible], több nagytáborban részt vett. Tiszti igazolását ajánlom.

60/E 1925. Krizsala Ferenc (74.) [illegible] tanító próbaszolgálatot teljesített, tiszti vizsgálatot tett, nagytáborban részt vett, jó vezető, ügyes vezető, megbízható jellem. Tiszti igazolását ajánlom.

61/E 1925. A zalaegerszegi m. kir. áll. polg. iskola a csapatot óhajt[illegible]. Fenntartó testület az iskola; parancsnok: igazgató, és 2 tanár (egyik nő!); a csapat tagjai polg. isk. tanulók. Otthon még nincs. Vezető: Horváth Tivadar polg. isk. tanár nagy lelkesedéssel végzi feladatát. A csapatot igazolásra ajánlom. Vezetője számára ideiglenes vezetői igazolvány kiállítását kérem.

Őszinte üdvözlettel
[illegible]
III. ker. elt. megb.

Igazolandó! [illegible]
[illegible]
1925 XI. 27.

A III. kerület számos közismert vezetőt adott a mozgalomnak

ság feladása nem ment könnyen. A csapatalakítás tarkaságában sok minden – mindenki – teret kapott – a baloldali ifjúsági csoportok szervezkedésétől a svábok körében folytatott magyarellenes agitációig, a koldusoktól a szerencselovagokig –, s mivel a szövetség helyi szervek nélkül képtelen volt rendet teremteni, a cserkészkerületek és vármegyei szervek létrehozásának kiemelkedő jelentősége volt. A munka – így emlékezik erre *Major Dezső* – vidéken eredményesebben folyt, mint a fővárosban, csapatszervezésnél, szövetségi szervek létrehozásánál egyaránt. Amikor a szövetség budapesti ellenzéke elkezdett „kellemetlenkedni", a vezetők kifakadásaiban helyet kapott a „bűnös város – romlatlan vidék" formula is.

A „romlatlan vidéken" folyó szervezkedés közül különös helyet foglalt el az ún. „nyugat-magyarországi". Az ottani vezetők 1920. május 5-én önálló szövetséget alakítottak, ősszel megtartották közgyűlésüket, zászlót szenteltek és megrendezték az első gárdaversenyüket. 1921 januárjában megjelenik a *Cserkészfiú* című lapjuk. A szövetség budapesti központja az önállóan működő Nyugat-magyarországi Cserkészszövetségben (NyMCsSz) vetélytársát, az egységes szervezet és munka kialakításának fő akadályát látta.

A feszültség ellenére a formális megegyezés viszonylag gyorsan megtörtént. Ugyanakkor a nyugat-magyarországiak sajátos szellemisége továbbra sem szűnt meg, sőt a megállapodás után, a viszonylagos elszigeteltség oldódásával együtt kisugározták azt a központra, rajta keresztül az egész magyar mozgalomra. A NyMCsSz, a későbbi III. cserkészkerület (szombathelyi központtal) a katonai, a legitimista törekvések, a tömeghatásokra építés bázisa maradt, munkájuk

CSERKÉSZFIU

A nyugat-magyarországiak hivatalos lapja

jellege inkább a leventéhez tette hasonlóvá őket. Azok a vezetőik, akik a központba, vagy a szövetség vezető testületeibe kerültek, törekvéseik leghűbb támogatóit itt találták, lelkes híveket viszont másutt is.

Időközben folyt a többi kerület szervezése is. Különös helyzet alakult ki a „déli végeken", hiszen a Pécs–Baranya–Baja „háromszög" hovatartozása csak 1921 augusztusában dőlt el véglegesen. 1922. május 7-én pécsi székhellyel alakult meg a VII. cserkészkerület. Amikor a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium kiadta az ún. testnevelési törvény (1921. LIII. tc.) végrehajtási utasítását, amelynek birtokában az eddigieknél nagyobb ütemben folyhatott a leventeintézmény fejlesztése, kiépült a cserkészet országos, egy központból irányított szervezete. Létrehozása egyet jelentett a hivatali helyiségekkel (később a tehetősebb kerületekben a cserkészház felépítésével), hivatalos pecsétekkel és fogadóórákkal, gyorsan szaporodó levelezéssel, ügyintézéssel, irattározással, különféle hivatalos tárgyalásokkal. A vármegyei szervek jóval a kerületek megalakulása után keltek életre.

A központ jóleső érzéssel vette tudomásul a mozgalom egységének, országos kiépülésének tényét, de ezzel együtt fokozódtak gondjai is. Nyugtalanította a szövetséget a fővárosiak mozgolódása. Mi történt? 1922 őszén, a főváros közoktatási ügyosztályának kebelében egy szé-

A III. kerület jubileumi emlékjelvénye

kesfővárosi cserkészparancsnokság alakult azzal a céllal, hogy a főváros által fenntartott iskolákban a cserkészetet szervezze, irányítsa. A „főparancsnok" 1925 nyarán „jamboreet" szervezett, amelynek játékain – a *Magyarország* híradása szerint – számos katonatiszt vállalt szerepet. Az ekkori főcserkész, *báró Khuen-Héderváry,* kemény hangon vonta felelősségre a szövetséget. „Komolyan kifogásolható – írta –, hogy cserkészversenyek nyílt döntőbíráiul katonatisztek szerepeltessenek (ezt a békeszerződés szigorúan tiltja)... és mint azt az 1921. évi hadijátékok szomorú vége mutatja, e tekintetben szigorú ellenőrzést is gyakorol (ti. az antant misszió – G. F.)..." Csak 1927-ben mondotta ki a cserkész Országos Intéző Bizottság a főparancsnoki cím eltörlését, de – állapították meg – „... a szervező testületeknek a csapatokhoz való viszonyát, és különösen a székesfőváros iskoláinak csapatait és a székesfőváros és az MCsSz között való viszonyt részletesebben szabályozni kell." Egyesek szabadkőművességgel vádaskodtak, mások szélsőjobboldali, soviniszta-militarista jelszavakat hangoztatva hazafiatlan „nemzetköziséget" olvastak ellenlábasaik fejére.

A mozgalom vezetői már 1921-ben úgy látták, hogy Horthy kormányzó fővédnöksége, a VKM és a HM – sokszor egymásnak ellentmondó – támogatása mellett is a cserkészet további segítségre szorul. Védelemre a politikai „szélsőségek" támadásaival szemben, de a leventeintézmény egyeduralmi törekvéseivel szemben is. Ezért került sor a főcserkészi intézmény megteremtésére, az ún. cserkésztörvény-javaslat kidolgozására, a jelvény és az egyenruha védelmét biztosító BM-rendelet kiadatására, és nem utolsósorban a mozgalom jogi szervezetének kiépítésére. Abban a kérdésben, hogy szüksége van-e a magyar mozgalomnak a főcserkészi intézményre, a vezetésen belül nem volt véleménykülönbség. Sok töprengésre adott okot viszont a leendő főcserkész személye, jogköre, viszonya a mozgalomhoz és a szövetséghez.

Az Országos Intézőbizottság 1922. május 19-i ülésén a nagy tekintélyű *Sík Sándor* kijelentette: „... szükség van egy olyan személyre, aki a minisztériumokon felül áll, és a mindenkori államfőtől kapja a kinevezését." Az egyik vezető tisztségviselő szerint: „... nincs olyan szimpatikus politikus, mint gróf Teleki Pál, egyénisége és tudományos munkássága predesztinálják erre a szerepre." *Fodor Ferenc* (Teleki közeli tudományos munkatársa és politikai híve – G. F.) bejelentette, hogy ő már beszélt vele, és Teleki hajlandó elvállalni a tisztséget, de csak abban az esetben, ha olyan pozíciót nyerne el, mint Baden-Powell Angliában. Ne válasszák, hanem kinevezzék. Ilyen feltételek mellett „hajlandó egész munkásságát a cserkészetnek szentelni". 1922. májusában a szövetség tervezete alapján

A fiatal Teleki Pál, mint a cserkészet legfőbb támogatója

a VKM Horthy elé terjesztette Teleki Pál főcserkészi kinevezéséről szóló javaslatát. Idézzük: „A Magyar Cserkészszövetségben egyesített cserkészmozgalom, amely kilenc kerületben szervezett közel 15 000 cserkészt foglal magában, szükségét érzi annak, hogy eme szervezetre feltétessék a korona a főcserkész intézménye által, és kéri gróf Teleki Pálnak főcserkésszé (chief scout) való magas kinevezését. A főcserkészi intézmény jelentősége abban áll, hogy mint választás alá nem eső, hanem az államfőtől élethossziglan vagy legalábbis igen hosszú időre kinevezett méltóság szilárd pontot képvisel, és így hivatva van a cserkészmunka folytonosságát biztosítani. A főcserkész, már mint magában is nagysúlyú egyén, a legfelsőbb kinevezés adta nimbusszal megerősödve, a tekintély elvét képviseli a cserkésztársadalomban, és a magyar cserkészmozgalmat itthon és külföldön a leghathatósabban képviselheti. A főcserkész hatásköre: mint keretein kívül álló legfelsőbb cserkésztekintély, a szövetség munkájának legfelsőbb irányítója, a cserkészmozgalomnak befelé és kifelé a legfelsőbb képviselője, és mint a Nagy Tanács elnöke, a cserkészmunkának leghatalmasabb társadalmi támogatója..."

Az ellenforradalmi korszak vezető politikusa – gróf Bethlen István – által minden bizonnyal melegen támogatott javaslatot Horthy 1922. június 10-i „magas elhatározása" követte, amelyről Klebelsberg kultuszminiszter június 30-án értesítette a magyar mozgalom első főcserkészét. Teleki rövid ideig viselte tisztét. 1923. március 22-én kelt beadványában megrendült egészségi állapotára hivatkozva kérte Horthytól felmentését. A VKM javasolta a minisztertanácsnak, hogy Teleki „tiszteletbeli főcserkésszé való kinevezése is javaslatba hozhassék". Ily módon lehetővé válik, hogy bár a cserkészszövetség adminisztrációs munkálataiban nem fog részt venni, a szövetség nem veszti el azt az erkölcsi értéket, amelyet gróf Teleki Pál személye képvisel. Egyben hozzájárulást kért Khuen-Héderváry Károly főcserkészi kinevezésének előterjesztéséhez. Mindkettő megtörtént 1923 augusztusában. A magyar mozgalomnak ettől kezdve volt egy valóságos és egy tiszteletbeli főcserkésze.

Miközben a három vezető tényező: a főcserkész-, a cserkésznagytanács és a szövetség, illetve az országos elnökség közötti viszony jogi rendezése folyt, a munka irányítása nem szünetelt. A legfelső vezetésnek egy sor jelentős kérdésben kellett állást foglalnia. Ezek közül messze kiemelkedett a leventeintézményhez va-

ló viszony rendezése. Most egy kevésbé ismert részletre, a cserkésztörvény-javaslat sorsára térünk ki. A törvényjavaslat első szövegezése az eddig ismert adatok szerint 1922-re nyúlik vissza, ami valószínűsíthető, mert hiszen követte az 1921. LIII. tc. kihirdetését, és megelőzte annak 1924-ben megjelent végrehajtási utasítását. Az utóbbi 18. §-a szabályozta a cserkészet és más, a testedzés terén rendkívüli érdemeket szerzett egyesületeknek leventefoglalkozását. A javaslat első véleményezéseinek közös vonása: igény a kizárólagosságra, állami védelemre, rendszeres állami támogatásra, a leventeintézménytől való különállásra, a vele való teljes egyenrangúságra, egyenjogúságra. Néhányan törvénybe kívánták illeszteni a cserkészet hivatalos elterjesztését a pedagógiában. A kezdeti buzgalom után búvópatak módjára nyoma veszett a javaslatnak. 1928-tól az Országos Testnevelési Tanács (OTT) kezéből lassan a HM kezébe ment a levente minden ügye. Ez lehet a magyarázata annak, hogy 1929 nyarán ismét felbukkant a cserkészetről szóló törvényjavaslat, a vezetés ismét kísérletet tett a hirtelen növekvő HM-befolyás ellensúlyozására. Az országgyűlés indítványt fogadott el egy törvény létesítéséről. A törvényjavaslat benyújtás előtt állt. Miért nem lett belőle mégsem törvény? Egy jelentés a következőkben világítja meg a kérdés nyitját: „1931 májusában véglegesen a HM vette át az irányítását (ti. a leventéét – G. F.). A 230137. sz. HM-rendelettel a maga szempontjai szerint, cserkész vonatkozásban igen kevés változtatással, szabályozta a levente helyzetet... Csatolom a cserkésztörvényről készített törvényjavaslatokat is, amely a leventekérdést a mi szempontunk szerint kedvezően oldotta volna meg. Sajnos, ez az ügy elaludt." A felterjesztés 1932. szeptember 3-án kelt, és a főcserkészt tájékoztatta a leventeügy alakulásáról. A szövetség, ereje teljében, elvesztette a leventével (HM-mel) vívott első nagy csatáját, nem tudta törvénnyel megerősíteni hadállásait. A cserkésztörvény-javaslat irattárba került, és az 1939. II. tc. előkészítésének idején került elő ismét, de akkor már a totális militarizálás bevezetésének kísérőjeként.

Ha törvény nem is, rendelet védte a cserkészetet. A gyorsan szaporodó jogszabályok jelezték és fokozták a cserkészet intézményi jellegét. A mozgalom vezetői igyekeztek azt a látszatot kelteni, hogy a cserkészet nem került közvetlenül kapcsolatba a napi politikával, amit ők a pártpolitikával azonosítottak. Az államhoz, a társadalmi rendszerhez való viszony, mint a mozgalom létének, fejlődésének alapvető kérdése, felvetődött, mégpedig nemegyszer igen éles formában. A cserkészet vezetői szem előtt tartották, hogy a mozgalomnak az adott viszonyok között kell működnie. Fő törekvéseiket a két alapvető igény sérelme nélkül igyekeztek megvalósítani: a cserkészet maradjon meg önálló mozgalomnak, de ezzel együtt „jó munkával", sőt „jobb munkával" szolgálja a fennálló társadalmi rendszert és az államot.

A mozgalom sűrűn váltakozó országos elnökei – Ravasz Árpád, Sík Sándor, majd Witz Béla – e két egymással ellentmondásba kerülő feladatot próbálták összhangba hozni. Ez utóbbi – Teleki Pál gyóntató papja – állandó taktikai manőverezések közepette igyekezett a felgyorsult külső befolyás növekedését a cserkészet önállóságával összeegyeztetni. Ügyeskedéseiben felhasználta a katolikus egyház és az autonómiával rendelkező pedagógiai intézmények adta lehető-

ségeket is. A mozgalom dinamikusabb kiteljesedése az ő elnökségének idejére esik. A mozgalom létszáma akkor már meghaladta a húszezret, mutatós nemzetközi sikereket arat, anyagilag, szervezetileg is megerősödik, ugyanakkor – kényszerű versenyre kelve a leventével – egyre inkább hivatalos rangra emeli az irredentizmust, a magyar cserkész (cserkészet) tudatosan vállalt nacionalista „tragikus színezetét", „dac-öntudatát".

Az 1926-os Nemzeti Nagytábor idejére már világosan látszottak az eredmények, de sokasodtak a mozgalom problémái is. A bajok növekedésével a mozgalom egységének eszmei erősítése került a munka középpontjába. Felerősödtek azok a követelések, amelyeket *Teleki Pál* 1925-ben így fogalmazott meg: „USA-nak van jó polgára, Angliának nemzeti társadalma, de Magyarországnak nincsen meg a maga magyarja, Magyarországnak nincsen azokhoz hasonlatos igazi nemzeti társadalma. Ezért a magyar cserkészet nemcsak diákot boldogít, nemcsak a meglevő embert akarja hasznosabbá tenni... meg akarja teremteni az emberségében és magyarságában újjászületett új magyart, hogy azután evvel felépítse azt a már tisztultabb új magyar társadalmat. A magyar cserkészet a legmélyén nem pedagógiai, hanem speciális mozgalom." „A nevelés fontos – hangoztatta a tiszteletbeli főcserkész –, a végcél viszont a társadalmi gondolat."

A mozgalom létszáma a húszas évek végére már 30 ezer körül mozgott, a munka elmélyítésének igénye belső fejlődéséből, és a leventeintézménnyel folytatott versengésből egyaránt fakadt. Szenvedélyes és hosszan tartó vita kerekedett az ún. „profi" kérdésben, ami az intézményesülés terméke volt. A IV. cserkészkerület már 1926 júniusában figyelmeztetett arra: „Mire szükséges a szövetségi szervekkel együtt több mint 300 adminisztrátor, mire minden kerületre 13 szerv, hiszen így könnyen megeshetik, hogy sok lesz az adminisztrátor, és kevés a cserkészet." 1928-ban már az anyagi és a még veszedelmesebbnek ítélt erkölcsi professzionizmus ellen is tiltakoznak. „Ha mozgalmunkba kívülről kell hoznunk irányító pozícióba férfiakat, csak olyanokat hozzunk, akiknek a cserkészet nem jelenthet semminemű társadalmi előnyöket, hanem maguk adnak díszt a mozgalomnak..."

A megyeri nemzeti nagytábor emlékjelvénye

A viták, összetűzések a militarizálók és a B. P.-követők között a 30-as évek elején sem hagytak alább, sőt, időnként olyan megnyilvánulásai is voltak, amibe nehezen tud belelátni a kései elemzés. Az 1930-as közgyűlésen például a hivatalos vezetéssel és a hivatalos listán szereplők egy részével szembeni bizalmatlanságot deklaráló olyan röpiratot terjesztettek, amelyen rajta volt a világ főcserkészének a képe, s alatta a felirat: „Ne tagadjatok meg!" Követelték: „A CsSz legyen a cserkészekért, és ne fordítva!"

Ugyanakkor a hivatalos vezetés nemegyszer hangoztatta: „Nálunk a cserkészet nem játék és nem romantika, és nem gyakorlati fiú-élet csak. Nálunk ez férfi-

ideált hoz, és gyerekből férfit nevel. Itt lélekhez nyúlnak, világnézetet adnak, nagy távlatba néző, nagy felelősséget jelentő embert nevelő munkát végeznek a cserkészvezetők. Erre gyerek nem alkalmas, ide férfi kell, felelős, aki tud és akar nevelni."

„Nálunk soha nem lesz meg – írta az Eszmélkedések c. írás szerzője – az az önálló őrsi élet, mint a külföldieknél láttuk; itt a szálak sokkal erősebben fognak mindig a felelős vezető kezében összpontosulni... nálunk a férfi felelősségének bekapcsolása nemzeti jellegét adja a cserkészetünknek."

A társadalom magatartása

Az alakuló csapatok parancsnokainak, a cserkészszerveknek és a szövetségnek létérdeke fűződött a társadalom minél szélesebb körének megnyeréséhez. Ez csupán „eszmei cél" volt, a gyakorlatban helyi és országos támogatók rövidebb-hosszabb ideig tartó segítségének megszerzése számított igazi sikernek. A kormányzó példát mutatott, számtalan formában bebizonyította, hogy a mozgalom „mögött" áll.

A parasztság , főként a szegényparaszti tömegek és a gyáripari proletariátus különböző okok miatt nem (vagy csak felszínesen) ismerte, és így nem is támogatta a mozgalmat, sőt, bírálta azt, fellépett ellene. 1926–1927-ig az „úri társadalom" sem mutatott még számottevő érdeklődést. De az 1926-os Nemzeti Nagytábor sokat javított a helyzeten. „Úgy látszik – írta a *Magyar Cserkész* –, hogy sikerült a nagyközönség megértését és rokonszenvét felkelteni a mozgalom iránt. Ez kétségtelenül nagy részben annak az érdeklődésnek köszönhető, amelyet Horthy kormányzó úr, Albrecht és József főhercegek mutatnak." Az említettek, különösen a két főherceg, csakugyan átlagon felüli érdeklődést mutattak a cserkészet iránt. Az arisztokrácia és a nagypolgárság magatartásáról viszont meglehetősen eltérő adatok maradtak ránk. Főként azok mutattak segítőkészséget, akiknek gazdasági érdekeik megkövetelték az államhatalommal és a katolikus egyházzal kialakított jó viszony ápolását. Kedvező hírek futottak be a szövetséghez a Rimamurányi Rt. üzemeiben alakult csapatok támogatásáról. Örökös tag volt például a Ganz és Tsa. és a Danubius Rt. igazgatósága. Az alapító tagok között találjuk a Törley céget, a Budapesti Takarék- és Vásárpénztárt, a Pénzintézeti Központot stb. Hogyan segítették ezek a mozgalmat? 1922 tavaszán, a beszerzési nehézségek idején például az Excelsior konzervgyár a napi 94 koronás ár helyett 70 koronás egységáron utalt ki kb. 500 kg vegyesízt. 1924-ben a Pénzintézeti Központ biztosította a szövetséget, hogy kölcsönüknél „nem fognak a szigorú bankszerű feltételek betartásához ragaszkodni". Az államhivatalnoki kar és a fegyveres testületek tagjai szívesen adták a nevüket a mozgalom támogatásához. A helyi „előkelőségeket" nem volt szabad mellőzni a cserkészszervek kialakításánál, újraválasztásánál. A kerületek vezetői – nyilván szövetségi utasításra – ennek megfelelően jártak el. A szegediek például bevonták az Intéző Bizottságba az Üzletvezetőség, a kerületi Főkapitányság, a Hangya, a Baross Szövetség, a kir. Ügyészség, a vegyesdandár parancsnokság, a tanker. Főigazgatóság és a Gazdasági Hitelszövetkezet képviselőjét. Ilyen meggondolás alapján lettek

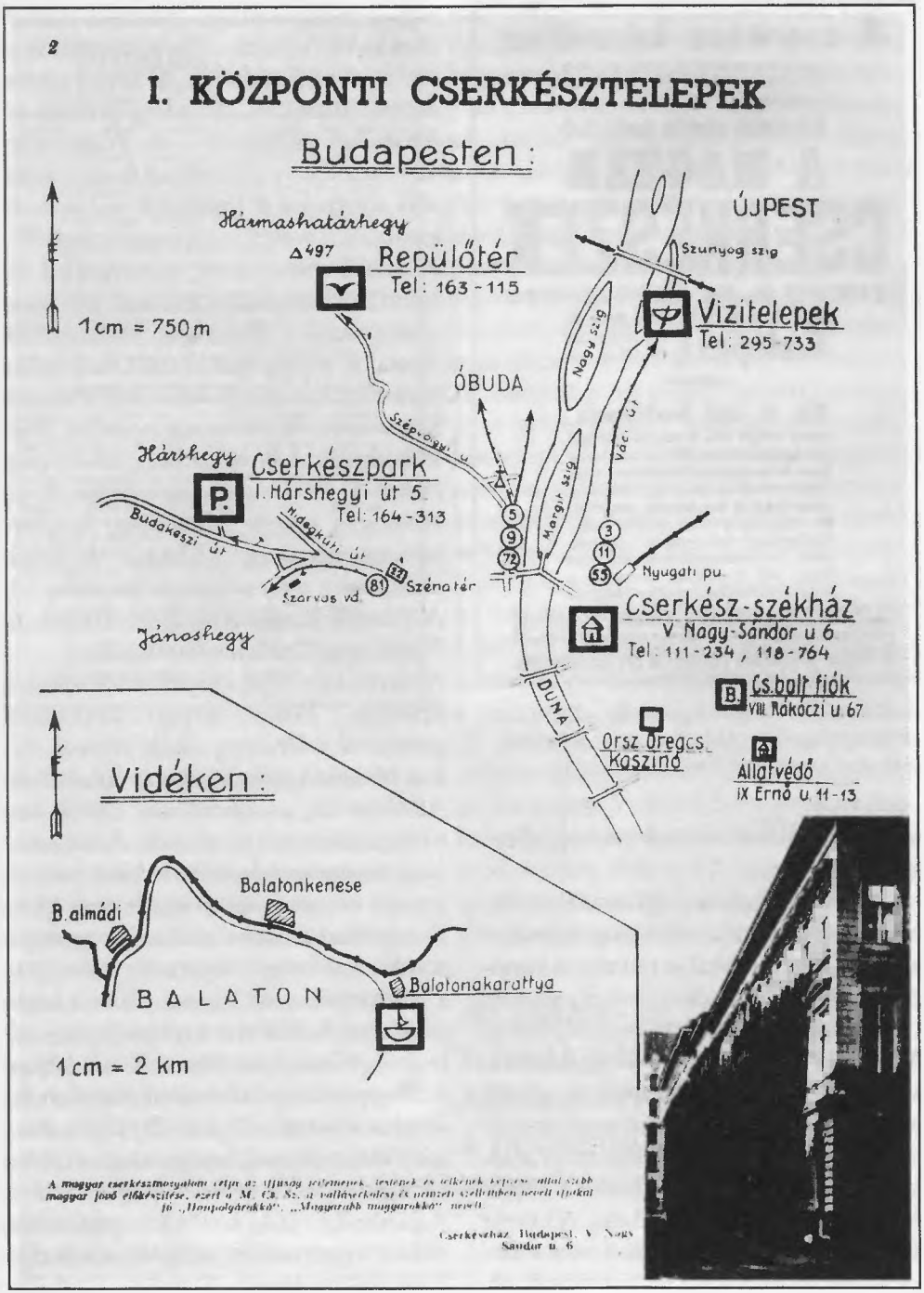

társelnökök a megyék főispánjai. „A főispánok bizonyosan készséggel állnak mellénk – írta a *Magyar Cserkész* –, nekünk meg nagy megtiszteltetés, hogy is-

A szövetség és a csapatok gazdasági vállalkozásai az anyagi függőség csökkentését, és a cserkészek gyakorlati életre nevelését egyaránt célozták

mét gazdagabbak leszünk sok nagysúlyú jó baráttal."

Mindezt a megnyert, kiharcolt segítőerőt megkísérelte a szövetség szervezetekbe foglalni, ezáltal is növelni a támogatás színvonalát, sokrétűségét, tágítani a megmozgatott társadalmi erők körét.

A Cserkész Nagytanács megalakításának előkészületei 1924 tavaszán döntő szakaszukba léptek, és az ünnepélyes aktusról a június 1-jei számában adott részletes tájékoztatót a *Vezetők Lapja*.

A Nagytanács élére Habsburg Albrecht főherceg került. A száztagú testület válogatásának elvéről, közvetlen és távoli céljáról *Teleki Pál* fejtette ki véleményét. Hangsúlyozta, hogy a Nagytanácsnak hatnia kell a társadalomra, nagyobb súlyt adva a mozgalomnak. Főként a közöny ellen kell fellépniük. „Ezért szerveztük az ország vezető embereit, de nem a sablon szerint. Bevettük, aki eddig pusztán érdeklődést tanúsított... A Nagytanács nemcsak dísz... hanem azok együttese, akik egyénileg is hajlandók dolgozni és garanciái a cserkészet támogatásának."

A cserkésztársadalom reményekkel tekintett a Nagytanács munkája elé, és az – megvárva a főcserkész hatáskörének hivatalos elfogadását – 1925 májusában áttekintette a soron levő legfontosabb feladatokat. A szövetség nevében Witz Béla elnök a következőkben jelölte meg ezeket: 1. A táborozás biztosítása. 2. Új táborozási helyek felkutatása. 3. Cserkész-tanműhelyek felállítása. 4. Férficserkészet, vízicserkészet kiépítése. 5. A Vezetők Könyvének újabb kiadása. 6. Egy központi székház létrehozása.

A mozgalom teljes kiépülésének minden lényeges, főként anyagi természetű gondjával a főherceg-elnök titkárát, Ajkay Józsefet keresték meg az érdekeltek. Albrecht lett a „faltörő kos". 1929-ben a Nagytanácsot átszervezték. A nehézkes nagybizottságok helyébe ekkor könnyen mozgó munkacsoportokat hoztak létre, új tagokkal frissítve azokat. A gyorsan romló gazdasági viszonyok közepette a Nagytanácsnak egyre több kényes problémát kellett volna megoldania, s erre átszervezett formában sem volt képes. A Nagytanácsot 10 év után feloszlatták, s csak a második világháború idején, Farkas Ferenc főcserkészsége alatt szervezték újjá.

A gazdasági válság kellős közepén, a Gödöllőn megrendezett világtáborozás előkészítésekor hívták életre a „cserkészszülők szövetségét". A Magyar Cserkészszövetségen belüli parázs viták után formát öltött alapszabály szerint a tömö-

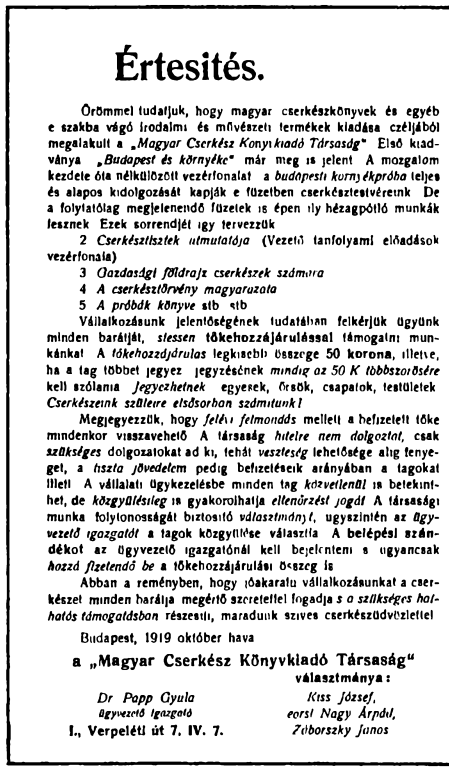

Értesités.

Örömmel tudatjuk, hogy magyar cserkészkönyvek és egyéb e szakba vágó irodalmi és művészeti termékek kiadása czéljából megalakult a *„Magyar Cserkész Könyvkiadó Társaság"* Első kiadványa *„Budapest és környéke"* már meg is jelent A mozgalom kezdete óta nélkülözött vezérfonalat a *budapesti környékpróba* teljes és alapos kidolgozását kapják e füzetben cserkésztestvéreink De a folytatólag megjelenendő füzetek is épen ily hézagpótló munkák lesznek Ezek sorrendjét így tervezzük

2 *Cserkésztisztek útmutatója* (Vezető tanfolyami előadások vezérfonala)

3 *Gazdasági földrajz cserkészek számára*

4 *A cserkésztörvény magyarázata*

5 *A próbák könyve* stb stb

Vállalkozásunk jelentőségének tudatában felkérjük ügyünk minden barátját, *slessen* tőkehozzájárulással támogatni munkánkat A *tőkehozzájárulás* legkisebb összege 50 korona, illetve, ha a tag többet jegyez jegyzésének *mindig az 50 K többszörösére* kell szólania *Jegyezhetnek* egyesek, írások, csapatok, testületek *Cserkészeink szülőire elsősorban számítunk!*

Megjegyezzük, hogy *felvi felmondás* mellett a befizetett tőke mindenkor visszavehető A *társaság hitelre nem dolgozik*, csak *szükséges* dolgozatokat ad ki, tehát *veszteség* lehetősége alig fenyeget, a *tiszta jövedelem* pedig befizetéseik arányában a tagokat illeti A vállalati ügykezelésbe minden tag *közvetlenül* is betekinthet, de *közgyűlésileg* is gyakorolhatja *ellenőrzési jogát* A társasági munka folytonosságát biztosító *választmányt*, ugyszintén az *ügyvezető igazgatót* a tagok közgyűlése választja A belépési szándékot az ügyvezető igazgatónál kell bejelentemi s ugyancsak *hozzá fizetendő be* a tőkehozzájárulási összeg is

Abban a reményben, hogy jóakaratu vállalkozásunkat a cserkészet minden barátja megértő szeretettel fogadja *s a szükséges hathatós támogatásban* részesíti, maradunk szives cserkészüdvözlettel

Budapest, 1919 október hava

a „Magyar Cserkész Könyvkiadó Társaság"
választmánya:

Dr Papp Gyula — ügyvezető igazgató
I., Verpeléti út 7. IV. 7.

Kiss József, *ecrsi Nagy Árpád*, *Zoborszky Janos*

rülés célja: „A cserkészmozgalom és az életbe kilépő cserkészifjúság társadalmi úton való erkölcsi és anyagi támogatása." Ott alakítottak ilyen csoportokat, ahol azt a szervező testület elnöke és a csapat parancsnoka szükségesnek tartotta. A szövetség munkájába nem avatkozhattak, az együttműködés érdekében a legfelső cserkészvezetés képviseltette magát a „szülők szövetségében". Jelvényük: kék színű pajzsban fehér liliom. Az új alakulás 1932. március 6-án bontott zászlót, s a „Magyar Cserkészszülők és Cserkészbarátok Országos Szövetsége" nevet viselte.

Hol tartott tehát a társadalom megnyerése a harmincas évek fordulóján? 1928 elején írta egy vidéki cserkészlap: „A cserkészettel szemben ellenszenves állást foglalók száma még mindig jelentős. Ezek vagy nem jól ismerik a cserkészetet, vagy egyáltalán nem ismerik. Nem látnak benne mást, mint amolyan gyerekeknek való katonásdi játékot..." És ez nemcsak az „alsóbb" néprétegek esetében bizonyult igaznak. Koszter atya, *Koszterzitz József*, az ismert pappedagógus, az angliai világtáborozás után így számolt be tapasztalatairól a *Vezetők Lapjá*ban: „A közösen tett több napos utazás alatt döbbentünk rá először arra, hogy mennyire nem ismer minket, és mennyire messze áll lélekben a mi megértésünktől a magyar intelligencia... mintha az én cserkészmunkám dehonesztálna engem azért, mert ugyanazt a ruhát hordja munkásgyerek és bolti kiszolgáló fiú és mesterlegény is." A *Fiatal Magyarság* egyik cikkírója szerint: „A magyar cserkészet 10 esztendő intenzív munkája után 8 500 000 magyarból 8 400 000 nincs tisztában azzal, hogy lényegében mi is a cserkészet." A szövetség fennállásának 25. évfordulójára (ezzel egy kicsit tágabb időkör viszonyaira is szeretnénk tájékozódási pontot nyújtani) 5-6 ezer oklevelet és emlékplakettet javasoltak készíttetni azok részére, akik mindvégig hűségesen kitartottak a mozgalom mellett, és minden téren támogatták is azt.

A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium és a pedagógusok viszonya a cserkészmozgalomhoz

A cserkészet hazai pedagógiai fogadtatása korántsem volt egyértelműen kedvező. A pedagógustársadalom zöme – főként a közvetlenül érintett középiskolai tanárság – vegyes érzelmekkel szemlélte

a scoutokat (pfadfindereket), és csak nagyon lassan barátkozott meg velük. A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium kezdetben várakozó álláspontra helyezkedett. Az ellenforradalom után az újjászervezett cserkészmozgalom életében a VKM-nek és az „iskolának" kitüntetett szerep jutott. A cserkészet felett a minisztérium gyakorolta a pedagógiai felügyeletet, a miniszter erősítette meg tisztségében vagy utasította el a szövetség választott országos elnökét. A VKM a Minisztertanácson keresztül, az iskolahálózaton és a pedagógiai karon át egyaránt döntően befolyásolhatta a mozgalom anyagi és erkölcsi támogatását. A VKM 1919 őszétől az államhatalom közvetlen befolyását testesítette meg a cserkészetben.

A minisztérium – bár éppúgy ki volt téve külső hatásoknak és belső átalakulásoknak, mint bármely más állami, politikai intézmény – a legkövetkezetesebb álláspontot képviselte a cserkészettel kapcsolatban. Vass József miniszter többször és hosszan tárgyalt a szövetség vezetőivel arról, hogyan segíthetné a minisztérium a cserkészetet. *Gróf Klebersberg Kunó* a szövetség országos közgyűlésén jelentette ki: „... az utolsó 15 év legnagyobb pedagógiai mozgalma a cserkészet..." *Hóman Bálint* szerint: „A cserkészet fogalma beágyazódott a magyar fiúk szívébe... főleg azért, mert alig mondható szervezetnek, inkább fiús élet, amely többet és jobbat nyújt, mint amennyit egy baráti diákkör a felnőttektől függetlenül meg szeretne valósítani. Az iskola is sokat nyer általa azzal, hogy a tanítás mellett a nevelést ápolja erősebben. A műveltség, amelyet munkálni kell nemzetünkben, nem szorítkozhat csupán intellektualizmusra, hanem a lélek egészét gazdagítja."

Az általános kultúr- és oktatáspolitikai elvek, miniszteri állásfoglalások (hivatalosak és félhivatalosak vagy éppen magánjellegűek) fő irányait illetően meghatározták a minisztérium tevékenységét, azonban a gépezet működése során az ügyosztályok, az illetékes tisztviselők változó mértékű, de mindig meglevő cselekvési szabadsága nem volt elhanyagolható. A szövetség vezetői mindig arra törekedtek, hogy a mozgalom szempontjából leginkább kedvező ügyosztályhoz tartozzanak, olyan ügyosztályhoz, amelynek élén cserkészbarát, vagy Telekiék által befolyásolható vezető áll. Ilyen irányú törekvésük általában sikerrel járt. A tankerületekben, egy-egy településen belül, de legfőképp az egyes iskolákban még tágabb tér nyílt erre. A minisztérium sohasem volt közömbös a zajló eseményekkel kapcsolatban, de a mozgalomhoz való viszonyát mindig elsősorban a nagypolitikai széljárás változásai befolyásolták. A VKM hivatalos köriratban hívta fel a hatóságokat, a nagybirtokosokat, a vállalatokat és intézményeket, az iskolák igazgatóit és a „népet" a cserkészet istápolására, anyagi támogatására. Hivatalosan értesítette például az iskolaigazgatókat, hogy pedagógiai szempontból ő ellenőrzi a Magyar Cserkészszövetséget, és alapszabályaihoz hozzájárult. Körrendeletet adott ki, amelyben kívánatosnak minősítette a cserkészcsapatok szervezését az iskolákban, és ennek az előírások szerint kell történnie. Az iskolák – lehetőség szerint – adjanak külön otthont is a csapatoknak. Végül: találjanak módot arra, hogy a cserkészvezető tanárok heti 4 óra kedvezményben részesüljenek!

A tankerületek már 1921 decemberében meg is kapták az utasítást – bár a megfogalmazásban volt némi pontatlanság. Lé-

nyege: a cserkészcsapatok önkéntes jelentkezés alapján szerveződjenek, de az igazgatók támogassák a kezdeményezőket. A félreérthető (félreértett és nemegyszer félre is magyarázott) sor: „A cserkészcsapat kizárólag az intézet kebelén belül alakul meg..." A VKM különkülön is felszólította a főigazgatókat: saját hatáskörükön belül szorgalmazzák a cserkészet „bevezetését", és annak eredményeiről adjanak számot. A minisztérium eme rendelkezése igen nagy segítséget jelentett a még meglehetősen gyenge mozgalomnak, de rendeletének félreérthető és nem eléggé körültekintő megfogalmazása egy ideig zavart is okozott.

A VKM-rendelet idézett része ellentétben volt a mozgalom szervezésének egyik alapelvével, a szabad csapatválasztással. A mozgalom tagjai önként, szabad elhatározásukból jelentkezhettek cserkésznek, ugyanakkor jogukban állt szabadon megválasztani azt a csapatot, amelyben dolgozni kívántak. Az iskolás fiú választhatott például katolikus vagy más egyházközségi csapatot, vagy más társadalmi egyesület, vállalat által fenntartott cserkészalakulatot. A mozgalom így is szolgálni kívánta a társadalom különféle rétegeihez tartozók keveredését, a „válaszfalak" gyengítését. A serdülők között mikroméretekben az egész társadalmat érintő és szétszabdaló osztályszerkezet átformálásának útját próbálta egyengetni.

A tankerületek vezetőinek, az iskolák igazgatóinak és a pedagógusoknak egy része azonban úgy érvelt, hogy a cserkészet ilyen autonómiája túlzott, működési körét az iskolákban szigorúbban kell szabályozni. Ennek a szabályozásnak (korlátozásnak, az igazgatói-tantestületi egyeduralom védelmének) jogalapjául a Rendtartás 70. §-át használták fel, amely kimondta, hogy a tanuló az „intézeten kívül fennálló társulatnak vagy egyesületnek tagja vagy növendéke (juniorja) nem lehet, és semminemű vonatkozásban ilyen egyesületek működésében részt nem vehet".

A cserkészszövetség javaslataival igyekezett feloldani a vitás kérdéseket. Arra, hogy ki szervezhet az iskolában cserkészcsapatot, így válaszoltak: „Csakis olyan szervező testület, amelynek elnöke az igazgató vagy helyettese, tagjai a tanári kar 3-4 tagja és a fiúk szülei. Mindenért elsősorban felelős és éppen ezért intézkedési joga az iskola igazgatójának van." Ki vezetheti az iskolai csapatot? Válasz: „Bárki igazolt cserkésztiszt, aki az igazgató alatt áll, és intézkedésére előzetesen kikéri az igazgató jóváhagyását." Lehet-e a diák bármely (iskolán kívül is) csapat tagja? Válasz: „Lehet. A cserkészet eminenter egyéni és nem pedig tömegnevelő munka, egy intézet kebelén belül szinte lehetetlen elképzelni egyéni neveléssel kezelt oly nagy csapatot, amely az intézet összes cserkészni vágyó fiait magába foglalja. Zavarná a társadalmi együttnevelést, megszakítaná a világnézeti közösségeket. Az együttműködés zavartalansága érdekében – zárták javaslatukat a szövetség vezetői – a minisztérium fokozza ellenőrző tevékenységét."

A minisztérium 86. 119/1925. XIII. sz. rendelete kimondta: „A MCsSz kötelékében működő iskolán kívüli cserkészcsapatok érdemes működésének előmozdítása céljából elrendelem, megengedem, hogy a középfokú iskolák tanuló ifjúsága az iskolán kívül működő cserkészcsapatokban is részt vehessen." Ezzel a minisztérium lehetőséget adott a cserkészetnek arra, hogy társadalompolitikai céljain munkálkodjon, védett hadállásokból próbálkozásokat tegyen

a proletár- és parasztifjúság megnyerésére.

A mozgalom nemzetközi sikerei és belső megerősödése kedvezően hatott az „iskola" ítéletének formálódására. Ez a kedvező változás jutott kifejezésre az oktatásügy világi és egyházi irányítóinak véleményében is. „A jövőben azon leszek – írta 1924-ben a győri tankerület irányítója a főcserkésznek –, hogy a vezetésemre bízott tankerület középiskoláiban a cserkészetet amennyire csak lehet, fellendítsem, mert ezt az intézményt megfelelő vezetés mellett a jellemfejlesztés kitűnő nevelő iskolájának tartom." A debreceni főgimnázium igazgatója 1924. március 12-én kelt jelentésében ezt írta: „Tapasztalataink alapján igaz szívből óhajtjuk, hogy a cserkészet nemcsak intézetünkben, hanem iskoláinkban is egyre jobban és jobban izmosodjék, mert úgy látjuk, hogy az ifjúság nevelésére irányuló újabb keletű mozgalmak között a legtöbb eredményt tudja felmutatni." Egy másik jelentésben ez áll: „Örvendetes a cserkészcsapatok megalakulása; ebből nemcsak a cserkészek egyéni fejlődése, hanem az egész ifjúság szellemére vonatkozóan idővel sok jót remélhetünk."

Az igazgatók cserkészettel kapcsolatos álláspontja sokat jelentett a mozgalom élete, fejlesztése szempontjából, mégsem mérhető össze a tanárok magatartásával. A cserkészvezetés tudta, hogy nagyszámú, hozzáértő pedagógus támogatása nélkül a mozgalom nem képes kibontakozni, és nem volt mindegy, hogy milyenek – emberileg, szakmailag, politikailag – azok a tanárok, akik vállalkoztak a cserkészvezetői munkára. „A rossz vezető rosszabb, mintha nem lenne vezető" – hangzott az axióma, és ha ezt a maga teljességében nem is lehetett megvalósítani, érvényre jutásáért mindig tettek valamit.

A cserkésztanár feladata: „A cserkészpedagógiában nevelő értéket, a cserkészfiúkban pedig kötelességtudó... diákokat adjon a tanári karnak" – olvasható a *Vezetők Lapjá*ban.

„A legfontosabb annak az elvnek az uralomra jutása – írta *Bátori József* a *Fiatal Magyarság*ban –, hogy a tanári munkában a leglényegesebb mozzanat a nevelés. A tanárnak együtt kell élnie a diákkal. Az erkölcsi koncentráció elve szerint rendezett nevelési terv csak többeknek vállvetett munkájával jöhet létre, de talán már megérett arra, hogy a hasonló gondolkozásúak összeüljenek és tervezetüket bedobják a köztudatba." De voltak-e kívánt számban ilyen tanárok? Ekkor még nem.

Az „iskola" munkájával – különösen a gazdasági válság nyomán felerősödött politikai harcok tapasztalatai alapján – a hivatalos vezetés is elégedetlen volt. *Klebelsberg Kunó* miniszter állapította meg a szövetség országos közgyűlésén: „A pedagógia a mai napig nem méltányolja eléggé a test- és jellemnevelés nagy fontosságát... a csak tanító, de nem nevelő iskolarendszer (a tanuláson kívül nem hagy időt)... Vannak szervező testületek, amelyek eltiltanak a heti egy órás csapatgyűlésen kívül minden már cserkészösszejövetelt – hogy a fiúk eleget tanuljanak. A testnevelésnek nem megoldása a heti két, majdnem semmit érő iskolai tornaóra, sem a valóban tanulmányi nehézségeket okozó és különben is szerencsétlenül megoldott tornadélután... Legyen minden szombat testnevelési nap, és ezt a cserkészek mozgalmi életre használják fel" – hangoztatta a miniszter.

A mozgalom tényleges sikerei és a pedagógustársadalom kicsiny, de lelkes csoportjának őszinte támogatása arra késztette a szövetséget, hogy gyarapítsák és

szélesítsék hídfőállásukat a pedagógia frontján. A szövetség vezető szervei igyekeztek szaporítani a cserkészpedagógusok nevelésmódszertani képzettségét. A pedagógus vezetők számára külön cserkésztörvény-magyarázatot és cserkészpedagógiai, módszertani könyveket készítettek Sík Sándor irányításával. Teleki Pál támogatásával cserkészvezetőket hívattak be az Országos Közoktatásügyi Tanácsba. Javasolták, hogy a tankerületi főigazgatók mellé kerüljenek cserkészpedagógusok. A tanár cserkészvezetők áthelyezése esetén kérjék ki a szövetség véleményét, vegyék figyelembe a mozgalom érdekeit. Részletesen határozzák meg a csapatok helyzetét az iskolák életében. A VKM-et és a cserkészetet érintő ügyek „sima és gyors elintézése végett" bízzanak meg egy cserkész összekötőt, vagy előadót. Ezek a kívánalmak már a 20-as évek második felében felmerültek, s napirenden maradtak mindvégig. A hivatalos cserkészsajtó hol elragadtatott hangon szólt az elért eredményekről és a távlatokról, hol az ellenkező végletbe esett – kesergett a nem hatékony gyakorlat miatt.

A mozgalom életének mély pedagógiai elemzése azonban – tudomásunk szerint – sem a tárgyalt időszakban, sem később nem történt meg, a pedagógiai tudományok akkori állapota és a cserkészvezetés szakmai-tudományos felkészületlensége következtében. Ehelyett a szövetség 1929-ben tanácskozásra hívta a szervezőtestületi pedagógusokat. A fő tárgy a cserkészet és az iskola viszonyának megbeszélése volt. Forrásaink nem tájékoztatnak sem a megtartott eszmecseréről, sem a további folytatásokról.

Annál több szó esett – a XIX. század óta ki tudja hanyadszor – az iskolába járó fiatalok túlterheléséről. Az újra fellobbanó vitában a cserkészet is szóba került, mint a túlterhelést előidéző egyik tényező. Mit felelt erre a vádra a mozgalom? „Az egyik legutóbbi miniszteri rendelet – írta a *Vezetők Lapja* – a diákok tanulmányi túlterhelésével foglalkozik... Növeli-e a cserkészet a túlterhelés? ‚Vérbeli' cserkész jobban bírja a túlterhelést, munkára edzett. Sok igazság van abban – hangoztatja a lap –, hogy minden magyar fiúnak négy másik fiúval kell felérnie testi és szellemi erőben, mert egy oláh, egy szerb, egy cseh, egy osztrák fiút kell legyőznie a jövő csataterén. Ezért legfőbb nemzeti problémánk az erőfokozás... A cserkészet az elforgácsolt apró időkre teszi rá a kezét" – tehát nem növeli, de csökkenti, elviselhetőbbé teszi a növekvő terhelést. Nyilván a minisztériumban is azoké volt a végső szó, akik meg kívánták őrizni a magyar „kultúrfölényt", és ha szükséges, leverték volna az összes „ellenségünket" mégis úgy rendelkeztek, hogy a tanulók a hét két napján semmiféle címen – cserkészkedés címén sem! – tehetik be a lábukat az iskolába! Mindez 1932-ben történt, a világtalálkozó előkészítésének döntő szakaszában. Teleki Pálék azonnal közbeléptek, és a *Vezetők Lapja* bizton állíthatta: „... a tilalom rövidesen meg fog szűnni."

A cserkészvezető képzése és helye a mozgalomban

A magyar cserkészet fejlődésének második korszaka a vezetők mozgalmon belüli szerepével kapcsolatban is új helyzetet teremtett. Az egykor néhány ezer főt számláló gárda több tízezres tömeggé nőtt. Kezdetben azokból lett vezető, akik

olvasmányaik, utazásaik alkalmával nyert tapasztalataik alapján határozták el a cserkészet magyarországi meghonosítását. Döntésüket a hivatástudat, az ifjúság szeretete, a mozgalom jövője iránti bizalom, remény alapozta meg. Az állam, a társadalom nem szólt bele közvetlenül a vezetők kiválasztásába, faji, vallási, nemzetiségi, társadalmi megkülönböztetés csak kismértékben és közvetett módon érvényesült. Életkor, a cserkésztudományokban való jártasság hivatalos minősítése, társadalmi-politikai állás, egyházi méltóság nem befolyásolta jelentősen egy-egy vezető pályafutását. A vezető önmagát képezte: olvasott, utazott, érdeklődött, megfigyelte mások munkáját. A képzés-továbbképzés legeredményesebb formája – az önképzésen túl – a hosszas, elmélyült beszélgetés volt, ami nemegyszer egész életen át tartó barátságokat alapozott meg. Nagy ritkán összejött a főváros ismerősökből, barátokból álló vezető csoportja, hogy beszélgessenek gondjaikról, terveikről.

Ez a társadalmi környezettől való nagyfokú függetlenség, ez az éles vitáival együtt is családias cserkészvezetői, cserkészi létforma 1919 őszétől egyre inkább háttérbe szorul, de az eredeti úthoz ragaszkodó, hivatástudattal dolgozó kis- és középcsapatok körében mindvégig élt.

Változott-e a vezető jelentőségének hivatalos megítélése? *Sík Sándor* így válaszolt erre a kérdésre: „A vezetők kérdése az egész cserkészmozgalom legfontosabb kérdése. Hogy egy csapat jó munkát fog-e végezni vagy nem, hogy tehát meg szabad-e alakítani vagy nem, azon fordul, van-e jó vezetője. A cserkészet nevelő munka, mégpedig egyéni nevelő munka, sikere tehát jóformán mindenestül a jó nevelők egyéniségén fordul."

Milyennek kell lenni *Sík Sándor* szerint a jó vezetőnek? „Aki komoly jellemnevelő munkát akar végezni, annak mindenekelőtt egészen határozott, minden következményt levonó és félreértést nem tűrő erkölcsi meggyőződésre van szüksége... jellemnevelő hatásra csak egész jellem képes. Ilyen határozott, minden ízében következetes, minden egyéni önkénytől és személytől független, minden ember és minden kor igényeit kielégítő erkölcsi felfogást csak az Evangéliumban találunk... a nevelésben minden fél-álláspont értéktelen... elvet... nem ad más, csak a vallás. Mivel pedig ez a mélyreható keresztény felfogás nem ismer alkut és nem ismer kivételt, a cserkészvezetőnek is fenntartás nélkül erre az alapra kell helyezkednie..." Tegye magáévá a „...pihenéstelen önnevelés munkarendjét... a tökéletesedésnek munkáját férfias elszántsággal, minden nap újrakezdeni tudó kitartással egy pillanatra sem szabad abbahagynia... A cserkészvezető tehát sohasem tekintheti magát befejezettnek... A jó vezetőnek egy további követelménye a hivatás... a hivatás kettőt feltételez: kedvet és képességet..." Tagadhatatlan, hogy a jellemnevelésnek az a módszere, amelyet a mozgalom magáévá tett, bizonyos rátermettséget kíván. Tudnia kell őszintén, megfelelő témákról megfelelő módon beszélgetni és nem prédikálni. Nélkülözhetetlen a gyakorlati kézügyesség, a testi edzettség dolgában sem lehet egészen elmaradott. Szüksége van egy „csomó" neveléstani anyagra is. Feltétlenül bírnia kell egy bizonyos „egészséges, józan" valóságérzéssel.

„Nem lehet eléggé hangsúlyozni – írja *Sík Sándor* – ennek a követelménynek a fontosságát. A tudományban, legalább a külső világ tudományában, ma a legmesszebbmenő valószerűség uralkodik, de a belső világ ismeretében, az emberis-

meret tekintetében, sajnos, a legtöbb ember, még a legtöbb nevelő is, gyermekes káprázatok rabja, kevés az igazi önismeret, ezért kevés az igazi emberismeret is, mert csak amazon épülhet. A Rousseau-féle babona az ember jó természetéről még mindig kísért elméletben és gyakorlatban. A lélek igazi természetét, a rosszra való hajlamok tragikus erejét a legtöbben nagyon kevéssé ismerik. Annak, amit némely korszerűsködő neveléstani irodalom, mint korszerű eszméket hirdet (nemi felvilágosítás, koedukáció, szabad iskola, az egyéniség felszabadítása), jó része nem egyszer durva emberismeret-hiány bélyegét hordja magán..."

Szándékosan idéztük ilyen hosszan Sík Sándor fejtegetését, hiszen ezeket a nézeteket emelte hivatalos rangra a szövetség, ezekkel kellett (és legújabbkori interpretációikkal, főként Foerster művein keresztül) megismerkedni a leendő cserkészvezetőknek, ezekről adtak számot tiszti vizsgáikon, és ezeket alkalmazták – minden bizonnyal igen eltérő módon és mértékben – vezetői munkájuk során. Kik lehettek cserkészvezetők? Az alapszabályok szerint azok, akik hajlandók voltak a 10 törvényt életelvükként elfogadni, akik titkos társaságokhoz nem tartoztak, és akiket a szervező testület elnöke megbízott vezetői (parancsnoki, illetve tiszti) feladatok ellátásával. Ezek működésüket csak szabályszerű igazolásuk után kezdhették meg.

Az 1919–1924 közötti időszakban, amikor a mozgalom meglepően gyors ütemben fejlődött, létszáma ugrásszerűen nőtt, felszínre került a növekvő cserkészlétszám, a mozgalommal szemben támasztott egyre magasabb igények, és a vezetők száma és képzettségük közötti ellentmondás.

Az alapvető gondot a különböző fejlődési szakaszokban sajátos motívumok tették bonyolultabbá. Az 1919-es újjászerveződést követő időkben fontos szerepet játszottak a mozgalom első generációjából megmaradt, továbbra is dolgozó vezetők, hasonlóképpen a katonatisztek, akik nyilvános működésüket csak a trianoni békeszerződés hatályba lépése után voltak kénytelenek beszüntetni. A régi vezetők a háború előtt szerzett ismereteik és a háború által is gyarapított tapasztalataik birtokában végezték munkájukat, és ez rányomta bélyegét a szövetség egész tevékenységére. Ők képviselték, továbbították, védték, erősítették a mozgalom első évei alatt uralkodóvá lett, főként angol példát követő irányvonalat. Minden vezetői csoport hozott magával valami egyénit, ami valamilyen módon hatott a többiekre is. A katonák a formák, külsőségek tiszteletét, gyakorlatiasságot, a tisztikarra jellemző kasztszellemet, a civilekkel (cserkészek esetében is!) szembeni megvetést, arroganciát, a szólamhazafisággal párosuló, kimondottan a hadsereg érdekeiből kiinduló szociális ügybuzgalmat. A tanárok egy jelentős része nem volt képes a mozgalom „előszobájában" hagyni az iskola szellemét, a hivatás (szakma) ártalmait. Ők képviselték a pedagógiai szakszerűséget, hozták magukkal a kor különféle pedagógiai-pszichológiai elveit, tapasztalatait. A papok (lelkészek) a valláserkölcsi nevelés mindenekfelettiségének hitét, kívánalmát, az egyházak ember- és gyermeknevelési elveit, módszereit, aminek palettája a röpködő reverendában űzött labdarúgástól Karácsony Sándor, a kiemelkedő református pedagógus által képviselt barátkozó „társaslélektani" együttes nevelő-nevelt tevékenységig megszámlálhatatlan színben vonzotta vagy éppen taszította az

egyes fiatalokat. Az ún. szabad pályákról érkezők jelentették a gazdasági élet szellemiségének az előbbiektől gondolkodásban, emberi magatartásban is lényegesen eltérő mivoltát. Ezek voltak a mozgalom „polgári-értelmiségi" elemei. Belőlük kerültek ki a legmozgékonyabb, legsokoldalúbb, legkezdeményezőbb vezetők. Munkásból alig, parasztból pedig szinte egyáltalán nem lett cserkészvezető (felnőtt vezető). A vezetők rétegének belső szerkezetét egy 1926-ból származó adattal tudjuk érzékeltetni. Eszerint: a cserkésztisztek 36 százaléka tanár, 26 százaléka főiskolai hallgató, 10 százaléka magántisztviselő, 8 százaléka lelkész, 6 százaléka iparos, 4 százaléka köztisztviselő, 3 százaléka kereskedő és 1 százaléka katona.

A cserkészvezetők, főként az ún. szabad pályán működők, önként vállalták munkájukat, hivatásuk, foglalkozásuk mellett, külön díjazás nélkül, és kezdetben még a hivatalos erkölcsi elismerést is nélkülözve. Pedagógusoknál, papoknál a felettesek nyomása, szerény előrejutás reménye, a ki- és feltűnni vágyás is közrejátszott a cserkészvezetői munka vállalásánál. A katonatiszteknél hasonló volt a helyzet, míg a szabad pályákon mozgókat a megélhetési nehézségek késztették. Ezek a motívumok kevéssé befolyásolták a vezetői kar munkáját, a hivatás (foglalkozás), a társadalmi helyzet, a politikai orientáció annál inkább. Innen ered például a mozgalomban folyó munka nehezen fékezhető és egyre szélesebb körben ható, rossz értelemben vett didaktikus, „iskolaszagú" módszere. Már a kezdetekben is kérdéses volt, hogy ki kit hódít meg: a cserkészet az iskolát (a közoktatást), vagy fordítva.

Kevés a vezető, még kevesebb a jó vezető 1919-ben, amikor a mozgalom alig számlál 3-4 ezer főt; kevés a vezető a Nemzeti Nagytábor évében, amikor a létszám 20 ezer főt is meghaladta; és kevés volt a vezető a gödöllői világtáborozás előestéjén is, amikor majdnem negyvenezer cserkészt tartott nyilván a szövetség.

A vezetőképzés tehát alapvető kérdéssé válik a cserkészetben. Elvei, gyakorlata állandóan változik, jórészt a belső fejlődés nyomán, ugyanakkor nyomot hagynak rajta a magyar és a nemzetközi ifjúsági mozgalmak, intézmények hatásai is. A nevelés fő színtere a csapat volt, amely az együttélés, együtt munkálkodás során feldolgozta mindazokat a nevelési hatásokat is, amelyek tagjait érték a különféle irányokból, más-más erővel. A csapatnak, és benne a mozgalom alappillérének, elemi sejtjének, az őrsnek, nemcsak lehetősége volt erre, de elsőrendű érdeke is fűződött hozzá. Egy csapat, ha jól működött, néhány év alatt minden más csapattól eltérő arculatot öltött. Az élet itt is a 10 törvény szellemében folyt, de a csapat által kikovácsolt egyéni módon. A mozgalom pedagógiai elveinek világnézeti háttere, a csapatok cserkésztagjainak egyre rövidebb ideig tartó tényleges közreműködése miatt ezt a folytonosságot a vezető csoportnak kellett biztosítania. Ha a vezetők képzésének, nevelésének nem a csapat a fő színtere, biztosítható-e a nagy nehezen kimunkált csapatélet töretlen fejlesztése?

Ezt a vezetőképzési és nevelési problémát, a megoldás helyes elvét, külföldi gyakorlatát a magyar mozgalom vezetői ismerték, többen személyesen is részt vettek az angol mozgalom központi vezetőképző tanfolyamán, így jogot nyertek hasonlók szervezésére, vezetésére Magyarországon is. Az itthoni vezetőképzés gondján ez enyhíthetett ugyan, de

meg nem oldotta, a helyzet sokkal bonyolultabb volt, mintsem külföldi példák egyszerű másolása segíthetett volna. Kezdetben a szövetség örült, ha valaki jelentkezett vezetőnek. Vele szemben elsősorban a „nemzethűségre" vonatkozó követelményt támasztotta. A hirtelen megnőtt igények miatt azonban kénytelen volt az ideiglenes vezetői megbízások rendszerét bevezetni, és azokat egy év letelte után is meghosszabbítani. A mozgalom vezetői karának hirtelen létszámnövekedése annak „felhígulásával" is járt, társadalmi, politikai, iskolai végzettség és kor szerinti, a cserkészmúlt és képzettség, valamint tényleges tudás alapján egyaránt. A vezetői minősítésekkel összefüggő bevillongások nemegyszer magukon viselték a mozgalom felekezeti sokszínűségének és önállóságra törekvésének jegyét is. Állandó gondot jelentett a szövetségnek a „társadalom beszivárgása" nyomán jelentkező, tiszti igazolás iránti igény. Azok, akik serdülő koruktól fogva végigjárták a mozgalom iskoláját, és így jutottak tiszti, parancsnoki ranghoz, idegenkedtek azoktól, akik csak felnőtt korukban – akkor is elsősorban társadalmi állásuk miatt – kerültek a cserkészetbe. Ezeknek a száma az évek múltával nőtt, és a 20-as évek második felére már kínosan magas volt. Ahogy a valóban cserkészvezetői munkát végzők viszolyogtak ezektől a „díszcserkészektől", fordítva is igaz. Amazok, ahol csak lehetett, éreztették velük, hogy támogatásuk nélkül nem tudnak igazán boldogulni. Már az 1920-as évek elején felmerül az igény: a cserkészet adjon segédoktatókat a leventeintézménynek.

1923 őszén már a cserkészsajtó is hangoztatta: „A legsürgősebb ma... az egységes tiszt- és őrsvezetőképzés, és ezzel kapcsolatban szaktanfolyamok megvalósítása." Legyenek vezetőképző tanfolyamok, de hol? Ekkor még nincs Cserkész Park. „Akad tán olyan pártfogó – célozgatott a *Magyar Cserkész* cikkírója –, akinek a birtokán a nyári két hónapban 50-60 tisztet, illetve segédtisztet ki lehetne képezni." Akadt, mégpedig Khuen főcserkész személyében, aki hédervári birtokán szívesen látta a vezetése alatt álló mozgalom 1924-ben megrendezett I. központi tiszti táborát.

A *Vezetők Lapja* szerint az első táborokat angol mintára alakították, és csak később formálták át – az angol alapot érintetlenül hagyva – a „magyar igényeknek megfelelően". Az első tábor hivatása az volt, hogy a jövendő táborok anyagát és módszerét kiformálja. A megbeszéléseken a következő témák szerepeltek: az őrs jelentősége, a tábor és berendezései, mozgás a természetben, játékok és énekek, törvénymagyarázatok, a jövendő tiszt- és őrsvezetőképzés. Sietni kellett, mert bár 1922 óta 98 csapatot, 225 tisztet és 165 segédtisztet igazolt a szövetség, de volt több olyan csapat, amely képzett vezetők és otthon nélkül tevékenykedett. Ezért az Országos Intéző Bizottság úgy határozott, hogy egyes csapatok „felelős egyén nélkül ugyan, de felelős egyén felelőssége mellett" végezhetik legfontosabb évi cserkészfeladataikat. 1924-ben jelent meg a tiszti próbáztatási szabályzat, amelynek célja a tiszti képzettség színvonalának emelése, munkájuk egyöntetűbbé, eredményesebbé tétele volt. A szabályzat szerint cserkésztiszt lehet az, aki betöltötte 21. életévét, középiskolai végzettséggel bír, vagy valamely élethivatásban ténylegesen működik, erőnléte kifogástalan, testileg-lelkileg alkalmas a feladatok ellátására, helyes érzéke van az ifjúsággal való foglalkozásra. A jelöltnek ki kell jelentenie, hogy a cserkésztör-

vényeket elfogadja élete alapjául. Igazolja a kerület jóváhagyásával megkezdett és egy évi megfelelő próbaszolgálatát, legalább egy nagy táborozáson való részvételét. Ismer legalább egy élő idegen nyelvet. Állítja, hogy semmiféle vallás- vagy nemzetellenes testületnek nem volt, és nem tagja, végül: valamelyik szervező testület ajánlja, erkölcsileg jótáll érte.

A szövetség már 1922-ben kézikönyvet adott ki a vezetők számára, amelynek összeállításában részt vett minden jelentős elméleti és gyakorlati képzettséggel rendelkező tiszt. 1926 táján gyorsul fel a kevésbé kívánatos „vezetők" beáramlása a mozgalomba, főként az antant ellenőrzés gyengülése és az előképzés nyíltabb szorgalmazása következtében ismét jelentkező katonatiszteké.

Molnár Frigyes 1924-ben így fogalmazta meg az őrsvezetőképzés jelentőségét, kialakult helyzetét: „Ha a cserkészet fejlődésének és fejlesztésének előfeltétele a megfelelő cserkésztiszt-képzés, akkor a cserkészek fejlesztésének előfeltétele a megfelelő őrsvezető-képzés... nálunk a nyugati államok legújabb fejlődésével szemben nem tapasztalható ennek a kérdésnek kellő méltánylása... az őrsvezetőképzés csak belső csapatügy lehet... Az ideális az volna, ha minden cserkész közül csak azért lehetne minden 8. őrsvezető, mert több nem lehet!"

A képzésükről folyó eszmecsere résztvevői úgy vélték, hogy tábori és táboron kívüli képzést egyaránt kell adni nekik, a módszer követhetné a tiszti táborokét, bár a vezetők nagy elfoglaltsága miatt nehéz lesz megoldani. A felnőtt- és ifjúsági vezetők képzettségének foka rányomta bélyegét a mozgalom egészének felkészültségére. 1926–27-ben a magyar cserkészet *„harmadosztályú színvonalon van"* – állapította meg a hivatalos cserkészsajtó. A fogadalomig minden jól megy, a II. osztályú próbák megállásával már 50%-ban „baj van", az I. osztályú próbák rostáján még „egyetlen magyar cserkész sem ment át". Nincs I. osztályú csapat, egyetlen csapat sincs, ahol az őrsöket a szükséges különpróbákat letett fiúk vezetnék.

Az aggódók belső decentralizációt, segédletek kiadását, az első osztályú próba és a különpróbák rendezését sürgették. A monstre őrsvezetőképző táborok szervezése – amiről a segélykérő beadványok ez idő tájt rendszeresen említést tesznek – ennek a helyzetnek a javítását célozták. Egyre többen kaptak (kaphattak) tábori behívót ilyen tartalommal: részvételi díj 5 Pengő. A felszerelés: „Cserkészkönyv, rövid nadrág, szalmazsák, Őrsvezetők könyve, erős notesz, papír, ceruza, katonai ásó-balta, vagy csákány-balta, kétméteres kötél, gyertya, gyufa, morse zászló, lehetőleg lasso kötél, zsineg, varrókészlet, éles bicska. Aki tud kürtölni, hozza magával zeneszerszámát is."

Az így felszerelt cserkészek közös táborozásával a felső vezetés fogalmat akart adni a jól szervezett táborról, lehetővé szerette volna tenni az őrsi szellembe való „beleélést", megtanítani az őrsvezetés pedagógiájának legfontosabb elveit, az általános cserkészviselkedési és műveltségi szabályokat, átvenni a próbák anyagát és tanításuk módját, alaposan megismertetni a cserkészirodalmat, elsajátíttatni az őrsvezetőnek szükséges vezénylési képességet.

Céljuk volt megismertetni és elsajátíttatni a kirándulás és táborozás gyakorlati tudnivalóit, megtanítani nekik a legszebb cserkésznótákat, ügyességet igénylő játékokat és azok vezetését, begyakorolni a helyes próbáztatást. Meg

kívánták tanítani őket az őrsi összejövetelek vezetésére, a helyes tábori életre, hasznos ügyességekre. Ezek során igyekeztek kialakítani bennük a vezetői készséget – például leszoktatni őket a lámpalázról –, és megmutatni, hogyan kell az „Isten iránti kötelességet helyesen beállítani a cserkészéletbe".

1926 után már a Cserkész Park és a Vízitelep is segítette a vezetőképzést-kiképzést. A mozgalom összlétszáma rohamosan nő, de a tisztikar anyagi helyzete gyenge, elfoglaltsága nagy, társadalmi megbecsülése csekély, kevesen és keveset olvasnak, munkaadóik nehezen vagy egyáltalán nem engedik el őket továbbképzésekre. Egyre többet foglalkoznak a tisztképzés jövőjének körvonalazásával. Egy korabeli elemzés megállapította: „Nem tudjuk a cserkészfiúkat, segédtiszteket, tiszteket a cserkészetnek megtartani... a cserkészet 16 éves fennállása alatt oly kevés megmaradt cserkészt és oly kevés régi tisztet tud kimutatni..." A bírálók, javaslattevők elodázhatatlannak tartották a kedvezőtlen jelenségek alaposabb vizsgálatát. Szélsőséges vélemények szerint nem kell a próba, mert ha valaki önként jön, nem szabad akadályozni. Volt, aki már az ideiglenes vezetőtől is előzetes, hosszas gyakorlatot, tiszti próbát kívánt – évi kötelező fegyvergyakorlathoz hasonló bevonulásokkal. Voltak, akik minden rangjelzést elleneztek, mások viszont lelkesedtek az egész tiszti ranglétráért.

A következő elvek alapján igyekeztek a tisztképzés ügyét megreformálni: 1. Az életkorhatárt elvetették. 2. Foglalkoztak a segédtiszti próba kötelezővé tételével. 3. A tiszti táborokat továbbra is szorgalmazták. 4. Szükségesnek tartották a tiszti és segédtiszti próbák anyagának határozottabb körvonalazását. 5. A tiszti próbák anyagának változásait évenként közölni kívánták. 6. A tiszti próba anyagát rövid összefoglalásban tervezték kiadni. 7. A különféle társadalmi csoportokhoz tartozók külön csapatban végzett munkáját elutasították. 8. Javasolták, hogy a próbáztató bizottság határozatát ne lehessen utólag megváltoztatni. 9. Helyeselték, ha a nem érettségizettek általános műveltségi anyagból is vizsgáznak, ők is lehetnének vezetők, de így rostálják is a jelentkezőket. 10. Javasolták, hogy a tiszti táborban való részvételhez szükséges szabadságot a szövetség kérje a munkaadótól.

Kívánatosnak tartották a „tisztképzésnek tanárképzőkben, tanítóképzőkben, egyetemeken, főiskolákon és főiskolai kollégiumokban minél intenzívebb megvalósítását". Véleményük szerint a kötelező vizsgákat és a tiszti táborokat sűrűbben kellene tartani. A jelöltek megítélésénél a relatív mérték érvényesüljön, és a mindenkitől megkövetelhető minimumot jól határolják körül.

A vezetőképzés alaposan megbolygatott ügye 1930 tavaszán korántsem jutott nyugalmi állapotba. A *Vezetők Lapja* továbbra is közölt a problémákról szóló írásokat. *Bátori József dr.* a cserkésztisztek szövetségének megalakítását szorgalmazta. Javaslatát a következőképpen indokolta: „Egy mozgalom élete – különösen önkéntes alapon dolgozó mozgalomé! – nem irányítható teljes mértékben parancsok, rendelkezések és vezetői utasítások által. Példára, szótértésre, meggyőzésre, fellelkesítésre van szükség, és ez csak a vezetőtiszti testület és a Vezetők Lapja útján történhetik." A gödöllői világtáborozás a mozgalom vezetőképzését is reflektorfénybe állította.

Meddig jutottak az őrsvezetőképzés terén? A mozgalomban betöltendő szere-

Magyar Cserkészszövetség országos vezetőtiszti testülete.

K I M U T A T Á S

Az I. cserkész kerület jogosító tiszti táborban résztvett tisztjeiről.

Budapest, 1929. évi október hó 24.-én.

Az első /Hédervári / tisztképző táborban résztvettek:

vitéz Farago Ede	1003-as cserk. csapattól	
dr. Girsekik Géza	11 "	"
dr. Hermann Győző	18 "	"
dr. Korompai József	3 "	"
dr. Major Dezső	2 "	"
dr. Molnár Frigyes	2 "	"
dr. Zsembery Gyula	30 "	"

A második / Hédervári/ tiszti táborban résztvettek:

Éri Emil	100- as cserkész csapattól,	
Balogh Endre	100 "	"
Kopp József	202 "	"
Kunfalvy Rezső	27/0 "	"
Schuvay Félix	30 "	"
dr. Szabó Gyula	100 "	"

A harmadik / Hédervári / tiszti táborban résztvettek:

Kriesz Ferenc	4 -es cserkész csapattól,	
Filarszky Nándor	32 "	"
Venczel Ferenc	132 "	"
Kuna Jenő	132 "	"
Fuchs Hugo	22 "	"
Kmety László	100 "	"
Lakvenszky József	100 "	"

A negyedik / Hédervári / tiszti táborban résztvettek:

Battaszveiler Márton	293 -as cserkész csapattól,	
Bordon Alfréd	7 "	"
Kisler Károly	3 "	"
Laker László	3 "	"
Halecsy Endre	3 "	"
Katolán Vilmos	-	
Kiss József	2 "	"
Mocsy Dezső	270 "	"
Mocsnyi Sándor	3 "	"
ifj. Mitó Tamás	270 "	"
Mihes György	3 "	"
Nagy István	3 "	"
Révész F. Erich	27 "	"
Schwerth Árpád	3 "	"
Szabó Károly	270 "	"
Török Elemér	209 "	"
Teichert Gyula	3 "	"
Tóth László	-	
Varsanszki Gyula	3 "	"

Kimutatás az I. Cserkészkerület jogosító tisztitáborában részt vett tisztjeiről 1929

Az ötödik / Hódervári / tiszti táborban résztvettek:

Akantisz Rezső	50 -es cserkész csapattól,		
Balogh Kovács László	90/0	"	"
Czech József	174	"	"
Gaál Ignácz	90/0	"	"
Hergár Emil	-		
Jeney Ferencz	90/0	"	"
Légrádi Tibor	267	"	"
Rápolti Nagy Jenő	100	"	"
Stumpf Ünre	25	"	"
Szabó Zoltán	11	"	"
Székely László	100	"	"
dr. Borschitzky Sándor	-		

A hatodik / Dobogókő / tiszti táborban résztvettek:

Dán György	2 -es cserkész csapattól,		
Gerritschen Vilmos	4	"	"
Gundrum Kálmán	90/0	"	"
Kunfalvi Rezső	100	"	"
Lazarus Lajos	30	"	"
László Gábor	267	"	"
dr. Mathia Károly	26	"	"
Osváth György	30	"	"
Stáhl Béla	30	"	"
Szabó Endre	30	"	"
Székely László	100	"	"
Sztrilich Pál	2	"	"
Szücs József	2	"	"
Tábori Pál	319	"	"
Gunrum Kázmér	2	"	"
Zsembery István	2	"	"
Wickhardt Mihály	30	"	"

A hatodik / Hódervár / tiszti táborban résztvettek :

Junger Emil	148 -as cserkész csapattól ,		
Leyrer Tivadar	242	"	"
Teszlák Géza	197	"	"
Czigler Antal	327	"	"
Gaál József	[illegible]	"	"
Richter Pál	2	"	"
Radnai Ferencz	100	"	"
Rudolf Rezső	147	"	"
Sándor Dénes	254	"	"
ifj. Szonda Lajos	272	"	"
Weiner Ferencz	2	"	"
Boér László	310	"	"
Clair Gyula	254	"	"
Drból László	100	"	"
Katzenberger János	100	"	"
Kesszler Gyula	187	"	"
Liska Zoltán	254	"	"
Mjazovszky Ákos	316	"	"
Óder Béla	7	"	"
Sárközy János	100	"	"
Simonffy Mihály	100	"	"
Schuszter András	100	"	"
Szaller Ferencz	327	"	"
Widt Béla	100	"	"

A nyolcadik / Hárshegy / tiszti táborban résztvettek:

Bogdán Miklós	327 -es cserkész csapattól,
Fráter György	18

VIII. tiszti tábor.

Gorka Tivadar	327-es	cserkész	csapattól,
Kozma Ferencz	315	"	"
Nagy Ernő	327	"	"
Németh György	4	"	"

A kilencedik / Hárshegy / tiszti táborban résztvettek:

Fodor Endre	38 -as	cserkész	csapattól ,
Gacs János	90/C	"	"
Kápolnai József	310	"	"
Lévai alajos	205	"	"
Major Zsigmond	197	"	"
Sugár Béla	310	"	"

A tizedik / Hárshegy / téli tiszti táborban résztvettek:

Schrödel Ernő	3-as	cserkész	csapattól,
dr. Mágel Edgár	4	"	"
Darvas Pál	3	"	"
Hess Miklós	3	"	"
Martin János	3	"	"
dr. Tangl Harald	4	"	"
Horváth Nándor	4	"	"
Kiss Zoltán	100	"	"

A tizenegyedik /Hédervár/ tiszti táborban résztvettek:

Sztelek István		Cserkész	csapattól.
Primer Ferencz		"	"
Gold Ferencz		"	"
László Jenő		"	"
Ludrovszky Emil	174	"	"
AtzbergerFerencz		"	"
Elek Pál		"	"
Hámosi Imre		"	"
Farkas Pál	100	"	"
Halácsy Endre	3	"	"
Szántó Lajos	100	"	"
Kun Attila	32	"	"
Schneller Géza	279	"	"
Körsi Nagy Árpád	4	"	"
Ganther Vilmos	4	"	"
Guessmann Frigyes	30	"	"
dr. HandlovitsMiklós	279	"	"
Jávori Ferencz	100	"	"
Knézy Pál	100	"	"
Simó Pál	324	"	"
Ragossi Béla	174	"	"

A tizenkettedik /Hárshegy / tiszti táborban résztvettek:

Horcsik László	248-as	cserkész	csapattól,
Vargha Lajos	32	"	"
Zalámi Béla	3	"	"
Kolozsvári Béla	15	"	"
Benke Ferencz	321	"	"
Dallos László	15	"	"

A tizenharmadik / Hárshegyi/ tiszti táborban résztvettek:

Kovács Gyula	12-es	cserkész	csapattól,
Gaál Albert	246	"	"
~~Bogyó János~~	~~240~~	~~"~~	~~"~~
Fajor István	32	"	"

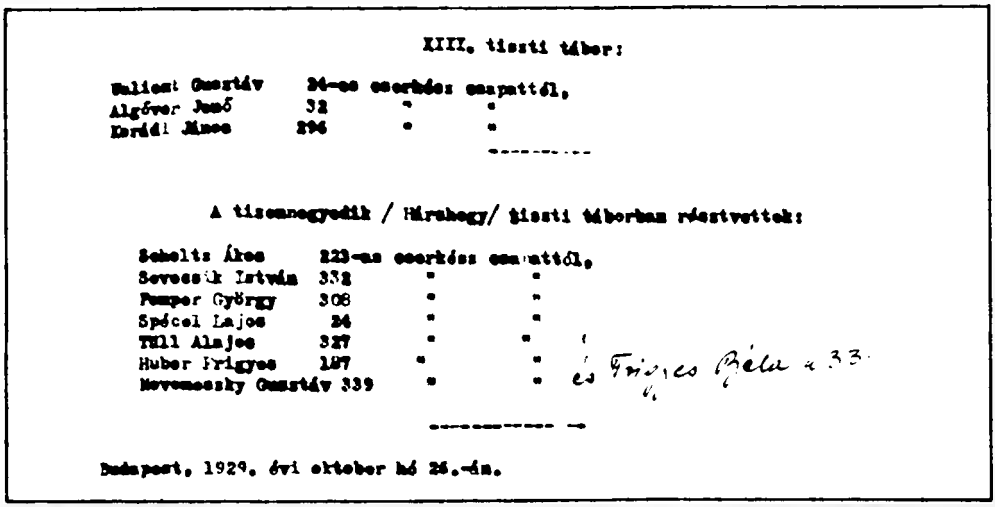

XIII. tiszti tábor:

Valiant Gusztáv	24-es	cserkész	csapattól,
Algóver Jenő	32	"	"
Korádi János	296	"	"

A tizennegyedik / Hárshegy/ tiszti táborban résztvettek:

Scholtz Ákos	223-as	cserkész	csapattól,
Sevessik István	332	"	"
Pemper György	308	"	"
Spécel Lajos	24	"	"
Tüll Alajos	327	"	"
Huber Frigyes	187	"	"
Novomeszky Gusztáv	339	"	"

és Frigyes Béla a 33.

Budapest, 1929. évi október hó 26.-án.

püket lényegében azonosan ítélte meg a felnőtt vezetés. 1931 telén írták a *Vezetők Lapjá*ban: „Nem a felnőtt vezetők viszik előre a fiúkat, hanem maguk a fiúk... Az őrsvezetők nevelése a cserkészvezetőtől feltétlenül sok munkát, sok elfoglaltságot kíván. De viszont ezt tartom a vezető egyedüli igazi munkájának. A többit már elvégzik helyette a fiúk..." Nézeteltérések mutatkoztak az őrsvezetők nevelésében, képzésében, de a feszített tempót egyaránt igényelték. 1930-ban például az őrsvezetők egyharmad része – 1000 fiú – vett részt őrsvezetői táborban. A tapasztalat azt mutatta, hogy jobb állandó, ún. „házi őrsvezetőképzőkkel" dolgozni. Ezeket az őrsvezetői táborok legügyesebbjeiből állították össze. Így alakult a Hárshegyi Őrsvezetők Köre (HÖK).

A HÖK-től új kezdeményezéseket reméltek. Várták a mélyebb, praktikusabb (gyakorlatiasabb), lelkiismeretesebb cserkésznevelést. Az őrsök nagyobb önállóságának kibontakozását, hasznos időtöltést és orientációt külföld felé. „Mit hoz majd a jövő?" – tette fel a kérdést a *Magyar Cserkész*. Valamikor az országos őrsvezetői táborok, talán tisztán HÖK-táborok lesznek...

Minél inkább előtérbe kerültek a cserkészetnek szánt társadalmi-politikai célok, annál inkább hangoztatták a felnőtt vezetők döntő jelentőségét. Így igen súlyos terhet vett vállaira az, aki önként, különösebb ellenszolgáltatás nélkül jelentkezett cserkészvezetőnek. Munkába állásától kezdve a figyelem, a sokirányú ellenőrzés középpontjában állt. Figyelemmel kísérte munkáját a családja, a munkahelyi közössége, a csapat szervező (fenntartó) testülete, a mozgalom helyi és központi vezetői (főként az ellenőrzők), de mindennél közvetlenebbül a rábízott cserkészcsoport. A csapatok nagyfokú autonómiája – még az erőteljes központosítás éveiben is – fokozta a felnőtt vezetők felelősségét, különösen a csapat parancsnokáét. A számszerűen soknak tűnő „ellenőrzés" nem jelentette azt, hogy a csapatok felnőtt vezetőit, elsősorban a parancsnokot, hivatalosan és folyamatosan ellenőrizte volna a felsőbb vezetés. Ennek nem voltak meg sem a személyi, sem a pénzügyi feltételei, de pedagógiai szempontból sem lett volna helyes.

A szövetség inkább a vezetőmunkára jelentkezők válogatásával, a munkába állítottak nevelésével, ismétlődő rostálásával próbált biztosítékot szerezni.

A szövetség magas etikai mércét állított a vezetők elé, de megítélésükben hangsúlyozottan a keresztény elveket igyekezett érvényesíteni. „Mi egész embereket akarunk nevelni. Gentlemant. Urat. Amelyik vezetőnek a magánéletét bírálni kell, az nem vezető…" Ez volt a mérce.

A cserkészvezetői réteg és az egész mozgalom megítélésénél nagy segítségünkre lenne, ha a fegyelmi vétségekről és azok értékeléséről szóló iratok, vagy legalább azok korabeli szakszerű összegezése rendelkezésünkre állna. Sajnos, ilyen elemző munka csak epizódikusan, s egyenetlenül maradt ránk. Nem tehetünk mást, mint a szórt adatok birtokában pusztán vétségtípusokat mutatunk be.

Melyek voltak a tipikus botlások? A 801. számú csapat parancsnoka „A csapat terhére kb. 4000 P adósságot csinált, a fiúk szüleit félrevezetve, egyenként 40–90 P-ig terjedő vásárlásokra kényszerítette. Úgy adta elő, hogy ez kötelező. A fiúktól 814 P összeget vett fel, azonban csak 580 P-t fizetett tovább a cégnek, a többit elkocsmázta a nagyobb fiúkkal, a csapatünnepségek számszerűleg meg nem állapítható bevételét szintén így költötte el, és összesen a csapatnak kb. 1500 P kárt okozott. A csapat tulajdonát képező tárgyak egy részét elajándékozta."

Pécsről írták, a balatoni táborokban tapasztaltakról: „A parancsnokok viselkedése sok kívánnivalót hagyott maga után. Vannak, akik csak nappal tartózkodnak a táborban, de se nem étkeznek, se nem alszanak a tábor területén, hanem a közelben nyaraló családjuknál." A 901. sz. csapat táborozásáról jelentették: „… a cserkészek tilalom ellenére úgy a vasúton, mint a táborban cigarettáztak, a pk. felesége és egy hölgy ismerőse a györöki táborban tartózkodott, ami sok szóbeszédre adott alkalmat, annál is inkább, mert hölgyismerősével fél napokra eltávozott a táborból, vele csónakázott úgy, hogy ezért felesége panaszkodott és sírt is… a cserkészek nők vetkőzését lesték meg rendszeresen, velük együtt fürödtek, egyesek foglalkoztak nőkkel, éjjel beszöktek a faluba."

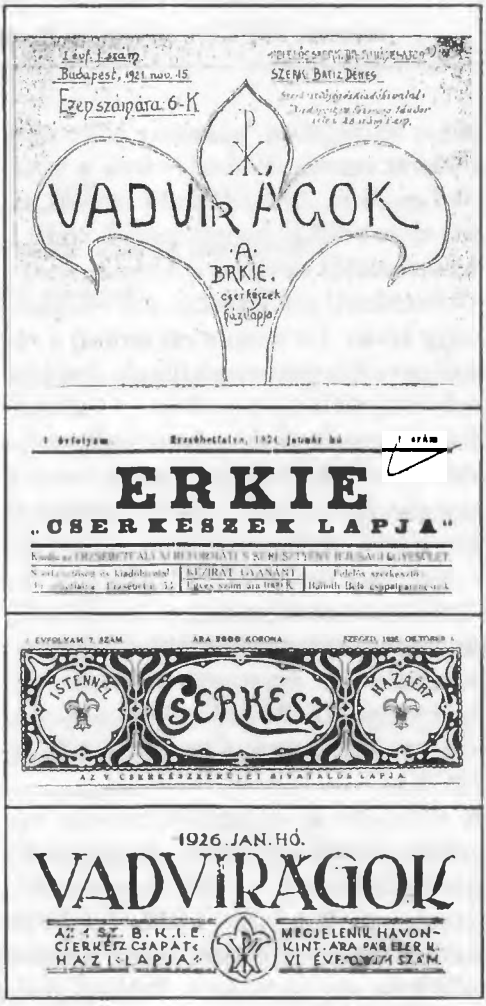

A mozgalom sajtójának sokszínűsége bizonyítja jelentőségét a cserkészek nevelésében

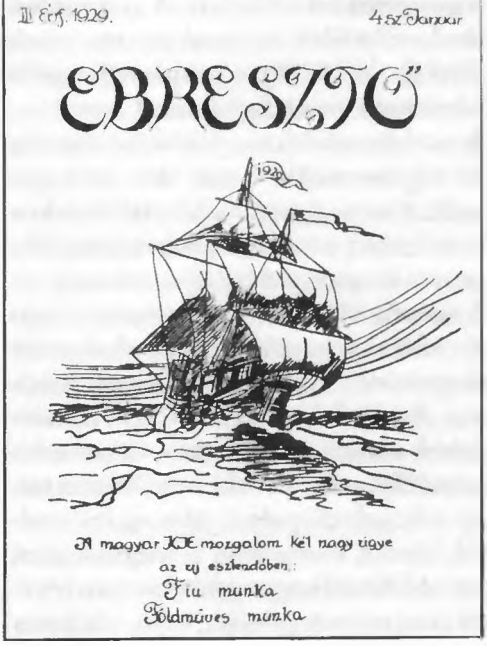

A nő, a pénz, az ital, a szélhámosság, a homoszexualitás, a „kettős élet" volt a felnőtt vezetők botlásainak fő oka. Ezek mélyén azonban az az ellentmondás is munkált, amely a 10 törvény (a keresztény 10 parancsolat) életkorhoz nem kötött tilalmai, és a XX. századi életforma, valamint a nyomában erősödő laikus erkölcsiség között állt fenn.

Milyen volt a tisztikar erkölcsi, hivatásbeli, szakmai állapota? A ránk maradt adatok, a mozgalom egész története arra enged következtetni, hogy a létszámban egyre növekvő tisztikar számszerűen nem túl jelentős része alkalmatlannak bizonyult az ifjúság nevelésére, jelenlétük a mozgalomban szinte helyrehozhatatlan károkat okozott. A mozgalom ugyan igyekezett megszabadulni tőlük, de újratermelte őket a krónikus vezetőhiány. A másik pólushoz tartoztak azok – ugyancsak nem nagy számban –, akiket 30–40 év múltán sem felejtettek el cserké-

szeik, akik egykori fiaikkal még ma is leveleznek, akik köré – ha eljön a búcsú órája – odasereglenek a már 50–60 éves „gyerekek". A derékhad pedig húzta az igát, mikor így, mikor úgy. Miért nem gyarapodott szembetűnő mértékben a nagy áldozatokat vállaló, a munkában önmagukat is elégető vezetők száma? Miért nem lehetett sok hosszú szolgálattal rendelkező cserkészvezetőt találni? Miért volt nemegyszer éles a harc a „testvériséget" hangoztató cserkészvezetők között? Ennek magyarázata elsősorban a cserkészet és a társadalom viszonyában keresendő. Fejletlen, a feudalizmusból itt rekedt visszásságokkal átszőtt gazdasági-társadalmi viszonyok között dolgoztak az ifjúság nevelésén, mely számtalan megoldhatatlan ellentmondást termelt. „Hogyan illeszkedhetünk be cserkészlélekkel a mai társadalomba – tették fel a kérdést a mozgalom tagjai –, mely annyira ellentétes a mi cserkészvilágunkkal...?" Ez a társadalom szépen hangzó pedagógiai igényeket támasztott a cserkészvezetőkkel szemben. A megvalósításuk reális feltételei azonban nem voltak adottak. A célokban sem az élet reális adottságait vették figyelembe!

A cserkészvezetői munka – különösen ha jól végezte valaki – sok időt, erőt igényelt. Erre csak a szabadidejükből áldozhattak, amit a családtól, a társadalmi életben való szereplésüktől vonhattak el. A vezetők zöme tanár és egyetemi hallgató volt. Anyagi-társadalmi helyzetük csoportonként, egyénenként is különbözött. A papok és a katona-, illetve rendőrtisztek minden tekintetben előnyösebb helyzetben voltak többi vezetőtársuknál. Ez a vezetői csoportok és az egyes vezetők közötti viszonyban is megmutatkozott. Nehezen vagy egyáltalán nem értették meg egymás gondját, baját, sőt, kivételezett helyzetükből kiindulva támasztottak igényeket társaikkal szemben. A papi vezetők megnyilatkozásai nemegyszer idéztek elő vihart. A szövetség, a tisztikar és a mozgalom nyugalmának és egységének védelmében, igyekezett ezeket lecsendesíteni. „Azt gondolom azért – írták egy sajtóvillongás nyomán –, hogy ne kerüljenek megint olyan vélemények felszínre, hogy könnyű a papoknak páholyból, az élet gondjaitól felmentve, konkrétumok nélkül mindent kritizálni..." „... még akkor sem szerencsés emlegetni, ha 100 százalékig igaz."

Kétségtelenül nehezebb helyzetük volt a pedagógusoknak, az egyetemi hallgatóknak, de különösen a szabad pályán működőknek. A pedagógus jóval kevesebb fizetést kapott külföldi kollégáinál, az egyetemi hallgató állandóan idő- és pénzzavarral küzdött, a szabad pályákon pedig tőkére és „cserkészietlen" módszerekre volt szükség. A cserkészérdekek a hivatalos érdekekkel ellentétben álltak. Ezért volt kénytelen például az OIB az üléseiről felvett jegyzőkönyvek vezetését illetően úgy dönteni, hogy azokat ne szó szerint készítsék.

A gazdasági válság idején a cserkészvezetők helyzete igen megromlott. A szövetség kimutatást készített a 20 évesnél idősebb munka- és foglalkozás nélküli, középiskolai végzettségű cserkészvezetőkről és öregcserkészekről. Számuk 986 volt. Ezek közé tartozott G. Z. okleveles gépészmérnök, repülési szakember, aki személyes kapcsolatai révén került végül is a szövetséghez. Támogatást kérő levelében említi, hogy heti 100 órát dolgozik és fizetése nem éri el a havi 180 pengőt.

Tudott-e segíteni a szövetség a támogatásra szoruló vezetőkön? Élt-e lehetőségeivel? A támogatás a vezetőknek csak egy igen szűk rétegét érintette, alkalom-

szerű volt, nem intézményes és többnyire Teleki Pálhoz és a Cserkész Nagytanácshoz, alapító és pártoló tagokhoz fűződő személyes kapcsolatokon múlott. Például egy-egy állás megszerzése, apróbb kölcsönöknél, táborozások címén bel- és külföldi utazási, nyaralási kedvezmények nyújtása, munkalehetőségek biztosítása a szaporodó vállalkozásoknál, létesítményeknél (szövetkezet, bolt, kiadóvállalat, szerkesztőségek, szakkiképzési ágak, cserkészparkok, vízitelepek stb.). Olcsó vásárlási akciók, kísérlet a munkaközvetítés megszervezése jelzi a támogatást.

A pedagógusoknál a kedvezményekből fakadó tantestületeken belüli ellenérzés mindenütt jelentkezhetett. A cserkészvezetői munka egyaránt szült megbecsülést és ellenszenvet, barátokat és ellenségeket. A gazdasági válság még e szerény kedvezményeknek is gátat vetett. 1929 májusában a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium közölte a Cserkészszövetséggel, hogy „... az állam nehéz pénzügyi helyzete miatt" nem áll módjában általános rendelkezést adni, hogy a cserkészvezetők heti óraszámát csökkentsék, de „esetenként" lehet róla szó. Ez volt minden, amit a cserkészvezetők – a címektől, rangoktól, elismerő oklevelektől, dicséretektől s a ritkán elnyert Signum laudisoktól eltekintve – ez időben várhattak és kaphattak.

Egyházak, vallásfelekezetek kapcsolata a mozgalommal

Az egyházak – mindenekelőtt a keresztény vallásfelekezetek és a meghatározó súlyt képező katolikus egyház –, miután az ellenforradalmi erők kezébe került a hatalom, megerősítették helyzetüket. A tőkés rend helyreállításán fáradozó államhatalom és a „lelkek restaurálására" készülő egyházak alapvető érdekei egybeestek. A valláserkölcsi nevelést csodagyógyszerként kezelték, amely a társadalom minden baját orvosolni képes.

A cserkészmozgalom nem indult felekezeti mozgalomnak. Alapítója a cserkészet és a vallás viszonyát illetőleg is tágan értelmezhető, polgári-liberális álláspontot képviselt, amelyet az egyházak képviselői inkább interkonfesszionálisnak minősítettek, de ami ugyanakkor módot adott az egyházak jelentős befolyásának kiépítésére, esetenként felekezeti alapon szervezett szövetségek létrehozására is. Magyarországon a „bibliás", „lélek"-cserkészet kezdettől fogva uralkodó eleme volt a cserkészmozgalomnak, s az ellenforradalom után – a keresztény-kurzus nekibuzdulása idején – jóval kedvezőbb körülmények között valósíthatta meg eredeti céljait: az egységes, keresztény-nemzeti alapokon álló cserkészmozgalom építését. Nem ment könnyen. Az akadályok között kimagasló szerepe volt a felekezeti kérdésnek. „A cserkészetünkben tengeri kígyó a felekezeti kérdés" – állapították meg 1927-ben. A vele kapcsolatos elvi állásfoglalás így hangzott:

1. A magyar cserkészet valláserkölcsi alapon áll.

A Bethlen Gábor Cserkészcsapat jelvénye

KIE emlékérem, 1935

2. Mint vezető, megkövetelem a cserkészeimtől ezt a cserkészmódon felfogott valláserkölcsi életalapot.
3. Kölcsönösen várják el, hogy vallásosak legyenek.
4. Keressék, ami összeköt, „óvatosan" kerüljék, ami szétválaszt.
5. Lehetnek ellenfelek, de ellenségek soha.
6. „Magában a cserkészetben ‚a suum cuique' krisztusi elvét vita nélkül... visszük keresztül... nem engedünk felekezeti cserkészpolitikát csinálni..."

Elvileg könnyű volt állást foglalni, annál nehezebbnek bizonyult azok szerint dolgozni lent és fent egyaránt.

Hogyan alakult például a katolikus egyház és a cserkészmozgalom hivatalos viszonya a tárgyalt időszakban, s milyen irányba? *Witz Béla,* amikor Sík Sándor után elfoglalta az országos elnöki széket, részletes beszámolót írt a hercegprímásnak a hazai cserkészmozgalomról, és egyben utasításokat is kért legfőbb egyházi elöljárójától. „A kommün bukása után... a figyelem ráterelődött a cserkészetre. Talán azért, mert a... keresztény és nemzeti irány került uralomra, mely észrevette, hogy a cserkészet kezdettől fogva... (ilyen irányban működött). Ma utaumque rendezett állapotok vannak, de feltétlenül megvan minden mód és eszköz arra, hogy teljesen rendezett állapotok legyenek. Biztosíték az Alapszabály, s azon nexus, 'mely közötte és az állami hatalom között létrejött.' Ez utóbbi a következő: „... a cserkészetben a főember, az apellálhatatlan fórum, a cserkészet Jupitere, a főcserkész (az államfő nevezi ki élethosszíglan), a VKM, a Hadügyminisztérium és a törvényhatóságok... Ezek biztosítják a valláserkölcsi alapon nyugvó jellemképzést, a cserkészek jobbak a többi fiúnál. Ez az eredmény. De nem egész vonalon. Sőt, sokalljuk azon csapatok számát, melyek eddig még nem jutottak el... Sokhelyütt nem az egészet, csak a részt kultiválják, ezeket tűzzel, vassal ki kell irtani... tervem a csapatok megtisztítása..."

A szövetségen belüli katolikus vezető csoport, figyelembe véve Esztergom útmutatásait, arra törekedett, hogy a szeparatista cserkészmozgalom megteremtésére irányuló kezdeményezéseket a nekik megfelelő, kedvezőbb mederbe terelve, a mozgalom egészén belül erősítse a katolikus pozíciókat. A Vatikán állásfoglalása és a diplomáciai úton beszerzett vélemények alapján feloldották a cserkészlány-mozgalommal kapcsolatos egyházi tilalmat.

Miközben a magyar cserkészet legna-

gyobb feladatának a Magyarországon tartandó IV. Világjamboreenak a megrendezésére készülődött, erőteljesebb lépésre szánta el magát a vezetés katolikus csoportja. A cserkészsajtóban kibontakozott és egy évig folyt az ún. „több lelket" követelő vita, és végül 1931 őszén, nyolc szövetségi katolikus cserkészvezető memorandummal fordult a püspöki karhoz. „Szomorú szívvel kell tapasztalnunk – írták a memorandumban –, hogy nem csupán a vezetés megszerzésére vannak ma még többé-kevésbé visszaverhető törekvések, hanem Moszkvának jól működő agitációja cserkészeink és alsóbb kategóriájú vezetőink közé is képes behelyezni bizalmi embereit... Mindezen lehetőségek megfontolása alapján a (szövetség) arra a megállapításra jutott, hogy a magyar cserkészetet inkább kell az egyházra és az egyházközségi csapatokra, mint az államra és az állami intézmények kebelén belül működő csapatokra alapozni." Ekkor a meglevő 598 csapatból állami iskolában 162, egyházi intézményekben 252, egyéb intézményekben 184 működött. Egyházi intézményekben 139 volt a katolikus, 105 a protestáns, 8 a zsidó csapat, tehát 55,5 százalék katolikus, 41,7 százalék protestáns és 2,8 százalék zsidó.

Mindezt figyelembe véve kérték a püspöki kartól a következőket:

1. Serkentsék az egyházközségeket a kebelükben levő csapatok erőteljes támogatására;
2. szorgalmazzák cserkészcsapatok szervezését mindazon helyeken, ahol az előfeltételek megvannak, és hárítsák el a meglevő, kisebb akadályokat;
3. bízzanak meg egyházmegyénként egy-egy papcserkészt a cserkészügyek figyelésével, és az egyház szempontjából kívánatos irányításával;
4. tegyék lehetővé a cserkészet bevezetését a papnevelő intézetekben, és biztosítsák ott a cserkészvezetők képzését. Végezetül felhívták a püspöki kar figyelmét arra, hogy a protestánsok már két éve megtették az ilyen irányú lépéseket!

A püspökkari konferencia 1931. október 14-i ülésén foglalkozott a memorandummal, és határozatában kijelentette: a püspöki kar a cserkészmozgalmat „készséggel részesíti a kívánt támogatásban".

A katolikus egyház tehát hajlandó volt támogatást nyújtani a cserkészetnek, ameddig a szövetség vezetésében törekvéseinek érvényt tudott szerezni. Ugyanakkor előnyben részesítette a közvetlenül irányítása alatt álló „vallásos" gyermek- és ifjúsági mozgalmakat, és amennyiben a kettő fejlődése keresztezte egymást, habozás nélkül az utóbbiak oldalára állt, illetve olyan megoldást keresett, amely elsősorban azokat segítette. Indok: a baloldallal, a „Gyermekbarát-tal" szemben eredményesebbek (Pl. a Szívgárda).

A világtáborozás előkészítése során nagy tapintatot követelt a táborvezetőségtől a hitfelekezetek igényeinek kielégítése, a teljes tolerancia látszatának fenntartása. Mérlegelni kellett az egyházak hazai erőviszonyait, a cserkészetben betöltött szerepét, az állam, a politikai és a társadalmi élet befolyásos személyeinek hovatartozását, a külföldiek, főleg az angolok, amerikaiak és a franciák „sajátos" nézeteit, valamint az „egzotikus" népek küldöttségeinek ilyen irányú kívánságait is. A táborparancsnokság igyekezett mindenkinek eleget tenni, de úgy, hogy mások nyilvánvaló sérelme nélkül érvényesítse alapvető törekvéseit. Ez pedig nem volt más, mint annak bizonyítása, hogy a magyar nép, a magyar cserkészet mélyen vallásos, hűséges harcosa a ke-

reszténységnek. Legyen ez is egyik bizonyítéka a trianoni békediktátum igazságtalanságának!

A nagy, közösnek hirdetett „nemzeti cél" hangoztatása ellenére minden hazai vallásfelekezet igyekezett a maga javára hasznosítani a világtáborozást.

Kónya István történeti kutatásaiból kiderül, hogy a a református egyház vezetői 1919. augusztus 1. után mereven elhatárolták magukat a világháborút követő forradalmaktól. A világháború és a forradalmak hatását a legfelső egyházi vezetésnél szélesebb körben is kárhoztatták. Kirohanásaik tartalma, hangneme hasonló a katolikus megnyilatkozásokhoz.

Az egyházkerületek már 1920 novemberében – a HM átirat nyomán – utasítják középiskoláik igazgatóit, hogy éber figyelemmel kísérjék a rájuk bízott ifjúság testi nevelését, a cserkészetet pedig 1921-ben intézetükben vezessék be. Az egyetemes tanügyi bizottság a konvent elé terjesztette a református tanáregyesület beadványát, amely a cserkészmozgalom „nagyfontosságú ügyére" hívja fel a konvent figyelmét.

A tanáregyesület, az egyetemes tanügyi bizottság, az egyházkerületi vezetés és az egyetemes konvent – összhangban a HM és a VKM ilyen irányú lépéseivel – erőteljes nyomást gyakorolt felülről a cserkészet szervezése érdekében. A komoly múlttal rendelkező csapatok már 1919 őszén nagy lendülettel fogtak munkához, képesek voltak a szövetségi munka jellegének, stílusának alakulását is befolyásolni. Az iskolák – polgárik, főgimnáziumok, tanítóképzők – csapatainak megszervezése, életbentartása már nem ment ilyen könnyen. Öt, öt és fél évre volt szükség ahhoz, hogy a konvent tudomásul vehesse: minden intézetben van már csapat. 1926–27-ben 1102 cserkész dolgozik a református iskolákban, a rendes tanulók 17,4 százaléka. „Érdekes – állapítja meg az évi munkáról szóló összefoglaló – a csurgói csapat kezdeményezése, amellyel bevonta a maga körébe az iparos és kereskedő tanonc cserkészeket is, és ezzel véget vetett az eddig csaknem állandó és sajnálatos torzsalkodásnak a diákok és tanoncok között..." 1928-ban már a kiscserkészet felkarolása is napirenden van, a csapatokban pedig olyan erőt látnak, amely elegendő arra, hogy „az egyes intézetek egész életében erősítsék az összetartás és együttdolgozás szellemét". A határokon túl 1930-ban, a kolozsvári kollégiumban megalakult az első erdélyi magyar református csapat.

Ott, ahol a hivatalos egyházi vezetés és a vele egyetértő lelkészek közvetlenül is beavatkoztak a cserkészmunkába, a felekezetieskedés volt kísérője jelenlétüknek. Lépést ellenlépés követett, és a cserkészcsapat is csupán egy figura volt ezekben a felekezeti sakkjátszmákban. Tudjuk, sok szempontból különböztek egymástól a protestánsok. Más volt a szellemisége Debrecennek, más Budapestnek, más a Duna-Tisza közének, más Dunántúlnak, és mindezektől különböztek az ún. „végek". Ebben a sokszínűségben a hivatalos egyházi irányvonaltól – úgy tűnik, már a XIX. század második felétől – lényegesen eltérő törekvése, programja volt az ifjúságnak. Így ír erről 1921. júniusi számában a *Diákvilág:* „A mozgalom felekezetközibb is lesz, mint valaha... A diákság területére mesterségesen be lehet vinni felekezeti válaszfalakat, de magából a diákságból azok sohasem fognak kinőni. Mennél inkább diákmozgalom lesz tehát az ügy, annál inkább felekezetközi is lesz. A felekezetközi egyházak érthető módon bírálgatni fogják ezt, és felekezeti sajátosságok érvényesítését fogják

sürgetni. Nekik ez a hivatásuk. A diákság azonban – megőrizve szívbeli lojalitását ki-ki a maga egyháza iránt – menni fog a maga hivatása útján. Ennek a protestáns ifjúsági törekvésnek két fő jellemzője: a szélesedő és mélyülő szociális érdeklődés, és az elmélyült, mindennapi cselekvésben gazdagodó hitélet." A szociális érdeklődés gyökereit *Asztalos Miklós* 1892-ig vezette vissza, és véleménye szerint 1923-ra az „egész magyar protestáns ifjúságot" hatalmába kerítette. Karácsony Sándor, Tildy Zoltán, Benkő István, Tankó Béla mutatták az utat. A két fő törekvés kiegészítette, támogatta egymást, sajátos missziói tudatot formálva leghívebb követőinek lelkében. Ez a krisztusi alapon nyugvó meg- és felismerni vágyás működött az ún. Ichthys-cserkészet létrejöttében is.

Hogyan alakult meg ez a tömörülés, és mi volt a lényege? Néhány vezetőben és csapatban 1920 tavaszán érett meg az összefogás gondolata, „amikor látták, hogy a háború és a forradalmon keresztül megtépázott cserkészmozgalom újraéledésénél kezd elsikkadni a kezdetben olyan kifejezetten jelenlevő evangéliumi elv". Tiszti gyűlésen elhatározták, hogy „lelki szövetségbe" tömörülnek. Céljuk: „A cserkészeseménynek a legmagasabbja, Jézus Krisztusig való fölfokozása, és ezzel az egész magyar mozgalom lelki szintjének fokozatos emelése..." 1920-tól kezdve a „lelki szövetséghez tartozó" csapatok minden Pünkösdkor közös táborozásra gyűltek össze. Ezekben a táborokban a lelki élet gazdagításán volt a hangsúly, és egyben a vezetőképzést is szolgálta.

A tömörülést kezdettől fogva aggodalommal, gyanakvással vegyes érdeklődés kísérte – főleg a szövetség részéről. Nem szívesen fogadták már a tömörülés tényében is megnyilatkozó bírálatot, és különösen sértve érezték magukat, ha azt meg is fogalmazták. Az Ichthys erőfeszítése ellenére voltak vezetők, akik már a 20-as évek közepén úgy látták, hogy a cserkészetben nincs biztosítva az evangéliumi életbe vezető út. Bonyolította a helyzetet az is, hogy az 1927–29-ben fellendülő haladó értelmiségi ifjúsági forrongás a cserkészetet is érintette. Különösen a protestáns csapatokat, amelyek már a 20-as évek elejétől kezdve részesei annak az útkeresésnek, amely a parasztság, a népi kultúra felé vezetett. A falusi táborozások, népdal, néptánctanulás, lépések a folklor tudományos módszereinek megismerésére és alkalmazására, új távlatokat sejtettek. Egyesek elismerően – mint hasontársaikról – nyilatkoztak a szlovenszkói magyar cserkész diákok marxista áramlatokkal is érintkező Sarlós-mozgalmáról, mások „egyvonalban küzdőket" láttak bennük.

E bonyolult mozgások, amelyekben fellelhetők a cserkészeten kívüli folyamatok hatáselemei is, nem bontották meg a mozgalom egységét, de jelezték, hogy van egy jelentős, ideológiáját tekintve paraszti érdeklődésű, népi-nemzeti megújulást kívánó, ugyanakkor erős bibliai küldetéstudattal is színezett ellenzék, amely elkerülhetetlennek tartja a cserkészet gyökeres átalakítását.

A kritikus, 1927–1933 közötti időszak egyik jellemző képződménye a Középfokú Iskolák Országos Református Missziói Bizottsága (KIORMB), ami 1927. január 17-én a „református vallástanárok és hitoktatók országos értekezletén" alakult meg, mint az iskolán kívüli vallásos nevelés hivatalos szerve, amelyik irányítani kívánta a cserkészetben is folyó lelki munkát. Úgy látták, hogy ebbéli fáradozásukat gátolja a cserkészet „zárt" szerve-

zete. Kérték a konventet: utasítsa a csapatok vezetőit, hogy segítsék mindenütt a bizottság munkáját.

Hogyan látta a gondjaira bízott ifjúságot, elsősorban az 1932–33-as tanév tapasztalata alapján ez a bizottság? A súlyos helyzet gyökere szerintük: „... kiéhezett emberek, osztályok, nemzetek egymás elleni fenekedése... Az egymást keresztező áramlatok a fejlődő diáklélek sikátoraiban szabadon garázdálkodnak... Az előző esztendők kultúrbolsevizmusát leváltotta a hitlerizmus, a falanszter-kapitalizmus. Ez volt az uralkodó diákcsillagzat, csakúgy, mint a felnőtteknél (talán még a sport)... A kilátástalan jövő, és a ... gazdasági tempó lassanként a magyar diákságot is a sport és a napi politika egyoldalú és üres szórakozásába... kergeti. Ezekben az új templomokban a modern pogányság minden valláspótlékával megismerkedik, és nem egyszer megelégszik (ezekkel a problémákkal csak a felsőbb osztályosok legjobbjai küzdenek). A többi közönyös: közönyös önmagával, jövőjével, nemzetével és vallásával szemben... Az előző esztendőkből itt maradt, nyitott kérdés és seb: a felekezeti harc, a szexuális válság, a nevelők hitetlensége. (Idevágó javaslataikból nem lett semmi, nehezen értették az iskolák vezetői, hogy új helyzetben új módszerekre van szükség.) ... Általában az az észrevételünk, hogy a diákmisszió mindaddig félszárnnyal repül, amíg párhuzamosan nem folyik tanármisszió. Hiányzik a régi paptanár-típus, a kollégisták életstílusa is fakul, az ifjúsági irodalom teljes csőd képét mutatja. Karácsony Sándor: A tanulás mesterfogása c. művének kiadása a bizottság sajnálatos balfogása volt, még mindig közel kétezer pengő fekszik benne. Az ifjúság alig vásárol diáklapot, valami ‚lelki érelmeszesedés' tapasztalható."

Történettudományunk hangsúlyozza a polgárosodás és az asszimiláció szerves kölcsönhatását. „A szoros kölcsönhatásból következik, hogy az asszimiláció elsősorban a polgárosodás fejlettebb fokán álló népeket, közösségeket, a németeket és a zsidókat szívta fel... az asszimiláció ritka esetben játszódik le egy nemzedék életén belül... Tartós súrlódásokat és konfliktusokat okozott az antiszemitizmus, amely már az 1880-as években jelentkezett, és a századfordulóra társadalmi-politikai szervező elvvé jegesedett az „úri osztály" soraiban... Társadalomtörténeti kutatások feltárták, hogy a „zsidókérdés" – amint Közép- és Kelet Európa más országaiban is – a tőkés társadalom osztály- és csoportellentéteinek vallási vagy faji ellentétként feltüntetett ideológikus formája volt, amelyhez évszázados vallási előítéletek, ellenőrzések és indulatok kapcsolódtak..."

Ebben a hosszadalmas és bonyolult folyamatban szerepet játszottak az ifjúságnevelő-képző intézmények, mozgalmak is. A nevelés eszközeivel siettethették vagy lassíthatták, könnyíthették vagy tehették fájdalmas-tragikussá a betagozódás átélését, például a zsidó nemzedékek esetében. Ebben a széles összefüggésben értelmezhető helyesen a zsidó vallásfelekezet és a cserkészmozgalom viszonya, a zsidó cserkészek (csapatok) sorsának alakulása a mozgalmon belül.

A cserkészet magyarországi bölcsőjénél ott szorgoskodtak a fiatal zsidó értelmiségiek: 1913 tavaszán megalakították első önálló csapatukat, sokan beléptek a korábban szerveződött egységekbe. Vonzotta őket az őrszemmozgalom, amely „bármely vallású" fiatalokat hívott soraiba. A cserkészet vezetői által megfogalmazott cél, a keresztény-nemzeti Magyarország felépítése, kimondat-

lanul is magában foglalta a zsidóellenesség és az asszimiláció problematikáját. Kimutatható volt egyfajta hajlandóság a „zsidóság" és a „destrukció" (értsd: progresszió) összekapcsolására, a szociális haladás progresszív megoldásának és a nemzeti lét, a területi integritás megóvásának szembefordítására. Az ellenforradalom ezt a hamis képzetet tudatosan felerősítette. Az újjászervezett szövetség egy mesterségesen is szított antiszemita légkörben kezdte meg működését, a „keresztény-nemzeti Magyarország felépítésének célja" agresszív tartalmat kapott.

A szövetség álláspontja kifejezést nyert az alapszabályokban, csapatszervezési szabályzatokban. A még kialakulatlan belpolitikai állapotok, és a közvetlen antantellenőrzés miatt az 1919-es dokumentumok még nem tartalmaztak nyílt utalást a felekezeti követelményről. Az 1928-as jóváhagyott alapszabály viszont már kimondja: „A csapatszervezésnél irányadó elv, hogy mivel a cserkészmunka elsősorban jellemnevelő munka, és mivel jellemet nevelni csak hitvallásos alapon lehet: a csapatok csak azonos világnézetű vezetőkkel és tagokkal alakulhatnak és működhetnek."

A legfelső vezetésnek a zsidó csapatokkal, és általában a zsidó cserkészekkel kapcsolatos álláspontja éles viták közepette formálódott. Nézetkülönbségek voltak az alsóbb vezető testületekben és a tisztikarban egyaránt. Mivel a szövetség befolyása e kezdeti időkben nem terjedt ki az országos mozgalom egészére, a helyi állásfoglalásokat – főként a szövetség tekintélyének országos megerősödéséig – méltányolni kellett a központi vezetésnek, még akkor is, ha nem értett velük teljes mértékben egyet.

A legjelentősebb belpolitikai erő, amely az ifjúság cserkészcsapatokba szervezését minden eszközzel támogatta, a „nemzeti" hadsereg volt. Az alárendelt parancsnokságok jelentéseiben – éles ellentétben az I. világháború gyakorlatával – felbukkan a zsidók államellenesekként való minősítése, a haza fegyveres szolgálatára való alkalmatlanságuk hangoztatása. „Nem engedhető meg az sem – olvashatjuk egy 1920 szeptemberében kelt jelentésben –, hogy hazánkban a jelen állapotok között a zsidó ifjúságot cserkészcsapatok mintájára katonai alapon szervezzék és tömörítsék, mert ez feltétlen az állam egysége és hadereje ellen irányul, nem pedig annak védelmére." A szövetség bizalmas levelezésében közölte a belépni szándékozó szervező testületekkel csapatalakítási irányelveit. „Ezért kérem Igazgató urat – írták a Kispesti Munkástelepi Ifjúsági Egyesületnek –, legyen szíves a jelölteket átrostálni, a meg nem felelőket fel nem venni, és szem előtt tartani, hogy szövetségünk szigorúan keresztény alapokra támaszkodik."

A szövetségen – tágabb értelemben a mozgalom felnőtt vezetői rétegén – belüli erőviszonyok alakulásából eredő szándékok és a kormányok, elsősorban a Bethlen-kormány által képviselt államérdekek, főként külpolitikai kötöttségeinek hatásai nyomon követhetők a rendelkezésre álló forrásanyagban. 1919 őszén és a következő években a szövetség radikális antiszemita tagjai legszívesebben egyszer és mindenkorra eltávolították volna a cserkészet zsidó eredetű tagjait. Ez több oknál fogva nem ment. Taktikázásra kényszerültek. A cserkész „numerus nullus" helyett az Országos Intéző Bizottság 1921. augusztus 22-i ülésén „numerus clausus" született. Kimondták: „Ellenőrzött zsidó csapatot kizárni nem lehet... De – ismételgették a varázsi-

gét – miután a cserkészet nevelés, nevelni pedig csak egységes valláserkölcsi és világnézeti alapon lehet, szükséges, hogy egyforma, csak zsidó vagy csak keresztény csapatok legyenek. Más valláserkölcsi alapú a csapatban legföljebb 5 százalék lehet. A zsidó csapatot el kell ismernünk – sajnálkozott az OIB –, de így fiainkat megóvjuk." Főleg a cionista Kadimah-csapatok ingerelték a szövetséget. Felterjesztéseik ismételten éles vitákat robbantottak ki az OIB ülésein. Az 1921. október 28-i ülés jegyzőkönyvében olvasható: „Hosszú vita után végre is elfogadta az IB Witz elnök úrnak az ajánlatát, amely szerint a zsidó csapatokat is bevesszük a szövetség kebelébe, csakhogy a legszigorúbb ellenőrzés után lesznek leigazolhatók, midőn meggyőződtünk róla, hogy ők is csak magyar cserkészek akarnak lenni." 1924 őszén 7:4 arányban igazolták a pesti izraelita hitközség főgimnáziumának Eötvös József csapatát az OIB ülésén. Ekkor jelentette be *Witz Béla,* hogy az elnökség megtárgyalta a zsidó csapatok felvételének ügyét. Eszerint igazolják őket, ha nincs ellenük semmi kifogás. Ellenkező esetben jogot adnak nekik arra, hogy „... külön szövetségbe tömörülhessenek". Ezt pedig azért nem tartja kívánatosnak, mert „... így külföldi kapcsolatokban többet érnének el, mint mi..." Az elnökség mérlegelte várható létszámukat is, és úgy vélte, hogy „... a többihez képest elenyésző lesz". Az OIB 1925. január 14-i ülésén bejelentették, hogy az Elnöki Szakosztály „... a zsidókérdést revízió alá vette, és arra az álláspontra helyezkedett, hogy mivel a cserkészet nemcsak bel-, hanem külmisszió is, úgy határozott, hogy zsidó csapatokat továbbra is igazol. Ebből kifolyólag azonban fokozott érvényt kíván szerezni az alapszabályoknak, a világnézetileg vegyes csapatokra vonatkozó rendelkezéseknek." A szövetségnek igazodnia kellett Bethlen István külpolitikai törekvéseihez, ebben pedig az angol, francia kapcsolatok sokoldalú erősítése kiemelkedő szerepet játszott. A zsidó cserkészet „radikális" megoldása – bármelyik változatban hajtják is végre – egyet jelentett volna a nemzetközi cserkészmozgalmon belüli elszigetelődéssel. Bethlen gazdasági-külpolitikai céljai pont ennek ellenkezőjét igényelték. A magyar cserkészmozgalomnak egyre vonzóbbnak kellett mutatkoznia a nyugati országok cserkészete előtt, felkeltve figyelmüket, növelve érdeklődésüket Magyarország iránt. Szükségük volt erre, mert riválisaiknak, a kisantant államainak, főként a csehszlovákoknak a cserkészetét is felül kellett múlni ebben a vetélkedésben.

Milyen gyakorlatot folytatott a szövetség ebben az időben a zsidó csapatokkal kapcsolatban? Minden lehetőséget megragadott igazolási kérelmük elutasítására. S milyen volt a zsidó cserkészek, csapatok helyzete, hogyan ítélték ezt meg ők, milyen magatartást tanúsítottak fennmaradásuk érdekében?

A fehérterror keményen sújtotta őket is. Bécsben élő parancsnokának írta egy cserkésze: „A Tornya és én együtt mentünk haza, útközben a Tornyát az ébredők elkapták, és úgy megverték, hogy a mentők kötözték be." A külföldre menekültek a hazai állapotokkal összevetve tájékoztatták otthon maradott barátaikat új környezetükről. Egy Rióból írt levélből idézünk: „Itt, Dél-Amerikában, nincs sem vallási üldözés, sem felekezetgyűlölet, sem panama, sem protekció. A legszebb és leghasznosabb bizonyítványok itt mitsem érnek: itt mindenkit a munkája és a tudása szerint értékelnek."

Az asszimiláns zsidó cserkészek igyekeztek legyűrni ellenszenvüket. Élénk figyelemmel kísérték a szövetség botladozó munkáját, s annak minden mozzanatát a mozgalom fennmaradása, megerősödése, s vele szoros összefüggésben a zsidó cserkészet várható esélyei szempontjából értékelték.

Mivel az ország súlyos helyzetében a „strammság" lett a hivatalos férfi-, ifjúsági ideál, egyes zsidó cserkészek – főleg olyan vezetők irányítása mellett, akikben egyébként is élt a katonai pálya iránti nosztalgia – igyekeztek a nem zsidó cserkészek fölé nőni, „jó magyar voltukat" így is bizonyítani. Győzelmeikről lelkendezve írnak: „A szövetség vasárnap egy hete gazdag gyűjteményét egy újabb blamage-zsal szaporította. A Területvédő Ligák... szobrának leleplezéséhez kivonult vagy tíz csapat, egyik nagyobb nulla, mint a másik. Mi voltunk, mint rendesen, az egyetlen stramm csapat.... Úgy ment a boka, mintha dróton rángatták volna!"

Mivel a szövetségen belül, a „főemberek" között is voltak olyanok, akik toleráns viszonyt tartottak fenn a zsidó cserkészvezetőkkel, az utóbbiak ezt igyekeztek felhasználni létük biztosítására, és kerülték a zsidó cserkészettel kapcsolatos elvi kérdések tisztázásának napirendre erőltetését. A magyarságukhoz ragaszkodó zsidókat nem űzték ki a cserkészetből, élniakarásukat viszont igyekeztek fel- és kihasználni, amennyire csak lehetett. A Kadimah-csapatokat viszont – ezek hangsúlyozták zsidó voltukat – felszámolta a központ.

Mit jelentett a szövetség 1925-ös állásfoglalása a mozgalom mindennapi gyakorlatában? Ha zsidó csapat kért anyagi támogatást cserkészeinek „hajléktalanságára" hivatkozva, „fedezet hiányában" elutasították. Ha gazdag pártfogókkal rendelkező csapat hívta meg rendezvényeire a szövetség képviselőit, kegyesen elmentek, hiszen ezek nem fukarkodtak az adományokkal. A mozgalom nemzetközi jelentőségű, 1926-ban megrendezett nemzeti nagytáborában is voltak zsidó cserkészek, 6000-ből 26-an. Hogy miért ez a „liberalizmus"? Már „csak azért is – olvashatjuk egy jegyzőkönyvükben –, hogy a nemzeti nagytáborban legyen mit mutatnunk a külföld előtt".

Időnként tisztitáborba is bekerülhetett egy-két zsidó vezető. Az erre vonatkozó levelezés „Bizalmas!" jelzést kapott. A zsidó cserkészeket, mint szükséges rosszat fogadták, kezelték. Bajáról írták 1930-ban: „Ami a zsidó csapat alakulását illeti, nem nagy örömmel veszem tudomásul... sokkal jobban szerettem volna, ha az alakulást ott helyben sikerült volna megakadályozni olyképpen, hogy minden csapat felvette volna a jelentkező zsidó fiúkat. De ha már nem lehet változtatni..."

A kerületi vezető testületeken belül továbbra sem volt egyetértés a zsidó cserkészek ügyében. Egyes cserkésztisztek – panaszolták a szövetségnek –, akik értékei a mozgalomnak, sokat és jól dolgoznak, nélkülözhetetlenek, a zsidókat is cserkésztestvérüknek tekintik, és ettől a nézetüktől nem lehet őket eltántorítani. Ellenkezőjére is sok volt a példa, a zöm pedig a hivatalos állásfoglalást követte. Mit kifogásoltak a mozgalom különféle helyein dolgozó vezetők a zsidó cserkészek, csapatok létében, munkájában, mi késztette őket a tartózkodásra, a cselekvő gyűlöletre? Ha valamelyik iskolában nem ment a cserkészcsapat szervezése, a zsidó tanulók-tanárok nagy számával indokolták. Ha valamelyik iskola növendékeinél kommunista „érzelműséget"

tapasztaltak, annak nem lehetett más a magyarázata, mint az, hogy „... az osztályban sok volt a zsidólány, akik állandóan kommunista környezetben éltek". A katolikus tanügyi hatóságok úgy látták, hogy „Sok helyütt szánalmas látványt nyújtanak a hiányosan táplált, lerongyolódott keresztény fiúk a jól táplált és tékozló nem keresztény osztálytársaik mellett." A *Mai Lány* című lap írta: „A jazz-kérdés szorosan összefügg a zsidókérdéssel, ezzel pedig ma mindenkinek foglalkoznia kell, mert csakis így lehet megoldani. Hogy a jazz-nak mi köze van a zsidókérdéshez? Tény, hogy a jazz nemzetközi zene. Nemzetközi nép, nemzetközi faj, nemzetközi kultúra, nemzetközi politika csak egy van: a zsidó..."

A cserkészvezetők nagy többsége legjobb esetben tanácstalanul állt a távolról, idegenkedve szemlélt jelenség előtt. „Vigyáznunk kell – figyelmeztették 1930-ban is az öregcserkészeket szervező csapatokat – a Krauszék és szabadkőművesek beszivárgására, mert ez a veszély még mindig fennáll." A cserkészkörökben változatlanul időszerű az a kérdés: „Lehet-e egy keresztény magyar csapatban zsidó cserkész, vagy csak zsidó csapatnak lehet tagja zsidó? Mi a cserkész szövetség álláspontja e kérdésben?" A gödöllői világtáborozás küszöbén is egyesek lelkét az nyomta: jó-e annyi zsidó idegenvezetőt a külföldiek mellé beosztani? A Vezetők Lapja szerkesztőségét is felkeresték a kívánsággal: tisztázza a szövetség a zsidó cserkészekhez való viszonyt!

Közben, 1925–1933 között a zsidó csapatok szívósan küzdöttek fennmaradásukért, igazolásukért, a zsidó cserkészet kiszélesítéséért. Nem is eredménytelenül. A *Remény* 1926-ban adott összefoglaló képet a csapatok helyzetéről. Fejtegetéseit így zárta: „De többen vagyunk (ti. az igazolt csapatokban dolgozó cserkészeknél – G. F.), és egyre többen leszünk."

Egy 1927 februárjában, a „Jókai" csapat otthonában tartott vezetői megbeszélésen a következő témák kerültek napirendre: 1. A nem igazolt zsidó cserkészcsapatok érdekében kialakítandó egységes állásfoglalás. 2. A közös munka lehetőségeinek tisztázása. 3. Érintkezés felvétele a külföldi zsidó cserkészcsapatokkal. 1928-ra már több csapat otthonhoz jutott. Megfelelő szervező testület és vezető hiányában viszont csak lassan tudták növelni a taglétszámot. Az igazolásukért, hivatalos elismerésükért folytatott harcot az 598. sz. csapat történetével szemléltetjük. „Csapatunk négy évvel ezelőtt alakult – írta róluk a *Remény* –, és azóta szakadatlan munkával és ernyedetlen szorgalommal igyekszünk olyan eredményt felmutatni, hogy a Magyar Cserkészszövetség igazolt csapatai sorába bennünket felvegyen." Ekkor már 8 igazolt zsidó cserkészcsapata volt a magyar mozgalomnak. Ennek értelmében 1927 tavaszán a francia és a magyar zsidó-csapatok cseretáborozását szervezték. Igyekeztek összehangolni a munkát. Görcsös erőfeszítéseiket növelhette a németországi náci veszély hatása, valamint a zsidó cserkészek világméretű összefogásának híre is. Az 1933-as cserkész-világtalálkozó, a „Csodaszarvas Jamboree" volt az utolsó alkalom, ahol a magyar mozgalom zsidó cserkészei a világ és hazai nyilvánosság előtt elismerést arathattak, egyáltalán szerepelhettek.

A leánycserkészet kezdetei

A cserkészet a serdülő fiúk mozgalmaként indult, ám minden országban előbb vagy utóbb a lányok is szerettek volna csatlakozni hozzá. Ez meg is történt, de rövidesen – főként a fiúszövetségek vezetőinek álláspontja miatt – feszültség támadt a két nem képviselői között, amelynek fő rugója a pedagógiai nézeteik közötti eltérés volt. Ezért a leánycserkészet különvált a fiúkétól. 1919-ben megalakították a mozgalom csúcsszervét, a Nemzetközi Tanácsot. A fejlődés üteme Baden-Powellt is meglepte. Az 1909-ben induló mozgalomnak – a Magyar Cserkész adatai szerint – Angliában 1917-ben közel 94 ezer, Kanadában 19 ezer leánycserkésze volt. Az USA-ban egyenesen viharosnak mondható a leánycserkészet terjedése. Míg 1920-ban „csak" 40 ezer, 1922-ben már 114 ezer leány állt a zászlaik alá. Az európai mozgalmak közül a lengyel mutatkozott a legéletrevalóbbnak, cserkészleányaik száma 1923-ban elérte a 17 ezret.

A fiúmozgalom egyszerű másolása után mindenütt az illető országban uralkodó leány-, illetve nőnevelési nézeteknek megfelelően alakították át a leánycserkészet céljait, nevelési módszereit, eszköztárát. Szövetségeik a fiúkétól különválva – általában – önállóan működtek, de velük a jó kapcsolatot igyekeztek fenntartani. A két szövetség együttműködési mértéke és módja nemzetközi méretekben egyaránt kifejezője volt az adott társadalomban a nemek viszonyát illető uralkodó nézeteknek.

Magyar leánycserkészet 1919 őszéig nem létezett. Tudomásunk van csapatalakítási kísérletekről, és azt is tudjuk, hogy az első leánycserkészek azokból a családokból kerültek ki, amelyekben a fiúk – bekapcsolódva a mozgalomba – kíváncsivá tették húgaikat, nővéreiket is. Leginkább a zsidó és a protestáns csapatokban nyílt erre lehetőség, ahol nem érvényesült a katolikus egyház hajthatatlan álláspontja a koedukált neveléssel szemben. Még lapszerkesztőségben is dolgozott cserkészleány, mutatóban. A világháború és a forradalmak után nálunk is megindult a leánycserkészet szervezése. Az ellenforradalmi rendszer az ifjúságnak ezt a részét sem kívánta átengedni a „vörösöknek". A nemzetközi mozgalom rohamos fejlődése, ezenbelül a lengyelek példája, a lányok cserkészet iránti érdeklődése és a restaurációs erők ifjúságpolitikai céljai találkoztak. Ebből a kölcsönhatásból születtek az első csapatok.

Fővárosi tanárnőkből és leányiskolai tanárokból álló felnőtt csoport kezdeményezte a munkát. A mostoha körülmények miatt csak 1920 tavaszán kezdhettek eredményesen dolgozni. A leányvezetők tapasztalatlansága és a fiúszövetségben uralkodó fejetlenség eredménye-

A leánycserkészvezetők képesítésének szabályzata.

1. *A leánycserkészvezető képesítésének előfeltételei:*

a) Betöltött 21 év;

b) tanítónői képesítés, középiskolai vagy felsőbb leányiskolai képzettség; ettől a szövetség indokolt esetekben eltekinthet;

c) kifogástalan előélet, testi és lelki alkalmatosság, hivatottság és helyes érzék az ifjúsággal való foglalkozáshoz;

d) készség, hogy az illető a cserkésztörvényt elfogadja élete alapjául;

e) háromhónapos próbaszolgálat valamely igazolt csapatnál, vagy a szövetségtől esetenként ezzel egyenértékűnek elfogadott előképzettség;

f) valamely alapszabályszerű szervezőtestület ajánlata és erkölcsi garanciája;

g) a magyaron kívül lehetőleg még egy élő nyelv ismerete.

A leánycserkész-vezetők képesítésének előfeltételei és néhány különpróba jelvénye

ként a „leánycserkészet egyik csapatban charitatív egyesületté, a másikban önképzőkörré, a harmadikban műkedvelő színésztársasággá, a negyedikben az utcán masírozó katonás csapattá vált". Ennek az áldatlan helyzetnek a felszámolása érdekében utazott külföldre – 18 évi tanítói gyakorlattal a háta mögött, magányosságától is hajtva – Gerely Jolán. Érintkezésbe lépett a londoni leány-világszervezettel, végighallgatott egy vezetői kurzust, Svédországban pedig hosszasan tanulmányozta az iskolák és a mozgalom munkáját. Tapasztalatairól jelentéseket küldött a fiúszövetségnek, de azok, belső harcaikkal törődve, még csak válaszra sem méltatták. Gerely a kultuszminiszternek is beszámolt tapasztalatairól, a mozgalom hazai átszervezésére és kifejlesztésére vonatkozó terveiről, segítséget kérve ahhoz. Tudta, hogy a miniszter megnyerése rendkívül fontos, ezért adott nyomatékot levelében a felekezeti kérdésben elfoglalt álláspontjának: „A felekezeti türelmesség elvben igen szép, de győzelemre nem vezet. A fiúszövetség vezetői nyakas reformátusok... Nos, hát nekem most szilárd elhatározásom, hogy ha a leánycserkészet kezembe kerül, nem teszem ugyan felekezetivé, de a szellem katolikus lesz." Kérte a minisztert: fogadja személyesen, bízza meg a leánymozgalom vezetésével, a leánymozgalmat pedig válassza külön a fiúkétól. Vass miniszter pontos tervezetet kért.

A munka serényebben folyt. Növelte a szervezők buzgalmát a világmozgalom vezetőjének elismerő, útmutató levele is, emelve a kezdeményezés tekintélyét az idegenek szemében. 1922. június 9-én Gerely tervezetét elfogadta a Magyar Cserkészszövetség, és kebelén belül ideiglenes Leánycserkész Intéző Bizottságot hozott létre. Az ügy végleges rendezése érdekében bizottságot alakítottak, amelynek Sík Sándor is tagja volt. Elképzeléseik szerint a leánycserkészek a szövetségen belül maradnának, meglehetősen nagy autonómiával, a fiúktól teljesen elkülönülve. Munkájukból kigyomlálnak minden fiús és katonás jelleget. A gyökeres átszervezés megkönnyítése érdekében októberben beszüntették a mozgalmat, ami a fővárosban és vidéken egyaránt heves ellenállást váltott ki. A szövetség hivatalos lapja így magyarázta a döntést: „Az alkotók maguk vették észre, hogy egészen mást csinálnak, mint a cserkészet. A fiússá nevelés nem lehet a leánynevelésben tendencia." Velük egyetértésben született meg a döntés. Míg „az alkotók munkája be nem fejeződik, míg kellő erővel és eréllyel nem bír, addig az ily irányú leánynevelői munka továbbra is a cserkészszövetség hatáskörébe tartozik, és majd csak akkor engedi teljesen szabadságára, ha önmagát tökéletesen megtalálva, igényelni fogja különválását..."

1922. november 19-én az MCsSz össze-

Különpróbák. Az első osztályu cserkészleányok bizonyos gyakorlati ismeretek, esetleg kenyérkeresetre is alkalmas szakismeretek alapos elsajátitása és megfelelő próba után külön jelvényeket is kaphatnak. Igy például:

Betegápolás: Feltétele az ápolásban való jártasság irásbeli elismerése orvos által.
Mentés: Mentőorvosok által vezetett mentőtanfolyam elvégzése.

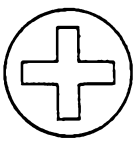

Gyermekápolás: A jártasság elismerése a Fehér Kereszt vagy hasonló intézmény által.
Főzés: Kétheti önálló főzés bebizonyitása.

Kertészet: Teljesen egyedül megmunkált konyhakert, vagy virágoskert.

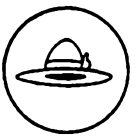

Kalapdiszités: Bebizonyitottan saját készitményü kalapok bemutatása.

Varrás: Önállóan készitett fehérneműk vagy felsőruhák bemutatása.

Játékbaba-készités.

Ezermester: Ezermesteri találékonyságának bemutatása.

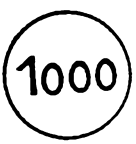

Sport: Kiváló ügyesség valamely leányokhoz illő sportban. (Uszás, korcsolyázás, futás, tennisz, ski.)

A különpróbák jelvényei az I., II. oszt. jelvények alapszinére himezve, házilag elkészithetők. Az alapul szolgáló kör átmérője $2^1/_2$ centiméter.

hívta a leányvezetőket, megalakították az új intézőbizottságot. Megkezdődött az önálló szövetség előkészítése. Hogy a leánymozgalom csirái ne pusztuljanak el, az IB ismételt kérésére az MCsSz hat hónapra felfüggesztette a megszüntetésről szóló határozat végrehajtását. Ez lehetővé tette a csapatok munkáját és a létfontosságú vezetőképzést. 1923. december 27-i ülésén a lány IB elhatározta a Leánycserkész Szövetség megalakítását és elnöknő választását. Nem tudjuk okát, de a vezetésben 1924 januárjában személycsere történt. Az IB élére Gerely Jolán helyett *Lindenmayer Antónia* került. Kidolgozták az alapszabály-tervezetet és 1924. április 13-án „ünnepélyesen" kimondták a Magyar Leánycserkész Szövetség megalakulását. Országos elnöknek az IB új vezetőjét választották, székhelyük az Aréna úti polgári leányiskolában volt. Csapatot ettől kezdve csak a szövetség beleegyezésével lehetett alakítani, a régi jelvényeket újakra cserélték, egyenruhájukat a „Turáni Háziipari Szövetkezet" készítette.

A jelek arra mutattak, hogy a magyar leánycserkészet előtt tornyosuló akadályok ledőltek, a mozgalom zavartalanul fejlődhet. A tényleges helyzet azonban más volt.

A fiúszövetség legfelső vezetése tehát – Sík Sándor és részben Ravasz László kivételével – egy cseppet sem lelkesedett a leánycserkészet gondolatáért, elsorvadása, visszafejlesztése esetén nyerték volna vissza leginkább lelki nyugalmukat. Hogy mi zavarta őket legjobbnak tartott elgondolásuk határozott megvalósításában, az a bizottság eszmecseréjéből is kitűnt: a legfőbb nehézséget Anna főhercegnő jelentette, akit Lindenmayerék bölcs előrelátással megnyertek fővédnöküknek, s aki az időközben megalakított

Nagyasszonyok Tanácsának más befolyásos tagjaival együtt (pl. Gömbös Gyuláné val) szívügyeként kezelte a leánymozgalmat, s nem csupán a főhercegnő, de férje József is. Az ő lelkesedésüket csak az ugyancsak „rangbéliekből" álló Cserkész Nagytanács, élén Albrechttel, és a VKM ellenzése fékezhette volna. Egy ilyen „felülről jövő", kétirányú akció kibontakozását viszont – az ellentáboron belüli nézeteltéréseken túl – lehetetlenné tette a „legfelső hely" véleménye.

Az országos elnöknő, ismerve a jelentős ellenerők szándékát, már 1925 decemberében Horthy kormányzóhoz fordult és kérte pártfogását, hogy a szövetség alapszabályai jóváhagyást nyerjenek. A kabinetiroda, Horthy utasítására a belügyminiszterhez küldte a folyamodványt azzal, hogy *„Ő Főméltósága súlyt méltóztatik helyezni arra, hogy a szövetség e kérelme mielőbb teljesíttessék"*. A kormányzó tájékoztatást kért a követségek útján a cserkészlánymozgalom helyzetéről. A beérkező jelentések megnyugtatóak voltak. A legfelső hely érdeklődése jelentősen növelte az illetékes akta menetsebességét, s ami a legfontosabb, jelentéktelenné zsugorította a minisztériumok (Belügyminisztérium, Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium) által bekért véleményekben elhelyezett akadályokat, még akkor is, ha azok a Főcserkész tollából származtak. A piros tintával írt „soron kívül" jelzés megtette a magáét, Lindenmayer Antónia már 1926. február 21-i dátummal róhatta köszönő sorait minden támogatójának. A győzelem teljesnek látszott, a mozgalom jóváhagyott alapszabállyal rendelkezett, hivatalos pecsétjét is használhatta.

Ám, az örömbe üröm is vegyült. A világi ellenzék legyűrése után, lélegzetvételnyi időt sem hagyva a leánymozgalom vezetőinek, a katolikus egyház képviselői lendültek támadásba. A Katholikus Hittanárok és Hitoktatók Országos Egyesülete azzal a kéréssel fordult a püspökkari konferenciához, hogy foglaljon állást a női cserkészet ellen. Ez meg is történt a testület 1926. március 17-i ülésén. A lányszövetség – mit is tehetett volna egyebet – ismét a főhercegi párt „mozgósította". Anna és József levélben kérték a hercegprímást, tanulmányozza a mozgalom szabályzatát és mondja meg, hogyan alakítsák át, hogy ne legyen ellene kifogás. Kérésükhöz, megerősítésként hozzátették „Súlyt helyezve családunk (ti. a Habsburgok G. F.) azon tradicionális viszonyára, mellyel mindenkor a rk. egyházzal dolgozott együtt..." Az egyházfő – éppen amerikai körútra indult –, válaszadás előtt tájékoztatást kért a mozgalomról. Ebben Krywald Ottó hittanár

II. évfolyam 8-10. szám 1931. aug.-okt.

Cserkészlányok Lapja

A MAGYAR CSERKÉSZLEÁNY SZÖVETSÉG LAPJA

Cserkészbarátság.

megismételte a már ismert kifogásokat, hangsúlyozva, hogy a valláserkölcsi nevelés nem biztosított. A főhercegi párnak küldött prímási válasz ezen alapult.

A mozgalom vezetői kénytelenek voltak utolsó ütőkártyájukat kijátszani. Tájékoztatták a kialakult helyzetről a Nemzetközi Tanácsot, és segítségüket kérték. A támogatás nem késett. A főhadiszállás 1926. június 15-én levéllel fordult Horthy kormányzóhoz. Ebben aggodalmuknak adtak kifejezést, hogy a hercegprímás félreismerte a mozgalmat. „A cserkészleány nevet – írták – 13 országban használják, s bár mozgalmuk nem felekezeti... minden cserkészleányt arra tanítanak, hogy látogassák azon egyház istentiszteletét, amelyhez tartoznak. Igaz, hogy a fiúk nemzetközi gyűlése 1922-ben határozatot hozott, miszerint nem volna szabad a cserkészleány nevet használnunk, *„de mivel, bár a legjobb viszonyban vagyunk a cserkészfiúkkal, semmiféle hatáskörük nincsen velünk szemben, határozatuk semmiképpen nem befolyásolhatja eljárásunkat..."* Nyomaték kedvéért mellékeltek egy XI. Pius pápa által aláírt levelet és Burne kardinális helyeslő nyilatkozatát.

Mindez nem befolyásolta a püspöki kar 1926. október 8-án hozott határozatát, amely kimondta: „A püspöki kar határozata folytán a katholikus intézetekben a leánycserkészet betiltatott. Anna főhercegasszony, aki a leánycserkészet fővédnökségét vállalta, a hercegprímástól a tilalom visszavonását kérte, és készségesen ígérte a leánycserkészetben mindannak kiküszöbölését, amit a püspöki kar kifogásol. A püspöki kar a tilalmat nem vonja vissza, mert a cserkészet leányoknak nem való."

A katolikus egyház hivatalos állásfoglalása – amely mögött saját, felekezeti leánymozgalmainak féltése, s a leányifjúság újabb csoportjai meghódításának szándéka húzódott – komolyan fékezte a leánymozgalom kibontakozását, de megállítani, elsorvasztani nem tudta.

A mai olvasó számára már teljesen idegen az a gondolkodás, ami a leánynevelléssel, a nők társadalmi szerepével kapcsolatban uralkodott a század első évtizedeiben. Például a *Herkules* című lap 1909. december 31-i számában „szenzációt keltő" hírt közölt az Aréna úti polgári leányiskolában folyó leány tornatanítási reform előkészületeiről. „Az iskola tanárnője – írja a riporter –, báró Proff Kocsárdné előterjesztésére most történnek az első lépések arra nézve, hogy az iskolás leányok a jövőben szoknya nélkül, csakis tornanadrágban végezzék a tornagyakorlatokat (Svédország, Németország példáját említi!)... valószínű, hogy néhány év múlva a magyarországi leányiskolák tornatermeiből is száműzni fogják a szoknyát." Ugyanez a lap, 1910. április 10-én, *Porzsolt Kálmán* tollából „Pikáns tornaünnepély" címmel közölt írást, amely a Millenárison tartott első látványos leánytornaünnepélyről szólt. A jelentős eseményről Porzsolt így összegezte véleményét „Remélhetőleg a lányoknak ez az első tornaünnepélye lesz az utolsó is. Mert ez *a magyar lányok kacérkodás iránti érzékének fölélénkítését és a korai szeretkezés intenzívebb művelését fogja eredményezni!!!*"

1924-ből való az angolkisasszonyok Sancta Maria intézetének fegyelmi szabályzata, amelyből idézünk: „Kerüljék (ti. az intézet növendékei G. F.) tehát ruházatukban a módfeletti kivágást és mindazt, ami a szűzies szemérmet sérti. Ruhájuk térden alul érjen. Legyen elég bő. Harisnyájuk ne legyen átlátszó. Csak az I. II. osztályban és csakis a kisebb növésű tanulók viselhetnek rövid harisnyát. Ru-

hájuk nyakának kivágása szerény, fésülködési módjuk egyszerű legyen. Aki ismételt felszólításra nem javul, nem lehet a jövő évben a SM intézet tanulója... A moziba járást az intézet általában ellenzi, csakis ritkán, feltétlenül megbízható darabokra, mindig előzetes bejelentés alapján, és ide is, mint egyéb helyre, csupán a szülők vagy felnőtt helyettesük kíséretében szabad menniök."

Ilyen légkörben kezdett lábra kapni Magyarországon a leánycserkészet. Céljuk: a leányokat jellemes, életrevaló, testben és lélekben egészséges magyar nőkké nevelni. Hármas feladata tehát a jellemfejlesztés, a gyakorlati életre való nevelés és a testedzés. A hármas célt egységes egészbe foglaló vezető gondolat a magyarság és a nőiesség. „Egyenes, megbízható, tiszta, keresztény és magyar női jellem – írta *Gerely Jolán* a *Magyar Cserkész*ben –, elpuhultságtól és hisztériától mentes életerő és egészség, továbbá a modern élet bonyolultságában is helytálló életrevalóság az az erény, amely felé törekszünk."

Protestáns változatban ezt így fogalmazták meg: „Sohse elégedj meg azzal amit tudsz, keresd mindennek az okát, célját, értelmét. Minden helyzetben találd fel magadat, de főként, hogy megtanítson arra (ti. a lánycserkészet G. F.), hogyan lehetsz csillaggá, hogy hadd szűrődjön rajtad keresztül a mennyei világosság ebbe a sötét világba."

Eszményi típus: a leánycserkész, aki a család lelke, és akinek mély, gyakorlati vallásossággal, fegyelmezett akarattal, tiszta érzésekkel, munkaszeretettel, gyakorlati tudással és egészséggel kell bírnia. A család őre, társadalmi körének munkása, honleánysága nem vonja el otthonától, sőt, még egy szállal erősebben fűzi oda. Az emberiség hatalmas gépezetében

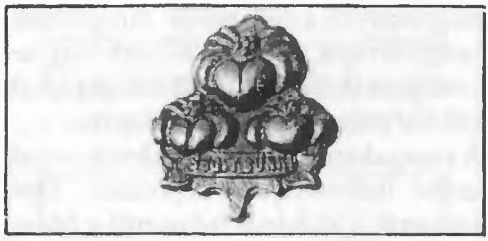

A „tündérkék" jelvénye, alul az 1928-as világgyűlés érme

egy erős, jó kis kerék, ezt is a családon belüli munkával szolgálja.

A gyakorlatiasság előterében a háztartás áll. A családot fenntartó férfi oldalán, *saját otthonukban végezzenek produktív munkát*. Így felszabadítják a lányok által elözönlött lateiner pályákat, amelyek már úgy is túl vannak terhelve. Megakadályozzák a női szervezetre és erkölcsre oly veszedelmes hivatalokban és gyárakban a munkát, átengedve ezt a férfiaknak, így segítve a munkanélküliség megszüntetését. Az államot mentesítik az állami hivatalok, nyugdíjas állások ostromától. A nemzetgazdaságban viszont munkaerőhiányt pótolhatnak (méhészet, selyemhernyó-tenyésztés stb.). Összegezve: *a cserkészet a jövő anyáit neveli*.

A szövetség hangsúlyozta a mozgalom nemzeti jellegét. „*A* cserkészet általános, nemzetközi kereteibe való beleilleszke-

dése (ami 1924-ben megtörtént)... nem jelenti a külföldi példák szolgai utánzását. Ellenkezőleg, buzdítás arra, hogy a közös kereteken belül minden nemzet kiépítse a maga sajátos nemzeti cserkészetét, hogy azután ezeknek az erős nemzeti jellegű szervezeteknek testvéries viszonya előbbre vigye a megvalósulás útján a nemzetek békés szövetségének gondolatát."

A mozgalomnak tagja lehetett minden 12. életévét betöltött leány, a 10 éven felüliek a jelöltek csoportjába kerülhettek.

A csapatok lassan alakultak. 1920 júniusában 4 új és „néhány" alakulófélben levőről tudunk. „Néhány régebbi – írta a *Magyar Cserkész* –, a szóbanforgó alakulástól eddig független leánycsapatnak igazolása és csatlakozása most van folyamatban." Legjelentősebb munkájuk a Rezső téren levő 500 m^2-nyi terület konyhakertté alakítása volt. Nem egy próbálkozás tiszavirág-életűnek bizonyult, mint például az ókécskei. Sopronban az orsolyiták gimnáziumában indult útjára a cserkészet. 1923 tavaszán már 11 csapat működött. A református ifjúság tahi táborában is feltűntek a leánycserkészek. „Túlnyomóan cserkészlányokból állott az alig 20 főnyi csoport" – írta a *Diákvilág*. Szabályszerű cserkészéletet éltek. Úgy tűnik – s ez nyilván összefüggethetett a szövetség megalakulásával – 1925-ben meggyorsult a csapatalakulások üteme, a *Légy résen!* már 80 csapat létezéséről írt. A hírverő-szervező előadások után eljött az ideje az eredmények számbavételének. Az országos vezetők, élükön a főhercegi párral, vidéki szemleutakon vesznek részt; ellenőriznek, buzdítanak.

Az 1928. május 8-i országos szemle hatására, az eddigi tapasztalatokat összegezve, büszkén állapították meg a mozgalom vezetői: a lánycserkészet „feltartóztathatatlanul" fejlődik. Soraikban megtalálhatók a 4 éves „tündérkék", az egyetemi hallgatók, a parasztlányok és az úrikisasszonyok egyaránt. A mozgalom 5000 főt számlál. „A fiúcserkészet sok nagy értéke változatlanul érvényesül a lányoknál (a nőiességüket sem kell félteni) ... ez az agyonkulturált világ vágyik a cserkészet után, mely eldobja az életünkre ráaggasztott sok felesleges cafrangot... és visz ki a szabadba, a természetes élet felé. A társadalom alig, jórészt csak gúnyolódásokból ismeri őket. Ma még minden tapogatódzás... Ha van a cserkészetnek programja a társadalom számára, az leánycserkészet nélkül meg nem valósítható. Feladat: meg kell szervezni a nagylány cserkészetet, vezetőket nevelni belőlük, előkészíteni őket az anyaságra, bekapcsolni erőiket a kulturális, társadalmi életbe."

Sajnos, nem ismerjük elég alaposan a cserkészleány-világmozgalmat, s a magyar cserkészleány-mozgalom szövetségi iratanyaga sem került elő, ezért nem tudjuk magyarázatát adni annak, hogy ez a törékeny alakulás miért nyerte el az 1928. évi, a mozgalom történetében igen jelentős, első világkongresszus megrendezésének jogát. Tény az, hogy a fiúmozgalom vezetőinek idegenkedése ellenére Parádon alakult meg a Cserkészleány Világszövetség, itt döntöttek a Nemzetközi Bizottság és Iroda felállításáról. A száz delegátus és a világmozgalmat vezető Baden–Powell házaspár jelenléte erősítette a hazai leánycserkészetet, de minden bizonnyal hozzájárult a fiúmozgalom legnagyobb vágyának beteljesüléséhez, az 1933. évi világtáborozás rendezési jogának elnyeréséhez is. Lindenmayer az 1931. évi angliai világkongresszuson tartott előadásában eré-

lyesen fellépett a koedukáció ellen – ami egyben a baloldali, elsősorban szociáldemokrata cserkészalakulatok, az ún. Vörös Sólymok elleni fellépést is jelentett –, s javaslatát a delegátusok el is fogadták. Itthon igyekezett tovább építeni a mozgalmat, bekapcsolni társadalmi megmozdulásokba, széles körben terjeszteni elért eredményeit. Így került sor 1930-ban az Universal amerikai filmgyár hangosfilmjének elkészítésére is, amely a „budapesti leánycserkészek gyönyörű parádéját" mutatta be a margitszigeti versenypályán. Nagynehezen sikerült a szövetség pénzügyi helyzetét is javítania.

A leánymozgalom híveinek a legkisebb eredményt is harccal kellett elérni, a fiúmozgalmon és a társadalmon, főként a katolikus egyházon belüli ellenzőkkel szemben. Az MCsSz hivatalos sajtója még 1930-ban is azt hangoztatta: a cserkészmunka kizárólag férfimunka.

A családok, a társadalom idegenkedését így magyarázta a sajtó: a szülői ház jobban félti a lányokat a fiúknál, a cserkészkedést divatnak tartják, ragaszkodnak a „téves irányú" nevelési elvekhez (zene, nyelv, kézimunka, zongora), korán nagylányt akarnak belőlük csinálni. Állítják, hogy a leányok gyengébb szervezetűek, nem bírják a fáradalmakat, félénkek, veszítenek nőiességükből, a sok gyaloglás nehézkessé teszi őket. 1928-ban hangzott el a távlatok szempontjából legveszedelmesebb kijelentés: *„nem leánycserkészet, leventeleány mozgalom kell..."*

Közvetlen veszélyt a katolikus egyház lassan csökkenő ellenzése jelentett. Érzékenyen reagáltak minden olyan hivatalos lépésre, amely a leánymozgalom terjesztését célozta, ugyanakkor éberen figyelték a mozgalom belső életét, a nemzetközi mozgalom és a Vatikán viszonyát. *Witz Béla* 1932-ben részletes tájékoztatást adott Esztergomnak a mozgalom helyzetéről. A kifogások felsorolása után megállapította, hogy „Erős támogatás mellett majd tengeni-lengeni fog, anélkül pedig elsorvad, mert életképtelen. Jelenleg a régi vezetők és nagy leánycserkészbarátok 60-80%-a leszerelt és a mozgalmat elhagyta... Létszáma hivatalosan 5000. Más adat szerint Budapesten 2-300, vidéken 6-700. 1933-ban is a mozgalom stagnálását állapították meg."

Mit tehetett a szövetség? Sajtójában hírt adott a „Szent Atya meleg érdeklődéséről" és megkísérelte nélkülözhetetlenné tenni magát a közelgő világtáborozás szervezésében. Tizennégy év után a leánymozgalomnak még mindig a létéért kellett küzdenie (a világon 1931-ben már másfél millió cserkészleány dolgozott!), holott a fiúmozgalom virágkorát élte.

Farkaskölyök jelvény és évcsillag

Kisfiúmozgalmak

Cserkésznek 11-12 éves korban jelentkezhettek a fiatalok, és akik fogadalmat tettek, többnyire aktív tagjai is maradtak a mozgalomnak 15-16 éves korukig. Az a kérdés, hogy mi történjen azokkal, akik még nem érték el a szükséges korhatárt, vagy már kiléptek a serdülőkor kapuján, de még cserkészkedni szeretnének, már a mozgalom kezdeti éveiben felmerült. Az akkori csapatok (rajok) nem választották külön a „kicsiket" és az „öregeket", nem vált külön mozgalommá az apródnép csoportja. Csapatokon belül szervezték, nevelték őket. A tagság jórészt a cserkészek kistestvéreiből állt, fiúkból, lányokból egyaránt.

1919-ben e tekintetben is új korszak kezdődött, megindult a kisfiúk (leányok) önálló mozgalommá szervezése, összekapcsolása a nagy léptekkel haladó cserkészettel. A kezdeményezők nem egy utat törtek, más és más irányból, más és más módon igyekeztek szolgálni a közös célt. Farkaskölykök, apródok, kiscserkészek (tündérkék) színes csoportjai jelezték az útkeresők munkáját. A szövetség tengernyi munkája, nehézsége közepette ugyancsak tájékozatlanul, megalapozott vélemény nélkül próbált eligazodni a kezdeményezések szövevényei között.

Az ígéret.

Nem hiszem, hogy volna olyan fiú, aki a Bandarlogokhoz akarna tartozni — csacsiság volna szerte szaladgálni a világban anélkül, hogy valamit csinálnál, anélkül, hogy játszanál, vagy valamely törvénynek engedelmeskednél. A farkaskölykök nem ilyenek. Nekik vannak kötelességeik a falkában — és jól érzik magukat — valóban jobban, mint a Bandarlogok. Nekik vannak játékaik határozott szabályokkal s ez így jó igazán.

Ahogyan a cserkésznek fogadalmat kell tennie, így kell a fiúknak ígéretet tenniök, mielőtt farkaskölyökké lesznek. Az ígéret ez:

Én _____ ígérem, hogy amennyire tőlem telik,

hű leszek Istenhez, hazámhoz és a falka törvényéhez;

iparkodni fogok mindennap valami jót tenni.

I. Hűség.

Ha valaki valamit ígér, az annyit jelent, hogy rettenetes szégyen, ha azt később meg nem tartja, vagy elfelejti megtartani; más szóval ha a farkaskölyök egyszer ígéretet tesz, egészen bizonyosan meg is fogja tartani!

1. *Hűség Istenhez.* Hűnek lenni Istenhez annyit jelent, hogy a jó Istent nem felejted el semmi munkádban, hanem minden tettedet az

A farkaskölyök ígéret szövege

A junior cserkészet eszméje – írja *Kápolnai* – már 1903-ban felmerült Angliában. Baden-Powell eleinte úgy gondolta, hogy a 8-11 éves „kiscserkész", elérve a 11-ik évét, rögtön másodosztályú cserkész lehet. Kipling művének és gyakor-

lati pedagógiai érzékének köszönhető, hogy helyesebb utat választott. „Az ügy sürgetett és B. P. megírta a The Wolf Cubs' Handbook című könyvét... Ez a könyv már a háborúban jelent meg. B. P. a farkaskölyök-életforma alapjául Rudyard Kipling Maugli-történetét (A Dzsungel könyve) vette. Ez a munka alfája és ómegája, innen indul ki és mindig ide tér vissza... A mese értelme – hangsúlyozza a Magyar Cserkészvezetők Könyve –, a nevelő munkába állítva, a következő: Az élet őserdejébe tévedt kisfiú szüleinek (Balu), tanítójának (Akela), igaz barátainak (Bagira) és lelki tisztaságának (Pirosvirág) segítségével – ha törvény szerint él – (azaz hallgat a szüleire és vezetőire), győzedelmeskedik minden kísértésen, rossz barátokon (Tabaki, Bandarlogok) és a bűnös (Sir Khan) egyaránt."

„Kipling Maugli meséje – állítja a hivatalos magyarázat – íme felülemelkedik minden emberi korláton: téren, időn, mert általános és egyetemes emberi. Ezt mint tükröt állítja a farkaskölyök elé vezetője (Akela). A tükörben rámutat jótulajdonságaira, hogy azokat ápolja és megmutatja neki hibáit, hogy azokat közös erővel nyesegessék... Maugli az örök gyerek. Rosszat is, bűnt is követ el... Mégis példakép, mert a jóra törekszik és végül legyőzi a bűnt... A farkaskölyök is beáll a falkába Mauglinak, és ezzel a családi, iskolai élettől elütő, romantikus mesevilágnak teremti meg az életformáját."

A farkaskölyök-nevelés lényege: a családi otthonból az „életbe" kerülő kisfiú cserkészszerű nevelése és előkészítése a cserkészmunkára. A farkaskölyökmunka feladata a valláserkölcsi alapok lefektetése. Ezért a mozgalomban különösen hangsúlyt kap a vallásos és az erkölcsi nevelés. Ezek után nem szorul magyarázatra, hogy miért éppen a katolikus csapatok alakítottak farkaskölyökfalkákat, miért ők ragaszkodtak a kisfiúnevelésnek ehhez a módjához. Hogy ez mennyire így van, egy – még az előzőekben említettnél is hivatalosabb – katolikus értelmezést idézünk. „Tudjuk – írták 1933-ban a mozgalom hivatalos lapjában –, hova jut el az ember, ha utolsó szónak tekinti a ‚vissza a természetbe' hívást. Ismerjük. Többek között a francia forradalom történetéből... Csak a paradicsom előkertjeként előkészítője boldogságának a dzsungel... Új ferencesség! Ez a farkaskölyök-mozgalom. Csak mint új ferencesség jelent üdvösséget ez a mozgalom." Ugyanakkor a támadók dilemmájának gyökere is itt található. Milyen indokkal lehetne megszüntetni egy kisfiúmozgalmat a „keresztény" Magyarországon, amelyik annak jövőjén munkálkodik?

Farkaskölyöknek 8 éves korukban, három hónapos jelöltidő után jelentkezhettek a fiúk – ezalatt megtanulták az ígéretpróba anyagát, ünnepélyes külsőségek között tettek ígéretet (nem fogadalmat!). Ígérték, hogy amennyire tőlük telik, hűek lesznek Istenhez, hazájukhoz, a falka törvényeihez és iparkodnak mindennap valami jót tenni. A mozgalom szimbolikája értelmében a nyakkendő piros színe a szeretetet, a szürke a szerénységet, az aranysárga kereszt pedig azt jelentette, hogy a farkaskölyök az „Úr Jézus keresztes vitéze". A farkaskölykök mutató- és gyűrűsujjukból „v" alakot formálva (ez jelképezte a farkas két fülét), a többit összeérintve (ez volt az összetartás kifejezője) köszöntötték egymást, mondva: „Tedd meg ami tőled telik!" Vezetőiknek pedig mintegy az ígéretüket ismételve köszöntek: „Megteszem ami tőlem telik!" Az pedig vála-

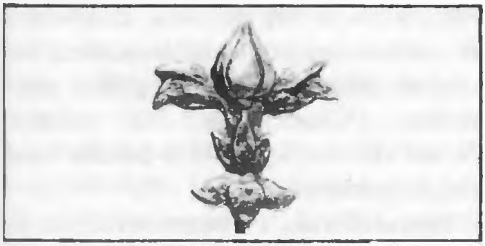

Cserkészapród jelvény

szolt: „Bízom benned!" Összejöveteleiket szereknek nevezték, előtte mondották a következő imát: „Add, hogy amit a szeren hallunk, látunk, teszünk, lelkünket megerősítse, testünket megeddze Isten nagyobb dicsőségére és a Boldogságos Szűz birodalmának, a mi szegény, megcsonkult hazánknak javára." Minden farkaskölyöknek volt „mozgalmi" neve: Sebesnyíl, Mosolygószem stb. Havonta 30 fillért kellett fizetni egy-egy kisfiú után. A mozgalom igyekezett szoros kapcsolatot tartani a szülői házzal.

Hazánkban Gabona István – egy angol cserkésztiszttel együttműködve – ismertette meg a farkaskölyök-mozgalmat, majd 1920. szeptember 5-én a 4. sz. Budai Ifjúsági Kongregáció csapatban megalakította az első falkát. Neki köszönhető, hogy korai és tragikus haláláig létrejöttek a mozgalom továbbfejlesztésének alapjai. Halála után törés állt be a munkába, de ebből – főként édesapja fanatikus kiállásának eredményeként – sikerült kilábalni. Megalakították a vezértanácsot, kiadták első hivatalos lapjukat „Farkaskölyök" címen. Szövetségi támogatást alig kaptak, mert a farkaskölyök-mozgalom „ideológiája" (katolikus jellege, alapmeséje, értelmezése, külsőségei, iskolától különálló volta) miatt heves ellenzőkre talált nemcsak a tisztikarban, hanem a legfelső vezetés köreiben, az OIB-ban is.

MAGYAR CSERKÉSZSZÖVETSÉG

Hungarian Boy Scouts' Association
Fédération des Eclaireurs Hongrois
Ungarischer Pfadfinderbund

011063 számú

IGAZOLVÁNY

Vadász György

cserkészapród, ~~farkaskölyök~~,
~~kiscserkész~~ részére.

Érvényes:

10 - 34

1108

F. évre szóló igazolvány-bélyeg nélkül érvénytelen.

Vadász György
saját kezű aláírása.

A csapatszervező testület nevében:

(A fényképen elől a alatta a vonalozott soron saját kezű, tintával írott aláírás.)

1927

Cserkészapród igazolvány

Közülük – tisztségénél, lelkesedésénél, népszerűségénél fogva – a legjelentősebb Faragó Ede, az apródmozgalom megalkotója volt. Faragó nem fogta fel a Maugli-történet gyermeklélektani, irodalmi értékét. Egyetemes erkölcsi mondanivalója, magyar nemzeti vonásokat (elemeket) nélkülöző alapmeséje, a dzsungel, az állatok szerepeltetése, a farkaskölyök ruhája s a mozgalom szimbolikája idegen volt törekvéseitől. (Régen kijöttünk már a barlangból stb. hajtogatták Faragó hívei.) Faragó egy „egészen a magyar talajból sarjadó és azon élő életformát" akart kidolgozni. A magyar nép és magyar föld múltjából teremtette meg a mozgalom alapmeséjét, amit Harangi László dolgozott fel irodalmi formában. Erre, az „Erdők fia" című mesére (melyben a kisfiúk példaképe Nimród volt) épült az apródmunka. Az apród a „nagy eszmékért harcoló kis lovagjának, a cserkésznek lelki értelembe vett fegyverhordozója". Ruhájuk is ennek kifejezője: kék sujtásos, huszáros Bocskay-sapka turultollal, cserkészing kék csokornyakkendővel! Pedagógiai alapelvük: „Tömegben egyént alkotó, öntevékeny gyermek nevelése, aki a magyar haza derék kis apródja lesz." Szertartásaik nem hagynak kétséget nevelésük történeti-politikai tartalmát illetően. Az ún. térkép-szertartás pl. így zajlott le: egy-egy apród az általa választott elszakított hegy, folyó vagy város nevét viselő vállszalagját a térképen az illető helyre tűzi, és egy-két mondatot mond arról a helyről; történelmi, földrajzi vonatkozásáról, valamely átélt, hallott élményéről. Azután imádkoznak. Hasonló volt a „rabmadár"-szabadonbocsátás: (az apródok) „összerakott fillérekkel váltották meg a kalitkába zárt rabmadár-párt, hogy visszaadják szabadságukat. Próbák helyett kis- és nagyígéretes, turul-tollas és cserkészetre előkészítő korszakok keretében fejlesztették képességeiket, jellemüket. (Köszöntésük: *Hű maradok!* A társ válasza: *Segítelek!* A felnőtt vezetőé: *Légy kitartó!*)

A kirándulásnak, a táborozást helyettesítő ún. tanyázásnak kiemelkedő pedagógiai jelentőséget tulajdonítottak. „Itt a gyermek – írták egy útmutatóban – teljesen a nevelő hatása alatt áll, tehát itt a nevelő jobban rá tudja nyomni a gyermek lelkére az ő bélyegét." Szabályzatuk már 1921-ben elkészült, s a Magyar Cserkész 1922 márciusában, a mozgalom széles körű ismertetése-terjesztése érdekében közölte. A kisfiúkkal kívánt foglalkozni a *kiscserkészet* néven szervezett mozgalom, és a protestáns csapatok által kezdeményezett *bocsmozgalom* is. Az 1922-ben kidolgozott kiscserkészszabályzat elárulja, hogy ez a törekvés nem kívánt önálló úton járni, a cserkészettől minden tekintetben különbözni, hanem annak egy „kicsinyített" változata volt csupán. Pl. a 10 cserkésztörvény helyett csak öt kívánta befolyásolni a tagok életét, a cserkészcsapatokba külön rajként illeszkedtek be, ruházatukat csak a kék nyakkendő és a kalapon körülfutó kék zsinór különböztette meg a nagyokétól. Ők is próbáztak, és amikor elérték a 12-ik életévüket, „minden további próbaidő nélkül" letehették a jelöltpróbát és a fogadalmat. 1923 júliusában az ő szabályzatukat is közölte a mozgalom hivatalos lapja. Az 1. sz. Budapesti Keresztyén Ifjúsági Egyesületben megindított bocsmozgalom, amely a Mackó-meséből indult ki, rövid ideig tartó működés után elhalt.

Nincs tudomásunk arról, hogy a zsidó csapatok próbálkoztak volna saját kisfiúmozgalom alakításával.

Az OIB 1922 decemberében megállapította, hogy a mozgalomhoz tartozó 12 éven aluliak neve csapatonként változik. A szövetségen belül nem volt egyetértés a kisfiúmozgalmak (próbálkozások) megítélésében. 1922 tavaszán a Magyar Cserkész még a két (!?) törekvés apród néven való egyesítését hangoztatta: a magyar nemzeti lovag- és kurucvilág közös alapján. Az 1922 májusában lezajlott országos közgyűlésen beszámoltak a kisfiúk szervezésének helyzetéről. 1923. május 4-én pedig az OIB úgy döntött, hogy „a farkaskölyök nevet és jelvényt mindazok a csapatok, amelyek kezdettől e néven szervezkedtek, továbbra is használhatják". Ez a döntés tehát igyekezett szűk körre szorítani a farkaskölyökmozgalmat, pontosabban lassú halálra ítélte azt. A problémát nem lehetett ilyen könnyen „megoldani", hiszen a mozgalmat a világ főcserkésze alapította (akit a szövetség vezetői minden áron igyekeztek Magyarországra hívni, megnyerni a revízió ügyének), a katolikus egyház támogatta és eredményeket is mutatott föl. Ezt a hátteret kamatoztatta egy fiatal, lelkes és tehetséges vezető: *Gerritsen Vilmos* arra, hogy kivezesse a válságból a mozgalmat és tovább erősítse azt. Lefordította Baden-Powell könyvét, és „magyar igényeknek megfelelően" átdolgozta a próbapontokat. Munkájának nyomatékot adtak a kanderstégi konferencia határozatai, amelyek kiemelték a 10-12 éves fiúk szervezésének jelentőségét, nemcsak a cserkészet, hanem a fiatalkorú bűnözés elleni küzdelem szempontjából is. Természetesen az ellenfelek sem pihentek. 1925-től a 7. sz. Verbőczy-csapat folytatott erős kiscserkészmunkát, többirányú kísérlettel. Faragó Ede pedig új alapokra helyezte az apródmozgalmat. A harc kiújult a három irányzat hívei között, és ezt bonyolította a leventemozgalom kiépülésével összefüggő kisfiúnevelési probléma jelentkezése is.

„Buczkó Emil és Koszter Atya – írta 1927 márciusában *Mattyasovszky Kasszián* – a jelenleg érvényes Kiscserkész Szabályzatot erőltetik, és nagyon a farkaskölyök név és rendszer ellen vannak." Gerritsen úgy vélte, hogy kiscserkészet nem létezik. Temesy Győző a farkaskölyök és a kiscserkész-rendszer közötti „versenyfutás" híve volt, s 1927-ben az „apródrendszerről" még csak hallomásból tudott. Gabona Lajos úgy látta, hogy a farkaskölyök-intézmény „csak tűrt növény a cserkészet kertjében", pedig „magyar nemzeti szempontból sem áll hátrább, mint a többi mondvacsinált intézmény". Javasolta az OIB-nak (?), hogy a farkaskölyök-mozgalmat vegyék be a cserkész-intézmények sorába, és a cserkészetre előkészítő munkát annak keretében végeztessék. A világ főcserkészének 1928. évi látogatása alkalmával a farkaskölykök is tisztelegtek előtte. Baden-Powell elismerése javított helyzetükön, megalakították a „vezetők falkáját", továbbképzési szervezetüket.

Az apródmozgalom hívei sem pihentek, vezetőik járták az országot, és főként a tanítók körében ismertették kisfiú-nevelési céljaikat, módszereiket. Volt olyan alföldi város (pl. Jászberény), ahol többször is megfordultak az apródmozgalom „apostolai". Faragó hivatali tekintélyét és eszközeit is igénybe vette „lelki gyermekének" istápolására, amit joggal nehezményeztek az ellenfelek, bíráltak a tárgyilagos szemlélők. *Temesy* jól látta, hogy a farkaskölyök-mozgalom alapmeséjének anatómiája pedagógiai szempontból nagyszerű. Ezért figyelmeztette az ellentábor képviselőit: „Az apródmozgalomnak egyik követelménye,

hogy legyen történeti meséje. Alapmeséje. Ez a történet, amelynek szereplőit a raj tagjaival helyettesíteni lehet, legyen vonzó, magyar és igazi... az apródkorú fiú képzeletét kell foglalkoztatni. Be kell népesíteni a képzeletét nagyképességű mesealakokkal. Össze kell fűzni egygondolkodásúakká a sok csoport, csapat tagjait. Induljon meg valamennyi munkája egy csapáson, lássák meg egymásban az alapmese típusait, ismerjenek egymásra a meséről." Ebben a lélektanilag megalapozott álláspontban benne rejlett az eddigi próbálkozások bírálata is, hiszen Faragóék alapmeséje (Kipling történetéhez képest) mesterkéltnek, magyarkodónak tűnt.

Ennek ellenére, ha lassan is, de szaporodtak az apródcsapatok, a kiscserkészet sem szűnt meg, helyi szervezőik központi irányítást igyényeltek, s közben heves kirohanásokat intéztek a „nemzetközi" farkaskölyökmunka ellen. A támadások szólóharsonásait a MOVE cserkészcsapatok vezetői között találjuk. A szövetség egyre nagyobb figyelmet szentelt az ún. előkészítő mozgalmaknak. Eligazodásukban segítettek a külföldi tapasztalatok is. *Éry Emil* már 1928 őszén „tökéletesen" keresztül szerette volna vinni a kisfiúmozgalmak egységesítését. Álláspontja szerint a cserkész-apród mozgalmat kell kiépíteni annyira, hogy *„ha kell, esetleges állami ifjúsági szervezet gerince lehessen"*. Ezeket a szövetségen belüli törekvéseket a leventeintézmény kiépülése és az olaszországi ifjúságnevelési reformok váltották ki, erősítették fel. Ezért fogadta örömmel Faragóék szorgoskodását az Ifjúsági Vezető, emlegették vezetői körökben egyre sűrűbben az olasz fasiszta gyermekszervezetet, a balillát. A versengés egyre több, és egyre határozottabb világnézeti-politikai elemet tartalmazott. A farkaskölyök-vezetés (vezérfarkas, vezértanács) 1929-től három hónapos vezetőképző szemináriumokat tartott. 1930 pünkösdjén ünnepelték a hazai mozgalom alapításának 10. évfordulóját. A Cserkészparkban szervezett jubileumi táborozás növelte a mozgalom iránti érdeklődést, a farkaskölykök létszáma hirtelen emelkedett. A másik oldalon Dénes Tibor fáradozott a magyar „mitológiai alapmese" megalkotásán. Az OIB viszont 1930 őszén „a cserkészetre előkészítő... irányzatok sürgős egységesítése mellett" foglalt állást. Bizottságot küldött ki, amelynek október 1-jéig javaslatot kellett tenni. A tárgyalások idején az ország különböző részeiből beérkező jelentések mutatták, hogy Éryék erőfeszítése nem hozhatja meg az „egységesítők" győzelmét, a kisfiúmozgalmak mindenütt sok irányba és lassan fejlődtek. A bizottsági tárgyalásokon pedig éles összeütközésekre került sor. Ennek szemléltetésére idézünk egy jegyzőkönyvi részletet: *Gabona Lajos:* „A cserkész apródok keressenek más intézményt, például a leventemozgalmat, és helyüket a cserkészetben adják át a farkaskölyköknek, vagy maradjon minden az eddigi szerint, mindegyik élén külön társelnökkel." – *Temesy Győző:* „... ha a farkaskölykök semmit sem engednek, a megegyezés lehetetlen." Az egységesítés volt a lehetetlen, a megegyezés létrejött. 1932. január 20-án az OIB kötelezően elrendelte a cserkészetre előkészítő munkát. A kisfiúmunka három mozgalomra tagozódik: a cserkészapród-, a farkaskölyök- és a kiscserkészmozgalomra. Pedagógiai munkájuk továbbépítésére kisfiú-albizottságot hoznak létre. Kerületenként egy-egy kisfiúmunkával foglalkozó előadó lesz, és szükség esetén a KIB-ok mellett albizottságot is szervez-

hettek. Az egész tevékenységet az országos kisfiú előadó fogja össze.

Az OIB állásfoglalása új lendületet adott a munkának. A farkaskölykök nagyszabású, immár a külsőségekre (hírverésre) is súlyt helyező avatást rendeztek Budapesten. Védelmük érdekében tovább „magyarosították" a mozgalmat. A dzsungel a mi hazánk – mondották. Cassián atya pedig a dzsungel magyarságáról értekezett a Farkas-üvöltésben. A cikkében érvényesülő tónus mutatta, hogy a feszültség nem enyhült a mozgalmak hívei között az OIB kompromisszumos döntése után sem. „Nem tudták megállítani a cserkészetet azok sem, akik ki akarták irtani – írta *Mattyasovszky*. Hiába minden a farkaskölyökmozgalom ellen is... Akik ellene vannak, melléje fognak állni, ha majd látják: a kisgyerek őket hagyja ott inkább, mint a dzsungelt, s annak meséjét." Elszántan fújták a Petőfi Sándortól kölcsönvett „farkaskölyök"-dalt, s bizonygatták, hogy belőlük jobb cserkész válik, mint a versenytársak neveltjeiből. Hasonló hírek érkeztek az apródmunka továbbépítéséről is.

A gödöllői világtáborozás idején írta a *Vezetők Lapja:* „Legrégibb a farkaskölyök-mozgalom, több mint egyhatoda a mozgalomnak. A kiscserkészek 20-30 olyan cserkészcsapat mellett működnek, amely csak 10-12 éves kisfiúkkal bír. Nyolcvan százaléka az apródmozgalom, amely magyar és másutt nincsen párja. Elsősorban falun terjedt el." Kápolnai szerint 1933-ban 5000 apródot és 900 farkaskölyköt tartott nyilván a szövetség. Magyarországon 1930-ban 454 318 az 5-9 éves korcsoporthoz tartozó fiú és 443 575 leány, valamint 310 879 fiú és 302 731 leány, akiket a statisztika a 10-14 éves korcsoporthoz sorolhatott.

Öregcserkészet

Az évek múlásával egyre több cserkész érte el a 17-18. életévét, és került választ elé: ifjúságával együtt örök búcsút mondjon a cserkészetnek is, vagy vállaljon vezetői munkát a csapatban? De mit tegyenek azok, hogyan maradjanak továbbra is cserkészek, akik vezetésre nem alkalmasak? A kérdés nemcsak a fiúkat, hanem a csapatvezetőket, a mozgalom, majd a szövetség irányítóit is foglalkoztatta. Ők is látták, hogy nevelő munkájuk értékei veszendőbe mennek.

Az első korszakban kizárólag a csapatok igyekeztek megoldani a problémát, de 1919 után már a mozgalom egészét foglalkoztatta a kérdés. Kezdetben a korcsoportokra osztás, a különböző korcsoportokhoz tartozók szervezeti formái, kapcsolatuk a fiúmozgalommal, munkájuk célja és jellege, eszközei és módszerei sem jelentettek komolyabb gondot. A csapatok mind a kisfiúkat, kislányokat, mind az „öregeket" saját kereteik között foglalkoztatták, elsősorban a 12-16 évesek munkájával összekapcsolva. 1919 után, ha lassan is, de lényeges változások történtek.

Az angol „cserkészhumor" szerint öregcserkész az, aki betöltötte már a 18. életévét, de még nem érte el a 100-at. A magyar mozgalom két szakaszra osztotta ezt az élethossznyi időt, különbséget téve az öreg- és a véncserkészet között. Az öregcserkészet (rover) alsó korhatára 17-18 év, a felső 22-24 év körül volt. A cserkészirodalom 1917-1918-ra teszi a „vének" szervezkedésének kezdetét, Kápolnai szerint 1920-ban, 1921-ben kezdte meg működését a Regnum öregcserkészeinek „Pelikán Klubja", és a Budai Református Keresztyén Ifjúsági Egyesület „Vén Cserkészek Csapata". Erről egy

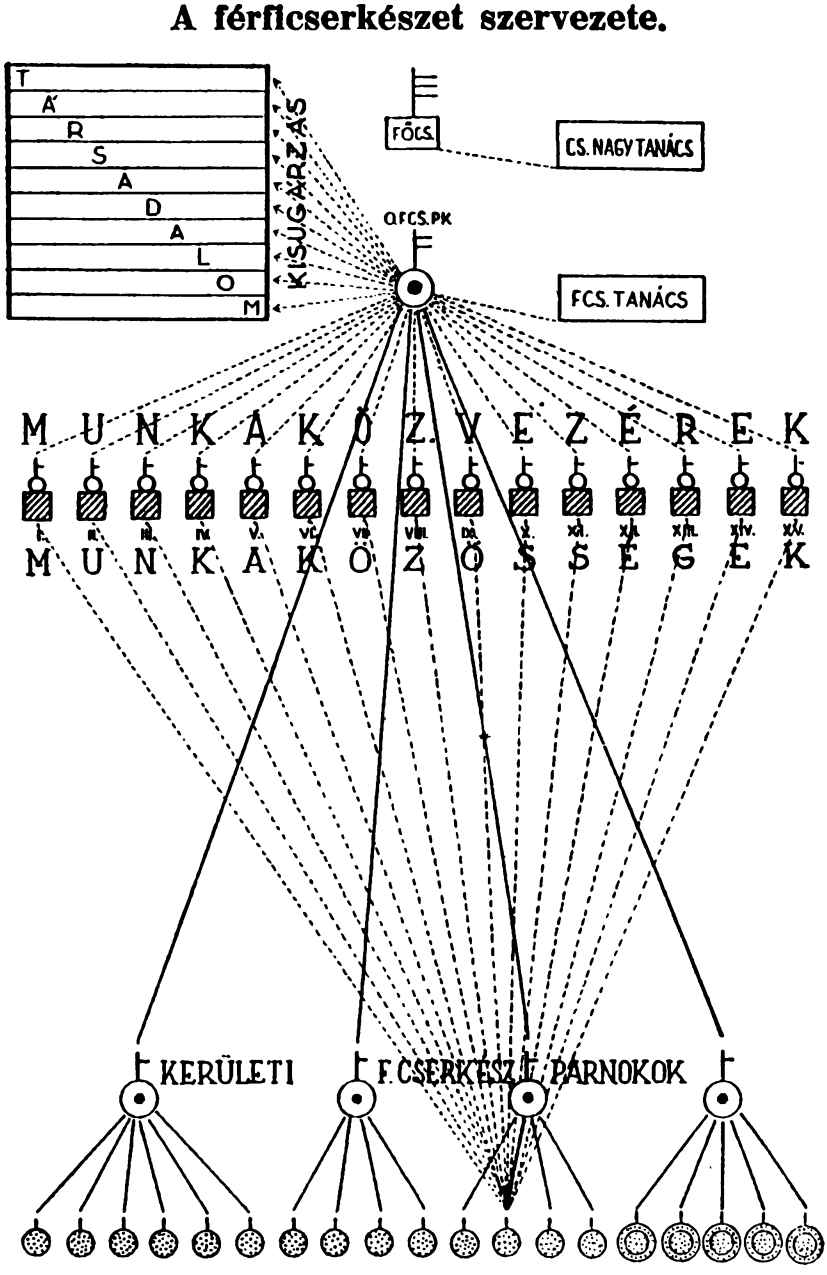

A férficserkészet szervezete
(Magyar Cserkészvezetők Könyve Bp. 1942. 1. kötet 240. p. Szerk.: Vitéz Temesy Győző dr.)

magánjellegű levél is említést tesz. A viszonylag korai kezdeményezések ellenére a „serdültek" cserkészete lassan bontakozott ki. Ennek két fő oka volt: a mozgalom kiépülése (kiépítése) a húszas évek derekára fejeződött be, ettől kezdve a szövetség is nagyobb figyelmet tudott fordítani az „elő- és utócserkészetre", ekkorra már jelentős számban voltak roverkorú fiatalok, valamint erre az időre esik a leventeintézménynek mint vetélytársnak gyorsított ütemű fejlesztése is. Ugyanakkor a cserkészeten belül sokan helytelenítették a serdültek (öregek, vének) megtartását egy pedagógiai mozgalom keretein belül. A mozgalom vezetésének megoldást kellett keresnie. Figyelmét a hazai és a nemzetközi tapasztalatokra irányította.

A viták egyik fő kérdése az volt: kell-e, és ha igen, miért kell az öregek cserkészete? Az ellentábor úgy vélte, a cserkészet lényege abban áll, hogy a serdülők pedagógiai mozgalma, ha ezen a jól bevált tevékenységi körön túllép, vagy megtart olyanokat, akik meghaladták ezt a személyiségfejlődési szakaszhatárt, ellene dolgoznak, gyengítik, a serdültek további fejlődését mesterkélten visszafogják. Véleményük szerint a társadalmi életre nevelés terén is minden lehetőségét kihasználhatja (jó esetben ki is használja) a cserkészet, ha a serdülőkkel foglalkozik. Ez esetben távol lehetne tartani tőle minden, erejét-lehetőségeit felülmúló társadalmi-politikai törekvést, vállalva természetesen ennek minden következményét.

A másik, az idők folyamán hivatalossá tett álláspont azt hangoztatta, hogy aki a cserkészetet felsős (a nyolcosztályos gimnáziumról van itt szó G. F.) korában otthagyja, mondván, hogy „az már nem neki való, az sohasem volt igazi, jó cserkész... A cserkészetet nem lehet helyhez és időhöz kötni..." Ez a 20-as évek elejére jellemző, a rovercserkészet kiépülésének hiányára is utaló álláspont még csak a tíz törvény által megjelölt életformához való hűséggel érvel. Az évtized derekára a cél jelentősen módosult. A mozgalom megerősödött, jelentős sikereket tudott felmutatni, s ezek alapján – idealista társadalomszemléletből kiindulva – fogalmazták meg a merőben új célt. „A magyar cserkészet legfontosabb, döntő része – írta 1925-ben a *Vezetők Lapja* – nem a középiskolai, hanem az öregcserkészet. Mert az egész magyar cserkészet sikere és értéke attól függ: *tud-e a magyar cserkészet a maga öregcserkészetével egy új magyar társadalmat teremteni.*" E lépés szükségességéről, módjáról még évekig folyt a vita, s a gödöllői jamboree után sem lehetett világosan látni a tényleges kibontakozás útját.

Az öregcserkészet hazai „apostolai" Sík Sándor és Teleki Pál, valamint a nézeteiket osztók szűk, de igen lelkes tábor volt. Az öregcserkészet életre hívása, fejlesztése, céljai és módszerei mind-mind az ő elképzeléseiket tükrözi. Ezek a gondolatok jelen voltak az öregprogram kidolgozásában is. Teleki Pál szeme előtt egy európai műveltségű, jellemes, fegyelmezett, a „hivatott" vezetők irányítását elfogadó és követő, a társadalmat példájával átalakító elit ifjúság (majdani társadalmi vezetők, értelmiségiek) felnevelésének szükségessége lebegett. „Ez az út – hangoztatta Sík Szegeden elmondott beszédében – nem a jelszavak útja, mert nekünk nem jelszavaink, hanem csak parancsaink vannak, melyeket betartunk, és ha betartunk, akkor a jelszavaknál sokkal többet fogunk elérni." Sík Sándor a forradalom nélkül megvalósítandó gyökeres társadalmi változás előkészíté-

sének, végrehajtásának egy, a minden irányból mutatkozó szélsőségek elleni védekezés eszközét látta az öregcserkészetben. Ezért hadakozott a tömegesedés ellen, hangoztatta az elitnevelés fontosságát.

Híveik – elsősorban a gyakorlati munkát irányító parancsnokok – ezeknek az átfogó, társadalomátalakítást célzó törekvéseknek egy-egy részletét jelölték meg az öregmunka területeként. Így került szóba a szociális munka (főként a gyermekvédelem), a nyelvismeret fokozása, a honismeret kiszélesítése, az egészségvédelem, a cserkészpedagógia hatásának növelése, az államhatalom fokozott támogatása, a magyar irodalom megújulásának elősegítése, a szociológia alapos tanulmányozása, a forradalmi erők elleni fellépés a társadalmi egyesületekben, a magyar nép (elsősorban a parasztság) szociális-kulturális helyzetének tanulmányozása, a magyar társadalom problémáinak megvitatása, a társadalmi egyenlőtlenségek, válaszfalak ledöntése stb. Munkaformákban tehát nem volt hiány!

De milyen legyen a szervezeti keret és a módszer? Kezdetben – kivéve azokat a nagy múltú csapatokat, ahol az öregek foglalkoztatásának már kialakultak a formái – sok panasz futott be az OIB-hoz a nemegyszer reggelig tartó táncos „rendezvények" miatt. Volt, ahol öregraj alakult, másutt klub, vagy szemináriumformával kísérleteztek, szerveztek „evezős klubot" stb. Mindezek a kezdeményezések, gyakorlati tapasztalatok az 1931. szeptember 1-jén életbe lépett „Egységes öreg- és véncserkész szabályzatban" öltöttek hivatalos formát. Az öreg- és véncserkészmunka viszont addig is folyt. A munka ütemét jelzi, hogy Faragó Ede két és fél évi erőfeszítéssel tudta megalakítani az ún. 1000-es öregcsapatot azokból, akik a csapatokban dolgozni nem tudtak. A felső vezetés 1924-től egyre több figyelmet szentelt az öregcserkészetnek. Ennek tulajdonítható, hogy az OIB 1925. január 14-i ülésén megállapíthatta, hogy az öregcserkészkérdés végleges tisztázása a küszöbön áll. A szervezést segítő irányelvek rövidesen meg is jelentek. „Várható – írta a *Vezetők Lapja* 1925 áprilisában –, hogy rövid időn belül megindul az öregcserkész munka. Az eddigi öregcserkészet tervszerű kísérletezés volt, ma már ott állunk, hogy a munkatervek tömegei közül válogathatjuk ki... a célszerű öregcserkész programot..."

1926 tavaszán már országos öregcserkész-értekezlet összehívását is időszerűnek ítélték Faragóék. Az értekezleten 12 város 161 küldötte vett részt. A hozzászólások általában a program „nagyfokú redukálását" és a keresztény (cserkész) világnézet határozott érvényesítését szorgalmazták. A fő eredmény – állapította meg a hivatalos sajtó – „metafizikai haszon", a lélek együttműködéséből származik. A ködös fogalmazás a munka nehézségeit leplezte. Jogosan, mert pl. egyes egyetemekről aggasztó hírek érkeztek. O. Zs. írta V. K.-nak Szegedről: „Mellékesen megjegyzem azt is, hogy a fiúk azért sem akarnak az egyetemi csapatban dolgozni, mert ott egyáltalán nincs munka, az idén sem volt még egyetlen összejövetel sem, a csapat vallási alapon van egységekre osztva, ez abszurdum, s a társadalomban mindenütt a legnagyobb visszatetszést szüli; nincs semminemű vezetés; a csapat jelenlegi állítólagos tagjai a cserkészetet 50%-ban a legnagyobb mértékben kompromittálják."

A józanabb vezetők számot vetettek lehetőségeikkel, munkájukat is eszerint je-

lölték ki, értékelték. „Az öregcserkészet célja az – írta *Bárdos Lajos* –, hogy a cserkészszellemnek a társadalom minél szélesebb rétegeibe való bevitelén dolgozzék. Nem vagyunk nagyképűek. Nem hajszolunk gyerekes ábrándokat. Nem hisszük azt, hogy egy-két évi öregcserkészkedés után megváltjuk Magyarországot, megtisztítjuk a korrupciótól, megnemesítjük és purifikáljuk a közerkölcsöket. De igenis hisszük, tudjuk és valljuk azt, hogy vétek volna (az erőt veszni hagyni)..." Faragó körlevélben szorgalmazta a munka továbbfolytatását.

Az Országos Öregcserkész Albizottság 1931. január 31-i rendkívüli ülésén Sík Sándor kijelentette: „Az öregcserkészet megalkotása magának a cserkészetnek létkérdése. Ha a mai helyzet marad, akkor a cserkészet napjai meg lesznek számlálva, mert fennáll a veszély, hogy más intézménybe beolvadjon." (ti. a leventébe G. F.) 1931. szeptember 1-jén megszületett az „Egységes öreg- és véncserkész szabályzat".

1932 őszén Sík Sándor így foglalta össze az öregcserkészettel kapcsolatos feladatokat:

1. meg kell alkotni a törvények hivatalos magyarázatát az öregcserkészek számára;
2. emelni kell a csapatok foglalkozásainak színvonalát;
3. a papnevelő intézetek beszervezése után a tanítóképzőkre kell sort keríteni.

Két hivatalos jelentés áll rendelkezésünkre, amely mutatja az öregcserkészet úttörőinek számszerű eredményeit. 1920-ban 20 csapatban 300 fővel folyt a munka, 1925-ben 3 vén és 16 öregcsapat 272 fővel ment nagytáborba. 1927-ben 617, 1928-ban 2435, 1929-ben 2607 főt tartottak nyilván. 1931-ben 146 csapat foglalkoztatott 335 öregcserkészt. Ebből 1580 (52,1%) iparos, kereskedő, 1077 (35,5%) egyetemi hallgató, 335 köz- és magánalkalmazott, 51 (1,5%) egyéb kategóriába tartozott.

1933 januárjában 66 cserkészszerű, 36 klubszerű és 21 vegyes jellegű alakulás volt. Összlétszám: 3603. Ebből 44,8% iparos és kereskedő alkalmazott, 26,9% tanuló, egyetemi hallgató, 11,1% köz- és magánalkalmazott, 6,6% kereskedő és kereskedelmi alkalmazott, 2,1% szabadfoglalkozású, 1,1% tanár, tanító, pap, 6,4% egyéb foglalkozású.

Az öregcserkészetnek egy sajátos ágazata volt a *Fiatal Magyarság Szövetség*, amelyről elsősorban társadalmi-politikai programja miatt érdemes külön is megemlékezni. Ez ugyanis fényt vet a felső vezetés ideológiai arculatára és azokra a célokra, amelyek megvalósítása érdekében kívánták „cserkészszelleművé" alakítani a magyar társadalmat. A hivatalos program kidolgozását megbeszélések előzték meg, amelyeket Sík Sándor és Teleki Pál irányított, és ahol terítékre került a magyarság minden, általuk lényegesnek ítélt problémája. Ezeknek a vitáknak a végeredményeként látott nyomtatásban napvilágot az ún. „Zöld Füzet", vagy hivatalos címén *„Fiatal Magyarság. Eszmék és elszánások"* című írás 1930-ban.

A kötetlen eszmecserék – a ránk maradt jegyzőkönyvtöredékek tanúsága szerint – 1929-ben egész éven át folytak. Megvitatták a „fajvédelem", a nemzetiségi kérdés, a társadalmi struktúra, a gazdasági rend, a zsidóság, a háború, az irredentizmus, a vallás és a magyarság, a létforma, a társadalomszemlélet, a házasság és a szervezkedés kérdéseit. A beszélgetés fő jellemzője a vélemények tudományos megalapozottságának hiánya, az eklekticizmus, a végiggondolás mellőzése, az

egymással szemben álló nézetek egyazon álláspontonbelüli hangoztatása, a véleménynyilvánítások rendszertelensége, amit nemegyszer Sík Sándor és Teleki Pál is kifogásolt, és igyekezett felszámolni.

A minden tekintetben sokszínű véleményanyagot – a szövegezésből ítélve jórészt Sík Sándor irányítása mellett és közreműködésével – világosan szerkesztve, pontosan és szépen megfogalmazva tették közzé. Az „eszmék és elszánások" fő jellemzői: a konstruktivitás hangsúlyozása, az istenhit, a hazafiság, a tekintélyelv képviselete, a forradalomellenesség, a középút igazságának kiemelése, a „nyers igazság" elvetése, s helyette a méltányosság igénye. Kidolgozói szükségesnek tartják a visszatérést a néphez, a népi kultúrához. Radikális, de mégis „szent konzervativizmust" hirdetnek, amely nem igényli az új utat, de – lehetőleg – a „gyorsított evolúció" híve. Harcot hirdetnek a keresztény – germán kultúrközösségből való kiszakadás ellen. Az erkölcsi világrendet az anyagi fölé helyezik. Arra törekszenek, hogy középutas politikájuk számára megnyerjék a szélsőségek felé hajló fiatalokat.

A program tükrözte, hogy a 20-as évek második felére a felső cserkészvezetés körében is tudatosult a fennálló viszonyok tarthatatlansága. Erre figyelmeztette őket az európai politikai fejlődés, valamint Magyarország bel- és külpolitikai helyzete egyaránt. Látták, az ifjúság választ keres a nép, az ország, s benne önmaga problémáira, hogy a bal- és jobboldal (a forradalmi munkásmozgalom és a fasizmus) törekvései visszhangra találnak soraikban. Ezért léptek sorompóba, ezért dolgozták ki a középút programját az „Eszmék és elszánások" formájában. Ebben elfogadták a fennálló rendszer alapjait, de bírálták a fogyatékosságokat. Gyors, radikális változásokat szorgalmaztak – erőszak, forradalom nélkül. Egyaránt elutasították a fasizmust és a bolsevizmust, munkájukat a keresztény etika alapján, a szociális enciklikák jegyében kívánták végezni. Mélyebb magyarságot követeltek – de elutasították a Sarló forradalmi, demokratikus, sőt tudományos szocialista ideológiai, politikai következtetéseit. Megvetették a náci fajelméletet, a belőle levezetett zsidóüldözést, ugyanakkor „etikus", de következetes harcot hirdettek a „zsidó szellemiség" ellen. Terméketlennek ítélték a „jelszavas irredentizmust", de hazaárulásnak tekintették a kisebbségi sorsba került magyarság helyzetének megváltoztatásáért folytatott küzdelmek feladását. Történelmet formáló, tömegekre méretezett feladatokat jelöltek ki, de csak az ifjúság elitjét kívánták mozgósítani. Vajon ez, a gyökereit tekintve idealista történetfilozófiából táplálkozó program éppen középutassága, áttekintő-rendszerező jellege, vonzó előadása következtében megtette-e a várt hatást?

Erre a kérdésre is válaszol a Fiatal Magyarság Szövetség története. Célját az alapszabálytervezet 2. §-ban így fogalmazták meg: „A szövetség célja a cserkésztörvények – különösen a segítés (szolgálat) – szellemének és a cserkész szellemben nevelkedett férfiak társadalmi és kulturális munkájának kiépítése és a magyar társadalom életébe való bekapcsolása." A Fiatal Magyarság – írta a *Magyar Cserkész* – „cserkészesíteni akarja a magyar ifjúságot... Tagjai különösen a volt cserkészek, és általában a fiatal intelligencia. Szervezési munkájukban súlyt helyeznek a kisebb vidéki városok fiatalságának megszervezésére" – olvasható egy jelentésben! Kik ezek és mit

akarnak? – Erre a kérdésre *Sík Sándor* a következőket válaszolta: „Eszmecserét. Mindenről ami nekünk fontos... vallásról és magyarságról, szociális kérdésről és tanulásról, művészetről és elhelyezkedési lehetőségekről, úrról és parasztról, diákról és munkásról, minden fiatal magyar dolgozóról. Nyitott szemmel, észrevenni (ti. az égető problémákat G. F.) nekivágni, közös munkával legalább előkészíteni a megoldást... Szólnunk kell, mert jobbról és balról hangosan beszélnek fél-igazságok... Mi az egész igazságok szerelmesei vagyunk: nem tudunk hallgatni..."

Ezeket a gondolatokat fejtegették az „Alapgondolatok a FMSz munkatervéhez" c. bizalmas anyag készítői, ezeket a gondolatokat ismertették vidéki útjaikon a szövetség megbízottjai, ezeket a törekvéseket vallotta magáénak az a néhány száz tag, aki belépett a szövetségbe.

A szervezőmunka során különös figyelmet szenteltek a központi sajtó létrehozásának. Neve: *Fiatal Magyarság* lett. Jellege „kritikai szemle", amelyben a cikkeknek kell szolgálniuk a mozgalmat, gyakorlati irányú, időszerű, rövid, könnyen érthető módon. Szervezeteik száma rövidesen elérte a 27-et. Szemináriumaik témái között szerepelt „az orosz marxizmus, leninizmus és sztalinizmus. Az olasz fasizmus. Demokrácia és diktatúra. A magyarság hivatása a Duna-medencében". Az előadások után – tájékoztatta olvasóit a FM – kérdéseket lehet feltenni az előadónak, amikre a következő előadás elején ad rövid választ. Kérdést lehet feltenni, ha valamit nem értettek meg, vagy kiegészítést szeretnének. *Vita nincs!*

Ilyen módon azt a „döbbenetes" csendet, mozdulatlanságot, amiről 1931-ben, 1932-ben egyaránt tudósít a szövetség sajtója, nem lehetett megtörni. E hadsereg nélküli tábornoki kar, munkájában szükségszerűen maradt meg az „elvek síkján". Az 1932 tavaszán készített „főkönyvük" is bizonyíték erre. Eszerint a Fiatal Magyarság tartozik (itt – gondolom – mindig az egész ifjúságot értik a szerzők – G. F.): 1. az integritás visszaállításával; 2. a magyar államforma végleges megoldásával; 3. korszerű államszervezet kialakításával; 4. a gazdasági élet újjáépítésével; 5. az Alföld problémájának megoldásával; 6. a földbirtok „szociálisabb" elosztásával, amelyet megoldhat radikálisan vagy olyan bölcsességgel, hogy egy új honfoglalással fölérhet; 7. a magyar föld és nép megismerésével; 8. a világtörténelem új korának eszmevilágába való beilleszkedéssel; 9. új magyar társadalom megteremtésével; 10. a nemzetiségi kérdés megoldásával; 11. az állam belső igazgatásának átszervezésével; 12. a népbetegségek leküzdésével; 13. a felekezeti béke megteremtésével; 14. a belső fertőzés „ázsiai" anyagának kivédésével; 15. mindenben a magyarabb magyarság kiépítésével; 16. a közéleti erkölcs megtisztításával; 17. a történelmi hazugságok kiirtásával; 18. a társadalmi igazságok diadalra juttatásával; 19. az igazi keresztény élet kimunkálásával. Ez a feladatsor jellemzően tükrözte Teleki Pál és köre akkori elképzeléseként a keresztény-reformer ifjúsági elit generációinak adott iránymutatásait és társadalompolitikai erőfeszítéseit.

A Fiatal Magyarság ekkori indításaiból többfelé ágaztak el az utak a harmincasnegyvenes évek társadalmi küzdelmeiben: elsodródhattak a szélsőjobboldali radikalizmus irányába, de káderbázisát adhatták a kormányzati reformkonzervativizmus, neokatolicizmus vagy akár a népfrontmozgalom, sőt a forradalmi szocialista törekvések vállalásának is.

A cserkésznevelés fő gyakorlati eszközei, módszerei

A Magyar Cserkészvezetők Könyve (IV. kiadás) háromkötetes mű, amelynek első kötete (348 oldal) a cserkészet neveléstanát ismerteti. A testes kötet IV. fő fejezete szól a gyakorlati cserkészmunka neveléstanáról, mintegy 35 oldalnyi terjedelemben. A cserkésznevelésnek ez az oldala áll a legszorosabb kapcsolatban az egyes cserkészek és a kis cserkészközösségek életének sokoldalú, mindennapos tapasztalataival, itt érzékelhetők a cserkészpedagógiában felhalmozódott igen értékes speciális eszközök és módszerek. Ezek közül, mint legalapvetőbbeket, ki kell emelnünk a cserkészotthont, a műhelyt (műhelymunka), a rendgyakorlatokat, a játékokat, a sportot, a szolgálatokat, a kivonulásokat, ünnepélyeket, beszámolókat, a kiállításokat, a művészeti munkát, a céllövészetet, a víziéletet, a táborozást és a próbáztatásokat.

A cserkészotthon kialakítása sok rokonvonást mutat a cserkésztáborral. Míg az előző állandó, a másik évente megújuló élete (kerete) a közösség működésének. A tábor újabb és újabb „honfoglalás, államszervezés", az otthonteremtés, -megtartás és -fejlesztés, a családi otthon, a társadalmi körülmények alakításának, az életvezetés elemei elsajátításának gyakorló terepe. Ahogy a cserkészet, úgy az otthon is a fiúké, botlásaikkal, próbálkozásaikkal, sikeres munkáikkal együtt. A cserkészotthon lehetőség a nevelő hatású közösségi együttlétre, s mint ilyen, szoktat, nevel: rendre, tisztaságra, esztétikumra, munkára, szolgálatra, türelemre, együttműködésre. Erősíti a szocializációs folyamatot. A cserkészotthon a csapatélet, a csapatfejlődés tükre, ugyanakkor a fiatalok együttnevelésének-képzésének fundamentuma.

A műhely, a műhelymunka a cserkészek nevelésében pótolhatatlan. Igaza volt a *Vezetők Lapjá*nak, amikor megállapította, hogy „óriási nevelő értéke van annak, ha főleg szellemi életet élő cserkészek a cserkészotthonban fúrnak-faragnak". Nevel a gyakorlati életre, fejleszti a kézügyességet és a fantáziát, fokozza a fiatalokban szunnyadó alkotásvágyat. Ez a munkaforma fejlesztette az egyént, akcióképesebbé tette a csapatot, sok szakmunkában önállósította őket. Olcsóbban állították elő használati tárgyaikat, s nemegyszer eladásra is „termeltek". Mindez a társadalom tágabb köreit áttételesen, mint az általános nevelési stratégia egyik eleme szolgálta.

A közvetlenebb, ugyanakkor tágabb értelembe vett szolgálat keresése igen korán felhívta a cserkészvezetés figyelmét a „társadalmi munka" nevelő erejére, gazdasági, tudományos jelentőségére. Míg *Az Erő* azon busongott, hogy a mohácsi csata évfordulója alkalmából meghirdetett történelmi pályázatra „egyetlenegy" magyar diák sem küldött be elbírálható dolgozatot (összesen 4 pályamű érkezett), addig a Nemzeti Múzeum által irányított dunapentelei ásatásoknál az

A cserkészet mindent megtett tagjainak sokoldalú fejlesztéséért

önként jelentkező cserkészek derekas munkát végeztek. Táboruk 8 km-re volt az ásatás színhelyétől, naponta hajnali 3 órakor keltek. *Az Erő* így méltatta a vállalkozást: „Mily jelentőséges lesz, ha 15-20 cserkészcsapat vágja majd bele csákányát hasonló elszánással mint mi a földbe Maradék-Magyarország különböző helyein. A perspektívát megnyitottuk, a példát megadtuk. Magyar diákfiúk, utánozzatok bennünket!"

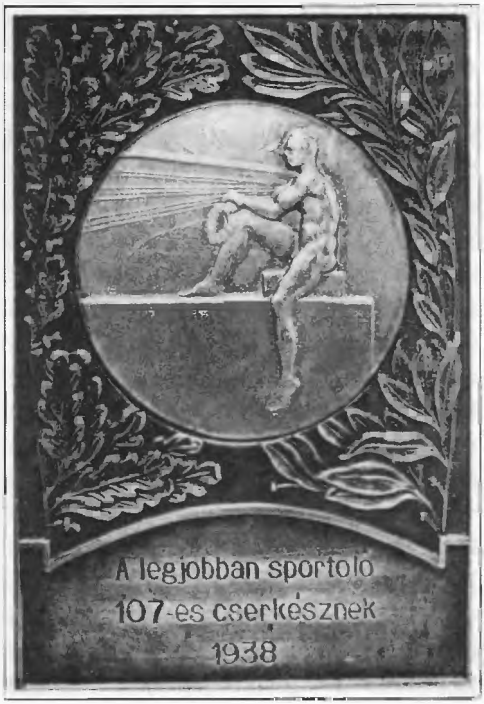

A testnevelésnek és a sportnak az elvei, amelyek a gyakorlatot befolyásolták, de maguk a megvalósítás módozatai is meglepően előremutatók. A professzionizmus, a sportindividualizmus, a mindenáron való rekord- (győzelem-)hajhászás, a jellemromboló versengés, a sportnak mint produkciónak tömegbódító, passzív élvezetre csábító egyoldalú hatása idején vallották: „Nálunk a sport nem öncél, hanem a test józan edzése és nevelése, a verseny célja nem utolsósorban a küzdelemmel járó akaraterő-nevelés, a testi ügyesség mellett a figyelem, találékonyság, a közért való odaadás és más lelki tulajdonságok fejlesztése is. A játék a test és a lélek felüdítő vakációja, alkalom, hogy szabadon, tetszésünk szerint úgy töltsük el az időt, ahogy jólesik. Javunkra pedig csak az van, ami frissebbé, erősebbé tesz."

A cserkészet állásfoglalása a testnevelés és sport kérdéseiben elkötelezettséget jelentett a tömegek testnevelésével, a militarizálással kapcsolatban is. Az alapállásból következtek a részterületeken érvényesülő megoldások is. A cserkészet fő törekvéseiből következően elfogadta az államhatalom által meghatározott ifjúságnevelési-képzési célokat, munkájában az ellenforradalom győzelme után jóval nagyobb hangsúlyt kapott a testnevelés és sport katonai előkészítő jellege. Ez a jellegmódosulás aggodalmat ébresztett azokban, akik felismerték, hogy a cserkészek fizikai nevelését végül is saját humánus érdekei ellen kívánják felhasználni.

A testnevelés és sport egyes ágazatainak fejlesztése egyben a rover-probléma megoldásának keresését is jelentette. Különösen így volt ez a vízisportok esetében.

A szövetség és a csapatok gazdasági vállalkozásai az anyagi függőség csökkentését és a cserkészek gyakorlati életre nevelését egyaránt célozták

A vizek – folyók, tavak, patakok – rabul ejtették már a cserkészet „úttörőit" is. A cserkészetnek jelentős szerepe volt a hazai vízisport tömeges elterjesztésében. A húszas évek elején a Magyar Sajkás Cserkész Testület a 14 éven felüliek vízi életének szervezésére alakult. A szinte nulláról induló magyar vízicserkészet már az 1927. évi dániai „tengeri cserkészversenyen" sikert sikerre halmozott. A tihanyi víziközpont alapjainak lerakása és a vízi cserkésztelepek létesítése jelentős előrelépés volt.

A komolyabb továbbhaladáshoz arra volt szükség, hogy „valaki" a vizesek „hóna alá" nyúljon. Ez a „valaki" már régóta felfigyelt a cserkészetben, így a vízicserkészetben is rejlő nagy testnevelési és technikai lehetőségekre. Ez pedig nem volt más, mint a Hadügyminisztérium. A trianoni békeszerződés katonai korlátozásai miatt a vízicserkészeket karolták fel a cserkészetben meghonosodó motor nélküli siklórepülő-sport kifejlesztésekor. A húszas évek második felében Rotter Lajos mérnök-repülő vezetésével a fiatalok egy kis csoportja nekilátott az első sikló repülő megépítéséhez. A Budaörsön létesített motor nélküli repülőtelep első C-vizsgása Vitéz Hefty Frigyes repülő tiszthelyettes volt. Ebbe a munkába kapcsolódtak be azután a cserkészek is. A két különleges tehetségű fiatal repülő, Rotter Lajos és Steff Tibor – Hefty Frigyes ambícióját és a szövetség támogatását felhasználva – lerakta a világon elsőként a cserkészrepülésnek, mint nevelési ágazatnak az alapjait. A magyar cserkész

repülők az 1933-as gödöllői jamboreen, ahol önálló nemzetközi repülőtábor működött, új nevelési lehetőségre mutattak példát a világmozgalom képviselői előtt. Vízen és a levegőben elsősorban tavaszinyári időben lehetett cserkészkedni, de a cserkészéletnek ki kellett tölteni az egész esztendőt. Ezért volt különös jelentőségű – a cserkészotthonok kialakításán túl – a téli sportok felkarolása, feltételeinek megteremtése. Elszigetelt kísérlet maradt a IX. hadtestparancsnokság által szorgalmazott lovas cserkészalakulatok létrehozása.

A gyakorlati nevelő munka tehát egyre sokoldalúbbá vált, igyekezett átitatni a cserkész egész életét. A cserkésznevelés itt is arra törekedett, hogy a fiatalok ne csak egy-egy gyakorlati részismerettel gyarapodjanak, hanem képességeik fejlesztésével együtt, annak szerves következményeként gazdagodjanak jól hasznosítható elméleti tudással is. A cserkészeket nemcsak úszni tanították meg (legalábbis ez volt a minimális követelmény), hanem átadták nekik a vizet járó ember minden hasznos ismeretének nem csupán elméleti, hanem főleg gyakorlati alapjait is.

A sajtónak a cserkészetben is nagy jelentősége volt. Magára vállalta mindazt, ami az újságírás, szerkesztés, terjesztés sajátja, de mindezen túl igyekezett eredetit is nyújtani. Azon fáradozott, hogy olvasói körében, sőt, azon túl is sugározza a cserkészet „szellemét". Szólt az ifjúsághoz, ifjúsági vezetőkhöz, s az ifjúság dolgai iránt fogékony olvasókhoz.

Lehetőségeket igyekezett nyújtani a kisközösségek, az egyének számára, ugyanakkor az országos mozgalom egységes irányú fejlesztése lebegett a szeme előtt. Hatottak rá a különféle hazai és külföldi ifjúsági sajtótörekvések, a „nagy sajtó" és

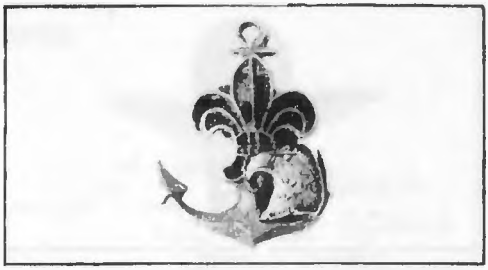

Vízitábor-emlékjelvény 1928-ból

az „igazi" irodalom, a mozgalmon belüli fejlődési tendenciák és a vezetésben egymással is vetélkedő csoportok erőviszonyai.

A központi lapok belső szerkezete, különösen addig, amíg a vezetők, kisfiúmozgalmak és az öregcserkészek nem teremtették meg a maguk külön sajtóját, azt a szerkesztői igyekezetet mutatta, amely minden igényt megpróbált kielégíteni. A sokoldalú, gyakorlati, illetve a gyakorlatban is felhasználható ismeretek terjesztésével már ekkor is jól szolgálták a fiatalok érdeklődését, „cserkésztudományuk" fejlesztését. Különösen a Mi Lapunk közölt változatos olvasnivalót. Cserkészhírek, a cserkészetről szóló hosszabb lélegzetű írások jelentek meg a napilapokban, sőt, a folyóiratokban is. Nem egy közülük külön cserkészrovatot is nyitott. A cserkészet támogatásában el-

Gomblyukba tűzhető repülőcserkész-jelvény

sősorban a legnagyobb példányszámban terjesztett katolikus lapok jártak az élen. A kör jobbára csak a húszas évek vége felé, a jelentősebb sikerek nyomán tágult.

Beigazolódott, hogy a központi sajtó – bármilyen színvonalas és vonzó küllemű legyen is – nem képes betölteni a helyi, s főleg a csapatlapok fontos mozgalmi hivatását.

Mi volt a helyzet a cserkészirodalom terén? *Dominik Gyula* úgy ítéli meg, hogy a „cserkész irodalom túlnyomó többségében silány és dilettáns próbálkozások összessége, amely nem éri el az ifjúsági regények átlagos színvonalát sem. Kétes értékük csupán politikai irányú agitatív hatásukban van". *Kápolnai*nak, aki terjedelmes munkájában viszonylag nagy teret szentel a „cserkészművészeteknek", megértőbb, enyhébb az ítélete. Ő – elsősorban az egyes művek népszerűsége alapján – az elismerést sem tagadja meg némelyiktől.

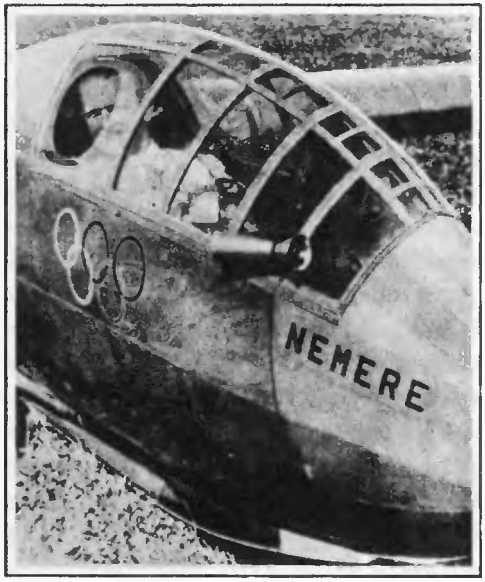

Rotter Lajos a „Nemeré"-n, a Kielből Berlinbe való visszarepülés startjánál

A szövetség, ismerve a könyvkiadás jelentőségét, az 1919-es fordulat után nem kívánt teret adni olyan cserkészkiadványoknak, amelyek bármilyen vonatkozásban eltértek a hivatalos irányvonaltól. Saját kiadóvállalat alapításával kívánták elejét venni a „széthúzásnak". A kiadóvállalat híven követte a szövetség célkitűzéseit. A kiképzés-nevelés céljait szolgáló munkák folyamatosan hagyták el a nyomdát. A nem kimondottan szakjellegű kiadványok alig fogytak. Ezek közé tartoztak az ún. „jellemfejlesztő művek", amelyek a cserkészmozgalom erkölcsi támaszát adják. Ezek többsége nem szövetségi kiadásban jelent meg. A következő csoportot költemények, színdarabok, regények, elbeszélések alkották. A regények fogytak legkevésbé.

A cserkész vidám és meggondolt – állítja a törvény. A vidám fiatalok szeretik dalban is kifejezésre juttatni érzéseiket, így a cserkészek is énekelnek otthonaikban, kirándulások alkalmával, utazás idején és táborozáskor egyaránt. A cserkészet mint ifjúsági mozgalom, sajátos műfaji igényeket is képviselt. A vezetés, különösen az első korszakban, nem képviselt egységes álláspontot a cserkészek zenei nevelésével kapcsolatban. Ez szinte kizárólag dalkultúrájuk alakítását jelentette, s mint a cserkészélet területén általában, itt is uralkodó volt a külföld utánzása, a hazai műdal, menetdal (katonadal),

REPÜLŐTEREK

Gépállomány

Fsz.	Alakulat	Zögling	Hols der Teut.	Grunau Baby	Goenningen	Karakán	Adler	Összesen
1.	Központi rep.	1(1)	2	2	1	1	(1)	10 (2) épül
2.	13. Ezermester cs.	1		(1)				1 (1)
3.	366. Végvári cs., Sopron	2	(1)					2 (1)
4.	248. Vas cs., Ózd	2	1					3
5.	Miskolc-Diósgyőr cs.	2		(1)				2 (1)
6.	Szentesi cserkészek	2						2
7.	Szombathelyi cs.	1						1
8.	57. Máv Haladás cs.	1						1
	Összesen	15 (1)	3 (1)	2 (2)	1	1	(1)	22 (5) épül

A központi telep gépei (Hármashatár hegy)

Fsz.	Év	Név	Típus	Fsz.	Év	Név	Típus
1.	1933	Karakán, C—0406	Kar.	7.	1935	Bendegúz, C—0402	Gr. Baby
2.	1933	Álmos, B—0402	Hols d. T.	8.	1935	Kasszián, C—0403	Gr. Baby
3.	1934	Kócsag	Vízi	9.	1937	A—0406	Zögling
4.	1934	Tohotóm, B—0403	Hols d. T.	10.	1937	Wolf, C—0405 (német ajándék)	Goenningen
5.	1935	Apród, A—0404	Zögling	11.	1937		Zögling
6.	1935	Farkaskölyök, A—0405	Zögling	12.	1937		Adler

népdal felhasználása nyersanyagként. A „szerzők" többnyire új „cserkészszöveget" írtak a közismert dallamokra. Az igazi népdal ennek a körnek a peremére szorult, egyes csapatok (például Karácsony Sándoré) ápolták ekkor csupán.

A húszas években két jelentős mozzanata volt a cserkészdalkultúrának: a „hurrá"-

Fatönk felhasználása a táborban.

napet" is, sőt nemi mesterkedéssel gyárthatunk „madárfürdetőt" is.

Ügyesebb fiúk meg virágtartót is készíthetnek, melyből paprány és örökzöld üdvözölheti a tábort.

Azonban nemcsak a felépítésnél, hanem egészen aprólékos berendezési munkáknál is mindenütt felhasználhatjuk a fát.

Kaputervek.

Minden famunkánál azonban jegyezzük meg annak a munkának a legfontosabb szabályait:

1. Élőfát csak szükség esetén sértünk meg.
2. Vigyázzunk magunkra és másokra, mert ami a fát elvágja, az ugyanúgy elvágja a csontot is.
3. Éles szerszámmal lehet a legszebben, leggyorsabban és legveszélytelenebbül dolgozni.

Zászlórudon, sátorközéprúdon, kedvesen érvényesül egy-egy szépen bekeretezett cserkészlevelezőlap vagy kép. Igen szép és ízléses keretet készíthetünk, ha lehántolatlan fagallyakból téglalapalakú keretet faragunk. A találkozási helyen mindkét gallyat kisse berovatkoljuk, véguket pedig egyenesre vagy hegyesre faragjuk. Ugyancsak szép, ha a keretet ízléses mintak szerint kifaragjuk. Fakeretnek igen alkalmas a fehérszínű nyírfaag.

Székelyfaragású oszlopok a tábor díszítéséhez.

Néhány oldal az 1928-as és 1935-ös Tanár Győző dr. szerkesztette Cserkészkönyvből

és a „kesergő" irredentizmus otromba támadást intéz a többrétegű cserkészdalkultúra kisajátítása érdekében, ugyanakkor felerősödik és egyre jelentősebb mozgalommá lesz a Bartók–Kodály nyomdokán indulók erőfeszítése. Míg a húszas évek első felében az első, addig az évtized végén már a második törekvés játssza a jelentősebb szerepet a cserkészdalkultúra fejlődésében. Bárdos Lajos és segítői – az Éneklő Ifjúság mozgalmának megteremtői – egyengették az utat, hogy a magyar cserkészek is eljussanak a tiszta forráshoz, ne csak a népdalokhoz, de a klasszikus művekhez is. A mozgalom irányítói – főként erkölcsi meggondolásoktól vezettetve – léptek fel határozottan a korabeli divatos társastáncok ellen, helyette az ún. „történelmi táncokat" szorgalmazták. Ugyanakkor a falumunka erősödésével együtt növekedett a népi tánc iránti érdeklődés is.

Énekhez, zenéhez, tánchoz jól illeszkedett az ember ősi kifejezési eszköze, a színjátszás. A szerzők változatos műfajú színpadi műveket írtak, nem is csekély számban, a cserkészszínpadról nyíló „kilátások" mégis elkeserítették a körbetekintőket. „Cserkészelőadásokról írva – állapították meg a *Vezetők Lapjá*ban – kénytelen vagyok bevallani, hogy soksok szomorú tapasztalat és kedvetlen este emléke zsong körülöttem... igen közelfekvő a veszély, amelyet a cserkészszínpad egyik mestere egyszer úgy fejezett ki: „a cserkészszínpad tömegesen gyártja a tehetségtelen, ripacs-gyermekszínészeket".

1926-ban a szövetség vezetői lehetőséget kaptak, hogy a „rádió-hírmondó" útján minden csütörtökön délután hírverő előadást tartsanak. 1929-ben már rendszeres cserkészműsor indításáról folytak tárgyalások. Az igények összegezését szolgáló kérdőívek tanúsága szerint a leendő hallgatók döntő többsége szórakoztató előadásokat (31 szavazat), tábori életről szóló beszámolókat, élményeket (22 sza-

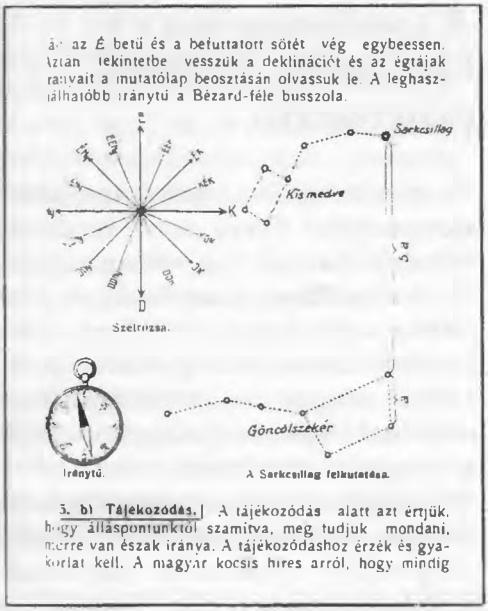

az É betű és a befuttatott sötét vég egybeessen. Aztán tekintetbe vesszük a deklinációt és az égtájak ránvait a mutatólap beosztásán olvassuk le. A leghasználhatóbb irányú a Bézard-féle busszola.

5. b) **Tájékozódás.** A tájékozódás alatt azt értjük, hogy álláspontunktól számítva, meg tudjuk mondani, merre van észak iránya. A tájékozódáshoz érzék és gyakorlat kell. A magyar kocsis híres arról, hogy mindig

A gyors és pontos tájékozódás: cserkészerény!

Itt csak röviden jelezzük a próbák *tartalmát*, a részletes követelményeket és a jelvényeket külön füzet közli *Különpróbák* cím alatt. (Cserkészszabályzatok sorozat 4. szám. Bp. 1933.)

Akinek *öt* különpróbája van, az *úttörő* cserkész és külön jelvényt viselhet a bal ingmellén. *Tíz* különpróbával *bagolycserkész*, tizenöttel *ezermester*, húszszal *fehérholló* és huszonöttel *turulcserkész* címe jár. A turulcserkész a legmagasabb fokozat, melyet cserkészfiú elérhet. A jelvények: csákány, üllő bagoly, 1000-es szám, holló és kiterjesztett szárnyú turulmadár, karmaiban karddal.

Néhány különpróbajelvény

vazat), pedagógiai tárgyú előadásokat (21 szavazat) kért. Jellemző, hogy idegen cserkészetről szóló tájékoztatást mindössze egy adatszolgáltató kívánt. A rádió mellett a film, a diafilm is jól segítette a bel- és külföldi hírverést és a cserkészek oktatását.

Mindazt a nevelési eszközt és módszert, amit eddig említettünk, egységbe fogta a mozgalom hivatalos ideológiai-politikai alapeszméje, a keresztény-nemzeti fajvédelem, az irredentizmus és a „kultúrfölény" szolgálata. Nem találni a cserkészetnek olyan megnyilvánulását, amelyben ne munkálkodnának az említett szándékok.

1929-ben 296 csapatból 26 állatnevet, 132 pedig történelmi személyiség nevét viselte, de ezek közül 64-é ismétlődött. A szövetség helytelenítette, hogy a „magyar Géniusz számtalan nagyja" nem kap helyet a cserkészetben. Javasolta, hogy állítsanak össze egy olyan névsort, amely a „magyar faj abszolút értékeit, vagy a korukat tekintve relatív nagyságait azzal a tisztelettel veszi körül, melyet megérdemelnek". A múlt hősei mellett találják meg a ma hőseit is, keressék és tiszteljék őket, a magyar pásztortűz és a cserkésztábortűz mellett; rendezzenek irredenta tábortüzeket is. Vidéki cserkésznapokon lasszó-, krinolin-, kerékpár-, görgő- és monociklibemutató mellett szerepelt zenés magyar tánc, puska-, tűzoltó-, zászló-, fokos- és karikagyakorlat, Magyarország „kettős határa" és még sok más látványosság. Jamboree filmmatiné előtti műsor a következőkből állt: cserkészinduló, a parancsnok megnyitó beszéde, képsorozat vetítése, Koszter atya egy monológja (Jóska bácsi cserkész lesz...), kuruc és cserkészdalok. Ezután vetítették a jamboreeről készített filmet, majd csatakiáltásokat hallhatott a közönség, s végül ismét két rövidfilm vetítése zárta az eseményt. A sajtó „Mi nem feledhetünk!" rovatában vezette el olvasóit az „utódállamokhoz" csatolt területekre.

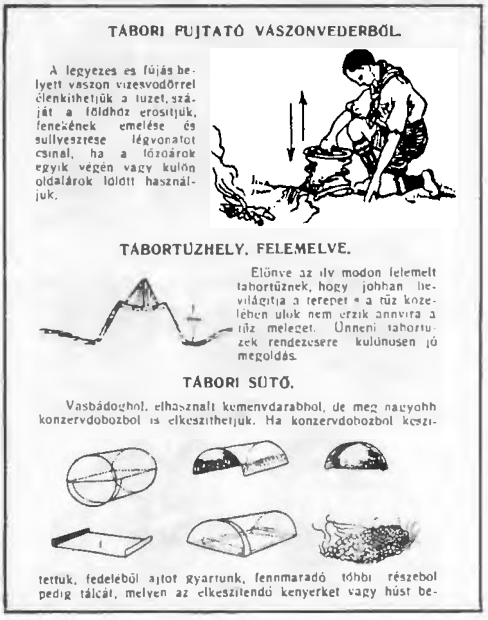

TÁBORI FUJTATÓ VÁSZONVEDERBŐL.

A legyezés és fújás helyett vaszon vízesvödörrel élénkíthetjük a tüzet, szájat a földhöz erősítjük, fenekének emelése és süllyesztése légvonalat csinál, ha a tőzárok egyik végén vagy külön oldalárok lódott használjuk.

TÁBORTŰZHELY. FELEMELVE.

Előnye az ily módon felemelt tábortűznek, hogy jobban bevilágítja a terepet s a tűz közelében ülők nem érzik annyira a tűz melegét. Ünneni tábortüzek rendezésére különösen jó megoldás.

TÁBORI SÜTŐ.

Vasbádogból, elhasznalt kemenydarabból, de meg nagyobb konzervdobozból is elkészíthetjük. Ha konzervdobozból készítettük, fedeléből ajtot gyartunk, fennmaradó többi részebol pedig tálcát, melyen az elkészítendő kenyerket vagy húst be-

A gyakorlati életre nevelés eszközei

A külföldiekkel levelezőket arra intette a Magyar Cserkész, hogy minden levelükben írjanak egy-két szót a „magyar ügyről". Az országos figyelemkeltő cserkész-távjeladás és -továbbítás alkalmával lepecsételt szöveg így szólt: „Isten adjon feltámadást édes hazánknak!"

Az előzőekben jobbára a hivatalos „gyűrűt" vázoltuk fel, józanító ellenhatásoktól függetlenül. Különösen az említett nevelésre érzékenyen reagáló személyiségek esetében itt találhatjuk meg azoknak a reflexeknek az alapját, amelyek felnőtt korban akaratlanul is (túlhaladottan és vállalásuk nélkül) a felszínre törnek. A fiatalkori nevelés alapos ismerete nélkül ezeket nem lehet helyesen megítélni, s a velük szembeni magatartás sem lehet eredményes.

A cserkészet és az ideológiai, politikai progresszió

Az egész mozgalom történeti megítélése szempontjából fontos annak tisztázása, milyen volt a cserkészet viszonya a haladó ideológiákhoz, mozgalmakhoz, pártokhoz, a Szovjetunióhoz. Hogyan alakult elvi álláspontjuk és gyakorlati munkájuk a magyar munkásifjúsággal kapcsolatban? (A parasztifjúsággal összefüggő magatartásukról külön szólunk.)

A Tanácsköztársaság leverése után az újjáalakult szövetség politikai-ideológiai álláspontjából következően a legellenségesebben a kommunisták (gyanúsak) ellen lépett fel, sok esetben hangulatkeltően, tendenciózusan azonosítva őket a „zsidókkal". 1920-ban és 1921-ben ismételten, de még 1924-ben is tesznek lépéseket az „álcserkészek", a „vadcserkészek" ellen, akikben a „destrukció" képviselőit vélték felfedezni. A leventemozgalom túl „lanyhának" ítélte a cserkészet baloldalellenes munkáját: „Nem elég a cserkészet – harsogta –, alkossuk meg egy nemzeti és faji sajátosságunkhoz mért magyar ifjúsági mozgalom rendszerét és annak kereteit. (Így) Sohasem lehetne... többé Magyarországon Galilei-kör és más egyéb, patkányhadat tenyésztő intézmény." Pedig a „tisztogatás" ernyedetlenül folyt a társadalomban és a cserkészetben egyaránt. 1922 januárjában feloszlatták például a Kispesten addig igazolás nélkül működő Bocskay-csapatot „botrányos viselkedése" miatt. A proletárdiktatúra mellé álló nevelőket ilyen indoklással menesztették: „Neki nem kell (itt M. Z.-néről volt szó G. F.) a vallásoktatás, nem kell a haza integritása, ellenben kellenek az új eszmék,

melyek előtte oly magasztosak... Az ifjúság oktatására semmi szín alatt sem alkalmas." Felelősségre vonás, üldözés, büntetés, bújdosás, és sokaknak az emigráció lett az osztályrésze, akik a gyermekmozgalom haladó fejlesztésén fáradoztak.

Az ingatag, mindenütt és mindenben ellenséget gyanító hatalom, főként a szervezett munkásság kitűnő fegyverétől, a sztrájktól félt. 1921 tavaszán a Magyar Nemzeti Szövetség szervezte azokat az erőket, amelyeket egy esetleges országos általános munkabeszüntetés alkalmával felhasználhatnának. Ezzel keresték meg a Magyar Cserkészszövetséget is, melyre a válasz az volt: „elvben készségesen hozzájárulunk erőnk szerint a segítéshez."

1924-ben a cserkészet saját bőrén érezhette az aléltságukból újra erőre kapó proletárszervezetek harci erejét. A nyomdászok sztrájkja miatt mindkét hivatalos lapjuk csak kétheti késéssel jelenhetett meg.

A szociáldemokrata párt törvényes működési lehetőségének egyik értékes következménye volt, hogy – a külföldi példákon is lelkesülve – szervezhette, nevelhette a munkásosztály legfiatalabbjait, velük együtt, segítségükkel szüleiket is. A gyermekbarát-mozgalom kezdettől fogva vetélytársa volt az ellenforradalmi

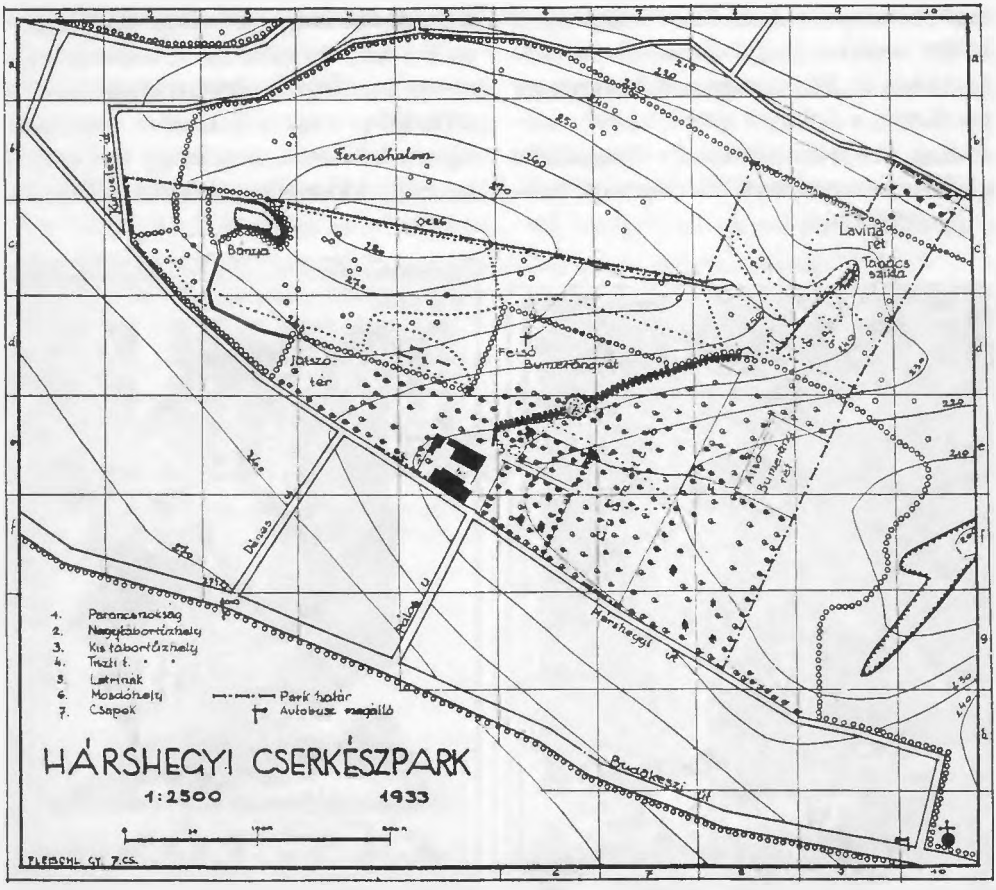

A Hárshegyi Cserkészpark, a magyar vezetőképzés központja

rendszer kisgyermekmozgalmainak. A mozgalom vezetése és a cserkészettel is szoros kapcsolatban álló külső erők – elsősorban a katolikus egyház – ennek megfelelően kezelték, minden megmozdulásukat gondosan figyelték, s ahol csak a legkisebb lehetőség adódott, gáncsolták őket. 1923-ban például kétszer jelentették az országos vezető tisztnek, hogy a „Magyar Munkások Gyermekbarát Egyesületének cserkészcsapata, mint igazolatlan csapat, már kalapot és cserkészruhát visel". Az országos ellenőrző válasza: „...hagyják, ezzel csak tovább rontja igazolási esélyeit."

A cserkészet nem elégedhetett meg a puszta elutasítással, s a védekezés különféle módozatainak alkalmazásával, el kellett szánnia magát cselekvő, támadó lépésekre is. Az ellenforradalmi rendszer igyekezett a dolgozó osztályokkal, elsősorban a proletáriátussal elfogadtatni „keresztény-nemzeti" ideológiáját, próbálta eltéríteni őket a nemzetközi forradalmi mozgalomtól. Ezt a feladatot vállalta – többedmagával – a dolgozó fiatalokkal, a munkásifjúsággal kapcsolatban a Magyar Cserkészszövetség is.

Az OIB már 1921 októberében foglalkozott a munkásifjak (iparos- és kereskedőtanoncok) között megindított cserkészmunkával. Az ügyvezető elnök kérte: határozatilag mondja ki az IB azt, hogy a „munkásifjak közötti cserkészmunkát is programjukba veszik". A szövetség kapcsolatba lépett a hasonló irányban dolgozó szervezetekkel, így például 1921-ben a Keresztény Munkások Országos Szövetségével. Két évvel később, az egyik nagy múltú cserkészcsapat kezdeményezésére a szövetség előterjesztéssel fordult a népjóléti és munkaügyi miniszterhez. Kérték, törvényhozási úton intézkedjék, hogy valamennyi munkaadó legyen kötelezve arra, hogy tanoncának a nyári időszakban kétheti teljes sza-

badságot adjon illetményeinek elvonása nélkül, valamint a nagyobb ipari (gyári) üzemek legyenek kötelezve arra, hogy tanoncotthonokat rendezzenek be.

„Az indoklás – hangsúlyozták az előterjesztés készítői – írásbeli előterjesztését azért nem javasoljuk, mert a nyilvánosság (parlament) elé amúgy se lehet azzal az indokkal jönni, amit mi kívánunk elmondani, viszont ha általános szociális érdekekre hivatkozással a fenti rendelkezéssel törvényerejű leend, ennek a cserkészmunka fogja elsősorban hasznát venni." A szövetség két legyet akart ütni egy csapásra: biztosítani a tanonccserkészek nyári táborozását, és egy hatásosnak látszó gesztussal kiemelni a munkásifjúság érdekvédelmében játszott szerepét. Nagy szüksége lett volna erre a szociáldemokraták által irányított szakszervezetek tényleges érdekvédelmi munkájával szemben. Kezdeményezéseik azonban nem vezettek eredményre, a Gyáriparosok Országos Szövetsége és a kisiparosok-kiskereskedők rétege ridegen elzárkózott minden engedmény megadása elől, Trianonra, az alig javuló gazdasági helyzetre hivatkozva.

A szövetségnek egyelőre meg kellett elégednie a tanonccsapatok erkölcsi és kisebb anyagi támogatásával. Az e téren végzett munkájában 1925–1926 fordulóján következett be számottevőbb változás. Hátterében könnyen felismerhetőek a mozgató okok: a nemzetközi és a hazai forradalmi munkás- és ifjúsági mozgalom erőre kapása, előrelendülései. Ugyancsak ösztönözte a tanonccserkészet iránti figyelmet a leventeintézmény kiépítését felgyorsító végrehajtási utasítás megjelenése, amely a leventeköteles cserkészek további munkájának, végső fokon a két szervezet egymáshoz való viszonyának halogatás nélküli rendezését követelte.

Először, majd ezután többször is szóba került az iparostanoncok (százezer fő körül mozgó) száma, s a parasztifjúságé is,

A Magyar Cserkész mellett megférték más ifjúsági- és cserkészlapok is

MAGYAR IFJUSÁG

SZERKESZTI SZONDI BÉLA

Ünnepi szám a KIE 50 éves jubileuma alkalmából

Tartalom:

Ára 50 fillér

A 102. számú Ganz-cserkészcsapat érme 1921-ből

amelynek nagyságáról hallgattak a statisztikai kiadványok. Ezzel is érzékeltetni kívánták a cserkészet előtt álló feladat, lehetőség és felelősség nagyságát. Országos tisztiértekezleteken vitatták meg a tanonccserkészet fejlesztésével kapcsolatos problémákat. Megállapították, hogy a helyzet csak lassan javul, a gyárak ugyan többnyire szabadságolják tanoncaikat a táborozások idejére, a mesterek viszont csak akkor, ha személyes tapasztalatokat szereztek a cserkészet rájuk nézve is kedvező hatásáról (szelídebb, szófogadóbb, jobb munkásuk lett-e a cserkésztanonc).

Ettől fogva jobban szorgalmazták a vegyes csapatok szervezését, több műegyetemi hallgató bekapcsolását a munkába, hogy később „mint gyárak vezetői, fellendítsék a mozgalmat". Hangsúlyozták az otthonok nevelő értékét. Véleményük szerint „testi és lelki tisztaságra a cserkészotthon nevelhet". Fontosnak tartották a tanonccserkészek kulturális nevelését, tanulási kedvük felkeltését. Nélkülözhetetlennek vélték a széles körű kapcsolat kiépítését a megbízható munkaadókkal a fiúk elhelyezése érdekében. Elhatározták, hogy a „cserkészetben minden társadalmi osztály megkülönböztetést" kerülnek, még az elnevezésben is, tehát a jövőben nem fogják használni a „tanonc" jelzőt sem. A tét változatlanul a tanoncifjúság megnyerése, ezért kívánják az állami munkaközvetítés bevezetését is. Fontos, hangoztatták az 1926. november 6-án tartott országos tiszti értekezleten, mert „ezáltal véglegesen magunkhoz láncolhatjuk a fiúkat. Ha másként nem megy – és többnyire ez volt a helyzet –, közeledjenek egyénileg hozzájuk" – tanácsolta a *Jóbarát*. Bizonyára túlzott, de a tényleges helyzet lényegét jól látta az a szentesi parancsnok, aki többek között ezeket írta felterjesztésében: „Szerintem a tanoncifjúság eddig teljesen magára volt hagyva. Nem volt semmilyen szervezete, amely az itt is nagy erővel, titokban szervezkedő nemzetfelforgató elemekkel szemben védte volna."

A szövetség tapasztalta, hogy a munkásmozgalom ideológiáját, politikáját, a Szovjetunió történetét és jelenét illetően rendkívül nagy a tájékozatlanság, a vezetők nem képesek elfogadható, tényeken alapuló érveket szembeszegezni a baloldal agitációjával. Ezért adtak ki 1926 novemberében bizalmas belső tájékoztatót, amely vázlatosan tekintette át a bolsevik párt történetét. A következtetés: „Isten és nemzet ellen irányított mozgalom, amely az emberi gyengék és a tömegek tehetetlenségét használja fel eszközül a jelenlegi keresztény civilizációnak tönkretételére..." Az öregcserkészek próbájába beillesztették „A szabadkőművesség és a kommunizmus tanainak és európai erőviszonyainak" megismertetését.

1925 tavaszán hevesen tiltakoztak a csehszlovákiai „vörös cserkészek" létezése ellen. 1927–1928-ban vizsgálatok folytak a kommunistagyanús cserkészek felkutatására, közben irredenta-cserkész-ünnepély-ellenes akciót szervez a megalakult magyar forradalmi munkásszervezet, az MSZMP ifjúmunkás

alosztálya. A bányászok között dolgozó cserkészvezetők kénytelenek voltak rádöbbenni arra, hogy eredményt csak akkor érhetnek el, ha a fiúkat már nyolcéves korukban „kiragadják" a szülők „nem kívánatos" (értsd: szocialista) szellemi és lelki hatása alól. Ennek érdekében kiscserkészrajok szervezésével próbálkoztak itt. Az összeütközések ismétlődnek, az 1926. évi nemzeti nagytáborban tanúsított magatartása miatt is elbocsátottak állásából tanonccserkészt. A miskolci (II.) cserkészkerület panaszolta a VKM-nak: „A szociáldemokrata szakszervezetek nyomása a cserkészeinkre, de különösen a tanonc-cserkészekre, mindinkább észrevehetővé válik." A kérdést így teszik fel nekik: vagy belépnek a szakszervezetbe, vagy az üzemvezető kidobja (elbocsátja) őket. „Inkább elveszít egy cserkészt, mint 25-30 munkást... akiknek pótlása, ha azok szakmunkások, sokszor az üzem megakadását jelentené." A kerületi IB 1926 decemberében foglalkozott a kialakult helyzettel, és most a VKM-től kért védelmet. „Szomorú szívvel kell látnunk – írták a kerület vezetői –, hogy 1919 tanulságai hamar feledésbe mentek. Az éhes farkasok már ismét itt ólálkodnak..." Kérik: „a szakszervezeti törvény megalkotásánál hatalmas szavával vegye védelmébe a cserkészetet... hasson oda, hogy az állami és állami támogatást élvező üzemeknél, az ipari és kereskedelmi tanfolyamoknál részesítsék előnyben a cserkész ifjakat." Segítsége nélkül romba dől, amit építettek.

A szövetség még pontosabb tájékoztatást adott felettesének. „Sajnos azonban – jelentették a VKM-nek – azt is tudjuk, hogy nemcsak Miskolcon áll így a helyzet, hanem Budapesten és egyebütt is... Ennek orvoslása, mivel ilyen erős szervezettel állunk szemben, a mi hatáskörünkön kívül áll, de föltétlenül azok közé tartozunk, akik az illetékeseket működésükben támogatják. Ezen bajok gyógyítására, ill. eliminálására annak idején írásban tettünk jelentést a Kormányzónak (a Kereskedelmi Minisztérium, FM, BM), a VKM illetékes osztályánál pedig a dolog természeténél fogva terjedelmesebb szóbeli jelentést tettünk. Mindenfelől azt a biztatást kaptuk, hogy szakszervezeti és tanonctörvény megalkotásánál jelentéseinket figyelembe fogják venni... ezen bajokat egy részleges rendelettel gyógyítani nem lehet." Így igaz. Fúvószenekari felszereléssel, modellezéssel, rádióépítéssel, népdalénekléssel és még sok, önmagában vonzó nevelési módszerrel, eszközzel lehetett elviselhetővé tenni az adott létviszonyokat, de gyökeresen megváltoztatni...?

Ugyanígy meddőnek bizonyult a „szabadkőművesek" elleni fellépés. A szövetség pontos listát készíttetett a páholytagokról és az evvel gyanúsíthatókról, s azt megküldte minden kerületnek. Azok a bizalmasan kezelt lista alapján ellenőrizték a hozzájuk befutó jelentéseket. A velük szembeni fellépés elnéző, tapintatos volt.

A szociáldemokraták és a gyermekbarát-mozgalom iránti érdeklődés, főként a katolikus egyház részéről, 1927–1928 körül fokozódik. Elsősorban, amit a szomszédos Ausztriában tapasztaltak – ahol több volt a Vörös Sólyom, azaz a „vörös cserkész", mint az „igazi" – döbbentették meg az érdeklődőket. Siettek is közzétenni azokat. Az 1928-ban megjelenő „Gyermekbarátok. Teendőink a Gyermekbarátmozgalom ellenében" című írás szerint másfél millió gyermekre hatnak. A munkások gondoskodnak „élelmezési és ruházási akciókról, napközi otthonokról, gyermeknyaraltatásról, ki-

rándulásokról, tanulmányi utazásokról, mese- és játékdélutánokról, leckeírókról, könyvtárakról, ünnepélyekről stb." Ezeknek az adatoknak sorolásával a cikk szerzője igyekezett a mozgalom követendő gyakorlatát bemutatni, hogy annál hatásosabban ecsetelhesse ezen „egyoldalú, materialista" nevelés csődjét. Végezetül számszerű adatokkal bizonyította, milyen kevés történt itthon az ilyen mozgalmak ellensúlyozására. Tegyenek többet – szól a cikket záró felhívás –, mert ha nem, Budapest „vörös lesz".

Ez a veszély a gazdasági világválság kibontakozásával párhuzamosan nőtt. Ennek megfelelően igyekezett válaszolni rá az MCsSz is.

A 327-esek egy levele arra enged következtetni, hogy 1930-ban (?) már létezett egy, a szövetség által indított mozgalom is a „kültelki" munka fellendítésére, amelytől a nevezett csapat öregcserkészei a „vörös rém, a zsidó rém visszaszorítását" remélték. A *Vezetők Lapja* pedig kimondta „a cserkészet igazi helye az iskolán kívüli ifjúság között van..." A cserkészsajtó nem győzött helyzetükön bánkódni: szegények, elhagyatottak, műveletlenek, testileg-lelkileg tisztátalanok, könnyen befolyásolhatók, vezető nélküliek, kiszipolyozottak, félrevezetettek. Ezért a regösök – javasolják – ne csak a falu népét keressék fel, de vigyenek eredeti népi-nemzeti kultúrát a nyomortelepek, külvárosok lakói közé is. Nélkülözhetetlennek tartják a tanoncok szociális nevelését is, mert annak hiányában „nagyon kétséges, vajon a munkásifjúság felnőtt korában a nemzeti irány mellett, vagy éppen ellene fog-e küzdeni".

Megszívlelendő tanácsok látnak napvilágot. Nagy a nyomor, a puszta létért is küzdeni kell? Megoldás: erősítsék az egymás iránti szeretetet. A tőke, a nagybirtok fojtogat, láncra fűz és moccani sem hagy? Megoldás: annak belátása, hogy nélküle nem élhetünk.

Mi újság a „vörös pokolban"? Erre 1930 decemberében *Koszter* atya igyekszik „korszerű" választ adni. „Ma a szovjet már épít új alapokon új világot. És ez az építő kommunizmus százszor veszedelmesebb, mert az nem emberéleteket gázol le, hanem világrendszert és társadalmakat. Oroszországban ma már egy új világnézetet teremtettek, amelyből hiányzik Isten és nemzet és emberi szeretet; új politikai rendszert, amelyben néhány sötét zseni vezeti a milliókat... Ha ezek egyszer eljönnek, meghal egy sokezer éves világ, és megújul a föld szíve. És nincs ellenük védekezés... Egytől félnek: Istentől. Mert Ő legyőzi őket... a földalatti erők feltörését a mi fiaink kell, hogy megállítsák." Koszterzitz József írása jól mutatja azt is, hogy a Szovjetunióról az 1930-as évek elején, főleg egy minden eddiginél súlyosabb válsággal küszködő társadalom sűrűjéből kitekintve, nem lehetett gúnyolódva szólni, mindazt, ami ott történt, egy kézlegyintéssel elintézni. Ezeknek a cikkeknek a mélyén az eredmények fölötti döbbenet és irigység keveredett a rettegéssel.

Bizonyság erre *Aradi Zsolt*nak a *Fiatal Magyarság*ban megjelent „Bolsevizmus és ifjúság" című írása. „A ma legveszedelmesebb jelensége a Komszomol – s az a munka, amit ez az antikrisztusi alakulat a világon kifejt... Számunkra nem annyira a »szovjet« nevelési elvei a fontosak, mint az ifjú kommunisták és az öntudatlan követők nagy veszedelme. (Az orosz nevelés eredménye)... racionalista gondolkodás, gépgondolkodás, lélektelenség... A Komszomol szervezetei a világforradalom pillérei... Az ifjú úttörők a cserkészek módjára dolgoznak a világ

minden részében; a gyerekek szövetsége is szovjet alakulás... (Oroszországban) tagadhatatlanul megvan a fellendülés és sátáni az összetartás, de valamennyien kihagyják számításukból a halált."

Miközben folyt a többnyire terméketlen elmélkedés a mit tegyünk és hogyan tegyünk kérdéseiről, a „destrukció" elleni harc a régi módon zajlott. A szövetség, immár huzakodás nélkül, bekapcsolódik a Nemzeti Munkavédelem sztrájkellenes szervezkedéseibe, figyelemmel kíséri a gyárak bizalmi férfiait, mert „legtöbbször ezektől függ a gyárakban való felvétel, és ezek az emberek mind ellentétben vannak a cserkészet eszméivel". Mivel a munkaközvetítés eddigi módozata nem vált be, újjal kísérleteznek. Ez a gond egyre súlyosabb, hiszen a válság következtében rohamosan nő a munkanélküliek száma. A növekvő szükség az eddig már elért eredményeket is veszélyeztette. A szakszervezetek viszont következetesen kizárták (valamilyen módon távozásra kényszerítették) azokat a munkásfiatalokat, akikről kiderült, hogy cserkészek. Pénzügyi és pedagógiai akadályokon túl ezért került le a napirendről egy budapesti cserkészinternátus létrehozásának javaslata is. „Ezzel a kérdéssel – figyelmeztette a szövetséget a 32. sz. csp. – nagyon óvatosan és nagy körültekintéssel kell eljárni. A szervezett munkásság már munkahelyén sem nézi szívesen cserkészeinket, úgy hogy a fiúk igen sokszor nem is nyilatkoznak arról, hogy ők cserkészek. Az internátusban való lakás következtében még inkább fennáll az a körülmény, amely cserkész inasaink elhelyezkedése szempontjából feltétlenül figyelembe veendő."

Arról, hogy milyen legyen a cserkészek és a szakszervezetek viszonya, 1931–1932-ben széles körű vita folyt, s a vélemények megoszlottak. Volt aki úgy vélte, nem szabad belépniük, mások szerint – ezt a nézetet képviselte a hivatalos sajtó is – nincs ennek akadálya, de csoportosan tegyék és „törekedjenek vezetőszerepre". „Akárhogy is alakul a helyzet – írta a *Fiatal Magyarság* – a cserkészetnek a szakszervezet sem árthat." Ha a szakszervezetek nem is, az egyre fokozódó kommunista szervezkedés igen. 1929–1932 között egyre-másra érkeznek a szövetséghez olyan hírek, amelyek az egykori Marxfalvától Leninvárosig terjedő „frontszakaszon" zajló ádáz csatározásokról, és apró eredményekről szólnak. Az ózdiak jelentették 1931. évi munkájukról: „A mi iparos viszonylatunkban csak ott van és ott lehet igazi és eredményes cserkészmunka, ahol azt egyenesen a felnőtt cserkészvezető, vagy ő előtte és jelenlétében az ügyesebb és idősebb fiúk végzik, akiknek munkája azonban mindig csak kisegítés lehet... Az Ózd-vidéki csapatok csak úgy tudnak eredményeket felmutatni, ha szorosan együttműködnek. Utánpótlásuk jelenleg aggasztóan csekély."

A szövetség, a katolikus egyház törekvéseivel összhangban főként a sajtópropagandát fokozta. „A Szív" újság kiadóhivatala, a Szociális Missziótársulat ifjúsági csoportja – olvashatjuk egy hercegprímásnak írt jelentésben – és az MCsSz cserkészapród vezetősége elhatározták, hogy a mind jobban és jobban előretörő szociáldemokrata kézben levő gyermekbarát-mozgalom némi ellensúlyozására, többek között egy nagy példányszámban megjelenő és minimális áron adható gyermeklapot indít, amely lap – a „Kistábor" – különösen a proletár gyermekek igényeit lesz hivatva kielégíteni.

A próbák reformálásakor sem feledkeztek meg az internacionalizmus elleni

harcról. „Ezt az alkalmat, írták a *Vezetők Lapjá*ban, meg kell ragadni, hogy tanonccserkészeink a próbák kötelező anyagában kapják azt a nemzeti szempontból felmérhetetlen fontossággal bíró kellő és kívánatos kiképzést, mellyel a nemzetköziség kísérletével szemben védekezhetnek."

A tanonccserkészet, tanonc öregcserkészet kibontakoztatását sürgető írások egymást érték, de jelentékenyebb eredmény még 1932 végén sem mutatkozott. Az e téren folyó cserkésztevékenység nem volt átütő erejű, ahonnan segítséget remélhetett volna, onnan „elvei" fordították el. A szervezett munkásmozgalomról és a haladó gondolkodású szabadkőművesekről van szó, akiket a szövetség változatlanul ellenségének tartott, s úgy is kezelt. Megtiltották például, hogy cserkészcsapat Móra Ferenc nevét viselhesse. Ám a velük szembeni magatartásban – akár a zsidókkal kapcsolatosan is – jellemző kettősség figyelhető meg. Egy bizalmas levélből idézünk ennek igazolására: (A Rotary Clubokról, az oda húzódott szabadkőművesek munkájáról szól a jelentés). „Például Pécsett megépítettek egy gyönyörű mecseki körutat. Kiadtak Magyarországról egy olyan könyvet, amilyen könyv e hazában még nem jött létre. Csináltak a szomszéd jugoszlávokkal szén ellenében – egy igen ügyes gazdasági egyezményt, mely szegény akta jó magyar bürokrácia szerint már évek óta megszületéséről álmodozik valamilyen kereskedelmi miniszteri fiókban. Roppant érzékeny és hatalmas külföldi szervezeteik vannak. Az egész egy alaposan megszervezett vis inertiae, mely nem tudni hol tartja rugóit... Én cserkész szempontból óvakodnék még pénzt is elfogadni tőlük, legalábbis a legcsekélyebb viszonzást sem nyújtva, ha már nagyon akarnak adni." E levél pontos értelmét források hiányában nem tudjuk tisztázni. Az bizonyos, hogy a gyakorlatiasságra, életrevalóságra nevelő mozgalom vezetése rögtön bizonytalanná, tehetetlenné vált, mihelyst a gazdaság, a társadalom, a politika terén kellett határozottan lépniük.

Különösen politikai kérdésekben nem volt kenyerük a nyílt színvallás. Kérdést intéztek a fiatalokhoz, milyen tárgyú előadásokat hallgatnának szívesen a rádió cserkészadásaiban. Az egyik témamegjelölés így szólt: „A magyar cserkészet és a kommunizmus." Az anyag feldolgozója aláhúzta, és nagy kérdőjelet tett utána. Az ilyen kérdések alapos megvitatása helyett szorgalmazták a magyar ifjúság megszervezését, természetesen a „Marx és egyéb kommunista táplálékon felnövekedett gyom" kiirtása érdekében. A *Fiatal Magyarság*ban megjelent cikket már csak adatai miatt is érdemes részleteiben ismertetni. Szerzője úgy látta, hogy a társadalmi szervezkedések két pólusa Róma és Moszkva. A harc különösen az ifjúság körül dúl. Magyarországon az ifjúság szervezettsége, összevetve a nyugati országokéval, csekély. „Nálunk ifjúság alatt a tanuló ifjúságot értik – nyugaton már régen nem. A magyar statisztika módszere nem ad lehetőséget az ifjúság helyzetének megismerésére. Az 1920. évi népszámlálás szerint a 15–19 év közötti fiatalok száma 418 000, 50 000-et nevel az „alma mater" 363 000, tehát 86 százalék már kenyérkereső pályán dolgozik. Ki törődik ezzel a fiatalsággal? – teszi fel a kérdést a cikk írója. – A 258 000 agrárfiatal körül tökéletes csend honol... Pedig micsoda perspektívák!... Az iparban – 14–19 éves fiatalok közül – 105 000 fő dolgozik. Van: Katolikus Legényegyletek Országos Szövetsé-

ge (a protestánsoknak nincs országos szervezete) és Magyar Cserkészszövetség. A levente-egyesületek nem vehetők tekintetbe az ifjúság szabad társadalmi organizációjában. A legényegyletek kb. 10 000 taggal bírnak, kb. 5300 az iparos-cserkészek száma. Ezek egy része – talán nagyobb része – 19 éven felüli, tehát kb. 7-8 százalékra tehető a beszervezett iparosifjúság aránya. Amennyiben a helyzet nem változik, a műhelyek és gyárak fiatalságát nemzeti szempontból rövidesen elveszítjük. Meg kellene teremteni – fejezi be gondolatmenetét a cikk írója – valami magyar ifjúsági tanács-félét, mely ezeket a problémákat komoly vizsgálat tárgyává tenné, a közvélemény elé tárná, és kellő eréllyel követelné a szükséges intézkedéseket." Eredmény: értekezletet tartottak a Belügyminisztériumban... Újabb siker: a pszichoszocializmus feltalálása és propagálása. Mi ez? A kérdésre *Koszter* atya válaszol: „Ennek a forradalmak és más csapásoktól megrázott, újabb forradalmakkal fenyegetett, a tőke és a proletariátus között morzsolódó ínséges, szegény magyar társadalomnak a cserkészet adhat s kell, hogy adjon megbékélést. A cserkészetnek nem a fékentartás, nem a harc és elméleti tiltakozás, hanem a lelkek feszültségének enyhítésén való áldozatos, melegszívű munka a feladata. A lelkek szocializmusát képviselje... szeresd felebarátodat... ne legyen burzsuj és proli, hanem embertestvér legyen. Lehetnénk olaj a háborgó tenger felszínén, hullámokat csendesítő. Hej – sóhaj Koszter írása végén –, ha a mi 30 000 cserkészünket a szeretet, s az igazi építő szocializmus rohamcsapatává tudnánk megszervezni!" Csak a cserkészet hanyagolta el a pszichoszocializmus ápolását? „A pszichoszocializmus – írták a *Vezetők Lapjá*nak – úgy érzem, nemcsak kötelező cserkészprogram, hanem egy kiáltó nagy hiány is. Hiánya a parasztságunknak, hiánya a munkásságunknak, hiánya középosztályunknak, és mindenekelőtt hiánya az ifjúságunknak."

Hogy az ifjúság nem az „olaj" szerepére vágyik, hanem alaposan kíván tájékozódni, hogy mielőbb munkába lendülhessen egy igazságosabb társadalom kialakítása érdekében, ezt már a katolikus egyház illetékesei is felismerték. „Ami a katolikus szervezkedés terén eddig történt, az eredmények szempontjából úgyszólván semmi – jelentette az Actio Catholica elnöksége a hercegprímásnak... Egészséges szervezkedésnek... alulról kell kiindulnia. Nézzük csak a kommunistákat. Ők tudják miért kezdik szervezkedésüket a sejtekkel. Hát ha ők tudják a sejtjeiket az ördög hálójaként megépíteni, csak mi, akik az Isten ügyét szolgáljuk, volnánk erre képtelenek?"

Ha felülről a pszichoszocializmust ajánlották, tehát a fennálló társadalmi viszonyok megváltoztatására irányuló cselekvés helyett a befeléfordulást, a lélek ápolását, alul egyre inkább vonzó lett a marxizmus, és első történelmi megvalósulása, a Szovjetunió. Ennek a bizonytalan útkeresésnek apró, de jellemző megnyilvánulása volt a *Fiatal Magyarság*ban megjelent „Európai arcvonal" című írás: „Sztálin élete az akaraterőnek, az önfeláldozásnak és az idealizmusnak a megtestesülése... Egész életét egy eszme szolgálatába állította, küzdött érte és szenvedett. Mi ez, ha nem idealizmus?... A fontos az, hogy nemcsak Sztálin, hanem általában a »kommunista próféták« élete bizonyít legátütőbben a materializmus ellen..." A cikk (történetietlensége és tudománytalansága nyilvánvaló, ezért ezzel a ténnyel nem foglalkozunk), megnyilvánu-

lása annak az elkeseredésnek, amely a változásokat kívánó jobboldali fiatalságot is áthatotta, s amely nap mint nap tapasztalta az állam és az uralkodó körök tehetetlenségét. Vezérre vágytak (egyesek Telekiből is szerettek volna Mussolinit csinálni!), aki kijelöli a cselekvés útját, aki példájával mozgásba hozza a pipogyán sodródó társadalmi erőket, akinek útmutatásával megállíthatják a kommunizmus nemzetközi és hazai térhódítását.

A cserkészvezetés jó része még ezt is sokallta. Az újpesti Helyi Bizottság 1933. március 2-án ülést tartott. „Tárgyalás alá került – olvashatjuk a jegyzőkönyvben – a Fiatal Magyarság f. é. 1. számú Sztalin c. cikke, melyben a HB három tagja Sztalinnak és az oroszországi állapotoknak feltűnő kidicsérése miatt határozottan demoralizáló hatást, a HB többi tagja pedig könnyen félremagyarázható célzatot látnak..." Ezért egyhangúlag tiltakozó kérelemmel fordulnak a Fiatal Magyarság szerkesztőségéhez, hogy hasonló cikkek közlésétől „óvakodni szíveskedjék".

Hogy a cikkben foglalt gondolatok nem csupán egy személy, vagy szűk kör véleményét fejezték ki, azt bizonyítja az Országos Elnöki Tanács 1933. április 12-i ülésén hozott határozat is. Idézzük: „A cserkészetre veszedelmes tünetek, a bolsevizmus bizonyos erőfeszítéseinek kérdésével az öregcserkész Albizottság részletesen foglalkozott. Eszerint a taktika az, hogy vezetőket vagy intézményeket kompromittáljanak. Az OET ezekkel és más jelenségekkel kapcsolatban elhatározza, hogy:

1. a tiszti táborokban ellenpropaganda előadásokat iktat,
2. a szovjetből hazatért, kiábrándult munkások nyilatkozatait összegyűjti,
3. előadókat képez ki,
4. az igazolásokat a kommunizmus szempontjából tüzetesen megvizsgálja,
5. új csapatok alakulását lehetőség szerint megakadályozza,
6. ezzel kapcsolatban egy szervezési tervet készít, amely szerint előre megállapítható, hogy hol, mely intézmény keretében lehet még csapatot szervezni,
7. előkészíti az ellenőrzés nagyobb kiépítését, és az alsóbb fokon centrális kinevezés alapján beállítható vezetők ügyét."

Az MCsSz ideológiai, politikai elkötelezettsége miatt a bátor útkeresés helyett ismét a védekezést választotta, ilyen értelemben befolyásolta a mozgalom egészét. Pedig érdemes és szükséges lett volna végiggondolni mindazt, ami a világban, Magyarországon s a mozgalomban történt az elmúlt tizenegynéhány esztendő alatt. Valami történt ezen a téren, de semmit sem változtatott az MCsSz-nek a politikai baloldallal, eszméivel, gyakorlatával és a Szovjetunióval kapcsolatos eredeti álláspontján. Ez, történetének további szakaszaiban meghatározó szerepet játszik.

A cserkészet és a „falu"

Boldizsár Iván – a piarista cserkészek neveltje, közülük kinőtt falukutató, író és publicista – fájlalja, hogy a falukutatásról (falukutatókról), annak létéről, szerepéről, „talajporhanyító" jelentőségéről nem tudnak a felnövekvő nemzedékek. *Kósa László* szerint: „Időben még túlságosan közel van hozzánk ez a kor, bajos dolog rendszeresen áttekinteni különfajta irányzatait, az évenként újuló kísérleteket, falura járásokat, amelyek különféle egyesületekben, iskolákban és egyházakban találtak patrónusra. Földerítetlenek a falukutatással sok szállal összeszö-

vődött népi írók mozgalmának részletei is." Mi úgy látjuk, hogy nem annyira az időbeni közelség, mint inkább a téma ideológiai-politikai-személyi összefüggései idézik elő azt a tartózkodást, amellyel e kérdéskört a visszaemlékezések és a történészek kezelik. A részkutatásokat jóval megelőzték az összegező értékelések, közülük nem egy kiváló útmutatást ad, de a kérdéskör egészének megítélésével kapcsolatos bizonytalanságot nem képes eloszlatni.

Mindez rendkívül megnehezíti helyzetünket, mégsem mondhatunk le arról, hogy a birtokunkban levő gyér forrásanyag segítségével felvázoljuk a cserkészmozgalom és a „falu" kapcsolatának alakulását. (A „falu" alatt a parasztságot és a vele összefüggő problematika egészét értjük.)

A cserkészet elit mozgalomnak indult, s a változó történelmi körülmények ellenére a mozgalom vezetésének egy része igyekezett is megtartani annak. Ennek ellenére, már a kezdetek idején egyes vezetők kísérletet tettek arra, hogy kilépve a városból, a középosztály és az iparostanoncok szűk társadalmi köréből, csapatot szervezzenek falun is. Nem tudni, hogy ebben a főleg protestáns körből indult kezdeményezésben mennyi volt a személyi, vallási-hitterjesztői, társadalmi-politikai, pedagógiai-módszertani indíték. Próbálkozásával Szilassy Aladár magára maradt, s 1919 őszéig senki nem követte. Ennek ellenére a regös cserkészet protestáns törzse szellemi atyjának tekintette őt, hangoztatva egy mozgalmon belüli protestáns-népi folytonosság létét.

Az ország lakosainak (fiataljainak) nagy részét a falu népe adta. A parasztság a maga belső megosztottságával, megannyi eszköz, lehetőség, aggodalom és reménység forrása. E világ még mindig feudális jegyek maradványait hordozó, zárt közösségén kívül élők számára ismeretlen, nehezen érthető, de sokféleképpen értelmezhető. Áll ez a növekvő számú városi polgárra, különösen a középosztályra, de még a közvetlenül vele együtt élő falusi értelmiségre is.

Ilyen helyzetben – amikor az ellenforradalmi rendszer mesterségesen igyekezett szembeállítani a „bűnös" várost és a „romlatlan" falut, és kortesfogásokkal kívánta szélesíteni ingatag társadalmi bázisát falun – szélesítette munkáját az újjászervezett Magyar Cserkészszövetség. Ekkor vidéken a katonaság és az általuk befolyásolt Nyugat-magyarországi Cserkészszövetség a Dunántúl nagyobb falvaiban is tett lépéseket cserkészcsapatok létrehozására és fejlesztésére. Ezek további sorsáról azonban keveset tudunk. Minden bizonnyal a hadsereg cserkészszervező tevékenységének háttérbe szorulásával együtt feloszlottak, illetve beolvadtak az alakuló leventeegyesületekbe. Tény az, hogy a továbbiakban nem hallunk róluk. Már ezek a kezdeményezések is, amelyek nem a budapesti központból indultak ki (legfeljebb utólagos tudomásulvételükre kerülhetett sor), mutatták, hogy milyen sokféle indíték hatására fordult a cserkészet figyelme a falu ifjúsága felé. Ezek a motívumok gazdagodnak a későbbiek során. Idő múltával többször szóba került cserkészvezetői körökben – érintőlegesen kiadványokban is –, hogy kik, és miért kezdeményezték a falusi cserkészet szervezését, a cserkészek falumunkáját. A válasz mindig az I. világháborús tapasztalatokra, a katonai (front) szolgálatot teljesítő tartalékos tisztekre utalt.

A cserkészek minden évben igyekeztek sátortáborban élni, néhány hétig városon

kívül. Így azután akarva-akaratlanul kapcsolatba kerültek a faluval, annak népével is. Házaknál is vásároltak, esetleg a templomban hallgattak vasárnaponként misét, tábortüzeikhez (játékaikhoz) kimerészkedtek a falu legkisebbjei, sőt a plébános, a jegyző, s a tanító (mester) úr nyomában a bátrabb (kíváncsibb) felnőttek is. Ilyenek voltak az első, tétova, senki által nem szervezett találkozások. Ez lesz az egyik út, módszer, amellyel a cserkészet próbálkozik, s ami a többirányú kezdeményezés kiindulópontjául szolgál.

A szövetség e lehetőség lassú felismerésén túl lépéseket kívánt tenni a falusi cserkészet megszervezése érdekében is. Ezek a kezdeményezések főleg az ellenforradalom politikai törekvéseinek, s a leventeintézmény első lépéseinek hatására indultak. Első adatunk, amely a szövetség ilyen irányú munkájáról tudósít, 1921 augusztusából származik. A hónap 22. napján tárgyaló OIB tudomásul vette, hogy „Somogy megye hivatva lesz a falusi cserkészetet megalkotni..."

Időközben a szomszéd államokban kisebbségi sorba került magyarság fiai is cserkészcsapatokba tömörülnek. A hazainál sok tekintetben kedvezőbb viszonyok között dolgozó szlovenszkóiak rövidesen magukra vonják az ifjúság törekvései iránt érdeklődők figyelmét. Útjuk kezdete szokványos. „A prágai Szent György Kör szervezésében főiskolás cserkésztábort vezettem – emlékezik *Balogh Edgár* – húszéves fővel a Szent-Kványiak birtokán Liptószentmártonon, a Tátra alatt. Volt itt még feudális romantika a javából, liberális uraság, fenyőfából ácsolt tábori kereszt, kétféle cserkész küldöttség, Masaryk és Lord B. P. üdvözlése, Mécs vers, Bocskai sapka és cseh detektív paraszt ruhában..." És az irány, amerre ebből a káoszból elindultak, az út, amelyen előrejutottak, hova vezetett? „Fiatal társaimmal együtt előbb egy romantikus irredentizmus, majd egyre mélyebben, egyre határozottabban a felvidéki magyar tömegekkel való lelki azonosulás próbáit éltem át. Az állam elveszett – írja Balogh Edgár –, megfogódzkodtunk a népben. Ady Endrét idéztük, Móricz Zsigmondot hívtuk segítségül, s Szabó Dezső igéin mámorosodtunk. Így kezdődött. Azután a lázas népkereső gyaloglásokból, a falukutatás első kísérleteiből, komoly társadalomtudományi érdeklődés fejlődött ki. A kósza regösdiák-mozgalomból szocialista Sarló."

A szlovenszkói fiatalok mozgalmának lényeges fordulataira utalunk a későbbiek során is, pályafutásukat azért jeleztük előre, hogy a hazai cserkészet ilyen irányú mozzanatait ennek figyelembevételével értelmezzük, s a kölcsönhatást – mert kétségtelenül hatottak egymásra – bemutathassuk.

Itthon 1924-re egyre inkább sürgető igény az öregcserkészet munkaprogramjának kidolgozása, a munka megindítása. A falu e tekintetben igen hasznos munkaterületnek tűnik. A Vezetők Lapja igyekszik erről meggyőzni olvasóit. S míg az egyik oldalon a 16 éven felüli – főként egyetemista – cserkészeket akarják megnyerni a falumunkának, addig a másik oldalon egy káptalantói földbirtokost a szövetség beszélt le arról, hogy „földmíves tanoncait" cserkészcsapattá szervezze. Egyik oldalon a már tapasztalható veszteség, másikon a nehezen ellenőrizhető magánkezdeményezéssel szembeni gyanakvás a magatartás indítéka. Közben újabb tervezetet nyújtanak be az OIB-hoz. A debreceni egyetem mellett a Tisza István Tudományos Társaság hívja fel a cserkészeket: csatlakoz-

MAGYAR CSERKÉSZSZÖVETSÉG

Hungarian Boy Scouts Association.
Société des éclaireurs hongroises.
Ungarischer Pfadfinderbund.

Csapatszám 1.

B. R. K. I. E.

szervező testület neve.

Cserkésztiszti igazolvány.

Legitimation für Scoutmasters pour Officiers des éclaireurs für Pfadfinder Feldmeister

Karácsony Sándor

a Magyar Cserkészszövetség kötelékében 1921 III 1

tartott vizsga

alapján, cserkésztiszti rangban igazoltatott.

Budapest, 192 2 január 19

Magyar Cserkészszövetség

ügyvezető elnök. őrsi ellenőrző megbízott.

A csapatszervező testület nevében:

Karácsony Sándor cserkésztiszti igazolványa

zanak az Alföld kutatását végző tudósok munkájához.

1925–1926 fordulóján *Balogh Edgárék* megkezdték a falujárást-regölést. „Egy-egy őrs faluról falura gyalogolt, egyes helyeken megelégedett szokások és mondások, dalok és mesék gyűjtésével, jellegzetes néprajzi tárgyak lerajzolásával, másutt kidoboltatta érkezését, a falu szélén estére összegyűjtötte a gyerekeket."

Idehaza az 1920-as évek elején az 1. sz. protestáns cserkészcsapathoz, Karácsony Sándor köréhez fűződik egy hasonló típusú cserkészkezdeményezés csírája. Határozottan Ady, Bartók, Kodály, Móricz, a folklór és az etnográfia nyomán haladtak; Földesen, Karácsony Sándor pátriájában falusi pedagógiai kísérletekbe fogtak, nekivágtak a „falu felfedezésének és támogatásának".

A felső cserkészvezetés egyre nagyobb idegenkedéssel figyelte működésüket, ellenállást szerveztek, igyekeztek visszafordítani őket a megkezdett útról. Ők viszont leszögezték, hogy számukra a cserkészet nem nevelési rendszer többé, hanem „életvállalkozás". A cserkész kifejezés járta ugyan még ideig-óráig, de az új tartalom hovatovább új terminológiát fejlesztett ki. Levonták ennek a lépésnek politikai következményeit is, ami „nyílt, határozott hadüzenet volt... annak a kalandpolitikának, amely a szentistváni magyar állam integritásának jelszavával kiélezte a Duna-völgye ellentéteit..."

Valahol itt, 1926 táján váltak el az utak, mégpedig kétszeresen is. Elváltak a „hagyományokhoz" ragaszkodó szlovenszkóiak és Balogh Edgárék útjai, de megkezdődött az eltávolodás a hazai kormánypárthoz húzó „népbarátok" és a radikálisabb-demokratikusabb irányzatok útkeresői között. Itthon Faragó Ede – aki már 1925-ben magára vállalta a falusi cserkészet szervezésének irányítását – 1927-ben többször ír a munka „továbbfolytatásának" szükségességéről, amely szerint védeni kell a falut a városi kultúrával szemben, menteni értékeit, s így hasznosítani azokat a cserkészet nemzeti jellegének erősítésére.

Az ismételt hivatalos felszólítások mellett eljutott cserkészvezetőinkhez a felvidéki törekvések híre is. „A *Jó Barát*ban olvastam – írta a szegedi talpasok istápolója –, hogy a pozsonyi és losonczi cserkészek ki-ki járnak a magyar falvakba beszélni, énekelni és magyar véreinket nevelni... Kövessék példájukat, a tanyákon van munka elég." Ekkor még a hivatalos sajtó is egyértelműen dicséri őket.

A szlovenszkóiak iránti érdeklődés ugrásszerűen megnőtt. 1927–1928 fordulóján Balogh Edgárék elérkezettnek látták

az időt arra, hogy kapcsolatot építsenek ki a magyarországi és erdélyi rokontörekvéseket képviselő ifjúsági csoportokkal. Tudtak arról, hogy vannak „főleg református és többnyire vidéki diákkörök, ahol ha lassabban is, mint a kisebbségi területen, terjed az érdeklődés a parasztí kérdések iránt", s örömmel fogadták a munkájukról érkező híreket.

Teleki Pál is felfigyelt a szlovenszkóiak munkájára. Veszélyeit, erényeit egyaránt jól látta. Minden új, figyelemre méltó jelenséget igyekezett közelebbről szemügyre venni, egészen pontosan megtudni kicsodák-micsodák, mit is akarnak. Más példákból kiindulva erre kell gondolnunk akkor, amikor megtudjuk, hogy 1928-ban két ízben is találkozást kezdeményezett Balogh Edgárral. A személyes ismerkedésre nem került sor. Feltételezhető, hogy Teleki Pál az ismerkedést Baloghék megnyerésére próbálta felhasználni. Úgy látta, ezek a lelkes és tehetséges fiatalok megtarthatók még az általa is képviselt, korszerűsíteni óhajtott „nemzeti" gondolat mellett. Valóban, a szlovenszkóiak 1928-ban még nem ismerték közelebbről a marxizmust, a munkásosztállyal igen kezdeti volt érintkezésük, nemigen gondoltak a tudatos kapcsolódásra. A találkozás mégis megtörtént, a visszafordulás (jobbratolódás) nem következett be, s a gombaszögi cserkésztáborban már a liliomos zászló mellett felhúzták a „vörös sarlóval ellátott, tájneves" őrsi zászlóikat.

A diákok regösjárása lassan átalakult az öregdiákok szociográfiai vándorlásává, jelentkezik a szociológiai, sőt a szocialista irodalom iránti érdeklődés is. – Itthon Temesy Győző többek között az amerikai falu cserkészet szervezési-vezetési módszereit ajánlja, Teleki Pál pedig a Magyar Szociográfiai Intézet munkájába igyekszik bevonni a cserkészeket.

1929-ben lényeges változások mutatkoztak mind a szlovenszkói, mind a hazai „regös" törekvésekben. A Sarló ellen többirányú támadás indult, ami fenyegette utánpótlásukat, próbára tette belső egységüket. 1929 márciusában a Szent György Körök és a pozsonyi Sarló kilépett a magyar szakosztályból. Elszigetelődéstől, széthullástól lehetett tartani, holott – írja *Balogh Edgár* – „valójában csak ezután állt talpra a Sarló". A nemzetközi szocializmus melletti döntő szót rövidesen kimondják, s elhatározásukat támogatják a kommunisták is. Magyarországon próbálják nyomon követni a sarlósok működését. Tevékenységük szóba kerül a Fiatal Magyarság Szövetség programjának előkészítő tárgyalásain is. *Sík Sándor* látja, hogy a munka „erős ellentmondással folyik, sőt harcról lehet szó (a regösmunka mindannyiuknak kedves, mondotta), de vannak ellentmondások. A mi ifjúságunkra is hatással volt Ady és Szabó Dezső, gondolataikból sokan éltek... Rostáljuk meg ezeket a gondolatokat az MCsSz szemszögéből, kritikailag. Az MCsSz-et azért érdekli, mert a felvidéki sarlós mozgalom a cserkészetből nőtt ki. De felelős is a magyar cserkészet, mert részben felidézője ezeknek a gondolatoknak... el kell igazítani a ránk bízott magyar ifjúságot ezekben a szellemi mozgalmakban..."

Az útra készülődő regöscsoportok elé hivatalosan három célt tűztek ki:

1. a néppel való érintkezés fejlessze ki a fiúkban az igazi demokratikus érzést, és őszintén hozza közelebb egymáshoz a falut és a várost;
2. ismertesse meg a fiúkkal, és rajtuk keresztül mindenkivel a népi kultúrának minden hajtását, amely így nagy nevelő

erővé válik, és igazi magyar műveltséget ad az internacionális, csak európeér műveltség mellé;
3. kovácsoljon igazi magyar egységet, amelyben „vezetővé válik a magyarságnak hosszú időn keresztül mélyben feküdt arca".
Ez a munka – hangsúlyozta a mozgalom hivatalos lapja – az utolsó pillanatban indult. Milyen viszony alakult ki a hivatalos célok és a regöscserkészek által tapasztalt falusi valóság között? A 148. sz. csp. öregrajának 1929. szeptember 20-i jelentéséből idézünk: „Pilisszentlélek község elszomorítóan szegény, tót ajkú lakosságú helység. A házzal bíró gazdák között is találkoztunk olyanokkal, akik pénzt koldulnak." Az 1929 nyarán első ízben útra kelő regösök Tiszazugot és Mátra-Mezőkövesd vidékét járták be, 1930-ban megkezdték a próbák „magyarosításának" előkészítését szolgáló kutatásokat: Hortobágyon, Bugacon, Salgótarján és Bakony vidékén; végig csónakáztak a Tisza és a Duna egy szakaszán. Ezt a nekibátorodást, az első eredményeket felhasználták arra is, hogy ellensúlyozzák a sarlósok növekvő befolyását.
A hivatalos vezetés szorgalmazta a megkezdett munka folytatását, szélesítését, szak- és tervszerűségének növelését. A cserkészsajtóban megjelenő írások egyre nyomatékosabban ítélik el a Sarlót. A *Vezetők Lapjá*nak Regölők c. írása – 1930 őszén – már félreérthetetlenül fogalmaz: „A falu nyomora... nem politika kérdése, nem kormány, nem egyes emberek hibája okozza... (A falu őszintén megnyilvánul) mint felel rá a készületlen regös? A felvidéki ifjúság, amely a regös mozgalmat megcsinálta, szélsőséges radikális irányba csapott át. A mi ifjúságunk feltétlenül jóakaratú, feltétlenül magyar és feltétlenül keresztény, de mégis szintén radikális irányú... Veszedelmes dolog ám előkészítettség nélkül a trianoni magyar falu életébe belenézni!" A falu erkölcse is veszélyes, ezért 18 éven aluli fiú ne menjen regölni, felnőtt vezesse őket, legyen a vándorlás előkészítve, célja pontosan meghatározott. „Regös értékben ők adjanak, de ilyenkor *ne igen engedjék szóhoz jutni a falusiakat. Igen közeli a veszély, hogy ellenkező esetben nem lesznek többé urai az estének."* A vezetőkkel beszéljenek, tőlük kérdezzenek, „ők megértik az intelligens szót... feladatunk nem nemzet mentés, faluboldogítás, hanem szerető találkozás a falu népével." Falut járni, regölni nem lehetett úgy, hogy közben ne lássanak, ne halljanak semmit. Egy cserkész levele is mutatja ezt, aki 1930-ban jelentkezett regösjárásra „...mint aki tavaly szerencsés voltam résztvenni az Aradi Zsolt vezette úton. A Sárközbe szeretnék menni, és ha lesz majd még idő, az Ormánységba (sic!) is. Egyedül ti. próbáltam verbuválni legalább egy őrsöt, de *hihetetlen közöny, sőt ellenszenv nyilvánul meg a paraszti és a munkás rétegekkel szemben.* Nem lehet semmi újításra gondolni itt a cserkészet terén, mégcsak magyarosításra sem! A célom *mindent látni, messze túl az ethnográphián.* Alighanem Illyés Gyula a „Nyugat" költője lejön hozzánk és akkor vele megyek..." Az angol gyökerű cserkészet átformálásáról – sarlós értelemben – szó sem lehetett, Teleki Pál viszont fanatikusan gyűjtette az ország, a nép és kisebbségismeretet gyarapító kutatócéduláit.
1931-re a Sarló kidolgozta a szociográfia korszerű, dialektikus-materialista módszerét, s fejlődésében elérkezett a „nemzeti és a parasztkérdés proletárforradalmi megoldásának elvéig", s a maga különleges kérdéseinek tisztázását a Komintern táborától várta. „1931-től 1933 nyaráig

– állapítja meg *Balogh Edgár* – a Sarló a párt oldalán mutatta fel legszebb mozgalmi teljesítményeit. Nem lehet csodálkozni azon, hogy a Fiatal Magyarságban éleshangú bírálatok kárhoztatják „szélsőséges" balrafordulásukat.

Sík Sándor, tőle szokatlan – eddig soha nem tapasztalt – hangnemben írta meg véleményét a sarlósokról. „A felvidéki Sarlósokról megint sok szó esik mostanában. Az újságok megírták, hogy kommunista elvekre tértek, Moszkva felé fordultak, a vörös nap felkeltét várják, készítik, talán vörös pénzen is! (Ha igen) akkor végzetes útra tévedtek... Most ha nincs is nálunk Sarló, a sarlós gondolkodás – ez, ami a lapokban sarlós gondolkozásként szerepel – nálunk is ugyancsak járja. (Ahol dolgozni kell, a jövőért – alig néhány embert találni.) Testvér, nálunk nem sarlóra van szükség... Itt először meg kell fogni a kapa nyelét!"

Az MCsSz és a Fiatal Magyarság Szövetség vezetői a regölés fő feladatát egyre inkább a falu (parasztság) kommunistákkal szembeni védelmében jelölik meg. Az elvi csatározásokkal párhuzamosan a cserkészcsapatok táborozásaik alkalmával szorgalmasan látogatták a falvakat. A 164-es csp. például Berettyóújfalut. „A község – jelentette parancsnokuk Faragónak – már úgy megszerette a cserkészcsapatot, hogy a terem zsúfolásig szokott lenni, és megjelennek minden alkalommal a hivatalos vezetőemberek is." Milyen műsort adtak? A büszke parancsnok maga mondja el jelentésében: „A csecsemő csapat 10-12 legkisebb apród fehér pakoló papírba – mint pólyába – becsomagolva... Felvonulás után pkuk selypítve bejelenti: A cserkészet a világon már olyan nagy tért hódított, hogy mi csecsemők is követeljük a cserkész apród ruhát édesanyánktól." Nesze neked Regös Káté, 101 magyar népdal, Karácsony Sándor útmutatása, szlovenszkói regöspélda... Volt itt még munka nemcsak a faluban, hanem a cserkészeten belül is. A falusi csapatok helyzete (sorsa) még inkább figyelmeztető volt. „Kisvárosban vagy falun létesített cserkészcsapataink – írták egy 1933 áprilisában kelt jelentésben – a kezdeti lendület után úgyszólván kivétel nélkül egyre-másra megszűnnek, aminek speciális, és egy rövid levélben nem is részletezhető okai vannak... a levente és lövészcsapatok szervezése jobb eredményt mutat fel."

A gödöllői jamboree után ismét fellángoltak a viták a falusi cserkészet helyzetéről. Egyesek a sikerre támaszkodva láttak új lehetőséget a falumunka kifejlesztésére, mások éppen a felkészületlenséget, az erők szétforgácsoltságát, a szükséges vezetők, pénz hiányát, a sok munkát s a falusi felnőttek ellenállását hozták fel ellenérvként. Volt, aki úgy vélte, vannak falusi csapatok, de nem reklámozzák őket, mások kétségbe vonták létezésüket. A Falucserkészet és a magyar cserkészet jövője c. írás szerzője – a szerkesztőség által „igazolatlanul élesnek" minősített írásában – a következő adatokat tette közzé: 1932 végén 537 csapatból 155 volt iparos és mindössze 1 parasztfiúkból álló! A szövetség képviselői nem tehettek mást, mint a már unos-untig ismételt kijelentésüket hangoztatták: „Új hatalmas feladata lesz a magyar cserkészetnek a falu megszervezése, amely falusi cserkészet együtt dolgozhatna a levente mozgalommal, hogy minőségben elöljárója, nemes oltóága legyen amannak. Sokéves regös tapasztalatainkat is itt tudjuk majd legjobban értékesíteni."

Versengés a leventeintézménnyel – lépések a cserkészet további militarizálására

Bár a katonai előképzésről folyó, 1919-től 1921-ig húzódó tárgyalások állandóan számoltak a cserkészettel, mint az előképzés és „keresztényi" nevelés egyik föltétlenül igénybeveendő eszközével, az elvi és szervezeti előkészületek 1921-re mégis egy új intézmény törvényes alapjainak, a leventeintézmény alapjainak lerakását eredményezték. (1921: LIII. tc.) A cserkészet nemzetközi fogantatása, a forradalom alatti magatartása nehezen felejthető, de elsősorban önkéntessége, liberális eredetű pedagógiai elvei miatt kevésbé volt felhasználható erre a szerepre. A katonai vezetés ezen az alapon nem látta biztosítottnak a békeszerződés katonai határozmányai, és a revansista külpolitikai törekvések diktálta militarista előképzés megoldását annak ellenére, hogy a cserkészmozgalomban már a leventeintézmény létrejötte és kibontakozása (1926–27) előtt történtek lépések a militarista tendenciák erősítésére.

Az a tény, hogy a cserkészmozgalom és a leventeintézmény azonos társadalmi, történelmi talajból táplálkozva szerveződött újjá, illetve alakult meg, eleve magában hordozta annak lehetőségét, hogy azonos érdekeket szolgáljanak, ha az eszközök, melyekkel dolgoztak, különböztek is. Ugyanakkor a széles körű nemzetközi kapcsolatokkal és hazai tradíciókkal, valamint magas társadalmi körök támogatásával rendelkező cserkészet féltékenyen tekintett a törvényes alappal bíró, államilag rendszeresen, nagy összeggel dotált új ifjúsági intézményre, a leventére. Az általános politikai, gazdasági konszolidációval együtt erősödött a két szervezet, 1924-ben végeláthatatlannak tűnő huzavona után napvilágot látott a testnevelésről szóló törvény (1921: LIII. tc.) végrehajtási utasítása, ami lendületet adott a leventeintézmény továbbfejlesztésének. A fejlődés velejárója volt, hogy a két szervezet közötti *súrlódások állandó kísérőjelenségei lettek a munkának, elsősorban a leventeköteles korú cserkészek hovatartozása miatt.* A katonai képzéssel együttjáró jelenségek pedig – bármennyire igyekeztek leplezni külföld előtt – ellenérzést, kritikát váltottak ki a nemzetközi cserkészmozgalomban is. A „lóláb", a cserkészet militarizálására irányuló törekvés, minden nyitott szemű ember előtt látható volt. Ezért tiltakozott Teleki Pál a Cserkésznagytanács 1924-es alakuló ülésén az ellen, hogy bárki közvetlen katonainak tekintse a mozgalmat, ezért emelik fel szavukat a koppenhágai vezetői kongresszuson elhangzott vádak ellen, amelyek szerint a magyar cserkészet militarista, politizáló szervezet. A lényeget nem lehetett tagadni, csupán érveket felhozni ellenük, azok pedig naivak és tarthatatlanok voltak. Senkit nem lehetett ugyanis meggyőzni olyan érvekkel, hogy a magyar cserkészetben térhódító militarizmus az „ősi magyar virtus" megnyilvánulása csupán, de azzal sem, hogy más népek még sovinisztábbak, más szervezetek még militaristábbak. Bár a mindkét szervezetet ért támadások az egymásrautaltság érzését erősítették, mindkettő lényegében változatlan úton haladt tovább. A cserkészet a magyarság adott helyzetére hivatkozva gyengítette a mozgalom nemzetközi jellegét, a világpolgárság eszményének jegyében fogant szálakat.

A két szervezetet összekapcsoló érdekek sem voltak elegendőek ahhoz, hogy az

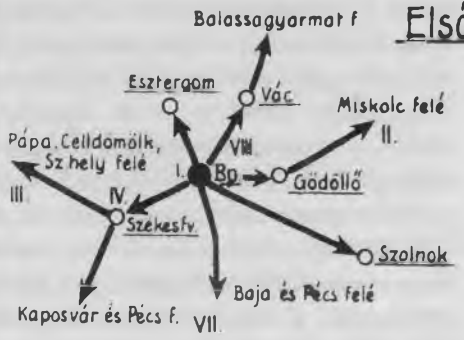

Első országos jeladóverseny 1928.

Budapesten

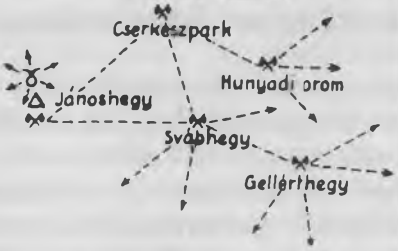

távirat Esztergomba, Miskolcra, Szolnokra, Pécsre, Kaposvárra, Celldömölkre, Szombathelyre sikeresen megérkezett. Az országos távjeladást dr. Sztrilich Pál orsz. vezetőtisztheyettes vezette.

A MCsSz és a kerületek időnként tartandó távbeszélő tanfolyamain és a cserkészjátékok alkalmával a játékvezetés és döntnoki hálózatot cserkészek építik ki és tartják üzemben

Az első országos jeladóverseny 1928

1927-re megérlelődött, elsősorban a leventeintézményt érintő válságot elkerüljék. A kapcsolat elmérgesedéséhez a leventében alkalmazott felháborító módszereken, a leventékkel szembeni brutalitásokon túl az járult hozzá (ez egyébként végigkíséri a két szervezet történetét, illetve a szélsőséges katonai vezetés és a cserkészmozgalom kapcsolatát) –, hogy *a leventeintézmény katonai vezetése, hivatkozva a cserkészet keretein belül folyó előképzés gyengeségére, egyre többször, és egyre támadóbban avatkozott a cserkészet belügyeibe*. Az elmérgesedett viszony és a válság vitathatatlan ténye a cserkészet vezetőit arra késztette, hogy az eddig célzatosan hangoztatott egymásrautaltság, közös feladatok helyett a lényeges különbözőséget, a cserkészet cselekedtető pedagógiájának fölényét, a leventében uralkodó állapotok visszásságát, ezeknek az ifjúságra gyakorolt káros hatását hangsúlyozzák sajtójukban.

Mint minden nehéz időszakban, *Sík Sándor* most is felemelte szavát a dühödt indulatok megfékezése, és elsősorban a cserkészet védelme érdekében. Egy, az ifjúsági mozgalmakról írt cikkében állapította meg: „...soha jobban egymásrautalt két intézmény nem volt a világon... A leventeség nem tanulhat annyit a cserkészettől, hogy ne kellene még többet tanulnia." Egy évig tartott a vihar, 1927 decemberére a sikeres tárgyalások hangulata lesz úrrá a két szervezettel foglalkozó írásokon.

A célok, feladatok egyeztetése, körülhatárolása, a kölcsönös megértés hangoztatása nem változtatott semmit a HM-nek a cserkészetben folyó katonai előképzés alacsony színvonalára vonatkozó véleményén. Alig múltak el az 1927-ben kirobbant válság utórezgései, csendben megkezdődtek a HM-ben azok az előmunkálatok, amelyek végérvényesen kijelölték a cserkészmozgalom helyét a premilitáris képzésben.

Bár az MCsSz igyekezett eleget tenni a katonai előképzés követelményeinek, a leventekiképzéssel kapcsolatos panaszait nem rejtette véka alá, befolyásos tagjai és támogatói révén szót emelt a kormányzónál is. Horthy kérdőre vonta *Klébelsberg* minisztert (VKM), aki az Országos Testnevelési Tanács elnökével történő tisztázás érdekében, a kabinetiroda főnökén keresztül arra kérte a kormányzót, „hogy mindazok a nagy általánosságban tett észrevételek és kifogások, amelyek a levente ügyek jelenlegi vitelével szemben elhangzottak konkretizáltassanak..." A hosszadalmas, bonyolult hivatalos tárgyalások, a nézetkülönbségek további növekedésének elkerülése érdekében Klébelsberg inkább a hadügyminiszterrel (gróf Csáky) folytatott személyes eszmecserét. Ennek nyomán készült el a HM-ben a leventeügyek jövőbeni kérdésére vonatkozó jegyzőkönyv is a kiadandó rendelkezések tervezete. Az ügy halaszthatatlanságára hivatkozva kérte a HM a VKM hozzájárulását, a rendelkezések kiadását. A HM által készített jegyzőkönyv szerint *12–15 életév között az iskolán kívüli testnevelés kizárólag* a VKM, 15–21 életév között „általános oktatásügyi és honvédelmi ügy és feladat, amennyiben a jelenleg fenn nem álló általános védkötelezettséget és általános katonai kiképzést pótolja, a honvédelmi viszonyok javulása esetén pedig a katonai kiképzésre való előkészítést fogja megadni". Utóbbi a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium vezeti, és az alkotmányos felelősség is az övé, a honvédelmi feladatokat viszont a HM állapítja meg az előbbivel egyetértésben. A hadügyminiszter intézkedéseiért a kormányon belül viselné a felelősséget. Az OTT III. szakbizottsága – a leventeintézmény ügyeit itt intézték –, bár a VKM közvetlen alárendeltségében maradna, az egész magyar testnevelést irányító központi szervből kiválna. Elnökét a hadügyminiszter jelölné ki a vallás- és közoktatásügyi miniszterrel egyetértésben, az államfő pedig kinevezné. A 15–21 évesek előképzését és személyét illetően a HM-nek lenne alárendelve és a miniszterek (HM-VKM) rendeleteinek keretein belül teljes hatáskörrel, önállóan járna el.

Az előképzés megalapozásának idején lezajlott miniszterközi tárgyalások ismeretében nem lehet kétséges, hogy ez a tervezet újabb kísérlet volt a HM hatáskörének kiterjesztésére, egyben a VKM s rajta keresztül az Országos Testnevelési Tanács jogkörének, az ifjúság nevelése, testnevelése fölötti ellenőrző szerepének csökkentésére. Világos, hogy a HM-nek a VKM-re csak az antantellenőrzés és a külpolitikai bonyodalmak megelőzése miatt volt szüksége. Az 1927-re kialakult válságos helyzetet arra kívánta felhasználni, hogy ami nem sikerült az 1919–20-as tárgyalásokon, az most valósuljon meg, azaz a HM nagyobb – a nemzetközi helyzet miatt egyelőre még nem nyílt és kizárólagos! – szervezeti, intézkedési, anyagi befolyást nyerjen az előképzés irányításában.

Karafiáth Jenő, az OTT elnöke a „javasolt megoldást teljesen keresztülvihetetlen-

nek" tartotta, kijelentette, hogy esetleges elfogadás esetén, az ügyek intézéséért nem vállal felelősséget.
A szögesen ellentétes törekvések kínosan hatottak az intézmény életére, mivel a végleges megállapodás előtt a HM nem volt hajlandó a III. szakbizottság élére új társelnököt kijelölni, az OTT elnöksége pedig ugyanerre hivatkozva az év elejétől a III. szakbizottság költségvetési kérdéseit egyáltalán nem tárgyalta, pénzkiutalásait beszüntette. Az intézmény alapjaiban rendült meg. Karafiáth ezért a felelősséget a HM-re hárította. Az érvényben lévő törvény és az azzal kapcsolatos rendeletek az ő álláspontjához szolgáltattak alapot, arról nem is beszélve, hogy pénz nélkül a minisztérium is tehetetlen volt.
Májusban az eddigi merev szembenállás oldódni kezdett, Karafiáth álláspontjának részletes kifejtése és az abból sejthető kompromisszumos megoldási lehetőség a HM részéről új tervezet kidolgozását eredményezte.
Mindez a munka továbbfolytatását lehetővé tette ugyan, de a polgári vezetésnek az intézmény hatékonyabb militarizálásával kapcsolatos aggályait nem szüntette meg. Ez év decemberében Karafiáth újabb terjedelmes levélben fordult a VKM-hez, amelyben az ezzel kapcsolatos észrevételeit újra, nyomatékosan kifejtette.
Az általános rendeződéssel együtt, a cserkészek leventekötelezettségének kérdése is elintézést nyert. Az OTT és az MCsSz között lezajlott tárgyalások eredményeképpen az utóbbi vállalta, hogy a cserkészeket olyan fokú levente- (katonai) kiképzésben fogja részesíteni, hogy azok a szakaszparancsnokokkal szemben támasztott követelményeknek is megfelelhessenek. (A cserkésztisztképzést oly módon fogják a jövőben szervezni, hogy mód nyíljon a szükséges katonai ismeretek elsajátítására. A csapatokban folyó kiképzést a III. szakbizottság közegei, a cserkészkerületek „közbejöttével" kívánják ellenőrizni.) A megállapodás végén mindkét fél kötelezte magát, hogy azt „úgy betű szerint, valamint szelleme szerinti értelmezésében" betartatja.
A megállapodás értelmében cserkészcsapatnak csak az olyan leventeköteles lehet tagja, aki 1927. okt. 31-én valamelyik igazolt csapatnak már fogadalmat tett tagja volt, vagy ezután a testnevelési vezetőtől belépési engedélyt kap, s a jövőben is mindazok, akik legalább 10 éves koruk betöltése óta már csapatban működnek. A belépés megtagadható attól, aki igazolatlanul hiányzik a leventefoglalkozásról, ügybuzgalma hiányos, ismételten fegyelmezetlenkedik, ill az általános helyi létszámviszonyok nem adnak erre lehetőséget. A cserkészcsapatok kötelékébe további megállapodásig összesen legalább 10 000 leventeköteles ifjú vehető fel (a tárgyalások idején ezek száma 3000 volt), községenként pedig a beszervezett leventék létszámának legfeljebb 20%-a. Arra kell törekedni – hangoztatja a megállapodás –, hogy a községi leventeegyesületek létszáma legalább 50 maradjon. A csapatokban ugyanannyi időt kell fordítani a kiképzésre, mint a leventében. A hanyag leventekötelest el kell bocsátani. A 20-21 éves leventeköteles cserkészeket az OTT III. szakbizottsága által szervezett táborozásra, kötelesek a csapatok egy ízben elküldeni. A cserkészet kötelékébe felvett leventekötelesek számáról és a kiképzésről a szövetség minden év november 1-jéig köteles jelentést előterjeszteni az OTT-nak.
Mindezek a megállapodások a HM-nek

azt a törekvését szolgálták, hogy a cserkészet vonzó keretei közé történő beszivárgást, menekülést – mivel teljesen megakadályozni úgysem képes – csökkentse, az ott folyó katonai kiképzés szakszerűségét, hatásfokát a lehetőség szerint állandóan növelje, annak ellenőrzését a maga részére biztosítsa, tehát a két szervezetben folyó katonai kiképzés színvonalát egymáshoz közelítse, egységesítse. Ilyen értelemben módosította a VKM a Végrehajtási Rendelet 18. §-ának 2. bekezdését is. Az OTT III. szakbizottsága által kiadott, a fenti módosítást magyarázó körrendelet utasította a testnevelési vezetőket, hogy a csapatokról, különösen pedig a cserkész tisztekről vezessenek nyilvántartást, amit alkalomadtán a levente szemlélőnek kell majd bemutatni. A körrendelet külön felhívta a „testnevelők" (tisztikar) figyelmét, hogy a polgári hivatalokkal udvariasan tárgyaljanak, mondván, így jobban lehet célt érni. A HM részéről megnyilvánuló kényszerű jóindulat, a munka mielőbbi megindulását, az új rendszer bevezetésének zökkenőmentességét kívánta előmozdítani. Mindkét fél sajátos céljainak megfelelő eredményt várt a megállapodástól. A leventeintézmény vezetői eleve tudták, hogy alapjában véve nem képesek a maguk részére megnyugtatóan rendezni az említetteket, a cserkészszövetség viszont azt tudta, hogy a pontosan körülírt kötelességek és jogok biztosítani fogják számára az „okvetetlenkedő" katonák beavatkozásaitól mentes munkát. Úgy érezték, a kiképzés színvonalának emelését képesek lesznek úgy megoldani, hogy a mozgalom alapelveit ne kelljen megsérteni.

A tárgyalások idején az Országos Testnevelési Tanács III. szakbizottsága azt a bizalmas utasítást adta szerveinek, hogy annak befejezése előtt ne avatkozzanak bele a cserkészet ügyeibe. 1927 decemberétől viszont a megegyezés értelmében vett új lendületet a munka. A már korábban is szervezett, cserkészeten belüli leventeosztályok terebélyesedtek. A CsSz „betétkönyveket" vezet be a cserkész-leventék könnyebb ellenőrzése érdekében. A négyhetes továbbképző tanfolyamokon külön téma a cserkészismeret, a leventék honvédelmi előképzése és a nemzetvédelem. A vezetőgárda kölcsönösen ismerkedik a társszervezet pedagógiájával, nevelési, oktatási eszközeivel – de mindenekelőtt a katonai kiképzés egyöntetűsége érdekében annak anyagával, a feldolgozás legcélszerűbb módszertanával. A HM testnevelési szerveivel, és a külön erre a célra a vegyesdandár-parancsnokságokon rendszeresített cserkészügyi előadó segítségével szorgalmazta, közvetlenül is segítette a cserkészleventék színvonalasabb képzésének megindítását, ugyanakkor éberen figyelte a munkát, gyűjtötte a tapasztalatokat.

A várt eredmény igen lassan és nem mindenben kielégítő módon jelentkezett. 1928-ban a Pest vármegyei testnevelési felügyelő pongyolaságuk miatt kénytelen visszaadni a szemlejelentéseket. Ezekből kitűnt, hogy van olyan csapat, ahol egyáltalán nem volt leventeköteles cserkész, másutt – Felsőgödön – oly csekély a számuk, hogy őket külön nem érdemes szemlézni, ahol viszont erre szükség lett volna – Rákoscsaba, Cinkota – a csapatok maradtak távol. A következő két esztendőben sem változott lényegesen a helyzet. Arra a kérdésre, hogy a CsSz eleget tett-e a megállapodásnak, a válasz így szólt: „... a MCsSz a cserkésztisztek és tisztjelölteknek levente oktatókká való kiképeztetése érdekében lépéseket nem tett és így ezen megállapodás-

nak nem tett eleget." Más jelentés csak akkor tartaná megengedhetőnek a leventeköteles cserkészek kiadását a csapatoknak, ha őket az OTT III. szakbizottsága által kiképzett cserkésztisztek vezetnék. Így biztosítani lehetne a szakszerűséget, az ügy iránti szükséges buzgalom minimumát, s ami nem utolsó szempont, az oktatói díjakat is megtakaríthatnák az intézménynek. Amennyiben ezt nem lehet biztosítani, kiadásuk káros, hiszen – érvel a jelentés – a cserkészet célja más, mint a leventeintézményé, s az oda átlépők csupán a kötelezettség alól kívánnak kibújni. A fenti adatok csak *egy* testnevelési kerület tapasztalatait érzékeltették. A Vezetők Lapjában, 1931 januárjában megjelenő „Cserkész és levente" c. cikk viszont arra enged következtetni, hogy a kivételektől eltekintve – amelyek jelen esetben is csak a szabályt erősítik – országosan is kedvezőtlenek a cserkész-leventék katonai képzésének fejlesztésével kapcsolatos tapasztalatok. A cikk a probléma lényegére tapint, amikor megállapítja: a szemlék azért nem váltják be a hozzájuk fűzött reményeket – azaz a kiképzés azért nem folyik kellően –, mert a cserkészvezetők „az egész levente kiképzésnek nem tulajdonítanak különös jelentőséget... hiányzik a megfelelő végrehajtó... nagy a nemtörődömség, nagy a levente intézménnyel szembeni elfogultság..."

Nem lehet csodálkozni, hogy a cserkészet vezető rétegének nagy része – a legfelsőbbtől a csapatokban tevékenykedő beosztott segédtisztekig – a legjobb esetben is csak fenntartásokkal fogadta a mozgalom erőszakos militarizálására irányuló törekvéseket, s az azok mögött meghúzódó szélsőséges, új háborút előkészítő politikai szándékokat.

A megállapodás szellemében fogant eredmények, ha lassan is, kétes értékűen is, a szerződés utáni negyedik évben kezdenek jelentkezni, főleg ott, ahol levente oktató vette kézbe a cserkész leventéket, valamint az iskolai csapatoknál, ahol viszont a törvényes oktatási keretek, a tanár-diák közötti függelem segített. Mivel a cserkésztisztek átképzése lassan folyt, s a fent említett okok miatt nem is a kívánt eredménnyel, a csapatok azt az utat választják, hogy a leventéktől oktatókat kérnek. Ezt a módszert a végleges törvényes rendezésig, 1939-ig nem lehetett nélkülözni, annak ellenére, hogy az 1933-as jelentések szerint „a cserkészkeretek tisztjei immáron mindenütt részt vesznek az oktatói értekezleteken". Ugyanitt a cserkész- és levente-együttműködést dicsérik és szerintük – eltúlozva a biztató jelenségeket – „az az idegenkedő tartózkodás, amely az elmúlt években tapasztalható volt a cserkészcsapatok részéről... megszűnt". A hadsereg-főparancsnokság (Hfp) valós kritikai érzékkel, nem fogadta el ezeket a túlzott optimizmusról árulkodó jelentéseket, hanem az eredményeket elsősorban a vegyesdandár-parancsnokságok cserkészügyi előadói buzgalmának és a CsSz ismételt, erélyes hangú utasításainak tulajdonította.

Ezt, de főleg a leventeintézmény fejlesztése terén mutatkozó jelenségeket nem tévesztették szem elől az antanthatalmak sem. A békeszerződés katonai határozmányainak megsértése címén panaszt emeltek a Népszövetség fegyverkezések csökkentését és korlátozását célzó konferenciájának állománybizottságánál. A magyar leventék ügyének kivizsgálására küldött bizottság a leventékkel kapcsolatos csehszlovák panaszt elutasította, velük kapcsolatban csak egyetlen pont maradt komolyan vitás, mégpedig az, hogy

vajon nyernek-e a leventék harcászati kiképzést? A magyar delegáció fondorlatának köszönhető, hogy a bizottság elé terjesztett egyedüli bizonyíték a „cserkészeknek adott" kiképzésre vonatkozott, ennek alapján tehát nem lehetett bizonyítani, hogy az valamennyi leventére érvényes. A külföldi hatalmak, elsősorban a kisantant panaszai nyomán tudtak a békeszerződés katonai határozmányainak megsértéséről, de éppen a nemzetközi helyzet alakulása, a háború irányába tett általános lépések visszatartották őket a közbelépéstől, így a cserkész-leventék katonai képzésének bagatellizált változatából szőtt lepel elegendőnek bizonyult. (A bizottság előtt ugyanis sikerült elfogadtatni azt az érvet, hogy csak 18 éven felüli cserkészek kapnak bizonyos harcászati képzést, és ezek közül néhány mintegy kitüntetésül kapja a „leventeszakasz" nevet.)

A HM mindezek ellenére tovább erősítette a cserkészeten belül is a katonai előképzést. Ennek egyik fontos eleme volt a katonai szabályzatok és a cserkész-leventék részére kidolgozott kiképzési tervezet tartalmának egyeztetése, lényegi azonosítása. Magyarán azt akarták elérni, hogy a leventék és cserkész-leventék alapjába véve ugyanazt az alapkiképzési anyagot legyenek kötelesek elsajátítani, amit a honvédség kötelékébe bevonuló újoncok.

A hadsereg-főparancsnokság 1931-ben rendeletet adott ki a cserkészetben folyó katonai előképzésre vonatkozóan, ez és az 1934-es módosítás a cserkész-leventéket három korcsoportra osztotta. Az elsőbe tartoztak a 12-15 évesek, másodikba a 16-18 évesek, harmadikba pedig a 19-21 évesek. Az elsőben a puska nélküli, másodikban a puskával történő, harmadikban a csatárrá való kiképzést írta elő. Módszertani irányelv volt az első és második korcsoporttal foglalkozóknak, hogy a súlyt a játékra, és ennek keretében a találékonyságra, leleményességre, önállóságra való nevelésre kell helyezni. A III. korcsoporthoz tartozó cserkész-leventéket viszont „harcászati érzékük fejlesztése" céljából „apró játékszerű támadó és védő" stb. feladatok megoldásával kell foglalkoztatni. Az idézett rendeletek és a cserkészetben folyó katonai kiképzés, a katonás szellem elterjesztése érdekében írt – vitéz Solymossy Ulászlo és vitéz Farkas Ferenc volt ezeknek a törekvéseknek egyik mérsékelt, igen kiválóan képzett megtestesítője – „Cserkészjáték"-könyvek és „szabályzatok" félreérthetetlenül bizonyítják, hogy a legfelső katonai vezetés egy része a leventeintézményben és a cserkészetben folyó katonai előképzés sokéves tapasztalatát figyelembe véve rájött arra, hogy eredményt csak *körültekintő szervezés* és *pedagógiailag jól megalapozott, társadalmilag is elfogadható kiképzési anyag, módszer és nevelési rendszer alkalmazásával lehet elérni.* Méltán jegyezte rá hűvös, de elismerő megjegyzését a Solymossy könyveit értékelő aktára a vezérkari főnökség egyik vezető munkatársa: „Számol a kevés idővel... tárgyban és módszerben alkalmazkodik a polgári ifjúság és pedagógusainak mentalitásához." Az eredményeket ennek ellenére sem tartják megfelelőeknek, és az okot az előképzés módszerében jelölik meg. A hadsereg-főparancsnokság kiképzési osztálya – vezérkari főnökséggel egyetértésben –, a legjobb szakemberek bevonásával értekezletet hívott össze. A módszertan tökéletesítésére tett erőfeszítések sok részeredményt hoztak. A cserkészet hadijátékait – amelyek feltételezéseikben, a szembenálló felek megnevezésében, lebonyolításuk módszereiben sok

idegen, főleg indián vonatkozást tartalmaztak – olyan értelemben alakították át, hogy a kereteket a magyar történelemhez igazították.
Az így átalakított hadijátékok fejlesztették a fiatalok harcászati érzékét, a játék során elmélyítették terepismereteiket, egy sor készséget fejlesztettek, melyek a harcszerű mozgásnál nélkülözhetetlenek (kúszás, szökellés, rejtés, helyzetfelismerés, gyors határozókészség stb.), lehetőséget nyújtottak a honismeret irredenta színezetű elmélyítésére, a nemzeti történelem *harcos, katonai, hősi* emlékeinek felelevenítésére. Kispuskalövészetben, a testnevelési kerületek által a leventék részére szervezett lövészversenyeken a cserkész-leventék is részt vettek. A leventeintézményben már korábban megindított folyamat analógiájára – tekintettel a hadsereg fegyvernemek szerinti, differenciált előképzési igényére – a cserkészetben is kialakulnak a repülő, a kerékpáros, rádiós stb. speciális kiképzési ágak, a különpróbák rendszerét is ehhez a szükséglethez igazítják. A katonák belépését a cserkészcsapatokba a HM nyilvánvaló céllal engedélyezte, s a nyomásnak, az egyre fokozódó nyomásnak a cserkészszövetség ebben az esetben is kénytelen volt engedni. A fegyelmi, szervezési és eljárási szabályzat 38/a. §-át összhangba hozták a katonai becsületügyi szabályzattal. Az 54-ik §-t pedig a HM javaslata alapján a következőképpen szövegezték: „Tényleges és nem tényleges tisztek, valamint hasonállásúak fegyelmi ügyeinek a szabályozása nem érinti a CsSz-nek azt a jogát, hogy ezen egyéneket a szövetség illetékes szervének egyszerű közigazgatási határozatával felmentse, ha a felmentés oka a tiszti állás becsületét (vagy a tiszti állás tekintélyét) nem érinti."
Itt tartott 1933-ban a cserkészet militarizálása, a katonai befolyás mértéke.

Az MCsSz külügyi munkája, a mozgalom nemzetközi kapcsolatai és a kisebbségi magyar cserkészet

A nemzetek közötti megértés és a béke egyidejűleg és minden esetben a nemzeti érdekeknek az átlagpolgárnál eredményesebb szolgálata jelentette a cserkészet egyik legfontosabb elvi és gyakorlati problémáját. Így volt ez békében és háborúban egyaránt.
A háború után a magyarországi cserkészetnek nemzetközi téren feladatává tették, hogy járuljon hozzá a még nemrég hadiállapotban levő felek közötti bizalmatlanság és merev elzárkózás enyhítéséhez, ezzel párhuzamosan építse ki a nemzeti mozgalmak és az angliai központ, valamint a nemzeti mozgalmak egymás közötti cserkészdiplomáciai kapcsolatait.
Ebben a rendkívül bonyolult munkában kimagasló szerepet vállaltak magukra azok a nemzeti mozgalmak, amelyek a semleges, ill. a világ újrafelosztásában jelentéktelen szerepet játszó államokban működtek; pl. a hollandok és a svédek.
Az MCsSz egy legyőzött és súlyosan büntetett ország mozgalmát igyekezett bekapcsolni a nemzetközi cserkészet vérkeringésébe, ugyanakkor első diplomáciai lépéseitől kezdve – egyelőre a külügyminisztérium nyílt, hivatalos útmutatásait nélkülözve!? – támogatta az ellenforradalmi rendszer kormányainak külpolitikáját, amelynek középpontjában a revízió állt. A rendszer konszolidációja

növelte a cserkészdiplomácia erőfeszítéseinek esélyeit, az utóbbi viszont, a maga sajátos módszereivel, egyik előkészítője lett a szinte teljes külpolitikai elszigeteltség oldásának, majd a kapcsolatok bővítésének, elmélyítésének.

A magyar mozgalom életében is fontos esemény az 1920 nyarán Londonban ülésező Nemzetközi Cserkészkonferencia, ilyen jellegű kezdeményezésekre is alkalmat kínált. A külügyi vezető „többrendbéli indítványt" dolgozott ki, pl. a kisebbségi cserkészet helyzetének rendezését célzó javaslatot is.

Tudjuk, hogy a központi hatalmak országaiban működő cserkészettel szemben felhozott legveszedelmesebb érv már a világháború alatt is a militarizmus volt. Betiltásuknak a békeszerződések szövegébe való felvételét sikerült elkerülni, de a velük szembeni ellenérzés tovább élt. A konferencián tehát ennek ellensúlyozása érdekében is lépéseket kellett tenni. A londoni konferencián erre nem nyílt mód, mert bár a szervezők – Németországgal ellentétben – Ausztria és Magyarország szövetségeit meghívták, azok pénzügyi fedezet híján nem tudtak kötelezettségüknek eleget tenni. Az MCsSz-t és indítványait mások képviselték a tárgyalásokon. A cserkészsajtó szerint nem is eredménytelenül. A nemzetközi összeköttetést elősegítő szervezet tervét többek között Svájc és Magyarország indítványozta. Létre is hozták, Nemzetközi Iroda néven, londoni székhellyel. Ausztriát és Magyarországot felvették a tagok közé, Németországot nem. Állítólag a militarizmus vádját is sikerült elhárítani. A magyar szövetségnek a világmozgalomba való hivatalos bekapcsolódása sikert jelentett, magabiztosabban folytathatta megkezdett munkáját.

1921 tavaszán a szövetség és a Nemzetközi Iroda kapcsolata lassan tisztázódott. Az iroda igyekezett pontos képet kapni a magyar cserkészet tényleges helyzetéről, a szövetség viszont erőfeszítéseket tett a magyarországi mozgalom gyors és eredményes kiépítésére, hogy ezzel elejét vegye a Nemzetközi Iroda várható beavatkozásának, ami nemcsak a mozgalomnak, de a mozgalom politikai szolgálatának is kínos lett volna. A választási lehetőséget így fogalmazták meg: „Felmerül most az a kérdés, vajon az MCsSz ki tudja-e az egész országban oly egységesen fejleszteni a szervezetet, csapatait és a magyar cserkészet szellemét, hogy az Alliance-ban tekintélyt és súlyt vívhat ki magának, avagy részekre hullva és tengődve mind több és több külföldi segítség igénybevételével, külső protektorátus alatt fog-e életet és fejlődést élvezni?..." A szövetség – bármilyen szerény erők álltak is rendelkezésére – szükségszerűen az első utat választotta, s ezen az úton küzdötte magát előre meglepő szívóssággal.

1921 őszéig a szövetséget is foglalkoztatta a nyugat-magyarországi és a baranyai kérdés, azaz, ezeknek a területeknek s az ott élő magyar cserkészeknek a sorsa. Pécsről nehezen ellenőrizhető hírek érkeztek az ottani cserkészet beszüntetéséről, a vezetők internálásáról. Az osztrák szövetség törekvéseiről már hiteltérdemlőbb tájékoztatást kaptak. Ezek szerint a szomszéd „cserkészvár" be akarta kebelezni a nyugat-magyarországi magyar csapatokat. A szövetség tiltakozott ez ellen a szándék ellen, példaként Franciaországot említette, ahol működtek angol csapatok, saját szövetségük alárendeltségében, jó viszonyt tartva fenn a franciákkal. Általában az volt a magyar szövetség törekvése, hogy a kisebbségi

cserkészetet saját „csendes" irányítása mellett tartsa meg. Ezért menesztette – többek között – külügyi vezetőjét ismételten Londonba, ezért javasolta félhivatalos ágensei útján a Csehszlovákiához került magyar cserkészeknek, a más nemzetiséget tömörítő szövetségektől való távolmaradást, a türelmet, a kivárást. A szövetség vezetői abban reménykedtek, hogy London támogatásával sikerül elképzelésüket törvényes keretek között megvalósítani.

Az ún. utódállamok és Magyarország közötti viszony ilyen megoldása 1921-ben még nem volt lehetséges. *Sík Sándor* a már említett, és a legjelentősebb eszközről szólt a szövetség 1922. május 28-án tartott országos rendes közgyűlésén, amikor megállapította, hogy „Londonon keresztül tudtak nyújtani" némi támogatást a kisebbségi magyar cserkészetnek. Nem tudjuk, hogy ez a „némi" támogatás mit is jelentett. Ránk maradt magánlevelekből viszont képet alkothatunk arról, hogy a Bécsen keresztül Csehszlovákiába juttatott segítség miből is állt, hogyan fogadták azt az ottani vezetők. Egy 1922. február 25-én kelt levélben ezt olvashatjuk: „A csomagot megkaptam. Vedd hálás köszönetünket a szövetség számára, igazi örömöt okoz, hogy legalább itt-ott bizonyítékát látjuk, hogy anyaországunkban még nem feledkeztek meg teljesen rólunk."

Ez az adat is bizonyítja, hogy a leginkább „megközelíthető" Csehszlovákia esetében sem lehetett remény – még 1922-ben sem – arra, hogy a kisebbségi magyar cserkészet helyzetét nyílt, hivatalos tárgyalások útján próbálják rendezni. Más utat kellett kitaposni, ez pedig a szövetség hivatalos kapcsolatainak további szélesítésén és mélyítésén túl elsősorban a cserkészfiúk ismeretségének, kölcsönös látogatásainak, barátkozásának útja lehetett.

A cseretáborok szervezése meg is indult, a szövetség értesítette a parancsnokokat a kínálkozó lehetőségekről. A magyar serdülő ifjúság döntő többsége ezekben az időkben nem is álmodhatott arról, hogy szülei támogatásával, vagy saját erejéből világot lásson. A külföldi cseretáborozások vonzóereje tehát igen nagy volt. A célkitűzésekből és a szövetség, valamint a részvételre pályázók csekély anyagi lehetőségeiből következően ezekben az akciókban a mozgalom összlétszámához viszonyítva, igen kevesen vehettek részt. A csábítás, a vágy viszont sokakban dolgozott, a vezetők közül is akadtak olyanok, akik külföldi táborozással kívánták megerősíteni csapatuk helyzetét, növelni vonzóerejét a helyi társadalom körében. Akadtak olyanok is, akik a nemzetközi cserkésztestvériségben rejlő lehetőséget akarták kihasználni – s ezt nem egy esetben meg is tették – egyéni céljaik érdekében.

Ajánlattevő levelek indultak útjukra külföldi csapatok, szövetségek címeire, egyéni érdekek alapján szövődtek kapcsolatok, s a világban feltűntek a kolduló-vándorló, szövetségi jóváhagyás nélküli, ám különféle ajánlásokkal s az ajánlásokon a pecsétek egész sorával ellátott, szedett-vedett öltözékű „magyar cserkészek". Ezek a „kalandozók" komolyan veszélyeztették a cseretáborok elé kitűzött cserkészdiplomáciai, külpolitikai célokat. A szövetség, kérve a Nemzetközi Iroda és a tagszövetségek támogatását, igyekezett a leghatározottabban fellépni a kedvezőtlen jelenségekkel szemben.

Ez a világlátási vágy, ez a szerencsepróbálás iránti hajlandóság a kor általános viszonyaiból fakadt, ugyanakkor még a haza megismerését, bebarangolását

sem tette lehetővé a felnövekvő nemzedékeknek, így sok munkája akadt még ezen a téren kaposi Molnár Frigyesnek is, aki 1922 októberében vette át a szövetség külügyeinek irányítását. Ő viselte leghosszabb ideig ezt a felelős tisztséget. A Népszövetség segítségét felhasználva csekély anyagi támogatást is nyújtott a külföldre utazó, főként egyetemista fiataloknak. Ezeknek, de főleg a cseretáborozóknak szólt az országos elnök jelszava: „Mindent megfigyelni, mindent eltanulni."

1923-ban fontos külügyi kérdésben kellett állást foglalnia a szövetségnek. A római nemzetközi cserkészirodától ugyanis felhívás érkezett, hogy a katolikus cserkészcsapatok lépjenek be a nemzetközi irodába. A szövetség, a mozgalom belső egységének veszélyeztetését látta ebben, ezért úgy határozott, hogy „mint olyan" belép, de a csapatok külön nem léphetnek be. Ezzel mindkét igényt megpróbálta kielégíteni: védelmezte a belső egységet, ugyanakkor baráti érzelmeiről biztosította a mozgalom katolikus csoportjait.

1924-ben Dániában rendezték a világmozgalom nagytáborozását (jamboree), amelyen a magyar delegáció átütő sikert aratott. A világtalálkozó keretében megtartott konferencián – amely ismételten és határozottan állást foglalt a nemzeti elzárkózással, a felekezeti propagandával és a militarizmussal szemben – a magyar delegáció újfent javaslatot terjesztett elő a kisebbségi cserkészetről, de az ismét nem került tárgyalásra. Erre minden bizonnyal az adott okot, hogy a magyar mozgalmat megint irredentizmussal, militarizmussal vádolták, feltehetően az utódállamok szövetségeinek megbízottjai. Nem növelte közeledési hajlandóságukat a magyar versenycsapat vegyes érzelmeket keltő, de általában tiszteletet parancsoló sikere sem, mivel saját mozgalmuk ilyen eredményekkel nem büszkélkedhetett. A magyar jamboree csapat győzelmei viszont örömmel töltötték el a kisebbségi cserkészfiatalokat, fokozta munkakedvüket, ellenállásukat a velük szemben megnyilvánuló burzsoá nacionalista diszkriminációval szemben. A magyar mozgalom koppenhágai szereplése jelentős lépés volt a nemzetközi mozgalomba való beilleszkedés, a kisebbségi probléma napirendre kényszerítése útján. Utóbbi felszínen tartása érdekében a külügyi vezető levelet írt a Nemzetközi Irodának, mellékelve a javaslatot. Elérkezett a külügyi hálózat alapos, tervszerű kiépítésének az ideje.

A magyar cserkészet négy és fél év alatt jutott odáig, hogy társadalmi helyzetét, személyes összeköttetéseit, emberi adottságait és képességeit, valamint törekvését is figyelembe véve alkalmas személy kerüljön a cserkészkülügyek élére. Ennyi idő kellett a szilárd külügyi hálózat feltételeinek megteremtéséhez, megbízható, azaz kizárólag a „keresztény-nemzeti" politikát képviselő, társadalmi-politikai-tudományos téren egyaránt számottevő külképviselők megbízásához. A külügyi munka feltételeinek általános javulása, főként a mozgalom nemzetközi és hazai sikerei reményt ébresztettek: elérhető közelségbe került az egyik legfőbb cél elérése, a kisebbségi cserkészet ügyének rendezése. Az 1926-os év meghozta ezt az eredményt.

Úgy gondoljuk, hogy a megállapodás létrejöttét kedvezően befolyásolták azok a mozgások, amelyek a kisantant államok egymáshoz való viszonyában és a magyar külpolitika irányváltozásában 1926-ban jelentkeztek. Bethlen István megkísérelte leválasztani Jugoszláviát a kisantant ekkorra már egyébként is erő-

sen meglazult szövetségi halmazából, a cserkészpolitika pedig a csehszlovák mozgalom vezetőivel való megállapodás útján kívánta biztosítani valamennyi magyar kisebbségi cserkész viszonylagos önállóságát, nyugodt munkáját. A magyar szövetség már 1925 őszén megkezdte az előkészületeket – pl. újabb adatgyűjtést a kisebbségi magyar cserkészek helyzetéről – az 1926 őszére összehívott, a gyönyörű svájci hegyek között fekvő Kanderstegben sorra kerülő konferenciára.

A tárgyalást Baden-Powell nyitotta meg, kérve a jelenlevőket, hogy beszéljék meg a csehszlovákiai magyar kisebbségi cserkészet ügyét. A megállapodás az egyik szövegváltozat szerint „némi vita", a másik szerint két hosszabb eszmecsere után született meg. Ennek értelmében – most a rövidebb változatot idézzük – „a magyar nemzetiségű csehszlovák állampolgárok csapatai a következő feltételek mellett alakulnak meg: csapatok alakulhatnak Csehszlovákia bármely helységében. A csapatok a csehszlovák cserkészszövetség tagjai lesznek. Ennek a szövetségnek az alapszabályait és szabályzatait fogadják el. Ennek folytán a csehszlovák cserkészfogadalmat teszik le. A tisztek magyar nemzetiségű csehszlovák állampolgárok. A csapatok belső nyelve magyar. A tisztek végleges kinevezését a csehszlovák cserkészek elnöksége végzi, azonban a csapatoknak joga azok ajánlása. Az elnökség csupán abban az esetben utasíthatja őket vissza, ha erkölcsi vagy politikai bűntényekért büntetve voltak, vagy ha életmódjuk nem cserkészszerű. A magyar nemzetiségű csapatok képviselői csak egy személy választására jogosultak titkári minőségben a csehszlovák köztársaság cserkészszövetségének vezetőségében".

B. P. négy nappal a megállapodás után írta a Szent György Kör tagjainak: „...Vártam válaszom megírásával, amíg meggyőződtem róla, vajon a Nemzetközi Cserkészkonferencián tehetünk-e valamit ügyükben, és azt hiszem, önök úgy fogják találni, hogy a tárgyalások eredménye ki fogja elégíteni valamennyi érdekeltet..."

Beteljesültek-e főcserkész reményei? A magyar mozgalom vezetői jelentős sikerként könyvelték el a kisebbségi megállapodást. A Vezetők Lapja a cserkészet „Locarnójaként" üdvözölte, kiemelve, hogy ez nemcsak a magyar kisebbséget érintette, hanem Európa valamennyi – igen nagyszámú – hasonló helyzetű cserkészfiatalját is.

Tekintsük röviden át a kisebbségi magyar cserkészet helyzetét 1926 őszéig.

A magyar cserkészmozgalom sok kipróbált csapata alakult meg és dolgozott eredményesen azokon a területeken, amelyek az I. világháborút követően a környező államokhoz kerültek. Csehszlovákiában, az első döbbenet oldódása után, egymástól teljesen elszigetelten kezdték újjászervezni csapataikat a régi vezetők, akikhez néhány új is csatlakozott. A cserkészet volt az egyedüli szervezet, amelynek működését engedélyezte az állam, ez növelte értékét a pedagógiai célokon túl is. A régi vezetők s mindazok, akik az irredentizmust vallották, a cserkészetben szerették volna megvédeni a fiatalokat az idegen hatásoktól, annak keretében kívánták ébren tartani és erősíteni a nacionalizmussal, sovinizmussal keresztezett magyarságtudatukat, felnevelni az anyaországhoz való visszatérés gondolatát következetesen képviselő új kisebbségi vezetőréteget.

Helyzetüket súlyosbította, hogy az ál-

lam, amelynek támogatását minden országban kiharcolták a lojális szövetségek – és ezek alkották a nagy többséget – Csehszlovákiában ellenségük vagy a legjobb esetben közönyösséget színlelő szemmeltartójuk volt. Mindezek ellenére a munka megindult s a szervezkedés magját, a Schrer Lajos szerkesztette Mi Lapunk című cserkész- és diákújságot 1921. január 8-án sikerült megjelentetniük.

Az alapszabályokat még 1922 őszén sem hagyták jóvá az illetékesek. „Ezzel szemben – panaszolta a *Mi Lapunk* – a szlovák cserkészcsapatok szabadon működhetnek. De működhetnek az ún. kommunista cserkészcsapatok is, amelyek pedig oly messze állnak a cserkészettől, mint Makó Jeruzsálemtől." A magyar törekvéseket – irredentizmus, Budapesttel fenntartott titkos kapcsolatot emlegetve – elsősorban a szlovákok támadták, s feltehetően a rendelkezésükre álló eszközökkel akadályozták is. Ennek ellensúlyozása érdekében érintkezésbe léptek a szudétanémet, a német, az olasz, francia, svájci szövetségekkel, valamint a Nemzetközi Irodával is. *Huber S. Martin* két levélben hívta fel figyelmüket a következőkre: „egy ország cserkészei csakis azon ország oly nemzeti cserkészetétől lehetnek elismerve és szervezve, mely szervezet azon ország törvényes és hű állampolgáraiból áll." Egyben közölte, hogy a csehszlovák szövetség kész „befogadni" (a magyar) cserkészeket, kikötve, hogy leteszik a rendes cserkésztörvény szerinti fogadalmat az állam iránti hűségükről.

A magyar csapatok sorsát illetően tovább tartott a bizonytalanság. A CsCsSz a cserkészzsupák parancsnokainak bevonásával 1925. október 31-én és november 1-jén tartotta évi tanácskozó gyűlését. 30 képviselő 26 000 cserkész ügyét tárgyalta. A legélénkebb vita a zsidó és a magyar csapatok ügyében fejlődött ki. „Úgy döntöttek, hogy a héber nyelvet nem tekintik többé holt nyelvnek, a fogadalmat tehát a zsidó cserkészek ezen a nyelven is letehetik." A tárgyalások során olyan éles nézetkülönbségek alakultak ki, hogy döntés nem született, ellenben egy szűkebb bizottságot hívtak életre a végleges rendezés előkészítésére. A bizottságnak nem volt magyar tagja. A következő évben, 1926 januárjában újra indultak a tanácskozások. Ekkor már minden bizonnyal a CsCsSz vezetői is Kanderstégre készültek.

Mi volt a helyzet Erdélyben? Források hiányában alig tudunk valamit a kanderstégi megállapodásig tartó időszakról. A háború előtt és alatt – írta a *Jóbarát* – az erdélyi cserkészet vagy nem volt felekezeti jellegű, vagy református volt. Az első csapatot Székelyudvarhelyen szervezte Sebess József, a kollégium tornatanára. A vezetők hadba vonulása után ezek az alakulások felbomlottak. Háború után a katolikusok kezdeményezték a csapatszervezést. Az első a gyulafehérvári „Majláth" gimnázium csapata volt, amely az 1914-es kezdet után 1922–23-ban alakult újjá, majd rövidesen felbomlott. Egészen új az aradi, amely az ottani román cohorsszal „a legteljesebb egyetértésben, sőt vezetőinek... kezdeményezésére alakult 1923. május 4-én (és) az első kiképzést egy román öregcserkész vállalta."

Nagyváradon 1925. március 30-án alakult meg az első csapat, a kanderstégi megállapodás előestéjén – írta a szegedi *Cserkész*, az erdélyi magyarság többségének „teljesen új volt" a cserkészet. A megállapodás itt is éreztette hatását. A *Jóbarát*, egy évvel az esemény után így

méltatta azt: „Itt Kanderstegben hozott először határozatot a cserkészkongreszszus a kisebbségek érdekében. Ebben a megbízottak kijelentik, hogy minden kisebbségnek joga van saját nyelvén, saját vezetőivel cserkészetet létesíteni, s ha az ország többségi cserkészszövetségével nem tudna megegyezni, jogait azon állam cserkészszövetsége védi, amellyel egy nyelvű az illető kisebbség."

A meglévő erdélyi magyar csapatok közösen alkottak egy légiót. Új csapat alakításához kellett: 6 jótálló, 1 vezető és 12 fiú. A szervezés megindult, 1927. január 13-án az erdélyi katolikus iskolák főigazgatósága leiratot intézett az iskolákhoz, amelyben felszólította a vezetőket: szervezzenek cserkészcsapatokat. Természetes – remélte a magyar szövetség –, hogy a katolikus iskolák megmozdulását követi a többi magyar intézet is. A dolog korántsem bizonyult ilyen természetesnek. A román cserkészet túl szorosan kapcsolódott a trónörökös személyéhez, és az ifjúság iskolán kívüli nevelését nagyon is különböző módon képzelték el az érintettek. A magyar cserkészet, a kisebbségi helyzeten túl, még ezeknek a román felső vezetésen belül dúló harcoknak is ki volt szolgáltatva.

A jugoszláv cserkészetről és az ottani magyar csapatok létéről, működéséről alig tudunk valamit. Könyvünk első részében említettük, hogy a '900-as évek elején ott is fejlődésnek indult a mozgalom, de a SHS királyság megalakulásakor betiltották működését, majd az új államalakulat konszolidációjával párhuzamosan egy erősen centralizált szervezetet alakítottak ki, a csapatok irányítását, ellenőrzését – már 1-2%-os szerb nemzetiségű jelenléte esetén is – ők vették a kezükbe. Így történt ez Szabadkán, Zentán, Horgoson és más helységekben. A magyar, vagy magyar többségű csapatokon kívül cserkészkedtek magyarok más nemzetiségű egységekben, így az óbecsei és a beocsini csapatokban is.

Az erős szerb befolyás miatt a magyar kisebbség idegenkedett a cserkészettől. A kanderstegi határozatot – állapította meg a *Jóbarát* – leginkább Csehszlovákiában, „legkevésbé, úgyszólván egyáltalán nem voltak megvalósíthatók a jugoszláviai szervezetben..."

A kisantant államaiban működő kisebbségi magyar cserkészet helyzetének alakulásán kívül, a magyar szövetség nemzetközi kapcsolatait vázolva, említést kell tennünk a lengyel és német partnerekről, és éppen az egyedisége miatt jellemző mozzanatról, Temesy (Hermann) Győző amerikai útjáról. A lengyel cserkészettel jó kapcsolatot épített ki a szövetség, aminek a „hagyományos" lengyel–magyar barátságon túl a szovjetellenesség és a hangsúlyozottan katonás jelleg volt az alapja. A közös megmozdulások alkalmat adtak a versenytársakkal szembeni ellenérzés kifejezésére is. A német cserkészet – mint arra már utaltunk – teljesen elszigetelődött az I. világháború után. A Nemzetközi Iroda sem vette fel őket tagjai közé. Ebben nem elsősorban a volt politikai-katonai ellenséggel szembeni ellenérzés játszott döntő szerepet, még csak nem is az „igen erős katonai áramlat", hanem az egymástól társadalmi-politikai céljaikat illetően is jelentősen eltérő csoportosulások, szövetségek sokasága, versengése. A magyar szövetség – márcsak a „fegyverbarátságban" látott potenciális lehetőségek miatt is – érdeklődéssel figyelte a német mozgalom sorsát, megbízottai rendszeresen beszámoltak arról vezető testületeinek, s a tiszteletbeli főcserkész, Teleki Pál személyesen fáradozott a német mozgalom egysé-

gének megteremtésén. Német–magyar cseretáborozásról már 1922 májusában folytak tárgyalások.

A szövetség igyekezett lépéseket tenni az egykori nagyantant államokban működő mozgalmakkal való kapcsolat kiépítése, elmélyítése érdekében is. Ezeknek az erőfeszítéseknek a külpolitikai célja a trianoni békeszerződés következményeinek valamilyen módon való felszámolására irányuló mindenkori kormánypolitika támogatása volt. Ez a húszas évek első felében, főként a franciák esetében, csak szerény eredményeket hozott, holott minden világtáborozáson ezen fáradozott a magyar küldöttség.

Nem tudjuk, vajon az antant ellenőrzés enyhülése-megszűnése miatt-e, vagy az ezzel együtt ható más motívumok hatására, de 1927 tavaszán számottevő változás jelei mutatkoztak a cserkészdiplomáciában. A változás lényege: igyekeztek közvetlen kapcsolatba lépni a külügyminisztériummal, az eddiginél jobban összehangolni lépéseiket a hivatalos magyar külpolitikával. A CSNT külügyi szakosztálya ezt így fogalmazta meg: „A cserkészet elvből nem politizál, azonban mégis éppen külügyi vonatkozásokban célszerű volna néhány oly tanácsadás, mely jelezné, hogy melyek azok az országok, ahol a magyar érdekeket esetleg cserkész vonatkozásban is lehet támogatni (Balkán, Olaszország, Anglia)..."

Ezek után nem lehet csodálkozni azon, hogy 1927-ben a cserkészsajtóban – de a cserkésztársadalomban is – érdeklődés mutatkozik Olaszország politikai törekvései iránt, főként ifjúságpolitikája kapcsán. Ennek az érdeklődésnek két fő jellemzője van: egyrészt meg akarja mutatni, milyen sors vár a cserkészetre egy olyan berendezkedésű államban, mint Mussolini Olaszországa, másrészt lehetőséget ad az ezzel kapcsolatos, magyar viszonyokkal összefüggő nézetek vázolására. A cserkészet olaszországi felszámolását, ill. a katolikus szövetség korlátozását „sajnálatosnak" tartották. Egyedül a *Remény* az, amely egyértelműen foglalt állást az olasz fasizmus ilyen lépéseivel szemben. A lap párbeszédes formában fejtette ki álláspontját.

A Balilla című írásból idézzük: „...Olaszországban, a nagy diktátor országában eltöröltek minden néven nevezendő ifjúsági egyesületet... Olaszországban: Balilla, Magyarországon: száz és száz egyesület kaotikus zűrzavara. Nem tudok szabadulni a gondolattól – írja a cikk szerzője –, hogy a Balilla nem testvérként csatlakozik a szívgárda, cserkészapród, farkaskölyök, mesekör, pajtásegyesület stb.-höz, hanem *egyszerűen keresztülmegy rajtuk,* magával sodorva fiaikat, mint ahogy keresztülmegy múlton a jövő... Nem azért sejtem a Balillában a jövő egyesületét, mintha jobb volna a szívgárdánál... hanem azért, mert *beleesik a világpolitika fejlődési vonalába*. Bizonyos, hogy a világpolitika fordulópontjában állunk. A liberálizmus és a demokrácia lejárta magát... egy ököl korszak következik... kell bizonyos egységesítés... Kell közös név, (de ebben) *régi eszközeivel régi munkáját végezze* minden régi egyesület... Kell emellett a felelős államhatalom részéről közösen diktálása bizonyos eszméknek, amelyeket pedagógiájában minden egyes szervezet át kell vezessen... Kell: valláserkölcsi alapon nyugvó világnézet, hazaszeretet, fegyelem, munka, megbízhatóság. Közös szellem kell. Eljön nálunk is a közös keret ideje. De ez *nálunk nem történik fasiszta alapon* az összes egyesületek feloszlatásával és egyetlen állami szervezetbe tömörítésével a magyar

A cserkészet sokat várt – nemzeti céljait illetően – „Bi Pi"-től

ifjúságnak. A balilla (nálunk) nem jelent újat, a mi munkánk máris a jelzett irányban haladt." (Az én kiemelésem G. F.) Az idézett rész nem igényel külön magyarázatot, főként ha tudjuk, a cserkészet és a leventeintézmény viszonyának átmeneti rendezése nem sokkal a cikk megjelenése előtt történik meg.

A szövetség hivatalos irányvonala korántsem volt ilyen rezignáltan reménykedő. Figyeljük csak meg, hogyan vélekedett az elnökség a 194-es csapat itáliai útjának előkészületeiről: „Meg kell ugyanis bizalmasan mondani – írták a pk.-nak –, hogy szövetségünk nagyon örült ennek a tábornak, mivel a külügyi főtitkár úr éppen az idén Rómában járt, hogy az olasz körökkel, éspedig a balilla és fasiszta szervezetekkel bizonyos baráti kapcsolatokat létesítsen. Ezen útja várakozáson felül sikerült (az olasz VKM magához kérette)... jólesik (mondotta), hogy *a MCsSz az első, aki az olasz cserkészek jogutódjaival, a balilla szervezettel hivatalosan is felveszi a kapcsolatot."* Ettől kezdve Mussolini népszerűsége nőtt a cserkészvezetők körében, a nagy létszámú küldöttségek viszontlátogatásai napirenden voltak, nem hiányozhattak a gödöllői jamboreeról sem.

Ez volt a szövetség diplomáciai munkájának egyik eleme. És bár a 30-as évek küszöbén rangja nőtt, messze elmaradt az angol és francia kapcsolatok erősítésére fordított munka jelentőségétől. A szövetség és a magyar mozgalom sikere volt, hogy többszöri ígéret után, 1928-ban ellátogatott Budapestre lord Baden-Powell, a világ főcserkésze. Az OIB részére készített jelentés kedvező hatást remélt a látogatástól, s ez minden bizonnyal kifejezésre jutott a következő évben megrendezett angliai jamboreet és az 1933-as világtáborozást előkészítő diplomáciai munkában is. Ugyancsak jótékony hatással lehetett az angol– (és általában a nyugat-európai) magyar cserkészkapcsolatokra az a tény, hogy Magyarországon tartotta alakuló kongresszusát a leány-világmozgalom. A sorozatos diplomáciai sikerek, a nagyszámú külföldi delegátusok többszöri budapesti útjai és a világtáborozás megrendezésének elnyerése óhatatlanul azt a véleményt erősíti bennünk, hogy a világmozgalom vezetői – mint ezt magyar véleménytöredékek is alátámasztják – szerepet szántak a magyar mozgalomnak Közép-Kelet-Európában. Hogy ennek a sejtésnek van-e alapja, azt a nemzetközi mozgalom történetének hiányos ismerete miatt ma még nem tudjuk eldönteni.

ПОМНИ РОССІЮ!

НАЦІОНАЛЬНАЯ ОРГАНИЗАЦІЯ
РУССКІЕ СКАУТЫ
Быв. подъ Августѣйшимъ покровительствомъ
Е. И. В. Великаго Князя
АЛЕКСАНДРА МИХАЙЛОВИЧА

Старшій Скаутъ:
Полк. ОЛЕГЪ ИВАНОВИЧЪ ПАНТЮХОВЪ

NYOMTATVÁNY

Nagyságos
tanár dr. Molnár Frigyes
külügyi főtitkár úrnak
Budapest,
V. k.
Nagy Sándor-u. 6/a.

M E G H I V Ó

A SZENT WLADIMIR OROSZ EMIGRÁNS CSERKÉSZ-CSAPAT

zászlójának szentelésére, valamint a
a csapat ünnepélyes fogadalomtéte-
lére és szimbolikus vezérpalcájának
átvételére 1935. május hó 5-én
vasárnap délelőtt ½11 órakor

a MOVE székház dísztermében (VI. Podmaniczky-utca 45. II. emelet)

melyre Nagyméltóságodat, Méltóságodat, Nagyságodat és b. családját,
valamint minden magyar cserkész-
testvérünk nagybecsű megjelenését
kéri a: Cserkész-csapat vezetősége

Budapest, 1935. április havában

Az ünnepélyt pontosan kezdjük.

A Magyar Cserkészszövetség támogatta a szovjetellenes emigráns orosz cserkészeket

НАЦІОНАЛЬНАЯ ОРГАНИЗАЦІЯ
РУССКІЕ СКАУТЫ
Быв. подъ Августѣйшимъ покровительствомъ
Е. И. В. ВЕЛИКАГО КНЯЗЯ
АЛЕКСАНДРА МИХАЙЛОВИЧА

Старшій Скаутъ:
Полк. ОЛЕГЪ ИВАНОВИЧЪ ПАНТЮХОВЪ

Association Nationale de
Boy Scouts Russes
Anciennement sous le Patronage de S. A. I.
LE GRAND DUC ALEXANDRE
DE RUSSIE

Chef Scout: Colonel OLEG I. PANTUCKOFF
~~100 Selkirk~~ St., West Palm Beach, Florida
811 Hunter

Magyar Cserkesz Szovertseg
Bugapest.

May 14th 1939

My dear Count

Accept please our congratulations for the splendid Success of Hungarian diplamathy and your joyning the anticommunistic block. We heard with joy about the union of Karpato Russia with your wonderful country.

Scm. G. V. Popoff in Budapest has writen to me often about good friendship, which our brothers the Boy Scouts of Hungary – Magyar Cserkesz Stovetseg – show taward our boys

I want to thank you for this noble relationship.

We hope that our nationalist Russia will recover from bolshevic devils soon and than we will be able to show you our hospitality in our own country.

Adja Isten szép Magyarovszag legyen Nagymagyarország boldog Magyarország!

Yours Sincerely

Oleg I Pantuckoff
~~Chief~~ Scout

Köszönőlevél
aláírásával ismeretlen tartalommal.

Az viszont tény, hogy 1930 és 1933 között, főként a gödöllői jamboree előkészítése érdekében még az eddiginél is nagyobb érdeklődést mutatott a szövetség az angol és francia cserkészet iránt.

Áttekintésünket fejezzük be néhány tény felsorolásával, amelyekkel hangsúlyozni kívánjuk a cserkészdiplomácia ideológiai-politikai tartalmát és fő irányát. Az októberi forradalom után Oroszországban az ifjúság iskolai és iskolán kívüli nevelése új típusú szocialista alapokra helyeződött. Az oroszországi cserkészet szembefordult ezzel a fejlődéssel, sokan a polgárháborúban a fehérgárdistákhoz csatlakoztak, s számosan emigráltak. A Magyar Cserkész rokonszenvvel írt arról az erőfeszítésről, amelyet egy New Yorkban élő emigráns orosz ezredes irányítása mellett folytattak a világ minden táján élő orosz cserkészek összefogás érdekében. Egész jövőjüket az Oroszországba való visszatérésükre alapozzák. „Emlékezz Oroszországra", ez áll cserkészkönyveik címlapján. Az ukrán szövetség Prágában ünnepelte fennállásának 20. évfordulóját. A 16. sz. Szent Wladimir csapat viszont az MCsSz „védnöksége alatt" Budapesten alakult az itt élő emigráns oroszok fiaiból. A szovjet ellenség, az ellenforradalmár emigráns orosz viszont „elvbarát", „sorstárs".

Ez egyértelmű képlet, míg a német–magyar kapcsolatokban egyre több az ellentmondás, a taszítóerő. A svábok elleni fellépésekkel jól megfért az olyan értékelés, amit pl. a *Fiatal Magyarság* adott Hitlerék hatalomra jutását követően. „Hitler Adolf egy hónapja Németország kancellárja – írták 1933. április 1-jén – és nem lett belőle világkatasztrófa (a)... nemzeti szocialista programok legföljebb, ha az első, nemzeti felét valósíthatja meg. Ennyiből nagy jelentőségű Magyarország számára a Hitler kancellársága, amely az eddigi német kormányokkal ellentétben, elsősorban és mindenekelőtt a békeszerződések revízióját és a legyőzött államok egyenjogúságát követeli... Hugenberg, a magánkapitalizmus és a nagybirtok szószólója, bizonyára elejét fogja venni minden meggondolatlan szocialista kísérletnek."

Három hónap múlva, kevéssel a gödöllői világtáborozás megnyitása előtt röpítették világgá a hírt: „A német kormány a birodalom egész területén feloszlatta a cserkészszerveket és minden ifjúsági szervezetet. A cserkészek vagyonát és minden ingóságát lefoglalták." Nem tudni, miként fogadták a hírt a Hugenbergekben reménykedők, de tudjuk azt, hogy a magyar cserkészmozgalom felnőtt vezetői között egyre többen rokonszenveztek Hitlerrel.

Nagytáborozások itthon és külföldön

Táborozás nélkül nincs cserkészet, a legmélyebb élményeket ott kapták a fiatalok. Az őket idéző emlékek: elbeszélések, naplók, filmek, fényképek, levelek, cikkek, könyvek, zászlók, jelvények és emléktárgyak erről vallanak. Mindenki igyekezett részt venni bennük, gyűjtögették a filléreket, tanulták a táborozás tudnivalóit – főként a gyakorlatban. Már az is nagyszerű volt, ha egy csapat állandó székhelyétől néhány kilométerre, de sátorban és együtt tölthette nyári vagy téli szünetének egy részét, hát még a nagytáborok s ezek között is a legtöbbet ígérő, a világmozgalom szemléje, a jamboree! Aligha volt farkaskölyök, kis- és nagycserkész, aki ne álmodozott volna róla, aki ne szeretett volna legalább egyszer

...ek táborairól ... jelentése.

Cserkészeink táborozásáról csak 1923 óta vannak megbízható adataink, mert csak azóta irányítja a Magyar Cserkészszövetség a táborokat az Országos Táborozási Bizottság útján. 1925 június óta a táborozási főtitkár gyűjti a táborvezetői,-bontó és -ellenőrző jelentéseket, dolgozza fel azokat.

Az 1925. és 1926 évi táborozások vázlatos képét az alábbiakban adjuk:

1925-ben táborozott 179 csapat, tehát az igazolt csapatok /316/ 56% 207 táborban. Ebből közül álló volt 169, mozgó 10, téli 12, külföldi 15. Köztük van feltüntetve 4 tisztképző tábor is. Résztvett bennük 6.212 cserkész, akik közül

tiszt: 392 vöncserkész: 33 cserkész: 4.926
segédtiszt: 368 öregcserkész: 302 kiscserkész: 191

1926-ban táborozott 256 csapat, tehát az igazolt csapatok /368/ 70% 264 táborban. Ezek közül a Nemzeti Nagytáborban vett részt 192 csapat, de képviselve volt 30% más táborban is részt vett 67 csapat 72 táborban. Ezek közül álló volt 268 /192+46/, mozgó 15, külföldi 11.
Részt-vett bennük 9.036 /7,012+2.024/ cserkész.

tiszt: 808 /621+187/ vöncserkész: 23 /22+1/ cserkész: 5.656 /4183+1473/
segédtiszt: 536 /412+124/ öregcserkész: 457 /314+143/ kiscserkész: 284 /191+93/
külföldi: 272.

A TÁBOROZÁSOK KÖLTSÉGEIRE A KÖVETKEZŐ ADATOK MUTATNAK:

1925-ben: a cserkészek befizettek készpénzben összesen: 2.109,060.000-K.-t.
természetben . 161,540.000-K.-t.
összesen: 2.270,600.000-K.-t.
a táborok költsége volt 2.530,200.000-K.
a csapatok ráfizettek tehát 259,600.000-K.
amiből a M.Cs.Sz. táborozási segélyből fedezett 111,173.250-K.-t.
Támogatásban részesült 1.109 cserkész /28%/ 73 csapat /41%/

1926-ban: a cserkészek befizettek

készpénzben 2.018,408.850 K-t. ebből nem a N.N.T.-re esik 449,545.000-K.
természetben 62,216.000 K-t. " " " " 40,900.000-K.
összesen: 2,080,624.850 K-t. " " " " 490,545.000-K
a táborozások költsége volt: 4.487.281.014 K-t. " " " " 842,340.000-K.
a csapatok ráfizettek tehát 2.406,656.164 K-t. " " " " 351,795.000-K.
amiből a M.Cs.Sz. fedezett 2.101,977.164 K-t. " " " " 25,800.000-K.

Támogatásban részesült a N.N.T.-on kívül 287 cserkész /29%/ 8 csapat
" " a N.N.T.-ban 167 csapat /50%/.

ÖSSZEHASONLÍTVA A NÉGY MÚLTBAN ÉV TÁBOROZÁSAIT:

1923-ban volt 154 táborban 5.619 cserkész
1924-ben " 155 " 4.871 "
1925-ben " 207 " 6.212 "
1926-ban " 264 " 9.036 " . láthatjuk, hogy az utolsó két évben erősen megszaporodtak a táborok és táborozók száma. A jövő feladata lesz, hogy ne csak a csapatok 56-70% és a cserkészek 50-60% táborozzanak, hanem mind a 100%.

Jó munkát!

ÉRI ERNŐ s.k.
országos táborozási főtitkár

A táborozási főtitkár 1925-26. évi jelentése

A szövetség versenycsapatainak (delegációinak) külföldi sikerei fokozták a mozgalom vonzerejét

osztozni örömeikben. A táborok a maguk sokféleségével, megújuló célokat, eszközöket, módszereket jelentettek, azokat állandóan tökéletesítették, újították. A bennük rejlő kimeríthetetlen nevelési lehetőségeket felismerte a mozgalom alapítója, és az eredeti táborozási elvek szerint szervezettek ma is – a páratlan technikai haladás évtizedeiben – éppoly vonzók, mint voltak a kezdetek idején.

A magyar cserkészmozgalom történetében is kiemelkedő a jelentősége a táborozásnak. 1919 és 1933 között majdnem 50 csoport – 10-től 40 napig terjedő időre – lépte át az országhatárt. Ezek között szerepelt válogatott csapat, küldöttség (kontingens) és egyes csapat. Az árvalányhajas magyar cserkészek feltűntek Angliában, Finnországban, Németországban, Franciaországban, Ausztriában, Dániában, Lengyelországban, Olaszországban, Bulgáriában, Svédországban, Svájcban, Lettországban, Spanyolországban, Romániában, Belgiumban, a Szentföldön, Csehszlovákiában, Jugoszláviában, Észtországban. Természetesen ezekben a nagyszabású, hangsúlyozottan külpolitikai célokat is szolgáló vállalkozásokban a mozgalom tagjainak csak töredéke vehetett részt, ennek ellenére élt egy halvány reménysugár minden cserkész lelkében, hogy egyszer – ha igazán sikerül jó munkát végeznie – részese lehet a nagy „kalandozásnak".

A nagytáborozásoknak, különösen pedig a jamboreeknek jelentős irodalma van, mi itt csak érintjük – mintegy a gödöllői világtáborozásról szóló fejezet előkészítéseként – a kiemelkedőket.

Baden-Powell 1918 nyarára tervezte az első nemzetközi cserkészösszejövetelt, jamboreet. Ezzel is ünnepelték volna a mozgalom tízéves jubileumát, azonban az első világháború eseményei keresztülhúzták számítását. Két évvel később, 1920-ban gyűltek össze Londonban a világ minden tájáról a nemzeti mozgalmak képviselői. Ekkor választották meg B. P.-t a világmozgalom főcserkészévé. Ezen a találkozón a magyar delegáció politikai és valutáris nehézségek miatt nem vehetett részt.

A világtalálkozók négyévenként követték egymást, ettől csak rendkívüli esetekben tért el a mozgalom vezérkara. London után Dánia (Ermelunden) kapta meg a rendezés jogát. Itt bizonyíthatott első ízben a magyar cserkészet. A szövetség és a fiúk komoly erőfeszítéseket tettek a siker érdekében. A versenycsapat fél évig

Az angliai jamboree emlékérme

készült, jobbára a csurgói táborban, s 48 tagja mindent begyakorolt a vízből mentéstől a lasszóvetésig, a kajakozástól az éjjeli nyomkeresésig. A kiküldetéshez szükséges pénzt – miután a társadalmi gyűjtés csődöt mondott – az állam és a résztvevők terhére sikerült előteremteni. A 116 fős magyar küldöttség (kontingens) szereplése „néma" tiltakozás volt a trianoni békeszerződés és következményei ellen s egyben híradás a magyar élni akarásról. A mesterségesen is fokozott „csak azért is mutassuk meg" érzület hatotta át szereplésüket. Az eredmények, főként külsőségekben, nem is maradtak el. Előkelő helyezések a különböző versenyszámokban, a díszes jutalmak s a figyelem (majd a nyomában támadó elismerés) indokolni látszott a „csatakiáltást": „Hermann Győző – Jamboree győző!" A nagy barátkozás viszont – a világháború győztes és legyőzött hatalmainak cserkészei között – elmaradt, az ismerkedésbe sok kellemetlen mozzanat is vegyült. A franciák „sértő hidegsége", a románok „szemforgató áskálódása", a lengyelek „féltékenysége", a magyar küldöttség által előterjesztett kisebbségi javaslat elvetése s a nyomában támadt feszültség zavarta azt a jó hangulatot, ami a dánok vendégszeretete, a németek „bajtársiassága" és a versenysikerek nyomán kibontakozott. Mindent egybevetve a magyar cserkészet ermelundei szereplése sikert hozott, aminek kamatait a következő években élvezték.

A dániai csapat hivatalos fogadtatása méltó volt erőfeszítéseikhez. A cserkészsajtó prózában és versben zengte dicséretüket. Horthy is fogadta őket. A győzelem lendületet, önbizalmat adott a hazai mozgalomnak. A jamboree szereplés értékelésével párhuzamosan született meg a döntés, meg kell rendezni a hazai Nem-

Az 1926. évi újpesti (megyeri) Nemzeti Nagytábor emlékérme

zeti Nagytábort, a mozgalom első nagy seregszemléjét. Az ünneplés, az értékelés és a következő nagy feladatok előkészítése kiélezett sajtópárbaj közepette folyt.

A nagytábori előkészület minden cserkészt magával ragadott, talán túlságosan is. A csapatok belső munkája háttérbe szorult, legtöbben a versenypontokat gyakorolták. A *Népszava* „katonai vurstliként" jellemezte a nagytábort. A megyeri napokra – az élményeken és tanulságokon túl – emlékkönyv és emlékmű figyelmeztette az utódokat. Szükség volt rá, mert a természet sietve állította helyre megbolygatott rendjét. „Egy ködös novemberi napon kint jártam a megyeri dombokon – írta egy emlékező –, hol alig látszik, hogy ott még négy hónappal azelőtt 7500 lelkes magyar fiú volt együtt..."

„Sokáig ne csináljanak hasonlót" – figyelmeztette a vezetést *Sík Sándor*. Itthon többé nem is rendez a szövetség nagytábort, csak jamboreet... Ha nagytábor nem is, de jelentős nemzetközi és hazai táborozások egész sora követte egymást 1927-1928-ban. A mintaegyüttesek még járták a külföldet – Stockholm, Helsingör, Kandersteg, Lainz, Riga táborait –, amikor már javában folyt a húszas évek legnagyobb méretű és a revízió szem-

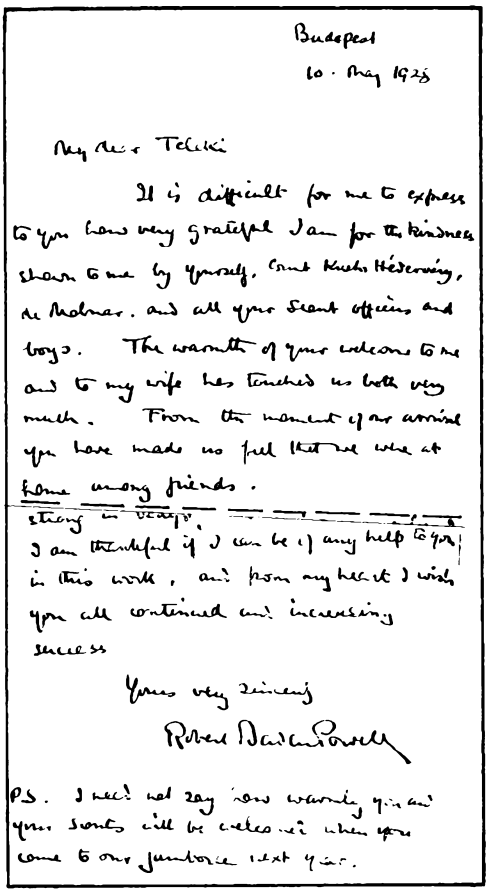

Budapest
10. May 1928

My dear Teleki

It is difficult for me to express to you how very grateful I am for the kindness shown to me by yourself, Count Kuehn Héderváry, de Molnar, and all your Scout officers and boys. The warmth of your welcome to me and to my wife has touched us both very much. From the moment of our arrival you have made us feel that we were at home among friends.

strong in [illegible]

I am thankful if I can be of any help to you in this work, and from my heart I wish you all continued and increasing success

Yours very sincerely

Robert Baden Powell

P.S. I need not say how warmly you and your Scouts will be welcomed when you come to our Jamboree next year.

A ránk maradt levelek bizonyítják, hogy „Bi Pi" és „Ti Pi" között rendszeres kapcsolat volt

pontjából igen jelentősnek ítélt jamboree-előkészület. A magyar fiúk ezreinek figyelme Anglia felé fordult, ahol 1929-ben került megrendezésre a világmozgalom jubileumi nagytáborozása. Anglia, Rothermere, a magyar revíziós törekvéseket segítő „nemes lord" támogatása, B. P. részvétele, személyes kapcsolatok kialakításának lehetősége a szokottnál is nagyobb vonzást gyakorolt a hazai cserkésztársadalomra. Már 1928 őszén sokan jelentkeztek a jamboree csapatba, fiatalok, idősebbek egyaránt. Aki tehette, megmozgatta összeköttetéseit. *Teleki* a Nagytanács előtt kijelentette: „semmi néven nevezendő különbséget szegény és gazdag között nem teszünk. A fiúk jelentkeznek, azután jön az ellenőrzés, és aki alkalmasnak találtatik, az kimegy. Aki tehetős, annak szüleitől meg fogjuk kívánni, hogy a költségek megfelelő hányadát viselje... de egyetlen cserkész sem fog kijönni azért, mert a szülei a költségeket fizetni tudja". Teleki állásfoglalását a Nagytanács tagjai elfogadták. A részvétel 12 pontba foglalt feltételeit a Magyar Cserkész 1928. december 15-i számában hozták nyilvánosságra.

A szervezők figyelme kiterjedt az előkészítés és a részvétel idejére szóló diplomáciai lépések megtételére is.

A magyar delegáció angliai magatartását illetően sokféle elképzelés, igény, javaslat született s közöttük egyre jelentősebb volt a már „idejétmúlt", hangos, közvetlen irredenta propagandát (magatartást) szorgalmazók csoportja. Ezek fellépése veszélyeztethette a világtáborozáson való részvétel sikerét, fő céljának elérését. *Teleki Pál* hozzájuk fordult elsősorban, amikor a *Vezetők Lapjá*ban közzétetette „Hogyan viselkedjünk a nagy Jamboreen?" c. írását. „Az angliai Jamboreeról – írta a tiszteletbeli főcserkész – a közönség is, de még cserkésztestvéreink egy része is azt hiszi, hogy azon a jelen szomorú magyar sorsot kell bemutatnunk, vagy szóba hoznunk. Esetleg kísérletet tenni arra, hogy valamilyen formában közelebb hozzuk az orvoslást. Többen konkrét kérdéseket is intéztek már nemcsak hozzám, de a Főcserkész Úrhoz (Khuenhoz G. F.) és a CsSz-hez is, sőt egyenesen propagandisztikus javaslatokkal is találkoztunk. Nem helyes, sőt káros. A magyar cserkészet színvonalát kell bemutatni. Megbecsülést, barátokat csak jó cserkészmunkával szerezhetnek – a hazának is. Ne a sorsot mutassák, hanem az életü-

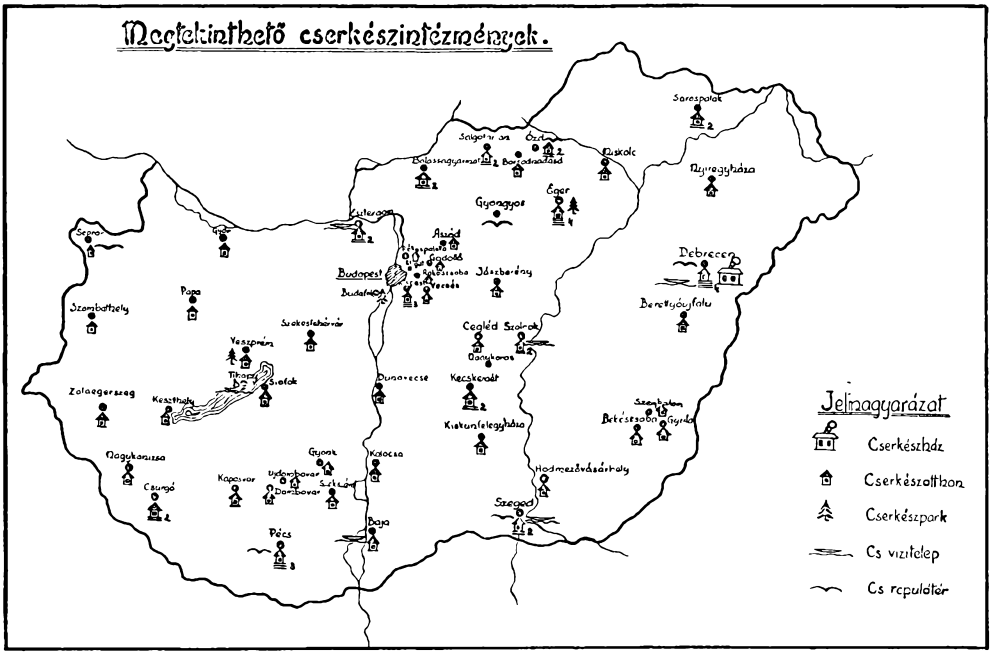

Az 1933-as jamboreen elsősorban ezeket a cserkészintézményeket mutatták meg a külföldieknek

ket, mert az életen keresztül a sors is érdekes lehet. Legyenek természetesek, ne pózoljanak. Írásban, képben, szóval nem szabad Trianon, az integritás, vagy a revízió gondolatkörét feltárnunk – zárta útmutatását a tiszteletbeli főcserkész –, a cserkészek a szívek és nem a szavak beszédjének emberei." Ezt várta, ezt kívánta, ebben reménykedett Teleki Pál – a politikus. De várakozással néztek a jamboree elé a vezetők pedagógiai szempontból is, mert feleletet vártak több olyan kérdésre, amely a nemzetközi és a hazai mozgalom lényeges területeit érintette, s ami tapasztalataik nyomán már évek óta foglalkoztatta őket. Például sikerül-e véglegesen és általánosan elfogadtatni a magyar cserkészetet a világmozgalommal? Megoldható-e nagy tömegek cserkészies együttléte, azaz van-e létjogosultsága a jamboreeknak? Milyen képet mutat a magyar mozgalom fejlődéséről, helyzetéről a világmozgalom „tükre"?

A látványosságokban, meglepetésekben gazdag események leírására kíváncsi olvasót ezúttal is a kortárs beszámolókhoz és a mozgalom krónikásához irányítjuk. Mi csak a nagytáborozásról szóló véleményeket fogjuk vallatóra. Mottónk talán az MCsVK-nek ez a mondata lehet: „Az angliai jamboree csupa vasárnap volt." A kormányjelentések is ezt a képet hagyták az utókorra: „Cserkészeink az angolországi világjamboreen oly kitűnően szerepeltek, hogy az idegen nemzetek kiküldöttei is a legnagyobb elismeréssel nyilatkoztak róluk, akik ezzel a magyar ügynek kiválóan hasznos szolgálatot tettek." A felelősségtudattól megszeppent és minden téren győzelemre vezetett cserkészek ezúttal is sikert arattak, megnyerték az angolok rokonszenvét, tovább szélesítették barátaik körét a nemzetközi mozgalomban. Ismereteik gazdagodtak, látókörük szélesedett, sok személyes kapcsolat alakult az eljövendő

kölcsönös együttműködés s nemegyszer az ifjúi szívek romantikája jegyében. A nemzetek képviselői között a Dániában feszültséget teremtő, vagy fokozó versenyek elhagyása kedvezően hatott a nagytáborozás légkörére. A jamboree-gondolat hívei és ellenfelei meggyőződhettek arról, hogy körültekintő szervezés – delegációk létszámának korlátozása, szerényebb táborozási körülmények, a közönség érdeklődésének kordában tartása stb. – jól szolgálja a nemzetközi mozgalom érdekeit. A magyar csapat gazdag táborszervezési és rendezési tapasztalatokkal is gyarapodott s erre – már akkor is úgy tűnt – nagy szüksége volt, hiszen felmerült egy magyarországi világtáborozás megrendezésének a lehetősége.

A magyar vezetők, a magyar fiúk ismét láthatták, hogy lényeges különbség van az angol (és általában az angolt követő) cserkészélet és az övék között, s ez a különbség nem csökkent a dániai jamboree óta. *Temesy* állapította meg a vállalkozás külügyi jelentőségéről: „Igen nehéz a Jamboree külügyi jelentőségét és eredményeit mérlegelni. Ez tulajdonképpen csak igen kevés rendelkezésre álló tény alapján és inkább csak érzelmi momentumok és kisebb megfigyelések alapján lehet megtenni. Mindenesetre megállapítható, hogy külügyi szempontból sem sikerülhetett volna magyar részről a Jamboree sokkal jobban... A magyar cserkészetet kifelé – zárta jelentését Temesy – főként a delegáció képviselte... ezeknek a szálaknak a szövevénye talán már most, de egészen biztosan később értékes eredményeket fog hozni..."

A rendelkezésre álló források nem tudósítanak arról, hogy az előzőekben érintett kérdésekben, közvetlenül a jamboreet követően jelentős eszmecserék, netán viták kerekedtek volna. Annál hevesebben tűztek össze olyan személyi, magatartásbeli kérdések miatt, amelyek a látszatsikerek mögött kibontakozó válság létére, elmélyülésére utaltak. Kirobbant az „amatőr-profi" vita, és olyan éles formában zajlott, hogy – az IB-k jegyzőkönyveinek történelmi forrásértékére hivatkozva törölték a nemkívánatos hangvételű, lejegyzett megnyilatkozásokat.

Szó szót, cikk cikket követett, a kedélyek Koszter atya higgadt mérlegelésre intő írása után sem akartak csitulni. A szövetség, hivatalosan 1930 januárjában zárta le a vitát: „Az angliai Jamboreet, mint a magyar cserkészet egy hatalmas vállalkozását, nagy tisztelettel elhelyezzük a magyar cserkészet sikerei és értékei mellé, mint egy nemes porcelánvázát, és üzenjük mindenkinek, hogy ne igyekezzék senki sem azon karcolást ejteni. Ne bántsuk a magunkét, midőn azt... kívülállók szeretik, védik és megbecsülik. Hibák voltak, erről tud a vezetés, ismétlődésüket igyekszik kikerülni. A bírálat gyakorlásánál – állapította meg az elnökség – egyesek túlmentek a kritika határán és

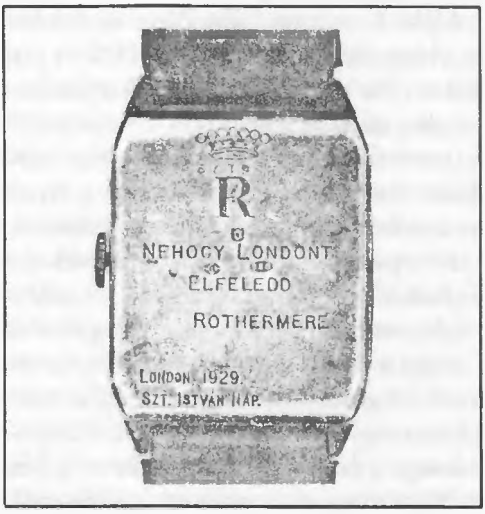

Az emlékezetes Rothermere-óra

lehetetlen valótlanságokat híreszteltek." Az állásfoglalás a további vita beszüntetését kérte, és az esetleg további támadókkal szemben erélyes fellépést helyezett kilátásba.

„Az angliai jamboree csupa vasárnap volt", így szólt a hivatalos cserkészkiadványból vett mottó. Úgy tűnik, és ez a természetesebb, akadtak hétköznapok is. Joggal tehetjük fel a kérdést: hány résztvevő, hány magyar cserkész fogadta meg a Rothermere ajándékozta ezüst karórák emléksorának figyelmeztetését: „Nehogy Londont elfeledd!"? Emlékezni kellett (kellett volna) rá, nemcsak a szakadatlan esőzés, a meet-pie, avagy az ifjúság őszinte békevágyának elementáris kitörése miatt, hanem azért is, hogy lelkiismeretesen végiggondolja mindenki: jó „ösvényen" halad-e a magyar cserkészet?

A magyar cserkészek 20 év alatt ezeken a helyeken jártak.

Év	Csapat, szám, név	Létsz.	Parancsnok	Időtart. (napok)	Hová	Vállalt feladat, eredmény
1922	18. Lóczy-cs.	36	Dr. v. Temesy Győző	42	Anglia, Kent (Herne bay, London)	az ellenséges gyűrű első áttörése, összeköttetés az angol cserkészettel
»	Vál. csoport	24	Ispánovits Sándor	29	Finnország	összeköttetés a finn cs-tel
»	Vál. csoport	52	Dr. Wallisch Oszkár és v. Fraknói József	27	Németország	mozgótábor: összeköttetés a német cserkészettel
»	Küldöttség	3	Sík Sándor		Párizs	elsőízben részvétel a cserkész-világértekezleten
1923	2. B. K. G.	38	Dr. Sztrilich Pál	10	Budapest—Passau—Bp.	mozgó, vízi
»	14. sz. Holló	21	Mattyasovszky Kasszián	10	Regensburg—Esztergom	mozgó, vízi, 550 km
»	Még 18 cs. t.	300			Több országban	nemzeti küldetés
1924	Kontingens	128	Dr. v. Temesy Győző, ill. v. Farnó Edo	21	Dánia—Ermelunden	II. világjamboree, versenyen III-ik helyet értük el, 168 p.
»	Küldöttség	6	Dr. Nagel Edgar	42	Anglia, Wembley	nemzeti nagytábor
»	Küldöttség	4	Dr. Molnár Frigyes	10	Lengyelország (Varsó)	nemzeti nagytábor
1925	11., 48., 50. sz.	124	Gr. Mikes János	20	Róma	szentévi zarándoklat
»	16 csapat	383			7 országban	
1926	31. Kossuth			11	Bulgária (Plewna)	nemzeti nagytábor
»	13 csapat	160			10 országban	
1927	25. Szt. Imre	22	Dr. Farkas Gyula	20	Svédország, Saltsjöbaden	nemzeti nagytábor. Rigai lát.
»	2. B. K. G.	16	Dr. Bátori József	20	Dánia (Helsingör)	II. nemzetközi viziverseny 5 első, 4 második helyezést nyertek
»	14. Holló	8	Dr. Mattyasovszky	20	» »	
1928	25. Szt. Imre	15	Dr. Farkas Gyula	14	Svájc (Kandersteg)	nemzetközi cserkész siverseny főversenynyertes.
»	15. Bethlen				Ausztria (Lainz)	nemzeti nagytábor
»	3. R. M.				»	» »
»	20 csapat	382			Több országban	
»	Kontingens		Debreczeni Ferenc	20	Lettország (Riga)	nemzeti nagytábor, 73. csapat, 450 ponttal első helyezés
1928	11. Bocskay		Szabó Zoltán	14	Svájc (Kandersteg)	nemzetközi cserkész-siverseny II. ízben nyerték meg a vdíjat
1929	11. Bocskay	28	Dr. Molnár Frigyes	14	Svájc (Kandersteg)	nemzetközi cserkész-siverseny III. ízben, végleg nyerték meg a vándordíjat
»	12. VIII. R.					
»	250. Hangya	15	Kemény Ödön		Spanyolország (Barcelona	nemzeti nagytábor
»	Kontingens	850	Dr. v. Temesy Győző	30	Anglia (Birkenhead)	III. vil.-jamboree, Lord Rothermere meghívására egy hét Londonban
1930	Küldöttség	2	Dr. Major Dezső	10	Románia (Piatra Neamt)	nemzeti nagytábor
»	Küldöttség	2	Dr. Sztrilich Pál	20	Belgium (Liège)	nemzeti nagytábor
»	14. Holló	26	Dr. Mattyasovszky K.	30	Szentföld	zarándoklat
»	Kontingens	50	V. Farnó Edo	20	Kandersteg (Svájc)	rover moot
»	25. Szt. Imre		Dr. Rajczky B.	20	Svédország, Kulla	nemzeti nagytábor
»	Küldöttség	3	Dr. Zsembery Gy.	14	Csehország, Prága	szláv nemzeti nagytábor
»	Küldöttség		V. Szóky Pál	14	Jugoszlávia, Zágráb	nemzeti nagytábor
1931	Kontingens	47	Dr. v. Temesy Győző	35	Ausztria—Svájc—Francia—Olaszország	kalandozás
1932	38. Honvéd	20	Dr. Pataky Ferenc	15	Bpest - Wien—Linz—Passau	mozgó, vízi
»	658. Br. Eötvös	25	V. Szóky Pál	5	Jugoszlávia, Zágráb	mozgó
»	30. Hollós Mátyás	20	Lazarus Lajos	15	Passau—Bpest	mozgó, vízi
»	2/Ö. B. K. G.	30	Dr. Finóczy Ernő	21	Lengyelország, Garczin	nemzetközi vízijamboree
»	250. Hangya	30	Kemény Ödön	15	Románia, (Nagyszeben)	álló
»	Küldöttség	1	Átányi István	30	Finn- és Észtország, Parnu	nemzeti nagytábor
»	Küldöttség	2	Dr. Tegze László	30	Anglia, Kent-grófsági	nagytábor
»	Küldöttség	2	Dr. Sztrilich Pál	15	Svájc	nemzeti nagytábor
»	Küldöttség	3	Dr. Sztrilich Pál	15	Hollandia	nemzeti nagytábor
1933	2. B. K. G.	16	Dr. Bátori József	13	Ausztria, Passau—Bpest	mozgó, vízi
»	304. Kőrösi Csoma	12	Károly István	10	Ausztria, Németország	mozgó

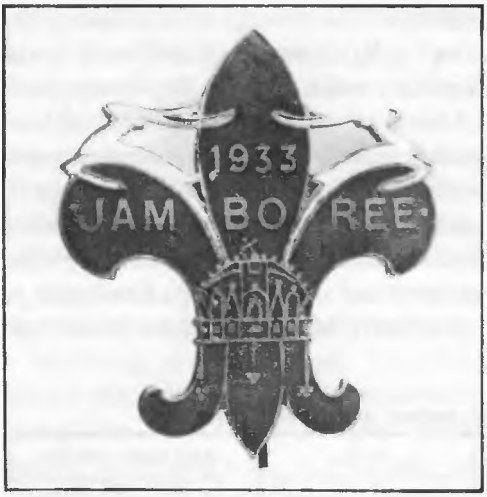

Az 1933-as gödöllői jamboree

Az emlékezetes világtáborozás 20. évfordulóján, 1953 nyarán, a magyar emigráns cserkészet feje felhívással fordult a mozgalom tagjaihoz: bárhol éljenek is, gyűjtsék és tanulmányozzák a jamboree emlékeit, mert „otthon (ti. Magyarországon)... bizonyára elvesztek az erre vonatkozó adatok..." A főcserkész tévedett, a mozgalom megmaradt iratai között feltűnően sok beszél Gödöllőről s a résztvevők döntő többsége itthon él. Nincs akadálya a világtáborozás történeti összefoglalásának.

Ahogyan a sportrajongók egy magyarországi olimpiáról, a cserkészek egy hazai világjamboreeről álmodoztak. Az álom ezúttal megvalósult, a Magyar Cserkészszövetség rendezhette meg a világmozgalom IV. nagytáborozását.

A IV. világtáborozás megrendezésére több nemzet szövetsége pályázott, a két nagy riválisa az USA és Csehszlovákia volt.

A kormányzati körök elsődleges célja a rendezés jogának megszerzésénél a magyar külpolitikai törekvések népszerűsítése. A badeni nemzetközi cserkészkonferencia (1931) kedvező döntésének híre négy nappal Bethlen István lemondása előtt érkezett meg a fővárosba. Ettől kezdve Teleki Pál minden erejével és valamennyi eszközzel a világtalálkozó sikerén dolgozott.

Miután a szövetség felkérte *Teleki Pált* a jamboree vezetésére és ő elfogadta a megbízatást, a kabinet pedig kormánybiztosi jogkörrel ruházta fel, hozzáfogott a szervezőmunkához. Ezzel kapcsolatos nézeteit az Országos Elnöki Tanács 1931. augusztusi ülésén fejtette ki. Azt akarja – mondotta többek között –, hogy a szövetséget csak annyira vegyék igénybe, amennyiben az a cserkészmunkát nem befolyásolja. Célja „messzemenőleg, hogy egyrészt vezetőgárdánk elitje belső és külső vonatkozásokban egyaránt nagyobbstílű vállalkozásokba és munkákba bevonassék és belenevelődjön, másrészt ezáltal látja legtermészetesebben a nagyobb magyar cserkészet további vezetőinek, ill. a mai vezetők utódainak a kinevelését". Az Országos Elnöki Tanács „egyhangúan" fogadta el Teleki előterjesztését. A vállalkozás támogatására és ellenőrzésére hívták életre a Jamboree Tanácsot. Tagjai közé azokat hívta meg Teleki, akiknek komoly befolyásuk volt a társadalmi-politikai életben, ugyanakkor már eddig is kimutatták a cserkészet iránti rokonszenvüket.

Időközben kiépítették a táborparancsnokság erősen központosított szervezetét. A parancsnok Teleki Pál, helyettese Sík Sándor, a vezérkari főnök pedig kisbarnaki Farkas Ferenc, jól képzett vezető, katona, későbbi főcserkész, a magyar cserkészet militarizálódásának betetőzéséig. Munkájuk nyomán széles körű dip-

lomáciai és propaganda tevékenység bontakozott ki. Az őrsöktől a kerületekig mindenki készült a világtáborozás méltó megrendezésére, a külföldiek illő fogadására.

Az illetékesek pontosan szabályozták az idegenekkel való érintkezést. Eszerint a magyar cserkészek legyenek velük szemben előzékenyek, hívják meg őket saját táborukba, ételüket osszák meg velük, ismerjék hazájukat, népük történelmét, önmagunkról tárgyilagosan beszéljenek. Ismerjék nyelvüket, tábortűzi szereplésüknél nyilvánítsák elismerésüket. Az idegenek táborába látogatva „le nem kicsinyelni semmit, nem hencegni, ha gyenge dolgokat látunk!" – szólt az utasítás. A magyar cserkész járjon nyitott szemmel a világtáborban és figyelje meg az idegen cserkészet szellemét, fegyelmét, lelki életét, táborépítését, gyakorlati cserkésztudásukat, ügyességüket, tábortűzi bemutatóikat, rendjüket, higiéniájukat, jótetteiket, rendkívüli teljesítményeiket, öregcserkészeiknek s a kisfiúknak (farkaskölyök stb.) életét.

Gróf Andrássy Mihály és sajtócsoportja minden hazai és külföldi lapot igyekezett megnyerni a jamboree propagálására. Megszólaltatták a magyar társadalom cserkészettel rokonszenvező személyiségeit, a papokat, politikusokat, írókat, katonákat.

Nemcsak a széles körű tömegpropagandára volt gondjuk, szólni kívántak – pl. a Nouvelle Revue de Hongrie hasábjain – a külföld – főleg az angolok és franciák – vezető köreihez is.

A külföldiekhez szólt a Külügyi Csoport 1931 októberétől kiadott, német, angol, francia nyelven megjelenő tájékoztatója. A sajtócsoportnak, túl a világtábor előkészületeinek, valamint Magyarország és Gödöllő bemutatásán, fejtörést okozott azoknak a külföldön megjelenő híreknek a cáfolata, amelyek a mozgalom militarista jellegét, a rendezők irredenta módszereit, vagy éppen a hazai szociáldemokraták bíráló állásfoglalásait szellőztetve bizalmatlanságot, sőt ellenérzést keltettek a Gödöllőre készülődők körében. Az ilyen hangulat felerősítése, főként a környező államok cserkészete esetében, nem okozott nehézséget.

A Magyar Cserkész különszáma

A táborparancsnokság ilyenkor „sürgős" cáfolatot röpített világgá, az MTI útján.

Az ilyen kínos pillanatokban gyógyírként hatottak az angol sajtóvisszhangról kiadott MTI-jelentések. „Az összes angol lapok – írták 1933. augusztus 1-jén – beható részleteket közölnek a nagyszabású előkészületekről... Számos lap kiemeli, hogy az idei világjamboreet elismerésül tartják Magyarországon... Valamennyi lap elismeréssel emeli ki

Horthy... és a magyar kormány tevékeny érdeklődését és pártfogását, és hangoztatja, hogy mindent elkövetnek, hogy különösen az angol cserkészek otthonosan érezzék magukat Magyarországon."

Az eredményes sajtókampányhoz kapcsolódott a rádió, film, könyv és propagandafüzet, az idegen nyelvű – főleg eszperantó – levelezés, bélyegek, plakátok, röplapok változatos tömeghatása. Mindennek tömör összefoglalása volt a jamboree mindenütt feltűnő jelképe, a „csodaszarvas", amely mind a mai napig Gödöllőt idézi a világtáborozásokon. A mondai állatnak egy gödöllői képzőművész által készített változatát, mint jelképet hivatalosan így magyarázták: „A magyar mondák szerint Hunor és Magyar... a fehér csodaszarvas üldözése közben a Meotisz-tó szigetére érkeznek és ott telepszenek meg híveikkel. Innen előbb a hunok (Hunor ivadékai) kelnek útra és világbirodalmat alapítanak, melynek szíve Attila városa, a magyar Alföldön. – Utóbb a magyarok utódai is felkerekednek és megtelepszenek Attila egykori országában. – A Jamboree jelvénye a csodaszarvas. A monda – a gondolat szerint – megtestesül, a hatalmas egykori hun világirodalom helyén (cserkészvilág-birodalom) alakul." *Czakó Elemér*-

Jamboree reklám emlékérem

nek nem a hivatalos magyarázat mesterkélt volta, hanem az ábrázolásmód félreérthetősége szúrt szemet. Véleményét levélben közölte Teleki Pállal. „A Magyar Cserkész címlapján egy menekülő szarvas van, olyan dekadensen stilizálva, mint aminő a drezdai Lohman Sanatorium... prospektusain szerepel. A magyar csodaszarvas, ha előre megy is, rendszerint hátranéz, mert tulajdonképpen vezet: jobb helyzetbe vagy szebb jövőbe. Még ha megpihen (táborozik) az Istenfája alatt, akkor is hátratekint, esetleg szimbolikusan a múltba, de leginkább az őt követők felé."

Mi történt szarvasügyben, mi nem, nem tudjuk. Tény az, hogy különféle színű változataival elárasztották az országot, s még exportra is jutott belőle. Belefoglalták a jamboree hivatalos csatakiáltásába („Hajrá Csodaszarvas"), az élelmezésért felelősök pedig mindennapi imáikba.

A csodaszarvas hátra-hátra tekingetve az őt követők felé láthatta, amit a cserkészsajtó megróvólag szóvá is tett: az állam első pillanattól kezdve felismerte a jamboreeban rejlő nagy lehetőséget, a társadalom viszont alig mozdult. Ezen kívánt változtatni – többek között – az 1933. június 17-ére időzített országos „Teleki Pál jamboreeriadó".

Az egész jamboree egy nagyméretű attakhoz is hasonlítható. Iránymutató zászlói között első helyen magasodott a cserkészfejek fölé az, amelyiknek a felirata egy szóból állt: irredenta. A jelszót minden cserkész ismerte, de a zászlóra láthatatlan betűkkel írták. *Teleki Pál* erre vonatkozó nézetei már az angliai jamboreen való részvétel idején is érvényesültek. Most, mint házigazda, különös gonddal, többször és nyomatékkal hívta fel a cserkészmozgalom figyelmét, az ál-

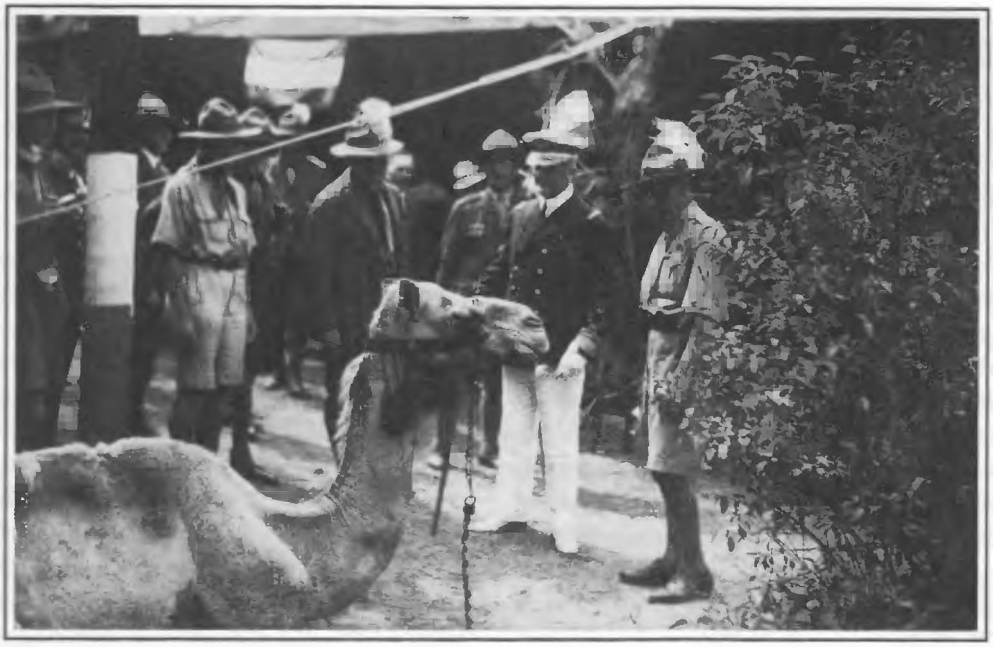

Horthy Miklós kormányzó Teleki Pál tiszteletbeli főcserkész, táborparancsnok vezetésével megszemléli a gödöllői világtábort (1933)

tala helyesnek ítélt magatartásra. Mi volt ennek a lényege?

E cikk eredeti szövegezésének és a *Magyar Cserkész*ben megjelent szövegváltozatnak bemutatása választ ad a kérdésre.

Az írás eredeti címe „Nemzetiségi kérdés és cserkésztestvériség a Jamboreen". „Ha kérdeznek, felelni kell." (A továbbiak áthúzva). „Ott megmondhatjuk, hogy ezeréves területek elvesztését nem lehet olyan könnyen elfelejtenünk, hogy fáj nekünk a bosszútól diktált békeszerződés és várjuk azt a napot, amikor zöld asztal mellé ülhetünk és végre békét köthetünk majd szomszédainkkal, az igazságon, a kölcsönös megértésen alapuló békét... A tótnak mondjuk szlovák, az oláhnak román. Az ilyen csekély figyelmességek jó hatással lehetnek az illető nemzet fiaira." „Többet ésszel, mint erővel, aki idejön barátként távozzon." A megjelent változat címe „A Magyar Cserkész Jamboree levele." Egy részlet belőle: „Ismered Trianont; tudod pontosan, mit veszítettünk (lásd idei naptárunk összeállítását), tájékozva légy igazságtalanságainkról, vitás kérdéseiről, pontosan tudj felelni mindenre. Haszontalan fráter az, aki a magyar tragédiára vonatkozó bármely kérdésre tudatlanságból, hanyagságból, nem tud megfelelni. *Magad soha elő ne hozd Trianont; de ha megkérdeznek, mindent kell, hogy tudj róla!"*

Egy ilyen össztársadalmi és cserkészmagatartást kívánt a revízió szolgálatába állítani Teleki Pál, erről mondta a Jamboree Tanács előtt: a világtáborozás kiváló nemzeti propaganda lesz – de a javából.

Mindenki a nagy alkalmat látta a jamboreeban. Különös élességgel nyilatkozott ez meg az üzletváros szervezése során. Az üzletvárosnak kellett ellátni a táborozókat s a látogatókat étellel, itallal, ajándék- és emléktárgyakkal. A táborozók várha-

tóan nagy létszáma, a remélt hatalmas forgalom (naponta 100 000 ember!) egy olyan országban, mint a gazdasági világválság sújtotta Magyarország, eldorádónak ígérkezett.

Az ügyeskedőknek, törtetőknek nem volt se szeri, se száma. Nemes Szecskó László fodrász, „mint az Egyesült Keresztény Nemzeti Liga alakulásakor megválasztott országos választmány (sic!) tagja, egyben mint a gyorsberetválás világrekordere…" hűsítőt és cukorkát kívánt árusítani. Matheovits Ferenc dr. sem kertelt Kosch Bélához írt levelében, amelynek megírására a rétsági jegyzőség megürülése és a világtáborozás közötti „összefüggés" felismerése indította. „Kedves Bélám, lennél-e olyan szíves, hogy ebbe az ügybe most bele feküdj… A jamboreenál szükség lesz rám, Budapest közelében… Ez az érv talán még megmentheti nekem a rétsági közjegyzőséget…" A gyorsborotválkozás világbajnokaitól könnyű volt megszabadulni, a matheovitsoktól már nehezebb – sőt nem is lehetett –, de amikor a nagyhalak jelentkeztek…? A Hutter és Lever Rt. urai „csupán" azt kérték, hogy a jamboreet megörökítő filmhíradó vegye fel az egész reklámléggömb-akciót és a mozikban vetítsék. Mit válaszolt erre a szövetség – tudva, hogy válaszuktól függ a cég által felajánlott 2500 P jutalom?: „A Táborparancsnokság – írták Hutteréknak – az üzleti reklámozást a legszükségesebb térre szorította… a cégre való tekintettel egészen kivételesen járul hozzá, meg kell azonban jegyeznem, hogy a Magyar Filmirodát nem kötelezhetjük arra, hogy heti híradójában az egész reklámakcióról

Are you interested in Hungarian and European stamps, come to me with the greatest confidence.
CHANGE
BUY,
SELL.

Avez vous intéret pour les timbres d'Europe et de Hongrie veuillez vous visiter ma localité avec la plus grande confiance.
ECHANGE,
VENTE
ET ACHAT.

Haben Sie Interesse für ungarische und europäische Briefmarken, wenden Sie sich mit dem grössten Vertrauen an mich.
TAUSCH,
KAUF,
VERKAUF.

Ha magyar és európai bélyegek érdekelik, forduljon bizalommal hozzám.
VÉTEL,
CSERE,
ELADAS.

Szilágyi Béla

Stamp Dealer
Briefmarkenhandlung
Negociant de Timbres postes
Bélyegkereskedő

Budapest, IV., Párisi-u. 2

A gödöllői jamboree különleges alkalmat jelentett a bélyeggyűjtőknek is

készült filmet bevegye, de... az Önök ilyen irányú kérését a lehetőség szerint honoráljuk." Így azután levegőbe röppenhetett a 10 000 Hutter-léggömb...

Szellemesebb megoldás kínálkozott abban az esetben, ha konkurens cégekkel tárgyalhatott az illetékes. Ilyenkor az egyik fél – a Frank-cég erre a tipikus példa – már azért is fizetett, hogy a másik reklámozásnak engedélyezését eltérítsék a táborparancsnokságot. A szövetség anyagi győzelme így teljesebb volt, és természetesen megoldhatónak bizonyult a „kávésnapok" beiktatása is a heti étrendbe. Más: a gyulai polgári fiúiskola igazgatója írta Major Dezsőnek, „a gyulai hentesáru nemcsak Magyarországon, hanem külföldön is igen jó hírnévnek örvend. Ezen hentesáruk legjobb gyárosát Stéberl Andrást... az üzletvárosban valahogyan el kellene helyezni... Jelzem, hogy nevezett hentes a cserkészek igen nagy barátja..." Vagy itt van a debreceni mézeskalácsosok reménykedése. „A helybeli mézeskalácsos-társadalom – írta egy bennfentes Koschnak – feltétlenül szeretne a jamboreen árusítani... Legfeljebb arról lehet szó, hogy az összes debreceni mézeskalácsosok kapjanak egy elárusító helyet. Képzeld, hogy milyen hajbakapások lesznek ott..."

Álljon itt végezetül egy adat, amely fényt vet *Teleki Pál* táborparancsnoki munkájának sokféleségére, a tiszteletbeli főcserkész ízlésére, nem is szólva a Herendi Porcelángyár helyzetfelismerő képességéről, cserkészismeretéről. A gyár árusításra ajánlott cserkészfigurájáról a következő véleményt adta a gróf: drága és „alakja sem teljesen sikerült, miután a lábak roggyantak, sem menés, sem állás közben ilyen testhelyzetet nem vesz fel az ember,... a harisnya és a cipő egybeolvad, csajka helyett tányért tart a kezébe stb." Ám ha ennek ellenére akarják, árusítsák!

A nagytábor pénzügyi megalapozása nem engedte meg az ilyen „nagyúri" gesztusokat. Ha valamikor, akkor a világgazdasági válság éveiben különösen igaz volt a mondás, pénz beszél...

A rendelkezésre álló adatok szerint a világtábor rendezése 2 és fél millió pengőbe kerül. *Teleki* ilyen értelemben tájékoztatta a Jamboree Tanácsot is. Ez az összeg, szintén az ő megállapítása szerint „csak a legnélkülözhetetlenebb tervek megvalósítását teszi lehetővé". Ebből az összegből a kormány 250 000 P-t szavazott meg, 3 évre elosztva. A tervezett bevételhez a kormánysegélyből Teleki „lehetőleg" csak 220 000 P-t kíván igénybe venni. A minisztériumok, vállalatok, törvényhatóságok stb. jelentős és sokoldalú támogatása ellenére a szövetség és a táborparancsnokság egy pillanatra sem szabadult a deficit rémétől.

Egy cserkész napi 2 pengőt fizetett a teljes

ellátásért és az összes közszolgáltatásért, ez a 3 hétig táborozók esetében 30 P-t jelentett.

Hol tartottak az előkészületek 1933 áprilisában? *Papp Antal* jelentését idézzük. A jamboree „teljes parcellázását, térképeit, a szükséges utakat, erdőirtásokat, bokrosításokat, a talajmegkötés érdekében egyes helyeken a lucernázást, halastavak tisztíttatását, a vízvezetéki és világítási terveket, étlapot, az élelmezés rendjét (a táborozás) forgalmi és közlekedési rendjét, a híradás organizmusát, az ország 20 különböző helyére a kirándulási programot, a gazdasági és pénzügyi szervezetet, a külföldi és magyar cserkészek jelentkezését (előkészítettük), a világ 2500 sajtóorgánumát kéthetenként Jamboree híranyaggal látják el. A Jamboree plakát, közlekedési eszközök, kedvezmények stb. tervezése, szervezése is kész a Jamboree teljes szervezési munkálatait befejeztük és felkészülten várjuk a nagy eseményeket."

Szólnunk kell a világtábor nyugalmának, biztonságának előkészítéséről. Kikkel szemben kellett védelmezni a jamboreet? A táborparancsnokság véleménye szerint legfőbb veszély a nemzetközi és a hazai kommunista mozgalom és a legálisan működő SzDP. Erre bizalmas tájékoztatóikban többször és részletesen is kitértek. Hasonló veszélyt láttak az áldatlan gazdasági viszonyok miatt végsőkig elkeseredett munkásokat viszonylag könnyen sztrájkra vezető szakszervezetekben. Aggályuk indokolt volt.

A világtábor közvetlen biztonságát három tényező óvta: Horthy és családja, valamint a külföldi előkelőségek miatt a testőrség, a csendőrség és az ún. Tábori Rendőrség. A három biztonsági erő közül kettő hivatásaként végezte szolgálatát, de a táborparancsnokság igyekezett biztosítani közöttük – nem kevés nehézség árán – az összhangot.

A jamboree területét a belügyminiszter exterritoriális területté nyilvánította. Ez adott lehetőséget a táborparancsnokságnak, hogy a megyei nagytáborhoz hasonlóan megszervezze saját Tábori Rendőrségét (T. R.)

Milyen szerepet játszott a IV. világjamboree előkészítésében a cserkészleányszövetség? A két szövetség között hűvös volt a viszony, a tényleges kapcsolatok szinte teljesen hiányoztak. A táborparancsnokság mégsem mellőzhette Lindenmayerék részvételét a nagytalálkozón. Meghívták a lányvilágmozgalom vezetőit, élén Baden-Powell feleségével, 600 külföldi lánycserkészvezetőt vártak s más lánycserkész érdeklődőkre is számítani kellett. A lányok világszövetsége Magyarországon alakult meg – a parádi táborozáson –, cserkészdiplomáciai szempontból súlyos hibát követnek el akkor, ha kimutatják, nálunk – az általános gyakorlattól eltérően – a cserkészlánymozgalom csak nehezen megtűrt jelenség, a cserkésztestvéri kapcsolatoknak nyoma sincs. A lányszövetség vezetői hajlandóságot mutattak a közreműködésre, sőt 1931-ben, egyelőre félhivatalosan meg is kezdték az előkészületeket.

1932 szeptemberére tisztázódott a helyzet. „Nem lesz cserkészlány-táborozás – adta hírül a *Cserkészlányok Lapja* –, de cserkészlány vendégeket a Jamboree megtekintésére szívesen látnak és kalauzolják őket." Teleki Pál írásban kérte fel őket erre a szolgálatra. Novemberben bejelentették, hogy a két szövetség „az ügy érdekében közös vállvetett" munkát fog végezni.

Különös tapintatot követelt a táborvezetőségtől, már az előkészítés időszakában

Telei Pál a vízicserkészek körében

is a hitfelekezetek igényeinek kielégítése. A táborparancsnokság igyekezett mindenkinek eleget tenni, de úgy, hogy mások nyilvánvaló sérelme nélkül érvényesítse alapvető törekvését. Ez pedig nem volt más, mint annak bizonygatása, hogy a magyar nép, a magyar cserkészet mélyen vallásos, hűséges harcosa a kereszténységnek. Legyen ez is egyik bizonyítéka a trianoni békediktátum igazságtalanságának. A nagy, közösnek hirdetett „nemzeti cél" hangoztatása ellenére minden hazai vallásfelekezet igyekezett a maga javára hasznosítani a világtáborozást.

A katolikus egyház ekkor indítja útjára az Actio Catholicát. Tekintélyével a jamboree mellé állt, képviseletével Hanauer váci püspököt bízta meg. A hercegprímás pásztorlevelében „ajánlólag" emlékezett meg róla és követték őt a többi ordináriusok is. A tábor területén felállítandó monumentális oltár ügyét *Teleki Pál*lal részletesen megtárgyalták. A tiszteletbeli főcserkész álláspontját a következőkben összegezte a prímáshoz írt levelében: „Magam különös figyelembe óhajtom venni a katolikus érdekeket, nemcsak egyéni meggyőződésem alapján, hanem azért is, mivel, mikor az egész világ cserkészügyeit intéző 9-es bizottságba pár évvel ezelőtt beválasztottak, engem, mint a katolikus tagok egyikét választottak be. Így tehát nemcsak hazai, hanem világvonatkozásban is különös feladatomnak tekintem, hogy a katolikus érdekeket és elveket a cserkészetben mindenkor és mindenhol képviseljem és szolgáljam." A hazai cserkészet katolikus tagjai tudták ezt, ezért munkálkodtak különös buzgalommal a jamboree sikerén. A protestánsok (e gyűjtőfogalom

használatakor elsősorban a reformátusokra gondolunk) igyekeztek ellensúlyozni ezt a növekvő katolikus nyomást. A zsidó cserkészek pedig viszonylag nagy létszámú, és minőséget felvonultató delegációval próbálták bizonyítani létjogosultságukat.

Milyen hatást gyakoroltak a IV. cserkész-világtalálkozó előkészületei a határon kívül élő magyar cserkészekre? Erre a visszhangra számított a táborparancsnokság és számítottak a környező államok politikai vezetői, cserkészszövetségei is. A magyar vendéglátók „fontos nemzeti érdeknek" minősítették külföldi magyarok hazalátogatását, különösen azokét, akik a kisantant államokban éltek. Jó alkalmat láttak a meglazult kapcsolatok erősítésére, cserkész- és általános politikai feladatok megvitatására, ismerősök-rokonok meglátogatására stb. A szomszédos országok illetékesei legszívesebben megtiltották volna a magyarok részvételét s ők maguk sem jöttek hátsó gondolatok nélkül. A cserkésztestvériség küszködött mindannyiukban a sovinizmussá torzított hazafisággal. (Eredményeiről ejtünk még szót.) Az óhaza cserkészeinek hívására Észak- és Dél-Amerikából is érkezett válasz.

A sovinizmus a sovinizmussal akasztott tengelyt a világtáborozás ürügyén is. Ellenkező esetben miért lett volna szükség ilyen bizalmas utasítások kiadására? „Kérem méltóztassanak úgy a csehszlovák, mint a jugoszláv cserkészeket talán még nagyobb figyelemmel fogadni, mivel ezen nevek alatt túlnyomóan megszállott területi *magyar véreink,* valamint tótok és *horvátok* rejtőznek." Az ilyen felhangok árnyékot vetettek a béke-világtáborozás előkészületeire. A vegyes érzelmeket fokozta az emigráns orosz cserkészek táborozási igénye, valamint a két fasiszta állam – Olaszország és Németország – azon óhaja, hogy ifjúsági szervezeteiket – bár nem cserkészek – hívja meg a táborparancsnokság Gödöllőre. Az orosz emigránsok kaptak táborozási engedélyt, hiszen – mondta *Teleki Pál* – hasonló a sorsuk a magyarokéhoz. „Ők elvesztették egész hazájukat, mi csak egy jelentős részét..." A balillák és a hitlerjugendek viszont részvétel helyett csak látogatóként jöhettek Magyarországra, Gödöllőre. Ezt a visszautasítást sem felejtették el többé a hitlerista vezetők Teleki Pálnak.

1933. július 27-én délután 6 órakor a budapesti bazilikában, a Kálvin téri református templomban, valamint a Deák téri evangélikus templomban került sor a jamboreet megnyitó cserkész istentiszteletre. 16.30-kor Horthy Miklós kormányzó Baden-Powell kíséretében lóháton érkezett az Aréna téri oldalon. Három zenekar játszotta a Himnuszt mindaddig, amíg a kormányzó és kísérete a díszpáholyhoz nem ért. Ezután Horthy és a világ főcserkésze egymást követően mondták el üdvözlő szavaikat. Majd 52 ország képviseletében 30 ezer cserkész díszfelvonulása következett.

A világtáborozás eseményeiről megjelent kb. 10 000 újságcikk, 10 íves, 160 képet tartalmazó jamboree-album. Ezek ismertetésére nem szándékozunk részletesen kitérni. A világtáborozás légkörére jellemző, önkényesen kiragadott néhány apróság mellett a végső értékelés szempontjából lényeges mozzanatra irányítjuk inkább a figyelmet.

Olvassunk bele a „Különleges események, munkák a vezérkari irodában" címet viselő naplótöredékbe:

„VIII. 3. Hatszáz balilla érkezik, 10 ezer jegyet elloptak, később a többsége megkerült. Panasz a fősörnél kiszolgáló lá-

nyokra. Öt vidéki gyermeket hoztak be az éjjel. Három megszállott területről szökött ide. Papp Antal elnök úr 120 öregcserkész rendőrt haza akart küldeni.

VIII. 4. A Budapestre kiránduló mohamedánok sonkát kaptak. Részint kicserélték, részint eldobták. Lengyel vitorlázógép a budapesti Lehel téren szállt le. Fürdővonat ma üresen ment. Egy lengyel sátor kigyulladt.

VIII. 5. Franciák kirándulás alatt a vonat tetejére másztak. Nincs sehol glosett (sic!) papír. Kifogásolják.

VIII. 10. Kisvonat-szerencsétlenség."

Így teltek a napok, a háromezer fő körüli közszolgálatos nem unatkozott. A Teleki-Farkas kettős szervezte táborparancsnokság és az alárendelt gépezet kezdettől fogva „csikorgott". Endre László csendőreivel letartóztatja a tábor egyik vezetőjét, Kosch Bélát, Solymossy (Sztanojlovics) Ulászló Endre autójáról saját kezűleg tépi le a szerinte indokolatlanul felerősített, kivételezett közlekedést biztosító piros csodaszarvast, lovagias ügy kerekedik belőle. A Rádió igazgatósága átír a táborparancsnokságnak: „...a mai anyag rettenetes. Magyartalan és tele géphibával. Ha én olvasnám, még megjárja, mert elég gyakorlatom van. De ezek a szegény gyerekek botladoznak benne... vagy olyan írja, aki tud gépelni, vagy ne siessenek..."

Augusztus elsején jelenti a táborrendőrség: „Már második eset, hogy III. kerületi tisztviselő mulat." Feljegyzés augusztus 2-án Andrássy Mihálynak: „A fotólaboratóriumban se villany, se vízlefolyó nincs, így a mai nap folyamán a megnyitás alkalmával sajtófotó-szolgálatot teljesíteni képtelenek voltunk." 1. sz. bizalmas tábori parancs: „Sajnálattal tapasztaltam, hogy az altáborok – a belső eligazításban is többször, nyomatékosan hangsúlyozott – a tábori élet egyik legfontosabb egészségügyi követelményének, a latrináknak a rendben és tisztán tartását elhanyagolják... oly mértékben, hogy egyes altábori latrinák a botrányos jelzőre alkalmasak, és egyáltalán nem szolgálják a IV. Cserkészjamboree jó hírét." 31. sz. belső eligazítás: „Nem olvassák, nem hajtják végre a belső eligazítások utasításait, túlságosan egyéni eljárást gyakorolnak... ezért hívják naponta 100–150 alkalommal a vezérkari irodát – felvilágosításért." 34. sz. belső eligazítás: „Az egyes táborparancsnoki szervek munkájában az a túlfűtött öntudatból fakadó ferde felfogás látszik kialakulni, mintha az egész jamboree azért lenne, hogy az illetékes szerv működhessen. Nem!..."

Részlet a pénzügyi vezető zárójelentéséből: „A gödöllői állapotokat... csak özönvízhez vagy hadiállapothoz hasonlíthatom... nemcsak nehéz, meglehetősen hálátlan munka is volt." Egy látogató panaszából: „Hihetetlen, hogy mi mindent hall és lát az ember, ha délutánonként a tömeg beözönlését a sátrak közé megfigyeli. A mohó, zabolátlan kíváncsiság, kapzsiság, durvaság, otromba fölényeskedés és az emberi unszolidaritásnak... a legfelháborítóbb példáit tapasztaljuk ilyenkor..."

A világtábor szervezetének működési zavarai, a látogatók modortalansága – és általában az a rendkívüli helyzet, amit a jamboree teremtett, nem kedvezett a cserkészszellem népszerűsítésének. Bár a 25 786 táborozó közül hivatalosan csak 54 cserkész ellen indítottak fegyelmi eljárást, az italozás, a meg nem engedett módon történő udvarlás, a felettesekkel szembeni engedetlenség sokkal rendszeresebben és nagyobb számban fordult elő, mintsem arra a vezetők gondolni mertek volna.

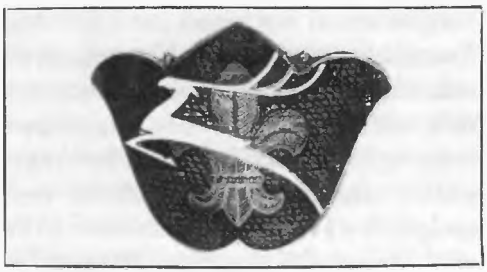

A gödöllői jamboree zöld színű, zománcozott jelvénye

Ezért is kellett nagyon alaposan előkészíteni a külföldiek vidéki látogatásait. Magyarországot akarták megmutatni úgy, hogy népének tényleges helyzetét ne érzékeljék. Szegedtől Sopronig mindenütt „magyaros" legyen a vendéglátás, de irredentizmusról szó ne essék. Egyenek-igyanak, de ne veszítsék el a mértéket, minden nemzet fiait egyformán kedveljék stb. Az eredmény igen vegyes lett.

A sokféle nyelv zsivaja, a sohasem látott ruhák formája, színpompája, a bőrszín szokatlansága a figyelem középpontjába állította a külföldi delegációkat, bármerre jártak is az országban, de a hivatalos érdeklődés elsősorban a szomszéd államok küldötteinek magatartása felé fordult. Tüntető barátkozás a lengyelekkel, előzékenység az orosz emigráns cserkészekkel, barátkozás a balillákkal, hűvös, de udvarias magatartás a Hitlerjugenddel. Ezek a gesztusok nemcsak a cserkész-, de a nagypolitikai célokra is fényt vetettek.

A Nemzetközi Konferencia a premontrei gimnázium tornatermében tartotta üléseit. A határozatai közül három érdemel különösebb figyelmet. Idézzük őket: „...minden olyan szövetség, amely a Nemzetközi Iroda kötelékébe tartozik, köteles az Irodát értesíteni arról a szándékáról vagy már kifejezett tényked éséről, amely farkaskölyök, cserkész vagy öreg-cserkész-fogadalomnak, vagy bármely más, a cserkészet lényegébe vágó előírásának megváltoztatására irányul (12. pont). A törvényeknél az eredeti számozást alkalmazzák ha lehet, amennyiben további törvényekkel kellene kiegészíteni, ez sorrendben a X. után jöjjön. (14. pont). E konferencia újból felhívja a figyelmet arra a körülményre, hogy bármely vonatkozású, közvetlen vagy közvetett, nemzeti vagy nemzetközi politikai propaganda eltiltandó mindazokban a táborokban, ahol más nemzetek képviselői is jelen vannak. (15. pont)."

A IV. gödöllői világtáborozás befejeztével Baden-Powellt díszfelvonuláson búcsúztatták a táborozók. A bemutató után elköszönt tőlük és a vendéglátóktól. A fiúk sokasága rohant hozzá, ünnepelték. A VII. altáborban tábortüzet rendeztek a tiszteletére, meggyújtásához ő adott tűzcsóvát. A világ főcserkésze másnap délelőtt elutazott Gödöllőről. Rövidesen utoljára harsant fel a magyar csatakiáltás: „Pál, Pál, Pál, gróf Teleki Pál, a jamboree élén Teleki Pál áll."

Az ő búcsúztató sorait idézzük: „...kérem azt, amit fővezérünk, Baden-Powell örökségként ránk bízott: kövessük történelmünk sejtelmes csodaszarvasát, legyen a magyar cserkészeknek második jelvénye a liliom mellett, hogy árkonbokron, akadályokon, nehézségeken át éppúgy új, boldog országba vezessen bennünket, minthogy őseinket nemzetté kovácsolva elvezette a magyar ígéret országába, és nemzetünket Európa védőjévé és építőjévé tette. – Ha kérésemet meghalljátok s megtartjátok, tudom biztosan, eredményes cserkészmunkára, jamboree-ra mondom ki a végszót. Elvégeztetett! Isten veletek!"

A gödöllői világtáborozás kritikus pontot jelentett a magyar cserkészet, de a jamboree-k történetében is. Méretei, a megrendezéséhez és a lebonyolításához

Horthy érdeklődésével is növelni kívánta a világtáborozás jelentőségét

szükséges idő nagysága, a rendezők ugrásszerűen megnövekedett pénzügyi, anyagi-technikai, személyi és erkölcsi terhei, a bonyolítás eddigi gyakorlata, a táborozás jellege egyaránt indokolttá tették a kérdést: legyen-e a jövőben világtáborozás, s ha igen, milyen legyen az? A Nemzetközi Konferencián előterjesztett dán–magyar javaslat szükségesnek tartotta a világtáborozások rendezését, de csak 6 évenként, minden erővel fokozva annak cserkésztábor jellegét. Ez az igény jelszószerűen is megfogalmazódott: „Egy cserkészgenerációnak egy jamboree elég!"

A magyar szövetség krisztusi alapon demokratikus, protestáns ellenzéke így adott hangot ennek a törekvésnek: „A világért sem szeretnénk ünneprontók lenni..., de 1. felkészült-e a társadalom a helyes, meggyőző hírverésre? 2. a jamboree-t látogatók miért keresték fel? Világtestvériségért-e vagy állatkertért?... A magyar cserkészet kb. egy évtizeden belül immár negyedízben került kirakatba, s készült megelőzően intenzíven erre a kirakatrendezésre. Kérdem: a tíz cserkésztörvény versenye az ilyen?"

Gödöllő az eddigieknél élesebben világított rá annak az elvnek a visszásságára, mely szerint a mozgalom erősödése útján „cserkésziesíti" a társadalmat. A *Fiatal Magyarság* c. cserkészfolyóirat már a világtáborozás előtt figyelmeztetett erre a növekvő veszélyre, ti. a cserkészet inflálódására. „A társadalom betört – olvashatjuk a lap áprilisi számában –, adományaiért fizetni kellett, a jamboree fokozza

ezt. Ha ez így tart tovább, akkor a jamboreen vagy röviddel azután látszólag vagy ténylegesen bekövetkezik az a lehetőségnek is döbbenetes tény, hogy a cserkészet leteszi a fegyvert, és feltételek nélkül behódol a társadalomnak."

A *Vezetők Lapjá*nak Jamboree-számában viszont *Teleki* a fordítottjában reménykedik: „... a vezetők között ma már mind több az olyan, aki maga is cserkész volt, és a jamboree munka, amelyben oly sok fiatal férfi-cserkész vesz részt, hiszem és remélem, egy egész gárdát fog kitermelni, amely a cserkészet vezetését át fogja tudni venni... most már nemcsak a gyermeknevelésben, de az állami és társadalmi élet más terein is végezve építő munkát." És bár Teleki jól látta, mennyire hiányoznak – a cserkészeten belül is – ennek az „evolúciós forradalomnak" a személyi feltételei, elgondolásához makacsul ragaszkodott, éppen társadalmi-ideológiai kötelékei miatt.

A jamboree közelebb hozta a nagyvilágot a cserkészfiatalokhoz, a külföldiek megízlelték egy számukra „egzotikus" nép kultúráját, az intelligens cserkészek viszont összevethették új barátaik életét a sajátjukéval, és mert nem kevesen kijutottak cserkésztestvéreik hazájába – főként Angliába –, államukat, társadalmukat, népük mindennapi életét tehették mérlegre. Ezeket a fiúkat csak kényszeríteni lehetett a gondolkodás nélküli parancsteljesítésre. Ez a kitekintés a nagyvilágba, ha szűk körben is, de erősítette a belső ellenállást a fasizálódási tendenciákkal szemben.

Bár az üzleti köröknek busás hasznot hozott, a szövetség számára tetemes veszteséggel zárult a jamboree, s ez anyagi egyensúlyát alapjában rendítette meg. Végül is a minisztertanácsnak kellett államsegéllyel beavatkozni az adósságok likvidálása érdekében.

A csodaszarvas jamboreeját, az 1933-as cserkész-világtalálkozót már eddig is sokféleképpen értékelték. Az ítéletekből nem hiányoznak a szélsőséges jelzők sem. Van, aki világraszóló diadalról, mások a fejlődés sajnálatos megtöréséről, megint mások a jamboree katasztrofális hatásáról beszélnek. „A jamboree Isten segítségével elmúlt – olvashatjuk az egyik összegzésben –, és ezzel, úgy érzem, a magyar cserkészet második, fordulatos, eredményekben gazdag és igen jelentős korszaka lezárult. Most jön a harmadik, a döntő, amikor elválik: tényező-e a nemzet életében úgy, mint néha eddig is képzeltük, vagy pedig csak efemer mozgalom cserkészetünk, amely betöltvén misszióját, elérve külső fejlődése során azt a legmagasabb fokot, amit egyáltalán elérhetett: a világjamboree-t, már megérett a lassú vagy akár gyors, erőszakos elmúlásra, vagy valamilyen új és keményebben megfogott mozgalommal való kicserélésre, leváltásra."

Ez magyarabbul annyit jelentett, hogy a magyar cserkészmozgalom előtt három út áll: 1. vagy még erőteljesebben, fokozottabb mértékben csatlakozik a revizionista - militarista - antikommunista erők táborához; 2. vagy nem ezen az úton jár, és ebben az esetben meg is szüntetheti az államhatalom; 3. vagy teljesen beleolvasztják a leventeintézménybe. A jamboree a 24 éves magyar cserkészmozgalom csúcspontját és egyben a már előző években is kitapintható krízisének első nagymértékű megnyilvánulását jelentette.

Megújulási kísérlet. Harc a „militaristák" és a „pacifisták" között

1933–1936

Átszervezés a nemzetvédelem jegyében. Cserkészet Baden-Powell nélkül?

Az európai fasizmusok előretörése, a hazai szélsőjobboldal aktivizálódása a magyar társadalom egészét érintette, az ifjúság – így a cserkészethez tartozó ifjúság – figyelmét is mindennél jobban lekötötte. A szövetség sem bújhatott ki a válaszadás alól.

Mi legyen a cserkészet állásfoglalása:

1. A nemzetközi forradalmi munkásmozgalom és a Szovjetunió törekvéseivel kapcsolatban?
2. Hogyan értelmezzék az európai fasizmusok elveit és gyakorlatát, különösen a születő III. birodalomét? Milyen legyen a velük szembeni magatartásuk?
3. Milyen legyen a viszonyuk az előbbi törekvések magyarországi megfelelőihez?
4. Milyen álláspontra helyezkedjenek a magyar társadalom belső, égető problémáival kapcsolatban? Milyen eszközökkel és módszerekkel küzdjenek programjuk mozgalmon belüli és társadalmi megvalósulásáért?
5. Lehet-e úgy alkalmazkodniok a gyorsan változó körülményekhez, hogy közben ne szenvedjen csorbát a cserkészet baden-powelli lényege?

A mozgalom tehát a maga belső fejlődéséből fakadó gondokon túl szembekerül egy egész sor olyan problémával, amely egyre nagyobb súllyal nehezedett létére, s amelyek sokféle úton-módon, számtalan formában beszüremlettek a mozgalom belső életébe is. Éppen ezért a cserkészpolitikában, amely a mozgalom egészét befolyásolta, az eddigieknél jóval nagyobb mértékben volt jelen a „nagypolitika" is. E korszak történetében fokozódó szerepe lett a cserkészpolitikai küzdelmeknek, amelyeknek csomópontjai legtöbbször az országos közgyűlések voltak. Ez magyarázza, hogy az események taglalásában közgyűléstől közgyűlésig haladunk.

1933 őszén – a jamboree értékelésével párhuzamosan – kezdődött meg a szövetség átszervezésének előkészítése. A központi vezetés minden jelentős tagja, s főleg azok, akik cserkészpolitikai szempontból egy-egy irányzatot is képviseltek, lázas sietséggel dolgozták ki az átszervezésre vonatkozó terveiket, küldték meg híveiknek, gyűjtötték a tapasztalatokat, szervezték táborukat.

A mozgolódásokra felfigyelt a sajtó is. A *Magyarság* munkatársa Teleki Pállal készített interjújában megkérdezte: „Mi a véleménye arról, hogy egyesek militarizálási törekvéseket látnak a várható átalakításban?" A tiszteletbeli főcserkész tömören válaszolt a kérdésre: „Ez zöldség..."

Valamennyi tervezet abból indult ki, hogy a mozgalom „kinőtte" meglevő szervezeti kereteit, feladatait az eddiginél

nagyobb társadalmi és állami támogatással tudja csak ellátni. Erkölcsi megbecsülésének abban is kifejezésre kell jutni, hogy az állam „törvényes szankciókkal bástyázza körül". A személyi kérdések ugyancsak első helyen szerepeltek a javaslatokban, olyan szervezeti formákhoz kapcsolódva, amelyek a készítők (és a mögéjük sorakozók) távlati elgondolásait szolgálták, és döntően befolyásolták volna – és befolyásolták is – a mozgalom további sorsát. Major Dezső, az egyik irányzat hangadója, rendkívül fontosnak tartotta Teleki Pál főcserkészi kinevezését, és az ügyvezető elnöki hatáskör (ezt a tisztet viselte ő) kiszélesítését, minek következtében kezében összpontosult volna a végrehajtó hatalom. Ezzel szemben *Farkas Ferenc* (a jamboree volt vezérkari főnöke, különben a katonatisztképző Ludovika Akadémia parancsnoka) Major tervezetét nem fogadta el tárgyalási alapnak. Ő az egyesületi jogon alapuló, polgári demokratikus jellegű vezetést biztosító s a mozgalom ilyen irányú hagyományainak ápolását elősegítő formákat elvetette, és Telekivel együtt azt vallotta, hogy „...kell tehát egy jó, mozgékony, egyszerű és olcsó szervezetet konstruálni. Oly szervezetet, amely nem jár nagy megrázkódtatással, és amely a súrlódásokat és az eddigi bajokat kizárja... melegen ajánlom – megfelelő változtatásokkal – a IV. jamboree szervezetét átvenni, amely bebizonyította életképességét". Ebben a szervezetben ő, Farkas Ferenc, az elvi és szervezési ügyek országos vezetőjeként szerepelne (egy ideig szerepelt is), az ügyvezető elnöki székbe pedig – Major Dezső eltávolítása után – saját emberét juttatná.

Az Országos Elnöki Tanács végül is az 1933. december 13-i ülésén Farkas Ferenc tervezetét fogadta el tárgyalási alapul, mégpedig egyhangúlag. A körvonalazott feladatok méretére jellemző, hogy a javaslat 41 mozgásban levő és megoldásra váró problémát sorol fel, négyéves munkaterv kidolgozását sürgeti, és az átszervezést négy ütemben kívánta lebonyolítani 1933-tól 1937-ig. A negyvenegy feladat között szerepel például a Magyar Cserkészszövetség szervezetének „továbbfejlesztése", a közgyűlés választási rendszerének megállapítása és a cserkésztörvény parlamenti elfogadtatása. Külön érdemes felfigyelni arra, hogy a vezetőség szervezetéről szóló részben az ügyvezető elnöki tisztséghez (egyedül ehhez!) nincs jelölt feltüntetve, Major Dezső viszont gazdasági vezetőként szerepel.

A növekvő ellenszenv csökkentése és a megújuló támadásokkal szembeni védekezés érdekében 1934 februárjában a cserkészsajtó közölte az OET tervezetét a Magyar Cserkészszövetség vezetési elveiről. A kerületek hozzászólásaikban jórészt helyeselték az átszervezést, de elsősorban saját jövendő munkájukat s – ezzel összefüggésben – a vármegyék és a kerületek jogkörének egymáshoz való viszonyát firtatták.

A baden-powelli irányvonaltól lényegesen eltérő, Farkas által fémjelzett törekvéssel szembeni ellenérzés sokkal szélesebb körű volt, mint amilyet a kerületi vezetőségek (intézőbizottságok) hivatalos hozzászólásai sejteni engednek. Az OET 1934. január 25-i ülésén megállapította: „Az utóbbi időben szárnyra kapott különböző rosszindulatú híresztelésekkel szemben... az átszervezés munkája egységes elgondolás mellett folyik, és biztosítja Farkas Ferencet, hogy az ET minden tagja a legteljesebb egyetértésben... dolgozik vele együtt."

A baljós jelek ellenére az OIB 1934. feb-

ruár 14-i ülésén úgy határozott, hogy az országos közgyűlést április 22-ére hívja össze. Witz Béla tiszteletbeli elnök vezetésével jelölőbizottságot küldött ki. A bizottság tagja volt Farkas Ferenc is, és mindent megtett annak érdekében, hogy Major Dezsőt kiüttesse az ügyvezetői elnöki székből. Pedig a közgyűlés időpontjához közeledve egyre inkább gyengültek esélyei. A március 17–18-án megtartott országos tiszti gyűlés megtárgyalta az átszervezésre és a négyéves tervre vonatkozó javaslatot. A tanácskozáson élesen kiütközött, hogy a „szövetség és a csapatok között alig van szorosabb kapcsolat". Ennek hiányában a cserkésztisztek legjobb esetben hajlandók tudomásul venni a szövetség „bajait", az átszervezés szükségességét, de elvárják, hogy a szövetség adjon lehetőséget panaszaik előterjesztésére, és az átszervezéssel együtt orvosolja azokat is, sőt, mindenekelőtt azokat.

Major Dezsőt felvillanyozta a tiszti gyűlésen tapasztalt tenniakarás (például a Magyar Cserkész ügyében), és „egy erős cserkészsajtó emlőin táplálkozó erős cserkészmozgalom..." érdekében több indítványt terjesztett az országos közgyűlés elé. „Az indítványokat a magam nevében be is nyújtottam – írta egy vidéki vezetőnek –, azonban utólag úgy gondoltam, hogy sokkal helyesebb, ha ezeket aktív cserkészparancsnokok nyújtják be..." Az ilyen lépések napirenden voltak a közgyűlést megelőző hetekben, sőt az utolsó napon is. A kerületekben olyan előterjesztéseket dolgoztak ki, amelyek tartalma vitákra adott volna lehetőséget a közgyűlésen.

Az ellenállás szervezői között elsősorban az első cserkésznemzedék, az alapítók és a katolikus csoportosulás neves tagjait lehet felfedezni. Ezek közül került ki az a csoport is, amely külön listát körözött, és a szövetség vezetői szerint mind a központi, mind a kerületi vezetésből a katonatisztek kiszorítását akarta elérni. Hatásos bizonyítéka volt ez annak, hogy a mozgalom számottevő erői ellenzik a B. P. irányvonalától tervezett elkanyarodást, a polgári demokrata, humanista, patrióta szellemiség háttérbe szorítását.

A közgyűlés, bár nem fogadta el a „mélyszántást" követelő csoport listáját, de elutasította Farkasék elgondolását is. Papp Antal országos elnök lett, Major Dezső kezében maradt a végrehajtó hatalom (ügyvezető főtitkárnak választották), Farkas Ferenc pedig az elvi és szervezési ügyek legfőbb irányítása helyett kénytelen volt megelégedni azzal, hogy egy lehetett a társelnökök között. Szövetségen belüli hívei közül viszont hárman is országos vezető tiszti megbízást kaptak. A közgyűlés utáni díszebéden megjelent a miniszterelnök is, jákfai Gömbös Gyula. A három ünnepi szónok közül Papp Antal hathatós támogatást és törvényes védelmet kért a kormánytól, s ennek fejében a mozgalom támogatását ajánlotta fel. Gömbös válaszában figyelmeztette őket, hogy az új világért dolgozók csak olyan szervezeteket tűrnek meg, amelyik „halmozza" a magyar erőt. Majd poharát a „cserkész bajtársak" egészségére ürítette. Teleki Pál a világ helyett a nemzet szolgálatának elsődlegességére, a magyar lélek elmélyítésére és a nemzet összefogásának fontosságára irányította a mozgalom vezetőinek figyelmét.

Az új tisztikar munkához látott, de ezt továbbra is a „militaristák" és a „pacifisták" közötti pengevillogatások kísérték. Farkas Ferenc összefoglalást készített Teleki Pál kérésére „Antimilitarista és pacifista propaganda a cserkészetben" cím-

mel. Az összefoglaló bevezetőjében Farkas áttekinti az országos közgyűlésig eltelt időszak eseményeit, és abban személye és törekvése ellen irányuló „tervszerűen irányított propagandát" lát. Mivel vádolták őt ebben az időszakban? „Farkas Gömbös parancsára dolgozik. Be akarja olvasztani a cserkészetet a leventeségbe. Alapszabály-ellenesen dolgozik. Kiölik a cserkészlelket. Tiszteket hoznak a nyakunkra..." A közgyűlés után jelentette meg Farkas Ferenc azt a beszámolóját, amely a balilláknál tett látogatásuk hatására készült. Ez olaj volt a tűzre! Mi tetszett a fasiszta olasz ifjúság nevelésében Farkasnak? „A ruházat nemzeti jellege és a katonai előképzés lelkes vállalása, a büszkeség és az erős nemzeti öntudat..." És mi a helyzet nálunk? „Nálunk, bár egyes csapatok példaadóan domborítják ki a nemzeti jelleget, a magyar cserkészet összessége és az általános irányzat tekintetében még sok követelményt lehet támasztani. Ezek a következők:

1. Az egész mozgalom „feltétlenül és megalkuvás nélkül" magyar legyen. Ki kell ölni cserkészetünkből minden idegen vonatkozást, legyen az ruházat vagy indián érzelem- és hangulatvilágon alapuló beavatkozás. Magyarságunkban és faji szeretetünkben középutat nem volna szabad ismerni.
2. A ruházat is magyar legyen.
3. Munkálják ki a zászlókultuszt.
4. Nagyobb, „öntudatosabb" fegyelem és rendszeresebb testnevelési munka volna kívánatos, valamint „lelki" kapcsolat a leventeintézménnyel, részvétel a polgári gáz- és légvédelemben.

Farkas hangsúlyozza, hogy a katonák részvétele a cserkészetben nem jelent okvetlenül militarizálást, viszont ha a mozgalom az általa javasolt szellemben dolgozik, elejét vehetik újabb vádaknak.

Hogy, hogy nem, a *Vezetők Lapjának* ugyanebben a számában közölték *Velősy Elek* „Pacifizmus és hazafiság" című írását is. A *Magyar Cserkész* szerkesztője, aki a katolikus vezetők egyik szószólója volt, visszautasította a pacifizmus vádját, és kijelentette, hogy a „...nyers erőszak a legrosszabb módja az igazságkeresésnek..." Jól látjuk – írta Velősy –, hogy a „magunkfajta kis nemzetnek sokkal nagyobb szüksége van nemzetközi összeköttetésekre és nagy adag okosságra, mint kardcsörtetésre". Az önvédelemre természetesen készülni kell, de ugyanakkor mindent meg kell tenni a háború kirobbanásának megakadályozására.

Velősy a militarizálásban régi, alapító nemzedék elleni támadást is lát, és arra figyelmeztet: az új irányzat hívei a mosdóvízzel együtt ki ne öntsék a gyereket is, azaz a régi gárda kiszorításával együtt az eredeti, igazi cserkészetet.

A két cikk együttes közlésében rejlő dinamit hatásfokát igyekezett csökkenteni a szerkesztőség, amikor megjegyzés formájában közölte azok beérkezésének időrendjét. „Velősy Elek cikke februárban érkezett, Farkasé június 22-én. Egymás írását nem ismerték, nem egymásnak válaszoltak..."

Miközben kölcsönösen folytak a vádaskodások (éles bírálatok) és magánjellegű magyarázkodások, a szövetségi gépezet is nekilendült. Az OET 1934. június 15-i ülésén úgy határozott, hogy nyilatkozatot tesz. Ennek szövegezésével két-két vezetőt bízott meg. Az „OET kívánatosnak tartja – olvasható a jegyzőkönyvben –, hogy a szóban forgó cikkekkel kapcsolatban semmiféle további vita sem szóban, sem írásban ne következzék. A 4. cserkésztörvény értelmezése újólag elkészíttessék. A Vezetők Lapja ne közöljön olyan cikket, amely vallási, társadalmi

vagy politikai szempontból egyesek érzékenységét válthatja ki... abban az esetben, ha a jövőben a cserkészeket hazafiatlanság vagy pacifizmus vádjával illetik, úgy erélyes megtorlás tétessék folyamatba. A honvédelmi érdekeket érintő cikkeket megjelenés előtt a testnevelési vezetőtisztnek be kell mutatni." Major Dezsőnek ezt az előterjesztését is kifogásolta Farkas Ferenc. Nem értette: „Ki vádolta meg ezzel a mozgalmat?"

Időközben elkészült az elnöki „enunciáció" tervezete mindkét változatban. A Major Dezső és Faragó Ede által készített állásfoglalás azt hangsúlyozta, hogy a mozgalom eddig is hazafias szellemben működött, a kötelességeit továbbra is teljesíteni fogja. Majorék felfogásának pontosabb körvonalazása érdekében idézzük a tervezet g) és h) pontját. „A 4. cserkésztörvény – véleményünk szerint –, amely a cserkész számára előírja, hogy minden más cserkészt testvérének tekintsen, csak úgy értelmezi, hogy az eljárás nem lehet a magyar cserkész egyoldalú megnyilatkozása és feltételezi, hogy más nemzetbeli cserkész a maga részéről testvérhez illő magatartást és álláspontot foglaljon el a magyar cserkésszel, úgy is mint a magyar nemzet és a magyar sors részesével szemben. Az itt-ott elhangzott és a pacifizmus, hazafiatlanság vádját tartalmazó és általánosításában sértő észrevételeket, amelyeket a cserkészet a múltban, erejének és méltóságának tudatában, talán túlzott liberalizmussal elnézett, a jövőben a legerélyesebben megtorolja, illetve a tényállás megállapítása végett minden esetben fegyelmi eljárást indít." Farkas mindkét megnyilatkozást – Majornak az OET-i előterjesztését és az elnöki állásfoglalás tervezetét – elutasította, és elégtételt követelt.

Mit kifogásolt *Farkas Ferenc?* A kérdésre részletesen válaszolt egy Keszthelyről 1934. június 22-én egy szövetségi tisztviselőnek írt levelében. „A küldött írásokat itt kaptam meg, s így megjegyzéseim már elkésve érkeznek. Minden esetre légyszíves Anti bácsinak (Papp Antal országos elnökről van szó – G. F.) megjelentetni, hogy az a nyilatkozat, amely a Vezetők Könyve és 2. törvény alapján Velősy Elek cikkét helyteleníti és kijelenti, hogy ez nem szolgálta a cserkészet érdekeit, teljesen kielégít, és megnyugtat." Tiltakozott ugyanakkor dr. Major és Faragó Ede szövegezésének több pontja ellen. „Nem tudom, ki vádolta a cs. nemzetközi kapcsolatait? Ha ez talán más oldalról megtörtént volna, igen szerencsétlen ezt az én cikkemmel kapcsolatba hozni. Ha én a V. K. és törvényünk alapján fokozottabb nemzeti irányt, ruhát, zászlókultuszt, a leventeséggel lelki kapcsolat elmélyítését stb. hirdetem, úgy ebbe nem lehet mást beleolvasni. Nagyon helyeslem és örültem, hogy végre azt is olvashattam, hogy az MCsSz azok ellen, akik az MCsSz-et hazafiatlansággal v. pacifizmussal vádolják, erélyes megtorlást, illetve fegyelmi eljárást indít. – Remélem, hogy ez így is lesz. – Amikor tehát ebből a szempontból helyeslem a „h" pontot, egyben tiltakoznom kell, hogy ez a pont teljesen egyoldalú, amennyiben nem említi fel, hogy azok ellen, akik ‚pacifizmust' hirdetnek (mint a jelen esetben), szintén hasonlóan jár el. – Furcsa, hogy ez kimaradt. – Ebben a szövegezésben sajnos nem olvasom, hogy az MCsSz Velősy Elek cikkének megjelenését és tartalmát helyteleníti és a jövőben ilyet nem tűr. Ez nézetem szerint a lényeg és nem a VK. és törvény és eddigi hazafias munkánk megállapítása. – Ezt mindenki tudja – Velősy Elek cikke, de különösen hozzám intézett levele erősen

pacifista. – Ez – bár nem haragszom rá – aggodalomra ad okot –, mert a cserkészet szellemi vezetése az ő kezében van."

Papp Antal elnöki vitazárója sem volt képes véget vetni a csatározásoknak. A IV. „tankerület" Farkas és nem Velősy cikkével kapcsolatban küldte meg véleményét a szövetségnek. Ezt követte a kerület ügyvezető elnökének Farkas Ferenchez írt levele, Boldizsár Iván cikke a Korunk Szavában, majd Velősy Elek írása október 6. alkalmából. Valamennyien az eredeti cserkészeszméktől való eltávolodást kifogásolják, tiltakoznak a hitlerjugend szellem és gyakorlat követése ellen. Papp Antal ugyanakkor felmenti Velősy Eleket a Magyar Cserkész szerkesztői tisztéből. OIB-ülésen többen Velősy mellé állnak, az egyik hozzászóló kijelenti, hogy a HM a jövőben ne csak a rosszat, hanem a jót is vegye észre. Közben lebonyolították az I. ker. nagyszabású cserkészjátékát (hadijáték), ahonnan a „távolmaradók" 16%-a nem tudta hiányzását igazolni. Ugyancsak ekkor vetetik le napirendről a szövetség által 1936-ra tervezett Nemzeti Nagytáborról szóló javaslatot. Feltételezhető, hogy a gödöllői jamboree okozta fáradtságon kívül az átszervezés körüli feszültségek is hozzájárulhattak ezekhez a jelenségekhez.

Velősy Elek lemondatása után a sajtótámadások is megújultak. Jellemző módon a *Magyar Kultúrá*ban és a *Korunk Szavá*ban jelentek meg a cserkészet militarizálása és laicizálása („újpogány fajimádatra" nevelése) elleni írások. Az országos elnök OIB-ülésen és körlevélben is elítélte ezt a propagandát, majd „erélyes ügyészi vizsgálatot és sürgős eljárást rendelt el". Ezen túlmenően az OET december 19-i ülésén a következőkben állapodtak meg: „Az OET tudomásul veszi, hogy a Korunk Szava helyesbítő cikket fog közzétenni, amit előzőleg a tiszteletbeli főcserkésznek is bemutat, és később Sík Sándor pozitív cikket fog a lapban írni."

Borsiczky Sándor május 31-én válaszol a vk. alezredes-társelnöknek. Hivatalos levelében közli, hogy a „magyar cserkészet magasabb érdekeinek szem előtt tartásával arra az elhatározásra jutott, hogy a maga részéről az ügyet befejezettnek tekinti, és a szereplő személyek egyikével szemben sem vállalja a vád képviseletét. A szövetség részéről eddig megtett lépéseket és a kialakult közvéleményt elegendőnek és alkalmasnak találja arra, hogy elsősorban a teljes megbékélésen és összefogáson munkálkodjanak. Cserkészfegyelmi bíróságok illetékessége elé vonása az ügy szereplőinek legjobb meggyőződésem szerint rendkívül ártana a magyar cserkészet általános érdekeinek. Mindnyájunknak össze kell fognunk – zárta levelét az országos ügyész – egy egészségesebb és tisztább eszmekörben mozgó magyar fiatalság megteremtésében; ennek első feltétele, hogy vezéreink teljesen egyetértsenek legfőbb ideáljaink megvalósításában."

Ám a probléma, amit jelzett, változatlanul megmaradt, annak alapja a háborús előkészület, a totális diktatúra kiépítésére tett gömbösi erőfeszítés, az erőteljes olasz, német külpolitikai orientáció volt. A „pacifisták" – tehát mindazok, akik az előbb felsorolt tendenciákkal szemben álltak, a velük szembeni fellépést erkölcsi kötelességüknek tartották – erőfeszítéseikkel zavarhatták, fékezhették az ellentábor munkáját, előretörését. De a nemzetközi erőknek a mindenkori kormányzaton keresztül gyakorolt befolyása s nem utolsósorban az „ellenállók" táborának megosztottsága Farkasék egyre gyorsuló térhódítását nem akadályozhatta meg.

Jól bizonyítja ezt a HM és a szövetség viszonyának alakulása az 1936-os országos közgyűlésig. A hadügyi kormányzat és a cserkészet kapcsolata a harmincas évek elején új szakaszhoz ért. Mi történt ezen a téren?

Miközben a cserkészsajtó igyekezett megnyerni olvasóit az új irányvonalnak, a szövetség vezetői felvették a kapcsolatot a HM kiképzési osztályával, és kölcsönösen tájékoztatták egymást a cserkészettel összefüggő kérdésekről. „Ezt a kapcsolatot – jelentette be *Papp Antal* az OIB 1935. június 19-i ülésén – a jövőben állandóan fenntartja a szövetség elnöksége (így) az illető referensek révén közvetlenül a kormánnyal köti össze a szövetség elnökségét, ami igen előnyös lesz a magyar cserkészetre nézve..., mert így minden félreértés vagy téves információ eleve" ki lesz zárva. Az elnökség tehát fokozott védelmet remélt a kapcsolat szorosabbra fűzésétől.

Mit szólt ehhez a tiszteletbeli főcserkész? Köztudott, hogy Teleki Pál Trianon revíziójáért, Magyarország viszonylagos szuverenitásának megőrzéséért és a magántulajdonon alapuló társadalmi rendszer jól előkészített konzervatív, mélyreható reformok és a társadalom lelki átnevelése útján való megmentéséért küzdött. Látta, hogy mindez csak úgy valósítható meg, ha a társadalom belső egységét sikerül megerősíteni, az önkéntességen alapuló fegyelmezettség szükségességét társadalmi méretekben elfogadtatni és gyakoroltatni. „Egy nemzetet kell megmenteni a világnak – hangoztatta –, s ez csak önfeláldozás, fegyelem útján lehetséges." *Teleki Pál* – a harmincas évek első felében – reménykedett várakozásának sikerében, minden jelenséget, így szeretett cserkészetét is ezen a szemüvegen keresztül vizsgálta. Gyors eredményt nem várt – nagy türelemre intett a revíziós vágyakkal kapcsolatban is –, de az események felgyorsulása és reményeinek megvalósulása között rohamosan nőtt a távolság. Az átszervezéssel kapcsolatos újságírói kérdésre még a jamboree után határozott és elutasító választ adott, egyben nyomatékosan kijelentette, „a cserkészetet vissza kell adni a fiúknak!" Éppen ezért oly nagy jelentőségű az a feltűnő felszólalása, amely az OIB 1935. október 9-i ülésén hangzott el. Ezen a nyáron járt magyar cserkészdelegáció Lengyelországban és Svédországban. Teleki Pálra rendkívüli hatást tett a lengyelek magyarbarátsága, a lengyel cserkészet ereje és állami támogatása, de az a fegyelmezetlenség is, ami a delegációk kinti szereplését jellemezte. Ezek a vegyes, de egy irányba mutató benyomások határozták meg állásfoglalását. Felszólalásában többek között kijelentette: „a fegyelem alábbhagyott, felnőtteknél, fiúknál egyaránt! (Ő a belső fegyelem híve.) *Ma azonban afelé hajlok, hogy a cserkészetet militarizálni kell.* Ezt a szót súlyának teljes tudatában, jól megfontolva, szándékosan mondom, és a magam részéről *ezentúl* a cserkészet kebelében ezt a politikát kívánom követni..." Mélyen fájlalja azonban, hogy olyan útra kell térni, ami az önkéntességtől eltér. „Amiket most elmondottam, teljesen magunk között mondottam (a cserkészvezetők előtt erről nem beszél). A rendszabályozásnak innen kell kiindulnia, mely lehet, hogy bizonyos revíziónak az alapja is lesz..."

Witz Béla tb. elnök is úgy vélte, hogy „egy kis militarizmusra" szükség van. Mit értett „kis militarizmus" alatt a HM, és mi volt erről a véleménye a szövetség vezetőinek? Az 1935 utolsó hónapjaiban megtartott bizalmas értekezletek és hivatalos írásbeli véleménycserék pontos vá-

laszt adnak erre. Párhuzamosan folytak az alapszabály-módosítás és a szolgálati szabályzat előkészítésének ugyancsak heves vitákkal kísért munkálatai.

A tárgyalások kiindulópontja a katonai vezetők cserkészettel szembeni elégedetlensége volt. Kifogásuk az idő múltával lényegében nem változott: a cserkészet nem eléggé nemzeti, kereteiben nem folyik a kívánalmaknak megfelelő színvonalú katonai előképzés. Ezt az általános bírálatot a kialakuló új helyzetnek megfelelő új tartalommal frissítették fel, vagy csak a hangsúlyt tolták el a cserkészet legsebezhetőbb pontja irányába. A cserkészet nem lehetett eléggé irredenta, eléggé nacionalista, eléggé militarista, hogy a katonai vezetés ne talált volna benne kifogásolnivalót, végső fokon puszta létét.

Mi volt a HM követelésének lényege 1935 őszén? A tárgyalás alapjaként elfogadtatott tervezet kimondta: a HM „döntő befolyást" kíván magának biztosítani a cserkészet átszervezésében, követeli, hogy „pacifista és antimilitarista felfogású nevelők a cserkészetben ne fejthessenek ki működést és a magyar cserkészsajtó ilyen irányú közleményeknek a jövőben helyt ne adjon". Ennek érdekében egy kimondottan a cserkészeten belüli előképzéssel foglalkozó, második vezető hálózatot állítanának munkába, főcserkészhelyettestől a csapatparancsnokhelyettesig minden lényeges poszton. A társelnöki minőségű országos vezetőtiszt (magas rangú katonatiszt) feladata lenne: „honvédelmi vonatkozásban a magyar cserkészet központi vezetése és irányítása... külön országos elnöki megbízatás folytán is." Az összes vezető tiszt és egy titkár állna rendelkezésére. A HM rendszeres pénzügyi támogatást adna, de kizárólag előképzési célokra. A tervezet részletesen is felsorolta az országos vezető tiszt feladatait. Mit szóltak ehhez a szövetség képviselői? Az országos Tiszti Tudományos és Kaszinó Egyesület Váci u. 38. sz. alatti helyiségében, október 23-án megtartott értekezlet „Szigorúan bizalmas" jegyzőkönyvének tanúsága szerint a következőket: „(A javaslat lényegével egyetértenek) a honvédelmi kívánalmak teljesítését illetően nincs észrevételük. Véleményük szerint a *végrehajtásnak azonban rejtetten kell történnie,* nehogy a nyílt végrehajtás folytán cserkészetünket külföldről esetleg támadások érjék és így diplomáciai súlya csökkenjék, melyre *ez idő szerint* országunknak szüksége van. – A rejtett végrehajtást a CsSz *jelenlegi alapszabályai* is lehetővé teszik, de a módosítás alatt álló alapszabály is *utat nyit a honvédelmi szempontok és kívánalmak fokozottabb érvényesítésére.* Nézetük szerint az előképzés a cserkészet munkájában egy többletet jelent és a cserkészet összes tagjaira kiterjesztendő lenne, még azokra is, akik egy esetleges háború esetén arcvonalszolgálatra tekintetbe nem jönnek." Ami a főcserkész-helyettesi beosztást illeti, Teleki Pál távollétében nem foglalhattak állást. Kérték a cserkészek hivatalos elfoglaltságának csökkentését, hogy az intenzívebb előképzés ne vegye el teljesen a cserkészkedésre fordítható időt. Csapatparancsnok-helyettesek beállításánál jobb megoldásnak tartották – szükség esetén – az oktatók biztosítását. A megbeszélés során még egy sor lényeges részletkérdésben sikerült egyetértésre jutni – úgy tűnik – vita nélkül.

Vita nélkül, de nem fenntartásoktól mentesen. A legszűkebb cserkészvezetés hosszasan mérlegelte a jegyzőkönyvben foglaltakat, a mozgalomban meglévő erőviszonyokat, a közhangulatot, a nagy- és cserkészkülpolitika szükségleteit, Teleki Pál várható állásfoglalását (ő

csak december 20-án érkezett vissza a fővárosba), s mindezek után írta meg észrevételeit a HM kiképzési osztálya vezetőjének, Decleva Zoltán ezredesnek. Úgy vélik, hogy a jegyzőkönyvben foglaltak *alkotmányos úton* valósíthatók meg. „Ennél fogva – írta *Papp Antal* és *Witz Béla* – saját személyünkben csak arra nyilatkozhatunk, hogy mi mindezeknek a szempontoknak az érvényesítését egyéni programunknak valljuk és annak alkotmányos megoldására törekszünk."
Ők is hangsúlyozták, hogy mindennek „bizalmasan és rejtetten" kell történnie. Ez megkönnyíti a munkát „befelé és kifelé" egyaránt. Fontos, hogy a kormányzói jogkört még „látszólag sem" befolyásolják. (Ti. a főcserkészi jogkörrel kapcsolatban G. F.) A vezető tisztet *közgyűlésen választják meg*, ezután kaphat országos elnöki megbízást. „Ezért szükséges – hangsúlyozta a két vezető –, hogy az arra kiszemelt tisztek minél számosabban lépjenek be a cserkészet kötelékébe és minél intenzívebben foglalkozzanak aktív cserkészmunkával. Ez az útja annak, hogy őket – amint a múltban is történt – a vezetésbe bevonjuk..." Vezénylettel ez nem megy! – Végül utaltak arra, hogy a VKM-nél még hosszas tárgyalásokat kell folytatni, s amíg ez nem történik meg, addig „házi ügy" marad csupán.
A honvédelmi miniszter (Gömbös Gyula) taktikázást, időhúzást, fölösleges aggályoskodást látott az „utólagos észrevételekben" – többnyire joggal, ugyanakkor be kellett látnia saját álláspontjának – javaslatának – gyengeségeit is. Ezért 1935. december 22-én átiratot küldött a VKM-nek, amelyben a főcserkész-helyettesi megbízásra vonatkozó javaslatát visszavonta, és a következő módosítást terjesztette elő: „Az OTT Társelnöke mintájára magas rendfokozatú nyugdíjas katonatisztet kellene a MCsSz országos elnöke mellé, mellérendeltségi viszonyban állítani, aki előképzési vonatkozásban a mindenkori OTT Társelnöknek lenne alárendelve." Gömbös a végrehajtás érdekében sürgős intézkedést kért.
Az 1934-ben megválasztott-kinevezett és a VKM által megerősített tisztikarnak 1936 novemberéig az átszervezés és a 4 éves munkaterv egy sor feladatát kellett megoldania – ez idő alatt természetesen biztosítani a mozgalom zökkenőmentes életét. Ezek közül kiemelkedik jelentőségével a szolgálati szabályzat és az alapszabály-tervezet elkészítése, vitája, közgyűlés elé terjesztése. Mind a két jogszabály az egyesületi jelleg további gyengítését, a polgári demokratikus légkör és munka jelentős csorbítását, egy erősen központosított vezetési rendszer alapjainak lefektetését, az „ellenzék" vezéreinek és vidéki vezetői bázisának eltávolítását, illetve felszámolását, és végül a cserkészeten kívüli erők (katonai és polgári erők) gyors térhódítását, s mindezek segítségével a mozgalomnak az államhatalom egyik, az eddigieknél eredményesebb kiszolgálását célozta, reménykedve – ennek fejében – a cserkészet védelmében.
A szolgálati szabályzatot Farkas Ferenc már 1927-ben kidolgozta, most javított változatát vitatták. A csekély mennyiségű adat a felső vezetés egy részének „kincstári" lojalitásáról és a többség idegenkedéséről beszél. Idézünk egy-két véleményt. Az OIB 1935. november 20-i ülésén elnöklő Papp Antal szerint „a mozgalom egysége követeli a szolgálati szabályzatot". *Major Dezső* úgy vélte: „Az egyöntetűség és a fejlődés érdekében bizonyos fokig egy-két, elinduláskor érvényes felfogást el kell ejteni... A magyar nemzet és haza érdeke megkívánja, hogy

tekintélytiszteletre és az elöljárók megbecsülésére neveljék a magyar fiúkat." *Molnár Frigyes* viszont kijelentette: „A cserkész tisztikar egyik jellemzője, hogy közöttük szellemi demokrácia uralkodik. A képzettséget fogadja el a hierarchia alapjául. Ez egyrészt ambicionálja a fiúkat a tanulásra, másrészt pedig tiszteletet ébreszt a vezetőkkel szemben." *Éry Emil* szerint: „Szabályozás nélkül az összes társadalmi bajok előtérbe fognak kerülni."

Kavin Ferenc dr. álláspontja az volt, hogy „a mozgalom irányítására joguk a cserkészetben kevésbé járatos civileknek lesz. A cserkészparancsnokok hivatásból a mozgalom apostolai kell, hogy legyenek. S itt a másik visszás helyzet, hogy a parancsokat nem cserkészektől kapják... A tervezet – mondta a kerületi vezető – a mozgalomban lévő erőket nagy fokban leegyszerűsíti és megmerevíti." Dr. Marcell Mihály a csapatok autonómiáját látta veszélyeztetve. *Nagyiványi Antal* véleménye szerint a „tervezet inkább a balillák vagy a Hitlerjugendek számára illene jobban, mint a cserkészet számára..." Az OIB – mindennek ellenére – egyévi próbaidőre életbe léptette.

Az átszervezéssel kapcsolatos belső feszültség, zavar azok malmára hajtotta a vizet, akik a régi szervezeti formát, a régi vezetési módszert, pedagógiai elveket és gyakorlatot valamilyen okkal-céllal elavultnak ítélték, generációváltást sürgetve a vezetésben is. Egyes kerületek vezetőségén belüli személyi harcok, az elnöki tanács lassú ügyintézése, az új ruházati szabályzat körüli kisebb lázongás és még számtalan kisebb-nagyobb nehézség felszínes és veszélyeket rejtő általánosításokra adott alkalmat. Az OIB 1935. október 23-i ülésén meg is állapították: bizonyos fáradtság, fásultság tapasztalható országszerte. Major Dezső, úgy tűnik, felismerte a veszélyt, és szót emelt a szövetségi munka védelmében, ami egyben a régi irányvonal és saját pozíciójának, lehetőségeinek védelmét is jelentette.

Ilyen belső helyzetben kezdődött az alapszabály-tervezet kidolgozása. Az 1934. szeptember 10-i kerületi tájékoztatóból tudjuk, hogy a szövetség alapszabályainak módosítását „folyamatba tették, és kérik a kerületi (vármegyei) elnökségeket, észrevételeiket 1935. január 1-ig küldjék be". A módosítás általános irányát – egy töredékes irat szerint – Teleki Pál adta meg, de az alapelveket részleteiben senki sem dolgozta ki. Ez lehetőséget adott az ugyancsak eltérő vélemények érvényesülésére.

Az alapszabály-módosításon már az átszervezés megkezdése előtt töprengő Farkas Ferenc javaslatában sűrűn előfordultak szűkkörű, szigorúan bizalmas, titkos előkészítésre vonatkozó útmutatások – s ezeket a szövetség jórészt követte is –, mégsem maradtak ismeretlenek a szélesebb cserkészvezetői körök előtt. Az alapszabály-tervezettel és annak várható kihatásaival összefüggő észrevételeket, többnyire a keresztény-nemzeti jelleg hangsúlyozását, a cserkésztörvények szövegezésének bizonyos fokú módosítását, a nemzetközi testvériség „magyarabb" értelmezését, az idős vezetői kar cseréjét (leváltását), a választási rendszer jelentős korlátozását, az ún. kinevezési rendszer széles körű alkalmazását, a fegyelmet, rendet, engedelmességet, kötelességteljesítést javasolták, tartották múlhatatlanul szükségesnek.

Az OIB 1936. április 22-i ülésének az alapszabály-tervezettel kapcsolatos vitáján Teleki Pál ellenezte az alapszabályok „széles körben tárgyalt, mélyreható"

módosítását. „Ennélfogva – írta a jegyzőkönyvvezető – azt a kérését terjeszti az elnök és az OIB elé... méltóztassék az alapszabály-módosítást ad acta tenni... Mindig a szabadság volt az eszménye – hangoztatta *Teleki Pál* – és esküdt ellensége volt a paragrafusoknak." „Ezután – veszi át a szót a jegyzőkönyv vezetője – határozott kijelentést tett, hogy ha az OIB az új alapszabály-tervezetet a közgyűlés elé viszi, akkor ezt ott fogja megtámadni, mert (ezt a részt utólag aláhúzták! – G. F.)... *a szövetség alapszabályának hasonlónak kell lenni a magyar alkotmányhoz, mely évszázadokon keresztül változatlanul fennáll, és még sincs ellentétben a változó viszonyokkal."* Az OIB – nem ismerünk még egy ilyen esetet! – hosszas vita után ugyan, de úgy döntött, hogy az alapszabály-tervezetet „...a mai előrehaladott stádiumában már tárgyalni kell..."

Teleki Pál indítékai hozzávetőleges pontossággal felismerhetők, körvonalazhatók. A történeti – jelen esetben az alkotmánytörténeti – folytonossághoz való ragaszkodása szembenállást sugalmazott a gyökeresen új jog- és államrendszert igénylő társadalmi-politikai erőkkel szemben a cserkészet sajátos viszonyai között is. Szabad kezet akart saját magának és a cserkészetnek. Teleki Pál belső feszültségeinek növekedése, időnkénti tétovázása, habozása egészségi állapotának alakulásán túl – véleményünk szerint – főként a 30-as évek Európájával kapcsolatos dilemmáival magyarázhatók. Nagyon sokat kellene tudnunk Telekiről ahhoz, hogy jobbára megérzéseinkre támaszkodó véleményünknek szilárdabb talapzatot építhessünk. Mégis úgy érezzük, el kell mondanunk benyomásainkat, mert Teleki Pál szerepét a cserkészmozgalomban közvetlenül az 1936-os közgyűlés idején, s talán a „nagypolitikában" sem közelíthetjük meg körültekintőbben a már birtokunkban levő tények és a belőlük levonható következtetések, sejtések előadása nélkül.

Az OIB tehát megvitatva Teleki állásfoglalását is, de tudomásul véve a Belügyminisztérium ragaszkodását a 77 000/1922. sz. rendelethez, lankadatlanul folytatta a tervezet részletekbe menő vitáját. A testület tagjai legtöbbször szótöbbséggel döntöttek el egy-egy vitatott kérdést, a teljes egyetértés mindvégig „fehér holló" maradt. Rohamosan közeledett a közgyűlés ideje – 1936. november 22. –, ám a szövetségi vezetés minden erőfeszítése (nyomása) ellenére sem sikerült legalábbis a minimális egyetértést, s ennek következtében a végleges álláspontot kialakítani. Ez zavarta, sőt, úgy tűnik (szándékosan?), ki is zárta a tervezet alapos országos megvitatását.

Növekvő feladatok, kisebb anyagi támogatás

A mozgalom átszervezése, új útra terelése akkor indult és abban az időben zajlott, amikor az ország népe és az állam súlyos gazdasági nehézségekkel birkózott, ugyanakkor az uralkodó körök külpolitikai törekvései – a háborús előkészületek – egyre nagyobb áldozatokat követeltek.

A cserkészetben állandóan növekedett a szövetségi költségvetés deficitje, mert a szükségletek fokozódásával párhuzamosan csökkent mind a társadalom, mind az állam anyagi támogatása.

A szövetség vezetői ismételten arra kérték a VKM-et, hogy emelje fel az állami támogatás összegét. Ez lassan meg is történt, de mindig a szükségesnek ítélt mini-

mum alatt. A növekvő anyagi nehézségeket igyekezett kihasználni a vezetésen belüli ellenzék. 1936 nyarán már 70 ezer pengő körüli volt a szövetség adóssága. A megoldás fő eszközét az egyszeri rendkívüli állami segélyben és az évi támogatás 120 ezer pengőre történő felemelésében látták.

Az országos elnökség 1936 januárjában azzal a kéréssel fordult Horthy kormányzóhoz, hogy a „jótékony célú állami sorsjáték jövedelméből" részesítse őket segélyben. Indoklásként ez áll kérelmükben: „...különösen az indít, hogy közel 50 000 cserkészünk jelentős része nehéz szociális helyzetben van..." Olvassunk csak bele *Kosch Béla* levelébe, amelyet Khuen-Héderváry főcserkésznek írt 1934 októberében: „A szövetség gazdasági fellendítése ügyében a legváltozatosabb eszközökkel közeledünk a nagyvállalatokhoz, hogy szívüket és pénztárcájukat meghatva a cserkészszövetségre (vagy alapra)némi adományul gondoljanak... Nem gondolok 1000 P-ős áldozatra, csupán néhány száz pengő adományra, mert a mai helyzetben a vállalatok sem tudnak nagyobb áldozatot hozni."

A szövetségi gazdálkodásban továbbra is szorgalmazták az állami lehetőségek minél teljesebb kiaknázását, a saját gazdasági vállalkozások fejlesztését és a mozgalom szolgálatába állítását, az anyagilag hátrányos beruházások csökkentését, illetve leállítását. Azon munkálkodtak, hogy lehetőség szerint csökkentsék a fiúkra (családjukra) nehezedő terheket, de más erőforrások segítségével előteremtsék a szükséges fedezetet a nélkülözhetetlen fenntartási és fejlesztési igények kielégítéséhez. Ebből a szempontból is jól hasznosítható volt a szövetség bekapcsolódása a tanoncüdültetésbe.

A szövetség sem erkölcsi, sem pedagógiai, sem anyagi szempontból nem mondhatott le (és nem is mondott le) tagjainak anyagi támogatásáról, a tagdíjfizetésről. A mozgalom létszám- és deficitnövekedése az áldozatvállalás növelését sugallta. Az új tagdíjfizetési javaslatok heves ellenállásokba ütköztek. Idézzük a VII. kerület OIB-nak küldött állásfoglalását: „A vidéken – így Pécsett is – nagyon sok csapat mindössze havi 10 fillér tagdíjat szed a fiúktól, de ezt is csak elméletben, mivel a fiúk jó része ezt nem tudja megfizetni. Az évi 50 fillér sem látszik soknak, de amikor a parancsnoknak ezt az összeget be kell küldenie, mégiscsak jelentős összeg lesz. És mi lesz a teendője a parancsnokoknak azokkal a cserkészekkel szemben, akik nem fizetik meg ezt az 50 fillért?" A kerületi vezetés úgy vélte, a tagdíjfizetés kötelezővé tétele értékes tisztek kiválását is okozná.

A nemzetközi kapcsolatok alakulása

A náci párt hatalomra jutásával Németországban a nemzetközi politikába olyan erő került, amely tovább bonyolította mindazt, amely a világ érdeklődésének középpontjában állt. Mi történt, mi várható Németországban? Mit remélhetnek Európa és a világ népei ettől a nagyhatalomtól? Milyen viszonyt célszerű kialakítani velük? Ilyen kérdések foglalkoztatták Magyarország vezető köreit, közvéleményét s benne a Magyar Cserkészszövetséget is. Álláspontjuk alakulását ebben az időszakban – még inkább, mint az előzőben – befolyásolta a kormány irányvonala, Gömbös Gyula személyes véleménye, ugyanakkor figyelembe vették a nemzetközi iroda iránymutatását is. A többértelműség, a taktikázás, a szer-

kesztőségi ügyeskedések s a szerzők stilisztikai hajlékonysága innen ered.

A cserkész-világmozgalom központjában jól látták, hogy a fasiszta állam teljes egészében kezébe akarja venni – és kezébe is veszi az ifjúság nevelését. A náci Németország nemcsak saját, hanem a hozzájuk hasonló berendezkedésű államok ifjúságát is befolyása alá kívánta vonni, ily módon egyesítve erőiket az „új Európa" kiharcolása, felépítése érdekében. Ez a törekvés csak a nem fasiszta ifjúsági szervezetek felszámolása útján valósulhatott meg. Németországban ide tartozott a cserkészet is.

A magyar cserkészet vezetői arra törekedtek, hogy a Nemzetközi Intéző Bizottság olyan fasisztaellenes határozatot hozzon, amely a számukra rokonszenves, illetve a velük együttműködő szervezeteket név szerint nem említi, tehát ezekre nézve kedvezően is értelmezhető. A NIB 1934. június 19–20-án tartott ülésének jegyzőkönyvében ezért nincs említés a balilláról és a leventeintézményről.

A határozat kimondta:

„1. Oly alakulatok, melyek nem tagjai az elismert cserkészszövetségeknek, semmi körülmények között sem hívhatók meg világjamboreera vagy nemzeti jamboreera vagy táborba. (Ezt a határozatot közzétették a Jamboree újságban is.)

2. A cserkészszövetségek ne küldjenek meghívásokat a Hitlerjugendnak, hogy más országokat látogassanak.

3. Ha a Hitlerjugend tagjai turistaként érkeznek, civilben és náci jelvény nélkül, segíthetik őket...

4. Ha más országba utaznak cserkészek, saját szövetségük jelvényein kívül semmiféle más jelvényt ne viseljenek."

A határozatban megnyilvánuló törekvés felbőszítette a birodalom ifjúsági vezetőit, és határozott ellenlépésekre ösztökélte őket. A nemzeti szövetségek pedig – országuk politikai helyzetétől befolyásolva – igyekeztek egyensúlyozva haladni az általuk helyesnek ítélt úton. Ezt tette az MCsSz is.

Egy hamburgi, a Hitlerjugendhez csatlakozott cserkészvezető nyári táborozás iránti érdeklődését elutasították, ezzel egy időben tájékozódó lépéseket tettek egy Németországban szervezendő magyar cserkészcsapat ügyében. Éles hangon bírálták – 1933-ban és 1934-ben – a náci törekvéseket, az önálló magyar út kiharcolásának szükségességét hangsúlyozva. Mindez együtt járt az olaszbarátság fitogtatásával, a nemzetközi kommunizmus heves támadásával, ellenfelei dicséretével. Ugyanakkor az erőviszonyok latolgatása is világosan kirajzolódik. Példaként a *Fiatal Magyarság* „Germán, szláv, latin" c. írását említjük: „Ma még választhatunk Róma és Berlin között. Ausztria esetleges behódolása után talán már késő lesz. Berlin a technikai fölényt, a mindenen átgázoló német csizmát jelenti számunkra, Róma a szellem fölényét, a latin zsenialitást, amely nem a fegyverek erejével hódít. A germánság és a szlávság halálos szorításában Róma talán segíthet rajtunk. *Ha Berlinnek hódolunk, ezeréves történelmünk nemzeti hagyományait adjuk föl.*" Ezt a németbarátnak igazán nem mondható írást a következő megjegyzés kíséretében közölte a szerkesztőség: „Kissé egyoldalú beállításában is közöljük ezen értékes cikket, bár *álláspontunkat nem látjuk még idejénvalónak ebben a kérdésben leszögezni.*" (Az én kiemelésem G. F.)

Gömbös 1935-ben a magyar érdekek egyetlen támogatójának nevezte a hitleri Németországot. Ez a külpolitikai tájékozódás nem zárta ki egyéb kapcsolatok ápolását, főleg nemhivatalos formák kö-

zött. Ezek közé sorolhatók a cserkészkapcsolatok is. Az angolok Magyarországgal, a magyar cserkészekkel szembeni rokonszenve tovább élt, a külpolitikai helyzet alakulásától egyre szűkebb térre szorítva. Az angolszász orientáció hívei ezt a lehetőséget is arra igyekeztek felhasználni, hogy Magyarországnak és saját politikai törekvéseiknek – amelynek náciellenessége kétségtelen volt, és jótékony hatása sok irányban érvényesült – barátokat szerezzenek. Ennek érdekében hangzottak el előadások, jelentek meg cikkek. Az USA-ban működő magyar cserkészcsapatokról csak nagy ritkán érkezett hír.

A nemzetközi táborozások továbbra is jó alkalmat adtak a kapcsolatok alakítására, tapasztalatszerzésre, a nemzetközi és a magyar cserkészet fejlődési irányának egybevetésére. A norvég nagytáborban részt vevőknek az tűnt fel, hogy a király fogadásán harisnya nélkül jelentek meg nem csekély számban, és katonás tulajdonságok alig-alig találhatók. „A vezetők között – jegyezték meg elnéző mosollyal – sok a Pocak Elemér." A sok gödöllői emléket felelevenítő ausztráliai jamboree alapján állapították meg, hogy az ottani, vagy például az indiai és a magyar cserkészet között olyan nagy a különbség, hogy „a tapasztalatok alig értékesíthetők, érintkezési felületet nehéz találni". Ezekre a távoli helyekre csak kisszámú küldöttség utazott, nem így az európai – nagyszerű kirándulási lehetőséget nyújtó – összejövetelekre. 1936-ban megkezdődött a hollandiai világtáborozáson szereplő csapat előkészítése.

A BM által olyan óvatosan kezelt, a szövetség részéről régóta táplált osztrák–magyar cserkészkapcsolatok 1935-ben tömegverekedésbe fulladtak, és az előzőleg nálunk dédelgetett osztrák cserkészek „Pfuj magyar" kiáltással ütlegelték a magyar cserkésztestvéreiket.

A kisantant államok és Magyarország, így a szövetségek kapcsolatát – a kanderstégi megállapodás és a gödöllői táborozás ellenére – továbbra is a soviniszta villongások és az egészségtelen versengés jellemezte. A magyar állam főként a nyugat-európaiak előtt igyekezett túltenni a szomszédok erőfeszítésein, a cserkészkapcsolatokat pedig tapintatos propagandának használták fel, súlypontját érdekei szerint alakítva. Az Ausztráliába utazó hivatalos magyar cserkészdelegáció körültekintő diplomáciai munkát fejtett ki, a jugoszláviai nagytáborba viszont „hivatalos képviseletet" nem küldtek, magánemberként mehetett, aki akart! A HM és a VKF rendszeresen tájékozódott a kisantant államok katonai előképzésének alakulásáról, ezen belül a cserkészet súlyáról, szerepéről. Az összefoglaló adatokban szerepelnek a kisebbségi magyar cserkészek is.

„A cserkész minden cserkészt testvérének tekint"

Közép-Kelet-Európa államainak ifjúságnevelésében, -képzésében – a nemzeti sajátosságok mellett – hasonló mozzanatokat figyelhetünk meg. Ezt igazolják a magyar kisebbségi cserkészet helyzetének alakulásáról szóló adataink is. Csehszlovákiában, az állam alig változó magyarellenességével szemben, a cserkészszövetség vezetői nem zárkóztak el a közeledés elől, sőt kívánatosnak ítélték azt. Magatartásukat, mint sok nemzeti szövetség magatartását, befolyásolta az a kettősség, ami állampolgári mivoltuk

és cserkészfogadalmuk között feszült. A létező ellentmondások nem akadályozták meg a nemzeti szövetségek, így a magyar és a csehszlovák szövetség közötti kapcsolatok rendezését, fenntartását, erősítését.

A vitás kérdések rendezése érdekében folytak tárgyalások már 1934 előtt is, de a csehszlovák belügyminisztérium akadályokat gördített az eredményeik megvalósulása elé. A gödöllői jamboreet követően ismét megkezdődtek a félhivatalos eszmecserék. Ezek közvetlen okát – feltehetően – az a nemzetközi eszperantista tábor képezte, amelyet a Szlovák Cserkészközpont rendezett a Besztercebánya melletti Kordélyházán. Erre a magyar cserkészeket is meghívták. A készülődés megindult, és az előkészítő megbeszélések jóváhagyása után Molnár Frigyest hivatalos minőségében is meghívták Pozsonyba. Molnár egy olyan jegyzőkönyv felvételét kívánta elérni, amelyben leírják a kölcsönös látogatások feltételeit. A két szövetség képviselőinek találkozójára 1934. szeptember 28-án került sor, egy pozsonyi cserkészotthonban. Napirendre tűzték – a jegyzőkönyv tanúsága szerint – „a két ország cserkészete közötti jó viszony kifejlesztését". A tárgyaló felek megállapították, hogy a kérdések megoldásához szükséges jó szándék adott. Akadályt főként a „hivatalok" merevsége, az újságok félremagyarázása és a különféle kedvezmények rendezetlensége okoz. Mindkét fél szükségesnek tartotta, hogy „kölcsönösen semmiféle politikai megnyilvánulást" ne engedélyezzenek. Így pl. látogatásaik alkalmával ne vigyenek magukkal állami zászlókat. (A hivatalok és újságok ellen pedig felvilágosító munkát folytatnak, amelynek során kifejtik a két szövetség megállapodásának valódi tartalmát.)

Úgy látták, hogy a közeledést leginkább a kölcsönös táborlátogatások, kölcsöntáborok létesítése, meghívásos versenyek, városlátogatások, tutajkirándulások a Vágon, gyermekcsere-akciók, utazási, szállásbiztosítási kedvezmények nyújtása és kalauzolás szolgálná. Nem tudjuk, hogy a jegyzőkönyvi megállapodást a szövetségek jóváhagyták-e vagy sem. A Szlovákia területén táborozni kívánó magyar csapatok hajlandók voltak a jegyzőkönyvben foglaltakat betartani, a magyar szövetség viszont 1935. április 3-án még csak a következő tájékoztatást adta: „A magyar cserkészeknek a Felvidékre való bebocsátása tárgyában érintkezésben állunk a Csehszlovák Cserkészszövetséggel. Hogy azonban tárgyalásaink nyárig kedvező eredményt fognak hozni, azt nem ígérhetjük." Az eszperantisták végül is eljutottak a nemzetközi táborba, és jelentésükben beszámoltak a magyar fiatalok asszimilálására irányuló állami erőfeszítések hatásáról. Azt javasolták a szövetségnek, hogy a kölcsönös bizalmatlanság enyhítésére használják fel az eszperantót. – A tétova közeledést ismételten megzavarták a fiatalok naiv „hősködései" s a felnőtt vezetők zavaros lépései. Hogy ezek mégsem okoztak rövidzárlatot, akár a magyar kisebbségi cserkészettel, akár a magyar szövetséggel kapcsolatban, annak közvetlen okát a csehszlovák szövetség irányvonalában és vezetőinek szemléletében találjuk. A szövetség a nemzetiségek rendezett együttélésének biztosítására törekedett, ezért államvédelmi szempontból – akár a többi kisantant államban – kétes értékűnek minősült. A többségi nemzet képviselői sehol sem helyeselték a cserkésztestvériség nemzetiségek közötti gyakorlását. A nemzetközi helyzet romlásával párhuzamosan csökkent még az

addigi toleranciájuk is, és – a magyarhoz hasonlóan, valamilyen módon – megindult a „nemzeti szolgálatba állításuk". Ez minden esetben együtt járt a cserkészvezetés „katonai megerősítésével", a hivatalos katonai előképzést szolgáló intézmények és a cserkészet viszonyának „rendezésével".

A cserkészet ezzel összefüggő válsága majd minden esetben a harmincas évek első felében bontakozik ki, és 1936–1937-ben már nagyfokú. Mindenütt harc folyt, *csak a megoldás módozatában mutatkozott különbség.* Ezt az illető állam jellege, a „nagypolitika" s benne a magyar kormánypolitikához való viszony befolyásolta.

Csehszlovákiában 1935-ben még együtt táboroznak, tanulnak a csehszlovák és a magyar cserkészvezetők. A csehek például nem állítottak táborkeresztet, a magyarok igen. A magyar nemzetiségű cserkészcsoportoknak a szövetség szervezési szabályzatához csak „nagyvonalakban" kellett alkalmazkodniok, segédleteiket maguk szerkesztették, a magyarok a cserkészpedagógiát összefoglaló Temesy könyvét írták át, és Isten nevét is beleilleszthették a fogadalmuk szövegébe. A CsCsSz rajokat igazolt, helységenként számozva, a magyar – csapatnak megfelelő – alakulatok „titokban" szerepeltek, a rajok viszont önállóan dolgoztak.

1936-ban – amikor egyébként a CsCsSzben is megerősítették a katonai befolyást! – a kisebbségnek újabb lépést sikerült tenni az önállóság terén. Az addigi alosztályi titkárságot két magyar főparancsnokság váltotta fel: a ruszinszkóiakat Beregszászról, a szlovenszkóiakat Érsekújvárról irányították. A vármegyék és a kerületek parancsnokai vezetésük alatt dolgoztak. A „közel kétezer" magyar cserkész jobb munkát végezhetett.

Jugoszláviában az állam döntően a szerb szokolokat támogatta. Cserkészek elsősorban a kisebbségi fiatalok, főként a magyarok voltak. Zomborban, Szabadkán, Újvidéken, Zentán, Kulán, Bajmokon erősödtek meg a magyar csoportosulások. A Zombor székhellyel működő Dunabánsági kerület gyors fejlődésnek indult a harmincas évek elején. Néhány demokratikus gondolkodású, „igazi" szerb cserkészvezető biztosította a 4. törvény érvényesülését, a magyar vezetők némelyike pedig állandóan tartotta Budapesttel a kapcsolatot, s a csapatok különféle úton-módon igyekeztek megtartani magyar jellegüket. A Dunabánsági kerület 1933-ban tartotta első nagytáborát. 1935-ben részt vesznek a szövetség átszervezésében, szabályzatokat adtak ki, s a munka még nagyobb lendülettel folyt. A hivatalos jegyzőkönyvön kívül a legtöbb bácskai csapatnál „szerényen, csendben" a saját anyanyelvüket használhatták a magyar cserkészek. A Dunabánsági kerületben működött a jugoszláviai cserkészek zöme. A többségi nemzet itt is megsokallta a cserkésztestvériséget. A szelíd dorgálást, a kicsinyes gúnyolódást 1936-tól itt is felváltotta a hatósági zaklatás, a cserkészet visszaszorítása. A nemzetiségi cserkészek humánus kezelése miatt az államhatalom támadta a szövetséget. „Legújabb baj azonban a mozgalomra nézve az – olvashatjuk egy a magyar szövetségnek írt levélben –, hogy mostohán kezelnek bennünket. (Mindenütt a Szokolt segítik)... különösen pedig az iskolákban kötelező, hogy minden diák Szokolista legyen... milliós állami támogatással (dolgoznak), mi pedig csak a saját erőnkre támaszkodhatunk... Csoda, hogy még vagyunk egy kb. 4000-en az egész országban."

Mi volt a helyzet Romániában? A kisebb-

ségi magyar cserkészetet elsősorban a katolikus egyház – Mailáth püspök – szorgalmazta, a reformátusok csak lassan követték őket. Nehézkesen indult az öregcserkészet és a regösmunka is. A vezetők elsősorban a csapatok összefogását, ifjúsági vezetők képzését, a szórványmagyarság – főként a moldvai – megismertetését szorgalmazták. Megrendítő élményekben itt sem volt hiány. Az MCsSz-szel fenntartott kapcsolat saját munkájuk eredményének lemérésére is módot adott. Büszkén fedezték fel saját értékeiket.

1934-ben Romániában is dinamikusabban állították a cserkészetet „államérdekek szolgálatába". A Bukarestben megtartott csapatvezetői kongresszuson elhatározták, hogy egy bizottság, karöltve az Oktatásügyi Minisztériummal, előkészíti a katonai előképzésre vonatkozó törvényjavaslatot. A *Jóbarát* annak a reményének adott kifejezést, hogy a cserkészet meg fog maradni annak a „családias otthonnak", ami eddig is volt. A katonai előképzés fejlesztését célzó munkálatok iránt érthetően mindkét fél részéről nagy volt az érdeklődés. A románok a magyar HM-től kértek tájékoztató anyagot, ők viszont az attasék jelentéseiből szereztek tudomást a szomszédok tevékenységéről. A bukaresti magyar katonai attasé szerint „A Román Ifjúság Nevelési Hivatala a mindkét nembeli (7–18 év közötti) ifjúság erkölcsi, nemzeti szellemű és testi nevelésének egységes irányítására hivatott szerv, törvény útján létesíttetett, 1934. május hó elején". Ezzel megindult egy heves összecsapás a „vakbuzgó nacionalista strázsaság és a cserkészet vezetői között..."

A munka azért folyt tovább, a kétévenkénti Nemzeti Nagytáborokon magyar delegáció is részt vett. Az 1936-os brassói nagytábor volt a romániai cserkészet „hattyúdala". A magyar csapat nemcsak a vészt hozó nacionalizmusok jelenlétéről, a cserkésztestvériség és az államhatalmi erők súlycsoportbeli különbségeiről szerezhetett tudomást – újólag –, de egy kissé megismerhette saját sorsának alakulását is a román cserkészet tükrében. Hogy mit mutatott a tükör, azt egy erdélyi levélből is megtudhatjuk. Idézzük: „a tervezett reformot végrehajtották. A cserkészetet véglegesen besorolták a ‚nagy falanx' strázsaszervezetbe. A 15 éven felülieket tulajdonképpen kötelezőleg, mint strázsacserkészeket; azonban nem mindenkitől veszik be az esküt. Cserkészkalapot csak külföldi táborban szabad viselni. A cserkészruhából csak az ing maradt meg (kék nadrág, sárga nyakkendő, szürke harisnya, fekete cipő, fehér sapka sárga címerrel, piros sípzsinór, jelzések zsinórszínei: zöld, piros, lila, kék stb.). Tehát – zárta sorait a levélíró – felvehetjük a versenyt a legszebb paradicsommadárral."

Kisfiúk – öregek. A Fiatal Magyarság Szövetség

Az átszervezési hullám nem hagyta érintetlenül a kisfiúmozgalmakat sem. Miközben az egységesítésének lehetőségein dolgoztak a két kisfiúmozgalom vezetői – a farkaskölyköké és az apródoké –, hevesen támadták egymást. A már eddig is közszájon forgó vádaskodásokat ismételgették: a farkaskölyök-mozgalom nemzetközi, az apród nemzeti (ill. a katolikusok szemében pogány). Az előbbi katolikus, az utóbbi protestáns. Gyermeknyelvre fordítva: az egyik jobban

szereti a Jézuskát, mint a másik, az egyik szereti az „édes magyar Hazát", a másik nem (vagy legalábbis nem annyira és nem úgy, mint ők). Minél inkább tiltakoztak egy ilyen beállítottság ellen – bizalmas körben vagy feletteseik előtt – a vezetők, annál nyilvánvalóbb volt a két csoportosulás közötti vallási-politikai nézetkülönbség.

A vezetők lelkében mély gyökereket vert az egymással szembeni idegenkedés, a féltékenység, ez a tárgyalások előrehaladásával nem csökkent. Ennek ellenére 1934 májusában körlevelet kaptak mindkét mozgalom vezetői az „együttműködés tárgyában". Ebben tájékoztatták őket, hogy az egyesítés elkészítésén dolgozó bizottság megállapodott a következőkben: egyesülni akarnak közös név (kisfarkas) alatt, az egységes mozgalomnak két ága lesz, a kiscserkész és a farkaskölyök, ruháikat fő vonásaiban megtartják. A farkaskölykök a 8–10, a kiscserkészek a 10–12 éves fiúkkal foglalkoznak. Végül: az elemi iskolai kiscserkészek és a középiskolás farkasfalkák a jövőben új, közös program szerint dolgoznak.

A kisfiúmozgalom helyzetének alakulásáról a *Vezetők Lapja* is tájékoztatta olvasóit. A májusban, júniusban lezajlott tárgyalásokra visszatekintve ismerteti annak néhány igen lényeges megállapítását. Ebből derül ki, hogy „az egyesítés legfőbb akadálya az, hogy a kisgyerekmozgalom azonos korosztályokkal foglalkozott". Faragó szerint – követve a „vörösök" gyakorlatát – az alsó korhatárt le kell szállítani 8-ról 6 évesre. Hatéves korban farkaskölyökként kezdenék mozgalmi életüket, ezután – 9 éves koruktól – lennének apródok, majd kiscserkészek. „A gyermek (ezen elképzelés szerint) az állatmesék világából jutna el a nemzeti múlt történeti világába, és onnan rövid átmenettel, 12 éves korban a cserkészetbe." Aki 8 évesen lép be, az nem lesz farkaskölyök, aki 10 éves kora után lép be, az a kiscserkész-bevezető mesével, az apród 3. fokozatot folytatná. Az egész életet átfogó cserkészéletforma „fokozatai" tehát a következők lennének: kölyök, kisfiú, fiú, rover, öregcserkész. „A munka java – állapította meg végezetül a cikk írója – még hátravan. Olyan életformát kell kimunkálni, amely nem előlegez semmit a cserkészetből!"

Ez a közlemény 1934 októberében jelent meg. A viták és az egyesítés adminisztratív intézkedései továbbra is párhuzamosan folytak. Az elkülönülő mozgalmak kénytelenek voltak eddigi megbízatásuk megszűnését (megszüntetését) tudomásul venni. A kialakult helyzetről azt írta a cserkészsajtó: „Ez az elmúlt másfél év – úgy látszik – végleg elcsendesítette a hullámokat." A látszat azonban ezúttal is csalt, a felszínen kierőszakolt békesség mögött a régi – pedagógiai, vallási, politikai, személyi – ellentétek feszültek, és csak a kedvező pillanatra vártak, hogy ismét kirobbanjanak.

Tovább vajúdott a roverkérdés. Vitatták, hogy miért kell egy újabb szabályzat, miért kell tovább növelni a mozgalom belső, kor szerinti tagoltságát, miért kellenek új próbák, hiszen a rover korúaknak ez a forma már nem vonzó, s ha mégis szükség volna rájuk, ott vannak a különpróbák. Mit csináljanak azok a csapatok, amelyek nem rendelkeznek a vízi munkához szükséges feltételekkel? Miért kellene felhagyni azzal a rovermunkával, amelyet eddig eredményesen végeztek a csapatok? A gondterhelt homlokokat nem voltak képesek felderíteni azok a tanácsok sem, amelyek a bevált módszereket igyekeztek szélesebb

körben terjeszteni. És 18 éves kor után? A Vezetők Lapja szerint „szakadék" tátong. Borsiczky egyik írása az öregcserkészet visszafejlődését állapította meg. A debreceni egyetemről a következő – írójának elkeseredett állapota ellenére – a lényegre utaló levelet írták: „Én hiába írtam össze azokat, kik voltak a középiskolában cserkészek, ezek többé cserkészek lenni nem akartak. Inkább olyanok jelentkeztek, akik soha nem voltak azok... És látnom kellett, hogy a cserkészet hány ember számára csak létra... Ha az ember úgy, mint én, több száz fegyelmi vizsgálatot folytatott le egyetemi hallgatók ellen, és nem tapasztalt mást, mint gyáva hazudozást, rágalmazást és kibúvást a tett következményei alól, és tudja, hogy ezek cserkészek is voltak – akkor be kell látni, hogy ez a világ az öregek számára rejtély, mert már megérteni nem tudjuk."

Nyilván nem ezekre vonatkoztak azok az elismerő, bizakodó nyilatkozatok, amelyeket Szekfü Gyulától – Szabó Zoltánon keresztül – Boldizsár Iványig annyian tettek. Egy „új generáció keletkezik Magyarországon – írta 1934 októberében *Boldizsár Iván* –, amelynek magja éppen az öreg cserkészet és amelynek eszmevilága a *Fiatal Magyarság*ban jut kifejezésre". Ez a jobbat kereső „tekintélyes kisebbség" sokféle irányzatból állt, kevés szervezettséggel.

Szervezkedésük magvát a lap képezte, s 1934-ben a mozgalom „csak akkor élt és nőtt, ha a lap is ezt tette. A lap köré gyűltek kicsiny táborának politikai hitvallása a Zöld Füzethez képest változatlan: „elvetjük a nyilaskeresztet, mert nem akarunk német gyarmat lenni, elvetjük a marxizmust, mert keresztények vagyunk: magyarok vagyunk – hirdették öntudattal – és fiatalok..."

A zászlótartók köré lassan szivárogtak, a Fiatal Magyarságból sohasem lett jelentős számú, az ifjúság szélesebb rétegeire tartós befolyást gyakorló mozgalom.

A társadalmi vezető 1934. évi közgyűlésen elmondott beszámolójában állt ez az elgondolkoztató megállapítás: „folyik-e a társadalomnak ilyen, cserkész szempontból való szemléletéből (sic!) valamely konkrét menetrend a cserkészmozgalom számára? ...holmi 4–10 vagy 25 éves terv, amelynek a végén a cserkésztörvények szellemében újjáépült tökéletesebb társadalomra cserkészszellemű kormányférfiak ügyelnek fel. Nem! Ilyen menetrend, ilyen munkaterv nincsen. A cserkészet közvetlen célkitűzéseiben sem a chicagói cserkészek évenkénti 1 napos közigazgatási hadgyakorlata, sem az olasz fiatalság Marcia su Romája, sem a fiatal Németország barna terrorja nem szerepel." Az irány: légy résen! Igen, a harmincas évek első felétől különösen időszerű lett ez a cserkészfigyelmeztetés, számtalan új jelenség miatt kellett résen lenni, eredményes cselekvésre, fellépésre, közbeavatkozásra felkészülni. De a mozgalomban is sokféleképpen értelmezték a világ és a hazai élet új vonásait, és így az sem volt egyértelmű, hol is kell tulajdonképpen résen lenni.

Milyen irányba tapogatódzott az öregcserkészet vezérkara?

Szükségesnek látszik – írta *Hermann János* az Öregcserkész Központnak – „a meglévő öregcserkész szervezet mellé egy újabb, a cserkészettől bizonyos mértékig független széles körű alakulás is (az öregcserkészet megmaradna mai szervezetében), de munkáját szorosabbra kellene fogni". Az akkori öregcserkészet hiányossága abban rejlik, hogy sok esetben nem tudta programját kellő erővel kifejezni, mert az árthatott volna az egész

cserkészetnek. De nehézségeket okozott az is, hogy „mai szervezetünk nem alkalmas nem cserkész tömegek felvételére, márpedig társadalmi missziónk megvalósításánál ezekre szükségünk van". Az eszmei irány biztosítása érdekében az alakuló csoportok élére rátermett cserkészvezetőket állítanak.

Az előkészület munkái átnyúlnak 1935-re is. Törekvéseikről írta Sík Sándor: „Az öregcserkészet és a férficserkészet munkájának szétválasztására vonatkozó megbeszélések most folynak. Megállapították, hogy eredményt a férficserkészet terén csak abban az esetben várhatnak, ha a fiúkat a férfiéletre átgyúrjuk... egy 4 éves kiképzési terv kidolgozása már megindult." Ez tartalmazni fogja a minimális követelményeket a férfiélet minden vonatkozásában. „Megfelelő helyet és programot akarunk a honvédelemnek is biztosítani – hangsúlyozta Sík Sándor –, de nem gondolunk arra, hogy az illetékes tényezők munkáját helyettesítsük, hanem arra a pluszmunkára gondolunk, amelyet a cserkészférfi hadkötelezettségén felül gyakorolhat a békében és esetleges háború idején."

A sajtóban eszmecserék folytak az öregcserkészélet lényegesnek tartott kérdéseiről, új tevékenységi köröket kutattak fel, s néhány területen figyelemre méltó gyakorlati munkára is sor került. A Mexikói úton lévő Nyomorék Gyermekek Otthonában, az Új Szt. János kórházban nyújtott segítség, az első munkatáborok szervezése igen sok tapasztalatot adott, mind a szervezőknek, mind a résztvevőknek, olyanokat is, amelyek a mozgalom keretein túl, pedagógiai, pszichológiai (pl. rehabilitációs) problémák megközelítéséhez is támpontot nyújtottak. A mindennapi munka újra és újra bizonyította, hogy már a rover korúak tartalmas foglalkoztatása, a mozgalom kereteiben való megtartása sem képzelhető el széles körű, szociális, társadalmi, politikai célú, az adott ifjúsági csoport pályairányultságának megfelelő (azzal lényegében összevágó), jól előkészített, szervezett, rendszeres munkaprogram biztosítása nélkül. A Fiatal Magyarság – szervezői tapasztalhatták – hiába írt egy jobb és igazságosabb magyar társadalom szükségességéről, ha tapasztalatai szerint ezért a gyakorlatban nem tesznek semmit a mozgalom vezetői, hívei. A krónikus „bázishiány" ezzel magyarázható, s ezért keresik maguk és az ország sorsának jobbra fordítását másutt azok a fiatalok, akiket a mozgalom magánál akart tartani, ezért tűnnek fel a gomblyukaikban különféle politikai pártok jelvényei.

1936-ban került napirendre a Fiatal Magyarság Szövetség megalakítása, az alapszabály-tervezet megvitatása. A nézetek egyre hevesebben ütköztek össze. Az ellenzék legfőbb érvét a *Vezetők Lapja* is közzétette: „Nem látjuk igazolva a gyakorlatban azokat a reményeket, amelyeket mozgalmunk a hirtelen nagyranőtt és mesterségesen fejlesztett öregcserkészet iránt táplált. (A Vezetők Könyve) nem veszi észre, hogy a társadalomnak az öregcserkészet révén cserkészlélekkel és eszményekkel való telítése helyett *éppen az öregcserkészet az, mely az annyiszor kifogásolt társadalmi hibákat már-már érezhetően mozgalmunkba átvezeti.*" (Az én kiemelésem G. F.)

Az öregcsapatok a szövetség keretében akartak maradni, az viszont nem szívesen vállalt felelősséget a felügyeletén, befolyásán túlnövő új alakulatért. Már az öregcsapatok meglévő autonómiáját is túlzásnak érezte bizonyos esetekben. Sokan féltek a Fiatal Magyarság Szövetség várható „elszívó" hatásától, a cserkész-

MAGYAR CSERKÉSZFÉRFIAK FIATAL MAGYARSÁG KLUBJA

Budapest, IV., Semmelweis-utca 3.

Hivatalos órák: Hétfő és péntek délután 5—6-ig.

Kedves Cserkésztestvér!

A felnőtt cserkésznemzedékre ujabb cserkészfeladat megoldása vár:

Tovább kell törnünk az utat a cserkészszellemének a magyar társadalomban.

Ehhez a munkához új és modern cserkész eszköz szükséges.

Ez az eszköz a budapesti 18 éven felüli öregcserkészek és cserkésztisztek közös munkakerete a „Magyar Cserkészférfiak Fiatal Magyarság Klubja."

A klub tagjai foglalkozásuk szerint 11 hivatás mellett működő szakcsoportban tömörülnek és pedig: **1. Pedagógia, 2. Védelmi, 3. Művészet és irodalom, 4. Orvos, 5. Jogász, 6. Mérnök, 7. Önálló vállalkozó, 8. Iparos alkalmazott, 9. Kereskedelmi alkalmazott, 10. Közalkalmazott, 11. Magántisztviselő szakcsoportban.**

A szakcsoportok havonta egy, vagy több szakülést tartanak, ahol három irányu működést fejtenek ki:

1. Szakelőadásokkal, vitarendezéssel, irodalmi és sajtómunkássággal szakműveltségüket fejlesztik és hivatásukban a cserkészvilágnézetet érvényesitik.

2. Saját szakcsoportjuk tagszervezési munkáját végzik.

3. A szakcsoport tagjainak erkölcsi és gazdasági érvényesülése érdekében külső szervező munkát végeznek.

A klub a különleges cserkészfeladatoknak a megoldása céljából „Osztályokat" állit fel, amelyekben hivatására és foglalkozására való tekintet nélkül, kedve és érdeklődési köre szerint bárki közreműködhet. Jelenleg működő osztályok: 1. Szociális, 2. Népmüvelési, 3. Idegenvezető, 4. Sport, 5. Regös, 6. Főiskolai, 7. Szociográfiai osztály.

Az osztályok a felmerülő ujabb célkitűzéseknek megfelelően szaporithatók.

A szakcsoportok és osztályok vezetőit a szakcsoport és osztály tagjai választják.

A szakcsoport és osztályvezetők együttes ülése intézi a Klub összességének ügyeit.

A Klub teljes gyülésében tárgyalja az egyes szakcsoportoknak vagy osztályoknak fontosabb határozatait és azokat egész tömegének hatályával támogatja és igyekszik azoknak a társadalomban érvényt szerezni.

Gyakorlati tudnivalók:

1. Tag csak 18 éven felüli igazolt öregcserkész vagy cserkésztiszt lehet.

2. A belépési nyilatkozat sajátkezüleg kitendő ki és a Parancsnok ajánlásával látandó el.

3. Hivatalos helyiség IV, Semmelweis-u. 3. a Cserkészkaszinóban van, ahol hétfő és péntek d. u. 5—6-ig hiv. órák tartatnak.

4. A felvett tagok 1.— pengő felvételi dijat és évi 4.— pengő tagsági dijat fizetnek. A tagdij részletekben fizethető. Keresetnélküli tagok tagdija mérsékelhető.

Budapest, 1934. november hó.

Szeretettel vár a

Magyar Cserkészférfiak
Fiatal Magyarság Klubja
Előkészitő Bizottsága

A Fiatal Magyarság Klubja Előkészítő Bizottságának felhívása

mozgalom egységének további gyengítésétől. Ugyancsak ellenszenvesnek és a mozgalomra nézve veszedelmesnek tűnt a Fiatal Magyarság Szövetség, s rajta keresztül a cserkészvezetés bizonytalan nagyságú részének bekapcsolódása a politikai életbe. Hiába magyarázta *Hermann János*, hogy itt nem a napi, nem a pártpolitikáról, hanem a társadalom égető kérdéseivel való foglalkozásról, a „káros tár-

sadalmi felfogások" elleni küzdelemről van szó, érvelését szofisztikának minősítették.

Az OET 1936. október 26-i üléséről készített jegyzőkönyvből tudjuk, hogy az Öregcserkész Albizottság visszavonta a FMSz megalakítására vonatkozó javaslatát, és hozzájárult ahhoz, hogy az OIB legközelebbi ülésén három kérdés „tétessék" fel a bizottságnak: Igen-Nem? Kívül-Belül? Bizalom, támogatás?

Meghódítja-e a cserkészet az iskolát?

A gazdasági világválság következményei, a háborús előkészületek a VKM feladatkörét sem hagyták érintetlenül. A vele szemben támasztott követelmények megnőttek, lehetőségei viszont jelentősen csökkentek. A nevelés elsődlegessége az oktatással szemben az eddiginél is nagyobb hangsúlyt kapott a hatalmon lévők által diktált közoktatás-politikai irányelvekben. A VKM-et – vallották egyesek – indokoltabb lenne „nemzetnevelési minisztériumnak" nevezni, hiszen ennek a sorsdöntő feladatnak a szervezését, irányítását várják tőle.

A minisztérium súlyos gondokkal küszködött: a népiskola fejlesztési programja megakadt, a középiskola átalakulóban volt, a felsőfokú oktatási intézmények – a Fiatal Magyarság szerint – „középfokúvá" süllyedtek, ahol „lehetetlen minden önálló véleménynyilvánítás". A vizsgálódó kortársak úgy látták, az ifjúság „lelkibeteg". Mindezt tetézte a katonai kiadásokkal párhuzamosan csökkenő költségvetés. *Östör József* képviselő a Ház 1934. május 14-i ülésén állapította meg: „Mi a kultusztárca tulajdonképpen legnagyobb problémája, és mi az a kérdés, amely elé a legközelebbi jövőben a kultusztárca néz? Ez a népoktatás fejlesztése (amely) néhány év óta megakadt." Erről *Szinyei-Merse Jenő* a VKM 1935/36. évi költségvetésének parlamenti vitájában szólt: „...ha a legutóbbi évek költségvetéseit szemügyre vesszük, azt kell megállapítanunk, mintha kultusztárcának ez a rangsorbeli előkelő szerepe nem talált volna megfelelő elismerésre... a tárca kiadásaira fordított hitelek lényeges csökkentést szenvedtek."

A VKM lehetőségei tehát korlátozódtak, éppen ezért fokozott mértékben szorult rá az iskolán kívüli nevelési tényezők mozgósítására, hogy „nemzetnevelési" törekvésein érdemben dolgozhasson. Ezek között – főként az iskolába járó 12–18 éves fiúk esetében – jelentős segítséget nyújthatott volna a cserkészmozgalom is. Az eredmények a várakozástól mégis messze elmaradtak. A fiúk egy része továbbra sem kívánt iskolai csapatban cserkészkedni, az iskola vezetői (kivétel itt is volt) továbbra sem engedélyezték az iskolán kívül működő csapatokba való belépést. A panaszok befutottak a szövetséghez, az összegezve továbbította a minisztériumnak, ahonnan ismételten figyelmeztették az igazgatókat eljárásuk helytelenségére, és – adatainkból úgy tűnik – minden maradt a régiben. A feloldhatatlan ellentmondás egyik fő okára mutat rá *Éry Emil* levele. „E kérdés... állandó discussio tárgya – írta 1935 novemberében Sólyom Jenőnek –, mivel két nagy szempont, az iskola nevelési egységének szempontja és a cserkészet önkéntes csapatválasztási jogának szempontja ütközik egymással, amely különösen akkor lehet élessé, ha az iskolának saját cserkészcsapata van. Az esetben, ha az iskolai csapat felekezeti vezetés alatt áll, még könnyebb a helyzet, mert nyo-

mós okokra lehet hivatkozni avégből, hogy a nem egyező felekezetű tanulók az iskolán kívüli csapatban végezhessenek cserkészmunkát. Ha azonban felekezetközi az iskola cserkészcsapata, mint az az esetek többségében van, úgy még az esetben is, ha megfelelő rendeletekkel a cserkészfelfogás szerint szabályozást nyert a kérdés, még mindig hátrányos lehet az egyes fiúra, emberi gyarlóságból kifolyólag, ha iskolán kívüli csapatban akar dolgozni." Az iskola tehát a 30-as években is ellenállt, védelmezett egy olyan elvet, amely a gyakorlatban már régen elavult, elutasított magától minden olyan külső nevelési kezdeményezést, amely saját, hivatalosan, a kormányzat részéről is követelt fő feladatának megvalósítását támogatta volna. Az iskola nemcsak a nevelés dominanciájának jogosságát vonta kétségbe, és zárkózott el megvalósításától – célok, eszközök, módszerek tekintetében egyaránt –, de magatartásával kifejezésre juttatta – tudatosan vagy öntudatlanul – bírálatát azzal az osztálybékítő, társadalomépítő törekvésekkel szemben, amelyeket pl. Teleki Pál is szorgalmazott.

Az iskolának ez a hagyományaiban, jellegében gyökerező „merevgörcse" nemcsak az uralkodó körök, a rendszer igényeinek kielégítése szempontjából bizonyult kedvezőtlennek, hanem a cserkészetre nézve is. A szövetség ugyanis hiába látta immár évtizedek óta, hogy a két nevelési tényező közötti viszony milyen mély és bonyolult ellentmondásokkal teli, az iskola közreműködéséről – ismert okok miatt – nem tudott, nem is akart lemondani, sőt, erőteljesebb közreműködését igyekezett kikényszeríteni. De mivel az iskola nem, vagy csak alig észrevehetően építette bele szervezetébe azokat a nevelési elemeket, amelyek pl. a cserkészetben oly termékenynek bizonyultak, a fokozódó együttműködés nem az iskola cserkésziesítését, hanem fordítva, főleg az iskolai cserkészet rossz értelemben vett „didaktikus szellemmel telítődését" eredményezte. Nem tudunk arról, hogy – ritka kivételtől eltekintve – az iskolák vezetői, tantestülete foglalkoztak volna azzal a gondolattal: falaikon belül általánossá, mindennapi munkájuk szerves részévé, tengelyévé teszik a cserkészetben kivirágzott nevelési elveket, eszközöket, eljárásokat.

A VKM – elsősorban a szövetség sürgetéseire – bár igen csekély mértékben, de támogatta az iskolákban folyó cserkészmunkát. Az ÁDOB-osok (Állástalan Diplomások Országos Bizottsága) elhelyezésnél, áthelyezéseknél, kinevezéseknél, előléptetéseknél, kitüntetéseknél olykor-olykor figyelembe vették a cserkészetben végzett munkát is, de ez nem volt általános, s a tervszerűséget mindvégig nélkülözte. Az alakulásának 30. évfordulója felé haladó mozgalomnak nem sikerült elérnie, hogy a VKM-ben külön referens foglalkozzon a cserkészet ügyeivel. Az iskolafenntartó egyházak ennél nagyobb figyelmet szenteltek a cserkészcsapatok iskolai működésének.

Az iskola és az ifjúság viszonyának (amin belül elsődleges szerepe a tanár-diák viszonynak volt) pozitív átalakítása érdekében a cserkészet igyekezett kezdeményező lépéseket tenni. A cserkészsajtó a kedvező tapasztalatokra építve már 1933 őszén megállapítja, hogy „a jól vezetett iskolai cserkészcsapat a jövő nevelő-középiskolája számára dolgozik". A körmendi állami polgári iskolában megalakították az első „cserkészosztályt". Kezdeményezés történt a cserkészinternátusok szervezésére. Az OET 1935. május 15-i ülésén úgy határozott,

hogy a „nevelőiskola gondolatával" foglalkozni kíván és felkéri vitéz Faragó Edét, hogy elgondolását fektesse írásba és küldje ki az ET pedagógiai szakosztálya tagjainak, akik külön összejöveteleken készítsék elő azt a szöveget, ami az OET-on kerülne tárgyalásra.

Nevelés- és mozgalomtörténeti szempontból figyelmet érdemel az az eszmecsere is, amely 1935 tavaszán zajlott, a cserkészek neveléséért, képzéséért elsősorban felelős vezetők között. „A tisztikar nagy része – állapította meg a próbáztatásokról szóló bevezető előadás – főképp a szabályok betartására, illetve iskolaszerű felhasználására fordítja a fő súlyt..." *Teleki Pál* figyelmeztette a résztvevőket, s rajtuk keresztül a bevezetőben említett vezetői többséget (pedagógusokat!), hogy a fiúknak eltérő képességeik vannak, ezért „testreszabott" feladatokat adjanak nekik. Kövessék azt a jól bevált külföldi számonkérési (próbáztatási, vizsgáztatási) gyakorlatot, amely szerint: „...tantárgy nincs, ellenben a résztvevők úgy vizsgáznak, hogy váratlan helyzeteket kell saját felkészültségük segítségével megoldaniuk." A jópont-rendszer kísérletének eredményeit vizsgálva pedig megállapították: a belső – tehát a cserkésznevelés szempontjából legfontosabb, legértékesebb – munkát ilyen módon értékelni nem lehet. Nem lehet csodálni, ha elhangzott az a túlzó, de nagyon elgondolkodtató megállapítás: tanár is lehet jó cserkészvezető!

A fiúk (fiatalok) az iskola, a felnőttek világával szemben kerestek új életformát a századfordulón, így találtak rá a cserkészetre, mint vágyaik beteljesülésének vonzó lehetőségére. „Forradalmuk", úgy, ahogy ők gondolták, s ahogy ők reménykedtek benne, tiszavirágéletűnek bizonyult, mint Nemecsekéké a grundon. De a tanárok, az iskola „bekapcsolódása" a mozgalomba, egyáltalán a felnőttek részvétele az ő bensőséges fiús (fiatal) életükbe, nemegyszer ifjúi törekvéseik végét jelentette. A „fiúk forradalma" a cserkészetben is a „pedagógiátlan" felnőttbeavatkozások miatt gyakran vereséggel végződött. A mozgalom további sorsa, vonzereje szempontjából nem volt közömbös, hogy a fiúk eredeti s minden évjárat esetében megismétlődő vágyait mennyire s hogyan méltányolják azok, akik hivatottnak érezték magukat nevelésükre, vezetésükre. Az iskola és a cserkészmozgalom viszonyának alakulása a 30-as években felvet egy utópisztikusnak tűnő kérdést is. Mi lett volna a mozgalommal, és fordítva, az iskolával, ha a „cserkésziesítés" sikerrel jár?

Cserkész-leventék. Különleges kiképzési ágak erőltetett fejlesztése

A cserkész-leventék helyzetének alakulása hozzávetőleges pontossággal jelezte a mozgalom és a HM viszonyát. A harmincas évek első felében ennek a viszonynak az volt a jellemzője, hogy a két fél felső vezetése a nyilvánosság előtt – és átmeneti kényszerűségből – az egymásra utaltságot, a kölcsönös támogatást és a közös végcélt hangoztatta, miközben a háttérben merőben más irányú erőfeszítéseket tett. A cserkészet önállóságának védelme, a HM pedig az ifjúság előképzésének korlátlan irányítása érdekében. A katonai vezetés az új honvédelmi törvény elfogadásáig olyan átmeneti megoldás kierőszakolásán fáradozott,

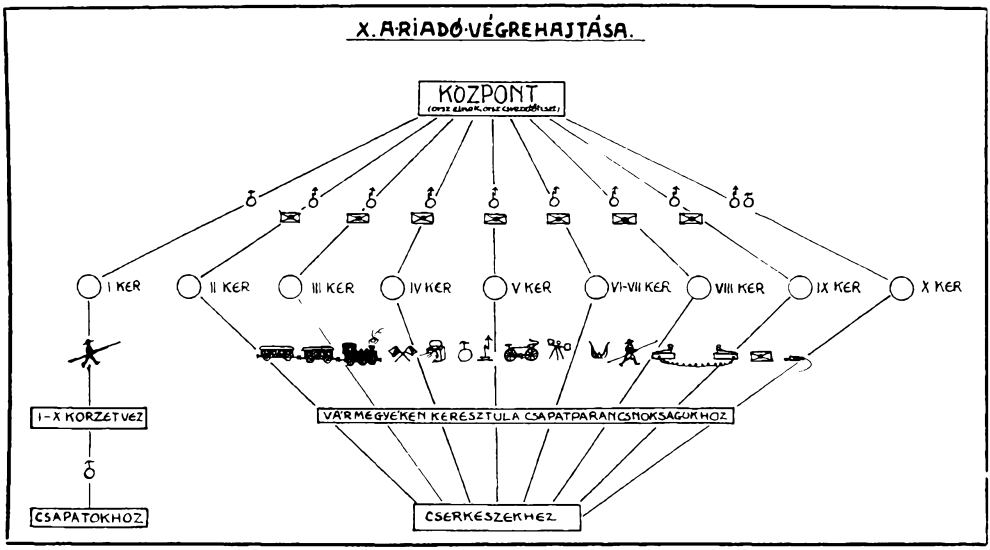

Országos cserkészriadó végrehajtásának vázlata (1936. március)

amely döntő befolyást biztosít számára a mozgalmon belül, s így előképzési céljait az előzőeknél teljesebben valósíthatja meg, a cserkészet vezetői pedig a HM kívánságainak részleges teljesítése mellett vonzó terveket dolgoztak ki a cserkészet előképző munkájának kiszélesítésére. Törekedtek a leventénél eredményesebb munka biztosítására, s a cserkésztörvény ismételt sürgetésével a mozgalom önállóságának jogi megerősítésére.

Egy sokat sejtető, de ismereteink szerint elszigetelten és töredékesen ránk maradt iratban áll: *Farkas Ferenc* tervezetét „...a cserkésztörvény kihirdetése után kiadandó végrehajtási utasítás megszerkesztésénél a csatolt javaslatot figyelembe venni és felhasználni". A cserkésztörvény-javaslatból nem lett törvény, s a mozgalmon belüli előképzés színvonala továbbra sem elégítette ki a katonai vezetést. A cserkész-levente viszony tartósnak ígérkező rendezési kísérletéhez hasonlóan a közeledés szorgalmazása is 1933 őszére vezethető vissza. A *Levente* írta: „Nekünk, levente-oktatóknak... leventéink nevelésében rá kell térnünk... a cserkész testvéreink által járt útra, és bele kell kapcsolódnunk az ő szellemükbe, amely tulajdonképpen nem külön cserkész- vagy más valamilyen szellem, hanem keresztény magyar szellem." A gödöllői világtáborozással kapcsolatban pályázatot írtak ki. A résztvevőknek arról kellett beszámolniuk, hogy mit tartanak célszerűnek átvenni a cserkésznevelésből, mi tetszett nekik legjobban a táborban. A beérkezett anyagok bírálták a leventeintézményt, pedig – hangoztatta a *Levente* – „az ott folyó munka általában és viszonylagosan... a lehető legjobb, sőt, vannak olyan értékei, amelyeket a cserkészek között többen igen szívesen vennének át a cserkésznevelésbe". A tárgyilagosság látszata mögött felismerhető az ellenérzés. Az ellenséges érzelmek felszínre töréséhez már apróságok is elegendőek voltak. Pl.: Melyik fél zenekara harsogjon a menet elején? Milyen sorrendben vonuljanak tisztelgéskor?

Ám a legtöbb sérelem a levente-cserkészek kiképzésének katonai szemléi alkal-

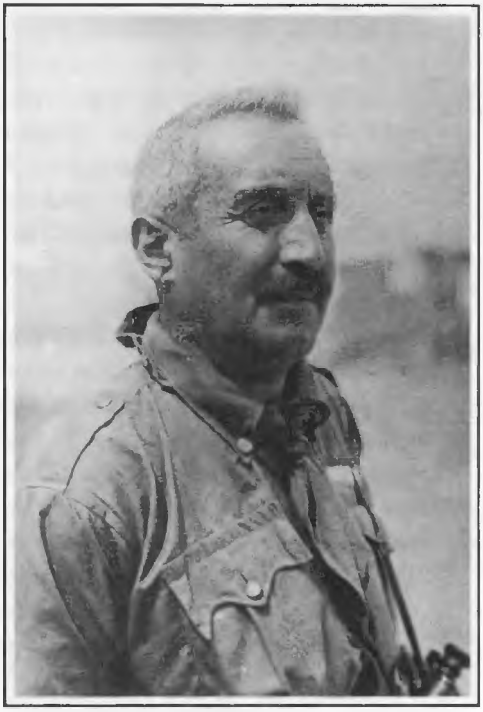

Dr. Papp Antal országos elnök a legnehezebb években

mával esett. Mit értek ilyen esetekben a hangzatos újságcikkek? A tisztikar jelentős részének gondolkodását, magatartását senki és semmi nem tudta megváltoztatni. Pedig a józan megfigyelők által készített jelentések ismételten figyelmeztették a legfelső katonai vezetést: a cserkészszellem mindenütt 100%-os megjelenést biztosít. Tudjuk, hogy ez szinte csoda volt a leventecsapatoknál! A HM újabb és újabb lépéseket tett a nehézségek csökkentése, az előképzés fokozása érdekében.

Mindez valamit enyhített (?) a feszültségen, az alapproblémát viszont nem érintette. A mozgalom keretein belül kibontakozó különleges cserkészmunkákból kifejleszthető szakelőképzés jóval nagyobb eredményekkel kecsegtetett, sokkal fontosabb hadsereg-fejlesztési igények kielégítését remélhették tőle az illetékesek. Ezek között első helyen állt a repülés.

A cserkészrepülők látványos szereplése a gödöllői jamboreen kedvező benyomást keltett a külföldi delegátusokban, a más nemzetbeli cserkészekben, de a repülés iránt érdeklődők hazai köreiben is. Fejlesztése mégis vontatottan haladt, s nemegyszer a léte is kockán forgott. Az eredmények kezdettől fogva néhány tehetséges, lelkes szakember munkája nyomán jelentkeztek: a Rotter, Steff, Hefty trió közül Rotter világraszóló eredményei (hazai bemutatórepülései), Hefty szervező ambíciója, valamint Steff szép jövőt sejtető tehetsége a cserkész és nem cserkész fiatalokat a liliomos szárnyak köré vonzotta. Rotter Lajos 19 évi cserkész- és 17 éves repülőmúlt dicséreteként 1934-ben „Legfelső elismerésben" részesült. A szövetség nevében így köszöntötték a nagyszerű mérnök-repülőt: „...Benned még oly nagy tervek és nagy akarások szunnyadnak, amelyeknek életrekeltését eddig csak mostoha anyagi viszonyaink akadályoztak és amelyek a cserkészrepülésnek további nagy lendületet volnának hivatva biztosítani."

A világválság okozta ismert nehézségeken túl mi a magyarázata annak a felemás viszonynak, ami a szövetség és később a közvetlenül érintett cserkészvezetők és a szakági kiképzés, jelen esetben a cserkészrepülés között kialakult? A nemzetközi mozgalomban növelte a szövetség tekintélyét a roverkorúakat vonzó új munkaág kiépítésében elért tagadhatatlan siker. Igen hatásos belföldi hírverésnek is bizonyult, nemcsak a társadalom minden újdonság iránt vonzódó része figyelt fel teljesítményeikre, de igen fontosnak ítélte azt a legfelső katonai vezetés is. Jól látta a szövetség, hogy a repülés

cserkészeten belüli kifejlesztése (más, a hadsereg szempontjából különösen fontos, megbízható fiatalokat igénylő fegyvernemek utánpótlásának biztosítását elősegítő szakági képzéssel együtt) jelentősen fokozza a leventeintézménnyel szembeni értékét, behozhatatlan előnyt ad a versengésben. Másrészt a szakkiképzés fejlesztése hátrányos is a cserkészek kis közösségeiben folyó belső (jellemnevelő) munkájára nézve. A fiúkat a repülés vonzotta, s nem a cserkészet maga, azért léptek a cserkészmozgalomba, hogy e különleges sport révén hősi vágyuk teljesülhessen. Képzésük nem a csapatban, nem a csapat felnőtt és ifjúsági vezetői irányításával folyt, annak még ellenőrzése is nehézségeket okozott, sőt lehetetlenné vált. És ez így volt a magasabb cserkészfórumokkal kapcsolatban is. Nemcsak a csapatoktól, de bizonyos mértékig a központi vezetéstől, a mozgalom fő áramától is elkülönültek. A cserkészvezetés tehát felismerte egy új nevelési eszköz jelentőségét, támogatta alkalmazását (főként erkölcsileg és fenntartásokkal), és ez az eszköz belső csoportképződést eredményezett, önállósulási törekvéseket erősített fel, illetve arra módot adott. Feladta a leckét a cserkészvezetésnek; képes lesz-e céljainak szolgálatába állítani, megtölteni cserkészszellemmel?

A cserkészrepülés helyzetének alakulását vizsgálva egy lényeges folyamat felgyorsulásának vagyunk tanúi: a mozgalom nevelési-képzési munkájának fejlődése az egyre erősödő munkamegosztás irányába halad, ez nehezíti a kis közösségek (őrs, raj, csapat) együtt nevelését, gyengíti a parancsnokok nevelésirányító szerepét, fokozza a képzés súlyát a kimondott nevelőmunkával szemben, s így a szakkiképzők szerepét rohamosan növeli. Ez a folyamat, természetesen a helyi viszonyoktól befolyásoltan, más és más ütemben zajlott, de jelenlétét mindenütt érezhették.

Innen ered tehát az a bizonytalanság, amely a szövetség magatartásában tetten érhető. Már 1934 februárjában elhangzott *Ulbricht Hugó* bizalmas figyelmeztetése: ha a cserkészrepülők között tapasztalt modortalanságot nem számolják fel, jóakaróik a jövőben „mindennemű támogatást megvonnak" tőlük. Az „úri" modorra sokat adtak a „jótevők", de voltak magasabb szempontok is, ami előtt még nekik is meg kellett hajolniuk. Ez pedig nem volt más, mint a háborúra való felkészülés.

A cserkészrepülés fejlesztésének személyi és anyagi feltételei igen szerények voltak. A szövetség 1934 őszén kapta meg a Székesfővárostól – földesúri jogának elismeréseként, évi 10 aranypengő ellenében – a Hármashatár-hegy egy részét, vitorlázórepülés céljára. A kezdő siklórepülőket pedig a Vöröskővár dombon képezték, a „pesthidegkúti gazdák hozzájárulásával". A gépállományra jellemző, hogy egy 1934 tavaszán készített jelentés szerint a „Hol's der Teufel" típusú jamboree vitorlázógép az egyetlen gyakorlógépük. Anyagi segítséget főként az első számú érdekelt, a Légügyi Hivatal, a HM, néhány gyár és a már említett jóakarók adtak.

Mindez a puszta létezéshez is alig volt elegendő. Ulbricht erről panaszkodott a Légügyi Hivatalnak; a szövetség nem tud anyagi támogatást adni, és ha ők nem segítenek, az eredményeiktől függetlenül működésüket fel kell függeszteni. Nem volt jobb a helyzet a kiképzők esetében sem. Szinte csoda, hogy a sivár körülmények ellenére alakulat sarjadt és működött Budapesten (13. sz. csp.), Sopronban (366. sz. csp.), Ózdon (248.

sz. csp.), Diósgyőrön (750. sz. csp.), Miskolcon, Szentesen és Szombathelyen. Vitorlázó „repülő rajt" szervezett a Kolozsvári Unitárius Főgimnázium csapata is. Kidolgozták a cserkészrepülők próbaanyagát, s az 1936-os lengyel–magyar repülőtábor sikere érdekében a kinőtt hangárt átépítették.

A hadsereg és a légvédelem gyorsan növekvő igényeihez képest ezek az eredmények csak a lehetőségeket jelezték. Ezért javasolta a Légügyi Hivatal 1936 májusában a Katonai Főcsoport főnökének, hogy vegyék katonai kézbe az egész repülés irányítását, mivel a „magyar sportrepülés – bár nagy múlttal rendelkezik – a jelenlegi helyzetben életképtelen".

Hagyományokban gazdag volt a vízicserkészet is, a vezetők egy része a kamaszcserkészet problémájának megoldását szolgáló egyik fő eszközt vélték felfedezni benne. A vizesek Rotter Lajosa Bárány István és Csík Ferenc volt. Győzelmeik hallatán a cserkészszívek – talán az ország többi sportkedvelő fiataljáénál gyorsabban – dobogtak, de a pénzforrások nem buzogtak gazdagabban. Pedig a szakkiképzés fejlesztéséhez mindenekelőtt sok-sok pénzre volt szükség. Pénzt kért a szövetség, „ugyanis Szentendrén és az Újpesti-szigeten lévő állandó jellegű telepein kívül... a Balaton és a Duna melletti területeken, ideiglenesen felállítható és mozgatható jellegű sátor felett" nem rendelkezett, enélkül pedig a vízi táborozások száma nem növelhető. Pénzt kért a szentendrei telep csónakokkal való ellátására, a Magyar Evezős Szövetség szentendrei telepén 40 ágy teljes felszerelésére. Pénzt kért az újpesti vízitelep csónaktárolójának javítására, az épületek helyreállítására, „mivel azok összedűléssel fenyegetnek". És a VKM elutasító, takarékosságra intő leiratai ellenére ismételten pénzt kértek a főfelügyeleti szerv által egykor adományozott „uszoda" javítására, amely 1935-ben már olyan rossz állapotban volt, hogy használatát „veszélyessége" miatt be kellett szüntetni. Végül pénzt kellett kérni 27 ladik vásárlására, mert a vízicserkészeknek „bizonyos mérvű vízi kiképzést is szándékoztak adni..." Ilyen állapotok uralkodtak a Központi Vízitelepen, ahol évente 12 000 látogató fordult meg.

A rövidhullámú rádiózás legalább annyira érdekelte a fiúkat (a HM-et is), mint a repülés. 1935-ben már az 500-at is meghaladta azoknak a roverkorúaknak és öregcserkészeknek a száma, akik ezzel a munkával foglalkoztak. A fejlesztés tervezői a 43 000 cserkész közül számításba vettek mintegy 4000 híradóst... A természetesen szigorúan bizalmas jelzéssel ellátott tervezet szerint a cél: „a cserkész rövidhullámú rádiószolgálat oly mértékű kiépítése, hogy az a katonai kiképzés előkészítője legyen, mint segédszolgálatot kritikus időkben használhassák, és az OL (Országos Légoltalmi) szolgálatot stabil és mozgó állomásaikkal támogassák". A pénzügyi fedezetre is kitérő gondos számvetés kiemelte a rövidhullámú kiképzés fegyelmező hatását. Szorgalmazták a lőkiképzést, szerény mértékben a téli sportok fejlesztését is.

Mindezt a szakági munkát előkészítette, kiegészítette a cserkészek általános testnevelése, amelyre – a Vezetők Lapja szerint – a mozgalom eddig kevés figyelmet szentelt. S ez, ha a táborozásokat, kirándulásokat nem soroljuk ide, és elsősorban a versenysportokra gondolunk – igaz. A fiúk testi és szellemi fejlettsége indokolta a nagyobb figyelmet. Az átszervezés idején a szegedi kerület ismét javasolta egy cserkész sportszövetségnek a megalakítását. Ezúttal is eredménytele-

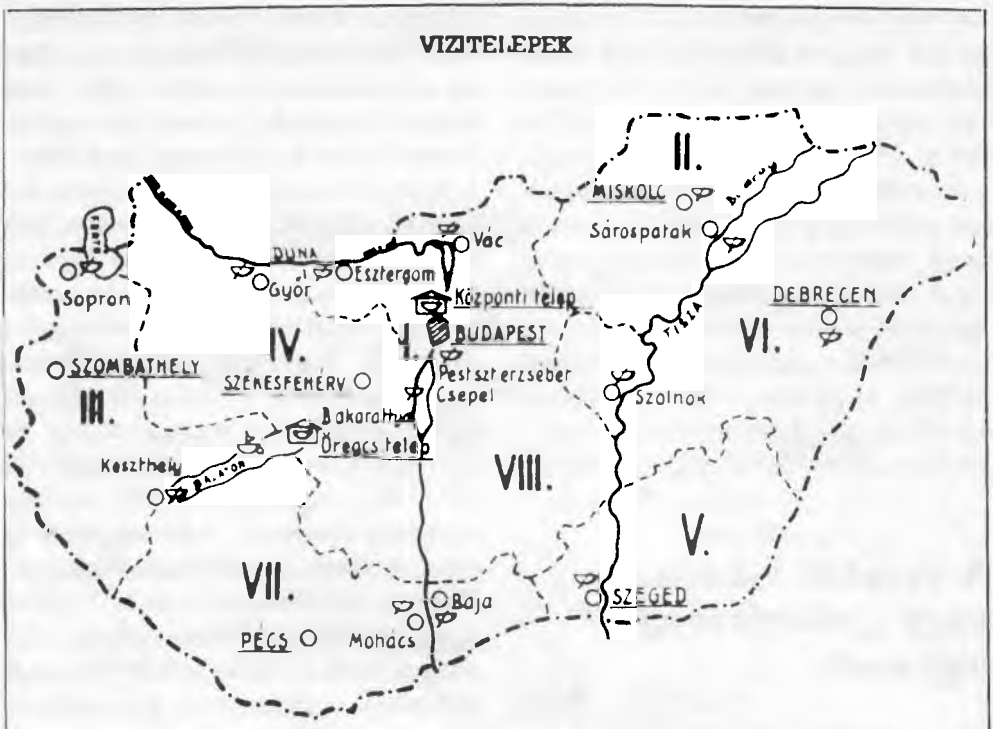

Sajtóállomány

Kerület	Vízi csapat	Vízi létszám	Evezők	Kajak	Őrsvez.	Párev.	Negyes	Nyolcas	Egyéb	Megjegyzés
Központ			12	6	3	1	1	1	1	
I	51	1320	16	78	22	86	3	1	3	
II	9	180	2	1	2	11				
III	5	115			5	1				
IV	5	55		1		1	1			
V	15	900	2	3	1	11				
VI	5	75	1	2	2					
VII	6	130	1	17						
VIII	18	600	10	88	10	23			1	
Összes	114	2535	44	148	48	146	5	2	7	

nül. A mozgalmi sajtó viszont ajánlotta a testnevelésnek az őrsi munkába való szerves beillesztését, a szegediek pedig lövészetből, akadályfutásból, úszásból, kerékpározásból és buzogánydobálásból álló „ötpróba" verseny szervezésével példát mutattak gyakorlati megvalósításra. Hogyan válaszoltak a csapatok ezekre a nevelő-képző munkában jelentkező, lassan erősödő hatásokra? Csak *Kolozs-*

váry Béla „A próbák kivétele és a kivett próbák ellenőrzése" c. kéziratára hivatkozhatunk. Szerinte háromféle csapat van a mozgalomban (1936-ot írunk!): az első az eredeti Scoutingot csinálja ma is, a második a Cserkészvezetők. Könyvében találhatókat betaníttatja, a harmadik pedig „számotvet mind a fiúk igényeivel, mind a kor követelményeivel, ez utóbbit megfelelő mezbe öltöztetve alkalmazza az előbbihez, s nagyszerű munkát végez. Élenjáró csapataink – állította Kolozsváry Béla – mind ezek sorába tartoznak." Erről az „öltöztetésről" még lesz szó.

A vezetők kiképzők vagy „jellemfaragók" legyenek?

Bár a mozgalom válságos időket él, létszáma nő, élete bonyolultabbá válik. A vezetők szerepe egyre nagyobb, mind nehezebb nevelési-képzési feladatok megoldását várják tőlük. Újabb és újabb követelményeket támaszt velük szemben az élet – ha pedagógusok az iskola–, a leventeintézmény és egyházuk is. Mindez a mozgalmi munkára fordítható idejüket-erejüket tovább csökkentette. Számolni kellett az első cserkészvezetői nemzedék lassú kiválásával, az elkerülhetetlen őrségváltással is.

A vezetők jelentős részének anyagi helyzete igen szerény, még azoké is, akik a látszat alapján jobb módúak. Az állandó munkahelyre vágyó fiatal diplomás cserkészvezetők abban reménykedtek, hogy a gödöllői világjamboree erkölcsi sikere szilárd egzisztenciához juttatja őket. Csalódtak. 1934-ben ismét felcsillant előttük a remény: „Most – írta az I. ker. vezetősége az Országos Elnökségnek – a VKM kijelentése folytán, amely szerint a Kormány 800 diplomás fiatalembernek állást ad, a kérdés ismét aktuálissá válik." Számottevő eredmény helyett éles sajtótámadást váltott ki a szövetség ügyködése. A sötét gazdasági helyzet rányomta bélyegét a magyar társadalom nagyobbik részére, életvitelükre, gondolkodásukra, kedélyállapotukra is. A cserkészvezetők többsége félszívvel, kedvetlenül végezte munkáját, vagy csak annak látszatát igyekezett kelteni. 1935-ben 2600 igazolt vezető dolgozott a mozgalomban, de ezek közül – kesergett a sajtó – nem tudna senki 800 vagy 1000-nél több valóban működőt kimutatni. A panaszoknak se vége, se hossza. A cserkészirodalom gazdag, de a vezetők nem olvassák. A 281-es csapat vezetői „összeférhetetlenek". Kicsinyes, szűk látókörű harcot folytattak egymással, a rájuk bízott kiscserkészek előtt. A törvényeket alig ismerik, a tíz törvényt magukra nézve nem tartják kötelezőnek. B. I. cserkésztiszt okirat-hamisítással próbálta megszerezni az Életmentő Kitüntetést, V. Á., a VII. kerület társelnöke, szolgálati mulasztása miatt, főbe lőtte magát. A 327-es csapatban homoszexuális kezdeményezés nyomára bukkantak. A szövetség felhívására az érintetteknek csupán a töredéke válaszolt. Mindez nemcsak a csapatok vezetőinek egy bizonyos körére volt jellemző, súlyos vétségek fordultak elő a felső vezetésen belül is. Az országos ügyész alig győzte eltussolni őket.

A mozgalom létszámának növelése, a krónikus vezetőhiány, az új alakulások irányításának kényszerű biztosítása és nem utolsósorban az „átszervezéssel" összefüggő cserkészpolitikai torzsalkodások együttesen eredményezték a fentiekben idézett gondokat, bajokat.

Érthető, hogy a cserkészet jövőjéért ag-

KÖZPONTI RÁDIÓAMATŐRÁLLOMÁS

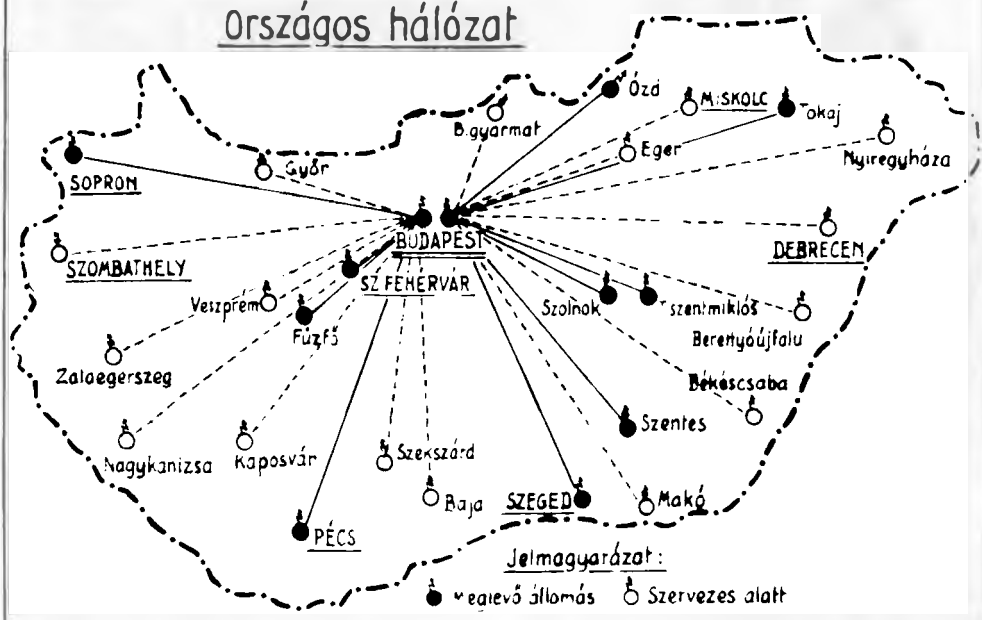

Rádióamatőr összeköttetések száma

1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937
3	8	25	60	81	300	500	525

Összeköttetési rádió ügyeket intéző szervezet

1. A MCsSz. Nemzetvédelmi Főhatóságának keretében *országos rádiószolgálat* irányítja a munkákat és szakértőkből összeállított külön *„műszaki bizottság"* működik.

2. Minden kerület (városegyes) vezetőségében *rádiótanácsadó* működik.

3. A MCsSz. Nemzetvédelmi Főhatósága a legszorosabb kapcsolatot tartja a *Magyar Rádióamatőr Egyesület*tel röviden MRAOE.-vel.

4. A *összekötő rádióhálózat* hetenként többször hangolvasási gyakorlatokat tart és bizonyos mértékű adminisztrációt is lebonyolít.

gódó, becsülettel dolgozó vezetők rendszeresen sürgették, követelték a nemkívánatos elemek kirostálását, a körültekintőbb válogatást, a tisztipróbák további szigorítását, a tíz törvény betartásának kötelezővé tételét. A példás büntetések, a vezetői réteg tisztogatása és a becsületes munka erkölcsi elismerése mindössze csökkentette a bajokat. A tömegesedés, az intézményesülés vezetőket (egyre in-

Gyakorolják a fényjelző használatát

kább kiképzőket) és nem „jellemfaragókat" követelt. A „fiúk forradalmának" éveire emlékeztető felnőtt cserkészvezetőket a gyarapodó 40–50 000-es tömeghez az úri felső- és középosztály nem volt képes biztosítani, máshonnan pedig vagy nem lehetett várni, vagy nem is kívántak bevonni friss erőket.

Elsősorban ezek, de nem mellékesen az európai fasiszta és antifasiszta ifjúsági mozgalmak előretörésének hatására is megnőtt (a lényegesen megváltozott körülmények között) a cserkészvezetők képzésének jelentősége. 1936-ban mind a szövetség, mind a kerületek fokozott figyelmet kívántak fordítani az ifjúsági vezetők (s általában a vezetők) képzésére. Sokat vártak a vezetőképző csapatok hálózatának kifejlesztésétől, amelyek szervezését olyan intézményekben engedélyezték, ahol egyébként is az ifjúság nevelésére készítették elő a fiatalokat, tehát a tanítóképzőkben, teológiákon és az egyetemeken. Ezek különleges jogokat kaptak, de többet is vártak tőlük. Tanfolyamok és táborok rendezését illetően a kerületekkel és a vármegyei szervekkel azonos elbírálás alá estek. A vezetőképző csapatok munkába állítása, szerepük tisztázása, tábori munkájuk formája és tartalma, eredményességének vizsgálata elmaradt a nagy hagyományokkal rendelkező tisztképző táborokétól.

Képzési programjuk figyelmüket – a Hárshegyi Őrsvezetők Köre táborok résztvevőihez hasonlóan – az időszerű kérdésekre irányította. Az oroszországi, olaszországi, németországi helyzet ismertetése, a honvédelem, a világnézet és a politika jelentőségének (mibenlétének és összefüggéseinek) taglalása minden táborban, szemináriumon terítékre került. Mindez továbbgyűrűzött az egész országot felkutató táborokba, sajátos tartalmi jegyet nyomott a „történelmi táborok" hangulat- és gondolatvilágára. Volt min töprengeni a fiúknak Rákóczi, Trianon, Sztálin, Hitler szerepének és a jobb (szebb) magyar jövő lehetőségeinek boncolgatását hallgatva.

Reformokkal, neveléssel a „szélsőségek" ellen

Bár a baloldali politikai erők, főként a kommunisták figyelmét elsősorban a nácik előretörése és hatalomra jutása, a fokozódó háborús veszély, a gazdasági válság okozta tömegnyomor és annak hatása kötötte le, nem feledkeztek meg az ifjúság nevelésével összefüggő munkáról sem. Az anyagi körülményeikben rejlő lehetőséget és veszélyt így fogalmazták meg: „Az ifjúság legnagyobb része tehát nyomorog. Szüleik jövedelme megcsappant, a birtokok eladósodtak, az üzletek

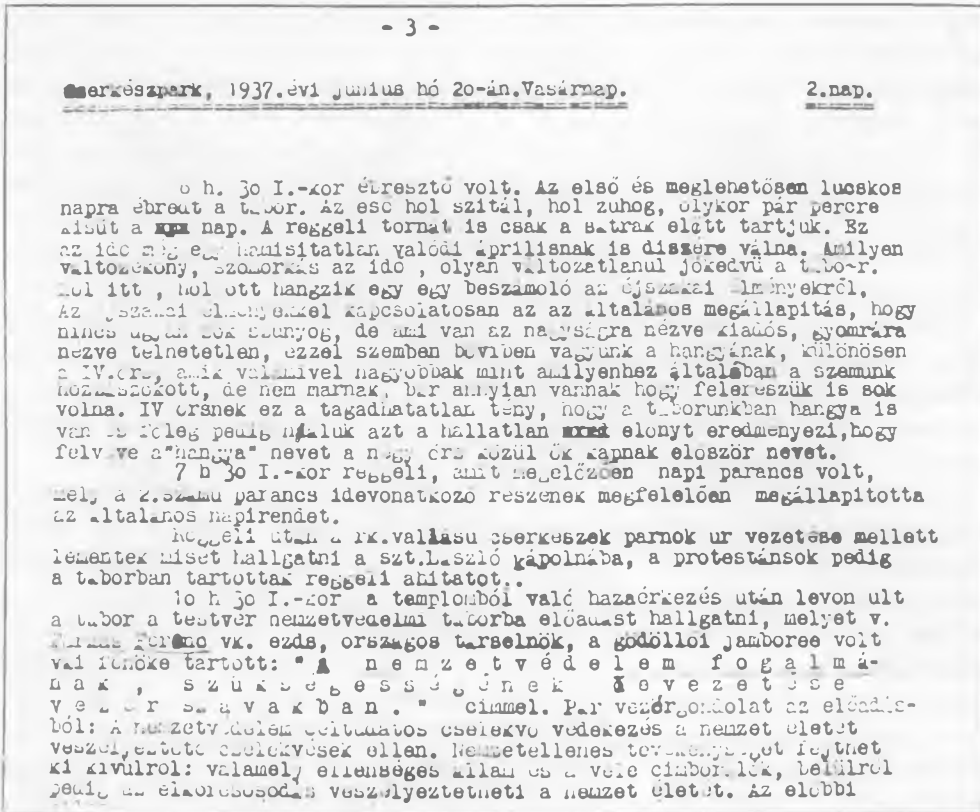
- 3 -

Cserkészpark, 1937.évi junius hó 2o-án.Vasárnap. 2.nap.

6 h. 3o I.-kor ébresztő volt. Az első és meglehetősen lucskos napra ébredt a tábor. Az eső hol szitál, hol zuhog, olykor pár percre kisüt a nap. A reggeli tornát is csak a sátrak előtt tartjuk. Ez az idő még egy hamisitatlan valódi áprilisnak is díszére válna. Amilyen változékony, szomorkás az idő, olyan változatlanul jókedvü a tábor. Hol itt, hol ott hangzik egy egy beszámoló az éjszakai élményekről. Az éjszakai élményekkel kapcsolatosan az az általános megállapitás, hogy nincs ugyan sok szunyog, de ami van az nagyságra nézve kiadós, gyomrára nézve telhetetlen, ezzel szemben bővében vagyunk a hangyának, különösen a IV.őrs, amik valamivel nagyobbak mint amilyenhez általában a szemunk hozzászokott, de nem marnak, bár annyian vannak hogy felereszük is sok volna. IV őrsnek ez a tagadhatatlan tény, hogy a táborunkban hangya is van és főleg pedig náluk azt a hallatlan előnyt eredményezi, hogy felvéve a "hangya" nevet a négy őrs közül ők kapnak először nevet.

7 h 3o I.-kor reggeli, amit megelőzően napi parancs volt, mely a 2.számu parancs idevonatkozó részének megfelelően megállapitotta az általános napirendet.

Reggeli után a rk.vallásu cserkészek parnok ur vezetése mellett lementek misét hallgatni a szt.László kápolnába, a protestánsok pedig a táborban tartottak reggeli áhitatot..

1o h 3o I.-kor a templomból való hazaérkezés után levonult a tábor a testvér nemzetvédelmi táborba előadást hallgatni, melyet v. [illegible] Ferenc vk. ezds, országos társelnök, a gödöllői jamboree volt vál főnöke tartott: "A nemzetvédelem fogalmának, szükségességének és követelése vezér szavakban." cimmel. Pár vezérgondolat az előadásból: A nemzetvédelem céltudatos cselekvő védekezés a nemzet életét veszélyeztető cselekvések ellen. Nemzetellenes tevékenységet fejthet ki kivülről: valamely ellenséges állam és a vele cimborálók, belülről pedig az elkorcsosodás veszélyeztetheti a nemzet életét. Az előbbi

Részlet az 52. sz. Központi Tisztitábor naplójából

tönkrementek, a fizetéseket és a nyugdíjakat redukálták. A kereseti lehetőségek számukra egyre csökkentek. Az ifjúság tehát valahonnan segítséget vár és minden radikálisnak látszó mozgalomba beleveti magát." E kialakult helyzetet másoknak is érzékelniük kellett, de a következtetések – szemléletük és céljaik különbözőségeiből fokozódóan – eltértek egymástól.

A cserkészsajtó a tapasztalatlan fiatalok érzelmeivel játszva, dühödten támadta a proletármozgalmakat, a marxizmust és a Szovjetuniót. A hivatalos katolikus és protestáns megnyilatkozások tartalma között lényeges különbség nem mutatkozott. Az *Erő*ben ezt írták: „A jövő Németországé, mert közelebb áll Krisztushoz, mint a mai Oroszország." A „vörös rém" stílusfordulat, a „sátán" emlegetése egyre gyakrabban szerepel a jobboldali sajtó cikkeiben. *Glattfelder* püspöknek az 1936. évi Katolikus Nagygyűlésen elhangzott szavait idézzük: „Hívő népre van szükségünk, mert csak hittel lehet és kell népjólétet emelni... Keresztény magyar falu... ne higgy a vörös zsarnokság népámító küldötteinek, mert ők Krisztusoddal és hiteddel együtt hazádat, földedet, sőt gyermekedet, hitvesedet is kívánják." Ez a kendőzetlen uszítás már a háború alatti félelmek lelki megalapozója és előhírnöke egyben. Ez a szorongva dacoló hangulat uralkodott a katolikus papság köreiben. A papság és a cserkészszövetség csatlakozott ahhoz a tá-

borhoz, amely a harmincas évek derekán már szinte „kórusba" hangoztatta: sürgősen tenni kell valamit a rendszer megújítása érdekében, nehogy késő legyen! Az eddiginél nagyobb lendülettel szervezték a tanonctáborokat. Az Országos Társadalombiztosítási Intézet közel 40 000, 14–18 éves fiatalt biztosított. Közülük a cserkésztáborozási keretbe évente 10 000-en kerültek, s így cserkészvezetésük (nevelésük) lehetőséget kínált a szocialistaellenes befolyásolás számára. A mindennapi élet éles kérdések egész sorát tette fel az elmélkedés, a cselekvés számára, s ez a kényszer nemegyszer súlyos belső konfliktusok forrásává vált.

Munkáscserkészek esetében tisztázni kellett; belépjen-e a szakszervezetbe vagy ne? Mit tanácsolt nekik a *Vezetők Lapja?* „Általánosságban kimondhatjuk – olvashatjuk a Munkás öregcserkész nevelése c. írásban –, hogy a munkás, amennyiben megélhetése fűződik hozzá, beléphet a szakszervezetbe, de cserkész mivoltát ott sem tagadhatja meg, legfeljebb a józan okosság és hallgatás elvét követi... amikor annak helye és ideje van, merjék hangoztatni meggyőződésüket. A cserkészeknek lelkileg függetlennek kell lennie..." A *Fiatal Magyarság* ezeket a „lelkileg független" fiatalokat hívta az 1936 őszén megalakult Bolsevista Ellenes Ligába. Így: „Magyar cserkész testvér! Szállj magadba és nézz körül, hová süllyedtünk... Üdvözlő távirat a rablóknak. Diák bolsevisták, talán kongreganista, talán cserkész... csak ügyesen titkolják, és nem vesszük észre. (Ezekkel az erőkkel szembe kell szállni) ...ez nem politizálás. A bolsevizmust nem lehet pártnak tekinteni... A bolsevizmus nem párt, hanem a társadalom első számú közellensége... Semlegesek nem kellenek. Aki nem tart velünk, az ellenünk."

Hogyan válaszoltak erre a proletárszervezetek? Védekeztek és támadtak úgy, ahogy az adott körülmények között a legeredményesebb lehetett. Eleinte a cserkészmozgalomtól való tartózkodást tanácsolták, hiszen ott a népérdekek ellen nevelnek. Később a „népfrontpolitika" előretörésével arra szólítottak fel: ne adják át sehol a terepet, ahol a fiatalok nagyobb tömegben együtt vannak (így a cserkészetet sem), az igazi érdekeik ellen támadó erőknek, próbáljanak ott is a fenyegető veszedelmekre figyelmeztetni, haladó cselekvésre ösztönözni.

Az ifjúság nemzetközi politikai tájékozódását könnyítette a nácik kendőzetlen, nyílt antidemokratikus barbársága. A *Magyar Cserkész*nek a következő kérdést tette fel egy fiú: „Van-e remény arra, hogy Hitler újból visszaállítja a német cserkész szövetséget?" A „Mi érdekel?" c. rovatban így válaszolt akkor a szerkesztőség: „Arra semmi kilátás nincs, hogy a végletekig kiélezett faji alapon dolgozó Hitler-kormány a nemzetközi irodához kapcsolódó mozgalmat valaha is engedélyezze. A Hitlerjugend mellett éppúgy nem tűrnek meg másféle alakulatot, mint Olaszországban a balillák mellett. Szomorú, de így van."

De a kor cserkészetének ellentmondásos képéhez az is hozzátartozik, hogy *Bátori József* cserkészvezető érettségizett növendékeit Olaszországba vitte. Szándékáról ezt írta a szövetségnek: „Külön gondot akarok fordítani a fiatal Olaszország tanulságaira is – így – a magyar problémákat is sok tekintetben új oldalról fogják látni... szíveskedjenek lépéseket tenni a fascista szervezeteknél, hol tekinthetünk meg fascista intézményeket, avantgardista táborokat stb...." A *Mai Lány* viszont a szovjet ifjúság példájának emlegetésével próbálta a tétovaságból ki-

A Magyar Cserkészszövetség 52. sz. Központi Tisztképző Táborának résztvevői

mozdítani a leánytábort. „A szovjet tanuló ifjúság: munkás – üzemekben segít, klubokat vezet és újságokat szerkeszt, színházakat tart fenn, kirándulásokat szervez, előadásokat tart, konferenciákra utazik és államkölcsönöket propagál, gazdasági tervek kidolgozásában segít, és hősiesen nélkülözi közben a legszükségesebbet is, mert feszül és lüktet benne a tudat, hogy új idők előharcosa, hogy rajta áll a történelem győzelmes átformálása, és az új ember megteremtése. – És ho-

gyan dolgozunk mi a Krisztus-ország kialakításáért?"
A megváltozott körülményeknek megfelelően ismét újraértelmezték a 4. törvényt. A hazai szélsőjobb képviselőiről megállapították, hogy „tehetségtelenségük miatt" nem jelenthetnek veszélyt, s elverték a port a „hazaffyaskodáson". Régi dal – írta a *Fiatal Magyarság* –, hogy „Magyarországon a hazafiaktól nem látni és nem hallani a magyarokat". E zűrzavarban 1936 telén a csendőrök az 509. sz. csapat dúdolgató, beszélgető tagjaiban vélték felfedezni „a veszélyes elemeket", és a nyomaték kedvéért agyba-főbe verték őket. Bizony, ez idő tájt nem volt könnyű eligazodni a világ dolgaiban. Ezt a magyar cserkészet a maga szerteágazó áramlataival nemigen segítette, inkább nehezítette.

A sajtó, az irodalom és a zene a cserkészek nevelésének szolgálatában

Az átszervezés szorgalmazói látták, hogy a sajtó, elsősorban a központi sajtó szerepe egyre nő. Ezért tettek erőfeszítéseket hatásának növelése érdekében. Ugyanakkor igyekeztek az eddiginél jobban kihasználni azokat a lehetőségeket, amelyek a többi művészeti, ízlés- és tudatformáló eszközben – irodalom, rádió, zene, ének, tánc – rejlettek.
Mindez természetesen a harmincas évek általános kulturális légkörén, lehetőségein belül, elsősorban a hivatalos kultúr- és művészetpolitikai irányítás szellemében történt. Ezt az általános irányt követte a cserkészsajtó is, a maga kacskaringós útján, hiszen a nagy- és a cserkészpolitikai változások itt is éreztették hatásukat, a viszonylag gyakran előforduló szerkesztőváltozások úgyszintén. A szerkesztő nemcsak a szövetség, a Sajtó Bizottság útmutatását volt kénytelen követni, de érvényre próbálta juttatni saját elképzeléseit is, ami minden esetben kapcsolódott vallási és egyéb csoportosulások céljaihoz. Akik lelkesedtek Vidovszkyért, idegenkedtek Koszter atyától, voltak, akik örömmel nyugtázták Velősy Elek kiakolbólintását, mások elkeseredtek miatta. Faragó Ede szerkesztőként is túljátszotta „honszeretetét", Morvay Péter viszont mindvégig hű maradt néprajzkutatói céljaihoz. A központi cserkészlapok tartalma, belső szerkezete és megjelenési formája tehát a sok hatás együttesére változott, de ezek a változások csak befolyásolni tudták, megakadályozni nem, azt a tendenciát, amely a nagypolitika jobbra tolódása következtében a társadalmi haladás ügyét következetesen nem vállaló sajtóterméket jellemezte.
Az 1934-es közgyűlés kifejezésre juttatta, hogy a magyar cserkészmozgalom új korszaka kezdődik, ez a sajtóra is vonatkozott. A központi lapok erősítésével párhuzamosan továbbra is ügyeltek a helyi kezdeményezések hasznosítására, s egyben a kívánatos keretek közé szorítására is. Két fő feladatot kellett megoldania a Sajtó Bizottságnak: olyan szerkesztőket találni, akik bírják a cserkészközvélemény jelentős részének bizalmát, s akikkel kísérletet lehet tenni a sokféle szerkesztési szempont, igény, követelmény egyeztetésére, egységbe forrasztására. Ez nem volt könnyű. Ám sokkal nehezebb volt olyan költségvetést készíteni, amely az adott pénzügyi lehetőségek figyelembevételével alakult, és ennek ellenére biztosította a lapok eljuttatá-

sát minden vezetőhöz, minden cserkészhez. Kötelezővé szerették volna tenni a központi sajtó vásárlását, egyesek tagdíj helyett, mások a tagdíj fejében, igazolási feltételként stb. Ezek az ismételten felszínre bukkanó követelések – még akkor is, ha közgyűlési határozattá emelkedtek – a valóságban nem hozták meg a remélt eredményt, mert a cserkészfiúk és a vezetők egy része olyan szerény anyagi körülmények között élt, hogy a szükséges összeget képtelenek voltak előteremteni. Ezenkívül mindig volt a mozgalomnak egy olyan része, amely valamilyen oknál fogva nem érezte a lapot (lapokat) magáénak, s ezért nem volt hajlandó áldozatot hozni érte. A katolikus cserkészvezetés például a Zászlónkat szerette volna hivatalos cserkészlapjává tenni, a Magyar Cserkész helyett.

A VKM nehezen biztosítható anyagi támogatása, egyes szerzők és közreműködők túlzott igényei ellenére, számonként 8–10 000 P körüli költségvetéssel született az újdonság. 1934 nyarán már hirdették: Jön a filléres Magyar Cserkész! A terjesztést megelőző és a vele párhuzamosan folyó hírverésszervezés „alig több, mint 50%-os" eredményt hozott. Az 1935–36-os évben ezt 75%-ra kívánta emelni a bizottság. Ennek érdekében figyelmeztette a vezetőket: „A központ nem teheti kötelezővé az előfizetést, de elvárja a csapatok vezetőitől, hogy ezt ők teszik meg saját csapatukon belül... bevált módszer itt az, hogy a havi járulékokba belekalkuláljuk a Magyar Cserkész előfizetési díját." Az ilyen, cserkészesnek egyáltalán nem nevezhető ötletek ellenére a filléres Magyar Cserkész továbbra is ráfizetéses maradt. Nem volt más hátra, mint a kötelezés, a sajtókampány megismétlése és a terjesztés különféle módon való ösztönzése, az egyének és a csapatok anyagi érdekeltsége útján.

A cserkészsajtó szerepe az új fejlődési szakaszban elsősorban az volt, hogy elősegítse azokat a központi erőfeszítéseket, amelyek a mozgalom egységét szolgálták. A cserkészet és a társadalom viszonyának alakításában viszont a „felnőtt" lapoknak volt döntő szerepük. A sajtóban közölt hírek gyorsan és mindenhova eljutottak: Angliába és Németországba, tartalmukat nyugtázták a Szovjetunióban és Olaszországban, s ez nem volt közömbös az egyet balra, kettőt jobbra táncoló cserkészszövetségnek sem.

A lapok és a szövetség kapcsolatának megteremtésére új lépéseket tettek. Az 1936. március 2-án rendezett sajtóvacsora is ezt a célt szolgálta. *Teleki Pál* felszólalásában kijelentette: időszerűnek tartja a cserkészet külpolitikai vonatkozásainak kihangsúlyozását. A cserkészet társadalomnevelő szerepéről szóló – szinte minden alkalommal érintett – nézeteit röviden ezúttal kifejtette. Felhívta a sajtó képviselőinek figyelmét a felelősségvállaló emberek nevelésének szükségességére, és kérte őket, hogy a cserkészetről eseményeken keresztül írjanak. *Papp Antal* azokról a nemzetvédelmi munkákról szólt, amelyek bemutatásával ellensúlyozni lehetne a nemzetköziség vádját.

A cserkészirodalom egy helyben topogott, sőt, bizonyos értelemben hanyatlott. A *Fiatal Magyarság* 1933 őszén a következőkben jelölte meg a „fiatal irodalom" kibontakoztatásához nélkülözhetetlen feladatokat: elkészíteni a fiatal magyar irodalom kataszterét, ad hoc parlamentet csinálni az íróknak, teljes szólásszabadsággal, a közös problémák megbeszélése miatt, megnyitni külföld felé az utat, s végül megteremteni a magyar cserkészirodalom erősebb kapcsolatát a

nemcserkész-irodalommal. Ebből a merész, jogos követelésből nem lett valóság. 1936 júniusában, sajtóbizottsági ülésen *Temesy Győző* így töprengett: „Nem lenne-e jó a cserkész írókat összehozni? Kérdés, van-e elég súlyuk?... A cserkész életben életszükséglet lenne egy írói zseni, aki a közönséget meghódítaná írásaival. Első feladat a közönséget megnyerni." Könyvismertetéseket, könyv- és cserkészsajtó-ismereti versenyeket javasolt. A probléma műfaji lényegéről a *Vezetők Lapja* így szólt: „Mi a cserkész regény? Olyan regény, amelyben a regényen kívül a hangsúly a háttéren, a környezetrajzon van. Ez a háttér pedig maga a cserkészmozgalom, ez a környezetrajz a cserkészet rajza." A cserkészirodalom azonban nem tudott megújulni és maradandó irodalmi értékeket létrehozni, ugyanakkor egyes esetekben elfordította, máskor kimondottan ráirányította a figyelmet az irodalom valódi értékeire. A faluval kapcsolatot kereső és teremtő regöscsoportosulás ezen a téren is fontos lépést tett a mozgalom művészeti érdeklődésének megújítása felé.

A könyvkiadás, a könyvtárteremtés ügye sem adott különösebb bizakodásra okot. Még 1936-ban is csak vita folyt szükségességéről, arról, hogy általános vagy szakanyagot tartalmazzon. A könyvek kiadásánál továbbra is az anyagi, a képzési és a cserkészpolitikai szempontok uralkodtak.

A cigányzenészek a dzsessz térhódítása ellen védekeztek. Kérték a belügyminisztert, tiltsa el a dzsessznótát. A *Vezetők Lapja* hozzáfűzte: „Igen, ez bátor szó volt, melyet nekünk is támogatnunk kell... Ne késlekedjünk, hanem védjük meg és állítsuk helyére a ‚magyarok szimfóniáját'." Ez idő tájt alakították meg az első budapesti „cigányos" cserkészzenekart. Erről az eszmei zűrzavarról, pontosabban forrongásról, a különböző tartalmak és formák kusza együttéléséről, harcáról, egyes tendenciák felerősödéséről beszél egy összefoglaló szakértői jelentés. Idézzük: „A *101 magyar népdal* óta... az egész magyar társadalomban élő új népmozgalom hatása alatt bizonyos kettősség lett úrrá. A csapatok egy tekintélyes hányada csak ezeket az eredeti népdalokat és népi kánonokat énekli, és nem érdeklik sem a régi átírt nóták, sem pedig a magyar városi nóták. A csapatok zöme természetesen még ennél a régi iránynál tart, illetve egyik iránynál sem, mert nótázása a legízléstelenebb és legcserkészietlenebb keveréke az idegen, főleg német stílusú, még az operett- és táncmuzsika világából vett divatos daloknak. Egészségesebb arányok kialakítása szükséges. Megfelelő eszközökkel újra életre kell hívni – javasolta *Márai György* – a cserkész nótaszerzést, amit a népdalkultúra szinte már halálra ítélt."

A cserkészzene alkotói még az irodalmárokat is alulmúlták. S. J. Tábori-Gyermekszimfónia c. művéről írta Sch. I. zeneszerző-karmester: „A szimfónia a gyermekhangszereket figyelmen kívül hagyva is a zenei alapszabályoknak, illetve követelményeknek sem felel meg... Az elemi összhangzattani és hangszerelési tudást... annál kevésbé lehet nélkülözni... a mű tehát nemcsak zenei, de pedagógiai szempontból sem ajánlható."

A regölés nekibuzdulásai, a vegyes tánckar jamboree szereplése zavartalanabb fejlődést biztosított a történelmi, népi tánckultúra mozgalmon belüli ápolásának.

A mozgalom kulturális nevelő tevékenységéhez tartozik az alkalmi kiállítások, a fénykép- és rövidfilmszemlék, az

egyetlen ún. Délvidéki Cserkészmúzeum fejlesztése, filmforgatókönyv-írás, cserkészfilmkészítés, a levelezési akció fejlesztése.

A lányok is letérnek az „igaz ösvényről"

Bár a gödöllői világtáborozás vezetői a cserkészlányokat csak felhasználták, a jamboree mégis kedvezően hatott a mozgalom egészére. Reményeket ébresztett, ötleteket adott, kapcsolatokat teremtett és mélyített, hazaiakkal, külföldiekkel egyaránt. A lánycserkészet megpróbált áttörni szűk keretein. A szövetségnek elsősorban két nagy ellenállást kellett leküzdenie: a katolikus egyházét és az iskoláét. Az iskola nem értette, vagy nem akarta érteni a mozgalom lényegét, az egyházi vezetés viszont nagyon is tisztában volt vele, értékeivel és veszélyeivel egyaránt. A szövetség ebben a két irányban – más és más módszerekkel – harcolva erősítette, növelte a mozgalmat. Első és legfontosabb teendő volt megváltoztatni a püspöki kar tiltó állásfoglalását. A hazai légkör ellenére a mozgalom fő védői vállalták a kezdeményezést. 1933 decemberében előterjesztéssel fordultak a hercegprímáshoz, és kérték, hogy azt a márciusi püspökkari konferencián tárgyalják meg. Hajlandóságának növelése érdekében hangsúlyozták, hogy jóindulatú támogatásától függ az ügy jövője. A kedvező megoldás irányába ható segítség külföldről érkezett. A pápa és Gasparri bíboros kedvezően nyilatkozott a cserkészlányok munkájáról, és bizonyos feltételek mellett az egyházi támogatást lehetségesnek ítélte. A magyar prímás kérdésére is ilyen értelmű válasz érkezett a Vatikánból. Serédi közölte a hírt Witz Bélával, és véleményt kért tőle: van-e nálunk talaja a leánycserkészetnek? *Witz* – figyelembe véve a hittanárok aggodalmait tartalmazó jelentéseket –, megállapította, hogy „a cserkész pedagógia ‚anima naturaliter Christiana' általános emberi nívóján mozog. Ezt az egészet – jelölte meg a fő feladatot – fel kell emelni a supernaturalis, a természetfölöttiség magas régióiba." Mivel az elemi, a polgári és a középiskola alsó évfolyamaiban érdeklődés mutatkozik iránta, alakítsanak csapatokat, de felekezetenként. „Egy jól körülbástyázott" lánymozgalomra – vonta le végső következtetését Witz Béla – szükség is lenne. Ezek után az 1934. szeptember 26-án tartott püspökkari konferencia felfüggesztette a tilalmat, és próbaképpen engedélyezte cserkészcsapatok megalakítását a katolikus leányiskolákban, a következők szerint:

1. az egyházi hatóságok közvetlen felügyelete és rendelkezése alatt működjenek;
2. a leánynevelés eszközei és módszerei közé vegyék be az egyházéit;
3. az összes gyakorlatok és vállalkozások legyenek összhangban a női lélek igényeivel;
4. sem apácák, sem papok nem vehetnek részt a cserkészlányok táborozásaiban.

A szövetség sietett közzétenni az örömhírt, utalva arra, hogy ezeket az elveket tartalmazza az 1921-ben kiadott útmutatójuk is. A konferencia döntésével tehát a formális akadály elhárult, 1926 áprilisa óta először lehetett hivatkozni a legfelső egyházi vezetés – sőt a Vatikán! – támogatására. A fenntartások, ellenérzések, aggályok azonban továbbra sem szűntek meg, főként a gyakorlati leánynevelés munkáját végzők körében. Az 1934 decemberében tartott érseki főbiztosi érte-

kezleten *Witz Béla* kijelentette, hogy a leánycserkészet „még ebben az alakjában sem helyeselhető és ez idő szerint csak a kislányok – a ‚tündérkék' – szervezete mondható megfelelőnek". Indítványozta: szervezzenek egyházközségi csapatokat, s a vezetőképzést bízzák a Katolikus Leányok Országos Szövetségére.

Az iskola és a mozgalom viszonyának javítása érdekében készülő szövetségi lépéseket a VKM elvi állásfoglalása és a főváros egyes vezetőinek személyes rokonszenve támogatta. Egy 1933-ban tartott VKM-ankét határozottan azt hirdette, hogy:

1. A cserkészszellemet és nevelési módszert be kell vinni az iskolába.
2. A tanító- és tanárképzőkben ismertetni kell a cserkészmozgalmat.
3. Tanító és tanár csak az lehet, aki cserkész volt.
4. Internátusokban fiúknál, leányoknál felügyelő csak cserkész lehet.

A közeledési kísérletek ellenére – állapította meg a mozgalom hivatalos sajtója – „általánosságban még mindig elszigetelt a két intézmény". A szövetség nem győzte ismételni, hogy valamennyi nevelési tényező szoros összefogására van szükség, amelyek lényegi együttműködése a munkaiskola, a nevelőiskola kibontakoztatását segítené elő, elszórt esetekben már segíti is. „Hathatós eredmény... csak akkor lesz, ha a kapcsolat mindenütt, ahol iskola és cserkészet működik, általános és kötelező. Ez pedig csak a felettes hatóságok közbelépésével érhető el." A Magyar Cserkészszövetség – s ennek újabb és újabb bizonyítékait láthatjuk majd – a fiúkénál jóval nagyobb mértékben szorult az egyházi és állami támogatásra, az iskolák segítségére. Ez gyengeségének, kiszolgáltatottságának jele, ami munkájára is rányomta bélyegét. Ennek a tevékenységnek 1934-ben jelentős eseménye volt a közgyűlés, amely „elfogadta (a) módosított alapszabály-tervezetet, s határozatai nyomán sokoldalú munka bontakozott ki".

Ami a nevelőmunka társadalmi-politikai tartalmát illeti, az lényegében azonos volt a fiúkéval. A Hit, Szeretet, Munka hármas jelszava mögött ugyanaz az államilag hitelesített búsongás, ökölrázás húzódott meg, mint a testvérmozgalom esetében. Képzeljük el, amint egy tündérke ezt az imát rebegi este a táborban (nem sátorban!): „Cserkészlány-táborra ráborul az este, / Édes békesség száll a leányszívekbe, / A tábortűz fénye mellett búsan zeng az ének: / Jó Istenünk, szebb jövendőt adj e bús nemzetnek." A nemzetközi és hazai mozgalomból átvett, és a fiúmozgalomnál jóval később bevezetett módszerek, olyanok, amelyek közül nem egy már „bizonyította" alkalmatlanságát a cserkésznevelésben, a lányok cserkészetében ezekben az években jelentkezik, szolgálva az előbb jelzett társadalmi-politikai célokat. Ebben a sajátos keretben folyó nevelésben, 1934 nyaráig, kb. 7500 lány részesült.

1935-ben kis jubileumra készült a Magyar Cserkészlányszövetség, ebben az évben ünnepelte alakulásának 15. évfordulóját. Ennek jegyében indítottak a főváros – Szendy Károly polgármester – számottevő támogatásával egy nagyszabású tagtoborzást.

Az ismétlődő hivatalos felhívásnak nem maradt el az eredménye, főként az elemi és a polgári iskolákban szaporodott a csapatok száma. Az OIB 1935 májusában büszkén állapította meg, hogy a Székesfőváros 24 iskolájában 24 új csapat kéri igazolását. „Ezzel lehetővé teszik – utalt a jubileummal való összefüggésre a mozgalom hivatalos lapja –, hogy a június

8-ra kitűzött avatás alkalmával 1020 cserkészlány és tündérke fogadalmat, ill. ígéretet tehessen." Ezret valóban sikerült felavatni. A szövetség minden alkalmat megragadott arra, hogy Szendy érdemeit hangoztassa. Neki és bizonnyal a másik örökös tagnak, Pintér Jenőnek is köszönhető, hogy 1935 őszén újabb szervezési hullám indult, amelytől kb. 100 új csapat alakulását várták Budapesten. A toborzás sikerének személyhez kötődését és kóros egyoldalúságát mutatja, hogy az 1935-ben alakult 30 csapatból 28 Budapesten, egy Munkácson és egy Debrecenben kezdte meg működését.

A katolikus vezetők lépésről lépésre nyomon követték a szövetség szervezőmunkáját, felmérték hatását, latolgatták következményeit. Jelentéseikben nem győzték ecsetelni a veszélyt, amit a „felülről erőltetett" lánycserkészet jelent általában a katolikus leánynevelésre, különösen pedig a Szívgárda kiterjesztésére, egyes esetekben a létére. A ránk maradt adatokból úgy tűnik, hogy a mozgalom vezetői átgondolt stratégiát és taktikát alkalmaztak. Látták, hogy a munkás- és parasztfiatalság körében nem tudnak eredményeket elérni, ezért létük és fejlődésük legfőbb biztosítékát az iskolában, elsősorban a fővárosi elemi és polgári iskolákban látták. Ezért dolgoztak nagy erővel az iskola és a mozgalom sokoldalú kapcsolatainak kiépítésén, ezért hangsúlyozták az igazgató rendkívüli szerepét a csapatok alakításában és munkájában, ezért nem éltek a VKM által ismételten, rendeleti úton biztosított szabad csapatválasztás jogával. Az iskola és a főváros, ahol a liberális ellenzék jelenlétét és erejét a gödöllői jamboree alkalmával is érezhették, védelmet jelentett a katolikus egyház igényeivel szemben, sőt Lindenmayer Antónia elnöknő még a kormányzó segítségét is igénybe vette az Esztergomból jövő nyomással szemben. *Krywald* jelentette ezt a Prímásnak: „A Polgármester úr, sőt (Horthy) álláspontja az, Lindenmayer jelentése szerint, hogy nem engedélyezhető az iskolai leánycserkészet felekezeti alapon való szervezése..." Azt is sejteni lehet, hogy az elnöknő taktikai szempontból határozottabbnak tüntette fel a vegyes csapatok szervezése mellett szóló véleményeket a valóságosnál, ugyanakkor a másik fél sem az igazi, hanem a hivatalos véleményét közölte vele. Erre utal Krywald egy másik jelentése, amelyet Szendyvel folytatott megbeszélése után írt. A polgármester nem olyan mereven interconfessionális – állapítja meg ebben –, mint Lindenmayer mondta. „Neki a nem katolikusokkal szemben óvatosnak kell lenni, ezért taktikai okból nem tartja helyesnek, ha most mindjárt az iskolai Mária Kongregáció szerepelne, mint szervező testület." A szervezést – javasolta Szendy – megbízható tanerőkre bízzák, a hittanár maradjon a háttérben. „Egyelőre – zárta jelentését Krywald – ez, mint kísérlet, elfogadható." A kép teljesebbé tétele érdekében idéznünk kell még egy jelentést, ebből ugyanis a probléma személyi háttere élesebben rajzolódik ki. „A cserkészet hódító, fegyelmező hatása tagadhatatlan. De a mai vezetőség nem arra való, s nem is tudja a cserkészetbe levő erjesztő csírát a lelkekbe úgy elhinteni, hogy nagyobb eredményeket érjen el vele. Lindenmayer Antónia, a fő leánycserkész és elnöknő koránál és egyéb családi körülményeinél fogva ahhoz a generációhoz tartozik, amely teljesen a liberális eszmekörben nőtt fel és a humanizmus, a vallási türelmesség jelszava alatt a laikus erkölcsöket és a felekezetfölöttiséget ápolja. Ettől az irányzattól nem tudott

(még sokak példája után sem) jobbra fordulni... Szerinte minden vallás egyenlő, a katolikusok ne bántsák a protestánsokat... Zimmerman Rózsi... evangélikus. Kitűnően felhasználja az elnöknő... türelmességét. Minden vezetést hitsorsosainak biztosít. Ha valaki valamit szóvá mer tenni, az felekezetieskedik, megbontja a cserkészek között uralkodó testvériséget..." A reformátusok más gondokkal küszködtek a leánycserkészet szervezésekor. Náluk az egyházmegyei munka rendezetlensége, a lelkészek terhei, a mozi, a műsoros estek, táncmulatságok, a vezetőhiány s a falun belüli éles társadalmi ellentétek, valamint a 4-5 évenkénti generációváltás akadályozta a kibontakozást. Ennek ellenére az egyházmegyék egy része megszervezte a leányalbizottságot, s az országos munkát leánytitkár fogta össze.

A szövetség által képviselt irányvonalat sokan nem helyeselték. Az ellenzék nevében írta *Kemény Adél:* „A magyar leánycserkészet jellemző tulajdonsága, hogy elvetette a baden-powelli alapot és speciálisan magyar mozgalmat szerkesztett. De mit ér ez a mozgalom, hogy ha a magyar lányoknak nem kell? (Vissza kell térni az eredeti útra.) Akkor csodálatosan gazdag, színpompás lányélethez, új lehetőségekhez jut a most eliskolásított, agyonpedagogizált leánycserkészetünk... a cserkészet talaja nem az iskolában van." A cikk visszhangja nemcsak a leány-, de az egész magyar cserkészmozgalomra jellemző. *Major Dezső* írta Éry Emilnek: „Nem lehet szabály szerint eljárást indítani ellene, mert nem a fiú, hanem a leánycserkészettel foglalkozik kritikailag – mégis alkalmas ez a cikk... arra, hogy a két szövetség közötti viszonyt megrontsa."

Ezt a viszonyt nehéz volt megrontani, mert – mint tudjuk – ilyen alig létezett, de a „nemzeti" irányvonal megváltoztatása sem tartozott a reális célok közé, 1935–1936-ban. A leánycserkészet haladt a vezetők által kijelölt úton, díszközgyűlésen ünnepeltette magát, céljait és eredményeit az egyetlen helyes célnak és eredménynek ítélte, s büszkén jelentette: „ma már 8000 cserkészlány tömörül a liliomos zászló köré". A szövetség nemzetközi kapcsolatai a fiúkéhoz hasonlóan alakultak. Jó kapcsolatot tartottak fenn a Világszövetséggel, de körülnéztek a náci leánynevelés műhelyeiben is. Maga az ifjúság a fiúkénál sokkal inkább el volt zárva a külvilágtól. Sátortáborozás, országjárás (vándorlás), tanonctáborozás, nemzetközi túrák és táborok szinte ismeretlenek voltak előttük. Személyes tapasztalatok hiányában vezetőik beszámolóiból, a sajtóból szereztek tudomást a külföldi cserkészet méreteiről, jellegzetességeiről. Ezért gyakorolhatott – a nemzetek közötti rokonszenv és a mozgalmak közötti rokonvonásokon kívül – olyan rendkívüli hatást a lengyel leánycserkészet közelebbi megismerése. Az ott tapasztalt gyors fejlődés egy pillanatra elgondolkoztatta még a fiúvezetőket is, vitatták a két mozgalom viszonyát, és minden maradt a régiben.

Hol állt létszámát tekintve a magyar cserkészlánymozgalom a nemzeti szövetségek között? Az 1931-es adatok szerint a világon 1 099 210 cserkészlány volt. Ebből Angliában 586 616, az USA-ban 276 855, Kanadában 34 305, Lengyelországban 24 641 és Magyarországon 5463. Ez a létszám 1936-ban kb. 8000, Lengyelországban 61 000. Ettől függetlenül, a Világszövetség, amely 1928-ban Magyarországon (Parád) alakult, világtáborozását a magyarokra kívánta bízni. Az 1938-ra tervezett leány-jamboree elő-

készületeit már 1936-ban megkezdte a szövetség.

Az egyházak egyre több figyelmet szentelnek a cserkészetnek

A harmincas évek elején jelentős változások figyelhetők meg az egyházak (vallásfelekezetek) és az ifjúság, az ifjúsági munka viszonyában. Ezek elsősorban a bel- és külpolitikában végbemenő folyamatokkal magyarázhatók, amelyek új taktikát, új módszerek és eszközök alkalmazását sürgették. A gazdasági világválság nyomán élesen kirajzolódó szociális igazságtalanságok, a fasiszták által meghirdetett „Új Európa" és a „bolsevizmus réme" egyaránt arra késztette az egyházak vezetőit, hogy rendezzék híveik sorait, vonják össze erőiket. Ez a felekezeteken belüli, most már felülről is szorgalmazott összpontosítás magán viselte a hagyományok bélyegét, de felhasználta az egymás közötti harc tapasztalatait is. Az uralkodó körök által unalomig szajkózott „nemzeti egység"-hez az egyházak belső egységük sietős építésével kívántak hozzájárulni. Érdeklődésük az ifjúság felé fordult, a viszonyok arra kényszerítették őket, hogy az eddiginél jóval nagyobb figyelmet szenteljenek szervezésére, nevelésére.

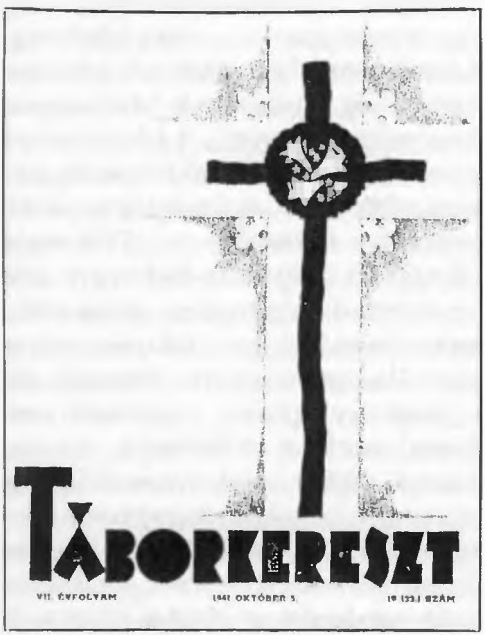

A Kordiale lapjának címoldala

A közismert jelszót – „akié az ifjúság, azé a jövő" – így alakították át a protestánsok: „Akié a jövő, azé az ifjúság – s a jövő Krisztusé!" Ezért a Krisztussal teljes jövőért fogott lendületesebb munkához a két legjelentősebb felekezet.

Az 1933. évi katolikus naggyűlésen bontott zászlót az Actio Catholica (továbbiakban A. C.) „Az Actio Catholica új, vallásos világot ígérő napkelet. De még csak ígéret – olvashatjuk a *Korunk Szavá*ban – ...csak emberek kellenek még, akik azt életreváltják... az A. C. fogja kinevelni azokat az embereket, akik a Qadragésimo Anno elveit a valóságba ültetik át..." Az A. C. – írták másutt – „az egész világot átformáló tevékenység. Nem új valami, hanem a katolikus gondolkodásnak, cselekvésnek elmélyítése, azon keresztényelv alapján: szeresd Uradat, Istenedet, szeresd Felebarátodat. Az A. C. a nagy világválság... kataklizmájában szent forradalmat hirdet az isteniek mellett, hogy mindenkinek joga van a nagy eltolódások idejében is az élethez, a jobb, tisztességesebb élethez." Távoli cél: a rendi társadalom kialakítása, ennek politikai és szakszervezeti munkásait (vezetőit) is az A. C. fogja képezni-nevelni. „Az A. C. – hangsúlyozta *Mihalovics Zsigmond*, az A. C. igazgatója – reménykedve nézi a cserkészmozgalmat és abban bízik, hogy olyan karakterekkel ajándé-

kozza meg a hazát és az egyházat, akikre az új világ épülésének epochális feladatainál feltétlenül számítani lehet." Bár a cserkészet és a katolikus egyház viszonya eddig sem volt rossz, ezekben az években lényegesen javult, s befolyása az MCsSz-en belül megerősödött. Ezt a protestáns vezetés sérelmesnek találta,, így a két felekezeti vezetőcsoport közötti viszony igen feszült volt. A református egyház felismerte: ha a jövőnket „biztosítani akarjuk, tüzetes lelkigondozásban kell részesítenünk ifjúságunkat a konfirmáció utáni korban is". A Keresztyén Ifjúsági Egylet által végzett munka jelentőségét 1933-ban ismerte fel az egyház, és határozatában saját ifjúsági munkájának nyilvánította ezt. Ettől kezdve fokozatosan, nem csekély ellenállás leküzdése árán építették ki az „ifjúsággal való külön missziói munkát". Ennek egyik, és bizonyos esetekben a legeredményesebb eszköze volt a cserkészet. Mind a közvetlen irányítók, mind a felső egyházi vezetés számára igen tanulságosak voltak azok a tapasztalatok, amelyeket a református ifjúság szervezése, irányítása során szereztek. Ezekből a jelentésekből formálódik ki azoknak a helyzete, gondolkodása, érdeklődési iránya, életcélegyüttese, akiknek a megnyerése útján kívánták pl. az egyházak is megtartani a jövőt.

A jelentések készítői figyelemre méltónak ítélték a megerősödő felekezeti harcot, a családi élet bomlását, a „szexuális veszedelem" egyre fenyegetőbb jelentkezését, a főiskolások igen nehéz szociális helyzetét. Mindezzel összefüggésben úgy vélték, hogy a „magyar ifjúság szelleme egy lassú, de állandó elproletárosodás irányát mutatja (és ez) előbb-utóbb egy nemzeti jellegű bolsevizmus útját fogja előkészíteni". Azt semmiképpen nem lehet állítani – írták egy másik jelentésben –, hogy „egy tömegben, tudatosan bolsevizálódnak. Még itt nem tartunk, bár a diákságot is eléri itt-ott ez a hullám... idestova egyetlen szótárral lehet csak boldogulni közöttük: a szocializmusével..." Lehet túlzónak minősíteni a tájékoztatókban foglaltakat, az mégis kétségtelen, hogy az ifjúság – a falusiaktól a főiskolásokig – szociális helyzete és politikai-ideológiai útkeresése miatt igen nehéz terep volt a felekezeti szervezkedés számára. Eredmények mégis jelentkeztek. 1934-re Dunamelléken (Ravasz László volt a püspök) az ifjúsági munka „hatalmas lendületet" vett. A budapesti egyházmegyében „rügyezik a cserkészet". A Tiszán innen is fejlődik a missziós munka, de a tartalma „kérdéses". A Duna-melléken számszerűen emelkedett az ifjúsági egyesületek és cserkészcsapatok száma, „de viszont itt folyik az ellenséges világnézettel és társadalmi áramlatokkal, mozgalmakkal szemben az ifjúságért a legnagyobb harc". A Tiszántúlon „sajnálatos tünet, hogy az innen érkezett jelentés szerint a kötelességteljesítés komolyan vétele sok lelkipásztornál még a jelentőívek lelkiismeretes kitöltéséig sem terjed". A felső-baranyai esperes szerint az ifjúsági munka határozottan fellendült, „új ifjúsági típus van kialakulóban Baranyában is". 1935 végén 35 egyházközség közül 30-ban volt már rendszeres ifjúsági munka, „óriási erőfeszítéseket tesznek egyes lelkipásztorok az egyesület szervezéséért, fenntartásáért – jelenti egy esperes –, s egyáltalán nem látom ennek az erőltetésnek érdemes hasznát. Mikor másik évben az ifjúsági egyleti ifjat becsukják, vagy gyermektartásért elítélik stb. ez nem szolgál a munka javára. Sokkal helyesebbnek gondolnám azért mindenütt az ifjúsági munkát és nem az ifjúsági egyletesdit forszírozni."

1936 júliusában a KIE 1200 egyesülete közül 400-ban folyt „bibliás ifjúsági munka". Az iskolai cserkészcsapatok ennél jobban dolgoztak. A kedvező jelenségek ellenére indokolt volt egy megjegyzés, amelyet a Diákmisszió Bizottság 1934–1935. év I. félévi munkájáról szóló jelentése végén olvashatunk: „A gyermekek érdeklődése, szeretete nagy volt. De hogy egy is közelebb jutott Krisztushoz, csak az Isten tudja."

A versengő felek – protestánsok és katolikusok – új kezdeményezéseik esetében szívesen hivatkoztak a másik előnyeire, eredményeire, ezzel is nyomatékot adva javaslatuknak. Így történt ez a *Táborkereszt* című, katolikus cserkészvezetők részére indított lap esetében is. „A Táborkeresztnek már rég állnia kellene – olvashatjuk a lap beköszöntőjében –, sok-sok meddő megbeszélés, tanácskozás előzte meg ezt a lépést..." Azt kívánták elérni, hogy a kb. 200 katolikus csapat közelebb kerüljön egymáshoz, igazán katolikus legyen. Majd sietve hozzátették: nem akarnak széthúzást, nem vesznek részt az ún. cserkészpolitikában. A Táborkereszt megjelenésének előkészítése nyilván e miatt a létező gyanú miatt is elhúzódott. Hangneme, lendülete aggodalommal töltötte el a szövetség vezetőit. *Witz Béla* nyugtatta őket: a Prímás az ő véleménye után engedélyezte a lap megjelenését, „nem rendszeres lap, hanem csak időszaki folyóirat... semmi aggodalomra nincs ok... nem formálódhat át vitairattá... Ha nem lesz ilyen, azt hiszem önmagát emészti majd el..." A Táborkereszt a cserkészet minden porcikáját katolikus szellemmel igyekezett átitatni, ill. ilyen iránymutatást nyújtott a vezetőknek. Így született meg a törvények katolikus értelmezése, a katolikus cserkészek indulója. Nem látjuk világosan, hogy az a papi csoport, amely a Táborkereszt megindítását szorgalmazta, amely tartalmát – élesen fasiszta, militarista, kommunistaellenes tartalmát – meghatározta, milyen helyet foglalt el a papságon belüli áramlatokban, milyen volt az A. C. vezetőihez való viszonya, az A. C. vezetői utasítására kezdtek-e a Táborkereszt kiadásába, és rajta keresztül a katolikus cserkészek összefogásán munkálkodni. Tény az, hogy előkészítő munkájuk az A. C. erőfeszítéseivel azonos irányba hatott.

1936-ban a Püspöki Kar támogatásával az A. C. nagyszabású ifjúságszervezési munkába fogott. Az indítékokról beszéljenek a prímási levéltár iratai. A budai espereskerület 1936. június 8-i gyűlésén ismertették a németországi helyzetet. Ebből kiindulva állapították meg: „Csak az ifjúságot lehet fanatizálni. Teljes erővel kell a munkához látni, még mielőtt az állam teljesen kivenné az ifjúságot a kezünkből."

A bölcsődénél kell kezdeni! Az A. C. táborába elsősorban az ifjúságot kell behozni. A magyar ifjúság katolikus akciója című előterjesztésben áll: „Az elindulás pillanatától sürgető, ám eddig meg nem oldott probléma az, hogy a magyar ifjúságot miként vihetnénk teljes egészében az A. C. közelségébe." A sokfajta, eltérő jellegű egyesület útján ez nem oldható meg. Van olyan „erős szervezkedésünk is – hangsúlyozta az előterjesztés –, amelynek általános keretei színtelenek, s a vezetőkön fordul meg, hogy a tagokba mennyi katolikus elem jut". Ilyen pl. a cserkészet is. Minőség az övék, de a tömegekhez nem tudnak közel férkőzni! Megoldás az ifjúság Actio Catholikája.

Ezeknek a tervezgetéseknek, előkészületeknek lett eredménye a MIKA, a Magyar Ifjúság Katolikus Akciója, amely „szívós gyűrűbe" kívánta összefogni „az

egész katolikus ifjúságot". Ennek szerveként alakították meg a Kordiálét, amely cserkészvonalon dolgozott az A. C. célkitűzéseiért. A kordiálé cserkész: erős, küzd a jóért, Krisztus Király harcosa Nagyasszonynak lovagja, a magyar nép barátja. A Kordiálé megalakulásakor ismételni kellett a Táborkereszt indulásakor már megfogalmazott mentegetőzéseket. Mindez nem egységbontás, nem cserkészpolitika, nem „elszipkázása" az ifjúságnak. A szövetségen belüli, felekezeti alapon kialakult munkaközösségek – hangoztatták a Kordiálé életre hívói – erősítik a mozgalmat, egységét megbonthatatlanná teszik. A katolikus Ichthys lendületesen végezte munkáját. Megszabta a katolikus öregcserkészek feladatait, gyors ütemben fejlesztette a Szívgárdát, a polgáristák és középiskolások részére pedig a Testőrgárdát. Tömeget szervezett minden eszközzel. A csapatok vezetői azonnal veszélyt jeleztek, s a szövetség vezetőit csak nehezen lehetett megnyugtatni: a katolikus (protestáns) szervezkedés – végső fokon – a cserkészet létét és jövőjét is szolgálja. A pap cserkészvezetők kiemelése a cserkészbíróságok hatásköréből példázza a kapcsolat lényegét. A szabályzat módosítása alkalmából a szövetség ezt írta a Prímásnak: „A MCsSz-et fenti elvi határozatának meghozatalában annak a megkülönböztetett tiszteletnek az érzése vezette, amely hazánk minden katolikus lelkészével szemben, a magyar társadalom minden komoly tagja részéről megnyilatkozik."

A közgyűlés előtt tehát megerősödtek a szövetségen belül a katolikus és protestáns felekezeti csoportok. Mi volt a helyzet a zsidó cserkészek táborában?

Erősödik az antiszemitizmus

Míg a katolikusok és a protestánsok „csak" mint hitfelekezetek versengtek egymással, addig a zsidókkal szemben egységfrontot alkottak. Céljaik sem maradtak a másik felekezet tagjainak vallási meghódításának szándékán belül, hanem egyre inkább túlmutattak azon. A hazai társadalom zsidósággal kapcsolatos megnyilvánulásait egyre erősebben motiválták az olasz és német események. Ezek képezték a zsidó cserkészek mozgalmon belüli helyzetének általános hátterét. A zsidósággal, a zsidó cserkészekkel kapcsolatos megnyilvánulások tartalma és formája sokféle volt, de alaptendenciájuk már régen kialakult: minden eszközzel elősegíteni, gyorsítani asszimilációjukat, korlátozni érvényesülési lehetőségeiket, ill. megoldani eltávolításukat (elősegíteni távozásukat).

Az antiszemitizmus terjedése ezekben az években felgyorsult, egyre szélesebb körben hatott, de a fertőzés nem terjedt akadálytalanul. Jól példázzák ezt a cserkészeten belüli események is.

Hogyan vélekedtek erről a kérdésről a katolikus egyház köreiben? „Agyoncsépelt közhely lett már, hogy a liberalizmus, ez az atheista, szabadkőműves és demagóg politikai irányzat, azzal, hogy egy erkölcsileg alsóbbrendű, szellemileg idegen elemet, a zsidóságot recipiálta, s neki adta árendába az erdőt, mezőt, pénzt, sajtót, művészetet, – az anyagi és erkölcsi tönk szélére dobta a nemzetet és ezzel a falut is. A falu népének szent ideáljait, Istent és hazát." Ezek a megállapítások az esperesi kerület papi gyűlésén hangzottak el, a hívek közvetlen irányítói körében. Ezek szólították fel a cserkésze-

Bing Ede János, a cserkészet hazai úttörőinek egyike „fiai" körében (balról a negyedik)

tet: segítsen „védelmezni" a falut. És a protestánsok? *Az Erő* 1935. októberi számában a következő címmel jelentetett meg írást: Számoljunk le a zsidókkal! A magyarázat pedig így hangzott: „Mi tudjuk legjobban, hogy zsidónak lenni nagyon sokszor egyet jelent a nemzetközi erkölcstelenséggel, léha cinizmussal, üzér pénzsóvársággal, aljas internacionalizmussal..." A *Vezetők Lapja* ideálmódosítást, nevelési-képzési célmódosítást ajánl az áhított „őrségváltás" zökkenőmentességének biztosítása érdekében. „Amint megtanítjuk a fiúknak az elsősegélynyújtást, vagy a főzést, úgy kell megtanítanunk és belenevelnünk minden fiúba az üzletszerű gondolkodást. (Még ma is lenézik a kereszténveket.) Ideálnak nemcsak a középkor páncélos lovagjait állítsuk a fiúk elé, hanem egy munkás nagyiparost..." Ez a fertőzés milyen alakot öltött, amikor pl. egy angol cserkészfiút nyaralásra meghívtak? B. P., egy vidéki úr írta a szövetségnek: az általuk szívesen látott fiú „bármilyen vallású lehet, csak zsidó nem!"

A szövetségi vezetés követendő álláspontját így határozta meg egy protestáns vezető: az országos elnöknek „nehéz, azonban fenséges hivatása az, hogy nem lehet önmagáért, hanem az eszméért él, s így felette kell állnia minden eszmeáramlatnak és érdekcsoportnak; így a katolikusok részére katolikus, azonban a reformátusok részére már református, az evangélikusok részére pedig evangélikus. A zsidó kívül esik a demarkációs vonalon!" Hogy ez utóbbi mit jelentett a szövetségi és a helyi vezetés gyakorlatában, azt néhány tény szemléltetően mutatja. A kőszegi izraelita tanító apródcsapat szervezése iránti szándékát jelezte. A központ válasza a kerületi elnökségnek: „a cserkészet munkájában az izraelita csapatokkal meglehetősen sok nehézség és baj volt a múltban és ezért nem látszik kívánatosnak ily csapatok szervezése". Kiscserkészmunka engedélyezése-

kor jelentette a parancsnok: 35 jelöltjéből 20 protestáns, 5 római katolikus és 10 izraelita. Ígéri, hogy a zsidókat év végén törli, a katolikusok pedig szülői beleegyezést adnak. A 263-as csapatparancsnokság felvételi módszerét ajánlotta Faragónak. Ha nála zsidó fiú kéri felvételét, a rabbihoz küldi, hogy tőle kérjen engedélyt. „Természetesen hangsúlyozom – írta a találékony férfiú –, hogy mi határozott keresztény jellemeket akarunk nevelni. Az eredmény eddig az volt, hogy a rabbi nem tanácsolta a csapatba való belépést." Ám most változott a helyzet, a rabbi csapatot akar szervezni a gimnáziumban. Ő ezt nem tudja elképzelni, adjon tanácsot a központ. Részlet a válaszból: „Nem jó, hogy a rabbi feleszmélt és külön csapatot akar szervezni... Legyetek okosok és kemények is. Mezőtúron nincs szükség még zsidó csapatra."

Az OIB 1935. május 29-i ülésén *Major Dezső* külön terjesztette elő a pesti izraelita hitközség csapatalakítási kérését. Óvatosságra intette a testületet, mondván: „van már elég zsidó csapat Budapesten, azokban elférnének". Egyébként is súlyos szabálysértést követtek el, mert önálló, igazolt csapatként tüntették fel magukat. Az OIB elutasította a kérelmet, és felkérte Major Dezsőt, hogy a csapat magatartásáról tegyen legközelebb jelentést. A szociális segélyezésre szoruló cserkészek listáján szereplő zsidó fiúkról „elvből" nem adott véleményt az arra illetékes, az V. kerület két ismert vezetője amiatt kapott hajba, hogy az egyik soha nem vett fel zsidó gyerekeket, a másik viszont egy-egy felvételét engedélyezte. A dorgálással végződő ügy aktájára az utókor számára is hasznosítható megjegyzést írták: „Itt csak nézetbeli eltérésről van szó!"

Szentgotthárdról érkezett az a levél a szövetséghez, amely egy jogászi állásért folyó harcról és annak a helyi cserkészetre gyakorolt hatásáról szólt. A küzdelem résztvevői: egy katolikus hitre áttért zsidó és egy zsidó nevű nem zsidó. „Ma is azt mondják – olvasható a levélben –, hogy kutyából nem lesz szalonna. Ez ráillik levetkőzhetetlen faji tulajdonságaira is. Az áttért zsidó győzött, nagy a felháborodás, az iparos társadalom a „szélsőséges elemek pártja felé" gravitál. A levélíró kérte a szövetséget, tegyenek valamit, mert a dolgok ilyetén alakulása a cserkészetet is sújtja. Debrecenben L. J. – a szövetség felhívására – német levelezőnek jelentkezett. A felterjesztés készítője lelkiismereti kötelességének érezte megjegyezni: „A német levelezésre jelentkezett L. J.-ről a mai németországi viszonyok miatt szükségesnek tartom megjegyezni, hogy a fiú zsidó gyerek."

A szegedi 191-es csapat ügye még a Belügyminisztériumot is megjárta. A BM ebben és más, elsősorban külpolitikai szempontból kellemetlen esetben is leintette a túlbuzgó cserkészvezetést. *Major* az ellenkezője miatt fordult az elnökséghez. „A szegedi kerületi fegyelmi bíróság működése látszólag nem felel meg annak a tempónak, amelyet a cserkész élet megkíván. A szegedi zsidó csapattal kapcsolatosan egy fegyelmi ügy már 3 éve van állítólag a bíróságnál és azóta el nem intéztetett." Az I. ker. jelentette a 921-es „Bakony" falkáról az országos ellenőrzőnek: „A falka felekezeti küllem szerint homogén alakzatot mutat, de a vezető mivolta és egész viselkedésük nagyon is kívánatossá tenné, hogy mozgalmunkból mielőbb kiválnának."

A cserkészrepülők körében már a horogkeresztes jelvény is feltűnt, mint zsidó társaik elleni tüntetés kifejezője. A vizsgálat szerint nem politikai propaganda,

mindössze éretlen csíny. Szombathelyen felfigyeltek a zsidó szakállak szaporodására, a II. kerületben amiatt panaszkodtak, hogy nehéz felismerni a zsidó fiúkat, s még nehezebb igazolási kérelmüket elhárítani.

Hogy mindez hogyan összegeződött a serdülők idegeiben, érzelmeiben, tudatában, arról egy országos őrsvezetői táborból írt levéltöredék ad képet. „Legkellemetlenebb az volt – panaszolta a levél írója –, hogy nemcsak a fiúk, hanem egyes vezetők is kifejezetten antiszemita propagandát folytattak. (pl. B. E. HÖK vezető) ...bumerángból ő csinált először horogkeresztet, melyeket a zakójára és kalapjára tűzött. Ezt a ‚viseletet' tőle vette át a tábor." A köpködés, gúnynevek kiabálása, sértő megjegyzések (pl. inkább én menjek a jamboreera, mint egy zsidó), az Ergerberger és a Kémeri Nagy azt üzente című dalok éneklése napirenden voltak. Utóbbit B. E. vezényelte. „Egyikük pedig kijelentette, hogy olyan dühös a zsidókra, hogy három olyat, mint én is, megenne." *Solymossy* tárgyilagosan szólt a pajeszról, „mire az egész tábor nagy ellenszenv-nyilvánításban tört ki és sokan ordították ‚le a zsidókkal'. – Valószínű – zárta levelét a táborban résztvevő őrsvezető –, vidéki uszítás eredménye. Általános divatnak engedve csinálják!"

A felnőttek antiszemitizmusa is a fiatalságot mérgezte legsúlyosabban. Ennek a „nevelésnek" a következményeit nem lehet elégszer, megfelelően éles megvilágításban (fényszórók közepébe állítva, mikroszkóplencse alá helyezve) felmutatni! És azt sem szabad feledni, hogy mindez nem egy alkalmi propagandahadjárat eredménye volt, hanem a tartósan, módszeresen (és alkalomszerűen is) adagolt mérgezésé.

Azt gondolnánk, ilyen légkörben a zsidó cserkészek visszavonultak, s már ezekben az években a „túlélésre" készülődtek. Az ő történetük is bizonyítja, hogy a hazai fasizálódás közepette még hosszú ideig meg lehetett találni a törvényes, majd féllegális munka lehetőségeit.

Volt erejük a megújuló támadások visszaverésére, sőt a katolikusokhoz és a protestánsokhoz hasonlóan erőik összefogására, ellenlépések megtételére is. Ebben – pl. Temesy antiszemita megnyilvánulásaival szemben – a sajtó támogatását is felhasználták. Láttuk, nemegyszer még a BM is védelmükre kényszerült. *Färber József* is erről tájékoztatta Kápolnait: „A 191-es csapatot újra igazolták... óriási belügyminisztériumi közbenjárásra, de állandóan fejük felett van az újrafeloszlatás veszedelme, mert mindenki utálja őket és utazik rájuk." Vagy más megfogalmazásban: „A cserkészmunka abbahagyása csak a MCsSz-nek okozna nagy örömet, mert már így is sokallják, hogy Magyarországon immár 12 zsidó csapat van..." Ezért táplálta öntudatát és figyelmeztette a célszerű magatartásra olvasóit a *Remény*. „A magyar zsidó fiúk alaposan kivették részüket hazánkban a cserkészet fejlesztésében (ennek ellenére, emellett), hogy a zsidó fiúk jó cserkészek legyenek, az kétszeresen fontos. Mert nekünk mindig példát kell mutatnunk... A zsidó cserkész nem lehet hanyag, rendetlen, neki mindig az elsők között van a helye... Hiszen hozzászokhattunk ahhoz, hogyha egy zsidó követ el bűnt vagy hibát, akkor a zsidót okolják érte. A zsidó fiú egyéni becsülete, az egész felekezet becsülete..."

Úgy tűnik, a szervezkedés kezdeményezése (vagy csak az egyik motívuma?) a mozgalmon kívülről indult. Talán a Kordiálé vezetői által emlegetett cionista összefogás – amely szerintük megelőz-

te mind a protestáns, mind a katolikus munkaközösségi szervezkedést – emléke, hagyománya is közrejátszott a Zsidó Cserkészek Országos Nagybizottságának megalakításában? Tény az, hogy ez a szerv 1935-ben már kb. 800 zsidó cserkész táborozásáról és a csapatok közötti levelezés megindulásáról tájékoztat. A részsikerek, amelyeket a csapatok vezetői elértek, egyrészt előkészítették azok országos méretű kapcsolatfelvételét, másrészt javították az ilyen irányú munka feltételeit. Már 1934-ben elkészült a próbáikban szereplő vallási ismeretek megfelelő összeállítása. Megindult a cserkésztörvények, a Biblia és a zsidó hagyományok összekapcsolása, értelmezése. Megindították az önképzőkörök működését a zsidó középiskolákban, és a tisztújító közgyűlések alkalmával azokat a jelölteket támogatták, akiktől remélni lehetett a zsidó cserkészettel szembeni türelmet, netán támogatást.
Reményeikben nemegyszer keserűen csalódtak, de a fiúk mégis bizakodva szavalták: „De szeretnék cserkész lenni! / Hosszú kirándulást tenni / Tábortűznél heverészve / Szép dalokat énekelve / Az otthonról mesélgetni..."

A regölés lassú térhódítása reményeket ébreszt

A harmincas évek elején a magyar társadalom figyelmének középpontjába került a falu, a magyar parasztság helyzete, jövője. Javaslatok, tervek, művek születtek, mozgalmak támadtak, régiek megújultak, újabbak szerveződtek. A nép, a parasztság kérdéseit, mint az egyetemes magyar jövő kulcskérdését vizsgálták, a kommunisták és klerikálisok, a forradalom és az evolúció hívei egyaránt. A munka sokirányú, sokszínű, különféle részcélokat is szolgáló, módszereiben és eredményeiben vegyes minőségű volt. A cserkészet, főként az öregcserkészet és a Fiatal Magyarság Szövetség munkája egyik szerény alkotórésze volt ennek a széles áramlású folyamatnak, segítője, bonyolítója egyaránt. Elvi állásfoglalásukat legkifejezőbben *Sík Sándor* fogalmazta meg: „Ez a világ nem a mi világunk, forradalmárok vagyunk a szó szent értelmében..."
Mit értett meg ebből, mit érzett át ebből a szövetség? A *Vezetők Lapjá*ban (1933. decemberi szám) jelent meg a „Falucserkészet és a magyar cserkészet jövője" c. írás, amely abból indul ki, hogy „Magyarország az európai fejlődést követi". A magyar jövő tehát szintén a negyedik és az ötödik rendé, a magyar parasztságé és a munkásosztályé. „Németország és Olaszország belátta ezt" – állapította meg a szerző, majd így folytatta: „Iparos, munkásosztályunk a teljes felborulás szélén áll, parasztságunk mindenkitől elhagyatva, biztos anyagi és erkölcsi tönk felé halad, parasztifjúságunkkal, szellemi, lelki igényeivel ki törődik? A leventeintézmény elsősorban nem nevelői célokat szolgál, nem pedagógus kezekben van."
A cserkészetnek kellene ezt vállalni, vonta le végső következtetését a cikk írója.
Az általános érdeklődéssel, a mozgalmon belüli sürgetésekkel, „heves" támadásokkal nem volt célszerű szembefordulni. Ezért a szövetség 1934-ben ismét elővette a falusi cserkészet ügyét. Az eddigi próbálkozások eredménytelensége, a leventeintézmény kiépülésével összefüggő tapasztalatok, a falutörténeti kérdőíveken beérkező vélemények, a szövetség egyes vezetőinek változatlanul

elutasító magatartása miatt nem alakított ki olyan légkört, amelyben a munka tényleges kibontakozására kerülhetett volna sor. Nem lehet csodálkozni tehát, ha elsősorban az eddigi kudarc okaival foglalkoztak, csitították a cserkészközvéleményt, mondván, szívükön viselik a falusi cserkészmunka ügyét. 1934-ben ennek kijelentésén, egy kérdőív kiküldésén, már jól ismert jámbor óhajok és közvetett módszerek ajánlásán túl, hogy a leventeegyesületek vezetésében érvényesítsék a cserkészszellemet, az elemi iskolákban alakítsanak apródcsapatokat, nem történt semmi.

Az OIB 1935. április 10-i ülésén kiderült, hogy a szövetség „ez évben a falu felé fordul". *Major Dezső* felszólalásában figyelmeztette a testület tagjait, hogy sikeres szervezőmunka esetén több lesz a falusi cserkész, mint a városi, s ez teljes átalakulást kíván! Az OIB kimondotta: „szükségesnek és helyesnek látja a falu és a cserkészet közötti szorosabb kapcsolatok megteremtését és a falusi cserkészet megszervezését. Konkrét javaslattétel végett az ügyet az Elnöki Tanácshoz továbbítja." E lépés időszerűségéről írt *Faragó Ede* a bátmonostori plébánosnak: „mi jó 10 évvel ezelőtt Koszter atyával... megindítottuk és pár évig dolgoztunk is érte, ám a CsSz akkor fölöslegesnek vélte e munkát, mert szerinte az akkor törvényileg elrendelt leventeintézmény (tőlünk vette át a levente nevet) hivatott a falusi cserkészetet pótolni. *Most 10 év után látjuk, hogy nem pótolta. Elég baj! De még talán lehet valamit csinálni. Inkább későn, mint soha!*" Az 1935. évi kormányzati munkáról szóló jelentésben olvasható: „a falu földművelő gyermekeiből is már igen sok helyen alakítottak cserkészcsapatokat". Ebből a sokból, 1936 őszéig, a IX. kerületnek egy sem jutott, pedig ifjúságának 62%-a parasztgyermek volt. A szövetség 1934-ben újrakezdett, falusi cserkészetet vezető munkája nem keresztezhette a katolikus egyház 1936 őszére kitűzött nagyszabású programját: a falusi ifjúság megszervezését.

Az öregcserkészet számára is fontos munkaterületként ajánlották a falu, a szociális kutató- és segítő munka, a népművelés feladatait. Biztatásban, hivatalos intézkedésekben itt sem mutatkozott hiány. Leginkább arra a felhívásra érdemes felfigyelnünk, amelyet egy 1936-os (?) körlevél-fogalmazványban olvashatunk. Eszerint az Öregcserkész Központ „a közeljövőben fokozottabban kíván nemzetvédelmi és nemzettudatosító munkát végezni; *újból* megindítja a már régebben megkezdett falujárást és regölést *szélesebb alapokon,* kellő szervezés és előkészítés mellett. Különösen nagy feladatok várnak ránk Dunántúlon, ahol igen sok helyen magyarságukban meggyengült, vagy megfélemlített (?) falvakat, vagy betegséggel terhes (egykés) falvakat kellene felkeresnünk. Nem egy nyárra való munkáról lenne szó, mely munkánkat felsőbb helyen is jónéven vennék, sőt elvárják... Soha olyan fontos munkája nem volt még a magyar öregcserkészeknek, mint ez, melyet mindenkinek vállalnia kell..." Más nemzetek fiai máris megelőztek bennünket! Minden bizonnyal azoknak a törekvéseknek a találkozásáról van itt szó, amelyek a „nagynémet tendenciák" ellen kívántak fellépni, újólag, immár a cserkészet szervezettebb, a feladat szolgálatára jobban felkészült erőinek bevonásával. Az Adytól induló, népi kapcsolatokat kereső, a nép jövőjét szolgálni is hajlandó ifjúság ilyen formában is lehetőséget talált a német imperialista terjeszkedéssel, a fasizmussal szembeni harcra. Élt-e vele, s hogyan?

A *Vezetők Lapja* szerint a „legtöbb jó csapat" már 1933 őszén a „regölés útjait járta", munkálkodva a nemzet lelki közösségének megteremtésén, s ez a mozgalom terebélyesedésének „legszebbik hajtása". A regölés – regös nap, regös tábor, regös szeminárium formájában – eljutott a külvárosokba is. Vidéki központok alakultak ki, amelyek közül a debreceniek – akik 1932 óta faluztak – közre is adták tapasztalataikat. Siófokon, a 466-osok olyan néprajzi gyűjteményt teremtettek, amelyet bátran ajánlottak a külföldi látogatóknak is. Volt abban Balaton menti pásztorok faragása, pásztorbot, ostornyél, sétabot, kulacs, fokos, pohár, csanak s még ki tudja, mi minden. 1934 őszén két jelentős írás kerül a cserkészek kezébe: a Fiatal Magyarság novemberi, ún. szociográfiai száma és Faragó Ede felhívása a nemzetiségi kérdés „megoldásába" való részvételre, ami elsősorban a nagynémet mozgolódással szembeni fellépést jelentette. Idézünk egyik leveléből: „Ma már az egész ország a falu problémát emlegeti. Ebben nekünk regösöknek is nagy részünk van, hogy végre megértették a tennivalók sürgősségét... Nálatok a nemzetiségi kérdés is probléma. Remélem nem akarjátok megvárni, hogy a környéketek idegenajkú lakosságát mások vegyék befolyásuk alá. A magyar ifjúság sokat hangoskodik, harangot ment meg a pusztuló, állítólagos magyar faluból, s azután többet nem megy oda. De annál sűrűbben lepik el a vidéket a Wandervogelek..." Mindez feltehetőleg a Miniszterelnökség akciójába illesztve történt.

1935 tavaszán megjelent a Regös Szabályzat, s a Fiatal Magyarság Szociográfiai Munkaközössége – Szabó Zoltán vezérletével – nagyszabású útitervet dolgozott ki. A cél: végiglátogatni azokat a falvakat, ahol a helybeli gyűjtők érdemesebb munkát végeztek. A munkához további szempontokat adni, kiegészíteni a felvételeket. Föl kell keresni mindazokat a falvakat, melyekben az élelmezési, olvasási és politikai véleménykutatásokra adatok beérkeztek. Ilyenek: Kőtelek (Szolnok m.), Tard (Borsod m.), Szín (Abaúj m.), Decs (Tolna m.), Tolcsva (Hegyalja) és Mályi község. Mindezekben egy részletes szociográfiai vázlat elkészítésére átlag 4–5 napi tartózkodás szükséges. Egy erdélyi utazással kapcsolatban tervbe vétetett egy csíki és egy csángóföldi falu felvétele, az erdélyi falumunka tanulmányozása, esetleg erdélyi munkatársak szervezése, a Román Királyi Szociális Intézet szociográfiai felvételeinek megtekintése. Ezek az utak, a göcseji mozgótábor, a kemsei táborozás olyan ismeretekkel és élményekkel gazdagították a résztvevőket, amelyek emberi, szakmai, világnézeti és politikai szempontból is maradandó nyomokat hagyott bennük, életútjukat befolyásolta, és véleményüket nem egy esetben évtizedek múltán is befolyásolja. A göcseji mozgótáborról szóló beszámolót idézzük, s a még élő résztvevők emlékezéseire utalunk előbbi megállapításunk igazolásaként. „A göcseji nép élete – írta *Pintér László* – korántsem olyan nyugodt, minden gondtól mentes állapot... Alant hatalmas erők dolgoznak... ha leszállunk a mélyre, meglátjuk, hogy a nyugodt életfolyamat titkos, sokszor szennyes források táplálják... Ezek a titkos források, a politikai és társadalmi világszemléletek, a város kulturális hatásai (az átalakulást helyes irányba kell terelni!) ...ha ez nem sikerül, akkor a népi kultúra elpusztul és helyébe egy ...egyensúlyát vesztett gerinctelen világszemlélet fejlődik ki..." A múlt erjedése – Boldizsár Iván hasonla-

távál élve – valóban megindult ezekben az években, de sokféle bort lehetett készíteni belőle. A cserkészet segítette a fiatalokat a nép, a nemzet valóságos helyzetének felismerésében, a tények és élmények elgondolkoztatták őket, döntést követeltek, s ezek bal- és jobbfelé egyaránt mutattak utat. Az irodalmi, majd valóságélmények valóban kapcsolatot teremtettek a határon inneni és túli fiatalok útkeresői között, „még ha a határon inneni és túli regösjárás, agrársettlement, Falvak Népe és Falumunka mozgalom más-más világnézeti forrásból táplálkoznak is, a szociális cél, a parasztság mentése mégis egységet adtak e munkának."

Az érintkezési pont tudomásul vétele mellett azt is világosan kell látni, hogy a cserkészmozgalom hivatalos álláspontja jóval közelebb állt a konzervatív szociológus Weisz Istvánéhoz, mint a népi írókéhoz, az agrárkérdés marxista képviselőiről nem is szólva. „A Hárshegyi Cserkészpark vezetőképző táborában – olvashatjuk a Népi irodalom cserkész szemmel c. írásban – nagy lelkesedéssel vezették a cserkészeket a népi írókhoz. Aki igazi lélekből fakadó krisztusi hittel és krisztusi magyarsággal veszi kezébe a népi írók könyveit – s tehet-e a cserkész másként – sajnos, nem hunyhat szemet ezeken a kiábrándító tulajdonságaikon. Ezt a cserkészparkban sajnálatosan elmulasztották. A magyar népi írókon túl a magyar nép igazi arca, jelleme és minden fájó sebe, amely a mi segítő szeretetünket várja, nem könyvekben, hanem az élet valóságában nyílik meg. A magyar népdal, ballada, játék, tánc egyfelől a magyar parasztélet alapos megismerése az egyetlen igazi népiség. Népünk legnagyobb jótevője nem az lesz, aki verseket ír róla, hanem aki felemeli az emberhez méltó élet színvonalára..."

E munka céljának összetett tartalmú értelmezései egyes fejekben különbözőképpen hatottak, parasztromantikába vagy szocializmusba is vezethettek, vagy a népi gyökerű szociális érzékenységű magyarságtudathoz vágtak utat. S erre a német nyomás, a fasizálódás erősödése idején mind nagyobb szükség volt.

Az 1936-os országos közgyűlés

1936. november 22-én úgy látszott, minden rendben van. Teleki Pál figyelmeztető lemondási gesztusát megszívlelték. A formák körül nem volt hiba, szépen gyülekeztek az „előkelőségek" is. A hivatalos részt – az elnök és a tisztségviselők beszámolóit – figyelmesen hallgatták a résztvevők. De akkor, a nyugodt felszín alól feltörtek az ellentétek, amelyek középpontjában a baden-powelli irányvonal és a „nemzetvédelmi" törekvések hívei közötti tusakodás állt.

Két felszólaló, Lovass-Nagy István öregcserkész és Szecsei József, a 199. sz. csp. tisztje hosszan és hevesen támadta a szövetség gazdálkodását, a tisztségviselők munkájának ellenszolgáltatási módját, a külügyi vezető személyét – vallása és kivételezett helyzete miatt –, a nemzetvédelmi munka fogyatékosságát, a cserkészek pártpolitikai és haszonszerzési célra való felhasználását.

A hallgatóság egy része meredten figyelte a keményen sorakozó bíráló megjegyzéseket, a másik fél pedig helyeslő közbekiáltásokkal bátorította, s a végén egyetértését és elismerését kifejező tapssal köszöntötte a felszólalókat. Ez a közgyűlések történetében páratlan esemény arra késztette az „előkelőségek" egy részét, hogy távozzon. Ez sem fordult még elő!

Ám a bíráló hang nem szűnt meg. *Dr. Kardos Ernő* kijelentette, hogy nem látja azt, „hogy a cserkészet hivatalosan is – és nemcsak egyéni állásfoglalás útján – leszögezte volna magát a nagy szociális reformok mellé". Úgy vélte, a társadalom szimpátiáját így lehetne visszanyerni. A felszólalók kifogásolták a cserkészparlament felállításának elmaradását, holott abban a gödöllői jamboree alkalmával megállapodtak. Az ellentétek kiütköztek a cserkésztörvények szövegezésében, s az új tisztikar összeállításában is. Farkas Ferenc és hívei, a „nemzetvédők" el akarták végre érni, ami 1934-ben nem sikerült, kiütni helyükről mindazokat, akik az általuk képviselt törekvéseket keresztezhetik. A keresztény felekezetek tábora saját hadállásainak erősítésén és a zsidó cserkészek további elkülönítésén, visszaszorításán dolgozott. A leköszönő tisztikar – a támadások ellenére – megkapta a közgyűlés bizalmát, s bár Papp elnök – ügyes diplomáciai érzékkel – felajánlotta a szavazást, a közgyűlés nem kívánt élni vele.

A hivatalos felszólalások már csak azért is jellemzőek voltak, mert a mindenki által ismert problémát, ami a vita magja volt, alig érintették. *Fodor Endre* a hatékonyabb nemzetvédelmi munkát sürgetve nyugtatta a hallgatóságot: „Nem kell félni attól, hogy a magyar cserkészet teljesen elmilitarizálódna. A magyar gyermeknek legkedvesebb játéka a kard." *Teleki Pál* felháborodva ostorozta az öregcserkészek tehetetlenségét, kezdeményezőkészségük hiányát. Majd így oktatta a renitenseket: „addig itt ne játszszunk parlamentesdit, ne vádoljunk, ne mutassuk, hogy megrendült a bizalom egymás iránt" – amíg a helyzet meg nem változik. Inkább legyenek 50 000 helyett 10 000-en, a létszám máris nemkívánatosan magas. Sík Sándor ismét békét és összefogást hirdetett, beszédének igen nagy hatása volt, de a folyamatot, amelynek lényeges mozzanata volt ez a közgyűlés, ő sem tudta jelentős mértékben befolyásolni.

A közgyűlés, hivatalos méltatása szerint, „hatalmas és eredményes" munkát végzett. A két és fél év munkájáról szóló jelentéseket egyhangúlag elfogadta, így adta meg a „felelős számadók" felmentését is. Megszavazta a két évre érvényes keretköltségvetést, végül pedig; módosításokkal elfogadta a „nagy gonddal" elkészített alapszabály-tervezetet.

A sajtó viszont, a Nemzeti Újság és az Új Nemzedék kivételével, szellőztette a közgyűlés szokatlan eseményeit, magyarázatokat fűzve hozzá. A hétfőn megjelenő *Reggeli Újság* pl. ilyen címek alatt közölt beszámolót az eseményről: „Súlyos vádak a CsSz ellen – Teleki Pál gróf lemondott – Viharos jelenetek a cserkészek vasárnapi közgyűlésén – Ügynöki szerepre használnak fel kis cserkészeket". A „nemzetiek" pirruszi győzelme után sokirányú munka kezdődött a romok eltakarítása, a sebek gyógyítása és az ismétlődés lehetőségének kizárása érdekében. *Teleki Pál* több helyen fejtette ki véleményét szóban és írásban a kialakult helyzetről és a teendőkről. Álláspontjának alakulásában a belső ellentmondások halmozódása szembeszökő. A mindenkori viszonyokhoz való alkalmazkodás, a nemzetvédelmi munka jelentős fokozása – mint szükséglet – együtt szerepelt nála az eredeti cserkészethez való visszatéréssel, az állammal és a társadalommal szembeni függetlenség további erősítésével. A cserkészet – mondotta a tiszti gyűlésen – „elsősorban és mindenek fölött örök értékek újra életrekeltését, terjesztését munkálja", de hogyan lehetett

ezt összeegyeztetni az új alapszabály-tervezet 8. §-ának 7. pontjával!? Az alapszabályvitákat, a négyéves tervet, jamboreekat fölösleges idő- és erőpazarlásnak tartotta, érdemben mégsem tett ellenük semmit. Az egyre keserűbb kifakadásainak minden bizonnyal volt jótékony hatása, fékezte a jobbra kanyarodni kívánókat, a leventepártiakat, a könnyen elszakadókat, a kishitűeket, ugyanakkor a más irányú orientációt is lassította. Védelmezni próbálta a cserkészetet, akárcsak a rendszert és hazáját, a veszedelmes jobbratolódástól, de vajon érezte-e, hogy elkésett, hogy elvei és módszerei már nem alkalmasak a válság leküzdésére? Mindenesetre ő is, és a szövetség is dolgozott tovább.

Az utóbbi háromtagú bizottságot küldött ki, Ravasz Árpád tiszteletbeli elnök vezetésével, hogy a közgyűlésen elhangzott kifogásokat „adatszerűen haladéktalanul" vizsgálják meg és tegyenek jelentést. A jelentés sajtó részére megformált változatát közzé is tették a Vezetők Lapjában. Eszerint a szövetség és a megtámadott tisztségviselők egytől egyig korrektül jártak el, a bírálatok megalapozatlanok voltak. Ezzel a lezárási móddal még korántsem fejeződött be a rendcsinálás. Az OET 1936. november 25-i ülése tárgysorozatának első helyére a közgyűlés tanulságai kerültek. A következő intézkedéseket tartották szükségesnek:

a) hasonló esetek megakadályozását;

b) a cserkészietlenségek megtorlását;

c) a jelenvolt előkelőségek kellő felvilágosítását.

Ajkay, mint a társadalmi ügyek országos vezetője, így számolt be a közgyűlés előkészítéséről: „A közgyűlési teremben a rendészeti feladatokat a volt tábori rendőrség tagjai (látták el)... Utasítás szerint szigorúan elválasztattam a szavazásra jogosultak igazolt képviselőit a közgyűlés egyéb hallgatóságától..." Mivel nem tudta biztosítani a közgyűlés „méltóságteljes" lefolyását, megfontolásra ajánlotta, hogy a „közgyűlésen szerzett tapasztalatok alapján elég iskolázottnak tekinthető-e az a magyar cserkésztiszti társadalom, amely a közgyűléseken megjelenni szokott, arra, hogy demagóg és a cserkészetnek vitális érdekeit kockára tevő felszólalásokkal szemben higgadt és méltóságteljes magatartást tudjon tanúsítani..." Döntsön tehát az Elnöki Tanács: a jövőben zárt vagy nyitott legyen-e a közgyűlés. Véleménye szerint addig, amíg meg nem nevelik a tiszteket, legyen zárt, „díszvendégek és nagyközönség nélkül". Ezt a javaslatot, az egyébként is rendkívül feszült helyzetben, a szövetség vezetői nem fogadhatták el.

Hogyan alakult a két „agresszív" felszólaló sorsa? Lovass-Nagy István, hogy csapatát ne hozza kellemetlen helyzetbe – a hármas bizottság jelentésére való tekintet nélkül – kilépett a mozgalomból. Szecsei József működését azonnali hatállyal felfüggesztették, és ellene a budapesti cserkészkerület ügyésze eljárást indított. Az indoklás kétféle változata így szól: „A vádlott olyan agresszív modorban, erős hangon, indulatos gesztusokkal és szónoki hévvel mondotta el felszólalását, hogy ezáltal nagy feltűnést keltett (még a sajtó is felfigyelt rá!)", „a Cserkészszövetség működéséről – ez a második szövegváltozat – olyan módon és hangon gyakorolt kritikát, hogy az nemcsak a közgyűlésen résztvevő cserkész vezetőkben, hanem a sajtó híradásai folytán az egész magyar társadalomban is széles körű megütközést keltett..." Az ügyész legalább egyévi kizárást javasolt.

Az ügyben kihallgatottak, ill. véleményt nyilvánítók tettek néhány figyelemre

méltó megjegyzést. Tőlük tudjuk meg pl., hogy Szecsei a közgyűlés előtt szeretett volna beszélni az országos elnökkel, de az nem fogadta. „Az az érzésem – írta a kerületi ügyész –, hogy ebben az ügyben nemcsak Szecsei és Lovass, hanem mások is bent vannak, csak ezek a szócsövek." A „tejfeles szájú" gyerkőcöt ezért nem zárták ki még egy évre sem, és ügyének iratai néhány év múlva „eltűntek". Kardosnak a X. kerület IB-ülésén kellett magyarázatot adni a közgyűlési szerepléséről. Társai jórészt neki adtak igazat. A vihar lassan csendesedett, egyre inkább a tárgyilagosabb vélemények kerekedtek felül, azok, amelyek legfontosabbnak a bizalmatlanságra szolgáló okok megszüntetését tartották. 1937 elején már a Vezetők Lapjában is le merték írni: volt igazság a kritikában. Közember (cserkésztiszt) év közben intézményesen nem nyilváníthat véleményt, erre találni kell megoldást.

Az ellenőrzés tempójának növelése, szorosabb kapcsolat létrehozása a csapatokkal, „egyes" vezető cserkészek lelki egyensúlyának helyreállítása, a választott vezetők adminisztrációmentes munkájának biztosítása; ezek a kérdések foglalkoztatták a szövetség vezetőit – látszólag. A központi problémára, aminek az előbb említettek csak lazán kapcsolódó részei voltak, a közgyűlés tényleges feladatának és munkájának összefoglalása világít rá.

Az 1936-os közgyűlés jóváhagyta részleges tisztújítás formájában azokat a személyi változásokat, amelyet a „nemzetiek" már 1934-ben követeltek. Major Dezső helyére Éry Emil került, aki Farkas Ferenc bizalmi embere maradt a háborús években is. Ő sem értett egyet Farkas megoldási javaslataival, módszereivel, de a „magasabb szempont" értelmezésében – azaz a cserkészet állami kívánalmak szerinti fenntartásának lehetőségét illetően – egyek voltak. Természetesen Major Dezsőn kívül más „profiknak" is távozniuk kellett a cserkészetet irányító posztokról. A két legbuzgóbb és a szervező-, nevelő-oktató munka terén pótolhatatlan vezetőt: Faragó Edét és Sztrilich Pált emberi voltukban is megalázták, cserkésztisztességüket kikezdték.

Az eltávolításukat meghatározó okot jól látták. *Faragó Ede* írta 1937. január 4-én az országos elnöknek: „arról győződtem meg, hogy sem az Isten ügyének, sem a haza javának nem árt az ún. profi-rendszer. Valami másról van tehát szó. Meg kell mondanom, féltem a cserkészet egységét! Úgy érzem, hogy egy igen tiszteletreméltó, de nem mindenben kielégítő *titkolt magas szempont útjában állok...*" Major Dezső, aki a súlyos erkölcsi csapás ellenére képességeit mozgásban tartó, anyagilag is megnyugtató helyre került, továbbra is az ellenzék egyik potenciális vezére maradt. Legális és leplezett cserkészpolitikai lépésekben továbbra is részt vállalt. A Major által képviselt irányvonal hívei az I. kerületben ismét arra törekedtek, hogy a vezetést megtisztítsák a katonáktól. És ki védte meg a szövetség új irányvonalát velük szemben? *Éry Emil*, az új ügyvezető elnök. Az I. kerület vezetőihez írt hivatalos levelét – a közgyűlést követő cserkészpolitikai helyzet életszerűbb bemutatása érdekében – teljes egészében idézzük: „Elnök Urak! Benti második másolat nyilvánvalóvá teszi, hogy dr. Molnár Frigyes (a papról van szó! G. F.) részéről az Elnök urak személyével olyan korteskedés folyik, mintha szintén ellenfelei lennének a nemzetvédelmi munkának. Ugyancsak arra is lehet következtetni látszólag, hogy abban is egyet értettek, hogy a választások

Cserkészcsapatok elosztása

Kerület	Vármegye	Kisfiú	Cserkész	Öreg cs.	Vegyes	Összesen		V.	L.	H.
I.	Budapest Szkf.	19	19	11	97	146		57	18	1
II.	Abaúj-Torna	-	1	-	-	1				
	Heves	4	12	2	6	24	79	1	6	
	Zemplén	2	6	1	4	13		1	2	
	Borsod - Gömör	4	20	1	6	31		4	8	2
III.	Sopron	2	12	2	5	21		2	8	1
	Vas	5	9	3	12	29	68	4	9	1
	Zala	4	7	2	5	18		1	6	
IV.	Fejér	—	13	1	4	18		1	1	-
	Veszprém	2	12	2	4	20	96	1	2	
	Tolna	7	7	—	9	23		3	5	-
	Győr—Pozsony Moson	7	10	2	6	25		3	5	
V.	Békés	4	17	1	11	33		6	7	-
	Csongrád	3	17	3	10	33	82	5	4	1
	Csanád - Arad—Torontál	2	6	—	8	16		1	9	-
VI.	Bihar	1	8	-	2	11		2	5	-
	Hajdu	3	14	2	11	30		2	3	
	Szabolcs—Ung	3	8	1	4	16	93	-	2	
	Szatmár - Ugocsa - Bereg	1	1	—	-	3		-	-	-
	Jász-Nagy-Kun-Szolnok	2	17	1	13	33		3	7	
VII.	Baranya	9	13	2	12	36		1	19	
	Bács-Bodrog	2	5	1	1	9	66	2	3	
	Somogy	1	10	1	9	21		4	12	
VIII.	Pest-Pilis-Solt-Kiskun	3	22	3	11	39		2	2	
IX.	Pest-Pilis-Solt-Kiskun	2	39	1	66	108		14	43	
	Nógrád—Hont	1	6	1	8	16	136	-	7	
	Komárom	-	8	2	2	12		2	2	
	Összesen	91	319	47	200	784		127	195	6

Megjegyzés: 1. A vegyes csapatok alatt olyan csapatokat értünk, amelyekben a cserkészeken kívül kisfiú vagy öreg rajok is vannak.
2. „V" vízimunkát is végző csapatok. „L" leventemunkát is végző csapatok. „H" repülősportot is űző csapatok. (Mindhárom az összlétszámban is benfoglaltatik.

A cserkészcsapatok elosztása 1937-ben

eredményeként az összes katonatiszt cserkészvezetők kimaradtak a ker. elnökség, vezetőség és IB tagjai sorából. – Tisztelettel felkérem Elnök urakat, a magasabb érdekekre való tekintettel, hogy írásban fejezzék ki részben tiltakozásukat, részben véleményüket és jövő terveiket az alábbiakra vonatkozólag:

1. Egyetértenek-e a Táborkereszt első helyen közölt cikk tartalmával, irányával és szándékával?

2. Ezért vállalták-e a jelöltségüket és választásukat, mert e gondolatok jegyében óhajtanak működni, amint azt Molnár Frigyes korteslevele inszinuálni sejteti?

3. Tudtak-e erről előre, s ha igen, miért nem tiltakoztak ellene?

4. Amennyiben nem tudtak, tesznek-e ilyen irányú nyilatkozatot a nyilvánosság, a cserkészvezetők közössége előtt, vagy tettek-e már esetleg?

Meg kell jegyeznem, hogy az Országos Elnökség egy percig sem kételkedik abban, hogy Elnök Uraktól távol állott minden cserkésszerűtlen korteskedés, állásfoglalás, s arról is meg van győződve, hogy a leglelkesebb hívei a nemzetvédelmi munkának, s a Központi Vezetőség által választandó tisztségek és bizottságok megválasztása során megfelelő for-

mában azt a módot is megtalálják, hogy katonatiszt cserkészvezetők is szerephez jussanak. És reméljük, hogy megértik, erre a válaszra magasabb érdekből van szükség. Végül arra kérem Elnök Urakat, hogy a választ a leggyorsabban várhassam."

A közgyűlés legjelentősebb „eredménye", ami lehetővé tette pl. a kellemetlen személyek félreállítását is, az új alapszabály-tervezet elfogadása volt. Módosult a szövetség céljának meghatározása. A régi 5. §-ból kimaradt a „tudás" nevelése, és a nevelési területek felsorolási rendje is változott. A „test" második helyre került, a „tudás" helyére pedig a „jellem" került. Új eleme a célmeghatározásnak a „cserkészeszméknek a köz- és magánéletbe való bevitele és érvényesítése" formula, és a bekezdés folytatása, amely így szól: „Evégből: a magyar cserkészmozgalom olyan irányítása, vezetése és fejlesztése, hogy a valláserkölcsi és nemzeti szellemben nevelt ifjak jó honpolgárokká való kialakítása és a szebb magyar jövő megteremtése biztosítható legyen."

Változás történt a cserkésztörvények szövegezésében is: Az 1928-ban jóváhagyott változatban a II. törvény így hangzott: „A cserkész híven teljesíti kötelességét." Istennel szembeni kötelességről csak a fogadalom tesz említést. Az 1936-os javaslatban sem szerepelt másként, de a közgyűlés megváltoztatta az elé terjesztett szöveget, így végleges formában a törvény szövege már a következő: „A cserkész híven teljesíti kötelességeit, amelyekkel Istennek, hazájának és embertársainak tartozik." Azoknak az erőknek a céljait, amelyek a végleges törvényszövegezést kicsikarták, jól mutatja a régi alapszabályok 8. §-a 10. pontjának módosítása. Az új 8. § 7. pontjaként szereplő fogalmazás a következő: „A csapatszervezésnél irányadó elv, hogy mivel a cserkészmunka elsősorban jellemnevelő munka és mivel jellemet nevelni csak valláserkölcsi alapon lehet: a csapatok csak azonos világnézetű vezetőkkel és tagokkal alakulhatnak és működhetnek." Ezután egy eddig nem szereplő rész következik. „Egyházi és egyházi jellegű – nem iskolai – csapatokban csak azonos vallású vezetők és cserkészek működhetnek. – Mindettől a szabálytól való eltérésre oly helyeken, ahol különböző világnézetű csapatok alakítása nehézségekbe ütközik, igen kivételesen az O.I.B. adhat engedélyt."

A megerősödő irányvonalnak belső ellentmondása nyert kifejezést az új, 61. § beiktatásában, mely kimondja: „A Magyar Cserkészszövetség, amennyiben más szövetségbe tagként belép, ezt csak egyenlő félként és autonómiája teljes fenntartása mellett teheti. Az illető szövetség cserkészekre vonatkozó fegyelmi vagy más intézkedéseket csak a Magyar Cserkészszövetség beleegyezésével vagy megkeresése útján foganatosíthat." A szövetség ilyen módon is védekezni próbált a több irányból mutatkozó, s egyre követelődzőbb támadásokkal szemben.

Az 1936-os közgyűlés szerepét, érthetően, másként ítélték meg a szövetség hivatalos kiadványai és másként az érintett főszereplők visszaemlékezéseikben. A Diadalmas cserkészliliom c. könyvben – amelynek leventeellenes tendenciájára Béldy oly hevesen reagált – az 1934–1939 közötti időszakot úgy értékelték, mint amikor a szövetség, Farkas Ferenc „messzenéző irányítása mellett" arra az eshetőségre készült, ami a békés revízió csődje esetén adódhat. Major Dezső így ír a bekövetkezett fordulatról: „Megkez-

A MAGYAR CSERKÉSZET ÚTJA 1912-1937.

Összeállította: vitéz Kisbarnaki Farkas Ferenc országos társelnök.

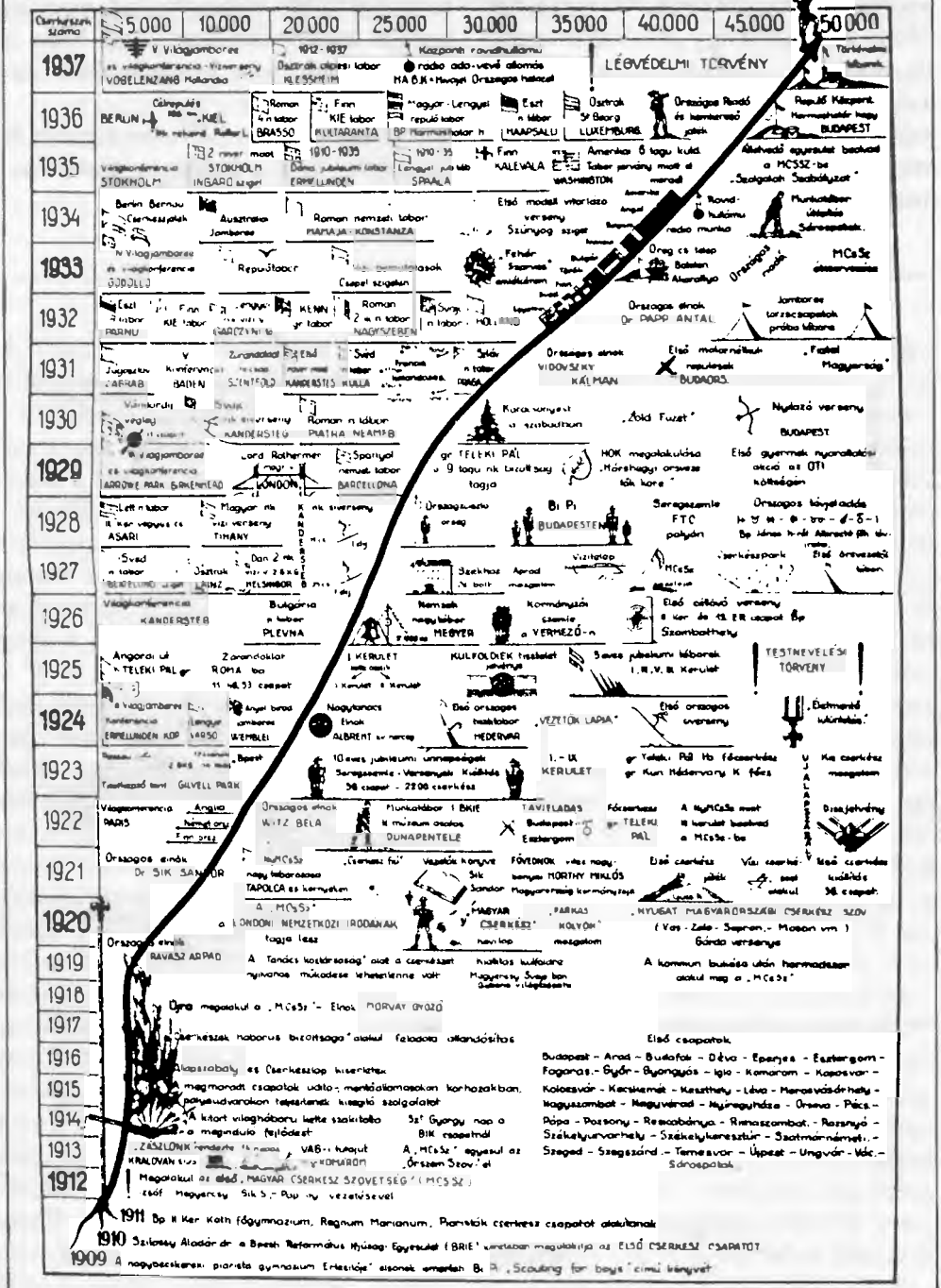

Első csapatok

Budapest – Arad – Budafok – Déva – Eperjes – Esztergom – Fogaras – Győr – Gyöngyös – Igló – Komárom – Kaposvár – Kolozsvár – Kecskemét – Keszthely – Léva – Marosvásárhely – Nagyszombat – Nagykanizsa – Nyíregyháza – Orsova – Pécs – Pápa – Pozsony – Resicabánya – Rimaszombat – Rozsnyó – Székelyudvarhely – Székelykeresztúr – Szatmárnémeti – Szeged – Szegszárd – Temesvár – Újpest – Ungvár – Vác. – Sárospatak

dődött tehát a csendes, de most már kézzelfoghatóvá vált külső és belső harc... (Külső a leventével) A belső harc a Központban, a vezetésért. Az erőszakos jobbra csúsztatást egy látszólagos ideális elgondolású alapszabálymódosítással tudták elérni... Ez kimondta, hogy semmiféle vezető szervben, határozó testületben nem lehet tag, aki a szövetségi munkájáért illetményt, tiszteletdíjat kap... Az 1936. évi közgyűlés így a cserkészet ‚átváltásának' a szövetség ‚átszervezésének' útját nyitotta meg, lehetővé tette sok olyan efemer értékű cserkész hangos közreműködését, akik nem is tudták felfogni a cserkészet eredményeinek lealacsonyítását..."

Ezt az alapszabályt 1937. szeptember 9-én hagyta jóvá a Belügyminisztérium, néhány módosítással.

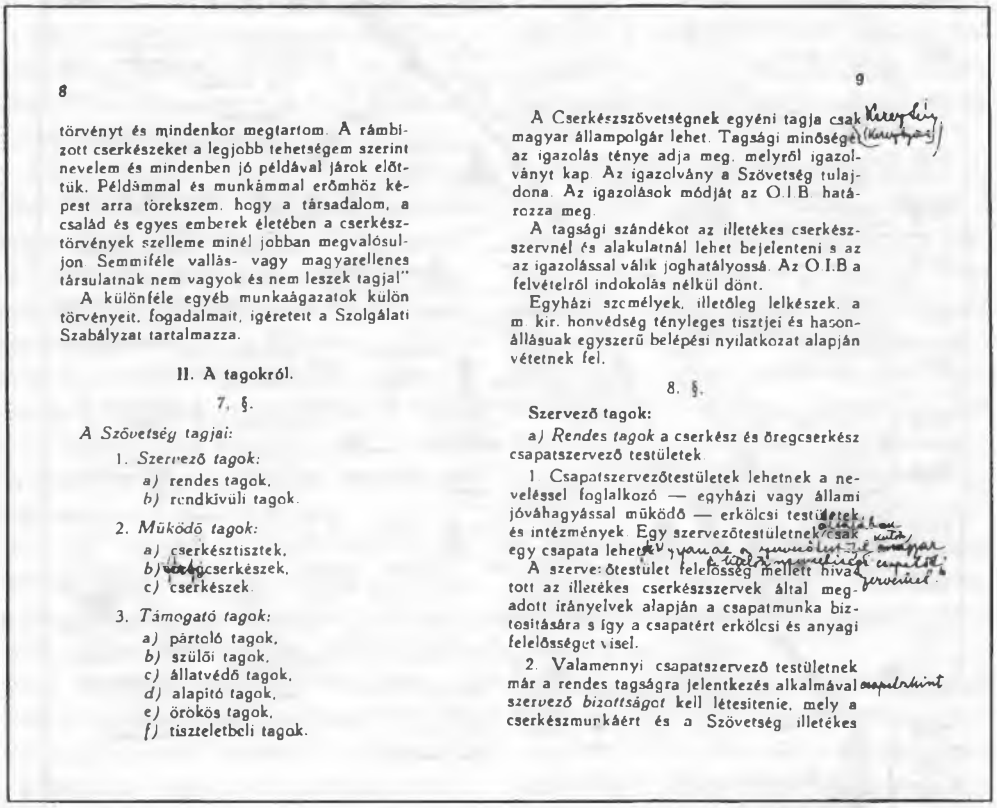

8

törvényt és mindenkor megtartom. A rámbízott cserkészeket a legjobb tehetségem szerint nevelem és mindenben jó példával járok előttük. Példámmal és munkámmal erőmhöz képest arra törekszem, hogy a társadalom, a család és egyes emberek életében a cserkésztörvények szelleme minél jobban megvalósuljon. Semmiféle vallás- vagy magyarellenes társulatnak nem vagyok és nem leszek tagja!"

A különféle egyéb munkaágazatok külön törvényeit, fogadalmait, igéretét a Szolgálati Szabályzat tartalmazza.

II. A tagokról.

7. §.

A Szövetség tagjai:

1. *Szervező tagok:*
   - *a)* rendes tagok,
   - *b)* rendkívüli tagok.
2. *Működő tagok:*
   - *a)* cserkésztisztek,
   - *b)* cserkészek,
   - *c)* cserkészek.
3. *Támogató tagok:*
   - *a)* pártoló tagok,
   - *b)* szülői tagok,
   - *c)* állatvédő tagok,
   - *d)* alapító tagok,
   - *e)* örökös tagok,
   - *f)* tiszteletbeli tagok.

9

A Cserkészszövetségnek egyéni tagja csak magyar állampolgár lehet. Tagsági minőségét az igazolás ténye adja meg, melyről igazolványt kap. Az igazolvány a Szövetség tulajdona. Az igazolások módját az O.I.B. határozza meg.

A tagsági szándékot az illetékes cserkészszervnél és alakulatnál lehet bejelenteni s az az igazolással válik joghatályossá. Az O.I.B a felvételről indokolás nélkül dönt.

Egyházi személyek, illetőleg lelkészek, a m. kir. honvédség tényleges tisztjei és hasonállásuak egyszerű belépési nyilatkozat alapján vétetnek fel.

8. §.

Szervező tagok:

a) Rendes tagok a cserkész és öregcserkész csapatszervező testületek.

1. Csapatszervezőtestületek lehetnek a neveléssel foglalkozó — egyházi vagy állami jóváhagyással működő — erkölcsi testületek és intézmények. Egy szervezőtestületnek csak egy csapata lehet.

A szervezőtestület felelősség mellett hivatott az illetékes cserkészszervek által megadott irányelvek alapján a csapatmunka biztosítására s így a csapatért erkölcsi és anyagi felelősséget visel.

2. Valamennyi csapatszervező testületnek már a rendes tagságra jelentkezés alkalmával *szervező bizottságot* kell létesítenie, mely a cserkészmunkáért és a Szövetség illetékes

Részlet az 1936-os alapszabályból (munkapéldány)

A szövetségen belüli válság elmélyülésének, a katonai befolyás gyors térhódításának, a „mozgalom" születésének évei

1936–1942

A katonai irányvonal erősödése és a cserkészpolitika 1936. december–1942. április

A HM és az MCsSz kapcsolata – lényegét tekintve – 1919 óta nem változott. A HM a helyzetnek megfelelően kért, követelt, a szövetség pedig előbb vagy utóbb teljesítette a katonai vezetés követeléseit. Ez a hátrálás 1927–1929 óta meggyorsult és a következő csomópontok is csupán ideiglenes helyzetet jelentettek a HM által véglegesnek és minden tekintetben kielégítőnek ítélt megoldás előtt.

A 30-as évek második felétől a mozgalom sajtójában szaporodott a nemzetvédelemmel kapcsolatos írások száma, hangnemük egyre határozottabb, követelődzőbb, fenyegetőbb. Arról igyekeztek meggyőzni olvasóikat, hogy ebben a törekvésben nincs semmi új, és ellenzői a cserkészet ellenségei, akiket el kell távolítani a mozgalomból. A látványos, többnyire az egész mozgalmat érintő katonai jellegű akciók szervezése nemcsak az államhatalomnak szólt, nem csupán Farkas Ferenc hívei buzgalmát igazolta feletteseik előtt, hanem nyitányát jelentette a cserkészet „totális" meghódításának. Az sem véletlen, hogy a játékok feltételezéseiben Dzsingisz 1221. évi Indus menti csatája mellett egyre nagyobb szerepet kaptak a „Dákországból" kiinduló, Magyarország belső rendjének „felforgatására" irányuló kommunista szervezkedések elleni „fellépések". Az országos kémkereső játék pedig, amely sok helyen valóban lázba hozta a romantikára éhes fiatalokat, kimondottan a mozgalom „fegyelmezettségét" kívánta próbára tenni. Bár a hadsereg igen szerény mértékű fejlesztése igénybe vette a rendelkezésre álló pénzügyi fedezetet, a cserkészetben folyó előképzésre is több jutott az eddigieknél. Mindez nem befolyásolta az új irányvonal ellenzőit, akik igen széles körben, minden alkalmat megragadva bírálták Farkasékat. A „pedagógiai anyag rendezéséről" szóló egyik részletes bírálatban olvasható: „Erőszakosan átszervezett és uniformizált, vagy militarizált ifjúság a legjobb vezetés mellett sem éri el azt a célt, ami a mi célunk... ha az alapról, a cserkész-szellemről, a B. P. útjáról letér, mert akkor elburjánzik, s lehet, hogy jó katonákat, de nem jó honpolgárokat fog kiképezni s nem nevelni."

A heves bírálatok ellenére 1936 telén megalakult a Nemzetvédelmi Főbizottság, élén Farkas Ferenccel. A HM így nyugtázta ezt a lépést: „Ezzel a megoldással a magam részéről is biztosítottnak látom a cserkészet munkájában előtérbe jutott nemzetnevelési és honvédelmi feladatok gondozását, és ezekkel kapcsolatos nevelési ágazatok irányítását és ellenőrzését

(törekvéseik tehát) nyugvópontra jutottak." Ezt írták a VKM-nek, véleményük a cserkészetről azonban alapvetően nem változott meg.

Az OIB 1936. december 16-i ülésén 10 főbizottságot küldött ki, ezek közül első helyen állt a nemzetvédelmi. Ettől kezdve a „zöld körlevelek" első, többnyire terjedelmes bejelentései, hírei tőlük származnak. A bizottság hozzáfogott a próbapontok kiegészítéséhez, a kiképzési segédletek megállapításához, a próbák és különpróbák fejlesztéséhez, országos megmozdulások, központi tanfolyamok előkészítéséhez és különféle szervezési munkákhoz. Bizalmas körlevélben hívták fel a vezetőket a leventekiképzés terén mutatkozó „sok hiányosság" mielőbbi felszámolására, a „kölcsönös megértés és szorosabb személyi kapcsolatok" révén. A munka eredményességének fokozása érdekében pályázatok útján ötleteket gyűjtöttek. Megindították a légoltalmi előadóképző tanfolyamokat, s a Hárshegyi Cserkészparkot felszerelték az előképzéshez szükséges eszközökkel. Ekkor kapott a park homokasztalt, térképsorozatokat, szakkönyveket, jeladó zászlókat, távjelző készülékeket, polgári gázálarcokat, lég- és gázvédelmi fali táblákat, gázálarcszűrőbetét-metszeteket, szaglószekrényt, elgázosító készüléket, egészségügyi táskákat, cserkészjátékszámokat stb. Vigyáztak, hogy a felekezeti széthúzás ne gyengítse a kiképzést, s ezért igyekeztek jó kapcsolatot tartani az érdekelt egyházak képviselőivel. A vegyes csapatokat nemzetvédelmi szempontból is hasznosabbnak ítélték a homogén szervezésűeknél, és kívánatosnak tartották számuk gyors növelését.

Nagy gondot fordítottak a minden tekintetben megbízható vezetőkeret kiválasztására, képzésére és kulcspozíciókba való elhelyezésére. Az első nemzetvédelmi vezetőképző táborból kikerültektől várták az „eszme" harcos terjesztését, a munkahelyi kibontakoztatását, új, megbízható felnőttek és fiatalok toborzását. Ezeket a „Szürke Testvéreket" egy hivatásos katonatiszt, Szurmay Tibor indította útnak, ő tartotta velük a kapcsolatot. Feltehetően a Börzsönyben szervezett első „nemzetvédelmi munkatábor" is nyújtott alkalmat a próbatételre, kiválogatásra.

Azonos feladatot végzett Kolozsváry Béla az ifjúsági vezetők körében. A HM befolyásának gyors növekedésével párhuzamosan folyt a Hárshegyi Őrsvezetőképző átszervezése is. Ennek lényegét *Kolozsváry* egy felvételét kérő fiúnak írt levelében így fogalmazta meg: „A mai HÖK egy hosszú kiképzésen és táborozáson át összeszokott, egységes világnézetű és egységes tudású csoport... elvi okokból senki oda nem tartozót oda fel nem veszünk..." A HÖK tagjai – tudtukon és akaratukon kívül – a legveszedelmesebb nevelési hatások bűvkörébe sodródtak.

1937. október 1-jétől a katonai vegyesdandárok gyalogsági parancsnokai vették át a haderőn kívüli katonai kiképzés ellenőrzését, a cserkészeten belüli szakkiképzés vezetőiből megkezdték a helyi – kerületi – Nemzetvédelmi Bizottságok szervezését. Ezzel együtt városonként egy-egy felelős parancsnokot kerestek, „aki a csapatok felett az egységes parancsnokságot átvenné", és a cserkészetet „úgy kifelé, mint az elöljáró szervek felé" felelősen képviselné. Miközben ezek, a későbbiek során meglepő jelentésüket elnyerő szervező, képző, irányító, telepítő munkák folytak, a mozgalom mindennapi gyakorlatában is jelen volt a „nemzetvédelmi" szellem. Esztergom

környékén kétnapos „oktatólagos" cserkészjátékot szerveztek. A tavaszi országos őrsi akadályversenyen az akadályok már mind „nemzetvédelmi jellegűek". Hozzáfogtak az országos cserkész rövidhullámú rádióhálózat kiépítéséhez s a soronlévő – hollandiai – jamboree-ra „egységes, fegyelmezett, katonás fellépéssel" készültek a jelöltek.

A bizottság és a mozgalom vezérkara másra, a „magyar cserkészet pedagógiai anyagának rendezésére" készült, ami az anyag kiegészítését és módosítását jelentette, az előképzés fokozása érdekében. A próbaanyag reformjának „atyja" Farkas Ferenc, a javaslat kidolgozója és előadója Solymossy Ulászló szintén hivatásos katona volt. E munka feltételét az új alapszabályok és a nyomában megváltozott erőviszonyok biztosították. Az érvényben lévő szabályzatok zöme „elavult", s az összhangot nemcsak az alapszabályokkal, hanem a honvédség legfrissebb szabályzataival is meg kellett teremteni. Solymossy javaslata értelmében az új próbarendszert 1938 őszétől lehetne bevezetni, az egész cserkészeten belül egységessé csak 1942 nyarán válna. A Nemzetvédelmi Főbizottság május 18-án tárgyalta a javaslatot, elfogadta és az OIB elé terjeszthetőnek ítélte. Az OIB június 9-i ülésén éles hangú összetűzésekre került sor. *Semsey Aladár* kijelentette, hogy amíg a cserkészet nem éri el a lelki nevelésre vonatkozó célkitűzéseit, addig „hagyják" ezt a javaslatot. *Temesy Győző* szerint a parancsnokok ebben a legilletékesebbek, ne döntsenek „róluk, nélkülük". Kívánságát éljenzés követte! Farkas Ferenc „csodálkozott" az ellenzőkön, mivel szerinte az eddigi munka 80%-ban katonai vonatkozású volt. Papp Antal, Faragó Ede, Bátori József igyekezett békíteni a feleket. Nem úgy *Kolozsváry Béla,* aki szabályszerűen letorkolta Temesy Győzőt. Az ő véleménye szerint a magyar fiú mindig katonás volt. Aki ennek ellenkezőjét állítja, az félreismeri a magyar fiút, s aki másként neveli, az eredeti formájából vetkőzteti ki. A parancsnokokat nem kell meghallgatni, hiszen 6–10 évvel el vannak maradva a reformokkal!

Az OIB végül is elfogadta a javaslatot, a szakértők munkához foghattak. A katonai törekvések térhódításával kapcsolatos ellenszenv kísérte sokak részéről ezt a munkát.

A feszültséggel teli cserkészpolitikai légkörben csak úgy cikáztak a villámok. *Ráczkevey Sándor* Bán Bélának írta: „Megdöbbenve értesültem, hogy a Hitlerjugend cserkészet szolgálatába álltál." Farkas Ráczkevey fegyelmezését követelte, mire a megtámadott magyarázkodó levelet írt a társelnöknek. A gödöllői járási titkárság – ennek volt tagja Bán Béla is – a fasiszta államok nevelési elveit tartotta követendőnek.

Mindezt nem feledtette az a 20 000 P sem, amit nemzetvédelmi célokra költhettek, s ami – kiképzési anyag formájában – a szövetség tulajdonába került, mint ahogy nem csökkentette a feszültséget annak bejelentése sem, hogy az eddig külön kezelt nemzetvédelmi támogatást egybeolvasztották a szövetség költségvetésével.

1938, ha lehet, még tovább bonyolította a helyzetet. A *Magyar Cserkész* újévi számában – célzatosan? – közölte az 1937. évi hágai világkonferencia határozatait, amelyek közül a legidőszerűbb így szólt: „A konferencia elhatározza, hogy megkeresi a nemzetközi bizottságot: kövessen el minden tőle telhetőt, hogy a cserkész- és öregcserkészmozgalom, míg egyrészről terjessze az igaz hazafiságot,

másrészről minden országban valóban tartassék a nemzetközi együttműködés és barátság keretein belül, vallásra és fajra való tekintet nélkül, amint azt a Főcserkész mindég is célul tűzte ki. *Így föltétlenül kerülni kell minden olyan lépést, amely a cserkészet militarizálására, vagy politikai célok bevonására vezetne, azaz alkalmat adna félreértésekre s így zavarná a nemzetek és egyének közti békére és egyetértésre irányuló munkát.*" (Az én kiemelésem G. F.)

Nálunk az új irányvonal képviselői ekkor hirdetik meg a cserkészfiúk „javított" példaképét, a „Szent Lászlóba oltott Robinsont", egyoldalúan mutatják be a cserkészet születését, és mivel szerintük a magyar „katona-nemzet", ifjú tagjaiban is a katonai erényeket kívánják elsősorban fejleszteni. Alig várják, hogy leparancsolhassák cserkészeik fejéről a hagyományos búr kalapot. A katonatisztek egyre nagyobb számban kapcsolódnak be a cserkészetbe, mindenütt feltűnnek, mindenbe beleszólnak.

Addig, amíg a felső vezetés egy csoportja a mozgalom létének biztosítása érdekében óvatosan lavírozott a szélsőséges csoportosulások között, felemás vonalvezetésük eredményeként kialakult egy „állam az államban" helyzet. A CsSz-en belül a Nemzetvédelmi Főbizottság egyre inkább önállósult. Ennek a folyamatnak mintegy ellensúlyozásaként hívták életre 1938. február 21-én az ún. *Nevelési Főbizottságot* Sík Sándor elnökletével. A testületnek – állapította meg *Teleki Pál* – már 4 éve meg kellett volna alakulnia. A bizottságot a szövetség lelkiismeretének szánták, amely jelzi – *Éry Emil* szavaival –, nincs-e valami „elcsúszás". Csak elvszerűen és kifejezetten cserkészpedagógiai vonatkozásokkal kívántak foglalkozni, szóvá téve esetleges aggályaikat. Munkásságuk gyakorlati következtetéseit a szövetségnek kell levonni. Az alakuló ülés résztvevői egyetértettek abban, hogy a baden-powelli irányvonal továbbra is érvényes, de – és ezt *Teleki Pál* mondotta – figyelembe kell venni a világ mindenkori helyzetét, a többi állam ifjúságpolitikájának alakulását is.

Major Dezső visszaemlékezése szerint a Nevelési Főbizottság létrehozása inkább „porhintés" volt, a gyeplő a NVF kezében maradt. Ez túlzás. Farkasékat annak puszta léte is zavarta, főként Sík Sándor személye miatt. Kitűnik ez a Vezető Tiszti Testület 1938. április 7-én és 27-én tartott összejöveteléről készült jegyzőkönyvből. A testület hangsúlyozta, hogy a gyakorlati munka vezetése és irányítása „kizárólagos" joguk és feladatuk. „Tisztázandó – olvashatjuk a jegyzőkönyvben – a Pedagógiai Főbizottság szerepe és jogköre (ugyanis) mai összetételükben nem alkalmasak arra, hogy a magyar cserkészet vonalvezetésébe bármiféle beleszólással is bírjanak..." A mai idős vezetők legfeljebb társadalmi háttérnek jók – mondták –, a „merész ívelésű" cserkészmunka irányításához fiatalok kellenek.

A nemzetvédelmi munka előtérbe nyomulása, a mozgalom radikális átalakítása tehát „őrségváltást" is követelt. A dolog azonban korántsem volt ilyen egyszerű, hiszen egy ilyen fordulat esetében pl. Teleki Pálnak is csak a „hinterland" erősítése maradt volna! Éppen most, amikor a katonai törekvések és a hazai szélsőjobb előretörése a cserkészet létét fenyegette? A „fiatalok" elszámították magukat, nem jól ítélték meg a harmincas évek végére kialakult helyzet összetettségét. Ennek egyik eleme volt kétségtelenül egy esetleges – egyre valószínűbb háborúra való közvetlen felkészülés, aminek jegyében tervezték az új honvédelmi tör-

vényt is. Nem volt titok, hogy e régen készülő javaslat fontos megállapításokat tartalmaz a magyar ifjúság katonai előképzésének jövőjére vonatkozóan. Ez a cserkészet létét is érintette. A katonai vezetés, elutasítva a hazai honvédelemnek cserkész alapon való megszervezését, kijelentette: a „nemzetközi jellegű cserkészet megszüntetését tartaná helyesebbnek". Ez az állásfoglalás nyomta rá bélyegét a törvénytervezet előkészítése során kibontakozó vitákra is. A HM még a cserkészet és a főcserkészi állás említését is mellőzni kívánta, Teleki Pál viszont a mozgalom létének törvényes biztosításáért harcolt. Erőfeszítéseit támogatta pl. a Teleki-vonalhoz közel álló Keresztes-Fischer Ferenc irányításához tartozó BM is. „Nem találom szerencsésnek – írta a minisztérium képviselője a HM tervezetéről – azt az elgondolást, hogy a cserkészet csak önkéntes külön szolgálatként működtessék, mert az a rendszer a világszerte híres cserkészetünk hanyatlását eredményezné... Az ifjúságnak a javaslat szerinti nevelése csak a parancsuralmi kormányzás mellett lehetséges, de nálunk nem kívánatos, mert kétségtelenül más hivatás vár az iparos, a kereskedő, és munkás és más a tanult munkás ifjúságra. Az ifjúság uniformizált iskolánkívüli nevelése csak a szélsőséges irányzatoknak kedvezne és nem tenné lehetővé az öntudatos, gerinces magyar állampolgárok nevelését." Nyilván a védekezés egyik eszközeként került elő az 1929-es cserkésztörvény-javaslat és indoklása, s az ellenerők súlyát jelezte az a tény, hogy 1938. június 22-én ismét ad acta került. Egy december 16-án kelt levélből is kiderült, hogy a szélsőjobboldali Mecsér Andrásék „fellépése" következtében maradt ki a cserkészetről szóló bekezdés, ők követelték, hogy a „szabadkőműves, zsidó B. P. nemzetközi mozgalmát" szüntessék meg. A bizottsági tárgyalások idején ugyanakkor cikkek jelentek meg egy új, egységes, állam által támogatott ifjúsági mozgalom tervéről, amelyben a cserkészet sorsa is szóba került. 1938 végén a mozgalom közép- és alsó vezetői rétege nem tudott eligazodni a kulisszák mögött folyó tárgyalások zegzugaiban. Bizonyára nem csak az I. ker. IB-ülésén tették fel a kérdést: Az új honvédelmi törvény miként intézkedik a cserkészetről? A válaszoló központi vezető csüggedten állapította meg: „a törvény szövege megváltozott hátrányukra, amin sajnos nem tudunk változtatni. Legjobb lenne a cserkészet érdekeit egy külön törvényben biztosítani." Ezt most sem sikerült elérni, a „nemzetvédelmiek" könyvelhettek el új eredményeket. *Kolozsváry* örömmel értesítette a katonai szolgálatot teljesítő Balla Dezsőt: „Az OIB elfogadta a sapkajavaslatot. Így hát a sapka végre polgárjogot nyert." (A magyar Bocskay-sapkával cserélték fel a „nemzetközi" búr kalapot.) A Gazdasági Főbizottság a HM-től származó 50 000 P-vel könnyítette meg a szövetség likvidálását. A Fiatal Magyarság „honvédő szellemet" követelt. Az új irányvonal hívei nem győztek örülni. Ezt tette a IV. ker. IB, midőn ügyvezető elnökük jelentéséből megtudták: „a magyar cserkészetben kezd előtérbe nyomulni a nemzetvédelmi rész..." Osztozott érzelmeikben a leventeintézmény egykori vezetője, *Ágotha* altábornagy is. Faragó Edének írta: „örömmel látom azt is, hogy fokozatosan sok megvalósult abból, amit annak idején, beszélgetéseink kapcsán, mint fejlődési és vezetési irányt, szerény saját kívánságom szerint, szóbahoztam!"

Mit várhatott a cserkészet az új honvédel-

mi törvénytől (1939. II. tc.)? Bár 1938 decemberében felmerült egy „egyszakaszos" cserkésztörvény-javaslat sugalmazásának lehetősége, de az új honvédelmi törvény elfogadását semmi sem akadályozhatta. 1939. január 11-én lezárultak az előkészítő tárgyalások, két nap múlva Csicsery-Rónay István a Ház elé terjesztette az egyesített bizottság jelentését, 17-én megkezdődött a törvényjavaslat képviselőházi vitája. Mind a felsőházban, mind a képviselőházban elhangzott a figyelmeztetés: a cserkészetet és eredményeit feltétlenül hasznosítsák a leventeintézmény továbbfejlesztésénél.

Az 1939. évi II. tc. nem hallgatott a cserkészetről, de létének, jövőjének nem adta törvényes biztosítékát. A katonai vezetés szabad kezet kapott az egész magyar ifjúság előképzésének és nevelésének megszervezésére. A cserkészeknek csupán a remény maradt. Az új honvédelmi törvény keretjellegéből következően lehetőség nyílt a végrehajtási utasítás tartalmának cserkész szempontból kedvezőbb kimunkálására. A bizakodást növelte, hogy 1939. február 16-án Teleki Pál alakított kormányt, cserkész került a magyar királyi miniszterelnöki székbe. A mozgalom vezetői, hívei, itthon és külföldön, mind a honvédelmi törvény cserkészetet érintő mondatait, mind Teleki Pál kinevezését várakozásaiknak megfelelően értelmezték. Idézzük a Katolikus Tanügyi Tanács képviselőjének levelét, amelyet a végrehajtási utasítás egyik előkészítő tárgyalása után írt a hercegprímásnak: „A kérdés fölött sokat töprengtem magam is, megbeszélést is folytattam Krywald Ottóval és Papp Antallal... a cserkészet vezető emberével. Talán nem lesz feltétlenül káros az ifjúság egybefoglalása. Az ifjúsággal foglalkozó személytől függ az eredmény. Bizonyos mértékben letompítaná a társadalmi ellentéteket – ez talán több haszonnal, mint kárral jár." Az országos elnök hasonló óvatossággal írt a II. tc. cserkész vonatkozásáról. A törvény – írta a *Vezetők Lapjá*ban – „a cserkészetről, mint meglévő és elismert intézményről emlékezik meg, sőt a cserkészettel, mint szervezettel a légoltalom keretében kifejezetten számol. Az új munkaidőszak folyamán tehát nekünk elsősorban a törvény végrehajtásával járó átmenetre kell előkészülnünk. Jelszó ennél a munkánál az, hogy az új rend a cserkészmunkát éppen nem teszi feleslegessé, hanem arra, mint a leventemunkát meghaladó önkéntes többmunkára egyenesen számít."

Némi vigasz lehetett az is, hogy a cserkészet azon kivételezett ifjúságnevelő intézmények között szerepelt, amelyekből nem tiltották ki a 18 éven aluli leventekorú ifjúságot.

A cserkészet „megtalálja ismét önmagát" – mondotta *Szabó Gyula* a Ház november 9-i ülésén –, ma már honvédcserkészetté alakult át. Ezek a kijelentések a mozgalom szélsőséges jobboldali ellenségeinek – elsősorban a nyilasoknak – szóltak, s nem a tényleges helyzetet mutatták. A mozgalmon belüli ellenzék csak lassan vonult vissza, és ellencsapásokra is volt még ereje.

1939. szeptember 1-jével megszűntek a cserkész-levente keretek, azok a fiúk, akik kizárólag az előképzési kötelezettség szabadabb teljesítése miatt léptek be, elhagyták a mozgalmat. Ezt a folyamatot erősítették a helyi katonai parancsnokok is, akik közül többen a cserkészet megszüntetését olvasták ki az új honvédelmi törvényből, ill. annak sajtókommentárjaiból. Ugrásszerűen megnőtt az iskolások tanításon kívüli elfoglaltsága is, a cserkészmozgalom zömét kitevő tanu-

lóknak egyre nehezebb volt időt szakítani a cserkészetre tanulási kötelezettségük mellett.

A HM és a Nemzetvédelmi Főbizottság elnöke kölcsönösen ígéretet tettek, hogy együttműködésüket a jövőben továbbépítik. A hadsereg számít a cserkészet példamutatására, leventevezető-képzési eredményeire, feladatvállalására, Farkas Ferencék pedig gondoskodnak a cserkészeten belüli „önkéntes előképzési munka" és a leventekiképzési anyag összhangjáról. Farkas Ferenc átirata 1939. augusztus 28-án kelt. A levegő tele volt puskaporszaggal. A NVF elnöke már korábban is foglalkozott a cserkészet gyökeres átszervezésének gondolatával, *Teleki Pál* miniszterelnöki kinevezése után pedig „létkérdésnek" minősítette azt. Ritka, vissza nem térő alkalomnak, amelyet föltétlenül meg kell ragadni. Egy 1939. május 13-án kelt „pro memoriában" részletezte is a teendőket. Javaslata – olvasható a feljegyzésben – „részleteiben alapos kidolgozást igényel és vitatható, azonban a lényegi rész megvalósítása nélkül a cserkészmozgalmat komoly válság fenyegeti". *Farkas* megállapítja, hogy a honvédelmi törvény a cserkészetet csupán tudomásul veszi, de nem vonja be szervezetszerűleg a honvédelmi (katonai előképzési) munkába. A leventeintézmény és a cserkészmozgalom viszonyát szabályozni kell. „Semmi esetre sem helyezkedhetünk arra az álláspontra, hogy a cserkészet ‚mozgalom', amelyet bízvást sorsára hagyhatunk, hiszen a kitűzött életprogramot ugyanis mindenki önként vállalja. A magára hagyásnak az lenne a következménye, hogy a cserkészet és a leventeintézmény versenyre kelnek egymással, vagy pedig az, hogy a cserkészet teljesen elkülönül a leventeintézménytől, és a konkrét nemzeti munkából kirekesztett erkölcsi testületté válik. A kettő közül az előbbi eset a kedvezőbb, de a versengés nemes voltának biztosítása nélkül a vetélkedés az ifjúság egységének rovására menne.

A cserkészetnek az egységes magyar ifjúságba való szerves beágyazására javaslatom a következő:

1. Cserkész csak az lehessen, aki levente kötelezettségének kifogástalan eredménnyel tett eleget. Ezt a levente parancsnok igazolja. A cserkész szó fejezze ki azt, hogy az illető elsősorban jó levente, ill. jobb levente, mint a másik.
2. A cserkészet számára *adassék konkrét katonai előképzési program*. Ezt a munkát a levente önkét vállalná a cserkészéletformával együtt, és ezáltal válnak cserkészszé, a *levente elitjévé*." Két fő feladat lenne: a parancsnokok előképzése és a szakelőképzés. Ennek végrehajtásához meg kellene teremteni a tárgyi feltételeket is.

A „pro memoriát" azért idéztük ilyen hosszasan, mert ezt a gondolatmenetet vitatták a mozgalom tagjai éveken keresztül, ez kerül a hivatalos törekvések középpontjába, és ez volt a vízválasztó a már eddig is szemben állók között.

A fordulatot 1939-ben nem sikerült végrehajtani, de sokoldalú előkészítése döntő szakaszához érkezett. Mindezt továbbra is összetűzések, félreértések és magyarázkodások, közeledések és áskálódások kísérték.

A helyi katonai vezetők és a cserkészparancsnokok közötti súrlódások napirenden voltak. V. L. százados – jelentették az Országos Elnökségnek – „nem engedi meg, hogy a cserkészek zárt egységben kivonuljanak pl. március 15-i ünnepségre... azt mondja, hogy a cserkészet megszűnt és mi suttyomban, suba alatt működünk tovább." A közös cserkész-levente táborokról riasztó jelentések futot-

tak be a szövetségbe. Változatlan a diákok túlterhelésével kapcsolatos panasz is. Az OIB-állásfoglalással nem jutott nyugvópontra a jelképpé erősödött kalap-sapka vita sem. Újabb villongások tárgyát képezte a katonai formákat majmoló tisztelgés és jelentés erőltetése. Tisztelettel vagy alázatosan, azaz cserkésziesen vagy katonásan – a kérdés ebben a vonatkozásban is így merült fel. A „honvédők" buzgalma – esetenként – a HM-kívánalmakat és -jóváhagyásokat is túlszárnyalta. A magasabb parancsnokoknak mérsékletre kellett inteni a hivatalos irányvonaltól eltérőket. Ezt tette pl. Jány Gusztáv is.

A baden-powelli irányvonal, ill. a „mérsékeltek" ismételten felléptek a „nemzetvédelmi" túlkapásokkal szemben. A III. kerületi Intéző Bizottság 1940. november 27-én tartott ülésén „egyhangúlag a cserkészkalap megtartása mellett foglalt állást". Egyben utasította a kerületi elnökségét, hogy hasonló állásfoglalás érdekében írjon át a testvérkerületeknek. Ennek az utasításnak – írták a VII. kerület elnökségének – „örömmel teszünk eleget, mert meg vagyunk győződve, hogy a nagykarimájú kalappal együtt cserkészetünk hőskorának sok-sok drága emléke is eltűnne és pótolhatatlan űrt hagyna maga után". Ez az állásfoglalás is bizonyítja, hogy a „nemzetvédelmi" irányzatnak nemcsak a szövetségen belül, és nem is elsősorban ott, hanem a kerületekben is volt jelentős ellenzéke. Teleki Pál megnyilatkozásai sem növelték a HM cserkészet iránti bizalmát. 1940 májusában, az Ichthys-táborban elmondott beszédének – amit a Magyarság közölt – hatásáról így emlékezett meg egy bizalmas jelentés: A beszéd híre nagy felfordulást okozott a HM-ben és a VKF-nél. „Hát így vagyunk? Szóval ez a cserkészetnek a voltaképpeni szándéka és beállítottsága? Akkor le kell vonni a konzekvenciákat vele szemben. Az egyik egészen magas állású csoportvezető is kijelentette, hogy ezekután a fiát nem engedi cserkésznek maradni. Szegény Szurmay Tibor már nem tudja, hová meneküljön a szemrehányások özönétől."

Kolozsváry és HÖK-ös neveltjei viszont a „nemzetvédelmi" fordulat lassúsága miatt elégedetlenkedtek, országos hálózatuk, képzésük politikai tartalma, fellépésük és igényeik már 1938-ban aggodalommal töltötte el mindazokat, akik elítélték a szélsőségeseket, szemben álltak a nemzetiszocializmus hazai megszállottjaival is. Ennek az idomított rohamcsapatnak a féktelensége nem kis mértékben járult hozzá az ellenzék egy táborba szerveződéséhez, és kemény, eredményes fellépéséhez.

Tájékozódás, bizonytalanság, széthúzás az új 25 év küszöbén

A négyéves munkaterv utolsó évében kétségtelenné vált, hogy a magyar cserkészmozgalom átszervezése nem fejeződik be, hanem bizonytalan ideig folyik tovább. A szövetség, alapvető problémájával összefüggő nehézségek egész sorával küszködött. Az összlétszám növekedett. 1936/37-ben 50 000 körül mozgott, 1941-ben pedig már elérte az 57 000-et. Ez önmagában is fokozta a vezetés gondjait. A hivatalos vezetés és a mozgalomért aggódók figyelme egyre inkább a kedvezőtlen jelenségek felé fordult, azokat próbálta értelmezni, megoldásukra javaslatokat dolgozott ki. 1937

első felében az OIB tárgyalásainak középpontjába a mozgalom társadalmi összetételének megítélése állt. Az országos ügyész így tette fel a kérdést: Miért csak jómódú fiú lehet csak cserkész? Majd álláspontjának részletes kifejtésekor megállapította: „A cserkészet mai helyzete és fejlődési iránya szociális szempontból nem megfelelő... A magyar cserkészetnek törődnie kellene az utca gyerekeivel..." Olcsóbb felszerelést, az elhagyott, elhanyagolt fiúk cserkészkiképzését sürgette – a politikai szélsőségek elleni fellépés jegyében. Gondolatmenetét éljenzéssel és tapssal fogadták. Major Dezső nem osztotta véleményét, szerinte a cserkészek 70%-a szegény, a mozgalom tehát nem a gazdag fiúk mozgalma. Ő nem a ruha, hanem a táborozás biztosítását tartja elsőrendű feladatnak. Teleki Pál Major véleménye mellé állt. *Alföldy Alajos* szerint: „Sajnos, ma már ott tartunk, hogy sokan azt mondják a cserkészetre, hogy proli-alakulat. Pedig semmiképpen sem helyes, hogy a cserkészet proli alakulat legyen."

Az országos elnök szerint ezeket a gondokat csak egy jól képzett vezetőgárda oldhatná meg. *Éry Emil* viszont arra hívta fel a testület figyelmét, hogy „szinte nincs fiatal vezető, egész vezetői generációk hiányoznak a mozgalomból". Az ellenőrzőktől panaszok futottak be: a cserkészotthonok hiányáról és otthonnak alig nevezhető állapotáról, a lelki fegyelmezettség kimunkálásának fogyatékosságairól, olyan csapatról, amelynek egyetlen cserkészruhája sem volt. Olyan alakulásokról, amelyek csak azért jöttek létre, hogy az „ellentábort" fogják cserkészkeretbe. Baj volt a sokoldalú önképzéssel is. Kaposvárott pl. nem tudták megrendezni a „hősök versenyét", mert alig volt több-próbás cserkész, Somogyban pedig nem találtak egyetlen csapatot sem, amely 25 éves múltra tekinthetett volna vissza.

A cserkész világnézet – állapította meg a *Fiatal Magyarság* – csak nagyon kis százalékban váltott ki maradandó hatást. Az V. ker. 1938 tavaszán a következő, pedagógiai tárgyú előadást tűzte napirendre: Mi van a mai cserkészetben, ami a kívüllállók szemében elhomályosítja a cserkészet nevelői mivoltát? Általános észrevétel, hogy sok fiú 2-3 éves cserkészkedés után elhagyja a mozgalmat, ennek okait is keresik. *Haraszti Sándor* mindezt összefoglalta egy előterjesztésében, hozzátéve a megoldást célzó javaslatait is. Szerinte a legfőbb gondok a következők: az ellenőrzés fogyatékossága, az őrsvezetőképzés elégtelensége, az önkéntesség elvének liberális értelmezése és alkalmazása, a táborozásra fordítható összeg alacsony volta, a cserkésztisztek anyagi nehézségei, a pontatlan, lassú adminisztráció s végül a mozgalom elégtelen állami támogatása.

Próbálkozásban, erőfeszítésben nem volt hiány, a legfőbb kérdések mégis a cserkészpolitikai harcok során dőltek el. A BM 1937. szeptember 9-én jóváhagyta az Alapszabályokat. Az új kerületi beosztás miatt tisztújító közgyűléseket kellett tartani, ezt követte 1937. december 19-én az országos rendkívüli díszközgyűlés. Minden azért, állapította meg az OIB. október 16-i ülésén, hogy a „magyar cserkészet felkészülve indulhasson egy új negyedszázad felé". Az V. kerület november 7-én tartott tisztújításán *Sík Sándor* mondott megnyitó beszédet. Hangsúlyozta: „a magyar cserkészet már régen túlnőtt keretein... Az őrs élete a legdrágább... Ma azonban a Cserkészet már nem élheti csak az őrsi életét, az őrs sem, a csapat sem, ki kell jönni abból

a szép romantikus világból, mert így követeli ezt a ‚ma'..." A jegyzőkönyv szerint nagy örömmel üdvözölte azt a gondolatot, hogy a haza érdekeiért nemzetvédelmi munkát végeznek a fiatalok. „Igaz – állapította meg Sík Sándor –, hogy nem ez volt a célkitűzés, de mégis összefér a gondolatunkkal, mert a törvény is így kívánja, hogy teljesítsük a kötelességünket hazánk iránt is, hát teljesíteni kell!..." Ő lett főszereplője az országos közgyűlésnek is, amely előkészítéséből – talán már mondanunk sem kellene – ezúttal sem hiányzott a névtelenül körözött ellenlista, a „nemzetvédelmi" ellenzék mozgolódása. Sík Sándor két ízben is hallatta szavát, mindenki számára emlékezetes módon. Lényegében a Szegeden elmondottakat ismételte, csak szenvedélyesebben, példákkal élve. Megállapította, hogy a mozgalom életét a nemzetvédelmi program mozdította el a holtpontról. Ugyanakkor ennek veszélyeire is figyelmeztetett: kevés idő jut az igazi cserkészetre, a tetszetős külső eredmények önelégültséget okozhatnak, a katonai stílus pedig idegen a cserkészettől. A „mélyszántás" hívei ezt kívánják ellensúlyozni, az eddiginél alaposabb lelki munkával. „Szóvivői azt vallják – mondotta Sík Sándor –, hogy minél több lesz a cserkészetben az új dolog, a külsőség, annál inkább kell a másik: a mély, a lelki, a régi... a szent, de tévedésekkel párosult ellentétes törekvéseknek eredményeként *nagy szakadás látszik* a magyar cserkészetben." A harci erők összefogása szükséges. A nemzetvédelmi és a krisztusi cserkészet fogalmát nem szabad egymással szembeállítani. Senki ne sajátítsa ki magának az egyiket vagy a másikat. „Akinek Farkas Ferenc nem elég krisztusi, akinek Faragó Ede nem elég nemzetvédő, annak nincs fogalma ezeknek a szavaknak a jelentéséről."

Az ellentét nem elvi: módszerbeli és személyi. Tisztázni kell az értékek hierarchiáját, amelynek élén isten és a haza áll. A megalakult pedagógiai bizottság „ennek a munkának irányítását, ellenőrzését" végzi. A szembenálló felek béküljenek ki, állítsák helyre, erősítsék a mozgalom belső fegyelmét. A szabad kritika, az őrs erősítése nagy segítség lehet a mozgalom megvédésében, továbbfejlesztésében.

Sík Sándor hű maradt egységfenntartó, összebékítő alapelvéhez. Úgy vélte – s ebben Teleki Pál reményeiben osztozott –, szolgálhat két urat a mozgalom, lényegének sérelme nélkül. A fiút látta, a fiúban reménykedett, azokban, akikben – vallotta bizakodóan – soha nem csalódtak, akik miatt soha sehol kudarcot nem vallottak. Az országos elnök is reménykedő hangon zárta a díszközgyűlést. „Az új negyedszázad – mondta *Papp Antal* –, amelynek küszöbén vagyunk most, talán nyugodtabb atmoszférában és a köz kívánságainak legmegfelelőbb elindulással fog most munkához. De jöjjön akármilyen gárda, a *kellő őszinteség és harmónia hiányában az sem fog olyan tempóban haladni, mint a magyar nemzetnek kellene.*"

Sík Sándor beszéde ezúttal is nagy hatást gyakorolt, nemcsak a közgyűlésen jelen lévőkre, de a mozgalom távol lévő vezetőire is. A nagy érdeklődésre való tekintettel másolatokat terjesztettek, s a Vezetők Lapja – a szövetség nem kis bosszúságára – a beszéd felét (?) le is közölte Csináljuk jobban címmel. Lehetőségben nem volt hiány. Gondoskodott erről a nemzetközi politika, amely megérlelte az uralkodó körök első revíziós sikerét, a nyilasmozgalom és az új honvédelmi

törvényt elfogadtató legfelső katonai vezetés. A szövetséget, bár egyre hangoztatta az egység, az összefogás szükségességét, belső széthúzása egyre kevésbé tette alkalmassá arra, hogy a mozgalom valódi érdekeit sikeresen képviselje. Fokozódott a gyengeség tudata, a vezetők, jórészt egyéni kezdeményezésként, olyan erőtényezőket kerestek, amelyekhez kapcsolódva növelni lehetne a cserkészet fennmaradásának esélyeit.

Teleki erejét és lehetőségeit túlbecsülték, véleményét kinyilatkoztatásként fogadták, s ezért más megoldásokat könnyedén mellőztek. *Major Dezső* írta Zelenka Ferencnek: „Sajnos nem ő a főcserkész. Ha ő volna, azt hiszem, egészen másként állnánk." A „nemzetvédelmi" irányvonal kialakuló túlsúlya miatt már 1937-ben megkezdődött a kiábrándult, elfáradt, a baden-powelli cserkészethez ragaszkodó, jórészt idős vezetők kilépése, kiszorítása. Mindenki tudta, hogy 1936/37-től kezdve a kilépésnek demonstratív jelentősége is van. Ezen nem tudtak segíteni azok a kényszeredett lépések sem, amelyeket az országos elnök tett a felső vezetés „demokratizmusának" fokozása érdekében. 1938 márciusában pl. magához kérette a társelnököket és a tisztteletbeli társelnököket, hogy a „cserkészet általános vezetése tekintetében egy pár aktuális kérdésre vonatkozólag" kikérje véleményüket. Meghívólevélben jelezte a megbeszélés hivatalos formáktól eltérő jellegét és azt, hogy ilyeneket „esetleg" a jövőben is összehív. Volt olyan érintett, aki a meghívó olvasásakor nem akart hinni a szemének!

Bár 1938 óta már 50 év telt el, mégis lesznek olyanok olvasóink közül, akik – mint Zsemberi Béla társelnök – nem akarnak hinni a szemüknek a következő sorok olvasása közben. Miről kell beszélnünk? A Szálasi vezette mozgalom és a legfelső cserkészvezetés kapcsolatáról.

Az 1938. március 27-től 1939. február 23-ig a Nemzeti Szocialista Magyar Párt – Hungarista Mozgalom nevet viselő, és a Szálasi–Hubay–Széchenyi trió által irányított szélsőjobboldali politikai csoportosulás meglepően élénk és sikeres munkát végzett. A német nemzetiségűek lakta vidékeken dolgozó csapatoktól, a protestáns és katolikus iskolák felügyelőitől sűrűn érkező jelentések, a prímás részére készített összefoglalások mind erről tanúskodnak. „Ezelőtt egy évvel – írták a Sopron környéki nyilas szervezkedésről – minden paraszt ember Eckhardtot tartotta a jövő emberének s az ő politikájának volt követője, ma pedig az egész környék Szálasi felől érdeklődik, nemzetiszocialistának vallja magát... Nem kis mértékben terjesztik a nemzetiszocialista eszmét a Budapesten tanuló egyetemi hallgatók, az innen elszármazott fiatal papok, sőt a felsőbb osztályos gimnazisták is... Jellemző, hogy az ‚Egy rabbi, két rabbi, megdöglött a főrabbi! Kitartás! Éljen Szálasi!' kezdetű nótát minden vendéglőben énekli a fiatalság a csendőrség jelenlétében, sőt négy-öt éves gyerekek is megtanulták és éneklik az utcán anélkül, hogy a hatóság megakadályozná őket ebben."

A cserkésztisztikar zöme nem volt képes értelmezni e jelenséget, politikai tájékozatlansága folytán, de volt, aki helyeselte. A parancsnokok hivatalos állásfoglalást kértek a szövetségtől. Cserkészeik beléphetnek-e Szálasiék pártjába vagy sem? A szövetségi vezetés nem adott egyértelmű választ. Magasabb intésre várt. Ám a felső körök is – világiak és egyháziak egyaránt – elsősorban tájékozódtak s eközben mérlegelték a teendőket, készítették elő a szükséges és lehetsé-

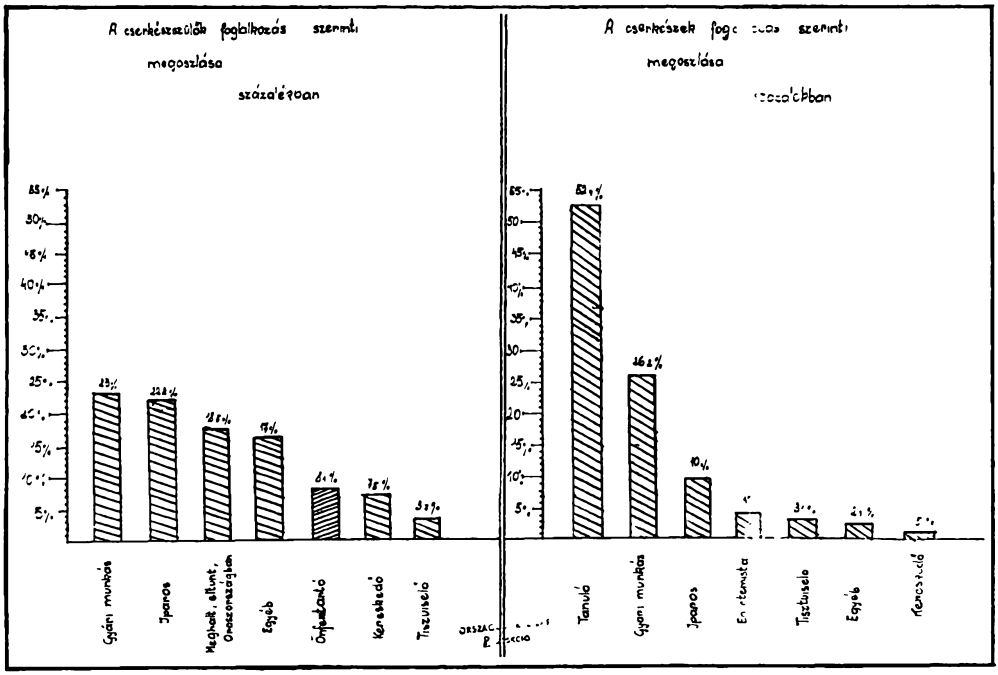

A grafikonok is azt sugalmazzák, hogy a mozgalom gondot fordított a munkásfiatalok megnyerésére

ges intézkedéseket, akciókat. Szálasiék nekibuzdulása azért is különös figyelmet érdemelt, mert egybeesett a magyar revíziós vágyak mielőbbi beteljesülésének reményével, és a német–magyar kapcsolatok ellentmondásos alakulásával. Az uralkodó körök kénytelenek voltak számolni a „hungaristák" esetleges hatalomra kerülésével is.

A *Virradat* „Tisztítsák meg a zsidóktól és a liberális vezetéstől a cserkészetet!" című írása jelezte a párt elégedetlenségét a cserkészettel szemben. A lap megállapította, hogy „fejlődtek" ugyan, de a „Szövetség Papp Antal ny. államtitkár liberális irányítása mellett a mai időkben nem tudott megfelelő mértékben hozzáfejlődni... azokhoz az eszmékhez, melyek a nemzeti érdekek új szolgálatát kívánják meg... A cserkészcsapatok parancsnokai ma már mindezt látják. Rájuk hárul a feladat, hogy a Szövetség vezetőjének sürgős felcserélésével kényszerítsék ki a mozgalom megfelelő reformját." Az össztűz tehát, 1938 tavaszán Papp Antal ellen irányult, mesterségesen igyekeztek éket verni a mozgalom csapatvezetői rétege és az országos elnök közé. Egyes vezetők és kisebb csoportosulások törekvéseit általánosítva azt a látszatot keltették, mintha a mozgalom nemzeti szolgálatba állításának más akadálya nem is lenne, csak az élemedett korú országos elnök. Támadásukkal kényszeríteni akarták a politikai jobboldal és a náci Németország melletti nyílt színvallásra, a mozgalmon belüli „ellenséges elemek" eltávolítására, egyszóval olyan lépések megtételére, amelyek egy, a nyilasok szemében is szalonképes mozgalommá alakították volna át a cserkészetet, olyanná, amelyet – ha átmenetileg is – különösebb nehézség nélkül be lehet illeszteni a hatalomra jutott párt „totalitásra" törekvő ifjúsági szerve-

zetébe. Rövidesen, a nácikhoz hasonlóan Teleki Pált is célba veszik, s a cserkészet támadásán keresztül a politikust és politikáját igyekeznek lejáratni.

Az Andrássy út 60-ban

Szálasiék májusban megalakították a „Nemzeti Szocialista Főcsoportot", amely foglalkozni kívánt – többek között – a magyar ifjúság valláserkölcsi, politikai és katonai nevelésével. Ennek veszélyeire a HM is figyelmeztette a VKM-ot, s Teleki azonnal intézkedett. A IX. ü. o. 110,200/1938. sz. szig. biz. rendelete „mindennemű" politikai szervezkedéssel szembeni fellépésre szólította fel a tanügyi hatóságokat és az iskolák vezetőit. Ennek alapján gyorsított fegyelmi eljárást kellett indítani mind a szélsőjobb, mind a szélsőbal fiatal tagjai ellen. Teleki a csehszlovák válság kibontakozására összpontosította figyelmét, de nem hanyagolta el a vele összefüggő, a revízió esetleges sikerét kedvezőtlenül befolyásoló belpolitikai jelenségeket sem, akár a tárcájához tartozó kérdésekről volt szó, akár a vajúdó cserkészetről. „Epizódunkat" ezekbe a nagyobb összefüggésekbe helyezve mondjuk el, próbáljuk értelmezni. Mi is történt voltaképpen?

Major Dezső 1938 májusában (?), egy vidéki plébános útján – aki tagja volt Szálasiék pártjának (?) – találkozót kért a párt megbízottjával. A nyilas vezetés Sármay Károly belügyminisztériumi díjnokot bízta meg – aki Szálasiék ifjúsági szervezetét vezette s egyben a 26-os cserkészcsapat rajparancsnoka is volt – tájékozódással. Májusban létre is jött a találkozó, ahol – *Sármay* kijelentése szerint – *Major* a következőket mondotta: „A cserkészet nem nemzetközi és már tulajdonképpen megcsinálta a ghettót az új alapszabályokkal, és hogy a 4. cserkésztörvénynek csak bővebb magyarázatára volna szükség, és tehát (sic!) a cserkészet a párttal egy irányban halad. Az ‚Összetartás' című lapban dr. Papp Antal elnök ellen hangoztatott vádakra azt mondotta, hogy azok alaptalanok, hiszen neki megvan a német Sasrendje, ami liberális voltát kizárja. Ha kell és a párt kívánja, Papp elnök úr az Összetartásban hajlandó nyilatkozni is, mégpedig a következő irányban: megcsinálta a ghettót, a zsidókat teljesen csak akkor zárná ki a cserkészetből, ha a párt már átvette az államhatalmat. Ezt Major úgy tüntette fel – vallotta Sármay –, mint Papp Antalnak a közlését..." Sármay ennek alapján úgy gondolta, hogy az országos elnök áll Major kezdeményezése mögött, de újabb találkozásaik alkalmával kiderült, hogy nem ő, hanem Teleki Pál. Vallomásáról készült jegyzőkönyv szerint ez újabb felismerés így történt: „Június vége felé... Majorral ismét találkoztam... Ekkor Major közölte velem, hogy tárgyalásaink megállapításait – mivel Papp elnök úr külföldön tartózkodik – jelentette Teleki kegyelmes úrnak... Teleki azt üzeni nekem – mondotta Major –, hogy rendelkezésére áll Szálasinak bármely időben, Szálasi keresse vele a kapcsolatot, mert bár a 18 éven aluliakat a pártba belépni nem engedi, kíváncsi Szálasi elveire és véleményére a 18 éven aluliak nevelésével kapcsolatban. A 18 éven felüliekkel, nevezetesen a Fiatal Magyarsággal hajlandó a pártot erősíteni, az rendelkezésre áll, vagyis azok beléphetnek a pártba. Mindezt Major úgy közölte velem, mint Teleki üzenetét, melyet én közvetítsek." Ezek után találkozott Major Dezső Málnási Ödön „főszéktartóval", a mozgalom fő ideológusával az Andrássy u. 60-ban, ahol „jó

félóráig" tárgyaltak. Ennek tartalmáról Málnási tájékoztatta Sármayt. Ezek szerint „Major megismételte előtte... hogy Teleki nevében tárgyal és ‚szállítja' a Teleki és Szálasi közötti találkozót." Sármay megbeszéléseiről – menet közben – tájékoztatta Kolozsváry Bélát és Balla Dezsőt. A Teleki–Szálasi találkozó létrejöttét – állították egybehangzóan a kihallgatottak – a „vezér" letartóztatása akadályozta meg.

Az ügy rendkívül kényes volta miatt a szövetség kivizsgálást rendelt el. Ennek során meghallgatták Sármay Károlyt, Balla Dezsőt és Kolozsváry Bélát. A három vallomás nem hagy kétséget afelől, hogy Major Dezső valóban kezdeményezett kapcsolatfelvételt a párt és a szövetség között, s ebben Sármay volt a közvetítő. A kapcsolat létre is jött, ott a vezetők találkozása is szóba került.

A forrásokból nem derül ki:

1. Papp Antal bízta-e meg Majort a kapcsolatfelvétel kezdeményezésével, vagy csak az utóbbi előlegezte ezt meg?
2. Amennyiben tőle indult ki a kezdeményezés, Papp Antal tájékoztatta-e előzőleg Teleki Pált, s ha igen, mit szólt elgondolásához a miniszter.
3. Papp Antal távollétében valóban beszámolt-e a tárgyalásairól Major Dezső Teleki Pálnak, és ő mivel bízta meg Majort?
4. Amennyiben adott Teleki instrukciókat Majornak, azok mennyiben tértek el Papp Antal, ill. Major Dezső elképzeléseitől?
5. Ez a lépés összefüggésben volt-e Major korábbi tervezgetéseivel, Kolozsváry külügyi lépéseivel és HÖK-munkájával, valamint azzal a nagyszabású tervvel és titkos belső szervezőmunkával, amely a mozgalom nyilas kisajátítását készítette elő.

Kolozsváry Béla az akciót Major egyéni kezdeményezésének tartotta, és mindent megtett, hogy súlyosan kompromittálja, sőt a mozgalomból végérvényesen eltávolíttassa. Indulataira, céljára világít rá az a levél, amelyet az üggyel kapcsolatban írt Papp Antalnak. „Meg kell állapítanom azt is, hogy az első perctől kezdve, mikor dr. Major tárgyalásainak nyomára jöttem, meg voltam győződve arról, hogy dr. Major nem bírja tárgyalásaihoz a Teleki kegyelmes Úr felhatalmazását. Én régóta figyelem dr. Major szereplését a cserkészetben, hosszú idő óta sokunknak az a meggyőződésünk, hogy ő kétszínű és rosszhiszemű ember, kinek igen nagy része van abban, hogy a cserkészetünkben hosszú évek óta az állandó, egybehangolt építőmunka helyett személyi kérdések vannak és emberek szemben állnak egymással. Cserkészéletem egyik céljává lett, hogy ezt be is bizonyítsam, mert dr. Major oly ügyesen vezette a maga kis játékainak fonalát, hogy megdönthetetlen erejű bizonyítékot régen kialakult meggyőződésünkre sohasem tudtunk szerezni. Így jött néhány hete a már ismert és jegyzőkönyvekbe foglalt eset első szála, s mert a korai közlés miatt már nagyon sokszor kicsúszott a kezem közül dr. Major Dezső, most elhatároztam, hogy döntő erejű bizonyítékokat fogok szerezni, s akkor kihallgatást kérek Teleki kegyelmes Úrtól és feltárom előtte, hogy mennyire nem méltó sem bizalmára, sem a cserkészetben elfoglalt helyére ez az ember... Akkor akartam jelenteni a Kegyelmes Úrnak összes adataimat, mikor ki lett volna tűzve a Teleki és Szálasi találkozója... Nagyon természetes, bármi is legyen az ügy engem érintő folytatása, maga az a tény, hogy sikerült így is bizonyítanom, hogy dr. Major Dezsőnek nincs helye jellembeli okokból kifo-

lyólag még a cserkészet adminisztratív karában sem, megért és megér minden kellemetlenséget."
Sajnos nincs birtokunkban a Major Dezső meghallgatásáról felvett jegyzőkönyv, még abban sem vagyunk biztosak, hogy ilyen készült-e egyáltalán. Nem ismerjük sem Papp Antal, sem Teleki Pál szerepét. Így csak a mozgalom további történetéből, a szereplők eddigi s ezutáni működéséből lehet óvatos következtetéseket levonnunk. Tudjuk, hogy Teleki Pál érdeklődött Szálasi Ferenc egyénisége, elképzelései iránt, s a találkozás létre is jött közöttük. Major Dezsőt nem távolították el a mozgalomból, s tudomásunk szerint a nyilasokkal nem került többé kapcsolatba. Kolozsváry Béla tagja volt Szálasi pártjának, és onnan Sármayval együtt csak a közhivatalnokokra vonatkozó rendelet miatt lépett ki. Lényegi kapcsolatai továbbra is megmaradtak, amiket 1944. október 16-a után fel is használt, Papp Antal pedig Teleki Pál politikai elgondolásai szerint vezette a cserkészetet, s ebben békésen megfért a Sasrend éppúgy, mint a brit konzervatívokkal és más Hitler-ellenes nyugati csoportokkal ápolt kapcsolat. – Maga a meghallgatásokat követő elnöki döntés is ennek a politikának a jegyében fogant.
Az országos elnök 1938. július 22-ével „szabadságolta" mind Major Dezsőt, mind Kolozsváry Bélát. Kolozsváryt mélységesen felháborította az „egyenlő elbánás", tiltakozott ellene és nyomást próbált Papp Antalra gyakorolni. Szeptember 20-án kelt levelére a szövetség vezetője szóban válaszolt, az iratra pedig rá írta: „Ultimátumokkal dolgozni nem lehet." Az ügy ezzel még nem zárult le. Sármayt a BM elbocsátotta, ő – elkeseredésében – fenyegetődzött. A tudomására jutott tények, vélemények szellőztetése kínosan érintette volna a szövetséget, ezért Papp mindent megtett visszavételéért, ami 1938. november 17-ével meg is történt. A két „renitenst" pedig még augusztus közepén visszahívták „szabadságukról".

Mi várható a „cserkész miniszterelnöktől"?

Eközben a csehszlovák krízis a müncheni egyezménybe torkollt, s október 9-én megkezdődtek Komáromban a csehszlovák–magyar tárgyalások. Megszakadása és az élénkülő politikai mozgás cselekvésre sarkallta a Fiatal Magyarság vezetőit. Plakáthábortú indítottak, és tömegtüntetést szerveztek „minden felforgató törekvéssel szemben". A demonstráció németellenes élét nem leplezték. A kezdeményezést, a fiatalok egységes fellépését Teleki Pál megelégedéssel szemlélte. Nem így a nyilasok s Mecsér András. Egyik „közérdekű levelükben" ezt olvashatjuk: „(Egyesek) nem átallották elterjeszteni, hogy Németország akadályozza meg a Felvidék visszacsatolását. Így legutóbb pl. a cserkészszövetség vezetői tartottak olyan szellemű oktatást a fiatal cserkészeknek..." A szövetség így mentegetődzött: „A bécsi döntést követő tüntetésekben cserkészcsapatok hazafias módon kivették részüket. Ezek a megnyilvánulások részben spontán történtek, részben megfelelő kisebb szervezetek – Bp.-en pl. a cserkészkerület – szervezték meg. A rádióhírre én is spontán elmentem az olasz követség elé, ahol a tömegben néhány cserkészcsapat is volt. Viselkedésük teljesen kifogástalan, cserkésszerű volt. – Ami a kivezényelt cserkész vezetőknek németellenes utasítását illeti, először nagyot nevettem

magamban, és akit megkérdeztem, szintén mosolygott a dolgon, olyan valószínűtlennek látszott, hogy ilyesmi megtörténhessék... (Az országos elnök, amikor jelentette neki) első percben ő is mosolygott (majd vizsgálatot akart indítani!)... Erre és talán egyéb hasonló rémhírterjesztésre, mert ez illik talán legjobban rá, hivatkozom arra, hogy országos elnökünknek közismertek 10 évre visszanyúló kapcsolatai a mai német rezsimmel és a német ifjúsági mozgalommal." (Baldur von Schirach legutóbb is nála teázott.) Ebben az évben kapta meg a Sasrend I. osztályát, „amelyet Magyarországon rajta kívül más nem is kapott meg, vagy ha igen, legfeljebb egy-két ember". Lám – és ezt a levelet író *Éry Emil* is jól tudta – mire nem jók a kitüntetések! A jobboldal piszkálódásait ellensúlyozta a komáromi ünnepélyes bevonulás és a mozgalom kitüntetett szerepeltetése az Eucharisztikus Kongresszus ünnepségein. *Teleki Pál*nak ismét alkalma nyílt arra, hogy politikai alapelveinek egyik legfontosabbikára irányítsa cserkészeinek figyelmét. „Nekem kedvem volna itt Budapesten – máshol sem ártana – egy plakátot kiragasztani. Négy szó az egész, de ez megérdemelné (a nyomdafestéket?): Lassan járj, tovább érsz. Ez is a cserkészéletformához tartozik..."

Hányféleképpen értelmezhették ezt a mozgalomban 1938 őszén, akkor, amikor az új honvédelmi törvény még csak készült, de a cserkészetnek állandóan a jövőjét kellett félteni!? Az V. ker. elnöke pl. így: „A cserkészetre változás vár, s ezért nem kezdhetünk újításokat addig, amíg a változások mibenlétét meg nem ismerjük. Addig is végezzük az aktuális munkákat. A változások után már jobban ki fog domborodni, hogy a cserkészet pedagógiai mozgalom, reméli, hogy hatása ennek abban is látszani fog, hogy a cserkészek száma csökken, viszont a minőség javul."

1939 meghozta a II. tc-et, amely a cserkészetre nézve csak a semminél jelentett többet. Ezzel szemben Teleki miniszterelnöki kinevezése tovább növelte a vele kapcsolatos reményeket, holott ő csak egyik lényeges pillére volt a mozgalom épületének. 1939 tavaszán a figyelem itthon és külföldön egyaránt felé (várható politikája felé) irányult s így közvetve a cserkészetre is. „Mélységes tisztelettel és elszánt segítőkészséggel köszöntjük Teleki Pált – hódolt előtte a *Fiatal Magyarság* –, akiben a cserkészférfi eszmevilága most már nem közvetve, hanem közvetlenül, legméltóbb képviselőjében – kívánjuk, hogy immár véglegesen – kormányképessé vált."

És Teleki valóban meg is ragadott minden alkalmat, hogy hűségét a mozgalomhoz, nemzetnevelési, -fejlesztési elveihez minden rendelkezésére álló eszközzel kifejezésre juttassa, dacolva a fejcsóválókkal és a gúnyolódókkal. Kormányelnöki rádiószózatában pl. kijelentette: „Amiről cserkészférfiakkal tábortüzeknél elbeszélgettünk, azt akarom megvalósítani. Ez a ragyogó cél pedig a nemzetnevelés. Minden más probléma megoldásánál fontosabb." Ezt viszont csak a mindennapi feladatokkal való viaskodáson keresztül kísérelhette meg, bízva a cserkészet segítségében is. Ám a cserkészet maga is nehéz időket élt, mindenhonnan támogatást várt, elsősorban a miniszterelnök-cserkésztiszttől, Teleki Páltól. Őt azonban lefoglalták az államvezetés teendői, a cserkészetnek csak a legfőbb kérdéseivel tudott foglalkozni, ritkán, és közvetlenül a szövetség képviselői útján. Lehetőségeinek növekedésével párhuzamosan elvékonyodtak

a mozgalomhoz fűződő kapcsolatának szálai. Mindez szükségszerű volt, éppúgy, mint a mozgalom válságának tovább mélyülése. Egységes szövetségi politikáról, magatartásról már régen nem lehet beszélni. Személyek és csoportosulások ráncigálják ide-oda a mozgalom szekerét, az egység fennmaradása „csodának" is elkönyvelhető.

A „nemzetvédelmiek" önkényeskedései szaporodtak. Ezek természetére világít rá Kolozsváry Béla és Koszter atya összetűzése. Az eset lényegét *Koszter* levele így foglalta össze: „Az hiszem – írta Kolozsvárynak –, nagyon szerencsétlenül intézte el a tiszti táborok sorában a papi theológus táborok ügyét. Öt éve vezetem ezeket a kiképzőtáborokat a CsSz elnökének megbízásából, a katolikus püspöki kar jóváhagyásával. Ebből a megbízatásomból engem nem lehet felmenteni: ha nem feleltem meg, akkor lehet fegyelmi úton eltávolítani: de szó nélkül félreállítani nem lett volna szabad... Ha Ön úgy látja, hogy vén ökör vagyok, akkor cserkészmódra eljön hozzám, megmondja szép kíméletesen, hogy ‚Uram, ön egy vén ökör, menjen és engedje az ifjúságot érvényesülni!'... Szembenézést, nyílt szót vártam és várok, mert cserkészetünk addig él, amíg szembenézünk és férfiasan nyíltak vagyunk..." Ezekben az időkben mindenre lehetett számítani, csak erre a nyílt szembenézésre nem. Azok, akik a cserkészetben változatlanul a fiúk mozgalmát, pedagógiai mozgalmat láttak, a következőket írták Teleki Pálnak: „(Cserkész szeretettel követtem példáját) de nem akartam belevegyülni abba az állandó harcba, amelyet távolról nézve oly sokszor oly méltatlannak találtam a cserkészet gyönyörű eszméihez – inkább a magam csapatával foglalkoztam." Sokan választották ezt az utat, amely a fiúk nevelése, társadalmi-politikai kérdésekben való eligazítása terén többnyire értékesnek, hasznosnak bizonyult. Megoldás volt, de a mozgalom egésze nem követhette. A szervezet alkatrészeinek egymásba kapcsolódva lehetett és kellett működni: sem a „törzs", sem a „fej" nem önállósulhatott teljesen, minden vonatkozásban. Az egymástól való távolodás szembetűnő és gyorsuló folyamat, de szakadás ezidáig sohasem következett be. Ezt a tendenciát más, cserkészpolitikai szervezkedések keresztezték. Ebben a nyilasoknak és a növekvő német befolyásnak egyaránt szerepe volt.

A hazai szélsőjobb „vezérének" kiszabadításáért küzdött ezekben a hónapokban. Egyik látványos akciójukat a mozgalom március 15-i operaházi díszelőadását felhasználva akarták végrehajtani. Az ünnepélyt 1936 óta rendszeresen megtartotta a szövetség, s azon személyesen is részt vett Horthy Miklós kormányzó, a cserkészet fővédnöke. Most is nagy volt a sürgés-forgás, a szereplők már hónapok óta készülődtek az eseményre.

Minden a szokott rendben történt, vagy mégsem...? De erről szóljon az egyik főrendező, *Kosch Béla:* „Nekünk (feleségemnek meg nekem, aki az ünnepély egyik fő szervezője voltam) csak a földszinten jutott hely. A kis srác (cserkész) elmondta a köszöntőt (nagyon édes, aranyos gyerek volt, nem is tudom már, hol szedtük fel), amikor az egyik második emeleti páholyból egy stentori hang elkiáltja magát: „Szabadságot Szálasinak". Borzasztó bántó volt ez a belekiabálás. Borzasztóan megdöbbentem én is. Hallottam, hogy a második emeleti páholyból jött a hang, rohantam, mint az őrült, fölfelé. Nem tudom még, hogy mit fogok csinálni... Előttem meglepően fürgén szaladt valaki. Előttem belépett abba

a páholyba, ahol a kiabáló 5 vagy 6 fiatalember volt. Benyitott az ajtón, határozottan belépett (láttam, hogy katonaruha van rajta, de hogy milyen és ki viseli, azt nem), megfogja a legjobban kiabáló fiút, adott neki két nagy pofont, az térdre esett és csak azt ismételgette: Kegyelem, kegyelem. Akkor láttam, hogy a kormányzó... Odaszólt a rendőröknek: vigyék el őket." Mások szerint a rendező cserkészek és a detektívek távolították el a tüntető nyilasokat, Horthy azért hagyta el páholyát, hogy „szembenézzen" a rendbontókkal. Visszatérése után „percekig meleg, mondhatnám tomboló" tüntetéssel köszöntötték Őfőméltóságát – írta Papp Antal egy vezetőnek. Az országos elnök, Horthy távozásakor bocsánatot kért az incidens miatt. „Erre ő szinte csodálkozva kérdezte: Miért, ezért? Hisz maguk erről nem tehetnek."

Az esetnek cserkészkörökben is nagy visszhangja volt, nyilván sokféleképpen magyarázták. Ez lehet az oka, hogy Papp Antal személyesen írt levelet több kerületi vezetőnek, amelyben az általunk is idézett hivatalos változatot adta elő, hozzátéve: „Ez a tényállás. Ha netán más hírekről hallasz, úgy nyugtasd meg az érdeklődőket, hogy a cserkészet az esetből tisztán és sértetlenül került ki." A kellemetlen esemény hatására merült fel ismét egy központi cserkészrendőrség szervezésének gondolata.

Amíg egyesek a rendfenntartás megoldásán töprengtek, mások a cserkészet jelenéről és várható jövőjéről írtak cikkeket, a cserkészpolitika mélyvizeiben csöndes-szívós előkészületek folytak. Néhány sokat sejtető, de nem elég világosan beszélő adatból arra lehet következtetni, hogy 1939 őszén–telén, a cserkészet felső vezetésén belüli csoportosulások két fő feladat megoldására, ill. a megoldás előkészítésére összpontosították erőiket. Az első csoport vezérkarát a Vezetőtiszti Testület alkotta, akik Farkas Ferencben látták tervük megvalósításának legfőbb támaszát, de lépéseikről tájékoztatták Teleki Pált is. „Valamennyien egyetértünk abban – írta *Balásfalvi* Farkas Ferencnek –, hogy ha most nem hajtunk végre bizonyos belső átalakítást csendben, de kérlelhetetlenül, akkor lassan, majd mind mind gyorsabban a kihaláshoz jut a cserkészetünk... Csak egyedül Feri bátyámon keresztül bízom, hogy sikerüljön ez. – Ki szeretném hangsúlyozni, hogy a legnagyobb csendben és nyugalommal szeretném, ha meg lehetne valósítani tervünket, mert ha ebből port talál felverni bárki, az csak bajt csinálhat, akkor pedig a vidéki már eddig sikeresen kiépített összekötő szálaink fognak elszakadni. Merem remélni, hogy mindaz, amit most kisütöttünk, sikerre is vezethet. A VTT minden tagja a legmelegebben egyet ért..."

A szervezkedők cserkészpályafutásának ismeretében arra lehet gondolni, hogy olyan belső átalakulást készítettek elő, amelynek eredményeként a cserkészet mint a „nemzeti öncélúság" eszköze biztosította volna viszonylagos önállóságát az egységes ifjúsági szervezeten belül. Nem tudjuk viszont azt, hogy miért kellett mindezt Farkas „mögött" előkészíteni, s csak most, 1939. október 16-án kérni támogatását? Ha előkészületeik egybeestek Farkas és Teleki elgondolásaival, kiknek az ellenállásától tartottak? Telekivel, Farkassal, Papp Antallal és az egész VTT-vel szemben nem számíthatott volna sikerre a B. P.-tábor. Vagy talán az esetleges szakadástól féltek, vagy a meghasonlás okozta gyengüléstől, amely a cserkészet megszüntetését kívánók malmára hajtotta volna a vizet? Nem

tudni, mint ahogy azt sem, hogy a VTT szervezkedése összefüggött-e azokkal a hosszan tartó tárgyalásokkal, amelyeknek a középpontjában az ifjúsági államtitkárság kérdése állt.

Teleki Pált kezdetektől fogva főcserkésznek szerette volna tudni a mozgalom vezetése, ezekben a rendkívüli időkben különösen szükség lett volna tekintélyére, befolyására. Úgy látszik, a honvédelmi törvény végrehajtási utasításának előkészületei során ismét szóba került ez, vagy talán az egész ifjúság élére kívánták volna állítani Horthyék? Tény az, hogy *Teleki* tőle szokatlan részletességgel leírta azokat a feltételeket, amelyek állami szavatolása mellett hajlandó elvállalni a főcserkészi tisztet. Ebből félreérthetetlenül kiderül, hogy célja egy meglepően széles körű jog- és hatáskör biztosítása volt, az eddigi főcserkészét messze fölülmúló. Pro memoriájának bevezetőjében írta: „A főcserkészség lehet egy díszes állás a cserkészet élén, a legfőbb védnöknek képviselete, vagy pedig lehet egy funkció, feladat arra, hogy egy intézmény felett, amelyet államfő, állam és társadalom nemzeti értéknek tartanak, őrködjék, azt irányítsa és felügyelje. Ha az első eset áll fenn, úgy nincs a dologhoz semmi megjegyzésem. Különösebb szükség ilyen főcserkészre nincsen, legfeljebb, hogy az állás megszűnésében a cserkészet megbecsülésében való változást, kisebbedést ne lásson a társadalom és a külföld. Más az eset a második helyzetben... Az ilyen főcserkész kinevezésének azonban csak úgy van értelmes értéke, egyáltalán csak akkor lehet, ha 1. az erre hivatott vezető tényezők felismerik a cserkészet lényegét és valódi értékét és azt el is ismerik. Ha felismerik és elismerik azt, hogy az cserkészet egyetemes nevelő tényező..."

Rábukkantunk viszont egy olyan tervezetre, amely az egységes magyar ifjúsági mozgalom kiépítését vázolja, s ami tartalmánál, stílusánál fogva a cserkészetben dolgozó, vagy a cserkészetet nagyon alaposan ismerő nyilas párttagtól (volt vagy leendő párttagtól) származhat. Ez a tervezet – részletes ismertetése, remélem, az olvasóban is rokon gondolatokat támaszt – arra ösztönöz, hogy – bár meggyőző bizonyítékunk nincs – kapcsolatot tételezzünk fel a mozgalmon belüli szervezkedések és a tervezet készítői, ill. leendő haszonélvezői között. Íme a terv lényege.

A „totális" berendezkedésű állam 10-től 18–20 éves korig egységes szervezetbe tömörítené az ifjúságot. A tömegből „önkéntes jelentkezéssel kiválnék egy olyan ifjúsági mozgalom, mely a fentieken kívül (világnézeti nevelés, katonai előképzés, lányoknál a női hivatásra való előképzés) még többre vállalkoznék". Ezt a csoportot kellene a mozgalom zömévé fejleszteni. A szervezés elvi alapjai jórészt a cserkészetben alkalmazottak. – Hogyan történne az átalakulás? Ez a „mai államrendszernek totális államrendszerré" való átalakulása pillanatában történne meg. „Menete – olvasható a tervezetben – a következő: 1. A beszervezett vezetők kétnapos összevonása. 2. A harmadik napon a munka megindítása a már kiépített keretek között. 3. A hetedik napon imponáló létszámú felvonulás, szemle. A zsidókat és a „félzsidókat" leszámítva, a kb. 700 000 fiatalt őrsökbe, majd a hadsereg szervezeti egységeinek megfelelő alakulatokba szerveznék. Egy hadsereg – kb. 75–80 000 fő – az adott vegyesdandár területén alakulna meg. A felső vezetés hivatásosokból állna. Vezető kellene: 68 787 fő. Ebből 847 lenne „profi". A mozgalom összlétszámát három év alatt 560 000 főre kívánták fej-

leszteni. A kiadások fedezésére 12 millió pengő szükséges, de ebben az összegben nincs benne a mozgalom tagjainak és támogatóinak hozzájárulása. És most jön a tervezet leginkább figyelemreméltó része, amely a szervezési előkészületeket vázolja. A szervezet kereteinek kiépítése már most égetően sürgős. Erre a mai cserkészmozgalom kínálkozik legalkalmasabbnak. Területi megoszlása nagy megközelítésben egyezik a vegyesdandárok területével, ezeknek élén mint kerületi vezetőtisztek *már ma is többnyire olyan emberek állnak,* akiknek a munkájáért 100%-os felelősséget lehet vállalni. Az előkészületek munkái tehát a következőkből tevődnek össze: 1. Propaganda, a már ma is működő cserkészvezetők körében. 2. A HÖK kereteinek kibővítése. (Ez képezné az első megindulás alapját, szervezetét, lásd mellékletben.) 3. A szervezkedésre alkalmas vezetők kiválasztása és kiképzése. (A pünkösdi és nyári cserkészvezetői táborokban.) 4. Magyar ifjúság egységes kiképzési programjának előkészítése. (Alapja máris készen van.) 5. A cserkészegyenruha mielőbbi átalakítása, az egyetemes ifjúsági mozgalomnak is egyenruhája maradhat. (Esetleg kisebb változásokkal.) 6. Az NSzMP–HM szervezetébe tartozó, de nem cserkész ifjúság (18 év alatt) azonnali kézbevétele. 7. Az egyes vegyesdandár területeknek megfelelő kerületi egységek élére munkánk szempontjából teljesen megbízható, szervező vezetőknek s azok törzsének azonnali munkába állítása. (Az átállás munkája már ezeknek közvetlen irányítása mellett folyna.)

Ennek a – nyilasok átállási terveitől eltérően – világosan és céltudatosan megszerkesztett javaslatnak nem ismerjük sem a szerzőjét, sem kidolgozásának időpontját. Készítője a hadsereg és a cserkészet dolgaiban egyaránt járatos személy lehetett. Lejegyzése minden bizonnyal a Teleki Pál halála előtti időre tehető. Erre enged következtetni pl. a HÖK kibővítésére vonatkozó pont.

Tény az, hogy 1936, de különösen 1938 óta felerősödtek azok a mozgalmon belüli, többnyire titkolt cserkészpolitikai törekvések, amelyek további jelentős változtatásokkal kívánták biztosítani a cserkészet jövőjét. Ezek a mozgalom korabeli értékére és a fenyegető veszély jellegére, politikai mibenlétére egyaránt utaltak. 1939 januárjában sem vallott pontos tájékozottságra az a helyzetmegítélés, amely szerint a „magyar cserkészet is bizonyos fokig átszervezés előtt áll és vezetőszemélyzetében is kétségtelenül változások lesznek". A szeptember 1-jén kitört világháború tovább bonyolította – főleg külpolitikai szempontból – és súlyosbította – a nemzeti egység követelői alá adva lovat – a mozgalom helyzetét. Ebből a szempontból sok igazság volt *Papp Antal* megállapításában: „De hálát adunk az Istennek, hogy ma Ő van (ti. Teleki Pál – G. F.) azon a poszton, mert a mai viszonyok között más vezetés mellett már régen nyakig benne volnánk a bonyodalmakban."

1940-ben a világ, és benne az ország, majdnem nyakig süllyedt a nagyhatalmi vetélkedés bonyodalmaiba. A magyar külpolitika irányítói, ezek között a miniszterelnök Teleki Pál is olyan játszmába fogott, amelynek végső kimenetele a legjobb esetben is patthelyzetet ígért. A bécsi döntések „sikerei" maguk után vonták a nácik fokozódó nyomását és itthoni híveik (követőik) megújuló kormányellenes támadásait. A Teleki-kormány mozgási lehetősége egyre inkább korlátozódott, maga a miniszterelnök pedig 1941 tavaszára kormányán belül is

elszigetelődött. Mindez rányomta bélyegét a mozgalom belső életére, sorsának alakulására, Teleki cserkészeten belüli szereplésére is. – 1940 első felében változatlanul nagy volt a fejetlenség, széthúzás, torzsalkodás és aggodalom a cserkészpolitika berkeiben. Újabb tervek láttak napvilágot a cserkészet „teljesen nemzeti jellegűvé" formálásáról. Ilyen volt pl. az, amely 7 évig készült (1934 óta!), s megvalósításától várták a magyar ifjúság elvezetését a „collectiv individualizmushoz". Eszerint ugyanis ez biztosítaná a magyarság következő ezeréves fennmaradását. Mások a „kemény és felülről intézett fegyelem ellen" hadakoztak. Ezek egyes vezetők elszigetelt megnyilvánulásai voltak. Nem így az a figyelemre méltó ellentét, amely a szövetségi ellenőrzők és a VTT tagjai között támadt éppen a kialakult helyzet és a legfontosabb teendők megítélésében. A szembenállás lényege a VTT törekvéseinek ismerete alapján is körvonalazható, de eddigi ismereteinket erősíti meg *Hermann János* levelének az a részlete, amit most idézünk: (A közgyűlési jelentés egészén belül) „az ellenőrző jelentésben találtam egyedül olyan szempontot, amely a ma divatos külszínes munkával ellentétben az igazi lelki cserkészetet szolgálja..."

Egy drámai hangulatú közgyűlés

A diagnózis ellenére sorsdöntő lépésre készült a szövetség, decemberben össze akarta hívni a rendkívüli országos közgyűlést, hogy elfogadtassa vele újabb alapszabály-módosító javaslatait. Ez a hír tovább szította az ellenségeskedést. A szembenálló csoportosulások rendezték soraikat, terveket szőttek, taktikát dolgoztak ki céljaik megvalósítása érdekében. Augusztus, szeptember a töprengésekkel, a nyilvános számvetéssel, a létjogosultság tényszerű bizonyításával és a jövő biztató lehetőségeinek körvonalazásával telt el. A cikkek refrénje: vissza kell térni az elitjelleghez! Ennek árát egy augusztus 8-i dátummal küldött VKM-leirat a nemzeti jelleg kidomborításában és a „zsidókérdés" megoldásában jelölte meg. Mint később kiderült, a leiratot egy szövetségi vezető kezdeményezte a minisztériumban, de tudjuk azt is, hogy a kérdés már régóta vajúdott és a leirattal sem dőlt el véglegesen. Ugyanakkor nem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy a „zsidókérdés" megoldásának sürgetése nem az idézett VKM-iratban tűnik fel először. A már említett május 22-i OIB-ülésen ugyancsak *Deményi (Kleinelsel) Miklós,* a „honvédcserkészet" másik irányítója szájából hangzottak el a következő mondatok: „A mozgalom keresztény és magyar. Fel kell vetni és megoldani a zsidókérdést." Javaslatát nem csak a maga nevében terjesztette elő. Időközben Szálasi kiszabadult a börtönből, s a miniszterelnök fogadta őt, de reményei nem váltak valóra. Telekinek lesújtó véleménye volt a nyilas vezetőről, s a párt bármilyen mértékű részesítése a hatalomból nem is illett aktuális politikai törekvéseibe. Miközben a nem kis meglepetést okozó találkozóra sor került, a szövetségi alapszabályok módosítására vonatkozó tusakodások is megkezdődtek.

A vita középpontjában ezúttal sem az a kérdés állt, vajon szükséges-e változás, hanem annak jellege, mértéke; módszerbeli és személyi következményeivel együtt.

Melyek voltak a vitatott kérdések? Sapkát vagy kalapot, vagy mindkettőt visel-

jenek a cserkészek, hogyan alakítsák át a IV. cserkésztörvény szövegét, megváltoztassák-e a mozgalom nevét, a zsidókérdés „megoldását" miként szolgálhatja az alapszabály megfelelő helyének szövegváltoztatása, miként oldjanak meg a szövetségi vezetés szempontjából jelentős személyi kérdéseket. Javaslatokat terjesztettek elő egyének és cserkészszervek egyaránt.

A szövetségi vezetés mindenáron ki akarta erőszakolni azokat a változásokat, amelyek – szerintük – megakadályoznák (megelőznék) a cserkészet ellen megújuló német és nyilas támadásokat, hozzájárulnának a mozgalom fennmaradásához. Ezért volt szükség az alapszabályok 8. §-a 7. pontjának módosítására, és a IV. törvény átalakítására, mert ezek eredeti alakja és tartalma (értelmezései) testvéri kapcsolatot követeltek a Magyarországgal hadban álló országok cserkészeivel szemben is, másrészt akadályozták a nem cserkész, elsősorban a fasiszta ifjúsági szervezetekkel kialakítandó hivatalos és tényleges kapcsolatot is. Az „ellenzék" történeti és etikai alapon védekezett, ugyanakkor támadását a „nemzetvédelem" több ponton is sebezhető és 1937 óta széles körben egyre népszerűtlenebb képviselőjére, Kolozsváry Bélára összpontosította. Ő, nyilas párttagsága, a kiszivárgott Hitlerjugend-kapcsolatai, tapintatlan módszerei, református vallása, Farkas Ferenchez fűződő személyi kapcsolatai miatt egyre inkább elszigetelődött a mozgalomban. Rajta keresztül veszélytelenebbül lehetett támadni a nemzetvédelmi munka egészét is.

Kolozsváry most saját bőrén érezte, milyen az, amikor valaki körül „megfagy" a levegő. Az OIB ülésein feszült volt a hangulat, minden változtatásért késhegyig menő harcot folytattak, nemegyszer heves szóváltásra került sor, és a szavazások szoros eredményeket hoztak. Pl. a IV. törvény október 29-i tárgyalásakor a „bajtárs" szó beiktatását 24–16 ellenében fogadta el a testület. November elején még ingerültebbé váltak a tárgyalások, és egy durva, személyeskedő támadás, amely a cserkészeten keresztül Teleki Pált és politikáját vette célba, az átalakítás híveiben növelte a félelmet, másokban viszont az ellenállást. A megújuló nyilastámadás csak siettette a többéves folyamatot, sajátos színezetet adott neki, de nem ez volt a meghatározó eleme. Az OIB tárgyalásain viszont egyre sűrűbben emlegetik a „reformerek": „A mai szöveg így nagyon szabadkőműves ízű... A régi szöveg tipikusan szabadkőműves fogalmazású, amelynek a 30 évvel ezelőtti (liberális?) világban nagy jelentősége volt..." A szóban forgó fogalmak tisztázása során kölcsönösen sértegetik egymást, az eszmecsere hangneme nemegyszer gúnyos. *Czoch József* pl. a következő „elvi kérdést" vetette fel – félreérthetetlenül *Kolozsváry*nak címezve: „Nem óhajtja-e az OIB a Szövetség elnevezését Magyar Honvédcserkész Szövetségre változtatni?" Mire az érintett így vágott vissza az országos ellenőrzőnek: „Czoch nem tudja, mit jelent a HÖK. A honvéd cserkészek őrsvezetőit ez képezi ki..."

Az ellenzők sokszínű tábora mindvégig zsarolta a reformereket. Azzal fenyegetőztek, hogy ha javaslataikat nem méltányolják, azokat a közgyűlés elé terjesztik. Ez pedig egyenlő lett volna a nyilvános botránnyal, amit a szövetség vezetői mindenáron el akartak kerülni, hiszen ez „reformtörekvéseik" végső célját semmisítette volna meg. Éppen ennek elkerülése végett a novemberi–decemberi tárgyalások idején mindkét fél taktikázva

igyekezett fő céljait elérni, még a közgyűlés összehívása előtt. A december 7-i ülésen *Farkas Ferenc* bejelentette: a HM nem járul hozzá a „honvéd-cserkész" elnevezés használatához, és kérik: a vezetők egyenruhájáról távolítsanak el minden olyan jelzést, ami a honvédtisztekkel való összetévesztést előidézheti. Ezután tisztázni kívánta a maga szerepét (és támogatóiét is) a nemzetvédelmi munka megszervezésében, addigi működésében. Utalt a HM és a VKM közötti megállapodásra, a Nemzetvédelmi Főbizottság intrikától mentes ténykedésére, saját felelősségvállalására, s végül kijátszotta legfőbb érvét: „A legtöbb munkáról a tiszteletbeli főcserkésznek is tudomása volt, sőt gyakran tőle indult a kezdeményezés." Válaszolt az ellenőrzői jelentés kifogásaira is. Ezután került sor Kolozsváry Béla helyzetének megvitatására. Ellene ugyanis a bizalmatlansági indítványok egész sora érkezett. Farkas elmondotta, hogy az elmúlt közgyűlés óta folyamatosan támadják őt. Az OIB ülésein azért vettek részt ritkán, mert a testület „valóságos csatatérré" vált. Nemzetvédelmi munkájának megítélése nem „vidéki rajtisztek" feladata, hanem a Nemzetvédelmi Főbizottságé. Kolozsváry nem bírja ezt a hajszát „láthatatlan" ellenségeivel szemben, ezért lemond. Ő is sokszor van így. Befejezésként mintegy figyelmeztette az OIB tagjait: a HM és a VKM „megdöbbenésüknek adtak kifejezést, hogy a cserkészetben ilyen eljárások előfordulhatnak". A „reformerek" és az ingadozók sietve mentegetőztek. Az erdélyi cserkészet egyik vezetője kijelentette: Kolozsváry leváltása „az erdélyi kerület összeomlását idézné elő..." Papp Antal Farkas Ferenccel szembeni szolidaritását bizonygatta, s javaslatára az OIB úgy határozott, hogy az indítványokat közgyűlési tárgyalásra nem tartja alkalmasnak, napirendre tér fölötte. Utasítja az elnökséget: tartson vizsgálatot és tegyen róla jelentést. Farkas Ferencnek pedig jegyzőkönyvi köszönetet mond NVF-i munkájáért.

Ezután már csak néhány kedvező hír bejelentésére került sor. Például arra, hogy az OIB elrendeli, a december 15-i közgyűlés helyiségébe csak a közgyűlési megbízottak, ill. csak cserkésztisztek legyenek bebocsátva. Lám, az 1936-os tapasztalatok alkalmazásának eljött az ideje. Kolozsváry bukásának híre gyorsan terjedt, és a megnagyobbodott ország legtávolabbi zugába is eljutott. Az okokat illetően megindult a találgatás. És természetesen közben folytak a közgyűlési előkészületek. Az V. kerület pl. még december 13-án is álláspontját formálta. A zsidó csapatok parancsnokai védekezésük módjáról tanácskoztak. A cserkészsajtó egyöntetűen a mozgalom lényegének érintetlenül hagyását, a formai változtatások gyors végrehajtását sürgette, a belső béke mielőbbi helyreállítása érdekében. Mindezt az „öncélú" magyar út szolgálatában. „Így járul hozzá a cserkészet ahhoz – írta a *Táborkereszt* –, hogy az újrarendezett Európában az evangéliumi világnézet és a krisztusi jellem jegyében találja meg a tartós békét és a nemzetek, népek igazságát."

Ennek, a katolikus cserkészsajtó által kifejezésre juttatott álláspontnak éle 1940 telén elsősorban a fasiszta törekvések ellen irányult. Ilyen módon is kifejezésre lehetett juttatni a katolikus egyház hivatalos köreinek és Teleki politikájának lényegét, ami a társadalom jelentős részében visszhangra talált.

A jövő Európája számára igényelt evangéliumi világnézetnek azonban nyomait sem lehetett felfedezni az OIB december

14-i ülésén. A két tábor közötti döntő ütközet ekkor, egy nappal a közgyűlés megnyitása előtt zajlott le. Az ülés nyitányaként *Papp Antal* a következő bejelentést tette: „...Az utóbbi időben olyan sugdolódzásokról szereztem tudomást, mely kétségbe vonja feleségem keresztény származását." Igazolásként bemutatta a szükséges okmányokat. A testület „legteljesebben" ítélte el a rágalmazókat. Miután sikerült az amúgy is puskaporos légkört tovább rontani, az együttérzést maga iránt felkeltő országos elnök megjelölte a rendkívüli ülés célját: juttassák nyugvópontra a vitás kérdéseket, hogy a küszöbön álló közgyűlés zavartalanul folyjon le.

A legfőbb kérdés a Kolozsváry Béla munkáját (személyét) támadó indítvány volt. Papp Antal szerint az előterjesztők véleményének meghallgatása után tisztázódott: fellépésük jogos, az NVF-et és munkáját nem támadták, a cserkészetet védték. A további vizsgálat szükségtelen. Az indítványok egy részének felolvasása után éles vita folyt. Az OIB 39:10 arányban az ügy lezárása mellett foglalt állást, 35:10 ellenében pedig elfogadta Kolozsváry lemondását „érdemei elismerése" mellett. Ezek után a „fövegügy" jelentéktelenné zsugorodott. Az OIB 24:12 ellenében a sapka mellett szavazott. A zsidó cserkészekről e vitákban sem esett szó, bár Kolozsváry megbuktatása, főként a HÖK-ön keresztül, őket is érintette.

A szövetség vezetése nyugodtabban hajthatta álomra fejét. A hangulat valóban csillapodott valamit, de békéről szó sem volt. A külpolitikai törekvéseinek keresztezése miatt idegileg túlterhelt Teleki Pál csak az alapszabály-módosítás indoklása közben érkezett meg. A zsidó csapatok képviselői feltűnően nagy

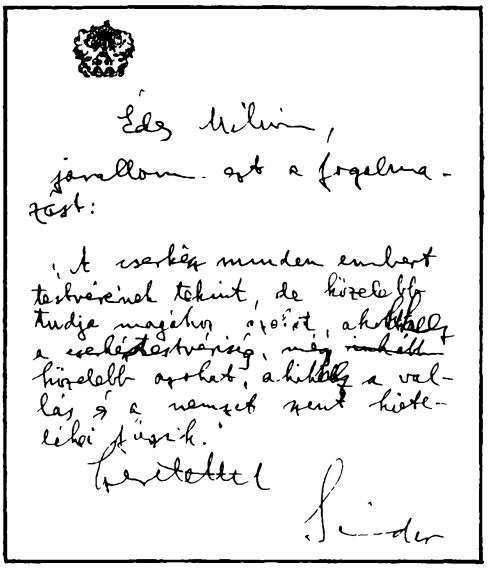

A 4. cserkésztörvény módosításának Sík Sándor által javasolt változata

számban voltak jelen, mivel a 8. § 7. pontja módosításának előterjesztésekor a szavazás kierőszakolásában reménykedtek.

Papp Antal megnyitójában méltatta a cserkészet részvételét az „országgyarapításban". A belső őrségváltást természetes jelenségnek minősítette, hiszen az alapítók felett eljárt az idő. A mozgalom országos helyzetével kapcsolatban a biztató adatok egész sorát említette, s végül szólt a legfontosabb teendőkről, első helyen természetesen a „nemzetvédelmi" munka továbbfejlesztéséről. Az ügyvezető elnök, *Éry Emil* röviden indokolta az alapszabály-módosítási javaslatokat, szükségszerűségüket hangoztatva. A 8. § 7. pontjáról szólva ezeket mondta: „Hányszor akartuk kimondatni, hogy csak keresztény lehet cserkész, de mindig külső akadályokba ütköztünk. Ma végre az egyesületi jog hivatalos értelmezése nem gátolja többé azt, hogy mozgalmunk kereszténységét teljes egészében

érvényesíthessük." Hivatkozott egyes kerületekre, amelyek már régen követelték a zsidó cserkészek kizárását.
Ezek vezetői titkos szavazás elrendelését kérték, majd amikor látták, hogy milyen gyűlölködő a közgyűlés hangulata, elálltak javaslatuktól. Álláspontjukat egy előre elkészített deklaráció felolvasásával hozták a közgyűlés tudomására, amire Papp Antal néhány szóban válaszolt. Nagyobb vita csak a IV. törvény szövegezése körül bontakozott ki. Végül Faragó Ede és *Teleki Pál* felszólalása döntött. „Ha mi azt mondjuk, hogy minden cserkészt cserkésztestvérünknek tekintünk, akkor feltételezzük a másikról is, hogy az a cserkész híven szolgálja saját hazáját oly módon, ahogy azt minden cserkész kell hogy tegye: becsülettel. Aki nem így szolgálja – jelentette ki Teleki Pál –, az nem cserkész, és az nem testvér. Aki becsülettel szolgálja a hazáját, azt úgy becsülöm, mint önmagamat. Én maradok a régi törvénynél!" A IV. törvénynek ez a diplomatikus, a tíz törvény általános összefüggéseiben történő értelmezése mindenkit leszerelt. A mozgalom elvi talapzata „sértetlen" maradt. Az országos vezetőtiszti megbízást 537:279 arányban Deménd Miklós nyerte el. Kalap-sapka kérdésben – bár Éry azt mondta, „szívesen" teszik le az angol cserkészkalapot – szavaztak a jelenlevők, a vezetéknév magyarosítására vonatkozó javaslatot pedig későbbi időpontra halasztották.
A közgyűlés nem tartott sokáig, Papp Antalék úgy gondolták, egy időre megtették, ami tőlük telik, a cserkészet viszszanyeri az adott körülmények között elérhető nyugalmát. Korántsem volt így, az igazi viharok csak ezután kezdődtek. S ezek – leginkább a világháborúval, a magyar uralkodó körök, benne a legfelső katonai vezetés harcaival függtek össze. Teleki Pálnak a közgyűlés utáni tiszti gyűlésen elmondott beszéde (inkább elkeseredett kirohanása) ebből árult el valamit az elképedt hallgatóságnak. A magyarság tehetetlenségét, fegyelmezetlenségét ostorozó felszólalása végén a cserkészvezetők segítségét kérte a miniszterelnök. Egyre nehezebben elviselhető gondjai közepette most is – mint a régi, békésebb időkben – lelkierőt szeretett volna gyűjteni a cserkészet körében. A hangulat nem volt rózsás, amikor a cserkészparlament szétszéledt, a győzteseket is aggasztotta a jövő.
A rikkancsok másnap teli torokkal harsoghatták a közgyűlésről készült beszámolók címeit: „Megszűnik a cserkészkalap..." „Zsidó ezután nem lehet cserkész" (Igazság); „Törölte zsidó tagjait a cserkészszövetség" (Pesti Újság); „A Magyar Cserkészszövetség módosította alapszabályait" (Esti Újság). A szövetség lapjai pedig arról tudósíthatták a mozgalom tagjait, milyen tervekkel foglalkoznak vezetőik, melyeket tartják az új év fő feladatainak.

A szövetségből „mozgalom" lesz!

1941 a magyar nemzet, a cserkészet és Teleki Pál életében egyaránt tragikus eseményeket hozott. Teleki Pál öngyilkos lett, a cserkészet elvesztette legfőbb személyi támaszát, a hatalmon levők pedig belerántották az országot a Szovjetunió elleni háborúba. Tilkovszky Lóránt nak igaza van: az értékes történeti források tömegének pusztulása nagyon megnehezíti Teleki Pál 1941. január 1. és április 3-a közötti életének nyomon követését. Hozzá kell tennünk, jellemzően sem itt-

hon, sem az emigrációban – tudomásunk szerint – céltudatosan senki nem gyűjtötte az adatokat, nem készített interjúkat azokkal, akik valamilyen oknál fogva rövidebb vagy hosszabb ideig érintkeztek vele ezekben a hónapokban. Pedig életére vonatkozó minden tény fontos volna, hiszen biztosabbá tenné e korszak s benne személyének megítélését. Mi is csak adalékokkal szolgálhatunk, de ezeket maradéktalanul közrebocsátjuk, mert az év első hónapjaiban Teleki neve még az eddigieknél is jobban összekapcsolódott a cserkészmozgalommal.

„Ti Pi" már régen barátságot kötött a halállal, bár az életet szerette, megfeszített erővel dolgozott, mindig kötelességet keresett, s ezt vállalta 1941-ben is. „Azt kevesen tudják – írta róla *Koszter* atya –, hogy amikor... (Horthy) felhívására a miniszterelnökséget elvállalta, édesanyjával és feleségével csendesen beszélgetés keretében megállapította: ennek a hívásnak engedni kötelesség, bár könnyen lehet, hogy nem fogok élve visszaköltözni többé a József-téri kis palotába." Azt is beszélik, miniszterelnök korában, amikor a várnegyedben magányos sétákkal pihentette magát, figyelmeztették: kíséret nélkül ne járjon, ellenségei megölhetik. Mire ő azt felelte: „Az volna nekem a legjobb." Halála előtt tíz nappal azt üzente egy vidéki parancsnoknak: „Egészen biztosan kiveszem tőletek a jubileumon a fogadalmat, ha élek!" És ez nála nem a köznyelv szokványos stílusfordulata volt, inkább mesterségesen is fokozott végzettudat. Teleki Pál lelkében, tudatában olyan intellektuális és érzelmi (lelki) ellentmondások feszültek, amelyek terhét egy egészséges test is nehezen hordozta volna, nemhogy az övé.

Melyek voltak azok a fő kérdések, amelyek ezekben az időkben foglalkoztatták őt? Általánosságban az ország katasztrófába sodródása, amelynek alakulásához ő is hozzájárult, a közvetlenül fokozódó német nyomás, melynek megérezte végzetes kimenetelét, a cserkészet patrónusát a mozgalom valamilyen módon való megmentése e rendkívüli időkben, s a férjet feleségének egyre romló testi állapota és így tovább. Napjainak minden perce be volt osztva, mindenre szakított időt. Papp Antal azt írta egy kihallgatásért folyamodó cserkészvezetőnek, hogy kormányelnöki kinevezése óta még a hivatalos cserkészügyekre is alig tud időt szakítani. Ez a beállítás jó volt a kérelmező leszerelésére, de nem fedte az igazságot. Előjegyzési naplójából kitűnik: rendszeresen találkozott a szövetség felső vezetőivel, nemcsak a „békésebb" időkben, de ezekben a történelmi napokban is. Hogy miért volt nála és az ábrahámhegyi villában a nagy sürgés-forgás, miért folytak éjszakába nyúló megbeszélések? Irányításával dolgozták ki azt a formát, amely – meggyőződése szerint – alkalmas a mozgalom értékeinek átmentésére, az ellene irányuló támadások leszerelésére. Mindez a legnagyobb titokban történt. Közben figyelemmel kísérte a honvédelmi törvény végrehajtási utasításának alakulását is, érvényt szerezve elgondolásainak. Január 15-én nála vacsorázik az előkészítő bizottság: Witz, Faragó, Farkas Ferenc, Papp, Soltész Dezső, Éry Emil, Koszter atya és Ulbricht Hugó. A legtöbbször – naplóbejegyzés szerint! – Alföldi Alajossal találkozott, január 1-jétől április 3-ig hat alkalommal. Február 13-án megnézeti Farkassal és Éry Emillel a Jugendkameradschaft-kurzusok jegyzőkönyveit, mivel úgy hallotta, „szervezési szempontból" érdemes tanulmányozni őket. Másnap érkezik hozzá az 1. sz. Budai Keresztyén Ifjúsági

Egyesület meghívója. A csapat fennállásának 31. évét részvételével szerette volna megünnepelni. Erre a következő időpontokat javasolták: április 6., 27. vagy május 4. Tizennyolcadikán kelt az a levél, amelyben tájékoztatást kapott a Magyar Református Egyházak Külügyi Bizottsága segítségével folyó, általa irányított Beneš elleni megtett és időszerű „contra akció"-ról. Február 17-én Farkas Ferencéknél vacsorázott, 18-án 1/2 6-kor Alföldit fogadta, este felhívta Papp Antalt, és bekérte tőle a cserkésztörvény-javaslat irattárban őrzött anyagát. Albrecht a hó vége felé küldött tájékoztatót a VI. Nemzetközi Balatoni Sporthétről. Külpolitikai jelentőségéről ezeket írta: „Kitűnő sportbarátkapcsolatok épültek ki a velünk baráti viszonyban élő nemzetekkel, melyek további, külpolitikailag is értékes összeköttetések kiépítésére lehetnek alkalmasak... Különös jelentőséget nyertek a balatoni sporthetek a mostani változott külpolitikai viszonyok között, amikor kormányotok szellemében sikerült a nehéz viszonyok dacára megtartott 1940. évi VI. Balatoni Nemzetközi Sporthét révén Magyarország békés magatartását – talán éppen a legizgalmasabb időkben megfelelően kihangsúlyozni." Albrecht ezúttal sem találta meg a helyes magyar szót, „izgalmas", írta, mintha lóversenyről lett volna szó, s nem annak a népnek a jövőjéről, amely munkájával őket is eltartotta. Ami a kormány politikájára vonatkozó utalását jelenti, az találó. A Teleki-kabinet óvta-erősítgette azokat a szálakat, amelyek még a náciellenes hatalmakhoz fűzték Magyarországot. Március 3-án „leventeértekezleten" kellett részt vennie. Ezekben a napokban kereste őt fel Faragó Ede és Béldy Alajos is. Március 5-i levelükben a cserkésztisztek és öregcserkészek tájékoztatták a szövetséget, hogy március 31. és április 2. között a Bazilikában, Marcell Mihály vezetésével lelkigyakorlatot tartanak. Április 3-án (csütörtökön) reggel közös áldozás lesz. Kérték a szövetséget, tájékoztassák erről Teleki Pált. Március 15-én megjelent a szövetség operai díszünnepségén, ugyanezen a napon találták meg „a legkellemesebb és legsimább formát" a mozgalom számára. Az ábrahámhegyi megbeszélésekről gyorsírással készítettek feljegyzéseket, az átalakítás tervét pedig leírták. Március 27-én bekövetkezett a belgrádi németellenes fordulat, másnap a legfelső vezetés elhatározta a Jugoszlávia elleni fegyveres akcióban való részvételt. Teleki kétségbeesetten próbálja magyarázni ezt a lépést, elsősorban Anglia előtt, amire egész külpolitikai koncepcióját építette.

Miben bízhatott? Az élni akarás puszta reménykedésén túl élhetett-e benne más? Legfeljebb gyertyalángnyi. 29-én elmegy a Fiatal Magyarság Szövetség közgyűlésére, a Baross Szövetség Székházába. Az elnök üdvözlő szavai után zárt gyűlést kért, és beszédet mondott. Az FMSZ sajtója így összegezte a miniszterelnök szavait április 3-i számában. „Eleven érdeklődés előzte meg senior elnökünk, gróf Teleki Pál beszédét... Az előadás nyomán az államvezetés nehéz problémái bontakoznak ki előttünk, amelyek különösen megsokasodtak az utóbbi években... Meghatározta a magyar álláspontot azokban a kérdésekben, amelyek a világpolitikával összekapcsolnak bennünket, megjelölte a feladatokat, amelyek a fiatal magyarságra várnak a hazai vonatkozásban." „Az eddigieknél is nagyobb szükség van – hangsúlyozta *Teleki* – használható szakemberekre. Szükségünk van azokra a rezervoárokra, amelyekből meríthetünk, ha váltásra ke-

rül a sor. A szövetség ilyen gyűjtőmedencéje legyen a fiatal magyarságnak." Ezek a megnyilatkozások nemcsak a miniszterelnöknek, a mozgalom patrónusának intelmei, hanem a mindenre felkészült ember utolsó üzenetei is. Bennük van a történelmi arisztokrácia sarja, a tudós, a fiatalságért rajongó nevelő, a maga módján az országért reszkető konzervatív-reformista közéleti férfiú is.

A következő napokról Tilkovszkynál és dr. Török Bélánál többet mi sem tudunk mondani. 1941. április 3-án Teleki Pál öngyilkos lett. Többé nem volt módjában teljesíteni kötelességeit Istennel, hazájával és embertársaival szemben. Halálának híre – s a mód, ahogy bekövetkezett – vegyes érzelmeket és okokat kereső gondolatokat támasztott, amelyekben a döbbenet volt az uralkodó. E sorok írója alig kezdte meg gimnáziumi tanulmányait az események időpontjában, mégis felejthetetlen az a kép, ami Teleki Pál halálával kapcsolatban emlékezetébe íródott. Csütörtök volt, reggel, ment az iskolába. Jött vele szemben egy idős úr, kezében újság, fejét ingatva csak azt hajtogatta: mindennek vége, mindennek vége. Szeméből patakzott a könny.

Cserkészei, a szövetség és a mozgalom a saját halottjának megillető formában vették ki részüket a gyászünnepségből, pedig utolsó kívánsága így szólt: „Kérem a Cserkészszövetséget, hogy a gyász minden jelét mellőzze és senki ne kísérjen. Teleki Pál." Ezt sem sikerült teljesíteni. A halálát követő hetekben cserkészkörökben is sokat gondoltak rá, töprengtek életén, próbálták megfejteni halálának titkát. A szövetség igyekezett eloszlatni a kétkedést, a „pillanatnyi" csalódást. A IV. ker. június 6-i IB-i ülésén készült jegyzőkönyvben ez olvasható: „Ki hitte volna, hogy éppen ő lesz, aki a maga részéről feladja az eddig hősiesen, bízó hittel vívott kemény harcot?" Az országos vezetőtiszt aláhúzta a „feladta" szót, és mellé írta: „Nem adta fel!" Megindult-e az a legendaképzés, amit ellenfelei, értetlen bírálói már nem sokkal temetése után kifogásoltak? Fordítva sem érdektelen feltenni a kérdést. Az adott helyzetben helyes és lehetséges lett volna-e hideg fejjel méltatni életét, politikai-társadalmi munkásságát? Ez szolgálta volna tán a nemzet érdekét, a nácizmussal szembeni összefogást. 1941-ben a nácizmus elleni harcra kellett minden erőt összpontosítani, Teleki politikájának, halálának nácizmusellenes értelmezése sok embert figyelmeztetett s tartott vissza a politikai jobbrafordulástól, a német érdekek kritikátlan kiszolgálásától. Ennek a „mítosznak" csak addig volt ideológiai létjogosultsága, amíg betöltötte hivatását, s ez az időszak 1945-tel lezárult.

A szövetség is hozzájárult eszményítéséhez, és személy szerint a mozgalom katolikus vezetői, akik a cserkészen túl a katolikus embert is védelmezték. A megemlékezések sorában ők szóltak elsősorban a magányos, érzékeny emberről, a tragédiáról, amelynek hordozója és jelképe volt egyszerre. „Teleki Pál halála – állapították meg a székesfehérvári kerület közgyűlésén – a magyar építőmunka tényezői közül talán a cserkészetet érintette legfájdalmasabban." A szövetség hivatalos gyászjelentése is ezt hangsúlyozta: „A magyar cserkészmozgalom legnagyobb alakja, az első cserkésztiszt, a legelső cserkész, a vezérünk halott... a legnagyobbat, legtöbbet vesztettük."

A mozgalom 6 hétig gyászolt, a csapatzászlókra fekete fátylat kötöttek, a cserkésztisztek fekete karszalagot viseltek. Április 7-én 10 órakor az ország minden cserkésze Teleki Pál lelki üdvéért imád-

kozott. Kilencedikén, cserkész-rádióelőadás keretében Koszter atya emlékezett rá. Huszadikán az OIB rendkívüli gyászülést tartott. Arcképét, amelyet a Cserkész Ház részére festettek meg, most sokszorosíttatták, hogy a csapatok megszerezhessék. Megkezdték a cserkészéletével összefüggő epizódok gyűjtését, s úgy hírlett, Witz Béla életrajzot ír róla. Az első kerület javasolta: állítsanak szobrot Telekinek a Hárshegyi Cserkészparkban, és minden évben, április 3-án álljanak díszőrséget sírjánál. Emlékére, egy magát megnevezni nem akaró egyetemi tanár Teleki Pál-cserkészalapítványt kezdeményezett, Kassán pedig emléktáblát helyeztek el a következő felirattal: „gróf Teleki Pálnak (1897–1941), a Haza nagy fiának, a cserkészlelkű nemzetnevelőnek, aki a magyar feltámadást hittel és tudással szolgálta mindhalálig, aki Kassát Szent István örökébe visszavezette és a nemzeti lét megrázkódtató pillanataiban a mártírsorsot vállalta soha el nem múló hálával a trianoni rabságból felszabadult ősi, magyar Kassa." A gyász órái elmúltak, a szövetség, mondását idézve késztette munkára tagjait: „Feladatot keresünk. Keressünk." 1941 áprilisában a magyar cserkészmozgalomnak, de különösen a vezetőknek erre nem volt szükségük. Olyan feladatok maradtak rájuk, amelyek megoldása Teleki Pállal együtt sem lett volna könnyű.

Az átszervezéssel kapcsolatos terv – mint azt már említettük – elkészült. Április végén nevezte volna ki Horthy Teleki Pált főcserkésszé. Nem tudni, hogy ez feltételeinek maradéktalan elfogadását jelentette-e, vagy sem. Akár így, akár úgy, a hivatalos, egységes magyar ifjúsági szervezetbe beillesztett cserkészet élén Teleki Pál állt volna, Béldy Alajos, a leventeintézmény vezetőjének partnereként. Halála újabb harc (tárgyalások) előtt nyitott utat. Ezek eredményeiről június 6-án tájékoztatta a szövetség vezetőit *Witz Béla* „a cserkészet legfőbb hivatalos képviselőjének és a kormányhatóság megbízásából". Bevezetőként röviden összefoglalta a Teleki irányította előmunkálatokat, majd annak fő okát ismételte meg. A kidolgozott terv lényegéről így szólt: „Az egyesületi életet a cserkészetben egész szűk keretek közé kell fognunk. (Kis létszámú OIB lesz, amit képviseleti rendszer alapján állítanak össze, ez végzi majd az egyesület irányításával, adminisztrációjával járó munkát.) Az igazi cserkészet teljesen elkülönülve ettől (dolgozik), és annak élén a főcserkész áll. Ez intézi a cserkészetet, nem választott vezetőkkel, hanem a maga mellé vett emberekkel." Ezt a szerepet játszotta volna Teleki Pál. Tervét jóvá akarta hagyatni a cserkészet egyetemével. – A cserkészet fennmaradásának – jelentette ki Witz Béla – tényleges ellenzéke nincs, miután vállalták a „nemzet szempontjából szükséges" munkát. „Találkozik-e a magyar cserkészet egyeteme véleményével... az előbb ismertetett átalakítási terv?" – tette fel a kérdést az egybegyűlteknek is a tiszteletbeli elnök. Az értekezlet „egyhangú helyesléssel" vette tudomásul az előadottakat. Ezután a terv végleges jóváhagyásáról és a főcserkész személyére teendő javaslatról volt szó. *Witz* a húszas évek elején képviselt álláspontját ismételte meg: „A cserkészet ma az állami erők játékától függ, ezért talán jobb lenne, ha nem állami funkcionárius lenne a főcserkész." A jelenlevőktől javaslatot kért a főcserkész személyére vonatkozóan – Horthy esetleg őt is megkérdezi! –, majd kérte a résztvevőket: „Az elhangzottakról senkinek se tegyenek említést..."

1941 második felében a magyar kormány sorsdöntő kérdésekkel foglalkozott, a hivatalosan erőszakolt ifjúsági egység megteremtésére alig maradt ideje. A megoldás érdekében folytatott tárgyalások nem szakadtak meg, de nagyon lelassultak. A mozgalom továbbra is bizonytalanságban élt. A többség alaphangulata kétségtelenül a pesszimizmus volt. A kérdés, ami körül a beszélgetések folytak, így hangzott: szükség van-e a cserkészetre, miután mindenét odaadta, mindenét át-, ill. elvették? A cserkészsajtó magyarázta a helyzetet, és legfőbb új célként a vezetőképzést jelölte meg, hivatkozva az augusztus 1-jén megjelent kormányrendeletre. Biztatták a csapatokat, hogy jobb nemzetvédelmi munkával járuljanak hozzá a kedvező döntésekhez, termeljenek ki új értékeket, amelyek ismét növelik a mozgalom vonzerejét, egyedi jellegét. Szükségszerűnek tüntették fel az egyesületi jelleg felszámolását, a „mozgalommá válást".

A levertség, elkeseredettség nem csökkent. Ezért szólt az elnökség a vezetőkhöz közvetlenül és a sajtó útján is. „A magyar cserkészetet kívülről veszély nem fenyegeti és világos törvényes rendelkezések szerint nem is fenyegetheti. Hagyjunk fel tehát a tépelődéssel és aggályoskodással..." Az I. ker. IB-ülésén így ostorozták ezt a magatartást: „Sajnos a lét és nemlét időszerű disputájában sokan közülünk is Hamlettel együtt kérdezik: Lenni vagy nem lenni! Testvérek! Hát igenis lenni!... egyesek, kishitűek, mégis temetni akarnak?!..."

Az OIB 1941. november 11-i ülésén Papp Antal tájékoztatást adott a tárgyalásokról. Az elnökség mindent megtett a cserkészet érdekében – hangoztatta az elnök – a végső rendezés elhúzódását a rendkívüli események okozzák. A bizottság a program kidolgozását és mielőbbi elfogadtatását, végrehajtásának megkezdését tartotta szükségesnek, amit majd az új főcserkész jóváhagy és ellenőriz. Az alapszabály-módosítás belügyminiszteri jóváhagyását kedvező mozzanatként könyvelték el. Ez a „befelé" bizonytalan, „kifelé" bizakodó magatartás jellemezte a mozgalom vezetését. Úgy tűnik, decemberre oldódott a görcs. Cikkek, IB-i megnyilatkozások ezt jelzik. Az OIB december 20-i ülésén elfogadta, „indokoltnak tartotta" Farkas Ferenc lemondását az NVF elnöki és az országos társelnöki tisztségről. Mivel a lemondás hátterét nem látjuk egészen világosan, idéznünk kell *Papp Antal*nak azt a mondatát, amely ezzel kapcsolatban elhangzott. „A CsSzNVF elnöki tisztéről való lemondást – mondotta Papp – a változott körülményekre és az előadott motiválásokra (sic!) való tekintettel indokoltnak tartom, és úgy érzem, hogy a lemondás megvitatásába az OIB nem bocsátkozhatik." Úgy gondoljuk, a lemondás Farkas főcserkészjelöltségével függhetett össze, és legfelső utasításra történt, azért e homályos fordulata, egyes adatok viszont kérdésessé teszik feltételezésünket. Ezen az ülésen olvasták fel Teleki Pál átszervezésre vonatkozó alapelveit is.

Tény az, hogy 1941 telének kül- és belpolitikai eseményei meggyorsították a cserkészet átépítését. Ezzel járt együtt a *hivatalos* kapcsolatok megszakítása is a világmozgalom központjával, a Nemzetközi Irodával. – A *Vezetők Lapjá*ban *Koszter atya* három jelentős eredményt várt az 1942. évtől: az új főcserkész kinevezését, a „Teleki-hagyaték" végrehajtását, a gyakorlati cserkészmunka anyagának „újabb évtizedekre való" kidolgozását.

A maga módján ezt szolgálta a Táborkereszt január 6-án tartott matinéja. Te-

mesy Győző előadását, „úgyszólván minden mondatát hatalmas taps kísérte, és ezzel is kifejezésre jutott az, hogy a cserkésztisztek minden mondatával egyetértenek". A katolikus vezetők és az Ichthys kézfogása a cserkészet érdekében sok „gyenge embert" erősített meg. E nagy hatású, programjellegű előadásnak lényegét *Temesy* 10 pontban foglalta össze: 1. A cserkészet nem tömegmozgalom. 2. Legfőbb ereje, biztosítéka az önkéntesség. 3. A cserkészet keresztény életforma. 4. Általános érvényű nevelő mozgalom és csakis pedagógiai alapon vezethető. 5. A cserkészetet csakis hivatott, önkéntes vezetők vezethetik. 6. A vezető és a fiú csakis maga viseli költségeit. 7. A cserkészet programja változhat, de független létszámától. 8. A magyar cserkészmozgalom tősgyökeresen magyar. 9. A cserkészet alulról épül. 10. Egészen világos a cserkészet és a leventeség viszonya.

A hatás, amit ezeknek az elveknek kifejtése okozott, nem szorul részletes magyarázatra: nyílt kiállás volt ez a cserkészet Hitlerjugend-szellemű átformálása ellen. A *Táborkereszt* azt írta a matinéról: „Lejárt a félénk aggodalmaskodás kora. Miért aggodalmaskodjunk? Talán valamilyen bűnre vagy államilag tilos és a Haza érdekeinek ártó cselekedetre esküdtünk össze akkor, amikor több munkát ajánlunk fel a magyar ifjúságért?" A matinénak vidéken is nagy visszhangja volt. A megjelent 400 vezető számottevő lehetett a csapatmunka alakításában, de nem keresztezte a legfelső vezetés törekvéseinek lényegét. A kerületek februárban–márciusban tartották utolsó közgyűléseiket. A régi vezetők egy része lemondott, visszavonult, ugyanakkor pl. a III. kerületben egyetlen tiszt sem tagadta meg a fogadalom letételét.

Márciusban már nyílt titok volt, hogy az új főcserkész kisbarnaki Farkas Ferenc lesz. Hivatalos vélemény szerint ez a döntés „osztatlan" örömet keltett a „magyar cserkészet nagy táborában". Az OIB 1942. március 28-i ülésén megkezdődött a hivatalos őrségváltás. Papp Antal még egyszer áttekintette az utolsó másfél év vezetői munkáját, majd lemondott, és az ügyek ideiglenes vezetését Éry Emilre bízta. Időközben megérkezett az új főcserkész. Éry Emil jelentett neki és kérte: szóljon a bizottsághoz. Farkas bejelentette, hogy „tág hatáskört" kapott az új szervezési és működési szabályzat kidolgozására, amelynek ki kell „vezetni" a cserkészetet az „egyesületi keretből". Éry „óriási diadalnak" könyvelte el ezt, mert másokét – az 1941: XI. tc. 3. §-a alapján – Béldy Alajos állapítja meg. Éry „úgy érzi, hogy a cserkészetnek most éppolyan diadalmas lendületi (sic!) korszaka fog következni, mint amilyen a Trianon utáni és az 1924-i koppenhágai jamboree után következett". A cserkészsajtó lelkendezett: vége a bizonytalanságnak, és továbblépést sürgetett.

Hangot kapott azonban a Farkassal szembeni bizalmatlanság is. Ez, a főleg katolikus részről megnyilvánuló, lassan csendesedő kétely nem hatolt a várig, ahol 1942. április 23-án 12.30-kor ünnepélyes körülmények között került sor a főcserkészi fogadalomtételre. A 30 tagú küldöttség az emeleti északi cercle-szobában gyülekezett, ahol a szertartási segédtitkár fogadta őket. Egybegyűltük után az északi sarokoldalon álltak fel. Őfőméltósága a szárnysegéd jelentésére megjelent, és a küldöttséggel szemben megállt. Ezután a küldöttség vezetője, Fáy István titkos tanácsos, államtitkár üdvözölte Őfőméltóságát. Engedélyt

kért a fogadalomtételre, majd Farkas Ferencet felszólította a főcserkészi fogadalom letételére. Annak elhangzása után a főcserkész bemutatta Őfőméltóságának a küldöttség tagjait. *Horthy* kormányzó többek között ezeket mondotta a megjelenteknek: „Meggyőződésem, hogy az elkövetkező békeidőben Magyarország lesz Európa viszonylagosan leghatalmasabb, legerősebb országa, csak vigyázni kell értékeinkre..."
Farkas Ferenc kinevezésével a magyar cserkészet új, „mozgalmi" korszaka kezdődött. Teleki Pál meghalt, Khuen-Héderváry Károly lemondott (felajánlotta lemondását), Horthy Miklós fővédnökségét fia, István vette át, Papp Antal – tisztségének megszűntével – a háttérbe szorult. Felül látszólag rendeződtek a dolgok, általában azt lehetett képzelni, hogy a cserkészet helyzete megszilárdult. A vezetés úgy vélte: a fordulatot és annak minden következményét vállalni fogják a csapatok, de az utóbbiakban táplálta a reményt a távolság, amely már eddig is elválasztotta őket a központtól. A történtek mutatják majd, kik mennyit éreztek meg a jövőből.

Állandó gond a pénzügyi fedezet előteremtése

A szövetség feladatai a harmincas évek második felétől sokasodtak. A létszámnövekedés, a katonai előképzés erősítése az „országgyarapítás" és a cserkészet sokirányú társadalmi igénybevétele, ill. szociális feladatvállalása egyre nagyobb anyagi ráfordítást igényelt. Ugyanakkor a társadalom készsége, anyagi lehetőségei csökkentek, az állam pedig a háborúra való előkészületre összpontosította erőit. A leventeintézmény tízmilliókat emésztett fel, de a cserkészet ezekben az években is elsősorban saját erejéből tartotta fenn magát. Az egyes cserkész, a csapat, a vármegye, a kerület életrevalóságától függött, hogy szükségleteit milyen mértékben tudta kielégíteni. Általában a működéshez szükséges anyagiak 80%-át önmaguk teremtették elő.
Újabb és újabb ötletekre volt szükség, s ezeket ki is cserélték egymás között. Állandó kilincselés a városok, megyék vezetőinél, hirdetések gyűjtése, lapterjesztés, munkavállalás és a már ismert formák mind-mind hoztak valamit a „konyhára". Valami mindig akadt a horogra, s bár a társadalom egyre ritkábban nyitotta ki pénztárcáját, egyes „jótevők" segítettek. Így kapott a mozgalom: Weis báróéktól kerékpárt, kismotorkerékpárt, Somló romos várát Erdődy Péter gróftól, 6 szobás villát egy nyugalmazott államtitkártól, 6 kh-at 9 évre, jelképes bérfizetés mellett az Egri Érsekségtől. A szövetség vezetői is hoztak anyagi áldozatot a mozgalomért, szerzői joguk, tiszteletdíjuk egy részének átengedésével. Jövedelmeztek a Magyar Cserkészben közölt hirdetések, amelyekben szerepelt a Darmol hashajtótól a Turán sportcipőig 21-féle cikk.
Az alapok közül kettőt említünk. A Magyar Nemzeti Bank „táborozási és sajtósegélyalapjának" vagyona 20 000 P volt. Kamatjövedelmének 2/3-át évenként megfelelő számú, egyenként 20-20 P-vel számított táborozási segélyre, 1/3 részét a Magyar Cserkész megfelelő számban „leendő" előfizetésére fordították. Jellemző módon indult a Teleki Pál-alap története. Magánszemély kezdeményezte, néhány hét alatt többen felajánlottak 500, 1000 pengőt, intézmények 5–20 000

pengőt, „de nem indult meg eddig – írta *Papp Antal* egy bizalmas körlevélben – a társadalom.. holott ma... éppen az volna a legfontosabb, hogy a széles társadalom mutassa meg, hogy megértette a cserkészetet, és fontosnak tartja a cserkészet jövőjének biztosítását". Ezeket és a hasonló anyagi forrásokat fel kellett használni, de rájuk hagyatkozni egy lassan 60 ezres létszámú mozgalom fenntartásánál és fejlesztésénél nem lehetett. Bizonytalan és igen egyenetlen volt a törvényhatóságok segítsége is. A pécsi székhellyel működő VII. kerület helyzetéről a következőket írták a szövetségnek: „Sajnos a VII. kerület pénzügyi helyzete speciálisan nehéz. Nem azért, hogy talán akár a város, akár a megye nem szeretne bennünket, hanem itt még mindig az a felfogás uralkodik, hogy csak cserkészcsapatok vannak, de hogy azok vezetése miként történik, azzal nem sokat törődnek. (1939-ben kelt a levél.) Pl. tavaly jött az Aranyvonat, és a vármegyeházán nem tudtak arról, hogy Pécsett van cserkészközpont. Bármilyen katonai vagy városi ünnepség van, a cserkészkerület még mindig nem kap meghívót. Ha azonban szolgálat kell, pl.: légó, urnagyűjtés, szegényeknek ruhagyűjtés, akkor azonnal tudják, hogy merre vannak a cserkészek... A polgármester hetenként vendégünk vacsorára, százszor elmondtam neki helyzetünket, kétszázszor beadtam írásban, hiába."

Ezen próbált változtatni, 1938-ban, Teleki Pál. Azt szerette volna elérni, hogy a vármegyei és kerületi cserkészszervek fenntartásához a területileg érdekelt törvényhatóságok Testnevelési Alapja a cserkészek létszámához mért arányban járuljon hozzá. A honvédelmi törvényjavaslat ismert históriája megpecsételte sorsát ennek az elgondolásnak is.

Hogyan alakult a tanoncüdültetés, a tagdíjfizetés, a gazdasági vállalkozások és az állami támogatás helyzete? Milyen szerepet játszottak a szövetségi gazdálkodás egészében? A pénzügyi vezetés alapelve – összhangban a PM irányelveivel – a takarékosság. Meg kellett birkózniuk az 1939-től növekvő inflációval, az építkezésekhez szükséges anyagok árának gyors növekedésével és a katonai előképzés híveinek buzgalmával. Az egyik eredmény a tanoncüdültetés vállalása volt. Az OTI-nál biztosított kb. 50 000 fiatalkorú munkavállaló egy részét „korai megrokkanásának megelőzése céljából" minden évben ún. gyógyüdülőtáborokban pihentették. Az akcióhoz a Magánalkalmazottak Biztosító Intézete is csatlakozott. A táborozás jellegét hivatalosan így határozták meg: „Nem cserkész-, ill. leventetáborozás vagy gyermeknyaraltatás, de nem is szanatóriumi vagy gyógyintézeti üdülés, hanem mindkettőből van benne valami." Az OTI és az MCsSz megállapodása értelmében a szövetség vállalta az üdültetés megszervezését, a biztosítóintézet (majd intézetek) pedig a költségek fedezését. A kötelezettségek teljesítése nem volt könnyű feladat, személyi, szervezési, anyagi, élelmezési, sőt „politikai" problémák is adódtak, de végül is haszonnal járt, elsősorban anyagival.

Az üdültetés évekig segített a cserkészeten. A szerény körülmények ellenére komoly segítség volt ez a mintegy 6000 főnyi tanoncscserkésznek és rászoruló vezetőknek egyaránt, de a táborozás örömében az e kategóriához tartozó cserkészfiúknak még a fele sem részesülhetett. Az anyagi szűkösséget valamelyest enyhítette a Cserkészbolt Szövetkezet továbbfejlesztése is. 1937-ben lépéseket tettek annak érdekében, hogy a „magyar ifjú-

ság általános szükségleteit kielégítő" vállalattá alakuljanak. Ez átmeneti áldozatok után fellendülést eredményezett. 1939-ben úgy határoztak, hogy a Cserkészbolt nyereségéből vagy forgalmából szerződésszerű jutalékot vagy tantiemet a folyó gazdasági évtől kezdve senkinek nem fizetnek, és a tiszta nyereség a mozgalom gazdasági megerősítését szolgálja. A cserkészet különb akart lenni tagdíjfizetés terén is a többi „egyesületnél". A szükség kényszerítő ereje és a pedagógiai meggondolás tusakodott egymással. Az 1936-os közgyűlés elvetette a kötelező tagdíjfizetésről szóló javaslatot, de az országos tisztigyűlés és néhány kerületi tisztigyűlés helyesléssel fogadta azt az indítványt, amely szerint „mindnyájan magyar cserkészek adjunk össze szabad elhatározásunkból, tehetségünk szerint pénzösszeget arra, hogy a legsajátosabb cserkészmunkát saját munkaerejéből fizessük". Az országos vezetés ennek értelmében szólította fel a mozgalom tagjait önkéntes tagdíjfizetésre. Emellett különféle módszerekkel igyekeztek pontos és rendszeres fizetésre késztetni minden csapatot. A kudarcot (a sajátját is) Teleki Pál ismerte be az OIB 1938. január 15-i ülésén. A közöny megtörése érdekében Papp Antal a Magyar Cserkész útján fordult a mozgalom tagjaihoz, hangsúlyozva, hogy 1-2 fillért is lehet fizetni – csak fizessenek. A sikerben még azok is kételkedtek, akik eleget tettek az elnöki felhívásnak. Nem maradt más hátra, ki kellett harcolni az állami támogatás számottevő növelését.

1938-ban 55–60 000 P-t kapott a szövetség az állami költségvetésből, kimondottan a cserkészet támogatása címén. Márciusban kérték Telekit, hogy eszközölje ki 100 000 P-re való felemelését. Bár a honvédség főparancsnoka is szükségesnek tartotta, a költségvetési előirányzatból mégis kimaradt. A VKM, szigorú feltételek mellett, 1939. július 1-jétől 1940. december 31-ig 150 000 P segélyt adott a legszükségesebb kiadások fedezésére. 1941 februárjában már a támogatás 140 000 P-re történő felemelésére kaptak biztatást. És valóban, 1942-ben már 150 000, 1943-ban pedig 300 000 pengős segítséggel számolhattak a szövetség vezetői. Természetesen ezenkívül is kapott anyagi segítséget az MCsSz. Mentesítették őket a „győri program" vagyonváltsága alól, a cserkészcélokat szolgáló házak utáni adófizetéstől. Névleges ellenszolgáltatás fejében jutottak „síparadicsomhoz". Külön kaptak 15 000 P-t a visszacsatolt területek cserkészetének támogatására, a „sport" fejlesztésére. A HM komoly összegeket utalt át a katonai előképzés kiadásainak fedezésére.

Jelentős támogatást kapott a Központi Vízitelep, nem is szólva a táborozás ismétlődő segélyezéséről. Az 56–60 ezer cserkészből még húszezer sem élvezhette volna a természet és a társas együttlét nyújtotta örömöket ezek nélkül a csekély, de a cserkészetnek nagyon fontos támogatások nélkül.

A 3 millió pengőnél nagyobb összeg, amit a magyar cserkészet önfenntartására, fejlesztésére előteremtett, nem volt számottevő a leventeintézmény állami dotálásához képest, ebben a 100–300 000 pengős állami segítség csak töredéke a mozgalom létfenntartására fordítottnak. A források száma, nagysága és jellege jól mutatja az állam, a társadalom és a mozgalom viszonyát, annak alakulását.

Nemzetközi kapcsolatok. Horthy Miklóstól a Hitlerjugendig

A cserkészet nemzetközi kapcsolatai széles körűek, élénkek a világháború kirobbanásáig. Bár a kormányok külpolitikája jelentősen befolyásolta a szövetség külügyi munkáját és ezen keresztül a mozgalom egészét, az egyének, csapatok nemzetközi érintkezését, a felső vezetés taktikázását nem zárta ki. Sőt, a világmozgalom központjától, pontosabban az angol kormány külpolitikai irányvonalától való távolság alakulása nem fejezte ki a cserkész-világmozgalom központja (vezető személyei) és a magyar mozgalom közötti gondolkodásbeli, érzelmi viszonyt. Bár a szövetség irányt szabó körei jelentős mértékben eltérítették a magyar cserkészetet a „Bi Pi" által kijelölt útról – és ebben a központi vezetés meghatározó tényezőin kívül sokan vállaltak szerepet, például a cserkészetnek azok a korosztályai, amelyek képesek voltak összevetni a fasizmus és a cserkésztörvények tanítását –, nagyrészt az eredeti úton kívántak haladni, és ha nem is hivatalosan, de aszerint igyekeztek alakítani cserkészéletüket. Ki gondolhatta volna, hogy a magyarországi cserkészek, mint a Magyar Cserkészszövetség tagjai, 1937-ben vesznek részt utoljára világtáborozáson. A hollandiai jamboree-ra való felkészülés nagy lendülettel folyt. A készülődő, nagy létszámú delegáció vezetője Kolozsváry Béla. A szövetség törleszteni kívánt a holland gyermekakcióval kapcsolatos magyar adósságból, méltó akart maradni a Gödöllőn megalapozott jó híréhez, de feledtetni szerette volna az utóbbi évek nagyszabású külföldi táborozásainak fiaskóit is. A kiadás 150–200 000 pengő körül mozgott, aminek csak töredékét biztosította az állam. A csapat útját, szereplését élénk figyelem kísérte. A részvételről szóló hivatalos jelentés sikerről számol be. *Kolozsváry Béla* jelentéséből hosszabb részletet idézünk, mert amit feljegyzésre méltónak tartott, és ahogy azt lejegyezte, jellemző, nemcsak rá, hanem a „nemzetvédők" egész táborára. „Örömmel jelentem, hogy a felekezeti béke a jamboree-csapat életében teljesen megvalósult... A magyar csapathoz hasonló feszes és katonás magatartásra csak a lengyelek és svájciak törekedtek. Általában fesztelenség jellemezte a csapatokat, ez a fesztelenség egyes nyugati nemzeteknél tartalmas belső fegyelmezettséget takart, a legtöbb helyen azonban zabolátlan, játékos magatartást jelentett... Japánok és kínaiak komor, csendes, de fegyelmezett fellépése egységes erőt fejezett ki... A cseh csapat teljesen magán viselte a demokrata államok minden jellegzetességét, egységes fellépésre törekedtek, de a csapat nélkülözött minden belső egységet... A fegyelmezettséget az állameszme jegyében folytatott besúgások, árulások és a nemzetiségi cserkészek számára kellemetlen korlátozások jelentették. A román csapatban nemzetiségek nem voltak. A vezetőket erős sovinizmus és magyargyűlölet jellemezte... A fegyelmezés eszközéül, bármennyire is mást mutat egyes nemzetek példája, meg kell tartsuk a formákon keresztül való nevelést, nemcsak azért, mert fiaink vérmérsékletét csak így tudjuk uralni, hanem azért is, mert lelki megosztottságban szenvedő társadalmunk fiai ösztönösen kívánják az egységet, a formát, ami erőt és önbizalmat kölcsönöz számukra." A magyarságról, a magyar cserkészetről alkotott téves fel-

fogás ellen komoly propaganda-hadjáratot folytattak. „A feladatot megnehezítette – írta Kolozsváry – az a rokonszenvhiány, amely Magyarország németbarát beállítottságából kifolyólag Hollandiában fogadott bennünket."

A jelentés még a fegyelemről is dicsérőleg szólt. Egy mozzanat volt, amiről hallgatott, annál többet foglalkoztak vele a nyilas sajtóban s a parlamentben egyaránt. Az esetből „ügy" lett, amitől nem tudta távol tartani magát sem a szövetség, sem a kormány. Hogy voltaképpen mi is történt, azt mi sem tudjuk pontosan, mert a felvett jegyzőkönyvek mind ez ideig nem kerültek elő, a legilletékesebb nem hajlandó nyilatkozni, a visszaemlékezők pedig nem tudnak pontos leírást adni az eseményekről. Az *Összetartás* szemtanúkra hivatkozva írta le a történteket. Ezek szerint a magyar csapat már a táborba indulás előtt tudott Habsburg Ottó várható látogatásáról, s az „arisztokrata cserkészek" részletes utasítást is kaptak a kívánatos magatartást illetően. „Előző nap Teleki Pál gróf megkérte a cserkészvezetőket, hogy lehetőleg szép fogadtatást rendezzenek az ifjú király számára, sőt üzente, hogy aki nem áll jót magáért, az inkább hagyja el a tábort." Ottó érkezésekor a táborban összegyűlt fiúk tekintélyes része a magyar tábor túlsó oldalán a Kossuth-nótát kezdte énekelni. Teleki a „Bi Pi"-nek szánt aratókoszorút Ottónak adta át. Teleki az „arisztokrata" fiúkat magával vitte, és a magyar táboron kívül, egy sátorban Ottó hosszasan elbeszélgetett velük. „Mikor Teleki Pál gróf ismét megérkezett a táborba, sokan – a legudvariasabb hangon – felelősségre vonták a volt főcserkészt, aki a vita végén, mielőtt eltávozott, kijelentette, hogy a magyar táborba többé nem teszi be a lábát!..." A cigányokat magával vitte, és szerenádot adott a legitimizmus reménységének.

A nyilasok Teleki legitimizmusán és az MCsSz „antidemokratizmusán" kívánták elverni a port az Ottó-ügy kapcsán. Kellemetlen perceket sikerült is okozniuk, hiszen az érintetteknek mosakodniuk kellett a törvényhozás, az ország és a cserkészközvélemény előtt egyaránt. A bizalmas írásbeli megnyilatkozások arra engednek következtetni, hogy valami magva volt a sajtó- és a parlamenti támadásnak. *Papp Antal* jegyezte meg a Miniszterelnökségre küldött választervezet kísérőlevelében: „Arról a kiszínezett jelenetekről (sic!), Kossuth-nóta, kettészakadás stb., amelyeket az interpelláló említ, nem tudok, pedig a táborban ott voltam." *Éry* egy vidéki parancsnok érdeklődésére válaszolta: „Annyit mondhatunk, hogy egyik sajtóközlemény sem felel meg a tényleges eseményeknek, és valamennyi az illető lap politikai irányának megfelelően igyekezett mind a tényeket, mind az azokból levont következtetéseket beállítani." A világ főcserkésze ezen az ötödik világtáborozáson, amelynek jelképe a nagyon is időszerű Jákob-bot volt, mondotta fiainak, a világ minden cserkészét képviselő delegátusoknak: „Itt Hollandiában megtanulhatjátok... hogy a béke eszközei mindig hatalmasabbak, mint a háború, az erősek fegyverei..." A magyar fiúk ezt is hallották, ezen is elgondolkoztak.

A Hitlerjugend és az MCsSz viszonya – mint azt a gödöllői jamboree eseményei is megmutatták – nem volt felhőtlen. A náci ifjúsági vezérek el akarták szakítani a jelentős számú ifjúságot nevelő magyar cserkészetet a velük szembenálló, ellenük szervezkedő, angol irányítás alatt álló (tehát – véleményük szerint – elsősorban angol érdekeket szolgáló) Nem-

zetközi Irodától, általában a baden-powelli cserkészettől. A másik oldal igyekezett fékezni ezt a folyamatot, amelynek alapját egy „keresztény-nemzeti" célok jegyében folyó, sajátosan magyar cserkészet kiépítésére irányuló munka képezte. Ezt a politikai szempontból többféleképpen értelmezett „nemzeti" irányvonalat használták fel a nácik és hazai rokonszenvezőik (követőik) arra, hogy a magyar cserkészetet „függetlenítsék", végső esetben elszakítsák a világmozgalom többségétől. A német–magyar kapcsolat alakulását – a fő állásfoglalás-típusokat illetően – háromféleképpen ítélték meg. Vagy élesen szembefordultak vele, vagy szívvel-lélekkel támogatták, vagy pedig csak kihasználását tartották elengedhetetlennek. Akár a magyar társadalom egészében, így az MCsSz-ben is voltak hívei mind a három magatartásnak.

A központ vonalvezetésében két tényező játszott meghatározó szerepet: a mindenkori kormány, a Külügyminisztérium és Teleki Pál utasítása, útmutatása. 1936–1942 között ezek nemegyszer ugyanannak a személynek (azonos külpolitikai orientációjú csoportnak) a törekvését fejezték ki. Az írásos megnyilatkozásokban formát öltő gondolatok összetevőit nem tudjuk szétválasztani. Az viszont kétségtelen, hogy Teleki Pál – mint a nemzetközi mozgalom vezetésében is szerepet játszó személy – határozottabban tudott fellépni a fokozódó német nyomással szemben, mint politikus, és ezt a lehetőséget – adott esetekben – ki is használta. A náci Németországgal szembeni külpolitikájának kettősségén belül a cserkészettel összefüggő gyakorlati teendők személyes bonyolítását a központi vezetés egyes tagjaira bízta. De ezeket a lehetőségeket is felhasználta nyugati kapcsolatainak fenntartására, állásfoglalásainak félhivatalos „kiszivárogtatására".

A központi vezetésen belüli kettősségnek egy példáját tudjuk csak említeni, de ez kifejezi annak lényegét. *Kolozsváry Béla* – mint életrajzában is említi – személyes kapcsolatot épített ki és tartott fenn a Hitlerjugend vezetőivel, „közülük különösen Dorfmeister és Lauterbacher külügyi vezetőkkel". Ő volt az összekötő a két szervezet vezetése között. A náci ifjúsági vezetők többnyire rajta keresztül közölték kívánságaikat. 1939. március 24-én is hozott a postás egy Németországból érkező levelet – egyenesen a Nagy Sándor utcai székházba címezve! –, amelyet Hans Lauterbacher küldött a „Lieber" Bélának. Kolozsváry a levélről és a nyomában tett lépéseiről április 28-i levelében a következőket írta Farkas Ferencnek: „Az őrsvezetői táborban jelentettem, hogy a Hitler Jugend külügyi vezetője magánlevélben értesített arról, hogy a Nemzetközi Iroda vezetésével a demokrata államok cserkészetei szervezett támadást intéztek Németország ellen. (Kérdezte) ...mi a magyar cserkészet felfogása ebben a kérdésben, és hogy fenntartjuk-e tovább a kapcsolatainkat a Nemzetközi Irodával. Kérte azt is, hogy az ügyet jelentsem az Országos Elnöknek, tegyem lehetővé, hogy budapesti tartózkodása alatt találkozhassanak. (Papp Antal utasítására) megírtam Berlinbe, hogy a magyar cserkészet egy németellenes akcióba sohasem lesz beszervezhető. (Az országos elnök) örömmel várja őt." A húsvéti ünnepek alatt Hans Lauterbacher találkozott is vele. Tudjuk, nem ez volt az egyetlen hivatalos találkozás a Hitlerjugend és az MCsSz vezetői között. A megbeszélések tárgya, célja, lefolyása ismeretlen. De nem járhatunk

messze az igazságtól, ha azt mondjuk, hogy a külügyi vezető által körvonalazott problémakör foglalkoztathatta a két szervezet irányítóit, főként a Hitlerjugendét.

Ezeknek a tárgyalásoknak eredményeként zajlanak a kölcsönös látogatások – szárazföldön és vízen egyaránt –, ezek hatására kerül sor közös rádiószereplésre, a Városi Színházban rendezett ünnepségre stb. A hivatalos közeledés elősegítése alkalmas volt érdemek szerzésére, egyéni sikerek elérésére. A lehetőségeket néhány cserkészvezető ki is használta. A német katonai sikerek szélesítették azoknak a körét, akik a náci nevelési elvekkel és módszerekkel, mint e katonai sikerek alapjával rokonszenveztek. „A németek és olaszok a cserkészettől függetlenül megcsinálták – írta 1940 őszén egy vezető – a maguk nagyon is jól bevált ifjúsági szervezetét, melyeket igazolnak a mostani háború eredményei, ahol a németek és az olaszok kerülnek ki győztesen..." Még a Táborkereszt sem átallott „cserkészgondolatokat" felfedezni Mussolini és Hitler megnyilatkozásaiban. Egy ösztöndíjas gimnáziumi tanár 1929 februárjában írta Olaszországból a szövetségnek: „Nagyon érdekel a fasiszta ifjúsági nevelés... Azt hiszem, a szövetségnek is hasznára lenne, ha valaki tanulmányozná a fasiszta nevelés rendszerét, most, amikor a nemzetvédelem mind jobban előtérbe kerül a cserkész nevelésben is." Hivatalos megbízást kér, hogy szolgálhassa a két ifjúság barátságát.

Majdnem ezzel egy időben érkezett egy másik levél az ausztriai Engerauból. „Most, hogy a németek bevonultak Ligetújfalura, fel kellett oszlania a cserkészcsapatnak is..." Az elgondolkoztató példa földrajzi értelemben is közeli volt. A hitleri Németország szomszédsága állandó fenyegetést, nyomást jelentett Magyarországra, a kormányra és minden nem nácira egyaránt. Ilyen arcátlan követelődzés ellen kelt ki – cserkész vonatkozásban – Teleki Pál 1939 májusában. Ő a diplomácia eszközeivel, a szövetséget óvatosságra intő figyelmeztetésekkel, a nácizmussal szemben álló vezetők pedig gunyoros megjegyzésekkel és a rájuk bízott fiatalok hazaszeretetének erősítésével válaszoltak. „Haragszik a fene – írta egy kecskeméti pk. kerületi felettesének –, én csak egy emberre haragszom, annak is a szemébe lóg a haja és kis bajusza van." Ez a sok kicsi harag, az egyének és a csoportok tisztes erőfeszítése nem befolyásolta az ország és a mozgalom nemzetközi kapcsolatainak alakulásában érvényesülő fő tendenciát. A német befolyás növekedése és a világmozgalmon belüli elszigetelődés leginkább a világ főcserkészéhez és a Nemzetközi Irodához fűződő kapcsolaton keresztül jutott kifejezésre. Az agg Baden-Powell emberszeretetet, a béke megőrzését, a nemzeti keretek között élő fiatalok internacionális összefogását szorgalmazó felhívásai a magyar mozgalom hivatalos vezetése körében többnyire süket fülekre találtak. A hazai cserkészet vezetőinek többsége látta azt, amit *Straub Imre* is megfogalmazott 1940 januárjában: „A csapatoknál tartott vizsgálatok során megállapítottam, hogy a mai rendszer nagyon eltér a B. P. cserkészettől."

A nemzetközi helyzet alakulása, Franciaország lerohanása meghatározta, gyorsította az eltávolodás folyamatát. *Papp Antal* 1940. szeptember 25-én tájékoztatta az OIB-t a Nemzetközi Irodához fűződő kapcsolat alakulásáról. „A Világszövetség központi szervei nem működnek – állapította meg az országos elnök. A 9-es bizottság tagjaival – B. P. helyett

Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei
Hitler-Jugend Gebiet Franken (18)

Briefanschrift:
Nürnberg-W, Westtorgraben 17/II
Fernsprecher: Sammelnummer 6 30 55
Postscheckkonto 38 7 20 Nürnberg
Städt. Sparkasse Nürnberg Konto Nr. 4 201

Amtl. Organ der Fränkischen Hitler-Jugend:
„Die junge Gefolgschaft"
Verlag: Hitler-Jugend, Gebiet Franken (18)
Nürnberg-W, Westtorgraben 1/3
Postscheckkonto Nürnberg 1 029

Abteilung:
Grenz-u.Ausland WW/MR

(Zeichen und Datum bei Antwort stets anzugeben)

Nürnberg-W, 11. Mai 1937

Herrn
Professor
Béla Kolozsváry
XI. Lenke út 63. III.1.
[illegible]

Für Zeichen:

Gegenstand:

Lieber Kamerad Kolozsváry!

Zurückkommend auf Deinen Besuch in Nürnberg übersende ich Dir anbei für Eure Zeitung einen Artikel über Nürnberg sowie einige Bilder.

Gleichzeitig möchte ich Dir die Preise für Mittag- und Abendessen mitteilen. Ein Mittagessen bestehend aus Tagessuppe, Kalbsbraten, Gemüse und Kartoffeln kostet 75 Pfg. Ein Abendessen bestehend aus Suppe, Schweinebraten, Gemüse, Salat und Brot ebenfalls 75 Pfg. Ich bitte Dich um Mitteilung, ob Du mit diesen Preisen einverstanden bist, da ich dann die entsprechende Bestellung vornehmen werde.

Bis auf weiteres mit kameradschaftlichen Grüßen und

Heil Hitler!
Der k.Heiler der Abteilung GA
[illegible]
(Weisner)
Gefolgschaftsführer.

Gebiet 18 H J Franken

Anlage.

A Hitlerjugend-vezetők és Kolozsváry Béla közötti levélváltás egyik darabja

– Gusztáv Adolf svéd herceg igyekszik összeköttetést teremteni. A londoni iroda pótlásaként Stockholmban próbál magának központi irodát szervezni. A lengyel Strumillnak a múlt év szeptember elsejével *nyoma veszett.* A francia Marty gróf *régi címén ismeretlen...* A két angol taggal természetesen minden kapcsolatunk megszűnt. USA-ból Mr. West küld kiadványokat, itt-ott rövid levelet. Bővebb tudósításokat kaptam a norvég és a dán bizottsági tagoktól. Mindketten azt írják, hogy a *megszálló hatalom általában teljesen korrekt magatartást tanúsít. A cserkészettel szemben előzékenyen viselkedik és munkájuk elé akadályokat nem gördít.*" (Az én kiemelésem G. F.) A finnek, a bolgárok és a hollandok hajlandók a to-

vábbi együttműködésre. A hangsúly tehát a „szalmaszálon" van. Nem a német és olasz cserkészet sorsa, nem a ligetújfaluiak segélykérése, a lengyelek irtása és ellenállása, nem a Nemzetközi Iroda – egykor tisztelt – tagjainak tragédiája, hanem a dánok és hollandok „szerencséje" az iránymutató. Hiszen Magyarország szövetségese, fegyvertársa a hitleri Németországnak, velünk nem bánhatnak úgy, mint a legyőzöttekkel... Ezt az állásfoglalást közvetítette, egysíkúbban, fenyegetőbben, (de vajon kit akar ijesztgetni?) félreérthetetlenül a szélsőjobbnak címezve a *Vezetők Lapja*. „A nemzetközi iroda nem joghatósága a cserkészetnek. (Az OIB legfőbb feladata most), hogy vizsgálat alá vegye saját szervezetünket, szabályzatainkat és utasításainkat... hogy hol és miben kell azokat korszerűsíteni... erre kell azután felépíteni magatartásunkat és eljárásainkat a nemzetközi tárgyalásokon... De ha kell, bátran vállalkozhatunk arra is, hogy a függetlenségünk és mozgási szabadságunk érdekében egy ideig – akárcsak az elindulásnál történt – ismét külön haladjunk."
Függetlenségünk és szabadságunk – olvashatták a cserkészvezetők. Szépen hangzik, de milyen mértékű volt ez a függetlenség és szabadság 1940 őszén, amivel a szövetség élni kívánt? Lord Baden-Powell of Gilvell életének utolsó heteivel és halálával kapcsolatos dilemma is körvonalazza azt. A világ főcserkésze 1940 novemberében már súlyos beteg volt, egyes lapok halálhírét költik. Az MCsSz nem tudja, hogyan viselkedjen... *Teleki Pál*hoz fordulnak tanácsért. Ő a következőket üzente Éry Emilnek: „Amennyiben halálhírét megerősítik, a világhelyzet ne alteráljon Benneteket arra, hogy róla megfelelő formában írjatok, mert ennek semmi külpolitikai akadálya nincs. Úgy kell róla írni, mintha békében élne a világ, s kiemelhetitek azt is, hogy annak idején Mussolini hogy fogadta őt és milyen balillaparádét rendezett tiszteletére. Ezt természetesen csak akkor, ha a külügyi osztályotokban vagy egyebütt megfelelő módon utánajártok pontosan a történteknek. Fényképet is közölhettek róla." *Papp* ennek megfelelően járt el. A főcserkész halálakor hangsúlyozta: „A legnagyobb értéke B. P. zseniális gondolatának az, hogy ebből a gondolatból minden nemzet olyan sajátos ifjúsági mozgalmat teremtett, mely nemzeti érdekeinek legjobban megfelelt." Az MCsSz vezetése szerint „nemzeti érdekeinek" a közvetlen szomszédságot képező szövetségektől való elzárkózás, a Nemzetközi Irodával való szakítás, a lengyel, balti, finn, bolgár cserkészettel kialakult „rokonlelkűség" ápolása felelt meg. Az 1941. február 2–8. között – B. P. emlékére – megrendezett „jótetthét" résztvevői nem gondoltak erre: beteg néniknek vágták a fát, cipőt vettek nyomorgó társaiknak, gyűjtöttek a szegények javára. Mint ahogy nem tudtak arról sem, hogy az országos ügyész helyettese a következő határozati javaslatot dolgozta ki: Az MCsSz OIB megállapítja, hogy Nagy-Britannia – melynek területén a Nemzetközi Iroda székel – Magyarországgal hadiállapotba lépett, és a Nemzetközi Iroda tagjainak egy része Magyarországgal hadiállapotban lévő államok sorából kerül ki, miért is a Nemzetközi Irodával fennálló – a gyakorlatban már előbb megszakított – összeköttetést megszünteti. A javaslat kelt: 1941. december 15-én. Mondanom sem kell, hogy a kapcsolat a javaslat elfogadása után sem szűnt meg, félhivatalos formában megmaradt. Egy hajszálvékony függőhíd kellett az esetleges visszavonuláshoz.

Előre az „ezeréves" határokig...!

Trianon óta a kisebbségi magyarság zöme arról álmodott, azért dolgozott, hogy egyszer, valamilyen módon kikerül a többségi nemzet soviniszta uralkodó körei által reá erőszakolt járomból. Magyarországon, az „anyaországban" pedig a hatalom uralkodó köreinek félrevivő propagandája következtében mind kevesebben érezték át, értették meg a békediktátum által teremtett áldatlan helyzet igazi lényegét, a harmincas évek második felében alakuló nemzetközi politikában játszott szerepét, s csak nagyon kevesen ismerték fel a hitleri Németország által felállított csapdából és az egész Trianon-komplexusból kivezető reális utat. A magyar uralkodó körök megalapozatlan próbálkozásaikkal nem voltak képesek előkészíteni „Trianon" felülvizsgálatát. Jelszavak pufogtatásával hosszú időt fecséreltek el. Trianon részleges „revízióira" valamennyi lehetőség közül a legrosszabb változatban került sor: a Felvidéken, Kárpátalján, Erdélyben és Bácskában a nemzetiségekkel szemben elkövetett súlyos cselekmények kísérték az „országgyarapítást". Ebben az ellentmondásos forgatagban ott libegett az árvalányhaj, ott sürgölődtek a cserkészek is.

1937–38-ban Ausztriára és Csehszlovákiára figyelt a világ. Nem tudni, hogy a felgyorsuló válság hatására-e, de az 1938-as évre fordulva számottevő változás állt be mind a kárpátaljai, mind a szlovenszkói magyar cserkészet helyzetében. A kárpátaljai autonóm alszövetségen belül 1937 telén tíz csapat, két kiscserkészcsapat és négy leánycsapat működött hatszáz, illetve százötven cserkésszel. Fontos lépésre került sor a „keresztény-nemzeti" cserkészegység megteremtése irányában is. Így írt erről a *Tábortűz:* „A cserkészet történelemkönyvébe új nagy időpont kerül. Utódaink majd az őrsi órákon... sokszor fogják ezt a dátumot elismételni. Ezt fogják mondani: Gyerekek, nagy évfordulója ez a magyar cserkészetnek, mert ezen a napon jöttek össze először gyűlésre Szlovákia cserkészvezetői a prágai szövetség nyújtotta első szervezési szabályzat alapján..." A kezdeményezések egész sora élénkítette a mozgalmat, de mindezt (legalábbis a felszínen) nem kísérte türelmetlenség, újabb igények hangoztatása, inkább józanító figyelmeztetés: „...nekünk a magyar egységen kívül ki van szabva a csehszlovák testvérekkel való együttműködés is." A csehszlovák államhatalom (hasonlóan a magyarhoz) még a cserkészet józanabb, intő magatartását sem követte, kérlelhetetlenül lesújtott minden kisebbségi magyarra, aki az anyaországiak iránti rokonszenvének a legkisebb jelét is adta.

1938. szeptember 29-én kötötték meg a müncheni egyezményt. A magyar kormány fokozta a csehszlovákokkal szembeni diplomáciai és katonai nyomását. Bevetésre készen álltak a honvédek, és a tisztek, a „szabadcsapatok" is megkezdték működésüket. A cserkészszövetség október 12-re bizalmas értekezletet hívott össze. A külügyi vezető ellenőrizte és kiegészíteni igyekezett a szlovákiai cserkészetre vonatkozó adatokat. Ilyen kérdéseket próbált tisztázni: „Milyen cserkészkerületekre volt a Felvidék beosztva, és hol volt (van) a székhelyük? Hogyan kapcsolódtak ezekhez a magyar rajok?" Alapelveket vitattak meg és hagytak jóvá a bevonulás utáni magatartásra vonatkozóan: „Szlovák és ruszin nemzetiségű csapatokkal – hangzott az

irányelvek 7. pontja – és cserkészekkel is találkozhatunk, az ő nemzeti érzékenységüket is vegyük figyelembe." Október 9–13. között zajlottak a komáromi tárgyalások, a helyi bencés gimnázium cserkészei a magyar delegáció mellett tüntettek.

Október 22-én az OIB elfogadta a „visszatérő felvidéki cserkészettel" kapcsolatos intézkedéseket. Ezek szerint 1939 decemberéig csak elnöki engedéllyel lehet látogatni a visszacsatolt területen működő cserkészeket. A szövetség minden felvidéki csapatot kiáltvánnyal köszönt. A csapatok liliomos zászlót (rajta a magyar bevonulás dátuma), Hungária-jelvényt, két magyar cserkészjelvényt, egy csokor árvalányhajat és boglárt kaptak. A Magyar Cserkész felhívással fordult a mozgalom tagjaihoz: gyűjtsenek a 73 hazatérő csapat kétezer cserkészének. A szövetség gárdaegységeket szervezett – az eredeti terv szerint 2680 főből állt volna –, elsősorban a határ menti csapatok tagjaiból. Azonos gondolata támadt a VKF-nek is. Megállapodtak, hogy együtt mennek „testvérekként". A Honvéd Főparancsnokság azonban másképp intézkedett. *Sónyi Hugó* tbn. aláírásával elrendelte: „A felvidéki leventeszázadokhoz egy-egy cserkésztiszt által vezetett cserkészcsapat is csatlakozni fog. A leventecsapatok minden vonatkozásban a cserkészek elé sorolnak." A szövetség fel volt háborodva. Panaszukkal – mint mindig – Teleki Pálhoz fordultak. A november 2-i döntés után diadalmámorban úsztak, a honvédalakulatok megindultak. A szövetség lázas sietséggel fésültette át – még a díszbevonulás előtt – a felvidéki csapatokat „nemzethűség, szervezettség" stb. szempontból. Teleki Pál cserkészegyenruhában vett részt a november 6-i komáromi ünnepélyes bevonuláson. A 34–34 főből álló gárdaegységek 32 felvidéki helységbe látogattak, s feladatukat, kisebb zavaroktól eltekintve, sikeresen hajtották végre. A „visszacsatolást" örömmel fogadó magyar cserkészcsapatok levélben is jelentkeztek az elnökségnél, és felvételüket kérték. A csehszlovák területek felosztásakor „erős" szlovák csapatok maradtak magyar területen és fordítva. Ezért „szabadságukat" a „viszonosság" alapján próbálták rendezni.

Milyennek látták a visszacsatolt területek cserkészetét a szövetség képviselői? Erről egy ungvári látogatásról készült jelentés ad némi tájékoztatást. Idézzük:

„1. Az ungvári cserkészek külső megjelenésben teljesen elhanyagoltak, igen kevéssé fegyelmezettek, rátermett felnőtt vezetőik nincsenek, s a lelket bennük úgyszólván csak egy-két nagyobb gimnazista fiú tartja.

2. Felnőtt vezetők közül alig 1-2 akad, akire a cserkészet újjászervezését rá lehetne bízni (Wellmann, Fodor), ezek is más irányban rendkívül elfoglalt és igénybe vett emberek, akik a magyarországi cserkészet célkitűzéseivel, belső szervezetével és főleg lelkiségével nincsenek tisztában. A többi felnőtt vezető nagy része zsidó, szabadkőműves, emigrált kommunista (Bleyer), akiket a cserkészet éléről haladéktalanul el kell távolítani.

3. Feltűnő az erkölcsi és nemzeti értelemben konstruktív elemek távolmaradása a cserkészmozgalom vezetéséből", a leány-középiskolák lelki vonásai „a forradalmak budapesti középiskolás ifjúságát oly szomorúan jellemzik".

„4. Erős a cseh koedukációs nevelés káros hatása.

5. A felnőtt és fiúvezetők egyéniségéből teljesen hiányoznak azok az értékek, amelyeket (itthon a vezetőképzés kitermelt).

6. Örvendetes a ruszinok őszinte ragaszkodása a magyarokhoz."

A tapasztalatok alapján javasolják a következőket: 1. a leánycserkészetet mostani formájában azonnal szüntessék be, 2. a zsidó többségű csapatokat úgyszintén, a vegyesekből pedig haladéktalanul távolítsák el őket, 3. a zsidó és szabadkőműves vezetők működési jogát vonják meg, pótlásukról sokoldalú intézkedéssel gondoskodjanak, 4. a szövetség végezzen részletes helyzetelemzést. A decemberben készített jelentésre rányomta bélyegét, hogy írója katolikus pap volt, ennek ellenére a meglévő különbségeket, az igényeket és a türelmetlenséget – ami ellen Teleki Pál szigorú figyelmeztetésére az OIB állásfoglalása oly határozottan szólt – jól tükrözte. Az OIB már korábban is nekilátott a helyzet alaposabb tisztázásának. Látták, hogy az igen bonyolult, és a berendezkedés még tovább növelte azt. A nemzetiségiekkel szembeni tapintatot egyesek magyarellenesnek, a gyengeség jelének minősítették. Előbukkantak a mindenáron érvényesülni akarók, a köpönyegforgatás mesterei. Éppen azok a „legpiros-fehér-zöldebbek – panaszolták a szövetségnek a kassaiak – és legjobban ágálók, akiknek igazán jobb lett volna inkább az elbujdosás, vagy legalábbis a nagyon csöndes félrevonulás". A helybeliek jól ismerték egymást, de a szövetség alig látta át a személyi ügyeket, ezért félreértés félreértést követett.

Időközben felocsúdtak a szlovák sovinizmus képviselői is, főleg a katolikus papság, és kihasználva a magyar kormányzat működésének hibáit, a konjunktúralovagok esztelenségeit, heves támadást kezdeményeztek, főként az ifjúságra támaszkodva. Éjjelente plakátokat ragasztottak. Ezeken a következő szöveg állt: „Minden drága, vissza Prága – Éljenek a csehek – Népszavazást Kosicén..." A röplapok hasonló módon izgattak: „Terjeszd! Nem akarunk magyar rabságban élni! Mentsetek meg minket a szlovákoknak!" – hirdették. Helyenként verekedés tört ki magyar és szlovák fiatalok között, mondván, hogy a szlovák cserkészek vezetése „gyanús" kezekbe csúszott át. „A nemzetiségi megbékélés – szentistváni alapon!" és a „cserkésztestvériség – B. P. szellemében" hívei szembekerültek egymással.

A katolikus egyház vezetése tartózkodóbb álláspontra helyezkedett. Év végén új veszélyre hívta fel a figyelmet a *Fiatal Magyarság*, természetesen a maga egyoldalú beállításával: „A magyar–szlovák viszony alakulására most az eddig szóba sem jöhető új tényező kezdi éreztetni hatását. A szlovák ifjúság egyre jobban érdeklődik a harmadik birodalom irányában. Azt hiszem – írta az Új szlovák ifjúság c. írás szerzője –, hogy egy cseppet sem túlzok, ha azt állítom, hogy a magyar és a szlovák ifjúság közt mutatkozó világnézeti különbség a jövőben is fenn fog maradni, sőt esetleg még mélyülni is fog..." Kárpátalja 1939. március 14-i elfoglalása a gondokat növelte. A gárdaegységek által meglátogatott csapatok – vezetők és fiúk – ekkor tettek fogadalmat, „s ezáltal lényegileg magyar cserkészekké lettek". A számbavett és ellenőrzött csapatok közül a megfelelőket „elvileg" felvették, ideiglenes működési engedélyt kaptak, a tagokat pedig ideiglenes igazolványokkal látták el.

Az OIB 1939. január 14-i ülésén elhatározta, hogy a felszabadult területen megalakítja a törvényhatósági cserkészszervezetet, és a megszervezendő törvényhatósági szervek élére „országos külön megbízottakat" választott. A végleges

megalakulásig ők lettek a vezetők. Átmenetileg közvetlenül az elnökséggel tartották a kapcsolatot. Az OIB-ba 6 felvidéki vezető került, akik bemutatkozásuk alkalmával az első ledőlt határoszlopból készített keresztet adták át emlékül a szövetségnek. Lépéseket tettek a többnyire szegény felvidéki csapatok anyagi támogatása érdekében, a Balaton mellé tervezett Nemzeti Nagytábor színhelyét áttették Krasznahorkára, és eközben igyekeztek megismerni, megérteni egymást; érzéseiket, gondolataikat, törekvéseiket, céljaikat.

Nagyon nehezen ment, hiszen az anyaországiak nem élték a kisebbségi magyarság életét, ismereteik sem voltak megbízhatóak (ha ilyenről egyáltalán beszélhettek), és ez fordítva is igaz. Ám a felvidékiekről és a később visszacsatolt területeken élőkről ugyanezt mondhatjuk: a saját helyzetüket többnyire jól ismerték, a magyarországit viszont nem. Az ő esetükben a használható tudást a romantikus érzelmek és a sokszor leplezetlen anyagi érdekek helyettesítették. Ha mindehhez hozzávesszük a társadalmi, politikai, felekezeti motívumokat, a gyorsan változó külpolitikai és katonai helyzetet, a megértést segítő idő hiányát, könnyebben értelmezhetjük a cserkészet munkájára vonatkozó adatokat is. A visszacsatolt területeket sokan szabad vadászterületnek, eldorádónak, a gyors meggazdagodás és a társadalmi érvényesülés lehetőségének vélték, de legalább az otthoninál jobb megélhetést vártak tőle. *Jaross Andor* tárca nélküli miniszter írta a Pénzügyminisztériumnak: „...A felvidéki állásokról: a pályázók száma a legtöbb esetben messzi túlhaladja a betölthető állások számát..." Ez tehát megoldhatatlan gondot jelentett. Nem így a „nemzethű" cserkészvezetők erkölcsi jutalmazása. Ilyen céllal alapította a szövetség a „Pro Libertate" emlékjelvényt három fokozattal.

A „Pro libertate" (felvidéki) emlékérem

Első helyen a szórványmagyarság erősítése állt. Ezért minden helységben, ahol legalább egy őrsre való magyar fiú élt, magyar cserkészcsapatot, a többiben nemzetiségi csapatokat szerveztek. Megindult a HÖK szervezése is. A csapatok „hazafias átszervezése" egyes helyeken a létszám jelentős csökkenését és a „tótajkú volt bajtársak" átmeneti vagy végleges eltávolítását jelentette. A kassai parancsnokok hoztak egy határozatot, amelynek értelmében mindazokat, „akik szlovák cserkésztisztek voltak, és ezen jellegüket 1938. november 2-ig nem szüntették meg, olyanoknak tekintjük, mint akiknek a magyarságában kételkedni lehet. Ezért addig, amíg az ilyen egyének múltbeli működését hitelesen nem vizsgálták meg, ezek magyar cserkésztiszteknek nem tekinthetők..." A kölcsönösen mérgezett légkör gyógyíthatatlan sebeket ütött egyeseken, ami tovább nehezítette a helyzetet. Egyaránt

jóljött ez a szlovák sovinisztáknak, az ukrán nacionalistáknak, a náci bajkeverőknek. 1939 márciusában a kassai Centrál moziban vetítették a „Magyar feltámadás" c. filmet. A „szlovák ifjúság részéről – jelentették a BM-nek – úgy a magyaros jeleneteknél, mint a csehszlovákok múltbeli elnyomatását bemutató jeleneteknél, valamint a magyar himnusz hangjainál magyarellenes tüntetés folyt le, amely odáig fajult, hogy a jó magyar érzésű polgári iskolai tanulók előadás után tettlegesen torolták meg a szlovák ifjúság mélyen sértő magatartását."

A röplapok sekélyes, általánosító, durva hangneme olaj volt a tűzre. Kassa volt a bujtogatás egyik fő fészke. A környező falvak magyarellenes hangulatát katolikus papok irányították, a könyvtárak tele voltak magyarellenes írásokkal, a szlovák iskolákban tovább folyt a gyűlölködés. A német szervezkedés gócpontja Késmárk. „A cipszer ifjúság – jelentették feletteseiknek a helyi biztonsági szervek – ...sajnos teljesen elveszett a magyarság számára, ez idő szerint. Teljesen elvadultak, úgy, hogy képesek a szüleik ellen is lázadni, és a legszélsőségesebb horogkeresztesek, és magyargyűlölő valamenynyi. E részben teljesen egyetértenek a Hlinka gárdistákkal." 1940 őszén már a cserkésztáborok védelmét kellett kérni a belügyi szervektől a „nemzetiségi bujtogatások" ellen. A kassaiak ezt a szellemet képviselték a magyarországi tanoncüdülőtáborokban is.

És a másik oldal? A felvidéki magyar vezetők panaszkodtak a különféle kényszerű szereplés, az örökös zaklatás miatt. A 7. sz. csp. nemzetvédelmi megfigyelései között említette: „A felvidéki parasztság katona fiait érthetően kellemetlenül érinti a folytonos ‚Büdös parasztozás', a ‚kommunista csibész' jelzők zuhataga..." Egy cserkészvezető így jellemezte viszonyukat az anyaországiakhoz: „Az ideözönlöttek szerint nekem nem jár (ti. az eddig élvezett évi 4 heti szabadság – G. F.), mert nincs szerzett jog, nincs jogfolytonosság. Én az ő szemükben gyűlölt felvidéki vagyok, s ezt nem is titkolják... Utálnak ezek minket felvidékieket, de az a szerencse, hogy ez teljes mértékben azonos részünkről is... Oly nép került ide, tisztelet a kevés kivételnek... amilyenre álmomban sem mertem volna gondolni."

Ez ugyan egy felindult ember írása, de mások véleményével egybevetve mégis elárul valamit az uralkodó hangulatból. Ezt a hazai sajtó sem tagadhatta. A *Fiatal Magyarság* pl. így összegezte a „hazatérő ifjúság" benyomásait: „Bizony eleinte nehezen értették meg ezt a társadalmat, amit itt találtak. Soknak vélték a mi cicomás és ceremóniás szokásainkat, címeinket, sok méltóságunkat. A mindenüvé nehéz bejutást, a rideg, asszociális Csonkaországi lelkületet..." De válságba kerültek a hazai romantikusok is. Magánlevél tanúsítja: „Ugye-ugye kedves Gyulám – öreg Gyula bátyád nem volt rémlátó, se pesszimista, amikor már 1938. december elején úgy festettem le a visszatért föld lakóit – amilyenek. Kegyetlenül fáj ez, mert hiszen ott van még Erdély is, a ‚Szlovák' állam és talán még a Bánát is, aminek vissza kell térniök, s hogy fogjuk azt a sok és nagy csalódást kibírni ideggel, szívvel, gyomorral? Én már nem, de Ti fiatalok vajjon hogy bírjátok?" A levélíró jól látta, a neheze még hátravolt.

Ezek közé tartozott Kárpátalja népének megnyerése. Itt az MCsSz szervezői is rendkívüli nehézségekbe ütköztek. Ezek között első helyen állt a terület jogállásának rendezetlensége. A szövetségnek minden tekintetben alkalmazkodni kel-

lett a kormány döntéseihez. Bizonyítja ezt az 1939 májusában kiadott csapatalakítási útmutató, különösen annak 6. pontja. „Alapszabályunk szerint – olvasható az irányelvekben – azonban sem területi, sem más alapon nem szervezhetünk közös összekötő szervet az alakulandó kárpátorosz vagy szlovák csapatok számára. Hogy a következőkben esetleges alapszabály-módosítással fogunk-e erre lehetőséget találni, az teljességgel attól függ, hogy a m. kir. kormány ebben a kérdésben általában milyen intézkedéseket fog tenni, akár törvényhozási, akár rendeleti úton. Ezeket nekünk be kell várnunk, és nem előzhetjük meg őket." A törekvés világos: a visszacsatolt területeken összefogni, erősíteni a magyar erőket, megakadályozni minden tömörülési kísérletet, amely esetleg veszélyt jelenthet. Addig, amíg Szlovenszkóban egy viszonylag fejlett polgári állam eredményeibe ütköztek a magyarok, Kárpátalja népének életviszonyai nem növelték bennük a kisebbrendűség érzését. Ugyanakkor az itt talált elmaradottság – ellenkező módon, mint a hajdani csehszlovák területen – szintén nehezítette a szervező-, nevelőmunkát. Hiányzott a rádió, a lakosság jelentős része nem tudott se írni, se olvasni, és a nyelvi nehézségek is számottevőek voltak.

A bajokat itt is tetézte a magyar kormányzat úrhatnámsága, lassúsága, tehetetlensége. A tárca nélküli miniszter panaszt tett a közigazgatás nem megfelelő működése miatt. A BM válasza a kormányzat egészének szemléletére jellemző: „Tisztelettel rá kell mutatnom azonban arra a sajnálatos jelenségre, hogy a visszacsatolt területek lakosságának egy része a hatóságokkal szemben semminemű tiszteletet nem tanúsít... *Elsősorban tehát ezt a közszellemet kell megváltoztatni...*" (Az én kiemelésem G. F.) Tehát a m. kir. hivatal – mindenekelőtt! Az ország elveszhet, de a hivatal – s a benne ülő kegyelmesek – tekintélye nem! Ez a gondolkodás érvényesült az új cserkészkerületek szervezésénél is.

1939. december 6-án alakították meg az ideiglenes XI. és XII. kerületet. Ez megegyezett a katonai és tanügyi közigazgatás rendszerével, és „minden tekintetben kitűnőnek látszott". 1940 februárjában közölte *Éry* a kárpátaljai vezetőkkel: „Az alakítandó XII. kerület területe az egész kárpátaljai részt foglalja magába. Tehát Ung, Bereg, Máramaros vármegyék rutén és magyar területeit. De mivel ez eltér a tankerületi beosztástól, ezért ehhez OIB-határozatra van szükség... Tehát a bécsi döntés alapján felszabadult terület, amelyik tanügyi igazgatási szempontból a kassai területhez tartozik, a XII. kárpátaljai területnek lenne a része. A kassai kerület ezt már tudja." Ez a bejelentés éles bírálatot váltott ki a helyi vezetőkből. Rámutattak, hogy a mesterkélt változtatás miatt máris zavarok mutatkoznak az irányításban. Tiltakozásukra a központ „csak szóban" ígért választ. Levélben ennyit közöltek: „A kormányzat legmagasabb helyének kívánsága volt ez." Ezt a keveset is kezeljék bizalmasan – hangzott a levél záró utasítása. A kerületi felosztás még nem jelentette a cserkészszerv megalakulását, működésének megkezdését. A kerület cserkészmunkájának kibontakozását elsősorban a cserkészcsoportok közötti vetélkedésben is megjelenő sovinizmus akadályozta. Az egykori orosz és ukrán alosztályok vezetői egymással is huzakodtak, s mindketten az alakulófélben lévő magyar cserkészettel. Magatartásuk miatt alig haladt a „magyar–orosz" fiatalok bekapcsolódása. 1939 novemberében még csak a ré-

gi kék-piros nyakkendő és külön jelvények viselése jelezte az elkülönülési szándékot. 1940 júniusában már (a volt ruszin cserkésztisztek ekkor ültek össze tanácskozásra) a tájékozatlanság, a kiábrándultság és a bizalmatlanság jellemezte ezeket a csoportokat. Kívánságaik (követeléseik) túllépték azt a határt, ameddig a szövetség törvényes lehetőségei terjedtek. Képviselőik minden vitás kérdés tárgyalásánál erre hivatkoztak, kiemelve megértésüket, idegenkedésüket az erőszakoskodástól. 1940 októberében a ruszin „autonomisták" memorandummal fordultak az MCsSz-hez, amelyben teljes önállóságot kértek. Papp Antalék Ungváron folytattak velük tárgyalásokat – eredménytelenül. Novemberben a leendő intézőbizottság összetétele miatt folyt a vita, az egykori Duchnovits és az ukrán Plászt vezetői között. Az érdekek egyeztetésébe a kormányzóbizottság is bekapcsolódott.

Az idő sürgette a szövetséget, közeledett a rendkívüli országos közgyűlés ideje. Végre 1940. december 1-jén megtarthatták a XII. cserkészkerület alakuló közgyűlését. Az ideiglenes kerületi ügyvezető elnök beszámolójához nem szólt hozzá senki. Az új tisztikar igen nehéz anyagi körülmények között fogott terveinek megvalósításához, amelyek középpontjában a szórványgondozás, a magyar öntudat ébresztése, ápolása állt. Az első ruszin őrsvezetőjelöltek részvétele a vezetőképző táborokban (tolmács működött mellettük!), a kétnyelvű cserkészlap indítása, a 101 ruszin népdal gyűjtése és a legszebbek tanítása mutatta az igyekezetet.

A kormányjelentésben ez olvasható az itt végzett munkáról: „Kárpátalja visszacsatolása után megtörtént az ottani cserkészetnek a hazai cserkészetbe való bekapcsolása. A CsSz felavatta a bervavölgyi cserkészparkot, cserkészházat, és kibérelte a Tiszaborkút melletti 1300 m magas Mencsulon lévő menedékházat." A valóság nem is hasonlított ehhez az idilli képhez.

1940. augusztus 30-án a második bécsi döntés értelmében Észak-Erdélyt Magyarországhoz csatolták: Teleki Pált, a „revízió atyját", elhalmozták szerencsekívánatokkal, de ő elégedetlen volt. Nem az eredmény nagyságával, hanem elnyerésének módjával. Joggal tartott attól, hogy a németek sietve benyújtják a számlát.

A román Országőrség (leventeszerű, militarista szervezet) fejlesztésének ellenhatásaként Erdélyben erősödött a kisebbségi cserkészet. A román cserkészszövetség saját védelme érdekében is erélyes lépéseket tett a kisebbségi cserkészet visszaszorítására. Alapvető célját mégsem érte el, mert 1937-ben Romániában a cserkészetet lényegében felszámolták. Mind a levente, mind az Országőrség a vezetés iránti hűség és a soviniszta öntudat jegyében tevékenykedett.

Egységes és célravezető elgondolás hiányában a kisebbségi ifjúság bevonása a cserkészetbe Magyarországon inkább a kapkodás, mintsem az átgondolt munka benyomását keltette. A *Magyar Cserkész* szerint 1939-ben – amikor a II. tc. kérdésessé tette a hazai cserkészet létét – teljesen mellőzték a kisebbségi ifjúságot, szervezésükre – megerősödésük után – 1940-ben akartak sort keríteni. A magyar ifjúság vezetői – a szászok sikerén felbuzdulva, négy magyar egyház közös felségfolyamodványa útján Teleki Pál helyeslése, a szövetség és személy szerint Kolozsváry Béla közreműködésével – kívánták biztosítani a cserkészcsapatok egyházak keretein belüli működését. Ilyen és hasonló megoldásokkal élve ké-

Az „Erdélyi díszjelvény"

születek és vettek részt a fordulat előkészítésében, végrehajtásában.

Teleki Pál – a keserű felvidéki tapasztalatok hatására is – mindent megtett az erdélyi magyar berendezkedés tapintatos, előrelátó végrehajtása érdekében. Ezért irányított segítésképpen és a helyi szociális szervezet támogatására „cserkészerőket". Velük együtt – a felvidéki és kárpátaljai munkájukhoz hasonlóan – kelt útra a szövetség „legszűkebb vezérkara", elsősorban az ügyvezető elnök Éry Emil, hogy megtegyék a szervezőmunka megindításához szükséges előkészületeket. Még szeptemberben kapott *Telekitől* megbízatást a szövetség arra, hogy a „leszakított erdélyi részekben működő és az anyaország cserkészszövetségével a megszállás tartama alatt is összeköttetésben állott magyar csapatokat sürgősen keressék fel, szervezzék újjá, és állítsák be őket az erdélyi szociális szervezet szolgálatába, hogy felválthassák azokat a magyar fiúkat, akiket a szociális akció megindításához innen kiküldtünk". A rendelkezésre bocsátott 2 kis autó 3000 km-t futott és 700 liter benzint fogyasztott e feladat teljesítése során. A szövetségi tájékozódás is kielégítő eredménnyel járt. A munka, amelynek átmenetileg a levente-kiképzést is helyettesítenie kellett, lendületet vehetett. Itt is a vezetőképzés állt első helyen. Ebbe a HÖK teljes erejével bekapcsolódott. Hárshegyen és Erdélyben egyaránt sokat tettek. A november 1-jén kezdődő, első kolozsvári vezetőképző táborra pl. 110 fős HÖK-csoport – a Központi Század – utazott le. A csapatok munkájának anyagi megalapozására egy sor gyűjtési formát javasolt, szervezett a központ. A játékos elnevezések mögött a háborús gazdálkodás és a nyomasztó szegénység lapult. „Héjavadászok" elnevezést kapott a narancshéj-értékesítés, „pénzgyártás papírból" címen folyt a gyűjtés. „Vasgyúrónak" nevezték a vasgyűjtőket, „havasok fiainak" a hólapátolókat. De rendeztek még „fillérversenyt", „télen-nyáron egy ruhában" mozgalmat, „vissza a természethez" akciót is. Teleki sem tudta ennél nagyvonalúbban támogatni a mozgalom helyi vezetőit.

A munkakezdés természetesen itt is együtt járt a kisebbségi idők sérelmeinek előadásával, érdemek felsorolásával, a lelkesedés, majd a kedélyhullámzás váltakozásával. A *Magyar Cserkész* szerkesztőségének írták Marosvásárhelyről: „Kimondhatatlan örömmel fogadtuk valamennyien ezt a lapot, amelyik végre összeköt minket az anyaország cserkészeivel, ezután már nemcsak dugva, hanem igenis nyíltan is magyar cserkészeknek mondhatjuk magunkat." Ennek a gyanútlan és lélektanilag nemcsak a fiatalok esetében indokolt érzésnek, a képlékeny állapotoknak vámszedői is munkához láttak: állásvadászok, tolvajok, cezaromániás hivatalnokok és soviniszta magyar és román uszítók egyaránt. Józanságot csak az internacionalista kom-

munisták és a fasizmussal szembeforduló népfrontos demokratikus erők mutattak a Duna-völgyi népek szabad jövője, együttműködése szorgalmazásával.

A cserkészet frontján 1940 májusában alakult meg az V. ker. Csanád–Arad-Torontál megyei szerv Makón. Sietve életre hívták a HÖK Keleti Századát. A kolozsvári Károly király park Horthy Miklós cserkészparkká alakult. Az indulásnál ott szorgoskodott az az 53 vezető, aki már régen is dolgozott a helyi mozgalomban. Teleki közbenjárására segítették a kolozsvári cserkészrepülőket, megtette első tétova lépéseit a férficserkészet is. Egymás után alakultak a cserkészleánycsapatok: Nagyváradon, Besztercén, Kolozsvárott, Marosvásárhelyen, Szatmárnémetiben, Nagykárolyban. Az első csapat 1941. május 11-én tett fogadalmat. Külön figyelmet érdemel az a „szociális irány", amelyet az egyházak képviseltek az erdélyi ifjúsági munka kiépítése során. Idézzük a *Táborkereszt* programpontjait:

„1. Egységesen szervezett munkára kell törekedni.

2. Be kell szervezni a munkásifjakat.

3. A cserkészőrsvezetők legyenek munkás úttörők, akik a munkásifjakat szervező élcsapatot alkotják.

4. Kapjon a szociális jelleg nagyobb hangsúlyt.

5. Fejlesszék a munkások szakismeretét.

6. Vallási életre neveljenek.

7. Szervezzék a szegény munkásifjakat.

8. Építsék ki a falusi cserkészetet.

9. Vállaljanak részt a telepítési munkából."

1941 tavaszán ismét új indulókat harsogott a rádió. Ezúttal a „Szabadka, Zombor, Újvidék..." kezdetűt tanulta (hallgatta, dalolta, fütyürészte) az ország népe. Április 11-én lépték át Jugoszlávia határát a magyar honvédség csapatai, helyenként a délvidéki cserkészek fegyveres közreműködésével. Itt viszonylag kedvező körülmények között dolgozhattak a kisebbségi alakulatok, a 4. törvényt példásan betartotta minden nemzetiségi csoportosulás, és a szövetség is állta azokat a megújuló támadásokat, amelyek emiatt érték az államhatalom és a Szokol-vezetés részéről. A magyar cserkészek most a megváltozott körülmények között hasonló bánásmóddal kívánták viszonozni ezt.

Az átmeneti állapotokat követően az elnökség felszólítására megindult a szervezőmunka. Ebben részt vett az V. és a VII. cserkészkerület. A szegediek 30 fős kerékpáros-alakulatot indítottak útnak. Lelkes helyi vezetőket, helyenként tiszta nemzetiségi csapatokat, gyakorlati munkában és az „általános cserkészszellemben" a hazaitól eltérő állapotokat találtak. A helyzet tisztázásával párhuzamosan megtörtént a múlt eseményeinek írásba foglalása, az „érdemek" tisztázása és a „délvidéki emlékjelvények" ünnepélyes átadása. A baklövések itt sem maradhattak el. Bár a helyi vezetők részletes tájékoztatást adtak a délvidéki cserkészet sajátos fejlődéséről, a hazai cserkészettől eltérő vonásairól, az előrelátók pedig ezúttal is figyelmeztettek a nemzetiségi csapatok tapintatos kezelésére, a magyar szövetség képtelen volt túllépni az alapszabályok betű vonta határait, s még a „szentistváni" gondolat gyakorlati alkalmazása is nehezére esett. A koedukált cserkésznevelés, amely a Felvidék mellett itt, Délvidéken is bevett (és bevált) gyakorlat volt, a zsidó cserkészek jelenléte a csapatokban, a nemzetiségi cserkészet teljes önállóságának igénye sokkolta a szövetséget. Nem elsősorban a helyi magyar cserkészeken múlt, hogy az ígért – kisebbségi helyzetbe került társaikkal

szembeni – toleranciát nem tudták biztosítani. Az új határon kívül rekedt magyar cserkészek támogatása, a horvátországiak tömörítése csak bonyolította az amúgy is súlyos helyzetet. A cserkésznevelés kudarcai mögött világosan kitűnt a térség társadalmaiban felerősödött nemzeti gyűlölködés, a tudatosan szított soviniszta uszítás.

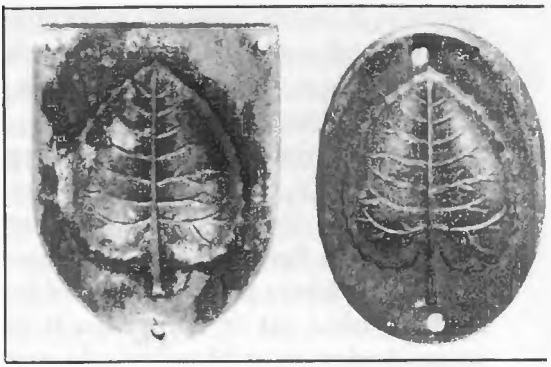

A HÖK világa – cserkészvilág?

A HÖK – Hárshegyi Őrsvezetők Köre – a mozgalom olyan jelensége, amelyen keresztül nemcsak a kül- és katonapolitikai viszonyok, valamint a közgondolkodás változásaiba nyerhetünk bepillantást, de neveléstörténeti (elméleti) tanulságokkal is szolgál. Eszményképük a győzedelmes magyar és német katona, a jellemes államférfi. Ebben a fogalomban öltött testet és keveredett Hunyadi János, Horthy Miklós, a magyar repülőstiszt (annak volt legvonzóbb az egyenruhája!) és a fekete ruhás német páncélgránátos, a tengeralattjárók szakállba burkolt marcona parancsnoka vagy a legyőzhetetlen repülő: Mölders kapitány.

Az egyre általánosabbá váló háborús légkör csábító, fertőző hatásától nehéz volt szabadulni, különösen akkor, ha a közvetlen környezet nem érzett, gondolkodott, beszélt és cselekedett ellenkező módon, és a cserkészek szüleinek nagy részénél erről volt szó. A HÖK ilyen körülmények között fogalmazta meg, hirdette céljait: harc a B. P.-i cserkészet maradványai ellen (játékosság, „puhányság"), a helyes történelemszemlélet kialakításáért, az egységes nemzet problémáinak megismeréséért, a mélyebb vallásosságért, a komolyabb „faji" magyarságért, a nagyobb becsületért és a krisztusibb emberségért, a nemzeti eszme, a népi kultúra felkarolásáért.

„Ma a HÖK már ott tart, hogy tagjai a csapatmunkát legkiválóbban végző elsőrendű fiatal vezetők, a HÖK egységei pedig a kerületek vezető tisztjeinek és az országos vezetőnek leghűségesebb segítő- és munkatársai... Munkánkban átütő erő van – büszkélkedtek a *Vezetők Lapjá*ban –, mert a HÖK a szociális gondolkodású keresztény és nemzeti világnézetű, lendületes fiatalságé. A HÖK mindenütt igyekezett elsőként jelen lenni és kezdeményező, irányító szerepet játszani: a Felvidék visszacsatolásának fegyveres előkészítésénél, a kémelhárítás kiépítésénél, az erdélyi magyar cserkészet talpraállításánál... Rövid időn belül állam az államban, amely sok mindenre felhasználható, vezetőik kezében terveik megvalósításának eszköze, bizalmas információs hálózat, a „nemzetvédelmi" irányzat ifjúsági bázisa, a mozgalom belső megosztottságának fokozója, a cserkészpolitikai feszültségek forrása. A szövetséget csak feltételeik teljesítése esetén voltak hajlandók kötelezettségeiken felül támogatni. 1940-től a Ludovika Akadémia HÖK-tagjait is bevonták az őrsvezetői táborok kiképző munkájába.

M. J. őrsvezető írta Kolozsváry Bélának,

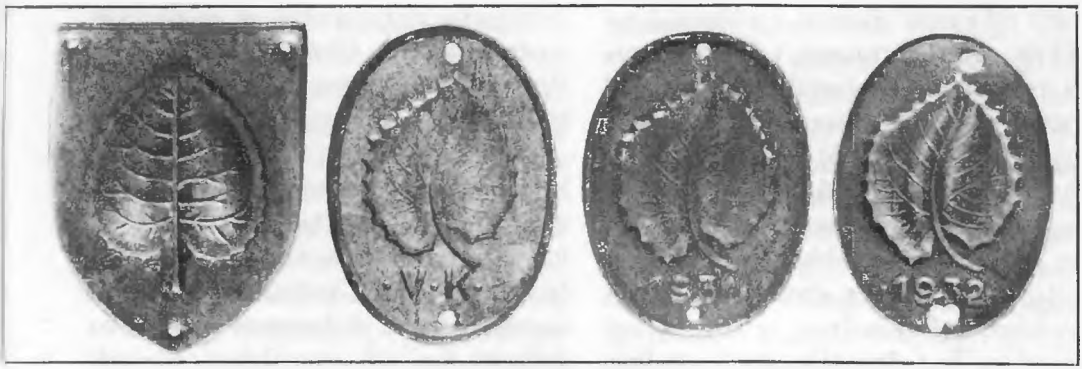

A Hárshegyi Vezetőképző táborok épp emlékeit idézik ezek a hárslevelek

a HÖK parancsnokának: „Láttam az idei 19-es őrsvezetői táborban a HÖK-ök fegyelmét és példamutató munkásságát, és én is szeretnék ennek a nagyszerű gárdának tagjai között a magyarságért dolgozni. Látom, ezek a fiúk sokkal közelebb vannak az igazi cserkészethez... mint mi, többi cserkészfiúk."

De milyennek látták őket mások, fiatalok és cserkészvezetők, a „vén csáklyások", a gondolkodó fiatalok? Mi nem tetszett az őrsvezetői táborban? – kérdezték a vezetők a résztvevőktől. „Az idő és a HÖK-kiképzők visszataszító viselkedése... némely oktatók beképzeltsége... Egyes HÖK-őrsvezetők viselkedése... További magyarázatok, kifogások: igénybevételük túlzott, feladatukat félremagyarázták, a képzettségbeli különbségeket fokozzák, „titkos nyilas társaság" stb.

A panaszok, kifogások nyomán a központi vezetés is megelégelte Kolozsváryék buzgalmát. A szövetségi vezetés Teleki Pál ellenszenvétől is sarkallva, megpróbált keményen fellépni ellenük, de az 1942-es fordulat az egész mozgalmat szabad vadászterületükké tette. A leventeintézmény történetének bemutatásakor felhívtuk a figyelmet arra az ellentmondásra, amely a megnövelt képzési-nevelési kívánalmak, az egyre nagyobb létszám, valamint az ifjúsági és felnőtt vezetők száma és képzettsége között fennállt. Ez a tendencia – bár a cserkészet története másként alakult – a cserkészmozgalomban is érvényesült. A formálódó új helyzet, az új Európáról álmodozók ködképei a vezetői eszmény újabb megfogalmazását eredményezték. Ezekben keveredett a baden-powelli tanítás a konzer-

vatív reformeri célokkal, a jobboldali radikális nacionalizmussal, a fanatizált militarizáltság mítoszaival. A „honvéd cserkész" eszmény hordozói főleg a középosztály rétegeiből kerültek ki. A kulcshelyeket az első generáció tagjai foglalták el, de megkezdődött a fiatalítás, az „őrségváltás", a jobboldali hullámban fiatalabb, eszmeileg éretlenebb, könnyebben befolyásolható új rétegek beáramlása. Ez a réteg vált a cserkészet fasizálásának „rohamgárdájává", a levente „ifjúvezető-képzés" bázisává, az igazságtalan háborút vívó hadsereggel való kapcsolatok támaszává.

A mozgalom ugyanakkor örökös vezetőhiánnyal küzd, a fiatalok is egyre nehezebben vállalnak vezetői munkát, mindenki igyekszik fizetéskiegészítés után loholni (például leventeoktatást vállal), a rátermettség és a képzettség nem a kívánt fokú, csapatok maradnak vezető nélkül. A háború, a behívások fokozták az egyébként is meglevő nehézségeket. A sajtó minden feltételt nélkülöző, jámbor óhajként ismételgeti 1941 decemberében is: „Vezetőt kell képeznünk minél többet és minél jobbat..." Önkéntes, lelkes vállalkozók hiányában alig segített a korszerűsített, a háborús követelményeket (gyakorlati képességek fejlesztését) előtérbe helyező és a kiválasztás módszerét is frissítő új szabályzat.

A „nagy játék" helyett egyre inkább kiképzés!

1936-tól a cserkészek általános nevelésén („életformáján") belül egyre nagyobb szerepet kapott a szakkiképzés, a katonai előképzés egyik ága. Ennek gyors kibontakoztatását a Nemzetvédelmi Főbizottság minden rendelkezésre álló eszközzel támogatta. Felhasználták az eddig elért eredményeket is, főként a vízi és a repülőképzésben. A vízicserkészi próbaszabályzat-tervezet szerint ez a munka „szolgálja azt a célt, hogy a cserkészkiképzés nemzetvédelmi előképzés, és a vízicserkész-kiképzés komoly előnyöket fog jelenteni a fiúnak; kikerülvén az életbe, mint katona a műszaki csapatoknál kapna beosztást, az alapismeretekkel rendelkezni fog". A vezetőképző táborok előadói igyekeztek „revizionista szellemben beállítani" a vízicserkészetet. Ügyeltek a gyakorlati munka bizalmas jellegének megóvására is. A „vizesek" elég sok helyen serénykedtek. A fővárosban három telepük volt, de voltak csoportosulások Magyaróváron, Győrött, Esztergomban, Vácott, Gödön, Baján, Mohácson, Kaposváron, Keszthelyen, Balatonakarattyán, Sopronban, Csepelen, Sátoraljaújhelyen, Sárospatakon, Debrecenben, Miskolcon, Szolnokon, Szentesen, Szegeden és Gyomán is. Mindez elsősorban néhány törekvő, hozzáértő vezető és a lelkes fiatalok munkájának volt köszönhető. A kecskeméti piarista csapat tagjai pl. minden hétvégén kerékpárral mentek el Tisza menti telephelyükre, a debreceni református kollégium csapata viszont csak nyaranta hódolhatott kedvenc cserkészmunkájának. Az előnyös természeti feltételekkel rendelkező csapatok – főként a Duna melletti városokban működők – már a harmincas évek derekáig is sokat tettek ennek az egészséges nevelési-képzési ágazatnak a fejlesztéséért. Mindez kevés volt a lehetőségekhez és igényekhez képest. Egységes távlati tervre, tartalmas, jól használható vízicserkészkönyvre, jelentős számú vezető képzésére és pénzügyileg jól megalapozott anyagi fejlesztési programra volt szükség.

A központi vezetők felismerték a tennivalókat, és Farkas Ferenc támogatását élvezve energikusan láttak munkához. A kiképzés egységesítése érdekében az új próbaanyagot úgy dolgoztatták ki, hogy az minden elsajátítandó ismeretet tartalmazzon. Alkalmazkodtak a cserkészpróbák menetéhez is. A vidéki munka élénkülésével párhuzamosan könnyítettek a vezetői próba letételén, hogy a vezetőhiány ne hátráltassa a munkát. A VKM és HM támogatásával igyekeztek biztosítani a legfontosabb anyagi feltételeket. Ez bizonyult a legnehezebbnek, hiszen még a Központi Vízitelep felszerelése is életveszélyes volt. De a fejlesztés sürgette a vezetőképzés központjának és a legfontosabb vidéki bázisoknak a kiépítését. Komárom, Győr, Baja, Mohács vezetőinek volt önálló elgondolása, de nem rendelkeztek a megvalósításhoz szükséges anyagi erővel. Ezeknek a törekvéseknek az összehangolása és pénzügyi felkarolása ugyancsak a központi vezetés feladata. A kibontakozás érdekében nemegyszer súlyos nézeteltéréseket csitítottak el, áthelyezési problémákat hidaltak át. A felettesek kívánsága szerint – elsősorban az anyagi erők jobb kihasználása érdekében – 1938-tól a vezetőképzés bázisa a KISOK szentendrei tábora lett. Kezdetben sok gondot okozott az itt is erőre kapó „szélsőjobboldali, németbarát" agitáció, a cserkészietlen életmód, amely széles körben rontotta a mozgalom hírét. Nem növelték azt a Marine Hitlerjugendhez fűződő kapcsolataik sem.

A központi vezetés erőfeszítései – az érintett gondok ellenére – nem voltak hiábavalók. 1936 decemberében még csak 16 városban működött vízicserkészet, 1940 őszén már 53 helyen volt telep. Régen a vízicserkésztiszti táborok létszáma még a 20-at sem érte el, most már három táborban 365 tiszt készült hivatására. Ötven előadó, 20 belső munkatárs, 120 kiképző és oktató működik az országos vezetőtiszt irányítása mellett. Négy év tervszerű munkájáról büszkén adhattak számot az OIB-nak. Az „országgyarapítás" új gondokat okozott, de új lehetőségeket is nyújtott. 1941-ben a vízikapitányságok szervezése és a Középiskolai Sportkörök Országos Központjával való együttműködés fokozása jelezte a vízicserkészet fejlesztésének fő irányait. A Vezetők Lapja 1941. márciusi száma összefoglalta mindazt, amit a munkában részt vevőknek, a bekapcsolódni óhajtóknak és az érdeklődőknek tudniuk kellett.

Ismeretes, hogy nemcsak a műszaki alakulatok, de a hadirepülés is várta a jól előkészített parancsnokjelölti gárdát. A cserkészrepülés múltja, eredményei és gyengeségei egyaránt felhívták magukra az érdekeltek figyelmét. A Légügyi Hivatal már 1937 januárjában előterjesztést készített a polgári sportrepülés átszervezéséről. Eszerint a „középiskolai repülőelőképzés keretében évente összesen kb. 100 karpaszományos utánpótlásáról kell gondoskodni". A Nemzetvédelmi Főbizottság, figyelembe véve a Légügyi Hivatal kívánalmait, 1937 őszén kidolgozta egy repülőkiképző keret tervét. A munkakezdés időpontjául 1938 pünkösdjét jelölték meg. Ettől függetlenül, egyes vidéki városokban szívós munka folyt már a Nemzetvédelmi Főbizottság megalakulása előtt is. Szentesen például 1935-ben elhatározta „egy fanatikus hittel bíró kis csapat", hogy megteremti az alföldi síkvitorlázó repülést. 1936 őszére elkészítettek két darab Zöglinget, 1937 tavaszán megvették a csőrlőautót. „Amíg ezt elértük – írták 1938-ban a hármashatárhegyi vezetőnek – 6000 P-t gyűjtöttünk

össze, anyagilag teljesen fel vagyunk készülve és most már nincs más hátra, mint hogy repüljünk." Repülni vágyó, tettrekész fiatalban nem volt hiány, a legszükségesebb anyagiakat is elő tudták teremteni, szép repülőteljesítményekkel, új vállalkozásokkal is büszkélkedhettek, 1939 telén mégis felmerült a gondolat: a repülést át kellene adni más szervnek. A lépés megtételére azonban most sem került sor. Miért? Azért, mert a leventével folytatott versengésben fontos „pozícióelőnyt" jelentett ennek a szakágnak a művelése és ezt, különösen 1939 után nem akarták feladni. A szövetségen belüli vezetőhiányt az Aero Szövetséggel való szorosabb együttműködéssel próbálták ellensúlyozni. Ez súrlódásokhoz is vezetett, de a munka nem szakadt meg. Az V. ker. tiszti összejövetelén, 1940 márciusában „elhatározást nyert a szegedi repülés és motorozás ügyének megindítása, ill. erősebb fejlesztése."

A rövidhullámú rádiózás iránti érdeklődés is növekedett. 1936-ban 64, 1937-ben már 89 csapat dolgozott rendszeresen, pedig anyagi ellátottságuk igen szegényes. 1939-ben az Országos Légoltalmi Parancsnokságtól (OLP) azt a feladatot kapták, hogy a 9 légvédelmi központnak képezzenek 16-16 rádiótávírászt. Megoldásához 3000 P-t kaptak az 1938/39-es évre. 1939 augusztusában szerveztek egy hétnapos központi híradótábort kísérletképpen. A résztvevők három nap alatt elsajátították az R/3-as készülék kezelését. A rendszer megfelelőnek bizonyult. Az MCsSz megtette a szükséges lépéseket, de az 1939-es fél költségvetési évre kilátásba helyezett 1500 P-t már nem kapták meg. Ennek ellenére a munkát folytatták tovább.

1940 őszén a LOP közölte a szövetséggel az 1941. évi követelményeit. Ennek értelmében 13 helyen kb. 503 főt kell rendelkezésre bocsátani. A munka új lendületet vett – de pénzt ezúttal sem utaltak át. Pedig az országos híradóvezető terve a leventekiképzés igényeit is figyelembe vette.

Az új kiképzési ág, a motoros legénycserkészet kiépítésének gondolata az 1940. évi országos vízivezető-képző táborban merült fel. Jelentőségéről *Kolozsváry Béla* a következőket írta Farkas Ferencnek: „Azt hiszem, nem szükséges hangoztatnom, hogy a cserkészet jövője szempontjából milyen felmérhetetlen fontosságú lenne, ha komolyan megalapozott motoros cserkészetünk lenne és ezzel a m. kir. honvédség motoros alakulatai számára az előképzés kérdését is megoldanánk. A leventemozgalom ezt a kérdést még nem tudta megoldani." Kiszemelték a leendő vezetőt, és a részletes javaslatot már szeptemberben eljuttatták Farkashoz. Rövidesen az OIB is megvitatta. A legfelső katonai vezetés ezt a feladatot nem bízta a cserkészetre, ily módon is gyengítve azt. 1941 őszén a fiúk által lelkesen űzött kerékpározást is megpróbálták „munkaággá" fejleszteni, de ez sem jutott túl a kisebb-nagyobb túrák szervezésének határán. Hiányzott a legfontosabb kellék: a kerékpár. A meglévő állomány a m. kir. honvédségnek kellett...

Természetesen a cserkésznevelésben már korábban jól bevált képzési formák is tovább éltek, sőt, az ifjúság többségét elsősorban így tudta a szövetség foglalkoztatni. A meglévő keretek új, a katonai előképzést szolgáló tartalmat kaptak. Hogyan szervezték meg pl. az 1938-as országos ügyességi versenyt? „A versenyt a fiúknak tetsző feladatokkal telítettük, olyan csoportosításban, ahogy ezt a jelenlegi próbarendszer során sajá-

títják el" – írták tájékoztatójukban a szervezők. A III. próbánál pl. légóelsősegély, vázlat készítése, vacsora főzése, fedélkészítés sátor nélkül, gyors üzenetközvetítés, céllövészet, tűzoltás, rendgyakorlat és akadályelhárítás volt a megoldandó feladatsor.

A négyfős síjárőrök részére versenyfeladat: oldaltámadás elhárítása, karlövés bekötése, lőszerládák megtalálása, szánkókészítés, légitámadás-gyújtóbomba hatásának megfékezése, tűzgyújtás, céllövés. Az anyagi lehetőségek határán belül fokozták a tábori részvételt is. A Vezetők Lapja 1939. októberi számában táborozási csúcsról számolt be. Ezen a nyáron a mozgalom tagjai 543 álló, 88 mozgó, 5 külföldi, azaz összesen 636 táborban vettek részt. A szövetség vezetői igen nagy felelősséget vállaltak magukra (vagy inkább felelőtlenséget követtek el), amikor ezt a több tízezer fiatalt majd két évtizeden át minden kötelező orvosi vizsgálat nélkül foglalkoztatták, nemegyszer a legveszedelmesebb sportágakban is. Mindez eltörpült a már pusztító háború borzalmai mellett.

Nemzetvédelem a művelődésben is – buktatókkal

Azok az általános hatások, amelyek a mozgalom egészét, de különösen a központ törekvéseit befolyásolták, nyomot hagytak a cserkészmunkának ezen a fontos területén is. A fő kérdés az volt, hogyan reagáljanak (egyáltalán tudomásul vegyék-e) azokra a politikai-ideológiai eseményekre, folyamatokra, amelyek iránt az ifjúság érdeklődése oly gyorsan és nagymértékben megnőtt. A régi gondok – rangos alkotók hiánya, pénzügyi nehézségek stb. – különféle mértékben, de továbbra is jelen vannak, ám sokadrangúakként.

Szorgalmasan működött a diáklevelezési iroda, külön számon tartva a német nyelven folyó munkát. Megállapodás született a rádióval, szerzők és fiúk ismét kiaknázhatták a benne rejlő hírverési lehetőséget. Forgalomba került az első cserkészhanglemez. Ezentúl gramofonon is lehetett hallgatni a cserkészek kedvenc indulóját: „Fiúk, fel a fejjel, a harsona zeng..." A VKM által rendezett pedagógiai kiállításon a cserkészetről külön rész tájékoztatta az érdeklődőket. Ha bizonytalankodva is, de megrendezték az első cserkész-fényképkiállítást. A tárlaton kb. 300 kép szerepelt. 1937-ben működött 16 vonós-, 27 fúvós-, 5 szalon-, 6 cigány-, 7 szájharmonika-, 5 vegyes, 3 tánc-, 1 mandolin- és xylophon-cserkészzenekar. Tehát összesen 71 együttesben művelhették magukat a hangszeres zene iránt vonzódó fiatalok. A népdaléneklés tovább hódított. Új kiadványok láttak napvilágot, és a visszacsatolt országrészek, valamint az „anyaország" cserkészei, hivatalos zenei fórumai között termékenyítő eszme- és népdalcsere indult meg.

Márton Lajos már a szövetség által is túlzottnak ítélt mértékben és módon alkotta, terjesztette levelezőlapjait, készítette az időnként 60 pengőért megvásárolható „klasszikus" szobrait.

Az irodalmi hét szervezésére irányuló kísérlet megbukott, de az irodalmi pályázat sem járt sikerrel, inkább tanulságot hozott. A makóiak erről így számoltak be: „A pályázatok között nagyon kevés olyan van, amely valóban cserkész tárgyú és amely a kitűzött pályatételekre adott volna választ. (Kérik, hogy a szö-

vetség tekintsen el a nyilvános, ünnepélyes eredményhirdetéstől) ... Hiszen a pályázatra beérkezett legjobb alkotásoknak a cserkészethez alig van több közük, mint az, hogy szerzőjük cserkész, viszont a cserkész tárgyú pályázatok – egy-két kivételtől eltekintve – nem tartoznak a legjobbak közé."

1939-ben a botladozó könyvkiadásban is változás következett be. Technikai nehézségek, megfelelő eladói hálózat hiánya, adózás, a befektetés lassú megtérülése, az anyagi erők összpontosítása miatt az MCsSz megállapodást kötött a Cserkészbolt Szövetkezettel. Ennek értelmében a jövőben a Cserkészbolt adja ki a könyveket a szövetség megbízásából. A kiadással járó anyagi és technikai terheket a bolt viseli, a bruttó értékből pedig 10%-ot ad a szövetségnek. Azok után a művek után, amelyeket a bolt nem vállalt, de a szövetség kiadott – a múlthoz hasonlóan – 30% járt a boltnak. A kiadói jog tulajdona a szövetségé maradt. A „nemzetvédelmi" vezetés és élcsapatuk, a HÖK, ezen a téren is kezdeményezőleg lépett fel. Javasolták egy cserkész irodalmi szövetkezet megszervezését. „Kezdetben a HÖK keretén belül, későbbi időben pedig a HÖK kereteit meghaladóan (ekkor 577 tagja volt a szervezetnek). Célja: cserkészek és cserkészvezetők anyagi tömörülése olyan cserkészkiadványok megjelentetésére, aminek kiadására a Cserkész Szövetség nem vállalkozik... fiatal cserkész írók felkutatása és munkába állítása." Mint minden megnyilatkozásukban, ebben is nyilvánvaló a szövetség vezetőinek munkájával szembeni bizalmatlanságuk, elégedetlenségük. Ez késztette Kolozsváry Bélát is, amikor a Sajtó és Pedagógiai Főbizottság megkerülésével a „Cserkész" könyv helyébe „Kiegészítést" írt, ami nemcsak a nemzetvédelmi anyagot, de a cserkészet pedagógiáját is érintette.

Kolozsváry írt, de hallgattak, háttérbe szorultak azok, akik a húszas években (a harmincas évek elején) tartották a lelket a „cserkészirodalomban". Az évtized második felére ez a kifejezési forma jelentéktelenné töpörödött, ezért fokozódott a sajtó szerepe. A Magyar Cserkész és a Vezetők Lapja mellett a Fiatal Magyarság, mint az FMSz lapja, és számos helyi lap szervezte, nevelte a mozgalom tagjait, tudósította munkájáról az érdeklődőket. Anyagi fedezetet mérsékelt árpolitikával, hírveréssel, a vásárlói, terjesztői érdekeltség változatos növelésével, az esetleges rivalizálás szűk térbe szorításával és bizonyos mértékű állami támogatás igénybevételével biztosítottak. A lap árának tartása, a vásárlókedv hullámzásának kiküszöbölése így sem sikerült. 1937 őszén 2,80 P-re, 1940 júliusában pedig már 6 P-re emelték a Magyar Cserkész évi előfizetésének árát. A cserkészek, leventék és a tanulók természetesen ennél jóval olcsóbban juthattak hozzá.

A Magyar Cserkész 1937-ben 35 000 példányban jelent meg, a Vezetők Lapjának 1350 előfizetője volt. A szövetség évi ráfizetése 15–18 000, a Vezetők Lapja esetében 2500–3000 pengő. Mind a példányszám, mind a ráfizetés mértéke évente változott.

Úgy tűnik, a cserkészsajtó vezetői sem tájékozódtak elég alaposan az ifjúság igényei felől, sőt, a sajtóügy egésze is nélkülözte az egységes irányítást. Ezen akart változtatni az Országos Elnöki Tanács 1938. január 31-i ülése. Megvitatták a cserkészsajtóval kapcsolatos alapelveket. Az eszmecsere során feljegyzésre is érdemes nézeteltérés alakult ki arról, hogy a Vezetők Lapjában folyhat-e vita,

mit jelent ebben az esetben a demokrácia, milyen legyen a lapok viszonya a napi és a cserkészpolitikához. A résztvevők állást foglaltak a HÖK lapjával, a Hársfalevéllel kapcsolatban is. Megállapították, hogy mind a Magyar Cserkésznek, mind a Vezetők Lapjának elsőrendű célja a nevelés. Külön is hangsúlyozták: „A Magyar Cserkész a fiúk lapja, tehát nemcsak politikamentes, hanem bizonyos értelemben cserkészpolitika-mentes is."

A Vezetők Lapja „Porond" rovata a „nevelő résztől elkülönítve a kritikának és a vitának is szabad területe, de cserkészszellemben, a cserkészet hangján belül, és ha időszerűtlenségével nem árt a cserkészmozgalomnak." A szerkesztők – olvasható az állásfoglalásban – ezeknek megfelelően kötelesek a Porond cikkeit átnézni, kijavítani, vagy későbbi közlésre halasztani. A vita befejeztével a szerkesztő közli az állásfoglalását. A szerkesztő mindig az elnökség álláspontját képviseli és akaratát tolmácsolja. Azokat a kérdéseket, amiket még így sem lehet közölni, időnként, az NVFB rendezésében tartandó ankéton, zártkörű cserkészvezetői körben, teljes szólásszabadsággal vitatnak meg a „helyes és egységes" cserkészközvélemény kialakítására. A Hársfalevélről Teleki, Koszter és Temesy egyaránt megállapította: „Veszedelmes és fölösleges..." Ezért megszűnik, és a jövőben csak „mint a vezető tisztek körlevele vagy munkatársaiknak adott parancsa jelenhet meg, de csupán az érdekelteknek szóló hivatalos közleményeket tartalmazhatja". Ezeknek az alapelveknek a jegyében javaslatok, intézkedések, módszertani próbálkozások születtek, amelyek változtatást kívántak a meglévő (hiányzó?) szervezetben, hadakoztak a nehezen elviselhető irodalmi dilettantizmus ellen, és némileg rendezték a közreműködők díjazását. A kívánt fordulat mégsem következett be. A cserkészsajtót nemcsak a sajtótörvény hagyta bizonyos fokig védtelenül, de sebezhetősége fokozódott azért is, mert elzárkózott a nyíló értelmű fiúk időszerű kérdések iránti kíváncsisága, tudásvágya elől.

A zavarodottságot csaknem a tehetetlenségig fokozták a külpolitikai, katonai események. „A rendkívüli politikai események – jelentette az MCs szerkesztője –, a múlt év szeptemberében megkezdődött világháború, a lengyelek gyors leveretése, az őszre tervezett számok tartalmát teljesen felforgatta." A sajtófőbizottság 1940. évi ülésein továbbra is a nyugtalanság, a bizonytalanság uralkodott. A Magyar Cserkész népszerűsége csökkent. Ennek okát a romantikus írások hiányában és újabb lapok versenyében látták. A HÖK is kifogásolta a lap tartalmát. Kolozsváry Béla levélben írta meg bírálatukat. A bizottság február 19-i ülésén *Sztrilich Pál* így válaszolt erre: „Ami azt a kívánságot illeti, ‚hogy a Magyar Cserkész álljon a mai magyar cserkészek szolgálatába', erre vonatkozólag a szerkesztő azt hitte, hogy azt a lap megtette, *amikor fenntartás nélkül és teljes erővel a nemzetvédelmi irányzat szolgálatába állította a lapot.*" (Az én kiemelésem G. F.)

A 700 000 példánnyal induló Szebb Jövőt c. lap ismét előrevetette egy esetleges fúzió lehetőségének árnyékát. *Czoch József* sietve tiltakozott: „Ne fuzionáljunk, mert elveszünk!" A legfőbb kérdés továbbra is az volt, hogy adjanak-e teret (és mekkorát?) az időszerű kérdéseknek vagy sem, és milyen irányvonalat, milyen hangszínt képviseljenek? A cserkészvezetés dilemmájának lényegét két megjegyzés fejezi ki a legjellemzőbben: *Sztrilich* így védekezett a november 23-i ülésen: „Ma az is probléma, hogy Bi-Pi-t

elparentálhatjuk-e?" Major Dezső is így vélekedett: A világpolitikában van a hiba, nem a Magyar Cserkészetben! A tizenötödik életévükön túljutott generációkat ezekkel a töprengésekkel nem lehetett megtartani, különösen nem visszaszerezni. Jó részük a szélsőjobboldali propaganda hálójába került.

Talpas cserkészettel a „bolsevizmus" ellen...!

1937-től már a Komintern VII. kongresszusának szellemében erősödött a forradalmi munkásmozgalom harca a fasizmussal szemben. Ennek nyomai kimutathatók a cserkészet történetében is. Hatására ismét előtérbe kerülnek a régi óhajok: talpas cserkészet, tanonccserkészet kiépítése, a proletárság „megváltása", azaz „keresztény-nemzeti" útra terelése. Az „országgyarapítással" és a világháború kirobbanásával együtt fokozódott a marxista-, kommunista- és Szovjetunió-ellenes propaganda. Ebből az ifjúsági sajtó, a cserkésznevelés is részt vállalt.

Az OIB 1937. április 14-i ülésén vitatták meg az ifjúság körében tapasztalható, fokozódó „bolsevista" agitációval kapcsolatos teendőket. A fő kérdésre az országos ügyész próbálta ráirányítani a figyelmet, amikor megállapította: „A kommunista szervezkedés elleni védekezés a rendőrség feladata, nem a cserkészeté." Ezekben a jelentésekben azonban nagyon komoly intelmet, sőt vádat lát a mozgalom ellen, amely nem szolgálja eléggé a munkásosztály fiainak szempontjait. *„Túlságosan ‚burzsuj' mozgalomnak látszik a magyar cserkészet."* A lényeg alig különbözött a látszattól. *Borsiczky Sándor* figyelmeztetése inkább meghökkenést keltett, mintsem a nagyon is indokolt önbírálatot. A védekezést sem hagyták kizárólag a rendőrségre, maguk is mindent megtettek a baloldali befolyás növekedésének meggátlására. A visszacsatolt Felvidék és Kárpátalja cserkészvezetőinek állítólagos kommunista múltja után nyomoztattak, a politikai jellegű fegyelmi ügyeket átadták az illetékes hatóságoknak. Az országos ügyész által vezetett Országos Fegyelmi Nyilvántartás adataiból jegyzéket állítottak össze azokról, akiknek a szereplését a magyar cserkészetben „általában, vagy bizonyos szempontból" aggályosnak vagy egyenesen nemkívánatosnak minősítették. A jegyzéket „legbizalmasabban" kezelték, használták. Felléptek a munkatáborok résztvevői között meginduló agitáció ellen, óvakodtak a csillag jelképes felhasználásától, de fenntartás nélkül igénybe vették cserkészotthonok céljára az egykori munkásotthonokat. Szolgálataikra – helyenként és időnként – bizton számíthatott a Nemzeti Munkavédelem, a kémelhárítás és egyéb belbiztonsági szerv.

A védekezésnek egyik módja volt a sajtópropaganda, amely 1937-től támadóan lépett fel. Érveik, módszereik a régiek. Beszélnek a Szovjetunió ipari termelésének „katasztrofális" visszaeséséről, a lakáshelyzet visszásságairól, a spanyol katolikus templomok elleni kommunista „merényletekről". Másik kedvenc témakörük a proletariátusnak, a baloldali – elsősorban kommunista – vezetőinek és történelmi szereplésüknek kigúnyolása. A munkásosztály „gyökértelen", gyógyítani csak a családon keresztül lehet, erkölcse – a tudományos szocializmus erkölcsről szóló tanítása – gyökeresen eltér Krisztusétól, társadalmi-politikai ismereteik „zavarosak".

1918–1919-ben „30 zsidógyerek" terrorizálta az országot, a forradalomban meggyengített Magyarországot tudták csak feldarabolni az antanthatalmak. Lám most, 1941-ben is beigazolódott az egykori tapasztalat: a bolsevizmus életképtelen, csak pusztít, végső bukása küszöbön áll. „A bolsevizmus bukása most már elkerülhetetlennek látszik – olvasható a *Fiatal Magyarság* 1941. július 31-i számában – ... a kommunista gondolat örökre megbukott... megbukott a világ minden táján... A 22 éves szovjet uralom nem volt egyéb, mint a világtörténelem legnagyobb csalása... A bolsevista ‚mennyországból' rövidesen nem marad számunkra egyéb, mint egy mélységes tanítás és figyelmeztetés mindannyiunk számára. Elindult a magyar honvéd is az ősök útján, hogy segítsen megszabadítani az emberiséget a bolsevizmustól."
Következtetés: minden akadályt el kell hárítani a társadalmi kibontakozás elől, nehogy... Tehát az „örökre megbukott" mégsem bukott meg „örökre".
Az akadályok elhárítása a cserkészet antifasiszta kiállását, népi alapon történő gyökeres átalakítását jelentette volna. Mi történt a társadalmi alap kiszélesítése és megszilárdítása érdekében? Elsősorban, és szinte kizárólag a teendők megfogalmazása és ismételgetése. Két évtizeden át a cserkészet a felső és középosztályé volt, nem talált utat a „kis vadócokhoz", nem is igyekezett. Most végre itt az ideje, hogy a „talpas cserkészetre" komoly erőket összpontosítsanak – hangoztatták. Eredmény: a szegedi Révai József erőfeszítésein kívül egy-két csapat próbálkozása. A tanonccserkészekről megállapították, hogy „pár évi" cserkészkedés után kiválnak a mozgalomból. A Táborkereszt szerint azért, mert senki sem közölte velük a cserkészet csak nekik szóló, különleges mondanivalóját. De a munkásifjak vezetővé képzése sem haladt, mint ahogy vágyálom maradt „értelmi színvonaluk" emelése is. A diák- és tanoncfiatalok élet- és munkakörülményeinek összevetése is csak 1937-ben történt meg. Az eredmény régi tapasztalatot igazolt: a két ifjúsági csoport (réteg) cserkészéletében – az alapelveken kívül – szinte semmi sem lehet azonos. Kimondani, leírni sem volt könnyű ezeket a sürgető feladatokat, de megértetni és elfogadtatni a középosztály gondolkodásától lassan és nehézkesen szabaduló cserkészvezetéssel alig, vagy egyáltalán nem lehetett. E jelenségcsoport megítélésében (munkásosztály, szakszervezetek, munkáspártok, társadalmi-politikai törekvéseik) nemcsak társadalmi beidegzettségeik, de az elmúlt 20-egynéhány év diákcserkészetének korlátozó gyakorlata is érvényesült.
A *Vezetők Lapja* írta 1940 őszén: „A középosztálybeliek – általánosságban véve – lenézik, alacsonyrendű embernek tartják..." a munkásokat. A tanonccserkészek esetében ellensúlyozzák ezt a csapatok. De hogyan ellensúlyozhatták volna ezt a csapatok – néhány kivételével –, amikor a felső vezetés sem volt képes erre? Tudták jól, hogy a munkásgyermekek rendkívül súlyos körülmények között élnek, mégis olyan követelményeket támasztottak velük szemben, mintha diákcserkészek lennének. Ezt a szűklátókörűséget az érintett csapatok, de a kerületi vezetők is kifogásolták. A 999. sz. csp. panaszolta az országos ellenőrzőnek, hogy azért nem kaptak jópontokat, mert nem fizették be idejében a tagdíjat. „Azért nem végeztünk jó munkát, mert idejére nem volt együtt a szövetségi tagsági díjunk? Ezt én nem vagyok képes megérteni, hogyan magyarázhatnám hát

meg cserkészeimnek..." – tiltakozott a merev, hivatalnoki megítélés ellen parancsnokuk. Az I. ker. 1938-ban hívta fel erre a veszélyre az Országos Elnökség figyelmét: „Itt egy igen nehéz körülmények között élő és a volt szervezőtestület teljes fumigálása és negligálása ellenére is a körzetben elismerést szerzett és szépen dolgozó, teljesen szegény és proletár sorban lévő csapatról van szó, akiket a közös küzdelem a létért igen szépen egybekovácsolt. Lehet, hogy egy-két dologban tévutakon járnak, de lelkesedésük határtalan, egész szívüket viszik a mozgalomba... A szabályok rideg végrehajtása igaztalan lenne és harakirit jelentene nekik..." A gondolkodás, a magatartás és a módszer mögött olyan célok húzódtak meg, amelyek a munkásifjúság tömegeit inkább taszították, mintsem vonzották. Mit kezdhetett egy fiatal munkás ilyen célkitűzésekkel: megmutatjuk, hogy a munkás éppolyan magyar, mint bárki más, a munkás cserkész testvére a műhely vezető főmérnökének, őt mindenben odaadóan támogatja, ő érte tűzbe megy...! És az eredmény...? „Ma már a vállalati csapatok szervezőtestületei sem idegenkednek a munkássorból kinevelt és gyakorlatban is bevált vezetők tisztté vagy segédtisztté igazoltatásától." Egy, a Központi Vízitelepen lezajlott beszélgetés sok mindent elárul: „X. cserkész: Magyarországon elég volt egyszer a kommunizmusból, itt nem lesz még egyszer kommunizmus... Y. cserkész: Ezt mondod te, nem mondjuk mi." A vizsgálat kiderítette, hogy a „tévelygő" fiatal nem volt cserkész, de lehetett volna. A harmincas évek végén, a negyvenes évek elején a polarizálódás felgyorsult: voltak katolikus papok is, akik odaálltak a kommunisták mellé, cserkészfiúk viszont tüntettek antikommunizmusukkal.

Pax Ting (békegyűlés) a világháború küszöbén

A cserkészlánymozgalom lényegében azonos úton haladt a fiúkéval, hiszen a közeg, amelyben sajátos céljaik megvalósításán fáradoztak, megegyezett. 1937-ben önként, elsőnek kapcsolódtak be a lég- és gázvédelmi előkészületekbe, ők is „felismerték" a táborozás és a falusi szociális munka összekapcsolásának jelentőségét, ezért vállalnak részt a népi kultúra ápolásában, így pl. népdalversenyeket szerveztek. A forradalomellenesség éppúgy megtalálható nevelőmunkájukban, mint a revízióvárás. Vállalkozásaik kisszerűek, anyagi terheiket így is csak az állam, a főváros és a főhercegi pár közreműködésével képesek viselni. Kiszolgáltatottságuk nagyobb, mint a fiúké. A cserkészet elleni támadásoknak ők is célpontjai. A szövetség vezetősége, dacolva a nehézségekkel, ügyes diplomáciai munkát folytatva nagy fába vágta a fejszéjét, pályázott a cserkészlány-világtalálkozó megrendezésének jogára. Parád és Gödöllő után a cél nem is tűnt elérhetetlennek. Ahogy a fiúmozgalom-

nak az 1933-as világtáborozás, a lányoknak a napirenden lévő jamboree kötötte le figyelmét. „Mindenki tud az 1933-as jamboree-ról, de ki tud a Pax Tingről?" – panaszolja egy emigrációs kiadvány. – A még élő résztvevőkön kívül bizony kevesen, pedig mozgalmi jelentőségén túl jellemző adaléka a világmozgalom és a magyar külpolitika törekvéseinek is.

Az országos elnöknő 1936-ban, a svédországi világkonferencián terjesztette elő meghívását, 1938 nyarára. Javaslatát elfogadták. Ekkor indultak meg a hazai előkészületek. Bizonyítani kellett, hogy a mozgalom nemcsak a fővárosban, de az ország minden területén gyökeret vert, jelentős számú és jól képzett taggal, csapattal rendelkezik. A valóság más volt. Az állami iskolák „igen nagy része" nem rendelkezett lánycsapattal. Lindenmayer a VKM-et kérte: „Kegyeskedjék elrendelni az állami iskolákban, éspedig különösen a... középfokú iskolákban úgy Budapesten, mint vidéken a cserkészlánycsapatok megalakítását..." Rendszeresen kérték a VKM anyagi támogatását. Szendy ezúttal is mindent megtett a siker érdekében.

Időközben kiderült, hogy az 1938. év „kettős Szent Év", s ezért a világtáborozás megtartására alkalmatlan. A magyar vezetés tájékoztatta erről a Skóciában ülésező 9-es Elnöki Tanácsot. A bejelentést tudomásul vették, és 1939 nyarát jelölték meg új időpontjaként. A szövetség nyugodtabban, gondosabban végezhette az előkészületeket. Az első bécsi döntés nem követelt tőlük jelentős cserkészmunkát. Az ünnepélyes látogatásokon részt vettek, de figyelmük továbbra is a világtáborozásra összpontosult.

A főhadiszálláson serény munka folyt. Az állami támogatás elnyerése érdekében fokozták a „nemzetvédelmi" képzést,

Az 1939-ben megrendezett „Pax Ting" kitüntetése

újabb ágazatokba vonták be a lányokat, s az eredményekről színes cikkekben tudósították a közvéleményt. Az országos elnöknő kihallgatáson számolt be Horthy Miklósnak a cserkészlányok munkájáról, a világtáborozás előkészületeiről, s megnyerte őt a jamboree fővédnökének. Nagy nehezen sikerült előteremteni a svájci világkonferencián való részvételükhöz szükséges 1200 P-t. A X. gyűlés „lelkesedéssel" fogadta Linden-

mayer Antónia tervezetét, és a táborozásnak a „Pax Ting" (Békegyűlés) nevet adta. A konferenciáról hazatérve jelentették a belügyminiszternek a tervezet elfogadását. Hangsúlyozták annak diplomáciai és anyagi jelentőségét. Kérték a BM támogatását, és a védnökség vállalását. Most, kellő támogatás reményében, az eddiginél is nagyobb lelkesedéssel folytatták a munkát.

Már tavasszal hozzáfogtak a különböző előkészítő táborok szervezéséhez. Ezekben 406 lány és 46 vezető vett részt. Más csapat sem 1938-ban, sem 1939-ben nem kapott táborozási engedélyt! Kialakították a különféle szakcsoportokat is. A mozgalmi sajtó rendszeresen közölt írásokat, képeket az elmúlt 10 év történetéről, a világmozgalom életéről.

Ősszel – a végleges döntést követően – sor kerülhetett az előzetes költségvetés összeállítására. A VKM az MCsSz-t kérte fel annak ellenőrzésére. A szövetség azt „a mai gazdasági viszonyok mellett – 1938 decemberében – elfogadhatónak és reálisnak" tartotta. A Pax Ting ügye reménykeltően alakult, már csak azért is, mert a figyelem egyre inkább a leányifjúság szervezésére irányult, a cserkészeten kívüli, de azzal kapcsolatban álló tényezők – pl. a református egyház – részéről. A lányszövetség nem hanyagolta el időszerű, de a világtáborozáshoz csak közvetetten kapcsolódó munkáját sem. 1938. november 11-e óta rendszeresen szervezte a felvidéki csapatokat, követésre ajánlotta az egyetlen – deszki – falusi cserkészlánycsapat példáját, összlétszámát pedig – az említett módon – 12 000-re növelte.

1939 tavaszán igencsak indokolt volt a Készülődünk című dal éneklése: „Egy-két hónap, s itt van a nyár, / Mit alig vár sok cserkészlány. / Ekkor tartjuk Pax Tingünket / Gyűjtjük rá minden erőnket." Valóban folytak az előkészületek. A világkonferencia ragaszkodott ahhoz, hogy a tábor Budapesten, ill. közvetlen környékén legyen. A szövetség vezetői „hetekig járták a budai hegyeket", míg végül a kipróbált gödöllői Erzsébet királyné parkra esett a választás. Kidolgozták a tábor szervezetét, amelyben 13 munkacsoport tevékenykedett. Körleveleket írtak, tájékoztatókat szerkesztettek, mozielőadásokat, kiállítást, kórházat, tájékoztatóirodát, naponta megjelenő négynyelvű újságot készítettek elő. A lányok nyelveket tanultak, gyakoroltak, egységes tábori köténykét varrtak, tanfolyamokon vettek részt, külföldi lányokkal leveleztek, cserkésztudásukat igyekeztek tökéletesíteni, mert a szövetség „csak 100%-os" felkészültségű fiatalokat válogatott ki. A szövetség által kiírt pályázatokra készültek indulók, plakátok, levelezőlap- és jelvénytervek. Sor került a konyhaművészeti ismeretek felfrissítésére is.

A gödöllői tapasztalatok alapján csak egy látogatási napot illesztettek a programba, a külsőségek s a hírverés szándékosan kerülte a „hivalkodást". A dalszövegben is emlegetett egy-két hónap gyorsan elszállt.

1939. július 22-én több ezer külföldi cserkészlány és vezető részvételével megnyitották a leány-világmozgalom második nemzetközi táborozását, a Pax Tinget. Békegyűlést; röviddel Csehszlovákia feldarabolása után, s alig valamivel a világot lángba borító háború kirobbanása előtt. Az alkalomra készült induló életörömről, boldogságról, bizakodásról beszélt, a lelkekben viszont már ott lapult a rémület. Ezt a hangulatot így fogalmazta meg a mozgalom egyik vezetője: „A világtábor zászlójának ünnepélyes felhúzása al-

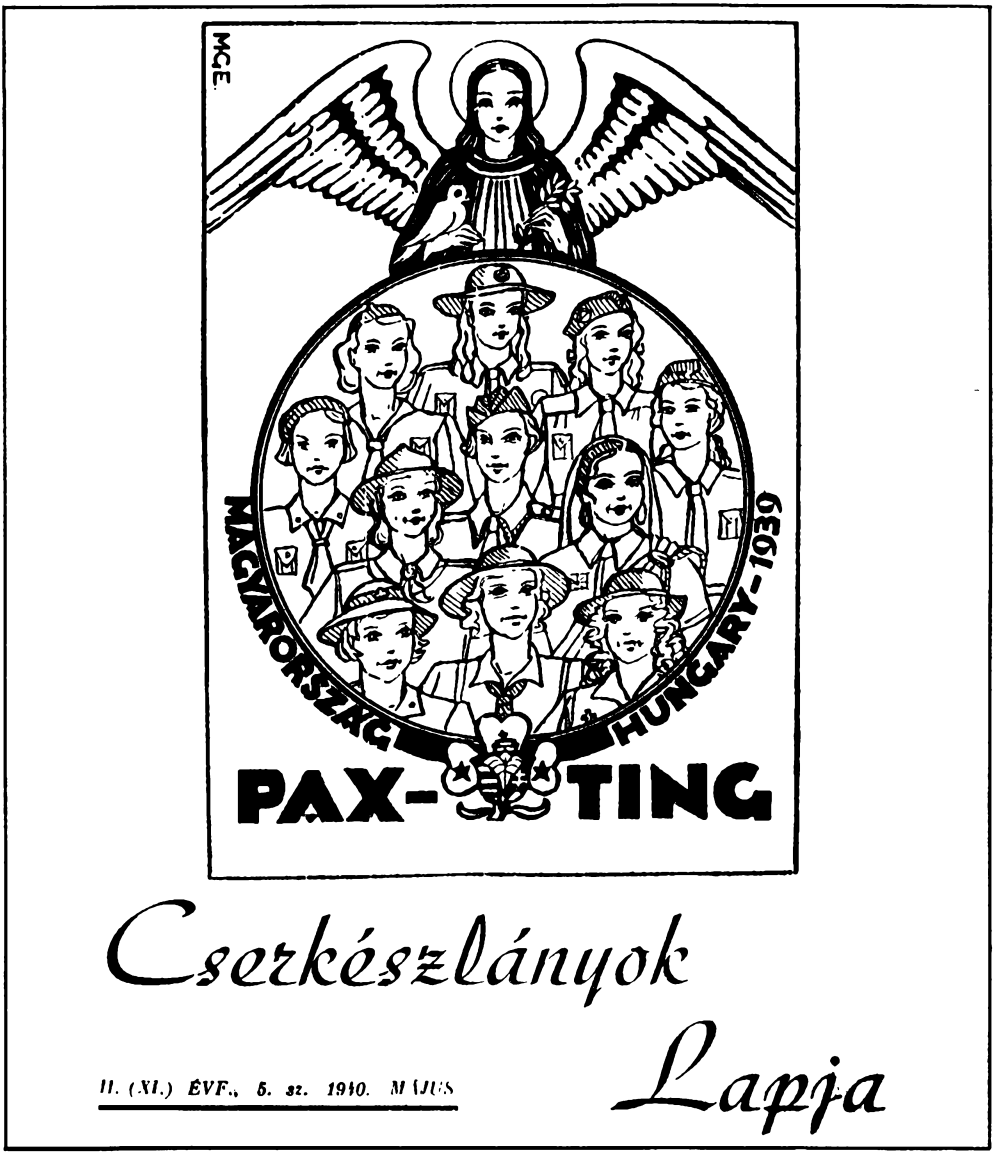

A cserkészlányok lapjának „Pax Ting" emlékszáma

kalmával, a gödöllői Pax Ting téren: mindnyájunk lelkében ott remegett a kérdés: vajon elszabadulnak-e az Apokalipszis fekete lovasai? – Olyan hihetetlennek, olyan valószínűtlennek tűnt fel előttünk ottan az egyetlen, ujjongó, diadalmas testvéri ölelésben ennek megvalósulása..." A zászlófelvonást követő két hét valóban „testvéri ölelésben" telt el. A rendezők nagy gondot fordítottak a szomszédos államok képviselőinek magyaros, cserkészies vendéglátására. Ennek ellenére elsősorban – ösztönösen vagy felső kívánalomra? – a finnekkel és a lengyelekkel barátkoztak. A személyes kapcsolatok létrejöttére, erősödésére

ezúttal is nagyszerű alkalom volt a táborozás. Az itt sarjadt kapcsolatok közül nem egy még ma is élő.

A kormányzó a tőle megszokott tömörséggel fejezte ki elismerését a látottak felett: „Ez már tetszik. Ez a rend" – jegyezte meg egy váratlan, lovaglás közben megejtett látogatása alkalmával. A világfőcserkész házaspár a távolból kísérte figyelemmel a tüntetésnek is felfogható vállalkozást. B. P. mind a megnyitás előtt, mint táborzárás után levélben kereste fel a szervezőket, résztvevőket. Augusztus 5-én fejeződött be a békegyűlés. A hivatalos elismeréseket átszőtte a békére és barátságra vágyakozás. A lányok úgy búcsúztak: Viszontlátásra a második Pax Tingen! Melyikük gondolt arra, hogy ez a legközelebb csak 1957-ben lesz...? Az agg főcserkész 1939. szeptember 4-én kelt levelében többek között ezeket írta a szervezőknek: „Békés időben is merész vállalkozás lett volna összehozni Kelet-Európában minden irányból a leányoknak ilyen nagy tömegét, de ezt megtenni akkor, amikor körös-körül háborús fellegek gyülekeztek, a példás bátorságnak olyan tette volt, hogy megérdemelte a sikert... Ezzel nemcsak egy újabb lépéssel vitte előbbre a mozgalom nemzetközi sikerét, de egyben elültette azokban a fiatal szívekben a bajtársiasság magvait, amelyek a jövőben fognak gyümölcsözni azáltal, hogy segítik megteremteni azt a békét, amelyért mindannyian fohászkodunk."

Néhány hónap távlatából visszatekintve, amikor már valóban sokan fohászkodtak (és fegyverrel harcoltak!) a békéért, jogos volt az egyébként patetikusan ható kérdés: „Álom vagy valóság volt-e a Pax Ting?" Valóságos volt, akár a háború, amely szétzúzta a még létező reményeket, s amely miatt már nem jelenhetett meg a Pro Christo riportja sem, amelyet a világtáborozásról készített. A világtáborozás megszervezéséért, támogatásáért járó köszöneteket megírták (nyugtázták), a kitüntetéseket, jutalmakat átadták, az emlékeket pedig elhelyezték a Cserkészlány Múzeumban. A magyar mozgalom is a „haza iránti kötelesség" teljesítésére mozgósította erőit. Csak a lelkekben élt a búcsúbeszéd egyik mondata: „A Pax Tingnek meg kell valósulnia, velünk az Isten." A további munka a háborús szolgálat, a támadásokkal szembeni védekezés, a mozgalmi élet gyérülő lehetőségei, a módszertani próbálkozások keretében folyt. 1940 őszén a magyar cserkészlányok elé a finn nőt állították példaképül. Magyarosították felszerelését és bevonták mindenbe, amibe csak fel lehetett használni szellemi és fizikai erejét. A nemzetközi mozgalommal és annak központjával formális kapcsolatuk alig volt. Közeledett a szövetség fennállásának 20. évfordulója. Az ünnepi programban szerepelt a cserkészlánymozgalom történetének megírása, „könyvben megörökítése" is. Ám a háború újra és újra közbeszólt. Az 1941 tavaszára kitűzött időpontot őszre, majd 1942-re kellett halasztani.

Az 1941–1942-es munkaterv tanfolyamokat, versenyeket (női és honvédelmi munkákból), szociális munkát és jubileumi ünnepségeket irányzott elő, de a rendkívüli intézkedések még a táborok megtartását is kérdésessé tették. Az MCsLSz a „honvédő lányok" seregeinek egyike lett.

Az egységesítés rögeszméje. Életképes-e a farkaskölyök-mozgalom?

A mozgalom „talapzatának", a kisfiúmozgalomnak az egységesítése – bár a kiscserkészetről az OIB is hozott határozatot – alig haladt előre. A végrehajtáshoz szükséges feltételeket nem teremtette meg az albizottság, és bizonyos lépések ártottak a kisfiúmunka egészének. Mindenki tele volt panasszal. A vezetők többnyire a régi ösvényen jártak, ragaszkodtak hozzá, okkal, oktalanul egyaránt. Az elemi iskolák helyzete, a tanítókra nehezedő terhek eleve kilátástalanná tették egy apród- vagy kiscserkész-tömegmozgalom kiépítését. Volt, ahol erőltették – cserkészpolitikai szempontból –, mégsem tudtak zöldágra vergődni, másutt kénytelenek voltak áttérni a farkaskölyökrendszerre, Szegeden pl. a központi irányítás hiánya miatt elégedetlenkedtek. Hivatalos szakvélemény viszont a farkaskölyök-mozgalom életképtelenségét bizonygatta. A kisfiúk közvetlen irányítói – látván a felső vezetés tehetetlenségét – saját maguk igyekeztek erejüket megszervezni, fejleszteni, keresni az eddiginél helyesebb utat. Védelmezték a munka által igazolt alapelveket. „A kiscserkészmunka és cserkészmunka – írták a *Vezetők Lapjá*ban – az iskolai *tanítással* párhuzamosan haladó *nevelő* munka. (Ez a) dal, mese, játék világát jelenti s ezekben erények és ügyességek elsajátítását, de semmi szín alatt sem próbák tanulását..." Az 1938. évi farkaskölyökvezetői világkonferencia áttekintést adott a mozgalom helyzetéről, a nemzeti törekvések irányáról. Idézünk belőle: „Kevés kivétellel... mindenhol farkaskölyökmunka folyik... Nagyobb eltérés csak nálunk és a lengyeleknél van." Ott csak a forma maradt meg, s az egész léte egy személyen áll vagy bukik. Miközben itthon folyt az irányzatok közötti harc, a nyugati mozgalmak két fő területen előzték meg a magyart: a nemzeti táncok és a népdalok felkarolásában. „Nálunk még az alapmese pótlása sem sikerült – állapította meg a beszámoló –, mert sok helyen komolyan ellenkezik az iskolában tanított magyar mondavilággal... Mi hát a teendő? Nem falanszterrendszer kell, ahol az egyén elvész, hanem nemes verseny. A papíron 4 éve egyesített mozgalmat gyorsan szét kell választani."

1939 májusában a Kiscserkész Főbizottság ülésén *Temesy Győző* többek nevében jelentette ki: „A hazafiság kérdését nem szabad többet felvetni, mert ez természetes velejárója az egész cserkészetnek... Szabad érvényesülést mindkét munkaág részére... a két részt nem szabad egymás ellen, hanem csak *egymás mellé* állítani. A játékok és énekek is közösek lehetnek." Az „egységesítő" rögeszmét azonban nem lehetett kiirtani, sőt, formálisan újabb győzelmet aratott az 1940-es közgyűlésen. „Levelükben közölt érvek alapján – írták egy ráncba szedett kerület vezetői – közgyűlési indítványunkat visszavonjuk és helyette magunkévá tesszük az alábbi indítványt: mondja ki a közgyűlés, hogy szükségesnek látja a kisfiúmozgalmak egységesítését..." Szerencsére Gerritsen Vilmosban és híveiben keményebb ellenfelekre találtak az egységesítők. Szívósságuk – a farkaskölyök-mozgalom védelmén keresztül – a fasizmus eszméi és gyakorlata ellen is irányult.

A magyar cserkészmozgalom számottevő, szilárd „kisfiúbázisa" tehát a harmincas évek második felében sem épült ki,

így a fiúk nagy többsége mozgalmi előiskola nélkül kezdte cserkészéletét.

Tábornokok – hadsereg nélkül

A Pedagógiai Főbizottság részére készített kérdések közül első helyen állt a következő: „Miért hagyják ott a cserkészek vagy roverek a csapatot és a munkát?" Sokan keresték a választ, de többnyire csak feltevésekig jutottak, ezekre építették elvi, módszertani javaslataikat. Kolozsváry Béla éles hangon bírálta az ifjúságot, kétségbe vonta a szövetség nevelőmunkájának hatékonyságát, az erről szóló hivatalos megállapítások megalapozottságát. A kérdés fontosságát és megoldatlanságát bizonyítja, hogy *Teleki Pál* is véleményt nyilvánított, röviddel Kolozsváry írásának megjelenése után. Ő a létszámnövekedést, a cserkésznevelésben eluralkodó rutint, a csapatmunka megmerevedését, a vezetéssel járó bizonyos fokú társadalmi előnyt, s végül a társadalom káros befolyásának gyors növekedését kárhoztatta.

Megoldási javaslatában a tisztképzés javítását állította első helyre. Az egyéni nevelést, a széles körű ismeretnyújtást, a pályaválasztás elősegítését kívánta. „A rovernevelés, azt hiszem, főleg a roverrel való foglalkozás kell, hogy legyen, a fiúanyagnak lassú szétválogatása, elkülönítése egyéni érdeklődés és tehetség szerint is és lassú átnevelése hivatására." Általában a vízicserkészetet tartották a rovermunka egyik leghatásosabb eszközének. Iparoscserkészek esetében pedig a diákoknál gyorsabb munkába állításukat ajánlották. A gyakorlati megoldás sokkal nehezebb volt. Erre utal pl. az országos rovercserkész-vezető tiszt lemondása 1938 áprilisában. Elhatározását így indokolta: „Az elmúlt három hónap... meggyőzött arról, hogy munkám egyáltalán nincs arányban a rovercserkészproblémák fontosságával és sürgős követelményeivel." Ez a sürgős követelmény pedig a katonai előképzés fejlesztése volt. Márpedig ez sok mindent szolgált, csak a roverek egyéni jellem- és értelmi nevelését, képzését nem. A híd tehát, amelyet a fiú- és az öregcserkészet között a rovernek kellett volna képeznie, inkább csak ingatag pallónak tűnt.

Mi volt a helyzet a öregeknél? A 36-os közgyűlés után a mozgalomnak ezen a frontján is készítettek számvetést, s az eredményt – néha túlozva is – nem rejtették véka alá. A *Vezetők Lapja* 1937. szeptemberi számában jelent meg „A cserkészet jövő útjai" című írás. Szerzője úgy látta: nincs öregcserkészet! Volt, de 1936 végéig a hanyatlás jeleit mutatta, visszafejlődött. 1937-től új vezető irányította, szervezte a munkát, elsősorban a „nemzetvédelmi" felkészülést állítva annak középpontjába. Az Öregcserkész Főbizottság támogatását élvezve igyekezett háttérbe szorítani az öregcserkészet klubjellegét. Az eredmények lassan mutatkoztak. „Az öregcserkészet így, ahogy ma van, nem fog tudni reuzálni – állapították meg 1938 márciusában –, és nem fogja tudni meghódítani a kamaszkorból alig kikerült fiút. Addig, amíg az öregcserkészetünk a fiú- és rovercserkészettel egy kalap alatt és egyforma rövid nadrágban fog összezárva lenni és nagyon sok helyen ugyanazon elvek szerint vezetve, mint a fiú, addig öregcserkészetünk nem más, mint tengődő és lézengő cserkészet." Nincs komoly, vonzó cél, hiányzik az eredményekre törekvés. Politikát viszont a vezetés nem vihet életükbe, mert *„nincs olyan átütő nemzeti politikánk,*

ami célul kitűzve a sekélyes és ma félreértett politikán felülemelkedjék". (Az én kiemelésem G. F.) Ezen nem tudott változtatni az 1938-ban kiadott egységes öregcserkészszabályzat, és a vezetők fokozott rostálása sem. A nemzet sorsának alakulásában szerepet játszó feladatok mozgósító erejére volt szükség. A vezetés megjelölte ezeket: telepítés, fogház- és kórházmisszió, munkatáborok, fegyveres részvétel az „országgyarapításban", szellemi felkészülés az „őrségváltásra", a szentistváni birodalom bölcs kormányzására. Vállalkozók is akadtak, néhány kis csoport dolgozott serényen, de a kívánt eredmény elmaradt. Pedig nem hiányzott az ellentábor részéről fenyegető „veszély" állandó hangoztatása sem.

A magyarázatot a középosztály általános helyzetében, élet- és politikai felfogásában, az uralkodó körök konzervatív-reformeri kiváltságőrző politikájának romboló hatásában találhatjuk. Jól érzékelteti ezt a *Fiatal Magyarság* két beszámolója, amely a munkatábori és a pécsi ifjúsági ankétról tájékoztatta olvasóit. Az elsőt 1937 tavaszán az Egyetemi Kör rendezte a Patria Clubban. Hogyan szerepelt a baloldal?: „Mind jól szónokló emberek, aligha idősebbek 20-21 évesnél, mégis nagyon jól ismerik Marx, Engels, Kautzky tanításait. Hatásosan beszélnek, Marx szemszögéből nézve nagyszerűen érvelnek, külföldi példákra, adatokra hivatkoznak. Általában érezni beszédükön, hogy ezek a fiatalemberek egy nagyszerű propaganda- és vezérképző iskolán estek át." És a jobboldal? „Szónokairól – csekély kivétellel – mindezt nem lehet elmondani. Ordítozva, nyugtalanul beszéltek, sőt kiabáltak. Sokszor óriási ellentmondásokba keveredtek, és igen messzire elkalandoztak a tárgytól. Gyakran óriási tudatlanságot és – szégyellem leírni – óriási műveletlenséget árultak el. Ők az antiszemitizmusnál tovább nem látnak, és amit ebből látnak, úgy veszem észre, az is kevés és teljesen rosszul értelmezett." A diákság – zárja cikkét a szerző – illúziókat kergető, idealista!

Decemberben került sor egy újabb erőpróbára, 250–300 résztvevővel. Az FM iróniával kevert bizakodással jegyezte meg: a bajtársi egyesületek végre nem csak verekedtek. Ennél több elismerésre viszont ezúttal sem adott alkalmat a jobboldal szereplése. „Az egyetemi hallgatók nem tudtak felülemelkedni a saját önző problémáikon... (Nem hajlandók semmi más problémát meglátni.) Zsidó, zsidó, zsidó, ez gondolkodásuknak alfája és ómegája. Táboruk kiegyensúlyozatlan, tétova, szűklátókörű." Miért lettek volna mások öregcserkész minőségükben? Hogyan lehetett ezt az ifjúsági csoportot nemzeti-népi célokért lelkesíteni, ha önnön szükségleteit sem volt képes felismerni? Kiegyensúlyozatlanságuk, tétovázásuk, szűk látókörük rányomta bélyegét az öregcserkészet egészére, rajta keresztül a fiúk cserkészéletére is, nem kis mértékben befolyásolva ezzel a mozgalom jövőjét.

A Fiatal Magyarság mozgalomtól azt várták életrehívói, hogy összekötő kapocs lesz a cserkészet és a társadalom között, terjeszti, mélyíti annak szellemiségét, előkészítve a magyarság lelki megújhodását. A mozgalom 1935-ben válságba került, s abból csak 1936–37-ben lábalt ki. 1938-ban már részt vállal országos politikai akciókban, sőt egyet maga is kezdeményez. A kiélezett politikai helyzetben különféle irányokból érkező támadások ellen kell védekezniük. „Semmi folytonossági kapcsolata nem volt a Fiatal Magyarságnak az 1938-as körrel és nem belőle nőtt ki sem a Magyar Front,

sem a Magyar Élet mozgalom. [Pedig az induló magból jó néhányan odakerültek, köztük Boldizsár Iván, Szabó Zoltán vagy Faragó Ede. (G. F.)] A Fiatal Magyarság meg akarja tartani és meg is tartja önállóságát és függetlenségét..." – hangoztatta a mozgalom sajtója. Elkülönülő öregcserkészi létjogosultságukat nemcsak a politikai élet balra és jobbra fordult tényezői, de a cserkészet számos tagja is kétségbe vonta, túlhaladottnak ítélve munkájukat. Ezért fejtik ki ismét részletesen programjukat, ezért fordul *Teleki Pál* is a közvéleményhez. „A mi feladatunk nem politikai – jelentette ki a senior elnök –, hanem társadalmi, még a politika megítélésében, vagy a politika gyakorlatában is." Készüljenek: „Ha a kapitány kiált: mindenki menjen a fedélzetre!"

A „fedélzet" pedig maga a társadalom, annak minden szervezetével. 1938–39-ben a mozgalom országos hálózatának építése némi eredményt mutat, 40-ben már a cserkészettel való kapcsolat is rendezettebb, javul a csoportok belső munkája, tájegységenként sajátos arculatot ölt, élményekkel fokozza a tagok összetartását.

Mindez azonban alig változtatott a mozgalom alapvető gyengeségén, szűk ifjúsági bázisán. Az FMSz az értelmiségi ifjúság konzervatív, reformokkal rokonszenvező csoportján kívül – különösen a fővárosban – nem tudott mást megnyerni a mozgalom ügyének. Hiába látták, tudatosították önmagukban ennek veszélyét, helyzetük ettől nem változott. Gyenge vigaszukat így fogalmazták meg 1941 júliusában: „Küzdelem mindig az előretörő vezetőkre vár, ebből a szempontból alig jön számba a tömeg, amely különben... nem is az ifjúsági elitet követi, hanem látszólag nagy többségében a felnőttek társadalmát... ritka eset, mikor a tömeg az ő természetes vezetőinek, az ifjúsági elitnek gondolatait engedi át saját testén. Ebben van az ifjúsági elit legnagyobb baja: vezérkari tisztek gyülekezete – a katonák nélkül... Az ifjúsági elitnek önmagában kell megtalálnia az erőt és képességet, hogy saját katonáit megszervezze, így – ami ugyanazt jelenti – ezt a tömeget felemelje a saját szellemiségéhez." Így szigetelődtek el, így szigetelték el önmagukat a „cserkészlelkületű férfiak", feladva az oly sokszor hangoztatott társadalmi céljukat, bevallva gyengeségüket éppen akkor, amikor az emberiségnek és a hazának oly nagy szüksége lett volna a munkásság és parasztság tömegeivel, ifjúságával együtt gondolkodó, dolgozó, harcoló értelmiségi társakra. Ennek az ifjúsági humanista indíttatású „elitnek" csüggeteg volta, akcióképtelensége öntudatlanul is erősítette a fasizmus pozícióit.

Magyarságmentés, magyarságvédelem – regöléssel

A munkásifjúságot nem sikerült megnyerni a cserkészetnek, a viszonylag nagyszámú tanonccserkész beszervezése ellenére sem. A parasztifjúságnak – a falu, a tanya ifjúságának – meghódítása még annyira se jutott. Pedig tanácskozásokban, határozatokban, elszánásokban és nekirugaszkodásokban most sem volt hiány. Az eredménytelenség nemcsak csüggesztő, de a kihasználatlan lehetőséget is jelzi. Az V. ker. 1938. április 3-i rendkívüli közgyűlésén állapították meg: „Nálunk van talán erre (ti. a tanyai cserkészetre – G. F.) a legnagyobb szük-

ség, hiszen a rendelkezésre álló adatok szerint az V. ker. területén 14 000 12–14 év közötti négy elemit végzett és 11 000 15–18 éves fiú van, akiknek intézményes nevelése nincs biztosítva." A munka indulásáról szóló bejelentést „hatalmas éljenzéssel és tapssal" fogadták a résztvevők. Történni viszont alig történt valami, s azt a keveset is derékba törte az 1939: II. tc. alapján egyeduralomra törő Levente.

És a falucserkészet? Az OVT 1940. május 8-án kérte az Országos Elnökséget: a falusi cserkészet megszervezésére, megfelelő vezetők kiképeztetésére, az igényeiknek megfelelő program kidolgozására. A szövetség 1941. január 22-én fordult a kerületekhez: „Mivel a falusi cserkészet ügyét a jövőben fokozott mértékben akarjuk felkarolni, kérjük, hogy február 1-jéig jelentse... mely csapatok foglalkoznak falusi munkával, vagy legalább őrsnyi létszámmal vannak földművelő fiúk." Az 55–60 000-ből alig akadt 67 (?) – de kettőszáznál semmiképpen sem több – parasztfiú. A meglévők is tele panasszal. „Amely községben sohsem volt ilyen munka, ott az első meghívásra majdnem mind eljönnek – írta 1940 őszén J. I. –, de ez a létszám hamarosan leapad egynéhányra, ill. egypárra. Sőt, a község vezetői és az intelligencia részéről is gúny tárgyává teszik ki magukat s üldözésnek a fiúkat. Nem fogják és akarják megérteni, hogy miért hagytuk oda az ő körüket és a legtrágárabbul veszekedésbe fúló kártyaasztalukat, s ahelyett ezekkel a buta, s ráadásul a legvásottabb, a falu söpredék fiaival töltjük minden szabadidőnket." Könnyebb volt egyre átgondoltabb és tetszetősebb alapelveket közzétenni, semmint ilyen légkörben rendszeres cserkészmunkát végezni. A falusi intelligenciának az a része, amely paraszti sorból küzdötte fel magát – ha arasznyit is –, reszketett (szorongott) az esetleges visszasüllyedés lehetőségétől. A népszolgálat demokrata-szocialista értelmezése, vállalása zömétől távol állt, nem ismerte, megvalósulásában kételkedett. Ez is egyik lényeges oka a falucserkészet hamvába holt voltának.

Ha a falucserkészet nem is mozdult el a holtpontról, a cserkészek falu iránti érdeklődése nem csökkent, inkább tovább növekedett. Az MCsSz és az FMSz a falukutató szociografálást igyekezett szelíditeni, élesen különválasztani a „divatos" – elsősorban forradalmasító célzatú – csoportoktól. Hiába írta dr. Scherer Péter Pál „Így látom én" című munkájában, hogy a népi írók állításai hamisak, s hiába tetszett ez gróf Károlyi Gyulának, hiába biztatott a Vezetők Lapja a magyar falu nyugalma és vagyona feletti őrtállásra, mindez semmit sem javított a magyar falu, a magyar paraszt helyzetén, jövője sem tűnt ettől biztatóbbnak. Anyagi helyzetéről, egészségéről, táplálkozásáról, erkölcséről, szórakozásáról komor jelentések számoltak be.

Szembetalálkoztak ezzel a táborozó cserkészek, a falukutató öregek, s a hatás, amit a tapasztalat váltott ki, többségüket cselekvésre sarkallta. Egy hétgyerekes családot fényképezett le 1939-ben, földkunyhója előtt F. E. A szövetségnek írt levelében ezt fűzte a látványhoz: „Tudom, hogy száz és ezer ilyen eset van, de ha magunk segítenénk, ha a magyar cserkészek összegyűjtenének egy kis vályogházra valót, a cselekvő élet példáját mutatnánk meg sokaknak." Egyre többen akartak tenni valamit, s az indítékok között különféle társadalmi-politikai elgondolások keveredtek. A sereglők között meg lehetett találni a kommunistáktól a nyilasokig mindenkit, azonban

a többség görcsösen ragaszkodott egy körvonalazott, de megalapozatlan (vagy csak rendkívül ingatag lábakon álló) harmadik kibontakozási lehetőséghez. Ebben a táborban a cserkészmozgalmon belül sajátos utat jártak be a regösök.

Tudjuk, már eddig is jeles munkát végeztek Ady, Szabó Dezső, Móricz Zsigmond, Bartók Béla, Kodály Zoltán, Győrffy István és követőik, gondolataik, gyakorlatuk terjesztőinek nyomán. Ezek nagy része Karácsony Sándor tanítványa. De jelen van munkájukban a felvidéki Sarlósok és a 30-as évek eleji, cserkészetből indult jeles falukutatók és magyar szociográfusok, falukutatók, mint például Kováts Imre, Szabó Zoltán, Boldizsár Iván, Ortutay Gyula, Erdei Ferenc stb. példája, hatása is. Tevékenységükben jelentős változás következik be a '30-as évek második felében, elsősorban az etnográfia és a népművészet terjesztése irányában. Morvay Péter, a fiatal néprajzkutató, Győrffy István munkatársa és tanítványa, az OIB tagja már 1937-ben javasolja, hogy a regösmunkát fejlesszék ki, állítsák az öregcserkész-tevékenység középpontjába. Hivatalos visszhangja csak 1939-ben támadt. A náci Németország terjeszkedése, hazai ágenseik és a volksbundisták növekvő aktivitása újabb ellenlépések megtételére késztették a Teleki-kormányt. A belső nyugalom biztosítását követelte a feszült nemzetközi helyzet, a háború kirobbanásának veszélye is. Teleki Pál a cserkészetet is igyekezett felhasználni ebben az akcióban. Különösen a regölés mutatkozott célszerű eszköznek.

Egy 1939. február 9-i megbeszélésről készült jegyzőkönyvtöredékben olvasható: „A kegyelmes úr azt a gondolatot veti fel, hogy kívánatos lenne tavasszal, de főként nyáron 5-6 öregcserkészből álló regöscsapattal végigjárni a dunántúli községeket. Naponként 1-1 falu kerülne sorra. Először a magyarok, majd a vegyes anyanyelvűek és végül a németajkúak. Legalább 6-8 csapat kellene, jó énekesek, hordozható hangszerekkel ellátva." A kiadások nagyobbik hányadát fizetné, a hiányzót a résztvevők állnák. A terv részletes kidolgozása érdekében 1939. május 9-én regös ülést tartottak. A résztvevők a következő – Dunántúllal kapcsolatos – feladatokat jelölték meg:

a) a kérdéses helyekre jelentkező csapatok figyelmeztetése,
b) egyes csapatok irányítása,
c) „rohamcsapatok" kiképzése,
d) „végvári cserkészcsapatok" szervezése,
e) terepfelderítés,
f) „testvérvárosok" kölcsönös támogatása,
g) néprajzi térképen való táborhely-kijelölés,
h) az „egykés" vidékek feldolgozása.

Az országban a következő helyeken (gócpontokon) tartják szükségesnek a munka megindítását: Bakony–Vértes–Duna-könyök vonal, Tolna–Baranya, Léva, Kőszeg vidéke, Sopron környéke, Soltvadkert–Kalocsa környéke, Budapest környéke, Fejér megye, Pázmánd vidéke stb.

A módszerek pedig: erősítés, gátépítés, védőmunka, dal, beszélgetés, tanácsadás, meggyőzés felvilágosítás útján. A „mit csináljunk?" összeírása, kiképzési mód előkészítése, tanyázási helyek ajánlása a kisfiúcsapatoknak, őrhelyek (pl. Pápa!) kialakítása. „Karácsony Sándor és hasonlók bevonása", „falukönyv" kiadása, szövetségi kiadványként. Mindez csak részeként szerepelt egy jóval szélesebb körű „támadásnak". Morvay Péter – a regösök – céljai 1938–39-ben találkoz-

tak Teleki Pálával, egy olyan politikai lépéssel, amely komoly veszélyt jelentett, de számíthatott a magyar társadalom többségének egyetértésére. A törekvéseknek ez a véletlen egybeesése kibontakozási lehetőséget adott a regösmozgalomnak, ugyanakkor benne rejlett az esetleges félrecsúszás veszélye is. Az ifjúsági munka nemzetibb tartalommal való megtöltésének programja Teleki Pál politikájának eszközeként léphetett a megvalósulás útjára. Morvay Péter élt a lehetőséggel. A Magyar Cserkészen keresztül kívánt az ifjúsághoz fordulni. A szövetség vezetői, főként Teleki kívánságára hivatkozva, egyetértettek egy cikksorozat megjelentetésével. A mozgalom tagjai így szereztek tudomást a regölés országos méretű kiépítéséről. „Mivel regös-tervem többre irányult, mint egyszerű cikksorozat megírására – írta 1939. június 5-én *Morvay* Sztrilichnek –, azért kellett először Kolozsváry Bélával érintkezésbe lépnem, hogy a terv megnyerje a ‚hivatalos' támogatást. Most, miután Kolozsváry az ügyet magáévá tette s a regös mozgalmat a VTT hivatalos mozgalmává vállalta, közvetlenül működhetünk együtt a cikksorozat ügyében."

Kolozsváry Béla és a HÖK törekvései bizonyos pontokon érintkeztek a Morvayék által szervezett regösökével, de lényegében – főként ami a német–magyar viszony megítélését illeti – különbözött, szemben állt. Ez nem zárta ki az alkalmi és taktikai jellegű együttműködést, jórészt kényszerűségből, de a kölcsönhatás érvényesülését sem. 1940. január 1-jén került az OIB elé *Morvay Péter* javaslata. Idézzük: „A népi értékek megismerése és felhasználása régi törekvése a magyar cserkészetnek. Ez a törekvés a regölésben később határozott formát kapott. A regös munka mindamellett mind ez ideig szervezetlenül, csapatonként felaprózva, igen keskeny mederben folyt. A legutóbbi külön-próbaszabályzat módosítás idején megszületett a regös különpróba. Regös különpróbás cserkészünk azonban alig van... Ennek a munkának a tervszerű kiszélesítése, öntudatosabb és erőteljesebb végzése egyrészt új, romantikus nemzeti elemekkel gazdagíthatja cserkészetünket, másrészt alkalmasnak látszik arra, hogy egy kialakuló új legénycserkész munkaágnak keretet és tartalmat adjon. Sokban hozzájárulhat a még mindig tapogatódzó öregcserkészmunkának helyes irányba tereléséhez is." „A regöscserkészetnek három célja van:

1. Megismerni, megszeretni és összegyűjteni a magyar népnek azokat az életmódbeli és műveltségbeli kincseit, amelyek az egész magyar műveltségnek értékei, s melyeket a cserkészmunkában is hasznosítani lehet.
2. Népszerűsíteni és terjeszteni a népi műveltség értékeit a falusiak, elsősorban a falusi ifjúság között."

A szervezkedés elég gyors ütemben folyt. Nem csoda, hiszen a különféle módon kialakult vidéki regösközpontok szívesen dolgoztak együtt. Hozták magukkal múltjukat, a célok sajátos értelmezését, különféle mértékben kifejlesztett képességeiket, módszereiket, népi gyűjtéseiket, dalaikat, táncaikat, verseiket, bábjaikat.

Munka közben született meg a szervezeti forma, a követelményrendszer kerete, amely a fiúk romantikus igényeit figyelembe véve öltött történelmi köntöst. Óhatatlanul felbukkantak magyarkodó túlzások is, de ezek nem befolyásolták a mozgalom egészének törekvéseit. Vezetőknek, főleg a kerületek előadóinak olyanokat szemeltek ki, akik a népi kultúra valamelyik ágát kiválóan ismerték,

esetleg művelték is. A II. kerület elnökségének írta *Éry Emil:* „Virágvölgyi Béla régóta foglalkozik a magyar népdalok terjesztésével a cserkészek között, Lajos Árpád pedig képzett népzenekutató" – őket válasszák regösvezetőnek.

1940 májusában az OVT körlevélben sürgette a regöscsapatok alakítását, s a munka megindításához szakirodalmat is ajánlott. Nyárra már feladatokat kaptak a regöscserkészek. A Magyar Cserkészben térképvázlat mutatta, merre dolgoznak már regöshadak. A lelkes fiatal vezetők rendszeresen beszámolnak elért eredményeikről. Ezek közé tartozott ifjú *Kristó Nagy István,* aki így lelkendezett Morvay Péternek írt levelében: „A tábort igyekeztünk regösszellemben rendezni: reggeli torna helyett tánctanulás, a táborban egyetlen magyar nóta sem hangzott el, cserkészdal sem, kizárólag népdal... Németh László az Önképzőkör meghívására Vásárhelyen járt, regöshadak javával megbeszélést rögtönöztek a cserkészotthonban... Németh megígérte, hogy a nyáron Vásárhelyre jön, s válogatott regöshadunkkal egy Vásárhelyről szóló könyvet fog összeállítani. Ez lenne csak a szenzáció! Nem mi vetettük fel az ötletet: ő ajánlotta." A beérkezett jelentések alapján írta Morvay a Fiatal Magyarságban: az ország 35 helységében vannak már regöscserkészek. Eddig 24 regöshad készül a falujárásra. A hadak zöme a legénycserkészek köréből verődött össze. A férficserkészetet eddig csak a sárospataki regöscserkészek és egy-két alakulóban lévő regöshad képviseli. Morvay Péter és Jánosi Sándor ki-kiruccant a vidéki hadakhoz tanítani, bátorítani, tapasztalatokat gyűjteni. Ősszel már országos tanácskozás összehívása is szükségessé vált.

A különböző nézetek már az országos szervezkedés elején összeütköztek, s amikor a mozgalom náciellenes, demokratikus népi-nemzeti karaktere – éppen a vándorlások tapasztalatainak hatására – félreérthetetlenné vált, a vélemények és az utak is eltávolodtak egymástól. A vitázók többsége a mozgalmon belül érvényesítette sajátos elképzelését. A sárospatakiak a fiúknak szánt történelmi romantika formaságait érezték idegennek, az erdélyi regölésnek az önbizalom helyreállítását, a helyi népi értékek felmutatását, a magyarság megismertetését tűzték ki hivatalos feladatként. *Bodolay Géza* – a pápaiak képviselője – írta Morvaynak: „A városi regölés meg azért tetszik nekem, mert azt hiszem, mindaddig, amíg a városi is át nem veszi ezeket a hagyományokat, az a látszata munkánknak, hogy a paraszti voltából kivetkőző falusi népet akarjuk visszagyömöszölni az elmaradottságba, tehát a városnak kell átélnie és felülről visszaadnia a művelődő falunak a saját szellemi kincseit." Györffy is hasonlót ír: „Mások a cserkészeten belüli regölés jelentőségét hangoztatták. A katolikus regöscserkészek elsőrendű feladatát viszont a szórványgondozásban jelölték meg. A központilag irányított, egységes szervezeti keretben működő hadak céljai kisebb-nagyobb mértékben eltértek egymástól, de egyek voltak a teljes magyar népélet megismerésének vágyában és legfőbb módszerüknek, a falujárásnak, regösvándorlásnak alkalmazásában."

Hogyan is zajlott a munka? Mit jelent *Jánosi Sándor* visszaemlékezésében ez a mondat: „A regösvándorlások... szakadatlan élmény és felkészüléssorozat volt. – Negatív is természetesen." A vándorlások területét a kormány útmutatásai és a helyi regösök vállalkozókedve határozta meg. Észak-Erdély, Bácska,

vagy Veszprém–Pápa környéke így került a regösvándorlások középpontjába. Milyenségükről beszéljenek forrásaink. A mezőségi szórványvidékről jelentették: „A főhadiszállás Vajdakamarás. Az utak elképesztően rosszak. Este, vacsora után folyik a készülődés... a regölés maga is megindul. Az egyik sarokban a pápaiak bábszínháztársulata próbál, a másikban egy munkácsi regös a kanász- és seprűtáncot tanulja az irigyelt pestiektől, akik mindent tudnak. Középen pedig Juló-bá gyakorolja a mesemondást. A másik teremben Miki-bá a dongót mutatja be... (vannak, akik) jellegzetes táncukat gyakorolják. Tizenegy óra van, mire nyugovóra térünk."

„A regölések felejthetetlen élményt nyújtottak mind nekünk, mind az ottani magyaroknak. A borbereki regölésen pl. (a ma is tanító nélkül álló iskolában gyűltek össze a falucska magyar családjai) az idősebb férfiak és asszonyok sírva énekelték velünk a magyar népdalokat" – számolt be téli tábori élményeiről *Morvay Péter*. *Jánosi Sándor* így emlékezik a besztercei tábor bund-ellenes fellépésére: „Háromnegyed nyolckor a 800 regös nyolc századba osztva a városka más-más körzetéből vidám nótaszóval menetelni kezdett. Meneteltünk hajnali négyig. Az egyik századot Jancsó Miklós vezette, a másikat Elekes Tamás. László Bencsik Sanyi, meg Sárosi Bálint, meg Béres Feri ott rúgták a port a menetelők között. A kapuk alatt dideregtek menetkészen a volksbundisták (Hitler mellett akartak tüntetni – G. F.) a hideg fáklyáikat szorongatva, s várva a maguk jelenetét, ami teljesen elmaradt." A hódmezővásárhelyi regöshadak a tanyavilágot járták, s főleg néprajzi gyűjtéssel foglalkoztak. A kirándulások során egy-egy kérdés alapos megismerésére törekedtek, a szélmalmok szerkezetét és jelentőségét vizsgálták. Többen bekapcsolódtak a budapesti Néprajzi Múzeum gyűjtőmunkájába, s a múzeum által kiadott utasítások alapján végeztek néprajzi kutatásokat. „Sajnos nyári terveinket teljesen meghiúsította a cserkészeknek nemzetvédelmi jellegű munkába történt alkalmazása" – panaszolta *Kristó Nagy István*. Ennek ellenére részt vettek országos vándorlásokon. A márciusban rendezett Új Magyar Szellemiség Kiállítás „a népi értékek felfedezését, az igazi honismeret útját és a fiatal magyar írógárda munkásságát mutatta be. Az ősszel pedig átvették a vásárhelyi néprajzi múzeum kezelését. A cserkészcsapatban igyekeznek uralkodóvá tenni a ‚Regös rend' által képviselt irányzatot. „Ők szerkesztik a Vásárhelyi Újság 1941. március 30-i cserkész – regös – számát is. A sárközi regösök 10 nap alatt 240 km-t tettek meg gyalog, hátukon felszereléssel. Közben tehetséges fiatalokra bukkantak, sok értelmes fiatalt vonzottak magukhoz, tökéletesedtek módszereik, néprajzi szemléletet, gyűjtési technikát sajátítottak el, népdalgyűjteményük ritka példányokkal gyarapodott, de megtanulták azt is: kik a barátaik, kik az ellenségeik. Elfordultak a sovinisztatürelmetlen-keresztény „népbarátoktól", s tudomásul vették, hogy apostolkodó újjászületni vágyásukat az az államhatalom és az a falusi intelligencia jelenti leginkább, amely a problémák megoldását elhárító politika eszközeként akarja felhasználni az ő lelkesedésüket is.

Ezt a lángolást nem lehetett eloltani, Jánosi Sándor 1941 őszétől Erdélyben éleszti a tüzet, megszületik az új regöskáté – a Szeredás, és 1942 tavaszán a fővárosi nagyközönség előtt is bemutatják regöstudományukat. A vita ellenére a mozgalom él és dolgozik tovább.

A regösmozgalom fejlődésének új iránya a magyar cserkészmozgalom legtöbbet ígérő hajtása. Nem előzmény nélküli, de kevés kapcsolatot mutat az elmúlt idők regösmunkájával. A magyar szellemi élet legjobbjainak útmutatását követik, akiknek mély és távolba látó gondolatait jórészt Karácsony Sándor tanítványai váltják aprópénzre. A regölés a középosztály fiainak, „városi" cserkészetével szemben indult hódító útra, s a cserkészetet általában csak keretnek, lehetőségnek használta fel a fiatalok demokratikus népi-nemzeti nevelésére, összefogására. Bár sokféle cél érdekében kívánták felhasználni, sokféle feladat megoldásába fogott, néhány területen a legszebb reményeket ébresztette a magyarság jövőjéért aggódókban. Ezért üdvözölte őket táborukban Móricz és Teleki Pál s a „harmadik utas" és baloldali népi írók egész sora. Vonzó formát talált az ország, a nép megismerésére, olyat, ami szolgálatára, védelmezésére és művelésére késztetett. Erőket összpontosított a külső és belső fasiszta befolyás növelésével szemben, példát, indítást adott a tevőleges ellenállásra, jó néhányuknál az antifasiszta függetlenségi mozgalomban való aktív részvételre. A regösök számának növekedése, pedagógiájuk tökéletesedése, a cserkészcsapatok meghódítására irányuló erőfeszítéseik reményt keltettek a magyar cserkészet jövőjét illetőleg. 1942-től különösen nagy szükség volt erre.

A felekezeti összefogásért. Mi történt a Táborkereszt-matinén?

1937-ben a katolikus egyház nagyszabású előkészületeket tett a küszöbönálló „kettős Szent Év" illő megünneplésére. Három fő frontra irányította papjainak, híveinek figyelmét. Fokozta ellenállását a „bolsevista internacionalizmussal", a „hitlerista hypernacionalizmussal" és a „tunya gondatlansággal" szemben, hiszen az utóbbi a társadalmi bajok elmélyülésével jár, így az első kettő szállászcsinálója. A szívós védekezés és a heves ellentámadás egyaránt szerepelt az egyház „hadművészetében". A célok és eszközök között kimagasló helyet szántak az ifjúságnak. Az eddiginél is nagyobb erőfeszítéseket óhajtottak tenni a munkás- és főleg a parasztifjúság megnyerésére, a legfiatalabb korosztályok szervezetekbe tömörítésére (Szívgárda, Testőrség, Kongregáció), egyházközségeken belüli foglalkoztatásukra. A cserkészeten belül pedig a katolikus csapatok (vezetők) közötti összefogás erősítése, a katolikus jellemnevelés elmélyítése, a papi vezetők képzésének fokozása érdekében dolgoznak. Példaként említik a francia katolikus cserkészetet és a hazai Ichthyst. „Minden cserkészmunkának csak egy indítóoka, célja van: az evangélium – idézi a reformátusok jelszavát a *Táborkereszt* – ... Tanuljunk tőlük!"

Ezek a törekvések keresztezték más felekezetekét, főként a példaként említett reformátusokét, a cserkészetben előretörő katonai vezetőcsoportét, a szövetségét, és érintették a kormányok politikájának fő irányát is. A felekezetileg egységes és zárt csapatok kialakítására irányuló tö-

rekvés, amelyet a 36-os alapszabályok is támogattak, már a kezdetek óta elsősorban vegyes csapatokkal dolgozó reformátusokat ingerelte. De zavarta a társadalmi egység ily módon való szolgálatát is.

Súlyos ellentét feszült a Kordiále hangadó csoportja és a Nemzetvédelmi Főbizottság köré tömörülők között. Kifogásaikat röviden így fogalmazták meg: az NFB klikk, amely maga között intéz el mindent és a cserkészetet kész helyzet elé állítja, előkészíti a cserkészet pedagógiai rendszerének megváltoztatását, a katonatisztek a cserkészetben nemzetiszocialista propagandát űznek (pl. a Cserkész Parkban nyilas jelvényeket osztogattak, a Sztrilich-féle bumerángból nyilaskeresztet csináltak és szétszórták). A mozgalomnak ilyen irányú fejlesztése a világcserkészettől való elszakadást okozhatja. Így látták ezt a külföldi vezetők a hollandiai jamboree-n is. Farkas és a Kordiále képviselői között megbeszélések folytak, ahol a felmerült vitás kérdéseket igyekeztek tisztázni. A főbizottság vezetője együttműködést kért. A megbeszéléseket – a mögöttes erők álláspontjának alakulását – források hiányában nem tudjuk követni. Ismerjük viszont a Kordiále Tanácsának határozatát, amelyet az 1937. november 10-i értekezleten hoztak. „Ez alkalommal az egyházi és világi elnök lemondott (elfoglaltságra), valamint arra a körülményre (hivatkozva), hogy a Kordiálében kialakult felfogással nem mindenben értenek egyet..." A Kordiále nevet kivonták a forgalomból és feloszlatták! Ez taktikai lépés volt, ami nem érintette a kibontakozó munka fő irányát.

A szövetséget és nyilván a kormányzatot is zavarta a katolikus cserkészvezetés egyes képviselőinek túlzott szeparatizmusa, éles náciellenessége. A *Táborkereszt* egyrészt a katolicizmus magyar, nemzetfenntartó, „nemzetvédő" voltát hangsúlyozta – védekezés, önbizalomnövelés, jogok követelése érdekében –, másrészt antihitlerizmusát emelte ki. „A Táborkereszt egyik számában kifejezést adtunk azon katolikus óhajnak, hogy cserkészeinket, amennyiben lehet, óvjuk meg minden olyan mozgalommal, ill. ilyenek vezetőivel való találkozástól, amely mozgalmak a keresztény világnézettel szöges ellentétben állnak. Kevéssel ezután történt az a látogatás (ti. egy Hitlerjugend-csapaté – G. F.), amely katolikus cserkészkörökben olyan nagy visszatetszést szült. Csak az a vigasztaló ebben a látogatásban, hogy nem hivatalos szövetségi utasításra történt. Mi sem áll távolabb tőlünk, mint a napi politika, de itt világnézetről van szó..." A szövetség, ennyi széthúzó erő között csak nehezen tudott manőverezni. Éber figyelemmel követték a felekezeti központok mozdulatait, s ha szükségét érezték, azonnal felléptek a mozgalom egységének védelmében. Alkalomban nem volt hiány, mert protestáns részről ugyancsak buzgólkodtak az ifjúsági erők összefogásán. Egyes vezetőik kétségbe vonták, hogy a mozgalom nevelőmunkája a 10 törvényen alapul. Az ifjúság helyzetéről, gondolkodásáról, törekvéseiről szóló, igen tárgyilagosnak látszó, szenvedélyesen előadott és az egyházi intézmények elégtelen működését sem kendőző jelentések alapján tovább erősítették a kimondottan ifjúsági kérdésekkel foglalkozó hivatalos vezetést. 1937 májusában alakult meg a konvent ifjúsági albizottsága, Ravasz László elnökletével. Az eddiginél alaposabb tájékoztatást kérnek a munka nehézségeiről, szorgalmazzák annak sokoldalú egyházi támogatását, önálló egy-

házmegyei megbízottak kijelölését, munkába állítását. Elismerően szólnak az ifjúsági egyesületek szociális törekvéseiről.

A cserkészet az ifjúsági munka egyik, de fontos eszköze. Továbbra is gondot fordítottak a minőségre. A középiskolai tanulók összlétszámának csak 22-23%-a nyer felvételt a csapatokba. Van 34 fős, de működik 250 tagot számláló egységük is. Cél a „bibliás ifjúsági munka" erősítése, a teológusok bevonása a vezetőképzésbe. A XVIII. Ichthys-táborba meghívtak minden vezetőt, aki az „evangéliumi cserkészmunka" iránt felelősséget érzett. Megválasztották az Ichthys Tanácsot, és írásba foglalták elveiket. A szövetség helytelenítette céljaikat. „Elvileg és általában az a véleményem – olvasható a hivatalos bírálatban –, hogy a magyar ifjúság lelkének nevelése és az ifjúság valláserkölcsi nevelése (Alapszabályok 3. §) a szövetség célja lévén, ezen célok egy bizonyos cserkészvezetői közösség által – akár csak egy bizonyos felekezeti irányhoz tartozó cserkészekre vonatkozólag is – kisajátítása és ennek a finom lelki munkának cserkész-munkaközösség által végzése felesleges és veszedelmes. Felesleges azért, mert ezt a munkát a felekezetek külön-külön végzik, és a munkaközösségben végzett valláserkölcsi nevelési munka a felekezetek közötti súrlódásra vezethet, aminek veszedelmét a cserkészet nem vállalhatja.

Azon elvnek kimondása, hogy nem református és nem evangélikus csapatban működő református és evangélikus cserkészek lelki gondozása is az Ichthys feladata, helytelen volna a fent elmondottak alapján, de azért is, mivel így egy munkaközösség az illető csapat legbelsőbb ügyeibe beleszólásra kaphatna felhatalmazást." A szövetség egyes vezetői ilyen meggondolás alapján foglaltak állást az Ichthys-felhívással kapcsolatban. „Én nem vallom azt az elvet – írta egyikük –, hogy ‚ha nem velem, úgy ellenem', én ... minden – bár legjobb szándékú – egyesülésen felül kívánok állani, mert csak így látom megvédhetőnek objektivitásomat, minden esetben." 1938-ban nagy szükség volt erre az erényre, hiszen az események egyre gyorsabban követték egymást, egyre áttekinthetetlenebbek lettek. A meglévő ellentétek, mulasztások és elkövetőik éles megvilágításba kerültek. Nyílt színvallást, határozott iránymutatást, „papolás" helyett cselekvést várt az ifjúság. Az egyházakkal, az államvezetéssel szembeni elégedetlenségük, kiábrándultságuk, elfordulásuk szembetűnő. Azoknak a vezetőknek, csoportoknak, akik nemcsak felismerték az alakuló helyzet súlyosságát, de azt kertelés nélkül feletteseik s a közvélemény tudomására is hozták, „menni kellett". „Nem tettük meg azt – hangoztatta egy konventnek szóló jelentés –, amit az egész magyar reformátusságnak meg kellett volna tenni a magyar református ifjúság lelkivilágának beláthatatlan jelentőségű változása idején." A szerző rövidesen megvált beosztásától. A Ravasz László irányította vezetés nem szívelte a szókimondást, idegen volt tőle a gyökeres változtatás, még akkor is, ha az – végső soron – a politikai baloldallal szembeni állásaikat erősítette volna.

De makacs volt a szövetség is, amikor mereven szembefordult a nagymúltú református csapatok azon kérésével, hogy más vallású cserkészeket is felvehessenek, foglalkoztathassanak. Az Igazoló Főbizottság csak azt engedte meg, hogy a már meglévő más vallású cserkészeket „elkülönített rajként" foglalkoztassák, de új tagok felvételét szigorúan megtil-

totta. A felekezetieskedés s a nyomában settenkedő fajgyűlölet csak ezeken a „csapatsziklákon" tört meg.

A katolikus egyház esetében is hasonló volt a helyzet. A felső vezetést – 1938-ban különösen – lekötötték a nagypolitika dilemmái, erőit gyengítették a felekezeti versengés erősödő megnyilatkozásai, még cserkészvonatkozásban is. A Táborkereszt hangvétele szintén zavarta a diplomáciai manőverezést.

Az A. C. elnöke rövidesen – 1938 októberében – közölhette az MCsSz-szel: Sándor Dénes hittantanár a Táborkereszt c. időszaki irat nyilvánosságát az A. C. rendelkezésére bocsátotta azzal az indoklással, hogy a „katholikus gondolatnak a cserkészet vonalán való ébrentartásával járó felelősséget továbbra sem ő, sem a szerkesztőbizottság nem vállalja". A lapot október 1-jével átvették, szerkesztésével Velősy Eleket bízták meg, az MCsSz-szel való összhang biztosítása érdekében. Ezek a lépések, amelyeket mindkét oldalon ismételten megtettek, a felszín látszólagos nyugalmát eredményezték, de a törekvések fő irányán semmit sem változtattak. 1939-ben is hirdetik: az igazi nevelési lehetőséget az egyvallású csapat biztosítja, amelynek élén pap vezető áll. A reformátusok – hivatkozva a katolikusok által elért eredményekre – még erőteljesebben sürgetik a lelkészek vezetőképzését.

A cserkészeten belüli protestáns erők további növelését célozta az Ishthys-dandár megalakítása is. Ebbe igyekeztek összevonni a több munkát, a nagyobb áldozatot vállaló fiúkat. Őrsvezetői és dandárnapokat rendeztek. Arra törekedtek, hogy minden őrsben legyen legalább egy dandártag. Úgy tűnik, a református vezetőcsoporton belül voltak olyanok is, akik külön protestáns szövetség megalakításán dolgoztak. Nyilván ezzel volt összefüggésben *dr. Papp Gyula* 1939. novemberi előterjesztése, amelyet a Pest környéki Református Egyházmegye cserkészbizottsága előtt ismertetett. Hangsúlyozta: nem akarnak szakadást, nem törekszenek önálló szövetség alakítására, de a munkát az egyház jogaként, kötelességeként végzik. Ezért erre nem kérnek és nem várnak engedélyt senkitől. Igénylik viszont erőfeszítéseik egyházon belüli támogatását, az előttük tornyosuló akadályok elhárítását.

A szövetség egysége – forma szerint – változatlan. Ugyanakkor az eddig jelzett mozgások is élők. Az ifjúság keresi a helyét, figyelme a politikai „szélsőségek" felé fordul, főként az irodalom szavára hallgat, egyre inkább az egész nemzet égető problémái érdeklik. Számosan egy „osztály nélküli társadalomról álmodnak". Az egyházak – főként a protestánsok – irányítása alatt álló ifjúsági egyesületek nem képesek tömegeket felsorakoztatni programjuk mögött. A megnyerésükre irányuló lépések bizonytalanok, szegényesek, a szó anyagi értelmében is. A javaslatoknak, határozatoknak alig van hatása. A katolikusok ismét megjelentették a Táborkeresztet, amely lényegében változatlan tartalommal – talán finomabb hangszerelésben? – tájékoztatta, mozgósította táborát, s ami a legjellemzőbb, védekezett a külön szövetség megalakításának vádja (?) ellen! A mozgalom vezető köreiben minden cserkészpolitikai mozzanatot hajlamosak voltak felekezeti szempontból is értékelni. Kolozsváry kibuktatását pl. így magyarázta a debreceni kerület intézőbizottsága: „Az ilyen események azt fogják eredményezni, hogy nem magyar cserkészet, hanem katolikus, ill. protestáns cserkészet lesz Magyarországon..."

Az 1940-es országos közgyűlés, valamint az új év első napjaiban megtartott Táborkereszt-matiné a felekezeti összefogás jegyében zajlott. Az 1939: II. tc. nyomán egyeduralomra törő leventeintézmény viszont a versengés irányába hatott, amit Béldyék ki is használtak. Az egyházak vezetése elsősorban a leventére figyelt, de az ifjúsági munka irányítói dolgoztak tovább. A reformátusok a lánymunkát szorgalmazták, s mintaként engedélyezték – szükség esetén – egyházközségi csapat szervezését is. Az Ichthys körüli készülődés mögött, a harcias dandárnapok ellenére, hanyatlás rejtezett. *Ráczkevey Sándor* írta 1941. február 23-án: „Az utóbbi években nagyon sokat tépelődtem, tusakodtam, égtem; úgy látom, súlyos felelősség terhel bennünket – legfőképpen engem –, amiért az Ichthys-munka egészen ellaposodott, elmaradt." Katolikus oldalon az A. C. vezetése, a szélsőséges nézetek leszerelése okozott gondot, a cserkészet létének fenntartása, az új főcserkész személyének kiválasztása mellett. Ezek a kérdések foglalkoztatták elsősorban mindkét vallásfelekezet cserkészvezetőit. Bizonyíték erre a protestáns cserkésztisztek 1941. október 29-én tartott konferenciája is. A 68 csapat képviseletében megjelent 113 tiszt indítványt fogadott el, amit továbbítottak az MCsSz Országos Elnökségéhez. Az első, legfontosabb pont így szólt: „Kéri a konferencia az elnökséget arra, hogy minden lehető és törvényes eszközzel hasson oda, hogy a magyar cserkészmozgalom minden eszmei és erkölcsi birtokállománya maradéktalanul és érintetlenül továbbra is érvényesülhessen a magyar ifjúság életében. Biztosítson a mozgalom érvényesülése számára teljes cselekvési szabadságot, és minden más tényezővel szemben autonóm életet."

A „zsidókérdés" megoldásáért

1936 és 1942 között a magyarországi zsidók helyzete egyre nehezebb lett. Az uralkodó körök elérkezettnek látták az időt, hogy „megoldják a zsidókérdést". Indoklásban nem volt hiány, minden érdeklődő, tiltakozó részére készült változat. A nyomasztó, megoldatlan gazdasági-társadalmi kérdések és a magyar társadalom politikai iskolázatlansága, ami egyben félrenevelését is jelentette, számottevő hívet toborzott a törvényekkel is biztatott (néha fékezett) antiszemitizmusnak. Az egymást követő három ún. „zsidótörvény" elfogadását, végrehajtását az MCsSz is várta, nemcsak azért, mert Teleki Pál is ott bábáskodott körülöttük, hanem azért is, mert a mozgalom „kereszténnyé tétele" régi vágyuk volt. Az 1936-os alapszabály 8. § 7. pontjának elfogadtatása jelentős lépés volt a mozgalom „zsidótlanítása" útján.

Az ellenforradalmi rendszer születése pillanatától szította az antiszemitizmus tüzét. A harmincas évek derekától fogva szemmel láthatóan felerősödött és kiszélesedett a zsidóellenesség, a náci fajüldözés és a hazai jobboldal izgatása nyomán. Ez a dagály elérte a cserkészetet is, sőt, bizonyos körei részt is vállaltak fokozásában. Fellépése járványokéhoz volt hasonlatos. Gyorsan terjedt, rendkívül erős „immunitás" kellett kivédéséhez, s nem volt az életnek olyan területe, ahol fel ne bukkant volna.

Mit tett ebben a helyzetben a szövetség? A zsidó cserkészek minden lépését fokozott figyelemmel kísérték, és a legkisebb, hibaként is felfogható lépésükért kemény büntetést róttak ki. Vezetőképzésükhöz anyagi segítséget – ha csak mód

nyílt rá – nem adtak, központi tiszti táborokba jelentkezőiket elutasították, csapataikra „ótestamentumi" névválasztást kényszerítettek. Új csapatok szervezését körmönfont módszerekkel akadályozták.

A szövetség vezetői már 1937-ben kérték a VKM – Vallás és Közoktatásügyi Minisztérium – támogatását a 8. § 7. pontjának végrehajtatása érdekében, mivel az iskolák igazgatói felsőbb utasítás nélkül erre nem voltak hajlandók. 1938-ban tiszti gyűléseken is vitatják a „zsidókérdés megoldását", és kezdeményező lépéseket is tesznek annak érdekében. Ám ezek az indítványok igen eltérőek voltak. Sopron vármegyei és városi intézőbizottsága például 1937 márciusában három csapattiszt előterjesztését vitatta meg. A vezetők külön zsidó csapatok felállítását javasolták. Szükség lenne rá, mert a fiúk jelentkeznek, s a „feltételek" nincsenek adva a vegyes csapatokon belül. „A legnagyobb elővigyázatosság mellett sem tudnák – hangsúlyozták az indítványtevők – biztosítani az egyes csapatok, hogy zsidó vallású tagjaikat tapintatlan megjegyzés, vagy bánásmód valamikor, valaminő formában ne érje. Nehezen tudnák a csapatok biztosítani, hogy ilyen cserkészet – különösen kívülről, nem cserkész helyről jövő szerencsétlenség ellen védve legyenek. Mindezekkel szemben pedig a cserkészet, a krisztusi evangélium alapján állva, nem zárhatja ki azokat a zsidó vallású derék gyerekeket és ifjakat, akik cserkészekké vágynak lenni..." Az IB még egy, hasonló indítvánnyal együtt vitatta meg az előbbit, és a következő határozatot hozta:

„1. a jövőben csak homogén csapatok legyenek,

2. azok a zsidó cserkészek, akik már tagjai valamelyik csapatnak, maradjanak, míg a cserkésztörvényeknek és a csapat fegyelmének minden tekintetben alávetik magukat,

3. az IB zsidócsapat felállítására lépéseket nem tesz, mert ha annak szükségessége felmerül, az illetékes egyházközségek úgyis megteszik előterjesztéseiket."

A pécsi tisztek fellépése egészen más volt. Ott, HÖK-vezetők javaslatára, a következő kérelemmel fordultak az Országos Intéző Bizottsághoz: „Mozgalmunk, mely születése pillanatától kezdve a krisztusi életformában és a nemzetibb, népibb magyarságban állította elénk a magyar cserkészideált, befogadott magába egy mindezekkel ellentétben álló tömeget. Nyíltan és kereken: a zsidóságra gondolunk." Elérkezett a cselekvés ideje! „Ma látjuk elkövetkezettnek a pillanatot, amikor eszméinkkel és céljainkkal mindenképpen ellentétes zsidóságot sorainkból önként ki kell rekesztenünk." Úgy gondolják, hogy a vezető gárda „túlnyomó többsége" így gondolkozik, és „nem hajlandó bátortalanul engedni az esetleg megalkuvásra kényszerítő körülményeknek, vagy emberbaráti szólamoknak". A szövetség tehát a legrövidebb időn belül:

1. oszlassa fel a zsidócserkészcsapatokat,

2. utasítsa a parancsnokokat a zsidó cserkészek azonnali elbocsátására.

A pécsiek kezdeményezése visszhangra talált. Egy szegedi vezető tapasztalata szerint a parancsnokok részéről megvan a hajlandóság a „kérdés megoldására", csupán – kivétel nélkül valamennyien – azt kérik, hogy a szövetség adjon ki a nem zsidó csapatoknak egy bizalmas értesítést, amely szerint az alapszabályoknak azt a pontját, amely az azonos világnézetű vezetők és fiúk viszonyát szabályozza, a csapatok feltétlenül tartsák be, és zsidókat ne vegyenek be... Ha volna

egy ilyen rendelkezés, mindenütt meg lehetne mutatni és sok kellemetlenségnek lehetne elejét venni. „Mi Kolozsváry – mert ő volt a címzett – álláspontja? Teljesen ki, vagy csak zsidócsapatokba, vagy külön szövetség, vagy mi más?" *Deménd Miklós* is a „megoldás" mellett ágált. „Véleményem szerint – írta Éry Emilnek – ezt a kérdést meg kell oldanunk, s miután az alapszabályok erre törvényes keretek között módot nyújtanak, nem is szabad késlekednünk vele." Ha neki (ti. Érynek – G. F.) ez kellemetlen, ő vállalja a rendelkezés kiadását. Humanisták védelem címén, a „nagymagyar"-gondolat náci ízű változatának hívei „nemzetvédelem"-re hivatkozva akarták elkülöníteni a zsidó cserkészeket. Az utóbbi – végső célja szerint – meg akarta vonni a cserkészet védelmét a társadalmi-politikai téren egyre kiszolgáltatottabb fiataloktól, az előző önnön gyengeségéről vallott s még gyengébbeknek engedte el a kezét – együttérzésből.

Ezek természetesen csak egyéni és csoporttörekvések, amelyek tiszta formában nem valósultak meg. A tényleges helyzet ennél mindvégig bonyolultabb volt. Hozzátartozott a szövetségen belüli „csöndes" előkészület is. „Kedves Bandikám! – írták a központból Debrecenbe 1938. május 13-án. – Amint írod, a zsidókat ütjük. Ede már elkészítette a zsidó statisztikát, aminek végösszege 2003 fő." Egy fő már hiányzott ebből a kimutatásból, *Molnár Frigyes*, az MCsSz külügyi vezetője, aki a szövetség bizalmas támogatásával elhagyta az országot, és új hazája, Ausztrália felé utazott. 1938. november 8-án írta a következő tartalmú levelezőlapot La Valettából (Málta) Papp Antalnak: „Remélem, hogy a szövetség aktív életéből való kivonulásomat sikerült oly tapintatosan és rázkódtatásmentesen elintéznem, hogy evvel a megoldással még azok is meg lehetnek elégedve, akik ezt el akarták érni."

A zsidó cserkészek élni akartak. Cserkészmunkájuk sem hagyott efelől kétséget. Felléptek a Fiatal Magyarság „zsidógyűlöletet szító szelleme" ellen. Tiltakoztak a zsidó cserkészek (apródok) elkülönítése miatt, kis települések esetében. 1937 tavaszán megkezdték a zsidó lánycserkészet szervezését is. Ez év november 1-jén 14 csapat vezetői elhatározták, hogy „ezentúl egymással személyesen és levélben érintkezni fognak és a szervezőtestületekkel együtt meg fogják alkotni az izraelita magyar csapatok vallási munkaközösségét." „Úgy látszik – tette hozzá a *Remény* –, új hajnal virrad csapatainkra."

A zsidó cserkészet vezetői – függetlenül attól, hogy a (mögéjük tömörülők) szervező testületek, tisztek, tagok, vallási, politikai értelemben milyen irányzathoz tartoztak, melyikkel rokonszenveztek – továbbra is bizonyítani igyekeztek „nemzeti" voltukat, hűségüket az ország, a nép, az állam iránt. *Polgár Géza* írta az újdonsült ügyvezető elnöknek, Éry Emilnek az 1936-os közgyűlés után: „Úgy érezzük, hogy ebből a változásból sok jót várhatunk, és meg vagyunk győződve arról, hogy ebben a várakozásunkban nem is fogunk csalódni... igenis abban bízunk tántoríthatatlanul, hogy a központi vezetés egész szelleme lesz ezután cserkésziesebb, akkor pedig érdemesebb és boldogítóbb munka lesz a csapatvezetés áldozatos munkája." Ugyancsak ő az, aki nem létező baloldali szereplése miatt is mentegetőzik Papp Antal előtt. A kedvező viszony kialakítása érdekében minden alkalmat megragadtak arra, hogy a nem zsidó vezetés tagjait megnyerjék. Nyilván volt ebben alkal-

mazkodási, beilleszkedési törekvés, védekezés, álcázás egyaránt. Az érzékelhető felszínen, ezekben az években, kétségtelenül az együttműködési hajlandóság megnyilatkozásai az uralkodók.

A kormányzat lépéseket tesz a zsidók „beszivárgása" ellen, majd 1938-ban életbe lép az első „faji" törvény. Ezek a többértelmű, de végső fokon egy fő irányba ható lépések igen jelentős szerepet játszanak a szövetség „zsidókérdésben" elfoglalt álláspontjának alakulásában is. Az is változó és sokértelmű, a formálásában részt vevő személyek és testületek magatartásával együtt. Példa volt erre, 1938-ban, a zsidó cserkészek vallási próbapontjának kidolgozása, elfogadtatása és megjelentetése. A zsidó csapatok részéről dr. Vidor Pál vezette az előkészületeket, s a végül is megjelenő kis füzet szerzője, kiadója is ő. Az OIB a sajtóbizottság következő véleménye alapján engedélyezte megjelenését: „Elvileg ennek nincs akadálya. Mivel azonban fennforog a lehetősége annak, hogy a kidolgozás részleteiben a cserkészszellemmel ütközik, ennek meggátlása végett a benyújtott szöveget" a vezetőtiszt vizsgálja át és adjon róla jelentést. Ez meg is történt. A benyújtott kézirat egyetlen kifejezésének megváltoztatását kívánták. Az eredeti célmeghatározásban, az „emberebb ember, magyarabb magyar" analógiájára Vidor a „zsidóbb zsidó" formulát illesztette. Ez – írta neki *Éry* – „széles körben félreértésre adna alkalmat..." A zsidó cserkész első próbája ezzel a csekély, és a közhangulatra is utaló, indokolt módosítással került a fiatalok kezébe. Minden sorából a zsidó összetartozás, a küldetéstudat, a magyarság iránti kötelesség, a cserkésztörvények eredeti szelleme, parancsa szólt. „Ha elhagynád magyarságodat, ha elhagynád zsidóságodat, nem lennél igazi ember, nem lennél igazi cserkész..." Zil, gőmor, menj és tanulj tovább, figyelmeztette olvasóit a zsidóság legfőbb tanítására. És ők megértették.

1939-ben újabb törvény (1939. IV. tc.) korlátozta a zsidók mozgásszabadságát. Hatása érződött a szövetség magatartásán is. Az év első felében még a régi módszerekkel folyt a harc: a vezetőképzés akadályozása, feljelentések, az igazolások megnehezítése mindennapos volt. A zsidó cserkészekről (és általában a zsidókról) szóló megnyilatkozások gunyorosakká váltak. Egy ellenőrzés tapasztalatait összefoglaló jelentésben pl. ez olvasható: „Lemenvén, a kapu előtt is találkoztam a társasággal. Valamennyinek arcvonásain visszatükröződött az Alapszabályok világnézeti klauzulája..." Ugyanakkor az is kétségtelen, hogy a 8. § 7. pontjának végrehajtatása, és általában a zsidókkal szembeni diszkrimináció gyakorlati átültetése számottevő ellenállásba ütközött. Szervezőtestületek, iskolaigazgatók, parancsnokok még 1939 tavaszán sem voltak hajlandók végrehajtani az 1936-os alapszabályok rendelkezését. A szövetség kizárással fenyegette azokat, akik továbbra is vonakodnak. *Deménd*y írta a VII. ker. vezető tisztjének: „Hivatalosan közöljük, hogy Szövetségünk semmi esetre sem tartja megengedhetőnek, hogy nem zsidó csapatban zsidó cserkészek legyenek. Ezért támogatja is a kerület vezetőségének olyan törekvését, hogy az ilyen csapatokból a zsidó cserkészeket eltávolítani igyekszik."

Ezt az igyekezetet a nyáron elfogadott törvény erősítette. A végrehajtási utasítás sietős kiadása ellenére bizonytalanság tapasztalható alkalmazása körül. Az egyházak is késlekedtek egyértelmű állásfoglalásuk nyilvánosságra hozatalával.

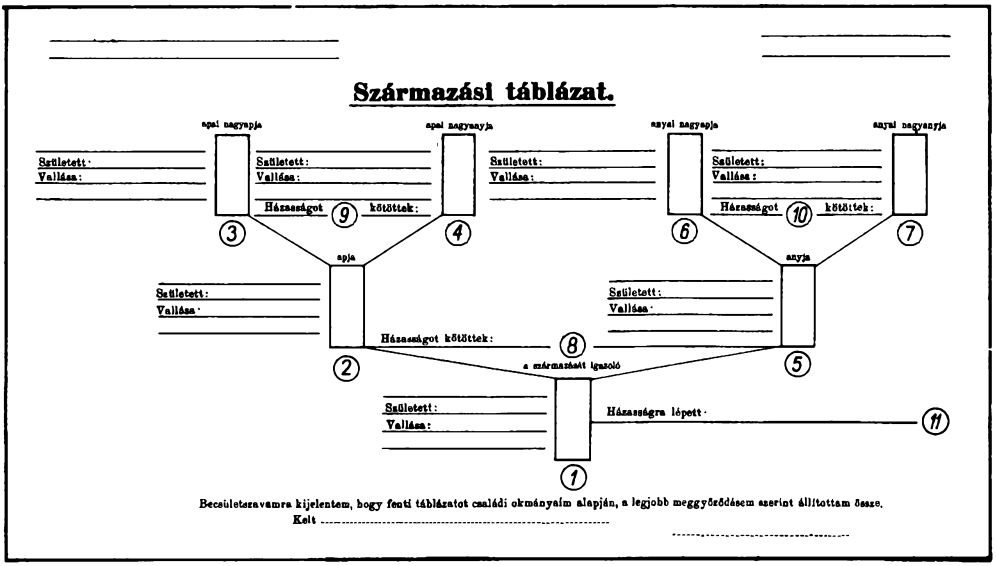

A zsidótörvényeket és -rendeleteket a cserkészetben is végre kellett hajtani

A szövetség, „szemét" az államra és az egyházakra függesztve, a kínos helyzetektől igyekezett óvni magát. Az Angliába készülő zsidó vezetőktől, csapatoktól megvonta a kiutazási engedélyt. Vitás származásnál a kedvezőtlenebb döntést támogatta. Felvidéken és Kárpátalján a „türelmetlenek" mellé állt. „Örömmel olvastam a Szövetség erélyes állásfoglalását a zsidó cserkészet ügyében" – írták Losoncról.

Nem lehet véletlen, hogy ősztől a magán- vagy félhivatalos levelezés hangvétele is módosult, a „zsidózás" stíluskellék lett. Mindez a szövetség hivatalos döntéseinek többértelműségén nem változtatott. Ősszel az Öregcserkész Club vezetősége kijelentette: zsidó cserkészek nem lehetnek a klub tagjai. A kizártak engedélyt kértek és kaptak a pesti izraelita hitközségtől egy csapat alakítására, amely a hitközség keretén belül működne és a Pesti Izraelita Hitközség XIII. Ifjúsági Csoportja nevet venné fel. Próbálkozásukat azonnal megtámadták. Az 1939 szeptemberében hozott ügyészi állásfoglalás viszont így hangzott: „Vonatkozó szabályaink éspedig az Alapszabály 3. és 6. §-ai, a Szolgálati Szabályzat 1–6. §-ai nem zárják ki annak lehetőségét, hogy a magyar cserkészet keretében zsidó cserkészek is működjenek az előírt rendelkezések betartása mellett. Mivel pedig a Katolikus Kordiále és az Ichthys szervezetei keretében már évek óta folyik a szövetség által engedélyezett olyan csapatközi munka, amelynek célja a vallási együvé tartozás érzésének gyakorlati művelése, nem tiltható el, hogy zsidó cserkészeink hasonló jellegű csapatközi szervezetbe ne tömörüljenek, ha ezen szervezet önállóan cserkészmunkával nem foglalkozik, és működése szabályainkat egyébként sem sérti." Az OIB 1939. december 9-i ülésén ismertetett Igazoló Főbizottsági állásfoglalás is bizonyos fokú mértéktartásról tanúskodik.

1940. január 22-én értekezletet tartottak a budapesti és az újpesti zsidó csapatok szervezőbizottsági elnökei és parancsno-

kai. Kimondták: a hazai zsidó csapatok munkaközösségének megteremtése szükséges és sürgős. Előkészítő bizottságot alakítottak, amely körlevélben ismertette tervét a vidéki csapatokkal, csatlakozásra hívja fel azokat. Alakuló ülésüket március 24-én tartották a Wesselényi utcai polgári iskola tanári szobájában. A vidékiek lelkesen csatlakoztak a munkaközösséghez, és főleg levélben tartották a kapcsolatot. A vezetők erőfeszítése az összefogás növelésére és a teljes felszámolással szembeni védekezésre összpontosult. A növekvő veszély nagyságát – ha nem is pontosan – de érezték. Erről *Éry Emil* a következőket írta egy pécsi vezetőnek: „Nemcsak azok nem örülnek a zsidó cserkészek létezésének, akikről Te a levélben említést teszel, hanem mi valamennyien úgy vagyunk. Elmentünk addig a maximumig, ameddig lehetséges volt azon az úton, hogy a keresztény csapatokat megszabadítsuk tőlük és, hogy a 16 csapat gettójába szorítsuk valamennyit. Még ilyen bizalmas levélben sem írhatok arról, hogy milyen, a cserkészetünkön kívül álló jelentőséggel bíró kérdés ez. (Majd szóban elmondja!) Csak annyit mondhatok – zárta sorait az ügyvezető elnök –, hogy nem a zsidó hatalmi okok problémájába tartozik." Éry utalása a Reich nyomására vonatkozott. Az viszont kérdéses, hogy ez a követelés (?) milyen súlyú volt februárban, hat hónappal Hitler nyomatékos kívánságának tudomásulvétele előtt.

Bárhogyan is állt a diplomáciai mérleg nyelve, a közelgő vész a levegőben volt. A mencsuli síházból – már februárban – lényegében kitiltották a zsidókat. A zsidó csapatok vezetői, a két hitközség támogatásával és a szövetség közvetítésével *Teleki Pál*hoz fordultak. Előadták, hogy a VKM-hez folyamodtak „annak engedélyezéséért, hogy a cserkész elnevezés és a jelvények levétele mellett csapataik továbbra is cserkésszerű munkát folytathassanak" Magyar Zsidó Ifjúsági Őrszem Szövetsége elnevezéssel. A miniszterelnök egy kis cédulán a következő választ adta: „Cserkészethez hasonló csapat felállítását *nem* javaslom. A zsidók egyelőre az általános levente szolgálatban szerepelnek, tehát ott kiképzést kapnak... A kiképzést később a levente kiképzés keretében is szeparálni kívánjuk, amennyiben *csak* a munkaszolgálatra képeztetnének ki."

Ez a válasz semmi jóval nem kecsegtetett. Az augusztus 8-án kelt VKM leirat pedig a mozgalom teljes zsidótlanítását tartotta szükségesnek, minderre tette fel a „koronát" Hitler szeptember 10-én.

A szövetség ettől kezdve még idegesebben készült a decemberi rendkívüli közgyűlésre, amelyen a zsidó cserkészek ügyének „rendezése" volt a központi probléma. A náci kívánalmak mellett számos cserkészvezető is sürgette a „radikális" megoldást. „A javasolt megoldás – olvashatjuk az egyik kerületi elnök észrevételeiben – meglehetősen elodázza a végleges megoldást. Az alapszabálymódosítás jóváhagyásáig zsidó csapatok működése szüneteltetendő lenne, a vegyes csapatok tagjai pedig szabadságolandók. A zsidó csapatok felszerelése és vagyona igenis elveendő volna és szegény csapatoknak lenne átadandó. Keresztény magyaroké volt az a pénz, csak a zsidó spekuláció elvette tőlük és a zsidó csapatokhoz juttatta." Közben folytatta a fiatal lelkek mérgezését, a „keresztény" társadalom egyre több tagja az ifjúsági sajtóban és a cserkésztáborokban, különösen a HÖK-ben. Volt, aki már ekkor reménykedett egy harmadik faji törvény megalkotásában, tőle várva anyagi meg-

erősödését. A cserkész-világnézeti előadásoknak a „zsidókérdésről" szóló vázlata így épült fel: (Kiindulópont; ma Magyarországon mindenki zsidógyűlölő!) „Miért vagyunk mi is zsidógyűlölők?

1. Kigúnyolták az egyházakat.
2. Megtagadták a hazát.
3. Megtagadták a családot.
4. Erkölcstelen eszközökkel magukhoz kaparintották a gazdasági és kereskedelmi élet minden hasznát és annak igazgatását." Másutt „Zsidókérdés a cserkészetben, az osztályban és a magyar társadalomban" címmel vitatták meg a kérdéskört. Az így felingerelt ifjúsági vezetők jó része saját csapatában is ezt a szellemet képviselte.

Tovább korlátozták a csapatok ruhaviselési, mozgási, igazolási lehetőségeit. A vidéki zsidó parancsnokok mindezt nem tudták mire vélni, a fővárosiaktól érdeklődtek: meddig fog ez tartani, és tulajdonképpen mit jelent? A fiatalok kérik felvételüket, és nem tudják megmagyarázni nekik, miért nem lehetnek cserkészek! Természetesen azoknak, akik az OIB 1940. szeptember 25-i ülésén hallgathatták Papp Antal tájékoztatóját, amelyben az európai átrendezésre való felkészülés szükségszerűségéről beszélt, nem lehettek kétségei a zsidó cserkészet jövőjét illetően sem. Az október 3-i, alapszabály-módosítást vitató ülésen *Ormos Zsigmond* kijelentette: a VKM kívánsága a minimumot kell, hogy jelentse. Javasolja, hogy „a bizottság úgy foglalkozzon a kérdéssel, hogy záros határidőn belül az összes zsidó csapat fel legyen oszlatva". A bizottság elvileg egyetértett abban, hogy a magyar cserkészetnek teljesen keresztténynek kell lennie, és hogy a szövetségnek, illetve a csapatoknak zsidó tagjai nem lehetnek. Ilyen értelemben tájékoztatták a kerületi és vármegyei elnökségeket is. A zsidó csapatok vezetői nem tétlenkedtek. Felkeresték az ügyvezető elnököt, és felvilágosítást kértek tőle a készülő intézkedésekről. *Éry* nem kertelt, világosan értésükre adta, hogy kizárásuk a mozgalomból rövid időn belül sorra kerül. „Nagy sajnálatát fejezte ki azzal, hogy nincs módjában bármi módon is segíteni rajtuk. Azt sem tartja lehetségesnek, hogy külön közös szervezetet alakítsunk és így maradjunk együtt. Ellenben azt tanácsolta, kérdezzük meg a VKM-et, hogy mint vallásos ifjúsági körök nem működhetnénk-e tovább." Így tájékoztatták érdeklődésük eredményéről vidéki társaikat a fővárosiak, majd előkészületeket tettek az Éry adta ötlet megvalósítására. Közben a nyilasok támadták a miniszterelnököt az „angolbarát, zsidóbújtató" cserkészeten keresztül. Teleki Palló Imrének, a nyilas képviselőnek adott válaszában így mentegetőzött: „Amikor mozgalmunkat a háború után újból megindítottuk, akkor az előtt a választás előtt álltunk, hogy vagy bent hagyjuk a zsidókat, vagy kirekesztjük és a kormány ezzel párhuzamos más cserkészetet tesz lehetővé. Az előbbi mellett határoztuk el magunkat. A vezetésben csak a külügyi szolgálatban volt egy zsidó, az is nyelvismereti okokból, de csak addig, amíg másik megfelelő nyelvtudású embert találtunk." Az antiszemita jobboldaliakat egyszerűen a cserkészetben és vezetésében helyet foglaló zsidók is „zsidónak" minősítették.

Pallóékat nem Sík Sándor és Molnár Frigyes, nem a csekészet angol kapcsolatai, hanem a Teleki-kormány politikai vonalvezetése ingerelte és viszont. A zsidó cserkészvezetők ellenben létük védelmében fogalmazták így a VKM-nek szánt memorandumukat. Idézzük: „(Kérjük, hogy), egy országos jellegű ifjúsági

Kedves Parancsnok Testvérem !

Ma délelőtt lezajlott az országos rendkívüli közgyűlés. A budapesti csapatok mind képviselve voltak, szép számmal voltunk jelen zsidók. A vidéki zsidó csapatok is elküldték meghatalmazó leveleiket, de nem került sor szavazásra. Papp elnök kifejtette, hogy nem tulságosan fontosak az alapszabályok [illegible] elnök bejelentette, hogy egyes körökben már régen követelték a zsidók kizárását. Felolvasta a V.K.M. leiratát, amely határozottan azt kívánja, hogy a zs. csapatokat fokozatosan sorvasszák el, de az O.I.B. ezen [illegible] /Helyeslés./ Mi titkos szavazást kértünk, de azután nem ragaszkodtunk hozzá, olyan gyűlölködő volt a hangulat. Dr. Sommer László felolvasta igen hatásosan megfogalmazott deklarációját, / majd megküldöm,/ ezt haletti csendben hallgatták meg, azután Papp elnök néhány szóban reflektált rá.

Többek közt azt mondta, hogy a kizárás nem irányul személyek ellen, hanem a szövetségnek, mint különálló testületnek joga van megszabni, hogy kik lehessenek benne. Nagyobb vita csak a 4. törvény módosítása körül keletkezett, végre is Teleki Pál és Faragó Ede felszólalása után egyhangulag a régi szöveg megtartását határozták el. /Teleki is így javasolta./ A kalap kérdésében szavazást rendeltek el, ennek eredménye még ismeretlen. Az egész közgyűlés nem tartott sokáig, - hamar végeztek velünk. Most rajtunk a sor: igyekeznünk kell közös szervezetünket kiépíteni. Ezért f.hó 19-ére csütörtök este 8 órára összehívom a zsidó csapatok munkaközösségének országos intéző bizottságát, hogy minél előbb összeállíthassuk a legközelebbi teendők menetrendjét. Kérlek Benneteket, hogy erre és a további ülésekre okvetlenül küldjétek el a csapat képviselőjét. /Alapszabályaink szerint csak cserkésztiszt lehet, de, ha még nincs itthon a tisztikar egyik tagja sem, akkor ettől kivételesen eltekintünk./

A cserkész-vagyon megmentésének kérdésében csak azt a tanácsot adhatom, hogy mindent a szervező testület nevére kell átírni, annak a jogos tulajdonát.

Jó munkát!

Kedves pécsi testvéreim, a Ti képviselőtök Szalai István, ce [illegible] még nem lesz itthon talán 19-én. Majd értesítünk mindenről.

Testvéri üdvözlettel:

Polgár Géza

cat. II. Kréc-utca 9.

Polgár Géza tájékoztatója az 1940 decemberében lezajlott rendkívüli közgyűlésről

mozgalom megszervezéséhez nekünk engedélyt adni szíveskedjék. A 14 csapat kb. 2000 zsidó cserkésze katonás és hazafias szellemben szeretné folytatni a munkát, hogy a fiúk ne kerüljenek más befolyás alá." A Magyarországi Izraeliták Országos Irodája keretében szerveznék, irányítását és felügyeletét is ez gyakorolná. A csapatok iskolák, ill. hitközségek mellett működnének. Ezzel együtt készültek a decemberi közgyűlésre is. Megfogalmazták állásfoglalásukat, és elhatározták, hogy a 8. § 7. pontjának módosításával kapcsolatban titkos szavazást kérnek. Abban reménykedtek, hogy így melléjük állnak a rokonszenvezők, a félénkek, az ingadozók, és sikerül elháritaniuk a közvetlen veszélyt.

Nem sikerült. Volt olyan város, ahol már a közgyűlés előtt feloszlattak zsidó csapatot, elvették vagyonát. December 15-én pedig, amikor Virágh István a szavazás elrendelését kérte „az egész alapszabálymódosítás kérdésében", a „keresztények" közbekiáltoztak: „Zsidó nem kérhet semmit!" 1940 januárjában még ilyen kérdésekkel „bíbelődött" a szövetség: lehetséges-e, hogy valaki izraelita vallású, de ugyanakkor keresztény!? Decemberben viszont a „radikális" megoldás sze-

mérmesen sietős végrehajtása állt a szövetségi munka homlokterében. Mi maradt 1941-re a zsidó csapatok életéből? Csekély reményű kísérletek, utóvédharcok és a mozgalmon belüli munka befejezése. Az események most is több régióban zajlottak. A T. Ház megalkotta az első „igazi", nürnbergihez hasonló törvényt. (1941. XV. tc.) A cserkészettel kapcsolatban érdekelt minisztériumok és a szövetség továbbra is felemás magatartást tanúsított, egyes alacsonyabb cserkészszervek túlbuzgóknak mutatkoztak, a csapatok többsége viszont úgy tett, mintha „felül" nem történt volna semmi. Ezt a magatartást elősegítette az is, hogy a vegyes csapatokban levő zsidó cserkészfiúk egy része „önként" kilépett a mozgalomból; egyrészt azért, mert nem akart kellemetlenséget okozni csapatának, másrészt el akarta kerülni a megalázó kizárást.

Mert 1941-ben már nemcsak a zsidó cserkészeket, de a keresztény vezetők egy részét is elkeserítette, felháborította, tiltakozásra kényszerítette a mozgalomban is elharapózott hivatalos és ösztönös gyakorlat. Lássunk erre példákat. A három törvény értelmezése komoly bonyodalmakat okozott, alkalmazásuk főleg 1941-től életbevágó lett. „Előfordult eset kapcsán (felhívták) a pk-ok figyelmét arra, hogy a zsidó törvények értelmében az ún. áttért zsidó szülők gyermeke – még ha megkeresztelkedett is – cserkész nem lehet..." Mindenkinek igazolnia kellett származását a cserkészetben is, cserkésznek, vezetőnek egyaránt. Az OIB bizottságok felállítását rendelte el a központban és a kerületekben. Közölték, hogy a „fennálló szabályok szerint" csak olyan cserkésztiszt igazolványát újíthatják meg 1942-re, aki saját maga és nagyszülőkig bezárólag keresztény származású és hanős, felesége szintén nagyszülőkig bezárólag keresztény származású. Ez ellen többen tiltakoztak. A 15. sz. csp. parancsnokságának határozatából *Kolozsváry Béla* a következőket írta a szövetségnek: „Megdöbbenéssel olvastuk a Zöld Körlevélben, hogy az OIB a keresztyén (keresztény) világnézet ismérvét a cserkész vezetőknél a négy keresztyén (keresztény) nagyszülő birtoklásában állapította meg. Bár csak a legteljesebb mértékben helyeselhetjük azt a törekvést, hogy a cserkész mozgalmat teljesen zsidómentessé óhajtja tenni a szövetség vezetősége, mégis a kereszténység fogalmának még a rosenbergi tanoknál is pogányabb meghatározása ellen tiltakoznunk kell és azt kérdezzük, vajon azok a papok és ellenőrzők és más Urak, akik a múlt időben a világnézet kérdésében oly nagy tájékozottságot árultak el, miért nem hallatták most szavukat, amikor igazi elvi jelentőségű kérdésben kellett volna a krisztusi világnézet alapján tiltakozniuk?!"

Az OIB visszautasította a tiltakozásokat. Határozatukat – írták Kolozsvárynak – egyhangúlag hozták és végre is fogják hajtani! A tiltakozók esete intő példa volt (lehetett volna) minden cserkész számára: a megkezdett úton nehéz (nem lehet?) megállni, aki A-t mondott, attól elvárják a B... vállalását is. A zsidó cserkészekkel, csapatokkal szembeni lépések egymást követték. A torzsalkodásairól hírhedt Budapesti Cserkész Kör választmányi ülésén hangzott el ez az igen jellemző meditáció: „A zsidókérdéssel kapcsolatban – mondotta P. S. – legyen szabad megemlíteni, hogy ide zsidó nem jöhet be. (Ám a tagok félnek zsidó hivatali főnökeiktől, (ezért) dacára a – zsidókat kitiltó – tábla népszerűségének az az indítványom, hogy vegyük le onnan." „Mások,

»boldogult« Teleki Pál egyik mondására utalva, úgy vélték: ha már egyszer kitették, hagyják! A táblákat másutt is népszerűsítették.

Az április 25-i központi vezetői értekezlet határozata értelmében a zsidó csapatoknak és cserkészeknek a Központi Vízitelepen tárolt hajóikat a „legrövidebb időn belül" el kell szállítaniok. A szövetség megtiltotta közös munkába való bevonásukat, nyilvános szerepeltetésüket. Amennyiben ez már megtörtént, azonnali leváltásukra adott utasítást. Deméndy a zsidó vezetőképző tanfolyam beszüntetésére kért azonnali elnöki intézkedést. Velősy Bélától a megjelentetésre előkészített cikkek alaposabb ellenőrzését követelte. Egy írás, amelyben az áll, hogy „magyar, német, szerb, zsidó jól megférnek egymás mellett" – nem jelenhet meg. Megtiltották, hogy a Zöld Körlevélen kívül bármilyen hivatalos kiadványt megkapjanak.

Ugyanakkor a jelentéseket, tagdíjat, a szolgálati út betartását megkövetelték. Az ellentmondó magatartás heves bírálatot váltott ki egyes zsidó cserkészvezetőkből. Egy ilyen levélváltásból idézünk részleteket: (A VII. ker. ügyvezető elnöke írta egy kaposvári a parancsnoknak.) „A cserkész híven teljesíti kötelességét. Hazájáért dolgozik s ha kell életét adja érte. A magyar haza és a magyar cserkészet érdeke azt kívánja ma Tőletek, hogy ne legyen cserkész igazolványotok, hogy ne hordjatok cserkész ruhát és cserkész jelvényt, hogy ne nevezzétek magatokat cserkészeknek... A magam részéről meg vagyok győződve arról, hogy ezt az áldozatot Ti jó lélekkel és készségesen meghozzátok." A válaszból: „nem ismerhetem el az önkényt törvényesnek... (Jobb fiai ők a hazának, mint a harsogó ‚hazaffyak') A haza olyan, mint az édesanya, nem válogat, egyformán szereti gyermekeit, s ha egyik másik gyermekét elűzi magától, vagy megvonja tőlük emlőjét, ott mindig idegen hatást kell keresni, ez nem az édesanya keze." Ez az öngyengítő szofisztika és a kemény visszavágás – nyomában a gerinctelen panaszkodással – nem volt ritka jelenség ezekben a hónapokban. A zsidó csapatok maguk részére „a lehető legerősebb belső" munkát írták elő. Az alapszabályok jóváhagyásának késlekedése erre törvényes lehetőséget adott, mint ahogy mód nyílt egy „pótmegoldás" keresésére is. A munkaközösség ezen fáradozott. Az ügyintézés gyorsítása érdekében háromtagú bizottságra ruházták át az intézkedési jogot. Ez utólag számolt be az intéző bizottságnak. A ránk maradt iratok több irányból megtett lépésekre utalnak, a valamennyit magába foglaló mégis a háromtagú bizottság munkája volt. Ők már január elején felkeresték Tárczay Felicides Románt, a VKM XIV. ügyosztályának főnökét, aki elolvasva kérelmüket azt tanácsolta, hogy mellékeljék a leendő Őrszem Szövetség alapszabályainak tervezetét. Véleménye szerint elvi akadálya nincs a „dolognak", de közölnie kell a CsSz-szel is, mielőtt a kultusz és a belügy illetékeseihez továbbítanák.

A bizottság ennek megfelelően járt el, s februárban már a VKM illetékesénél voltak az alapszabályok. „Sőt, állítólag már le is küldték a szövetséghez véleményezés végett." Teleki segítségét is kérni akarták, de hozzá nem jutottak be, ezért kívánságukat kérvénybe foglalva Papp Antalt keresték fel. Ő helyeselte, hogy betartották a szolgálati utat. Megígérte, hogy továbbítja kérésüket Teleki Pálhoz. Beszélgetésük során az országos elnök kijelentette: egészen természetesnek tartja, hogy külön óhajtanak szövetségbe

KITÜNTETÉSEK

A Nyugatmagyarországi Cserkész Szövetség díszjelvénye 1921

Amikor a Nyugatmagyarországi Cserkész Szövetség beolvadt a Magyar Cserkészszövetséghe (1921-ben) „DISZJELVÉNYT" alapitott. Ez a diszjelvény volt hivatva megörökiteni azt az áldozatkész és a magyar cserkészmozgalom szempontjából örökké emlékezetes munkát, amellyel a Nyugatmagyarországi Cserkész Szövetség megalapitásától kezdve annak utolsó mozzanatáig a liliomos zászló diadalrajuttatásának és a cserkészet felvirágoztatása körül kiváló érdemeket szereztek.

A „Diszjelvényt" a Szövetség 34 vezetőjének adományozta. A jelvény elhalálozás után ezidőszerint a III kerületre (Diszjelvény felett örködő bizottság) száll vissza, amely azt más szalagon arra érdemeseknek ujból adományozza.

A „Díszjelvény" első tulajdonosai:

Horthy Miklós Kormányzó Ur Őfőméltósága, mint a mozgalom fővédnöke.
Batthyány Ludovika grófnő, mint a Nyugatmagyarországi Cserkész Szövetség zászlóanyja.
Gróf Mikes János megyéspüspök, mint a szövetség védnöke.
Kapi Béla püspök, mint a szövetség védnöke.
Dsida Ottó tankerületi főigazgató, mint a szövetség diszelnöke.
Sik Sándor dr., mint a Magyar Cserkészszövetség országos elnoke.
Papp Gyula dr., mint a Magyar Cserkészszövetség ügyvezető elnöke.

Ezenkívül:

Schelken Oszkár	Keleti József	Dancsecs Imre	Horváth Detre dr.
Vass Béla	Fischer Ferenc	Vargha László	Galambos Károly
Sarlay Lajos	Farkas Ferenc	Szász Géza	Neuvirth János
Náray Szabó László dr.	Fridrich Viktor	Janzse Ferenc	Nagy Lajos
Kiss Zoltán	Pásztor Imre	Kádár Titusz	Szücs Imre dr.
Simonffy Jenő	Krizsán Pál	Kovács Albert	Polgár Ferenc
Almássy László Előe	Sárossy László	Mechle József	

Nyugatmagyarországi Cserkész Szövetség első cserkésztisztjei és vezetői.
Ujbóli adományozások: gróf Teleki Pál, Erőssy Oszkár, Veder Mihály.

A MCsSz. „életmentő kitüntetése" 1924.

A Magyar Cserkészszövetség 1924-ben „Életmentő" kitüntetést alapitott, melyet megkaphat minden cserkész, aki testi épsége, esetleg élete szükségszerű kockáztatásával emberéletet ment.

A jelvény viselését és adományozásának módozatait az „Életmentő kitüntetési szabályzat" irja elő.

Életmentési esetek 1924 óta:

Uszva mentés	140 eset	Árvízből mentés	4 eset
Csónakkal mentés	79 eset	Lezuhant ember mentés	5 eset
Lovak megfekezése	16 eset	Jég alól mentés	6 eset
Földomlás alól mentés	9 eset	Elvérzés megakadályozása	5 eset
Kútból mentés	8 eset	Égéstől mentés	17 eset
Elgázolás (vonat, villamos, autó) elől mentés	14 eset	Hóviharból mentés	4 eset
Robbanás megakadályozása	3 eset	Egyéb mentés	6 eset
Villanyáramtól mentes	4 eset	Összesen	320 eset

Életmentők névjegyzéke:

Aföldi Alajos, 4. sz. cs. cs., csónakkal mentesért.
Appl Kálmán, 320. sz. cs. cs., csónakkal mentesért
Antal Géza, 190. sz. Cs. cs.

Bano Imre, 160. sz. cs. cs., árvízből mentesért.
Bodnár Béla, 296. sz. cs. cs., csónakkal mentesért
Bokor Zoltán, 296. sz. cs. cs., csónakkal mentesért.
Boros László, 248. sz. cs. cs., robbanás megakadályozásáért.
Bauer László, 242. sz. cs. cs., vonat elől elrántásért.
Borsiczky Sándor, 2. sz. cs. cs., csónakkal mentésért.
Butyka Béla, 957. sz. cs. cs., csónakkal mentesért.
Bacsilla Géza, 937. sz. cs. cs., csónakkal mentesért.
Bende József, 910. sz. cs. cs., uszva mentesért.
Bodrossy Erik, 300. sz. cs. cs., csónakkal mentésért.
Barna István, 85. sz. cs. cs., csónakkal mentesért.
Becker Lajos, 282. sz. cs. cs., uszva mentesért.

Csoport Dezső, árv., 652. sz. cs. cs., autó elől mentesért.
Csermely István, al., 37. sz. cs. cs., égő lakból mentesért.
Csüll Gyula, 407. sz. cs. cs., csónakkal mentésért.
Czermann Lajos, 33. sz. cs. cs., csónakkal mentésért.

Degre Alajos, 2. cs. cs. cs., csónakon mentesért
Diamant Sándor, 922. sz. cs. cs., gázolás elől mentesért
Dannhauser Bezso, est., 315. sz. cs. cs., uszva mentésért.
Dobó István, 212. sz. cs. cs., megvadult ló megfékezéséért.

Elek Géza, 247. sz. cs. cs., uszva mentesért.
Erős István, 930. sz. cs. cs., uszva mentesért.

Fiindra István, 248. sz. cs. cs., robbanás meg-

Gyury Tibor, árv., 11. sz. cs. cs., uszva mentésért.
Grósz Pál, árv., 237. sz. cs. cs., kútból mentesért.
Gyurki Károly, árv., 264. sz. cs. cs., uszva mentésért.

Habl Károly, 90/o. sz. cs. cs., csónakkal mentésért.
Horváth József, 58. sz. cs. cs., uszva mentésért.
Hegedüs Imre, 190. sz. cs. cs., elvérzés megakadályozásáért.
Hratz Lajos, 320. sz. cs. cs., csónakkal mentésért.
Hursth Elemér, 691. sz. cs. cs., megfagyástól mentésért.
Harsány György, 32. sz. cs. cs., csónakon mentésért.
Hollo János, 248. sz., uszva mentésért.
Hegedüs G. József, 962. sz. cs. cs., uszva men-

Benke Ferenc, 321. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Béressy Sándor, 356. sz. cs. cs., vonatelgázolás elől való mentésért.
Bozsik Antal, 858. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Bányai Sándor, 953. sz. cs. cs., vonat elől elrántásért.
Bielek István, 158. sz. cs. cs., vill. gázolás megakadályozásért.
Böröcz Jenő, 853. sz. cs. cs., akasztott ember mentésért.
Böröcz Jenő, 570. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Berényi István 853. sz. cs. cs., akasztott ember mentésért.
Benczik Árpád, st. 913 sz. cs. cs., úszva mentésért.
Barany Béla, őrmes., 197. sz. cs. cs., csónakkal vízből mentésért.
Bense Sándor, rajv., 118. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Bodó Ákos, apród, 158. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Buday János, cserk., 972. sz. cs. cs., megvadult ló elől való mentésért.
Berde Botond, 47. sz. cs. cs., tűzoltásért.
Brenner Valér, 47. sz. cs. cs., vízből mentésért.
Boros Károly, őrsv., 261. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Ifj. Bagó Károly, s. őrsv., 107. sz. cs. cs., csónakkal mentésért.
Bekcsák Barna, őrmes., 14. őrs, úszva mentésért.
Becska Ernő, szov. 62. sz. cs. cs., elsősegélynyujtásért.
Bundschuh Rezső, pr. c. o., 912. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Beseneyői Ferenc, cst., 101. sz. cs. cs., villanyáramtól mentésért.

Csorba Ernő, 109. sz. cs. cs., árvízből mentésért.
Csolvács-Berényi Béla, 115. sz. cs. cs., lezuhant mentésért.
Csaba László, 92. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Csizmazia Kálmán, 667. sz. cs. cs., véralommesztésért.
Csapody Csaba, 2. sz. cs. cs., csónakon mentésért.
Czeglédi Miklós, 808. sz. cs. cs., villanyáram mentésért.
Csepy Kálmán, 21. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Csorba György, 580. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Csanyeroc László, 550. sz. cs. cs., lovak megfékezésért.

Kerekes Dezső, o. cs., 853. sz. cs. cs., tűzből mentésért.
Kósa János o. cs., 853. sz. cs. cs., tűzből mentésért.
Korsner Róbert, parnok, 109. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Kiss Árpád, cs., 182. sz. cs. cs., jégből mentésért.
Kidner József, st., 222. sz. cs. cs., segélynyujtás sérültnek.
Kubátor Lajos, cs., 500. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Kerekes László, őv., 19. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Kovács István, 500. sz. cs. cs., csónakkal mentésért.
Kurucz Rezső, ov., 209. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Kiss László, s. ov., 58. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Kőszeghy Albert, 127. sz. cs. cs., autó elől való mentés.
Klement Miklós, őrsv., 51. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Kocsis Dezső, őv., 776. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Kovács György, ö. cs., 809. sz. cs. cs., tűzből mentésért.
Kovács János, rv., 222. sz. cs. cs., lovak megfékezéséért.
Kertész Gyula, 687. sz. cs. cs., tűzből mentésért.
Kertész Rezső, 687. sz. cs. cs., tűzből mentésért.
Kiss Antal, 663. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Koller Károly, 663. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Kalvinák János, 980. sz. cs. cs., vízből mentésért.
Karbulik Frigyes, 935. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Karuány Gusztáv, s.-vezető, 28. sz. cs. cs., csónakkal mentésért.
Kőhegyi László, rajv., 270. sz. cs. cs., lovak megfékezéséért.
Kaufmann Sándor, őv., 11. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Kabos István, cs., 359. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Kaló János, st., 557. sz. cs. cs., úszva mentésért.

Lukács Gyula, 298. sz. cs. cs., csónakkal mentésért.
Lukácsy István, 150. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Lazarus Lajos, 30. sz. cs. cs., hóviharból mentésért.
László Pál, 311. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Lengyel József, 90. sz. cs. cs., földomlásból mentésért.
Lengyel Dénes, 15. sz. cs. cs., csónakkal mentésért.
Leszik Lajos, st., 757. sz. cs. cs., úszva mentésért.
v. Lénárd Béla dr., cs. cst., 222. sz. cs. cs., segélynyujtásért.
Lengyel Imre, ö. cs., 585. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Láng Gyula, cs. cst., 264. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Lehoczky Gyula, cst., 28. sz. cs. cs., csónakkal mentésért.
Lantos János, 28. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Luczy József, st., 557. sz. cs. cs., úszva mentésért.

akadályozásáért.
Lazold László, 150. sz. cs. cs., kútból mentésért.
Farago Ede, 100/a. sz. cs. cs., csónakkal való mentésért.
Fabula Mátyás, 225. sz. cs. cs., jégből mentésért.
Forray István, 162. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Fekete Lajos, 151. sz. cs. cs., kútból mentésért.
Farkas Lajos, 67. sz. cs. cs., vas. elgázolás elől mentésért.
Fodor Ferenc, 330. sz. cs. cs., földomlásból mentésért.
Dr. Finiczy Ernő, 2 o. sz. cs. cs., csónakkal mentésért.
Farugó Zoltán, 31. sz. cs. cs., lovak megfékezésért.
Farkas Pál, 311. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Dr. Für István, 123. sz. cs. cs., csónakkal való mentésért.
Fessel Nándor, 153. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Ifj. Fuchs István, 134. sz. cs. cs., villanyáramtól mentésért.
Fülöp Sándor, 687. sz. cs. cs., tűzből mentésért.
Farkas Lajos, 687. sz. cs. cs., tűzből mentésért.
Fiedler Ernő, s. őv., 115. sz. cs. cs., csónakkal mentésért.

Grosz Andrés, 3. sz. cs. cs., csónakkal mentésért.
Gödl Lajos, 77. sz. cs. cs., autó elől mentésért.
Gosztonyi Kázmér, 217. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Griskovits Lajos, 112. sz. cs. cs., lómegfékezésért.
Gondy Kálmán, 72. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Gárdonyi József, 90. sz. cs. cs., földomlástól mentésért.
Gödény János, 31. sz. cs. cs., megvadult ló megfékezéséért.
Gárdonyi István, 72. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Goldfinger Vilmos, 310. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Galamb Ödön, 92. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Gorbe Pál, 808. sz. cs. cs., vízből mentésért.
Jakfai Gombos Ferenc, 59. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Graf János, pr. s., 107. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Gaspar Lajos, rv., 913. sz. cs. cs., öngyilkos megmentésért.
Gyarmathy László, apród s. v., 123. sz. cs. cs., úszva mentésért.

Nemere Béla, s. őv., 18. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Nagyiványi Béla, 556. sz. cs. cs.

Ottó László, 115. sz. cs. cs., lezuhant mentéséért.
Orváth György, 30. sz. cs. cs., hóviharból mentésért.
Ozori (Krisz) Ferenc, 4. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Oswald Mátyás, 500. sz. cs. cs., jégbeszakadt kimentéséért.

Protzner Kálmán, 115. sz. cs. cs., lezuhant mentéséért.
Pászthy Márton, 205. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Pulugor László, 557. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Pryma József, 174. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Petrich Géza, 11. sz. cs. cs., földcsúszás úszva mentéséért.
Putnoky Imre, 255. sz. cs. cs., csónakkal mentésért.
Papp Gyula, 608. sz. cs. cs., többszörös mentésért.
Przybonsky Tibor, 2/6. sz. cs. cs., csónakkal mentésért.
Putnoky Imre, 7. sz. cs. cs., földcsúszás úszva mentéséért.
Piskolti Károly, 190. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Puhurinszky József, sőv. 278. sz. cs. cs., megvadult ló elől mentéséért.
Páncél Gyula, cst. 264. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Pendl Károly, 33. sz. cs. cs., csónakkal mentéséért.

Holler Jenő, 3. sz. cs. cs., csónakkal mentésért.
Herrich Ervin, 2. sz. cs. cs., csónakkal mentésért.
Róka Sándor, 52. sz. cs. cs., gödörből mentésért.
Hiszler János, 165. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Hektor Mihály, őrsv., 171. sz. cs. cs., úszva mentéséért.
Hornár István, 282. sz. cs. cs., jégbeszakadt kimentéséért.
Huller Ferenc, 466. sz. cs. cs., vízből mentéséért.
Holzstätter Elemér, cst. 472. sz. cs. cs., úszva mentéséért.
Vitéz Radnay Gyula, ö. cs. 197. sz. cs. cs., úszva mentéséért.
Rudolf Károly, cs. 687. sz. cs. cs., tűzből mentéséért.
Rédli Viktor, cst. 500. sz. cs. cs., vonat elől mentéséért.
Rezmann Gyula, cst. 250. sz. cs. cs., áramtól mentéséért.
Heller Károly, sőv. 365. sz. cs. cs., jégből mentésért.
Rittler Viktor, őv. 155. sz. cs. cs., csónakkal mentésért.

Sik Sándor, 2. sz. cs. cs., tűzvészből mentéséért.
Simó Zoltán, 298. sz. cs. cs., csónakkal mentésért.
Sonnjén János, 2. sz. cs. cs., csónakon mentéséért.
Simon János, 101. sz. cs. cs., úszva mentéséért.
Sarnovszky Leó, 68. sz. cs. cs., úszva mentéséért.

tésért.
Habel József, 153. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Helyes Kálmán, 88. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Hajós Ferenc, őv., 187. sz. cs. cs., csónakkal mentésért.
Herédi István, 666. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Hersko László, 307. sz. cs. cs., úszva mentésért.

Imre Gábor, 3. sz. cs. cs., csónakkal mentéséért.
Ignácz Sándor, 935. sz. cs. cs., úszva mentésért.

Jancsko Andor, 90. sz. cs. cs., csónakkal mentésért.
Jakab László, őrsv., 553. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Juhász István, 218. sz. cs. cs., robbanás megakadályozásáért.
Jaszlich Béla, 330. sz. cs. cs., földomlásból mentésért.

Kerek István, 138. sz. cs. cs., úszva végzett életmentésért.
Konczey Gyula, 116. sz. cs. cs., árvízből mentésért.
Kszell Béla, 212. sz. cs. cs., egesből mentésért.
Keller János, 18. sz. cs. cs., gázolás elől mentésért.
Korsár János, 130. sz. cs. cs., kútból mentésért.
Krompecher László, 307. sz. cs. cs., tűzvészből mentésért.
Kovács Antal, 190. sz. cs. cs. elvérzés megakadályozásáért.
Kirnbauer Ferenc, 89. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Knurr Ferenc, 420. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Khary József, 300. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Koródi Zoltán, 298. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Kádár László, 33. sz. cs. cs., földomlásból mentésért.
Kolozsváry Béla, 15. sz. cs. cs., csónakkal mentésért.
Kleiner Emile, 2 o. sz. cs. cs., csónakon mentésért.
Kozma Gyula, 800. sz. cs. cs., jégből mentésért.
Kolluth Gyula, parn., 701. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Kodrik Ferenc, s. őrsv., 140. sz. cs. cs., csónakon mentésért.

Szabó László, 557. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Szara Zoltán, 30. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Savák Pál, 504. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Szabó László, 21. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Szabó Mátyás, 940. sz. cs. cs.
Szűcs György, 2. sz. cs. cs., csónakon mentésért.
Szilágyi Sándor, 964. sz. cs. cs., vonat elől mentéséért.
Szabó Attila, 920. sz. cs. cs., kútból mentésért.
Szabó Gyula dr., 100. sz. cs. cs., földomlásból mentéséért.
Szentandrássy Mihály, 257. sz. cs. cs., földomlásból mentéséért.
Szentkuti (Szabó) Lajos, 111. sz. cs. cs., földomlásból mentéséért.
Szilas László, 2/6. sz. cs. cs., csónakon mentéséért.
Szilágyi Lajos, 193. sz. cs. cs., villamos elől mentéséért.
Szőke István, 853. sz. cs. cs., tűzből mentésért.
Szabó Gyula őrsv., 130. sz. cs. cs., csónakkal mentéséért.
Szabó Lajos cst., 248. sz. cs. cs., úszva mentéséért.
Szilas István, ö. cs., 853. sz. cs. cs., tűzből mentéséért.
Dr. Szirmai Pál cst., 2. sz. cs. cs., úszva mentéséért.
Szabó Lajos őrsvez., 280. sz. cs. cs., csónakon mentéséért.
Szalontai István, 283. sz. cs. cs., úszva mentéséért.
Szurovszi Albin pr. i. v., 66. sz. cs. cs., úszva mentéséért.
Dr. Schlesinger László csp., 663. sz. cs. cs., úszva mentéséért.
Schlesinger Miklós, cs. rv., 663. sz. cs. cs., úszva mentéséért.
Szomolányi Sándor, cserk., X. ker., úszva mentéséért.
Sándor János rajv., 28. sz. cs. cs., csónakkal mentéséért.
Szabó József cs., 911. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Szurmay Lóránt cst., 198. sz. cs. cs., tűzből mentéséért.
Szurmay László st., 198. sz. cs. cs., tűzből mentéséért.

Temesváry István dr., 294. sz. cs. cs., úszva mentéséért.
Tóth Kálmán, 90. sz. cs. cs., csónakkal mentéséért.
Török László, 90. sz. cs. cs., csónakkal mentéséért.
Tóth István, 50. sz. cs. cs., úszva mentéséért.
Túróczi Sándor, 69. sz. cs. cs., úszva mentéséért.
Tóth Kálmán, 6. sz. cs. cs., csónakkal mentéséért.
Tamás József, 3. sz. cs. cs., úszva mentéséért.
Tardoskeddi József, 330. sz. cs. cs., földomlásból mentéséért.
Tolnay István, 579. sz. cs. cs., kútból mentéséért.
Tóth József, 194. sz. cs. cs., lovak megfékezéséért.
Tóth Sándor, 957. sz. cs. cs., úszva mentéséért.
Trautberger István st., 234. sz. cs. cs., úszva mentéséért.
Ifj. Tamás Endre st., 88. sz. cs. cs., úszva mentéséért.
Turi Lajos őv., 577. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Tusor József sőv., 140. sz. cs. cs., vonat elő[illegible]

Mihály Sándor, 227. sz. cs. cs., csónakkal mentésért.
Morava Károly, 157. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Muzler Róbert, 320. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Mussány Tibor, 1. sz. cs. cs., fuldokló mentésért.
Müller Ferenc, 750. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Mátay István, 2. sz. cs. cs., csónakon mentésért.
Molnár József, 355. sz. cs. cs., csónakkal mentésért.
Molnár Béla, 758. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Molnár József, 237. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Merey Béla, 988. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Mészáros Tibor, őrv., 757. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Molnár Béla st., 372. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Mádr Tihamér, 220. sz. cs. cs., vízből mentésért.

Nádny József, 230. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Nagy József, 2. sz. cs. cs., csónakkal mentésért.
Nagy Gyula, 156. sz. cs. cs., kútból mentésért.
Nagy József, 452. sz. cs. cs., lő megőrkezésért.
Nákonits Andor, 150. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Németh Gyula, 1. sz. cs. cs., fuldokló mentésért.
Nádor Lajos, ifj., 601. sz. cs. cs., lő megőrkezésért.
Németh Tibor, 15. sz. cs. cs., csónakkal mentésért.
Nagy Árpád, hl. vez., 2118. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Nick Károly, est., 21. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Németh Zoltán, őrv., 102. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Nagy László, 401. sz. cs. cs., vízből mentésért.
Nagylaki Gyula, est., 223. sz. cs. cs., vízből mentésért.
Nagy János, ő. cs., 989. sz. cs. cs., vízből mentésért.
ifj. Nagy János, 28. sz. cs. cs., csónakkal mentésért.
id. Nagy János, 28. sz. cs. cs., csónakkal mentésért.

Sánthu Lajos, 857. sz. cs. cs., csónakkal mentésért.
Simon László, 282. sz. cs. cs., lő megőrkezésért.
Soós József, 321. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Sahathel József, 2. sz. cs. cs., csónakkal mentésért.
Sasvu Zsigmond, 15. sz. cs. cs., csónakkal mentésért.
Sasik Szvetomir, 2/6. sz. cs. cs., csónakon mentésért.
Spett Elek, 2/6. sz. cs. cs., csónakon mentésért.
Suda Dezső őrv., 874. sz. cs. cs., vízből mentésért.
Simits Ferenc, st. 580. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Simkó Károly, st. 558. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Sárosi Mihály, est. 33. sz. cs. cs., csónakkal mentésért.
Skoblik Miklós, 33. sz. cs. cs., csónakkal mentésért.
Schönthal Gábor, 23 sz. cs. cs., csónakkal mentésért.
Schlesinger Ernő, 319. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Schmidt József, 579. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Schmidt János est. 248. sz. cs. cs., dühöngő őrült megfékezéséért.
Schönfeld Károly, 54. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Schmidt János, 752. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Stahl Béla, 30 sz. cs. cs., hóvihartól mentésért.
Biró János, 033. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Riegler Ferenc rajv., 118. sz. cs. cs., úszva mentésért.

Szabó István, 33. sz. cs. cs., lő megőrkezésért.
Szkhuhanyi László, 10. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Szabó János, 156. sz. cs. cs., kútból mentésért.

mentésért.
Tremel Ernő 33. sz. cs. cs., csónakkal mentésért.
Ubry Sándor, 2/6. sz. cs. cs., csónakkal mentésért.
Veszprémi Lajos, 227. sz. cs. cs., csónakkal mentésért.
Varga János, 116. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Vajna Ede, 2. sz. cs. cs., csónakon mentésért.
Virtel Pál, 2. sz. cs. cs., csónakon mentésért.
Virág Zoltán, 2/6. sz. cs. cs., csónakon mentésért.
Varga Lajos s. t., 32. sz. cs. cs., csónakon mentésért.
Vágó Tibor, 246. sz. cs. cs., vízből mentésért.
Vörösvary Tibor st., 217. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Vida László s. őrv., 69. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Vajda János 243. sz. cs. cs., megvadult lő megfékezéséért.
Városkúty Jenő gr. t. őrv., 436. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Vörös István, 74. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Wagbiger Mihály, 20. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Walter László, 158. sz. cs. cs., ruhában úszva mentésért.
Wittinger Gáspár, 88. sz. cs. cs., úszva mentésért.
Wurts Károly, 663. sz. cs. cs., úszva mentésért.

Zahorszansky László, 100. sz. cs. cs., vízből mentésért.
Berkovits Ferenc, 2. sz. cs. cs., csónakkal mentésért.
Zsoldos Imre őrv., 130. sz. cs. cs., csónakkal mentésért.
Zemi Lajos cs., 33. sz. cs. cs., úszva mentésért.

„Ezüstfarkas" kitüntetés

Az „ezüstfarkas" a világ főcserkésze által adományozott cserkészkitüntetés, amelyet a mozgalom érdekében kifejtett rendkívüli érdemek jutalmazására, saját elhatározásból adományoz. Az adományozások száma évenként korlátozva van.

A kitüntetés zöld-sárga-zöld szalaggal a nyakban viselendő, minatur domborműves ezüstből készült farkast ábrázol.

A magyar cserkészvezetők közül a kitüntetés birtokosai gróf Teleki Pál, dr. Papp Antal, vitéz Farkas Ferenc és dr. kaposi Molnár Frigyes.

Külföldiek tiszteletjelvénye

A külföldiek tiszteletjelvényt olyan külföldi cserkészvezetők kaphatják, akik a magyar cserkészmozgalomnak külföldi kapcsolatok kiépítésével tettek szolgálatot. Kapni szokták a Magyarországra utazó nagyobb cserkészcsapatok vezetői, magyar csapatok külföldi útjait előkészítő és támogató vezetők, olyan nemzetközi táborok vezetői, amelyeken magyar csapat jelenik meg. Nemzetközi összejövetelek alkalmával a Magyar Cserkészszövetség ezzel viszonozza a külföldi cserkészkitüntetéseket. Eddig több, mint száz darab került kiadásra.

Fehér szarvas érem 1933.

A „Főcserkész" a Kormányzó Úr Őfőméltósága jóváhagyásával egyszeri alkalommal az 1933 évi godolfoi világjamboree előkészítésével és levezetésével érdekében különösen kiemelkedő munkát végzett magyar cserkésztisztiknek „Fehér szarvas érmet" adományozott. Ezt a jelvényt 256 cserkésztiszt kapta meg. És pedig:

Ajkay József dr.
Alföldy Alajos
Andrássy Mihály gr.
Aradi Zsolt
Árky Zoltán
Átányi István

Balla Dezső
Baranyai Imre
Barcsay Károly dr.
Bardon Alfred
Bartok Egyed dr.
Batiz Dénes dr.
Bardos István dr.
Bárdos Lajos
Bátori József dr.
Beller Lajos

Eisler Károly
Ekker László
Enk Márton
Éry Emil

Falvy Dome
v. Farago Ede
v. Farkas Ferenc
Faber Gusztáv
Farber József
Felsteregyházi Sándor
Feledy Béla
Feledy Kalman dr.
Festetics Pál gr.
Finaczy Ernő dr.
Fodor Ferenc dr.

Janson Vilmos dr.
Jaszenak Gyozo
Jausz Béla
Jochs József
Jordan Marton
Junger Emil
Juras László

Kammerlohr Antal dr.
Kavin Ferenc dr.
Király Endre
Kirchner Pál
Kleineisel Miklós
Klinda Pál dr.
Knoll István dr.
v. Kocsis László
Kolozsváry Béla
Koszterszitz József dr.
Kozma István
Kóris Gyorgy
Kraft Aladár
Kriszta Pál
Krompecher Gyorgy
Kubaeska Ferenc
Kun Attila
Kunfalvy Bezso

Laszlo Gabor
Lengyel Jozsef
Leyrer Tivadar
Légrady Sándor
v. Lénárd Béla dr.
Liptai Janos
Lombár Laszlo
Luy Geza

Major Dezso dr.
Malan Mihaly
Malan Miklós
Marik Henrik
Markóczy János
Marx Tibor
Matauschek Béla
Matheovits Ferenc dr.
Mattyasovszky Kassian
Mariáfoldy Márton dr.
Markus Miklos dr.
Márton Lajos
Matis Kalman
Melkó Gyorgy
Méhes Gyorgy
Molnar Frigyes dr.

Potz Edgár dr.
Puskás Sándor

Radnay Ferenc
Ranschburg Géza
Ravasz Árpád
Rábold Gábor
Rákóczi Béla
Ránky Béla
Rohtstetter Ervin
Rotter Lajos

Saly József
Sáfrán Ferenc
Sándor János
Sári Pál
Schelken Oszkár
Schmoll János
Schramek Gyula
Schrank Endre
Schumy Félix
Schwerth Árpád
Sebő Bertalan
Semsey Aladár dr.
Sik Sándor dr.
Simó Pál
Sólyom Jenő
Somlyai József
Stanoilovic Ulászlo

Szabó Gyula dr.
karai Szabó Pál dr.
v. Szabó Zoltán
Szaitz Elemér
Szeghegő Béla
Szendrői Pál
Szendy László dr.
Szentiványi Szekely Tibor
Szeoke Lajos
v. Széky Pál
Szold Endre dr.
Szopek Lóránd dr.
Szóke Imre
Sztrilich Pál dr.
Szukováthy Imre
Szundy Géza
Szurmay Tibor
Szvoboda Ödön

Tanos Pál
Tersler László

Benesik Gergely
Benedek Béla
Benes Pál
v. Bessenyey Lajos
Biacs Nándor
Bisits Tibor
Blázsik László
Borbely Károly
Borsiczky Sándor dr
Brenner Tobias
Buczkó Emil dr

v. Csaba László
Csanak István
Csergő Holyba István
Csongor György dr
Czeiner László
Czoch József

Denes Tibor
Dormandy Géza
Dragamics Ferenc

Fodor Miklos
Frank Antal dr
Fur István

Gacs János
Gebhardt István
Gero László
Gerritsen Vilmos
Gerth Lajos
Gundrum Kazimér dr
Guzikovszky Károly

Harsanyi Béla
Harsanyi József
v. Hetty Frigyes
Hegyi Kapisztrán dr
Herman János dr
Hesz István
Horvath Dezso
Horvath László
Horvath László
Hoser József

Morvay Aurél
Mosdósy Endre

Nagel Edgar dr
Nagy István
Nagy János dr.
Nemethy Samu

cs. Ormos Zsigmond
Oroszlany Endre
Oszwald Arisztid dr

Palkovits Pál
Papp Antal dr
Pataky Ferenc dr
Pattantyus Imre
Pesztalics Lajos
Petranyi Gyózó dr
Pirovszky Lajos
Podven Imre
Poharnik Jeno
Pohl Sándor dr.
Polgar Emil

Teleki Pál grof
v. Temesy Gyózó dr
v. Tomory Nándor
Torony István
Toth Sándor
Toth Sándor dr
Tokes József
Torok Tibor

Uhlitz Ágoston
Ujszaszy Kálman
Ullrich Hugo
Uthy Gyula

Vargay Zoltán
Vali Ferenc dr
Varkonyi László
v. Veder Mihály
Velosy Béla
Veroczy Imre
Victor János dr
Vida Vilmos dr

Az 1921–1937 között kitüntetettek névsora
(A magyar cserkészet útja 1910–1937... Összeállította: Vitéz Kisbarnaki Farkas Ferenc Bp. 1937.)

A IV. cserkészkerület

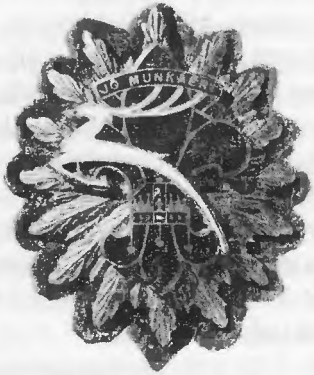

A „Fehér Szarvas"

A „Jó munkáért" életmentő kitüntetés

tömörülni, éppen úgy, mint ők. Hivatkozott a francia példára, és kilátásba helyezte támogatását.

A látogatás hatására egy külön bizottság látott hozzá az új próbázási és kiképzési szabályzat kidolgozásához. A munkájukról szóló tájékoztatás erőt öntött és illúziót ébresztett a zsidó csapatokban. „Leírhatatlan nagy örömöt szereztél számunkra f.-hó 20-án kelt leveleddel – írták Pécsről Polgár pk-nak –, amelyből már biztosnak tekinthetjük, hogy a Cserkész Szövetségből való kizárásunk után is folytathatjuk az eddigi jó munkát." Március-április nem volt alkalmas időszak Őrszem-ügyek alapos tárgyalására, a hivatalos állásfoglalás magva – Teleki Pál véleménye – ennek ellenére ismertté vált. „A Volksbund-ifjúsággal bizonyos kivétel készül – írta a miniszterelnök Papp Antalnak –, de ezek is az iskolához hasonló keretben, a VKM felügyelete alatt fognak majd működni. Ezek szerint tehát nincs lehetőség arra, hogy a zsidók a cserkészethez hasonló bármiféle szervezetet létesítsenek a volt zsidó cserkészek részére." A szövetség véleménye külön utalt az 1913–1920 közötti időszakra, amikor „különböző cionista alakulatok fellépésükkel, külső megjelenésükkel a nagyközönség előtt cserkész látszatukat keltették". Az Országos Testnevelési Tanács Elnöksége osztotta véleményüket. *Sommer László* pk. április 1-jén kelt sürgető levelének igaza volt, amikor megállapította: az alapszabályok elfogadtatása nekik sürgős. Nekik igen, de az MCsSz-nek nem. Ők inkább a saját alapszabályaik belügyi jóváhagyását várták, amely végre törvényesítette volna a zsidók kizárását.

Amíg ez a jogi aktus váratott magára, a zsidó csapatok tovább dolgoztak, „csak azért is"... Munkaközösségi határozat alapján egyenruhát és jelvényt nem hordtak, de a baden-powelli szellemhez való ragaszkodás kifejezéseként csak bal kézzel fogtak kezet. A vezetők törvényes lehetőségként a munkaközösséget használták fel, de bizalmasan mint az Őrszem Szövetség tisztikara üléseztek. Így kívánták biztosítani a zökkenőmentes átmenetet az új legális vagy „nem legális" szervezetbe.

Bár az OTT elutasító javaslatáról már júniusban tudomást szereztek, tovább végezték munkájukat és szeptemberre egy nagy akadályversenyt készítettek elő.

A legfőbb elháríthatatlan akadályról a Belügyminisztérium gondoskodott, amikor visszautasította az Őrszem Szövetség alapszabályait. A zsidó vezetők „kevés reménnyel", de tovább próbálkoztak – más utakon. Ezeket az erőfeszítéseket kedvezőtlenül befolyásolta a munkaközösségen belüli meghasonlás, az addigi vezető lemondása. A döntő csapást mégis a BM mérte a zsidó cserkészetre azzal, hogy 1941 novemberében jóváhagyta az MCsSz alapszabályait. Az OIB november 15-én kiadta annak végrehajtási rendeletét. Ettől kezdve a még esetleg működő zsidó cserkészcsapatokat bárki feljelenthette. A szövetség levélben értesítette őket. „Megkaptuk a MCsSz feloszlató levelét. Nem hiszem, hogy nekem különösebben ki kellene térnem arra, hogy – bár számoltunk vele – milyen hatást váltott ki közöttünk" – írták egymásnak a parancsnokok. Ki-ki próbálta menteni cserkészértékeit. Búcsúzóul emléklapot készítettek s adtak át a csapatok tagjainak és barátainak.

A pécsi Ámosz csapat 1941. december 7-én kelt 11. sz. parancsa minden zsidó cserkész helyett beszélt.

„Jelszó: Lesz még egyszer ünnep a világon. Leszünk mi még boldogok is

Nagy-Magyarországon. Szolgálat: A cserkészmunka újabb megindulásáig a csapat minden tagja szolgálatban van. Szolgálatvezető: cserkész lelkiismeretünk. – A csapat valamennyi tagjának a viszontlátásig kívánok Jó munkát Nagy-Magyarországért!"
A szövetség látszólag és törvénye szerint „zsidómentesen" dolgozott tovább, az igazi cserkészszellem tovább élése a csapatok jelentős részében és a zsidó cserkészek hűsége korlátozta a hivatalos törekvést.
1942-vel új szakasza kezdődött a szövetség és a volt zsidó cserkészek történetének.

A cserkészet látszatélete a II. világháború idején
1942–1945

A Teleki-hagyaték és az új irányvonal

Farkas Ferenc olyan időpontban vette át a cserkészmozgalom legfelsőbb irányítását, amely egyre világosabban körvonalazódó veszélyeket rejtett magában mind a magyar társadalmi-politikai rendszerre, mind ifjúsági mozgalmaira, mind vezetőire nézve. Béldy, Farkas, Solymossy (magas rangú katonatisztek) a rájuk bízott feladatot vállalták, és dinamikusan láttak munkához. A főcserkészi kinevezést megelőző tárgyalások eredményei, a látszólag nehéz személyi kérdések rendeződése biztosítékot nyújtott az új szervezet kiépítéséhez: a cserkészet eddigieknél jóval nagyobb mértékű felhasználására a már javában dúló háború szolgálatában. A legfelső vezetés ismét visszavonult ábrahámhegyi magányába, hogy utolsó simításokat végezzen a „Teleki-hagyatékon", azaz megállapodás szülessék a mozgalom irányításának alapelveiben s a képzés és nevelés fő kérdéseiben.
Röviddel a bizalmas tanácskozás után, 1942. augusztus 5-én a VKM jóváhagyta „A Magyar Cserkészmozgalom Szervezeti és Működési Szabályzatát". A Fiatal Magyarság két ízben is méltatta a szabályzatot. Kiemelte, hogy ez megszünteti egyesületi jellegét, „és céljának megfelelőbb szervezetet létesít". Alapelve: „A főcserkész irányítása szerint az országos és kerületi parancsnokok az egyetemes nagy felelősség átfogó erejével közvetlenül és személyesen intézik és egyben ellenőrzik a mozgalom munkáját. Az összes vezetők kinevezéssel kerülnek beosztásukba... A cserkészek tökéletes testi és lelki kiképzésében ezután igen nagy szerepet fog játszani a Zrínyi hősi kultusz és a katona erény tisztelete." A szabályzat értelmében tehát – amely az alapszabályokat helyettesítette – megszűnt minden demokratikus fórum, nincsenek többé választások. Első ízben összpontosul, jogilag is megtámogatva, a legfőbb vezetés a főcserkész kezében. A mozgalom tényleges irányítója az országos parancsnok Éry Emil, aki kinevezett társai segítségével végzi munkáját. A helyi szervek ezentúl a parancsnokságok. Fel-

lebbezni csak a közvetlen felettes parancsnokhoz, végső fokon a főcserkészhez, illetve a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez lehet. Ezt a szervezeti formát nevezte az ellenzék „parancsuralmi rendszernek". Teleki Pál ilyennek szánta, de a háború után hangoztatott, főként a megvalósulás módozatait illető politikai célzatú bírálat joggal marasztalhatta el ezt a működési szisztémát, s főleg a nyomában keletkezett gyakorlatot. Farkas Ferenc életre keltette a már egyszer csődöt mondott Országos Cserkész Nagytanácsot, elsősorban a cserkészet védelmének eszközeként. A mozgalom fővédnöki tisztét Horthy István, „a magyar ifjúság szellemi vezére" vállalta.

Bár lelkendezőkben, önként felajánlkozókban, kedvező sajtóvisszhangban nem volt hiány, a gépezet – ha csak rövid időre is – megállt, és csak lassan, csikorogva indult újra. A tízezrek egyéni állásfoglalásából kirajzolódó összkép is a bizonytalanságot, a megrendülést mutatja.

1942 őszén a főcserkész előtt újították meg fogadalmukat a budapesti kerület tisztjei. A hivatalos beszámoló szerint a „többség megállta a helyét". Az 1941–42-es létbizonytalanság a valóságban megrendítette a mozgalmat, egyes személyek, kisebb csoportok (például a zsidó cserkészek egy része) kiléptek, mások a lojalitás látszatát keltve folytatták változatlan tartalmú munkájukat, vagy csapatcsigaházuk védelmében reménykedtek egy szabadabb korszak eljövetelében. A munka kétségtelenül lelassult, kedvetlenül folyt.

A németek nyomásának fokozódásán, a nyilasok áskálódásán és a levente egyeduralmi törekvésein túl, az új vezetés helyzetét a mozgalom felekezeti csoportosulásainak bizalmatlansága nehezítette. A katolikusok ismét a *Táborkereszt* köré tömörülve adtak hangot az új vezetés őszinteségével kapcsolatos kétkedésüknek. „A cserkészetben ma – olvasható a lap májusi számában – mindenki a tragikusan elköltözött tiszteletbeli főcserkészünk örökségére hivatkozik. Nem voltunk olyan szerencsések, hogy ezt az apai örökséget közelebbről ismerhettük volna. Ezért örülünk, hogy Anti bácsiban egy olyan cserkész maradt sorainkban, aki ott volt az örökhagyásnál, – aki tudja, mi volt az örökhagyó főcserkész legtitkosabb szándéka a cserkészörökséggel kapcsolatban. Ő majd vigyáz, hogy az új feladatok meghatározása ne ártson a hagyatéknak."

A főcserkész „tekintélyrombolónak és destruálónak" minősítette a cikket, és kérte Mihálovics Zsigmondot, hogy a jövőben ilyen írás megjelenését akadályozza meg. Szívós Donáth és Vágujhelyi Benes Pál felfogása miatt – ők támadták következetesen a „nemzetvédelmi" irányvonalat – sem Mihálovics, sem Koszter, sem Witz Béla nem vállalta a lap szerkesztését és kiadását. *Éry Emil* az országos ügyésszel eljárást indíttatott Benes Pál ellen, amiért „cserkészpolitikai útra tért, s valósággal egy ilyen irányzat szervezője volt a mozgalmon belül".

A lap 1942. július 1-jén bejelentette előfizetőinek, hogy megjelenését egyelőre szünetelteti, „rajtunk kívül álló okok miatt. Hisszük, hogy szándékaink őszintesége és tisztasága – katolikus cserkészfelfogásunk és világnézetünk helyessége – egyszer mégiscsak általános megértésre talál és a katolikus cserkész összefogást a ‚január 6-iki matiné' szellemében megvalósíthatjuk." Augusztus elsején egy lakonikus expresszlevelet írt *Witz* és Gacs atya Farkasnak, ami az összetűzést követő – általunk nem ismert – tárgyalások végeredményét tartalmazta. A közlés így

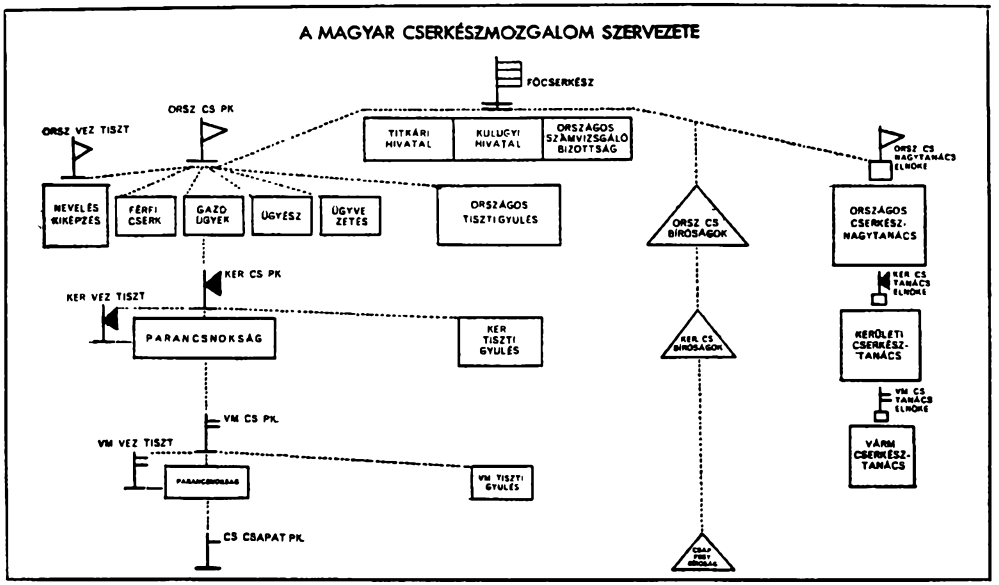

A magyar cserkészmozgalom-szervezete
(Magyar Cserkészvezetők Könyve Bp. 1942. 1. kötet 320. p. Szerk.: Vitéz Temesy Győző dr.)

szólt: „Gacs atyával tárgyalva a döntés ez: a Főcserkésznek engedelmeskedünk és mindenben segítjük őt. Tehát Te döntesz!" A Táborkereszt megszűnése a katolikus ellenzék visszahúzódását (szorítását) jelentette. Így érthető, hogy a frontra készülődő Farkas Ferenc helyetteséül Witz Bélát javasolja a VKM-nek. A Táborkereszt két kérdéséből és a nagy tapasztalatú katolikus parancsnokok részletes és tárgyszerű bírálatából, javaslataiból le kellett vonnia a tanulságot.

Hasonló tapasztalatokat szerezhetett az 1942 májusában tartott XXIII. Ichtys táborozás alkalmával is. Úgy látszik a „Teleki-hagyatékkal" összefüggő gyanakvás hírei már korábban eljutottak hozzá, mert tájékoztató előadásának bevezetőjében részletesen beszélt Teleki szerepéről a reform előkészítésében, sőt a jelenlevő *Papp Antal* is felszólalt, bizonyságot téve Farkas törekvésének helyessége, a kettőjük közötti teljes egyetértés mellett. „Sokan vannak – mondotta többek között a volt országos elnök –, akik azt gondolják, hogy az új vezetőség mindenkit el akar pusztítani, akiben elgondolásainak ellenfelét látja. Olyan sokan még nem vagyunk, hogy bárkit el akarnánk távolítani. Mindenkinek módot nyújtunk a maradásra..." A két vezető magyarázkodását egyetlen hozzászólás követte, ami több volt, mint kínos. *Éry* egy sablonos fordulattal igyekezett menteni a helyzetet. „Annak, hogy a hozzászólások olyan aránytalanul csekélyebb számúak , az az oka, hogy az új programban mindenki önmagát hallotta..." A második napon lezajlott vita sem szólt állítása mellett.

A mozgalmon belüli nehézségekkel párhuzamosan védekezni kellett a kívülről megújuló támadásokkal szemben is. *Farkas Ferenc* két cikkben is kifejtette álláspontját (Horthyét? Horthyét és az angolszász orientációs csoportét?) a cserkészmunka szükségességéről és nemzetközi voltáról. „Lehet-e a cserkészmunka valaha is felesleges?" – tette fel írása címében

a kérdést önmagának. „Soha – válaszolta –, mert a cserkészet nem alkalmi mozgalom, nem szolgál részcélokat... végső célja a tökéletes magyar ember... Ilyen hazafias célkitűzés és magyar munka nem válhat feleslegessé soha... A cserkészet mindenütt és mindig honvéd... A cserkészet mindig egy volt a nemzet időszerű nagy problémáival..." Nemcsak védekezett, hanem főcserkészi parancsaiban kifejtett programjával is bizonyította a mozgalom létjogosultságát, széles körben tisztázta célkitűzéseit, s kijelölte az irányokat a helyi munka korábbi tervezéséhez.

A legfontosabb lépések közé tartozott az új próbarendszer véglegesítése, megismertetése a csapatokkal, hogy munkájuk keretét adja. Az új próbarendszer kidolgozásának szükségessége már 1940-ben felmerült azokon a bizalmas tanácskozásokon, amelyeket még Teleki Pál vezetett. Már ekkor megkezdték a próbák részletes kidolgozását is. Miért kellett sietni vele? Egyrészt azért, mert a leventeintézmény minden hasznosíthatót átvett a cserkészpróbák rendszeréből, tehát a fiúk számára érthetetlen és elkedvetlenítő, ha két helyen ugyanazokat a feladatokat végeztetik velük, még akkor is, ha a módszerek némileg – elsősorban a parancsnokoktól függően – el is tértek egymástól. Az új próbarendszernek tehát ismét vonzóvá kellett volna tennie a cserkészkedést a fiúk számára, biztosítani a mozgalom versenyképességét. Másrészt a próbarendszernek az eddiginél átfogóbban és következetesebben kellett szolgálnia a kormányok háborús erőfeszítéseit, ezzel is bizonygatva létjogosultságát.

A Cserkész Országos Nagytanács összeállítása nem okozott nehézséget. A vezérőrnagy főcserkész felkérésére még olyanok is elfogadták a tagságot, akik egyébként a háborús évek mozgalmának ellenzői közé számítottak, pl. Sík Sándor. De helyet foglalt a november 22-én megalakult Nagytanácsban Sztrilich Pál, Dékány András, Bárdos Lajos és még néhányan azok közül, akik nemigen számíthatók németbarátoknak, nyilasoknak, fasisztáknak. Miért nem utasították el a felkérést? Minden bizonnyal cserkészetszeretetből, -féltésből, sajátosan értelmezett magyarságvédelemből. Jelenlétük, nem tudni, szolgálta-e eredeti elképzelésüket. Józanságra intett, vagy illúziókat táplált? Működésükről – ha lehet erről egyáltalán beszélni – alig tudunk valamit, ezért a véleményalkotással is óvatosan kell bánnunk.

A gépezet kisebb, de a gyakorlati munka szempontjából összehasonlíthatatlanul fontosabb „alkatrészeit" már nehezebb volt összeválogatni. A munka szervezését, indítását zavarta a levente és a cserkészet közötti feszültség, amely a jogi rendeződés ellenére továbbra is fennállt, sőt! bizonyos esetekben a végsőkig éleződött.

Némi haladásról adtak számot 1942 decemberében a mozgalom vezetői. Megállapították, hogy a cserkészet – a meglevő hibák ellenére – jelentős eredményeket ért el, jól szolgálta az ifjúság nevelését és az ország érdekeit – főként külpolitikai téren. Éry Emil beszámolójából kitűnt, hogy van 889 csapat, amely 326 helységben működik, s a mozgalom tagjainak száma 53 500 fő. Ebből mintegy 600 tartozott szervezetben a regösökhöz, bár hatásuk valamivel szélesebb volt. Megelégedéssel nyugtázták, hogy a 8. főcserkészi parancs kiadásával az elvi kérdések tisztázódtak. A cserkészet anyagi helyzetét javulónak ítélték, és mindkét testület – az országos parancsnoki értekezlet és

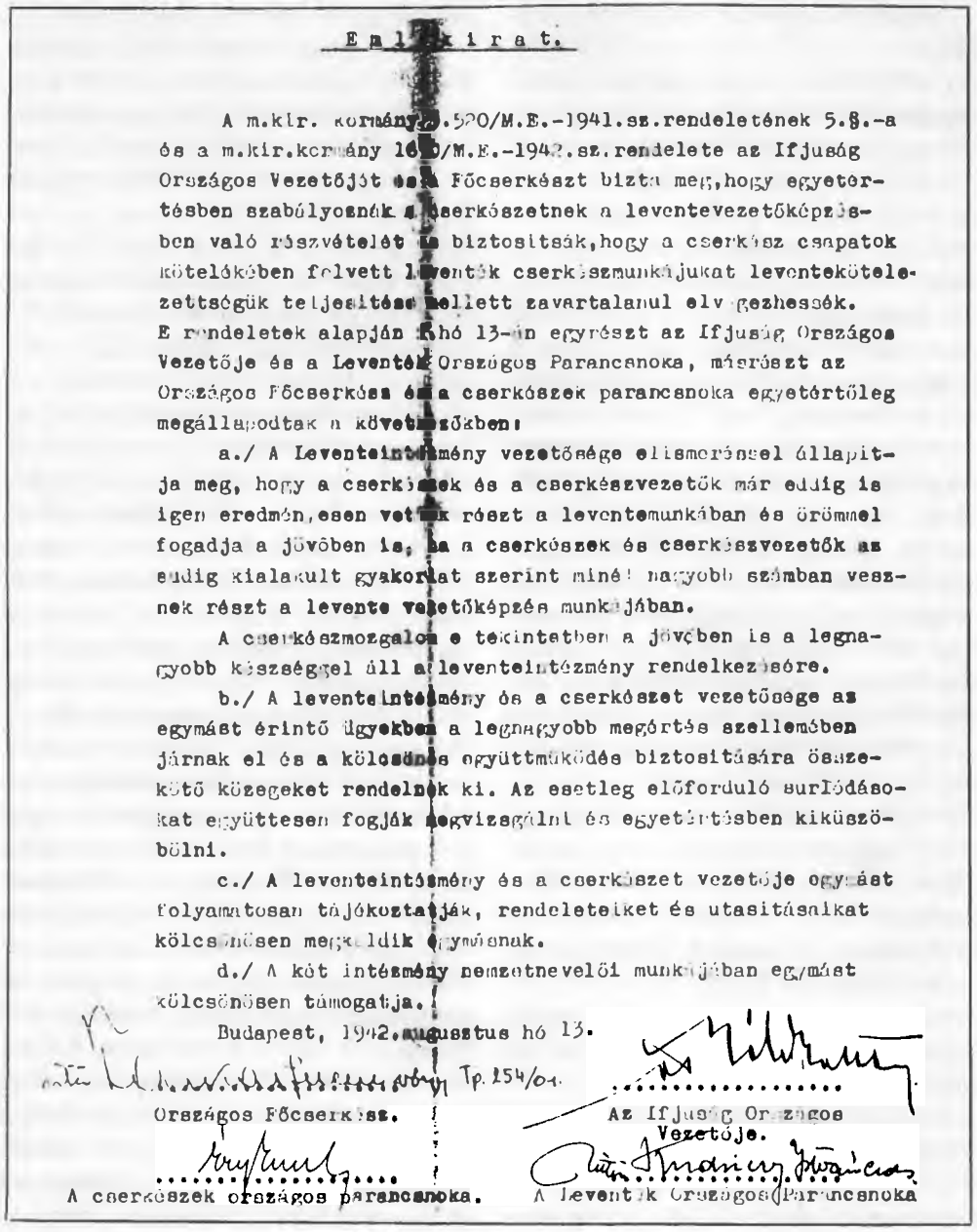

Emlékirat.

A m.kir. kormány 5.520/M.E.-1941.sz.rendeletének 5.§.-a és a m.kir.kormány 16.[illegible]/M.E.-1942.sz.rendelete az Ifjuság Országos Vezetőjét és a Főcserkészt bizta meg,hogy egyetértésben szabályosnak a cserkészetnek a leventevezetőképzésben való részvételét is biztositsák,hogy a cserkész csapatok kötelékében felvett leventék cserkészmunkájukat leventekötelezettségük teljesitése mellett zavartalanul elvégezhessék.
E rendeletek alapján Kh6 13-án egyrészt az Ifjuság Országos Vezetője és a Leventék Országos Parancsnoka, másrészt az Országos Főcserkész és a cserkészek parancsnoka egyetértőleg megállapodtak a következőkben:

a./ A Leventeintézmény vezetősége elismerésével állapitja meg, hogy a cserkészek és a cserkészvezetők már eddig is igen eredményesen vettek részt a leventemunkában és örömmel fogadja a jövőben is, ha a cserkészek és cserkészvezetők az eddig kialakult gyakorlat szerint minél nagyobb számban vesznek részt a levente vezetőképzés munkájában.

A cserkészmozgalom e tekintetben a jövőben is a legnagyobb készséggel áll a leventeintézmény rendelkezésére.

b./ A leventeintézmény és a cserkészet vezetősége az egymást érintő ügyekben a legnagyobb megértés szellemében járnak el és a kölcsönös együttműködés biztositására összekötő közegeket rendelnek ki. Az esetleg előforduló surlódásokat együttesen fogják megvizsgálni és egyetértésben kiküszöbölni.

c./ A leventeintézmény és a cserkészet vezetője egymást folyamatosan tájékoztatják, rendeleteiket és utasitásaikat kölcsönösen megküldik egymásnak.

d./ A két intézmény nemzetnevelői munkájában egymást kölcsönösen támogatja.

Budapest, 1942.augusztus hó 13.

[illegible] Tp.154/04.

Országos Főcserkész.

.....

A cserkészek országos parancsnoka.

.....

Az Ifjuság Országos Vezetője.

.....

A Leventék Országos Parancsnoka

Emlékirat a leventeintézmény és a cserkészet együttműködéséről

a CSONT – jelentős anyagi fejlesztés körvonalait vonta meg.

Időközben a világháború menetében lényeges változások következtek be. Tudjuk, hogy 1943 tavaszától kezdve lendületet vettek magyar részről azok a diplomáciai tapogatódzások, amelyek menteni akarták, ami még menthető... A magyar cserkészet ilyen helyzetben ünnepelte működésének 30. évfordulóját.

A megemlékezés kínos incidenssel kezdődött.

Miről is volt szó tulajdonképpen? Az ellentétek kirobbanására a Cserkészszövetség „Diadalmas Cserkészliliom" című kiadványa adott alkalmat. A cserkészet többek között ezzel ünnepelte fennállásának 30. évfordulóját. Éry Emil országos cserkészparancsnok, amint az illik, küldött egy példányt a kiadványból az országos leventevezetőnek is. Béldy az intézmény, a „legfelsőbb hadúr" és a maga nevében megsértődött, mert véleménye szerint a kiadvány nem ismertette tárgyilagosan a leventeintézmény fejlődését. Ezt a véleményét február 4-én levélben közölte Éryvel. A cserkészparancsnok nem tudta mire vélni Béldy támadó fellépését, február 12-én kelt mentegetőző levélben ezt meg is írta. Béldy nem hagyta annyiban, válaszolt Érynek. Levélben kioktatta őt és az évfordulóra megjelentetett könyv szerzőit a magyar katonás nevelés történetéről.

Éry látva, hogy Béldynek a könyv néhány megjegyzése csupán ürügy a támadásra, eddgi levélváltásukat átadta felettesének, Farkas Ferencnek. Ezek után a főcserkész is bekapcsolódott a levelezésbe. Akárcsak Béldy, ő is visszanyúlt a múltba, és a maga részéről igazolni kívánta a cserkészetnek a katonás nevelés fejlődésében betöltött szerepét. Emlékeztetett Gömbös Gyula elismerő nyilatkozatára. Éry Emil antigalileista szerepére, a cserkészetnek a „zsidókérdésben" mutatott előrelátására. „Ami pedig a zsidókérdést illeti – írta *Farkas* –, a cserkészet volt az első, amely ezt a kérdést a magyar zsidótörvény előtt 17 esztendővel megoldotta." Ezután felsorolta azokat az erőfeszítéseket, amelyeket az együttműködés érdekében ő maga tett főcserkészi kinevezése óta. Összegezve: ő és a cserkészvezetés mindent megtett a leventével való gyümölcsöző együttműködés érdekében. Március 6-án jelentést írt az eseményekről Bartha hadügyminiszternek, mellékelve az adatok seregét. Jelentésének záró mondatával kérte a mozgalom megvédését.

Két nap múlva, március 8-án *Béldy* is hasonló lépést tett. Farkas vádjait katonás tömörséggel alaptalannak minősítette, s felsorakoztatta ellenvetéseit. Ő is mozgósította beosztottjait, és összeállította azokat a dokumentumokat, amelyek szerinte azt bizonyították, hogy a cserkészet sohasem tett eleget „nemzetvédelmi", azaz a katonai előképzés terén vállalt kötelezettségének. Fejtegetésének – megítélésünk szerint – leg figyelemre méltóbb része így hangzott: „Az áldatlan állapot tényleg fennáll, és továbbra is fenn fog állni, mindaddig, míg a két ifjúsági mozgalom párhuzamosan fog haladni.

A leventeintézmény – honvédelmi intézmény lévén – háta mögött áll az állami hatalom, törvény adta segítségével és anyagi eszközeivel. A leventeintézmény fejlődésében nem állhat meg a cserkészmozgalom miatt. Az utóbbi években bekövetkezett hatalmas fejlődés, a munkaterületek szaporodása és az eredmények mind több cserkésztisztet és eddigi cserkészifjút vontak el a cserkészettől, mert hazafias lelkesedésből fakadó munkára ma a leventeintézmény több lehetőséget ad, a kétirányú tevékenység (a leventemunka és cserkészmunka) folytatására pedig mind kevesebb lesz a lehetőség.

A leventeintézménynek elsősorban a körülöttünk levő nemzetek ifjúsági szervezeteivel kell a versenyt felvennie: a szlávok Hlinka-gárdájával, a horvát Usztasával, a román ifjúsági szervezettel, a német Hitlerjugenddel, az olasz GIL-lel, a bulgár Brannikkal, mert e szervezetek

mint országuk egyedüli ifjúsági szervezetei, és mint pártszervezetek (a bolgárt kivéve) sokkal több pénzzel és cselekvési szabadsággal rendelkeznek munkájuk eredményesebbé tétele szempontjából. Hogy e versenyfutás közben a magyarországi igen számos ifjúsági szervezet elmarad, lassan elveszti lába alól a talajt, nem lehet hátráltató körülmény." Majd így fejezte be a féreérthetetlen gondolatsort: „Úgy érzem, hogy csak az állami ifjúsági szervezeten keresztül lehet elérni sok olyan nemzeti törekvésünket, amelyek azt célozzák, hogy mint magyarok nemcsak megmaradhassunk, hanem minden külföldi törekvés ellenére is betölthessük sorshivatásunkat."

A hadügyminiszter mindkét vezetőt hibáztatta a két szervezet közötti együttműködés fogyatékosságai miatt. A rendszeres kapcsolatokon nyugvó baráti együttműködésre, egymás jogainak tiszteletben tartására, kötelességeiknek közös teljesítésére szólította fel őket. Hangsúlyozta, hogy a cserkészet fő célja tagjainak a „levente mozgalomban való minél behatóbb" részvétele. A leventék pedig vegyék tudomásul, hogy a „levente kiképzés színvonalát elsősorban azzal lehet emelni, ha a középiskolás – többnyire cserkész – réteget céltudatosan együtt neveljük a többi leventével". Ez „a jövő nemzedék egységes szelleme szempontjából fontos". A jövőben felmerülő vitás kérdéseket – zárult a miniszteri parancs – terjesszék elé döntésre. A két vezetőnek a parancs tudomásulvételét személyesen kellett jelentenie.

A legfelső vezetés torzsalkodása, amely a két szervezet viszonyára és a főszereplőkre egyaránt jellemző fényt vetett, kellemetlenül érintette a mozgalmat, de a lassan induló munkát nem állította meg.

Bár Farkast egyre inkább elfoglalták katonai feladatai, ennek ellenére igyekezett kapcsolatot tartani a mozgalom központi vezetőivel. A fasiszta Németországnak és szövetségeseinek helyzete ugyanakkor tovább romlott. A magyar államvezetés tétova útkeresése bonyolította a cserkészmozgalom helyzetét is. A központi hírverésben, a sajtóban és a nevelési-képzési utasításokban egyre nagyobb hangsúlyt kap a fegyelmezettség, a hon védelmének szent kötelessége, a belső árulók elleni fellépés szorgalmazása. Év végén heves vita után, központi ellenőrzés mellett engedélyezik a volt HÖK-vezetők munkába állását.

Szeptemberben elhatározzák, hogy a bombázások elől a Cserkész-parkba mentik a mozgalom értékeit, okmányait. Ősztől kezdve rendszeresebben tájékoztatják Gusztáv Adolfot – a Nemzetközi Irodát – a magyar cserkész helyzetéről. Éry Emil a budapesti kerület parancsnoki napján már a háború utáni teendőkről beszél, azonban a kerületektől érkező jelentések nem igazolják az 1942-es reményeket. Az I/A. kerületben pl. a csapatoknak mintegy a fele nem vette fel a munkát. A közel 6000 cserkészből csak 1100 újította meg az igazolványát.

A cserkészet lassan alkotó részeire esik szét, elsősorban a fiúk és néhány elszánt vezető tartja benne a lelket. A vezetők között ismét felszínre törtek a nézetkülönbségek, amelyek elsősorban a katonai, politikai helyzet megítéléséből és az erre épülő teendők megfogalmazásának ellentmondásos voltából fakadtak. A növekvő belső feszültség, a feltartóztathatatlan szétesés ellenére az Országos Parancsnokság 1944-re is elkészítette munkatervét. A végrehajtás mértékét és módját elsősorban a háborús események szabták meg.

Szűkös anyagi helyzetben...

Első pillantásra úgy tűnhet, hogy 1942-től a cserkészet anyagi helyzete javult, hiszen csökkent a létszám, emelkedett a rendszeres állami támogatás, bizonyos vonatkozásokban a HM és a leventevezetés is segítette a cserkészetet. Valójában nőttek az anyagi nehézségek.

Segélykéréskor az eddig jól bevált jelszó – „nemzetvédelem" – sem tette meg a kívánt hatást. A HM hadiipari csoportfőnöke ezt válaszolta Farkas egyik előterjesztésére: „Az ország jelenlegi építőanyag-helyzete nem engedi meg, hogy – a mai rendkívül szűkös anyagi helyzetben – cserkész és levente vízitáborok létesíthetők legyenek." „Még a levente építkezéseket is leállították" – hangzott a sokatmondó érv!

A központi vezetés nem adta fel a reményt s az eredeti – 1941–42-ben kidolgozott fejlesztési programnak egy szerényebb változatát szerette volna megvalósítani. 1943-ban félmilliós költségvetési kerettel kezdte a munkát. Ezt – költségemelkedések miatt – már az első 10 hónapban túllépték. A tapasztalatok alapján 1944-re már 750 000 pengős költségvetési tervezetet készítettek.

A rövidesen Magyarország területére is kiterjedő hadműveletek elsősorban az évtizedek alatt kiizzadt cserkészvagyon biztonságba helyezését, mentését tűzték napirendre. Jellemző módon ebben is a csapatok jeleskedtek!

Vak vezet világtalant

Rendkívüli helyzetekben különösen nagy a felnőtt vezetés szerepe az ifjúsági

Teleki Pál Farkas Ferenccel beszélget az 1940-es hadijátékon

mozgalmakban, de éppen ilyenkor maradnak magukra leginkább a fiatalok. Így volt ez már az I. világháború idején is, de fokozott mértékben 1939–1945 között. A cserkészet vezetőgárdájának egy része elszakadt, más része kilépett a mozgalomból. A háború utolsó két évében jó részük katonai szolgálatot teljesített. Ez nemcsak jelentős számbeli csökkenést, de minőségi hanyatlást is okozott. A megmaradtak helyzetében, az előző időkhöz viszonyítva, számottevő változás nem tapasztalható. Terheik fokozódtak, állami elismerésük csökkent. Most is akadtak csalók, tolvajok, erkölcsileg megbélyegzettek, éhenkórászok és törtetők. Árulókban sem volt hiány, mint ahogy ismét felerősödött a válsághangulat, folyt az útkeresés (többnyire meggondolás nélküli kapkodás), egyeseknél jobboldali „szélsőséges" politikai erőkhöz való nyílt csatlakozás.

Minél közelebb került országhatárainkhoz a háború, annál inkább a közvetlenül hasznosítható gyakorlati munka, a veze-

tőkészség sietős fejlesztése lett a cél, a „nevelési tartalom" vízválasztóvá vált. Addig, amíg a részletes utasítások igyekeztek a cserkészet klasszikus nevelési módszereit hasznosíttatni a háborús, katonai felkészítés sikere érdekében, a célok megfogalmazása és a politikai nevelés *az ifjúság fokozott védelme helyett pusztításukat segítette elő*. Az 1942. évi vezetőképző tábor egyik reggeli elmélkedés ajánlott „magva" – magyar történelemből – pl. ez volt: „Ezer évig harcoltunk. 150 éves török uralom. És most mégis állunk, 19 millió emberrel, *pompás fegyverzetben* – és vagyunk valakik Európában." Más. „A háború után Magyarország – írta a *Vezetők Lapja* 1943-ban – az új Európa délkeletén vezető szerepet fog vinni." A fiúkat erre kell felkészíteni. A táborokban pontosan 12 órakor megszólalt a Himnusz. A cserkészek vigyázzállásba „mereved-tek". Valaki „messze hangzón" elmondta a következő szöveget: „Cserkészvezetők! Emlékezzünk a világháború 600 000 magyar hősi halottjára. Emlékezzünk: száz- és százezer magyar parasztnak kellett kivándorolni ebből az országból... Gondoljatok Dél-Erdély 600 000, Horvátország 80 000, Felvidék 100 000 rabságban élő magyarjára. – Magyar vezetők! Ne feledjétek ezeket a számokat!" Ezután a Rákóczi-induló zárta a „nevelési aktust".

Lőoktatás

A gróf Teleki lövészvándordíj

Csapatélet a honvédelem szolgálatában

A próbarendszerrel kapcsolatban egyetértettek abban a kérdésben, hogy a romantikának uralkodnia kell az egészen, éspedig a magyar művelődési és történeti anyagból fakadó „magyar romantikának", ami egyben eleget tesz a korszerűség (pl. a gép romantikája) követelményének is. Ennek megfelelően igyekeztek kidolgozni a próbák jelképrendszerét, történelmi hátterét, a keretükben feldolgozandó anyagot. Koszter atya, aki-

Gázálarcos cserkészek

A lelkes fiatalok nem gondoltak arra, hogy a játékból nem is olyan sokára véres valóság lesz

nek e munkában jelentős szerepe volt, a háborús igényeket és a mozgalom „nemzeti karakterét" igyekezett szolgálni, erősíteni.

Törekvéseink – a bevezetésre került új próbarendszernek – ellenzői így érveltek: a katonai előképzés túlságosan „kihangsúlyozódik", a történelmi eseményhátter szűk, nem fogja át a nemzet egész történetét, sok a szimbólum, nem képesek megtölteni értékes tartalommal, az átélés eszköztára is szegényes. A cserkészkönyvek történetének vázolásával igyekeztek bizonyítani a „notesz-elv" elhibázott voltát. Szélsőséges vélemények is felszínre kerültek. Volt, aki még az újjászervezendő kiscserkészet foglalkoztatásával kapcsolatban sem átallotta kijelenteni: „Mindegy, mi lesz az alapmese, a lényeg és a cél ugyanaz."

1943-tól közvetlenül is érintette a háború Magyarországot, elsősorban a szaporodó bombatámadásokkal. „Eddig már 16 alkalommal érte ellenséges légitámadás csapatunknak közvetlen körzetét – jelentette az Asztrik csapat parancsnoka –, a közvágóhídtól – Pesterzsébetig terjedő területet. A cserkészotthon telitalálatot kapott, 10 év munkája vált semmivé. Két fiú kivételével a csapat minden tagja ki lett bombázva régi otthonából."

A háborús csapásokat és a bizonytalan belpolitikai helyzetet másként értékelték a központban és másként a csapatoknál. A két álláspont közötti lényegi különbségre világít rá az a levél, amelyet *Velősy Béla* írt az Országos Parancsnoknak 1944. május 10-én: „Fontosnak tartanám, hogy a Mozgalom vezetősége fentiek értelmében (ti. a táborozások biztosítása érdekében G. F.) mindenütt megfelelő határozottsággal és bátorsággal, természetességgel lépne fel és ne azt ‚tervezze', mi lesz, ha úgyis feloszlatnak... Az önként megalapuló mozgalom könnyebben látszik feloszlatásra megérettnek..." Mindkét törekvés – a maga módján – igyekezett menteni azt, ami még menthetőnek látszott. A központ a mozgalmat, a vezetői kar többsége a fiút, a csapatot.

A budapesti kerület, amelyben 9511 cser-

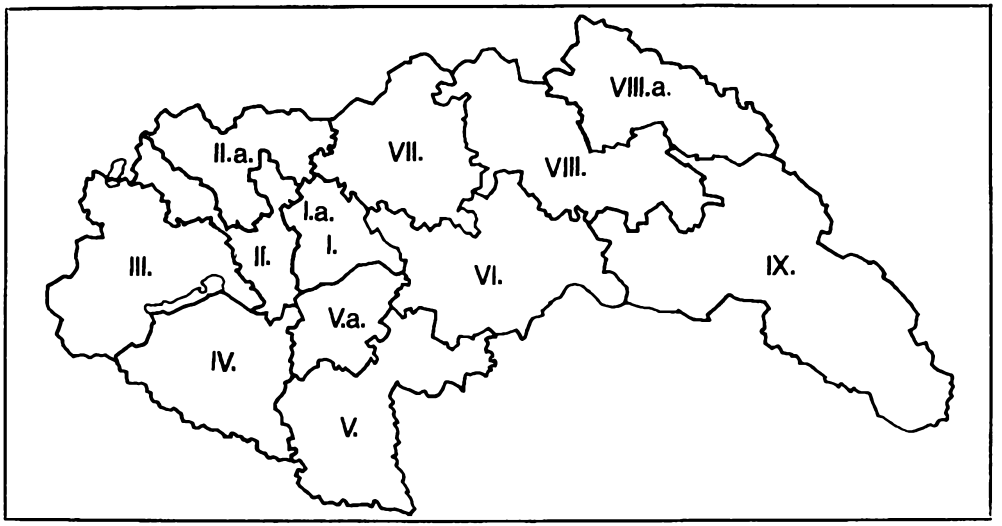

Cserkészkerületek a bécsi döntések után (1941)

készt tartottak nyilván 1943–44-ben, cserkészjátékot rendezett. A kiképzésben a gyakorlati ismeretekre fektette a súlyt. Társadalmi és egyházi szolgálatot 5440 fiú végzett. Gyűjtöttek 5 850,05 kg hulladékot. Kerékpáros összekötő szolgálatot teljesítettek, segédkeztek az iskolákban működő hadikórházakban. Részt vettek az óvóhelyekhez vezető utak építésében. Az 1944. április 3-i nagyszabású légitámadás alkalmával segítettek a sérültek ellátásában. A felügyelet nélkül maradt, otthonukból elűzött gyermekeket foglalkoztatták, regöléssel, bábszínházzal, pergőkép-előadásokkal. Erre hívta fel „Segítő Munka" elnevezéssel minden cserkész figyelmét a 19. sz. főcserkészi parancs.

Megváltozott a cserkésztábor célja, jellege is. Uralkodóvá lett a hadigazdálkodást szolgáló, a háború sújtotta embereket segítő tevékenység. A táborok 1943–44-ben a széthulló cserkészerők összefogását, a fiatalok felügyeletét is szerették volna elérni. És a táborozás körüli heves viták ellenére viszonylag sokan verték fel sátraikat a veszedelmekkel teli 1944-es év nyarán is. Voltak néprajzi, történelmi, önkéntes munkatáborok, s honvédelőképző, vezetőképző céltáborok. A bánfapusztai tapasztalatokról jelentették a központnak: „Hasonló tábor – ha csak cserkészek vesznek részt rajta... és ha gondos és állandó felügyelet biztosítva van, a cserkész fiúkra igen jó hatással lehet, és a mozgalmat előbbre viszi annak a programnak a megvalósításához, amelyet az új próbarendszer eléje tűz." De néhány csapat már a jövőre készült, ami egy demokratikusabb tendenciát jelentett. A hagyományos táborozók is találtak módot arra, hogy napjaik egy részét a közeli faluban, uradalomban töltsék el – munkával. Ezeket a táborozásokat nem előzte meg a szokásos több hónapig tartó előkészítés, rádióügyeletesek figyelték a légvédelmi riasztást a sátorlakók biztonsága érdekében, s esténként hiányoztak a tábortüzek. A fiúk csak pislákoló fénynél elmélkedhettek a jövőről. 1941-ben 276 táborban 8576, a következő évben 327 táborban 11 860, 1943-ban 364 táborban 20 284 és 1944-ben 183 táborban 6870 cserkész dolgozott. Az időseb-

A 803. cserkészcsapat dunapentelei emlékérme

bek – férfi cserkészek –, és azok a fiúk, akiket vezetőik nem óvtak a lélekmérgezéstől, sőt „hősiességre", az ellenséggel szembeni „izzó gyűlöletre" biztattak, részt vállaltak, belekényszerültek olyan eseményekbe is, amelyek vagy életüket követelték, vagy többségüket egy életre megnyomorították testileg, lelkileg.

A szövetség már 1942-ben „teljes erejével" csatlakozott az Országos Vitézi Szék nemzetvédelmi munkaprogramjához. 1944. szeptember 25-én a 318-as csapat parancsnoka fordult Éryékhez a következőkkel: (Szólítsák fel a cserkészeket Nemzetőr szolgálatra.) „Nincs és nem lehet semmiféle jogalap hivatkozni pedagógiai és nevelési meggondolásokra. Nem az apródokat kérjük beállítani, hanem a fiainkat 14 évtől kezdve. 14 évtől 16-ig pompás híradó és közlő fegyvertelen szolgálatot tudunk elképzelni, 16 évtől pedig fegyverszolgálatot, ha szükséges." Csatay Lajos felhívását támogatta is a mozgalom vezetése. A partizánok és a velük együttműködő kommunisták elleni fellépésekről szóló hírekben, bizalmas jelentésekben cserkészek is szerepelnek. A mozgalom tevékenységének összképéhez ez is szervesen hozzátartozik.

Az új próbarendszer elsősorban a honvédő nevelést szolgálta. Ennek két fő részét különböztették meg: a gyakorlati katonai előképzést és a küzdőszellem, a győzni akarás fejlesztését. A cserkészetre főként ez utóbbi hárult. A haditechnikával „korszerűsített" cserkészjáték kitűnően szolgálta ezt. A filmhíradó által is megörökített „megyeri csata" (nagyszabású hadijáték) egyik epizódjának leírása kifejezi a módszer fiatalokra gyakorolt hatását. „Itt-ott nagyerejű bomba (színes papírgolyó) hull alá... Egy pár földön lapuló hadfit eltalált... Meghaltak... Kiáll-

nak... Egy izgalomtól átszellemült arcú cserkész felugrik és a fejük fölött álló gépre lövöldözik... Persze a papírgolyó ‚gyorsasága' nem éri el a gépét... Mit művelsz Muki? – kiált valahonnan láthatatlanul a parancsnok. – Lelövöm a gépet! máris céloz a visszatérő, kocogó gépre. – Megbolondultál? Elárulsz minket is és kiállunk (meghalunk) valamennyien. – Csak nem hagyom, hogy tönkrebombázzon... Még a rádióba is bemondhatta vitézi tettét... A mama is hallgatta..." Hogy ez a „hősiesség" mit jelentett 1944–45-ben, azt csak az át- és túlélők tudják. A Mukik sokszor megcéloztak valamit... de hibaigazításra ritkán volt lehetőség.

A levente valamennyi szakági előképzés közül csak a repülést hagyta meg a cserkészetnek. A HM támogatta a Sportrepülő Egyesületeket, igekezett bevonni őket a HM Repülőgép Alakulat kiképző programjába. A cserkészrepülők is bekapcsolódtak a munkába. 1942-ben megkezdték – a világ harmadik legjobb terepén, a Hármashatárhegyen – a Horthy-keret toborzását. „Akik kötelezik magukat – szólt a tájékoztatás –, hogy a katonai szolgálatot a repülőknél teljesítik, azok... díjtalanul tanulhatnak repülni." A többiek sportrepülők lesznek – és fizetnek. A jelentkezők kb. 75-80%-a középiskolás, 20-25%-a pedig „középiskolát végzett tanonc" lehetett. Ezek képezték volna – 1–3 éven belül – a m. kir. légierő személyi állományának – főként tisztjeinek – utánpótlását.

A számottevő nehézségek ellenére mindvégig folyt a munka. Horthy-kerete volt Budapestnek, Szombathelynek, Szentesnek, Kolozsvárnak. Sportrepülők dolgoztak Sopronban, Ózdon, Diósgyőrött. A HM-től kaptak egy motoros gépet, megalapították a Cserkészrepülőműhely Kft-t, 20 000 P alaptőkével. Újjászervezték a „Cserkészrepülők Budapesti Egyesületét", vidéken pedig igyekeztek a meglevő repülőegyesületen belül cserkész repülő csoportot formálni. Munkájuknak volt hagyománya s a háborútól eltekintve is nagy lehetőségek rejlettek benne.

Lényeges fordulatot szorgalmazott a mozgalom vezetése, a cserkészet és a sport viszonyában. A Főcserkész 1943. augusztus 30-án sportosztály alakítását rendelte el. Elsőrendű feladata – szemben a régi álláspontal – a „cserkészet versenysportjának megszervezése" lett. A munka irányítására országos vezetőtisztet nevezett ki.

Már ebben a célmegjelölésben is érezni a mentegetődzést. Volt miért, hiszen a cserkészet mindeddig elítélte a rekordhajhászást. Egészségvédelemre, általános fizikai képességek kibontakoztatására fektették a súlyt, versenyeik is ezt a célt szolgálták, alapközösségeiket (őrsöket) foglalkoztatták. Tudjuk, hogy már korábban is voltak törekvések, elsősorban a roverek és az öregek részéről arra, hogy sportcsapatokat alakítsanak és a sportszövetségek által meghirdetett bajnokságokban szerepeljenek. Ezek a kezdeményezések jelezték azt az ellentmondást, amely a társadalmi testnevelés és sport, valamint a cserkészsport (inkább egészséges életmódra nevelés) között fennállt. A társadalmi szövetségek utánpótlásnevelési szempontból helytelenítették a cserkészet álláspontját, de abban alapvető változást elérni nem tudtak. Most a háború és minden bizonnyal Béldyék elképzelése az egységes ifjúsági testnevelésről idézte elő a fordulatot. Az új osztály értekezletein is szóba került ez a dilemma. „Ez igen kényes téma – állapították meg 1944 márciusában –, mert a cser-

készpróbák rendszerében valahol az áll, hogy a cserkész nem csúcsokra törekszik." Megoldást csak szócsavarással lehetett találni. Íme: „a múltban joggal féltettük a fiúkat a profiszellemtől, ma azonban már túljutottunk ezen. Ne az egyén, hanem a csapat, az egész mozgalom törekedjék a csúcsra!" – hangoztatták.

1944-ben egymást követték az országos konferenciák. A márciusi összejövetelen Cserkész Sport Egyesületek alakítását határozták el a csapatok mellett. Munkájukhoz az Országos Sport Központ ad pénzt. A minőségi sport és a cserkészet kapcsolatának alakulásáról körlevélben tájékoztatták a csapatok vezetőit, biztatva őket az egyesületek megalakítására. 1944 júniusában elhatározták, hogy felállítják a vízi kapitányságokat, augusztus 20-án pedig – az eddig munka eredményeinek tisztázására – országos egyöntetű sportkészségpróbát rendeznek. Júliustól bizonyos eredmények is mutatkoztak: elismerést váltott ki az országos céllövőverseny, a szentendrei vízitáborban jó hangulatban folyt a kiképzés, a bajai 501-es, Apponyi nevét viselő csapat megalakította labdarúgó-szakosztályát. Működött a Magyar Cserkészmozgalom Természetjáró Munkaközösség is. Mindennek 1944 szeptemberében csak egy hivatalos célja lehetett: „Sport-Honvédelem-Verseny!" – ahogy ezt a Vezetők Lapjának egyik írása hirdette.

Ezeknek a nekirugaszkodásoknak – az általános helyzetből következően – több volt a „füstje, mint a lángja", de a parázs megmaradt...

Lányok! A jelszó: Biztass, bátoríts!

A leánycserkészet háború alatti tevékenységéről irat nem került elő. A két szövetség, ill. a fiúmozgalom és a leányszövetség viszonyában, a lengyelországi látogatás utáni felbuzdulás ellenére nem állt be változás. Az esetleges felszámolás szele őket is meglegyintette, de olyan mértékű változásokat, mint amilyenek a fiúknál bekövetkeztek, nem igényelt. A sokféle új leánymozgalom – főként a leánylevente és a népművelési tanfolyamok – a cserkészetet gyengítette. Ők is az elit jelleg hangsúlyozásával, a szociális és háborús munkába való bekapcsolódással, külföldi kapcsolataik szűkítésével védekeztek. Ezeknek a törekvéseknek jegyében ünnepelték 1942 májusában a mozgalom fennállásának 20. évfordulóját. Létszámuk – a hivatalos statisztika szerint – 10 000. Az 1939-es, erőltetett létszámcsúcsnál kevesebb, és ez, ha a szervezés tágabb lehetőségeit figyelembe vesszük, számottevő visszaesést jelent, legjobb esetben is stagnálásként fogható fel.

Az 1942–43. év fő célja volt: a jellemnevelés különös hangsúlya, együttműködve az egyházakkal; a nemzeti gondolat körüli munka elmélyítése; bekapcsolódás a honvédelmi munkába; szociális munka végzése. A „levegős" tervezéssel a nevelés számára kívántak több időt biztosítani. A háborús években mind a katolikus, mind a református egyház az eddigieknél nagyobb figyelmet szentelt a leányifjúság helyzetének vizsgálatára, szervezésére, nevelésére. Felekezeti céljaikon túl erre késztette őket a leánylevente, mint versenytárs, valamint a rendkívüli helyzet által fokozott erkölcsi ve-

szély, ami a leányokat kiváltképpen fenyegette. Nevelési alapelveikhez – pl. a koedukáció kérdésében – mereven ragaszkodtak. Ilyen irányban hatott a fővédnök példája, változatlan befolyása a mozgalom vezetőire. Anna hercegnő „mintaháziasszony", aki súlyt helyezett arra, hogy a cserkészlányok nevelése a háziasság jegyében folyjon. Ugyanakkor ismeretes olyan kezdeményezés is, amely az egész ország leányifjúságának egységes honvédelmi nevelését sürgette. „Kívánatos lenne – írták a székelyudvarhelyi református tanítóképző növendékei –, hogy a 14. életév betöltése után tartandó háromhetes tanfolyamokon az ifjúság – vezetőivel – katonás életrendű és fegyelmezettségű táborban éljen, hogy egyszerű, sőt szigorú életmódban örüljön egészségének, fegyelmezettségének és lelke megtelítődjék a nemzeti közösség felemelő érzésével."

A cserkészlánymozgalom, ahol a „legkedvesebb tündérke" Margit királyi hercegnő volt, ezeket a törekvéseket csak „szelídített" formában tette magáévá. A döntő szó a háborúé volt. Az egyre nehezebb gazdasági helyzet miatt engedményekre kényszerültek a „magyarosított" ruházat beszerzésében. A vezetőképző táborokat csak az érdekelt felettesek segítségével tudták megtartani.

1944-ben pedig csak kevesen és rendkívüli óvintézkedések mellett kaptak táborozási engedélyt.

A serdülő leány cserkész életében – a fiúkéhoz hasonlóan – a közvetlen háborús segítőmunka került a középpontba. Az ilyen irányú képességeket igyekezett mozgósítani, fejleszteni a különpróbák gazdag rendszere és a velük kapcsolatos országos verseny megrendezése is. A hadigazdálkodásban, a hadiháztartások vezetésében, a bajba jutottak – hadirokkantak, özvegyek, árvák – segítésében jól hasznosíthatták tudásukat.

Részt vettek a szórványgondozásban, pl. a napköziotthonok munkájában. Az MCsSz felkérésére bekapcsolódtak a telepítési akcióba, főként kisebb bútorok, lakásfelszerelési tárgyak, gyermekholmik és babakelengyék készítésével. Az Országos Egészségvédelmi Szövetség az anya- és csecsemővédelemben kívánta hasznosítani munkájukat. Az Egyesült Női Tábor nyári nemzetvédelmi munkára hívta őket. A Nemzeti Gyermekhéten játékdélutánokat szerveztek. A fronton harcoló honvédeknek gyűjtöttek, készítettek csomagokat, kötötték az érmelegítőket és egyéb téli holmikat. A sebesülteket meghívták vendégségbe. A Zöldkeresztnek a kiszolgálásban segítettek. Mindennek cserkészkerete „a magyar kötelességteljesítés mozgalma" volt.

„Nézzetek be minden házba / nincs-e asszony, gyerek gyászba! / Gazda nélkül nincs-e ház, / Hol van bánat, könny és gyász? / Biztató szót hintsetek / s ahol kell, segítsetek!" – biztatta tagjait a mozgalom lapja.

A jelszó: áldozat, munka, fegyelem. Biztass, bátoríts! S bár a vezetőknek kellett látniuk, hogy a katonai vereség elkerülhetetlen, 1944-ben még az eddiginél is nagyobb erőfeszítésre biztatták a lányokat. 1943 őszén a hagyományos pontverseny helyett „honvédelmi munkaversenyt" indítanak, és mindenütt ott vannak – 1944 nyarán is –, ahol valamelyik szervezet munkaerőt igényel, legyen az a Leventék Országos Parancsnoksága vagy a Bajtársi Szolgálat. Közben siratják elhalt szeretteiket...

Kényszerű egység

A mozgalom jelentős változást kívánt a kisfiúk és a férfiak cserkészetében egyaránt. A 9. sz. főcserkészi parancs értelmében az apród és a farkaskölyök elnevezés megszűnt. A farkaskölyök idegennek, az apródmozgalom magyarosnak – de nem magyarnak – bizonyult. Helyüket a *kiscserkészet* foglalja el, amely 8–12 éves fiúkat foglalkoztat. „A kiscserkészet kell adja ezután – magyarázta Farkasék elgondolását a *Vezetők Lapja* – az anyagot a további nevelésre a cserkészetnek, leventének, a honvédségnek és az egész magyar társadalomnak... A kiscserkészet feladata az istenhit és a magyarságtudat fejlesztése a mese, az ének és a játék útján." Eszményképe „a szabadságharc kis hőse, a vörössapkás kisdobos legendás alakja... közvetítésével az ősi magyar vitézi szellem hordozója."

1943-ban határozta el a cserkészet felső vezetése, hogy megindítja az országos kisapród mozgalmat mindazok számára, akik nem kiscserkészek, de „ugyancsak magyar kisfiúk s akiknek életét az új mozgalmon keresztül és a cserkész módszerek segítségével mélyebben magyarrá..." kell tenni. „Ez a gondolat – állapította meg a *Fiatal Magyarság* – később esetleg a nemzet összes kis cserkészkorú fiú ifjúsága iskolán kívüli nevelésének ‚irányítását' is jelentheti." A kisfiúmozgalom átszervezése megindult. A felszámolás előtt álló irányzatok vezetői óva intettek a „jelen kísérletek" veszélyeitől.

Nem tudjuk, hogy ténylegesen mit sikerült megvalósítani Farkasék terveiből, az viszont kétségtelen, hogy a kétirányú munka célja a cserkészet pozícióinak megerősítését szolgálta, elsősorban a leventével szemben. A farkaskölykök és az apródok az irányelvek szerint 1944. december 31-ig hordhatták felszereléseiket. Így a mozgalom külső szemlélői észre sem vehették, hogy belül milyen fordulatot terveznek.

Addig, amíg a kisfiúmozgalom újjászervezésének csak a háború utáni ifjúságnevelésben bontakozott volna ki igazi jelentősége, a férficserkészet erejére nagy szükség volt: a fronton és a hátországban egyaránt. A Fiatal Magyarság Szövetség háza táján bekövetkező változások ezzel magyarázhatók. Valami értékesebb, összefogottabb, a cserkészethez, a „radikális reformokhoz" és a háborús erőfeszítésekhez jobban kapcsolódó munka iránt igény mutatkozott a helyi kezdeményezésekben és javaslatokban. Ugyanakkor a kívánt feladatok és a meglevő erők közötti egyenlőtlenséget jól látták a javaslattevők. Több alkalommal le is írták: ha az élet minden fontosabb helyén akarnak dolgozni, szétszórtan, a meglevő létszámmal, a más felfogásúak tengere elnyeli őket. A gyakorlati tapasztalatok és a szövetséghez érkező kérdések, sürgetések ellenére elveiken mit sem változtattak. Politikai párthoz nem csatlakoztak, önerőiket nem szervezték át, ragaszkodtak az „örök" értékekhez, a „harmadik úthoz", a radikális reformokhoz stb. A közvetlen célt – általánosságban – így fogalmazta meg 1943 tavaszán a leköszönő országos elnök: „Mi, akik a cserkészetben kiváló vezetők mellett nőttünk fel, egységesek vagyunk abban, hogy nézzük meg az okot, amely a vihart felkavarta, és igyekezzünk magunkat megtartani, hogy mind magunk, mind nemzetünk épen és megtöretlen kerüljön ki a zivatarból.

A mozgalom az elmúlt 30 év alatt – hangoztatták a vezetők – kb. 100 000 férficserkészt „termelt". Ennek ellenére

– 1943-ban – „kartoték szerint", alig 600 volt a férfi cserkészek száma. Teleki Pál követői szétszóródtak. Harminc év alatt nem sikerült otthont teremteniük. A lelkes szervezők abban reménykedtek, hogy a hiányok gyors pótlásával: új otthonnal, lappal, vonzó programmal sikerül csatarendbe állítani ha nem is 100 000-et, de legalább 30 000 férfi cserkészt.

Májusban férfi cserkészvezetői találkozót rendeztek, a „lelki összefonódás" és a szükséges képzettség megszerzése érdekében. Lapengedélyért fordultak Kállay Miklós miniszterelnökhöz. A lap havonta egyszer, 15-én jelent volna meg. Címében Teleki Pált idézték: „Kötelességet keresünk." Szerkesztőnek Koszter atyát kérték fel. Terv szerint a lap 1943 szeptemberében indult volna. Csak volna, mert nem indult. Helyette, pontosabban a Fiatal Magyarság helyett, 1943 novemberétől Dolgozó Magyarság címmel jelenik meg a szövetség lapja, s Kosztert is hiába keressük a szerkesztők között. Az olvasóknak szánt hivatalos magyarázat így szólt: „a mi kis hetilapunkat (ti. a Fiatal Magyarságot G.F.) egyidejűleg megszüntettük. Pedig nagyon szerettük. Nem volt más választás. Ha fáj is: a nagy és szent ügy érdekében belenyugodtunk." A „nagy és szent ügy" a szovjet hadsereg, és az erősödő ellenállási mozgalom elleni hatásosabb fellépés, sajtóhírverés volt. A lap, különösen az 1944-es évfolyama, jogelődjénél silányabb tartalmával, és a szélsőjobb propagandájától kölcsönzött alantas hangvételével, önállóságának elvesztésével igen kedvezőtlen fényt vetett a cserkészetre is.

Az 1944-ből ránk maradt adatok bizonyítják: a mozgalom a férficserkészet megújítására sem volt képes. Különösen a német megszállás hatott kedvezőtlenül az amúgy is kapkodó, minden tekintetben elkésett próbálkozásokra. Tavasszal alakították meg a VKM kebelében a Teleki Pál nevét viselő I. sz. „hivatásrendi férficserkész csoportot", amely a régi csapatközösséget is igyekezett pótolni. Új országos vezetőt kapott a Férficserkész Természetjáró Munkaközösség. Ismét – ki tudja, hányadszor – kísérletet tettek a „testi és szellemi dolgozók" tömörítésére. A munka többnyire a tervezgetés szakaszában rekedt meg. A szegediek pl. megrajzolták a „kialakítandó eszmei cserkészállam" képét. Országos mozgalommá kívánták fejleszteni e témakörökkel való foglalkozást. „Természetesen politikai térre nem akarjuk vinni a dolgot – írták Érynek a szegediek –, mert egyelőre eszmei síkon mozognak és ha már országosan kifejlett eredményeket hozna a dolog, akkor átadható lenne az egész dolog a FMSz-nek politikai kidolgozásra is." Nem lett átadható, mert a háború és a politikai erők sodrása magával ragadta a 100 000 férficserkészt is.

Nemcsak a terület, a megoldhatatlan gondok is növekedtek

A mozgalom még a trianoni határok közötti területen sem tudta leküzdeni az egyre sokasodó nehézségeket, a visszacsatolt részek cserkészete tovább növelte a bajokat. És ezek a tengelyhatalmak visszaszorításával párhuzamosan fokozódtak. A nemzetiségi lakosság iránti magatartása – különösen ott, ahol többséget alkottak – némi ingadozás után rideggé, ellenségessé vált. A felnőttek, főként a papok és a tanítók, állásfoglalása

jelentősen hatott az ifjúságra is. Szemléletes példát idézhetünk erről egy cserkésztiszt leventeparancsnoki jelentéséből. A tanfolyamra küldött ruszin fiatalok nem szívesen veszik magukra a gyakorlásra adott új nadrágot, inget. Az egyiket megszólította: „Fiam, hogy hívnak?... néz rám, de nem szólal meg. Kérdem csehül, tótul de nem, semmi válasz (végül kiderül), hogy Vaszily. Félsz tőlem? Kérdezte a parancsnok. Igen, válaszolta a fiú. Megsimogatom az arcát – áll a jelentésben –, ne félj tőlem... egyik se olvad fel a tanfolyam végéig. Milyen országban vagyunk, hangzik az újabb kérdés. Szlovákia, Podharpatszka-Rusz s végül kinyögi, hogy Oroszországban, – de Magyarországot nem mondta. Nem mosdanak, mindent behabzsolnak, de céltáblába az istennek se lőnek. A ruszin tanító – állítja a jelentés írója – azt mondta nekik, hogy aki pontosan lő, azt kiviszik az oroszok ellen, s azokra nem szabad lőni."

Természetesen lehet találni ellenkező példát is, de ez volt a tipikus. Egy 1943 júniusában készített „Emlékeztetőben", amelyet a főcserkész részére készítettek, nem is tagadják a kerület vezetői: „A felszabadulás után a szervezés és átszervezés egy ideig igen szépen haladt. Az utóbbi időkben azonban a visszaesés jelei mutatkoznak." Ennek több oka van. Ilyenek: a vezetők szétszóródása, megritkulás – a szükségszerű rostálás következtében –, katonai igénybevételük, előbb a Kassától való nagy távolság, most a kerület központjának a „színmagyar" Beregszászról történt áthelyezése az „ungvári ruszin környezetbe", a mozgalom vezetésének a ruszin cserkészekkel kapcsolatos „szentistváni politikája", a levente-mozgalom megerősödése stb. Egy Munkácsról befutó jelentés azonos gondokról beszél. Farkas Ferenc Munkács állomásparancsnokához, Fehér Géza vezérőrnagyhoz fordult, a nyomaték kedvéért említve Horthy kormányzó cserkészetre vonatkozó álláspontját. Úgy vélte, Fehér puszta érdeklődése is elég lesz, hogy a közönyt és az ellenállást megtörje. Ez persze ábránd volt csupán, az itt-ott elért kisebb eredmények ellenére a kárpátaljai cserkészet a nemzetiségi ellentétek hálójában vergődött.

1943 márciusában megalakították a IX. cserkészkerületet, Kolozsvár székhellyel. A levente-cserkész elentétet itt is tetézte a mozgalmon belüli irányzatok súrlódása. Ennek sajátos színt adott a regösök itteni munkája, bár eredményekkel itt is büszkélkedhettek a vezetők. 1943 májusában már szembetűnő a menyiségi hanyatlás. Az okok között első helyen itt is a vezetőhiányt említik a jelentések. Erre vezethető vissza pl. az is, hogy a kiscserkészet Erdélyben teljesen ismeretlen volt. A vezetés kénytelen az iskolák igazgatóihoz fordulni segítségért. A hatás több oknál fogva is kétséges, hiszen a „magyar uralom" következtében minden visszacsatolt területen ugrásszerűen megnőtt a diákifjúság iskolai terhelése, általános a panasz: szabadidő alig van, mikor cserkészkedjenek!?

A háború 1944 szeptemberében már a székelyföldre ért. Az „anyaországiak" újra Budapest felé vették útjukat, az idősebb cserkészek pedig leventeként a gyakorlatban is megtudták, mit jelent a „nemzetvédelem". A fiukat sirató magyar családok száma rövid idő alatt megnőtt. Muraközben a mozgalom vezetői már 1942 júliusában szorgalmazzák az első vend csapat „mielőbbi" alakítását, s a horvátországi magyar cserkészeknek kedvezményesen adnak felszereléseket. A hangulat – írták a helyszínen járt veze-

tők – rendkívül feszült. A magyarok elleni gyűlölet nagyobb, mint a jugoszláv uralom alatt volt. Rablóknak, mongol betörőknek nevezik őket. A nemzetiségi statisztikát meghamisítják, az egyre veszélyesebb partizánok ellen viszont a magyarokat vezénylik. Az élelmezés nagyon rossz, mindenütt rendetlenség, fegyelmezetlenség tapasztalható. A magyar fiatalok szervezkedése ingerli az usztasa vezetőket, akik kihasználva a pécsi hadtest frontra vezénylését, szabadabban önkényeskedhettek, pl. a cserkészettel szemben is.

Az adatokból arra lehet következtetni, hogy az „új horvát állam" be is tiltotta a cserkészetet, a magyar fiatalok csak más elnevezésű egyesület keretében folytathatták működésüket. Erre is csak korlátozott lehetőségek adódtak. Egyes vidékeken – jelentették Eszékről 1943 májusában a Központnak – a „partizánok állandó félelembe tartják a lakosságot, akik így kénytelenek más vidékre költözni. Közösségünk révén is sok száz magyar cserkészt helyeztünk el olyan magyaroknál, akiknek a falujuk jelenleg még biztonságban van. A legközelebbi faluban is csak kivételes engedéllyel szabad utazni és ennek folytán attól a lehetőségtől is meg vagyunk fosztva, hogy személyesen kilátogassunk a vidékre. A rendszeres, alapos, mindent átfogó, komoly munkára most – ilyen viszonyok mellett – természetesen nem is gondolhatunk."

Délvidéken valamivel jobb volt a helyzet, legalábbis 1944-ig. „A szövetség súlyt helyez arra – írta *Deménd*y az újvidéki vezetőknek 1942 februárjában –, hogy nemzetiségi vidéken, különösen pedig az újonnan visszafoglalt délvidéki területen minél több magyar cserkészcsapat alakuljon, hogy a cserkésznevelés útján is terjesszük a magyar nemzeti öntudat szellemét a visszacsatolt területek magyar ifjúsága között." Ebben a Délvidéki Magyar Kultúrszövetség is segédkezet nyújtott. Tájékozódás, buzdítás érdekében 1942. május 8–10-én Farkas Ferenc személyesen is meglátogatta a már dolgozó, vagy alakulófélben levő csapatokat. A lelkesedés mellett látnia kellett, hogy a rendelkezésre álló anyagi eszközök elégtelenek – a Sokol-házakat jórészt a leventék foglalták el –, és a fejlesztéshez – pl. az újvidéki vízitelep kiépítéséhez – jelentős anyagi ráfordításra lenne szükség. Nyomasztó terhet jelentett az Újvidéktől délre eső települések nemzetiségi túlsúlya, az elszórtan élő magyarság támogatása, erősítése. Erdély mellett a regösökre itt is számítottak. A Bundisták és az áttelepített csángók mellett jellemző vonása volt ennek a cserkészterepnek a „fehérorosz cserkészet". A Nemzeti Újság 1943. március 21-i számában „A nemzeti eszme koldus lovagjai" címmel írt csapatalakító gyűlésükről: „Az orosz kolónia magyar és orosz nemzeti zászlókkal feldíszített terme zsúfolásig megtelt. A terem közepén a Kormányzó Úr díszes arcképe. Köröskörül a falakon a cárok és az ellenforradalmi vezérek képei. A sarokban ikon, előtte zászlóval leterített asztalon feszület és evangélium." A magyar cserkészet súlyosan kompromittálta magát ezeknek az alakulatoknak a támogatásával, különösen délvidéken. Feltehetően a „nemzeti eszme koldus lovagjai" is azok között voltak, akik 1944 tavaszán csapot-papot hátrahagyva menekültek a támadó partizánok elől. A rendelkezésünkre álló néhány adat nem teszi lehetővé, hogy a visszacsatolt területeken folyó cserkészmunkák történetét bemutassuk, azt viszont talán sikerült érzékeltetnünk, hogy a cserkészet nem volt képes kedvező irányba befolyá-

solni a felkészületlen magyar vezetést, még az ifjúság nevelésének sok tapintatot igénylő területén sem. Ugyanakkor gyengítette belső erőit, amelyet a háború utáni helyzet megszilárdítására kellett volna fordítania. Nem tehetett mást, hiszen már régen megszűnt cselekvési szabadsága.

25 MAGYAR IFJÚSÁG
JUBILEUMI ÉVFOLYAM
Hatvan esztendő
1. Miben látja a KIE jelentőségét?
2. Mit üzen a Magyar Ifjúság olvasóinak?

A KIE lapja is támogatta a cserkészetet

Itt az alkalom az ifjúság tömegeinek meghódítására

A katolikus egyház számára a közvetlen veszélyt ezekben az években a hitleri Németország által képviselt nemzeti szocializmus jelentette, bár hivatalosan a „bolsevizmus" elleni harcot állították előtérbe. A Németországból érkező rossz hírek fokozták az egyházi vezetés óvatosságát. A papság egy része túllépte a hivatalos állásfoglalás határát, és igyekezett szembefordulni a nácizmus és ötödik hadoszlopának támadásával. Ezek főként a saját ifjúsági szervezeteik fejlesztését szorgalmazták, eközben a cserkészetet egyes ordináriusok kivételével kissé el is hanyagolták. Az egyházközségi csapatok meg is sínylették ezt, új tagokat alig, vagy egyáltalán nem tudtak beszervezni. Ugyanakkor a mozgalom kiépítése során tovább próbálták erősíteni befolyásukat. Buzgalmuk nyomában több kellemetlen incidens támadt. Jellemzésükre egyet említünk. Az új próbarendszerbe ún. vallási próbát is kívántak illeszteni. Nem tudni, milyen hatásra, de az egri szeminárium növendékeinek egy csoportja élesen fogalmazott felhívást sokszorosított és küldött meg a katolikus csapatok vezetőinek s a többi szemináriumnak. Ezt – véleményük szerint a „modern AC szellemében" állították össze, ilyen tartalmú vallási próbát igényeltek a központi vezetéstől is. Fellépésüket *Koszter* taktikailag elhibázottnak, egyházpolitikailag túlhaladottnak, félrevezetettségük termékének minősítette. „Mert valóban, ha valamikor, akkor most (1942 nyarán írta ezeket a sorokat) nincs szükség arra, hogy egy ilyen kérdéssel kapcsolatosan harcot hirdessen egy csoport és felhívásokat küldjön szét az egységes kiállásra, utalva a protestáns cserkészek munkájára." Erre már csak azért sincs szükség, mert a főcserkész és Witz Béla képviseli a katolikus cserkészet érdekeit. Ettől eltekintve a vallási próba belekerült a fiúk új nevelési anyagába.

A protestáns egyházak viszonya az államhatalomhoz, a katolikus egyházhoz, a háborúhoz, a leventeintézményhez és a cserkészethez lényegében nem változott, de az ismert elvek hangoztatása, a megkezdett lépések többé-kevésbé hasonló folytatása a pillanatnyi helyzetnek megfelelő értelmet nyert. A Ravasz László diktálta hivatalos irányvonal különösen a háború első szakaszában a kormányerőfeszítések támogatását szorgalmazta. A vallási rivalizálás, gyanakvás lépten-nyomon tetten érhető. Az ifjúság megnyerésében alig mutatkozik előrehaladás.

Mindez éreztette hatását a protestáns cserkészek munkájában is. Az Ichtys ve-

zetők XXIII. konferenciája, Karácsony Sándornak a Pro Christo hasábjain megjelent cikke és Ravasz Lászlónak a Cserkész Országos Nagytanács ülésén elhangzott beszéde más és más hangsúllyal azt hangoztatta, hogy „más forma mint vallásos nevelés... képtelenség." Ez az állásfoglalás elsősorban a szélsőjobb ellen szólt. Az Ifjúsági Albizottság, de más hivatalos vélemény szerint is, 1942-ben a protestáns cserkészet erőtlen, az evangéliumi szellemtől távol áll, kevés a rátermett, jól felkészült vezetője, otthonok pénzügyi támogatás híján számottevő eredmény elérésére képtelen. Pedig – hangoztatják az egyházmegyei jelentések – „a serdülők között ajánlatos lenne mindenütt cserkész módszer szerint végezni a munkát, mert ez felel meg a lelki alkatuknak".

A hivatalos egyházi vezetés ekkor még elsősorban a leventeintézménnyel kívánta rendezni viszonyát, szorosabbra fűzni kapcsolatait. A konventi jegyzőkönyvekből szinte teljesen eltűnnek a cserkészetre vonatkozó adatok. A meglevő csapatok nyilván tovább dolgoztak, de a munka hivatalos felkarolása csak 1943 végén került szóba. Debrecenből fordultak beadvánnyal a Konventhez. „Az az érzésem – írta szerzője –, hogy a cserkészet, mint az ifjúság nevelésének ez a nagyszerű eszköze lasanként teljesen kicsúszik a kezdeményező magyar reformátusság kezéből és a római ekklézsia militans pompás eszközévé válik egészen."

Az egyházi vezetés pillanatnyi álláspontját *Ravasz* püspök így fogalmazta meg: „az a fontos, hogy 3-4 ember felelősséget érezzen és képviselje a református cserkészek ügyét akármelyik bizottságban."

Ennek ellenére a Konvent, a tiszántúli egyházkerület előterjesztése alapján, a református egyházi cserkészmunka felújítása és eredményessé tétele érdekében cserkész albizottság megalakítása mellett döntött. A testület 1944 májusában meg is kezdte működését.

„Zsidótlanítás" félgőzzel

A zsidó csapatok feloszlatása, a vegyes csapatokban levők eltávolítása nem jelentette minden esetben cserkészkedésük végleges befejezését, de a mozgalom és a „zsidókérdés" viszonyának rendeződését (lezárását) sem.

1942-ben a tiszti igazolások igen lelassultak a származási igazolások beszerzésének nehézkessége miatt. A zsidó csapatok egy része vonakodott leadni cserkészigazolványait. Ezeket – panaszolta a mozgalom vezetése – visszaélésekre használják fel, azaz illegálisan cserkészkednek. A zsidó cserkészeknek erről a féllegális, vagy „illegális" munkájáról, tehát a kizárási rendelet szabotálásának méretéről nincs országos adatunk. Írott forrásaink és a visszaemlékezések viszont azt sejtetik, hogy nem volt jelentéktelen a „bújtatottak" száma.

Azt is tudjuk, hogy a német megszállásig a budapesti zsidó cserkészvezetők időnként találkoztak, bár nem ez volt a tipikus. A kisszámú igazoló irat drámai tömörséggel tudósít a zsidó cserkészek többségének sorsáról. „Deportáltak Bergen–Belsenbe" (G. Gy.), „Deportáltak 1944 november 27-én." (N. A.), „1942-től munkaszolgálatot teljesítettem az ország területén, 1943 júliustól Borban (Szerbia), majd újra az országban és a Dunántúlra, ahonnan deportáltak." (P. L.) „Bevonultam 1941-ben munkaszolgálatosnak. 1943-ban elvittek Borba

(Szerbia), 1944-ben deportáltak Németországba Florenburgba, majd Dachauba."

Természetesen a zsidó cserkészekkel szembeni fellépés is más-más reakciót váltott ki az érintettekből, vallási, társadalmi, politikai helyzetük, nézeteik szerint. Csak tipikusnak minősíthető példákat tudunk idézni. Részlet egy magánlevélből: „engem csak az a cél vezet, hogy a mi zsidó fiatalságunk érdekében meg kell tenni mindent, amit csak lehet és annyian tegyük, ahányan csak tudjuk, hogy távoltartsuk őket ama nemzetromboló, forradalmi csoportok agitátoraitól, kikért, mert akad köztünk zsidó is, a zsidók valamennyien kénytelenek vagyunk eltűrni, hogy nem ismernek el bennünket magyarként."

A II. kerület ügyvezető elnöke D. F. volt. „Ő lemondott – írta 1942 szeptemberében *Éry* a kerület vezetőinek – cserkésztiszti rangjáról, mert a felesége zsidó származású keresztény." Őt, Farkas Ferenc, érdemeire való tekintettel mentesítette. Tiszti igazolványát ismét megkapta. Egy ugyancsak érdemdús felvidéki vezetőnek zsidó volt a veje, a központ aggódott az esetleges következmények miatt. Segítőkészségükre M. F. így válaszolt: „Kedves Emil! Nagyon köszönöm a belém helyezett bizalmat és jól is esik ragaszkodástok. Az én származásom azonban olyan tiszta árja, egész életem pedig olyan zsidómentes, sőt zsidóellenes volt mindig, hgy ez nem is lehet probléma. Éppen azért holmi kivételezést nem is fogadnék el, mert erre nincs is szükségem."

Nagel Edgárral, a cserkészet régi, tekintélyes, sokat dolgozó központi vezetőjével sem tettek kivételt. 1940-ben Pilisszentlászlón utat épített, és a deportálást sem kerülte el. Az idősebb zsidó cserkészvezetők közül néhányan támogatást kértek mentesítésükhöz a mozgalom vezetésétől. Egyikük, Kanitz István, a magyar mozgalom egyik alapítója – jellemző módon – nem közvetlenül, hanem Velősy Béla segítségével tette ezt. Éry – ha nem is a kért formában – de kiadta az 1944. szeptember 11-én keltezett igazolványt. P. G. rendíthetetlen hűségére hivatkozott: „Amikor a MCsSz tagjai sorából kizárt, a Magyar Ifjúsági Vöröskereszt kebelében folytattam munkámat – írta Érynek – ugyanolyan szellemben. Úgy érzem, hogy egész eddigi életemnek a cserkészmunka érdekében való feláldozása olyan szolgálat volt, amely kérésemet indokolttá teszi." Néhány esetben Farkas Ferenc is méltányolta a különleges érdemeket, a segítés módja azonban többnyire abban állt, hogy a rokonság miatt zsidónak minősülő cserkésztiszteket az öregcserkészetbe irányították.

Ahogy az idő előrehaladt, különösen a német megszállást követően az országban egyre többen pályáztak Endre László babérjaira, azaz igyekeztek felülmúlni a maguk eichmanjait. Ezeket az önkontrolljukat vesztett polgárokat nehéz (bizonyos esetekben lehetetlen) volt kijózanítani, bár ilyen irányú kísérletre is volt példa. Így volt ez a mozgalmon belül is. A készülő új Vezetők Könyvébe összeállítást készítettek a cserkészek külföldi útjairól, „azt a pár zsidó nyüzsgést kivéve", ami zavarta volna az összképet. Az országos parancsnokság kínosan ügyelt arra, hogy a zsidókkal való kapcsolatnak még az „árnyéka" se vetődjék a mozgalomra. Jó példa erre a Cserkészbolt esete. 1944 nyarán már jelentős számú volt zsidó cserkész teljesített munkaszolgálatot. Az a hír jutott Éryék fülébe, hogy többen cserkészruházatukat viselik – főleg az inget –, s ezt sokan kedvezőtlenül értelme-

zik. Sietve írtak a bolt vezetőinek, hogy zsidókat a jövőben ne szolgáljanak ki. Azok, sértve érezvén magukat, többek között ezeket írták válaszukban: „Zsidónak tekintendő személyek kiszolgálása szövetkezetünkben eddig is, évek óta – a legnagyobb mértékben megkötve, csak bizonyos semleges cikkekre (termosz, zseblámpa...) korlátozva történt. Kiszolgálásuk teljes megtagadásának ügyét az illetékes iparhatóság elé visszük, amennyiben az megadja az engedélyt ezen eljárásra, úgy felkérésük értelmében járunk el."

Éry a levél hangvételéből is érezhette, hogy túllőtt a célon, ezért így mentegetődzött: (ezt a lépést) „kizárólag abból a célból tettem, hogy elkerülhessék a mai időben nem egyszer tapasztalható olyan beállítást, miszerint a CsM és a zsidóság között bizonyos nyílt vagy rejtett kapcsolat lenne..." A zsidó vagyonok kisajátításának hatásairól forrásaink így tájékoztatnak: „A zsidó nyomdák leállításával hatalmas nyomásra váró anyag került a Cserkész-nyomdába, és így a saját kiadásaink is összetorlódtak" – hallatszott a „panasz" 1944 júliusában. A zsidó rádiókat hasznosították a vízitelepen. A telepítés azért váratott magára, mert pl. Tiszaborkúton a zsidó birtokokat még nem osztották fel. Egy munkaszolgálatosokat irányító katonatiszt-cserkészparancsnok így írt beosztottairól és a feladatról: „Aki közelről láthatja őket (ti. a muszosokat), az hiszi csak el, hogy mennyire rosszindulatú és tunya a munkára ez a nép. Cserkészekkel, leventékkel azonban ezt a földmunkát mégsem lehet elvégeztetni, – ha zsidót kapok."

Az írott szó az utolsó kapocs

A cserkészsajtó befolyása az érdeklődés fokozása érdekében tett lépések ellenére tovább gyengült. A pénzügyi meggondolásból közölt hirdetések nagy száma, az időszerű kérdések tárgyalásának mellőzése a 15 éven felüli cserkészek jelentős részének kezébe más lapot, folyóiratot adott. A fiúk nem is tagadták ezt, „Öntudatosan kijelentették – írta a *Vezetők Lapja* –, hogy ők évek óta nem olvassák a Magyar Cserkészt..." A csapatlapok továbbélése, újjászületése vagy újak kiadása többek között ezzel magyarázható. Bár a lap igyekezett híven szolgálni a háború ügyét, a német megszállás után igazolnia kellett hűségét. A cenzúrázásával kapcsolatban írta *Éry* az Országos Közoktatási Tanács Irodalmi Bizottságának: „a lap eddigi iránya illetve tartalma szolgáljon biztosítékul..."

Szolgált. 1944. május 15-től mindenki megkapta a Magyar Cserkészt, akár előfizette, akár nem. Ekkor már a lap az egyetlen kapocs, amely a széthulló mozgalom egységeit próbálja összefogni.

A hírverés jelentősége nőtt, az eszközök használatának lehetősége viszont csökkent. 1944 májusában a rádió csak a diákhírek között volt hajlandó cserkészhíreket sugározni. Sok jót az ifjúsági regényekről, cserkészkönyvekről sem lehet elmondani. Az 1942 őszén megjelenő, *Fiatal Magyarság* szerint „töméntelen" ifjúsági könyv közül alig akadt „10-20 megfelelő". Hetven százaléka olyan, hogy „vétkeztek az írók, amikor megírták, s vétkeztek a kiadók, amikor kiadták." Nyilván az ifjú is vétkezni fog, aki elolvassa.

Az országos parancsnokság 1944 januárjában úgy határozott, hogy a „Diadalmas cserkészliliom" folytatásaként évenként

összefoglalót ad ki „Magyar Cserkészmozgalom Évkönyve" címen, elsősorban a Cserkész Országos Nagytanács tagjai részére. Ezekre a kötetekre már hiába várt az érdeklődő.

Cserkészet az ellenállás idején

Sem a világmozgalomnak, sem a nemzeti mozgalmaknak (szövetségeknek) nem volt és ma sem közömbös, hogy a kortársak és az utókor miként ítéli meg a fasizmushoz való viszonyukat, a II. világháború alatti magatartásukat. Erről viszonylag sok adatot közöltünk már eddig is – 1919-től kezdődően –, most csak azzal egészítjük ki az elmondottakat, hogy megjegyezzük: a világháború befejezése után az újjászerveződő Nemzetközi Iroda igyekezett összegyűjteni a világmozgalom antifasiszta tevékenységére vonatkozó adatokat. Ilyen kéréssel fordultak a magyar szövetséghez is. A válasz elkészült, de a másolat nem maradt ránk. A békeelőkészítő munka során ugyancsak írtak a mozgalom hazai történetéről, nyilván azzal a szándékkal, hogy ellensúlyozzák a háborús részvétel okozta nagyon kedvezőtlen benyomásokat, főként a nyugati nagyhatalmak képviselői előtt. Kutatásainkat ezzel kapcsolatban nem koronázta siker. Így azután nem tudjuk sem megerősíteni, sem bírálat tárgyává tenni ezeknek a dokumentumoknak a tartalmát.

Felhasználható adatunk alig maradt, ennek ellenére határozottan kijelenthetjük, hogy a magyar cserkészmozgalom (mint a serdülők pedagógiai mozgalma) – elsősorban haladó szárnyai – fékezték a maguk sajátos régióiban, tevékenységi mezejükben a fasizmus hazai térhódítása irányába ható tendenciákat. Ugyanakkor az is kétségtelen, hogy sem a szövetség, sem a mozgalom felső vezetése semmilyen fasizmus elleni akciót – még 1944. március 19. után sem – szervezett. Fennmaradása – Horthyék feltételezhető szándéka szerint –, bizonyos fokú védelmezése az angolszász orientációt követő hatalmi csoport egyik félreérthetetlen jelzése volt. Gesztus, ami az angol–amerikai vezető köröknek szólt. Nem tudni, méltányolták-e, és ha igen, hogyan? Ez a félénk, többértelmű, de a Szovjetunióhoz és az antifasiszta ellenállás népi talapzatához való viszonyt illetően félremagyarázhatatlan álláspont fékezőleg hatott a cserkészek idősebb korosztályainak politikai tájékozódására, de nem akadályozta meg azt, hogy egyesek, egyes csoportok – ha nem is elsősorban mint cserkészek – részt vállaljanak a függetlenségi mozgalomban, sőt, a fegyveres ellenállásban is.

Ugyanakkor a magyar cserkészet büszke lehet a lengyel menekültek fogadásában, irányításában, elhelyezésében vállalt feladatok teljesítésére. A témakör kutatója ezt a munkát a német nácizmus terjeszkedése elleni közös fellépésnek tekinti.

Magyar-lengyel cserkészkör

Az ismeretség, barátság, amely közvetlen sugalmazója volt a lengyelek (lengyel fiatalok, cserkészek) iránti segítőkészségnek, a 30-as évek első felére nyúlik vissza. A lengyel és a magyar nép, a két állam világháborúk közötti és a II. világháború alatti viszonya rányomta bélyegét a szövetségek kapcsolatára is. A szorosabb együttműködést a gödöllői jamboree alapozta meg. A hivatalos közeledés jogi alapját az 1934-ben megkötött magyar-

lengyel kulturális egyezmény képezte. Egy évvel azután Spalaban egyezséget kötött a két szövetség. Ennek értelmében „minden évben 55-55 cserkészt (50 fiút és 5 tisztet) cserélnek ki július hónapban." Ez az 1936-os évben, az I. cseretábor keretében részben már meg is történt. Teleki Pálra a lengyel cserkészet nagy hatást gyakorolt. Az ott szerzett benyomások nyilván befolyásolták külpolitikai elképzelésének alakulását. A 600 fős cserkészküldöttség lengyelországi útjáról szóló könyvben is leírták ezt a meglepő érzelmi egymásra találást: „Oly szoros kapcsolat keletkezett a két testvérnemzet cserkészfiai között, melyre még a két nép leghivatottabb ismerői sem mertek számítani. Lengyelföldön nem szívélyesen fogadtak bennünket – olvashatjuk a Lengyelföldön c. könyvben –, hanem viharosan tüntettek mellettünk." Ez a rokonszenv a hasonló veszélyhelyzetbe került államnak, népnek szólt, nem téve különbséget a két nagyhatalom, a náci Németország és a Szovjetunió között. A két nép uralkodó osztályai napi politikai céljaik érdekében hasznosították ezt a hagyományokra épülő barátságot.

A magyar szövetség a lengyel-magyar cserkészkapcsolatok ápolásánál is a hivatalos irányzatot követte. Ennek kettőssége mutatkozott meg pl., amikor a Budapesten élő lengyelek a Szegényházi Építő Egyesület keretében „lengyel szellemű" és lengyel cserkészruhát hordó alakulatot kívántak alakítani, amely az MCsLSz tagjaként működött volna. A kül- és a belügyminisztérium így látta biztosítva a külföldiekből álló csapat lojalitását. De még ebben az esetben is felmerült a kérdés: milyen lesz a Külügyminisztérium álláspontja, ha nem egy magyarbarát állam gyerekeiről lesz – esetleg – szó!? Ez az aggály 1936-ban fogalmazódott meg.

Ugyanekkor alakítják meg a Magyar-Lengyel Cserkész Kört, Dóró Gábor vezetésével. A Kör célját a következőkben jelölték meg: „ A MLCsK azzal a nemes céllal alakult, hogy a két szövetség cserkészfiai körében terjessze, továbbnövelje a hagyományos és a világtörténelemben példa nélkül álló szívélyes és önzetlen magyar-lengyel barátságot. – Gyakorlatban ezt úgy kívánjuk elérni, hogy levelezés, cseretábor, közös ünnepségek elősegítésével –, előadásokkal, nyelvtanulás, könyvkiadványok útján lelkileg közelebb hozzuk a két nép ifjúságát, megismertessük egymás értékeit, azonos történelmi rendeltetésünket és mindenkori egymásrautaltságunkat a *közös veszedelemmel, elnyelési törekvésekkel* szemben."

A Kör vezetősége elégedetten tekintett vissza – 1938–39 fordulóján – az eltelt három év munkájára, kiemelve a közös határért folyó harc kelet-európai jelentőségét. A sikerekre támaszkodva szélesíteni kívánták működési körüket, tagtoborzást hirdettek meg.

1939 májusában örömtüzek gyúltak a létrejött közös határon. A két szövetség táviratban köszöntötte egymást. A dunántúli ún. „Hazatérés táborban" a közönség „tombolva ünnepelte a lengyeleket..." Szeptember elsejét követően a menekültek segítése képezte a kör legfontosabb munkáját. Dóró Gábor „cserkész jellegű" menekülttábor felállítását javasolta. Az országos elnök nem támogatta az önálló akció indítását, de a meglevők támogatása elől nem zárkózott el. Ilyen arányban és módon folyt a menekült lengyelek (cserkészek) segítése a továbbiakban is. Nem a szövetség, hanem egyes becsületes emberek védelmezték hírünket a világban s a lengyelek előtt is. Ezért, a háború után, *Dóró Gábor* az egyik legmagasabb lengyel kitüntetést kapta.

Szálasiéknak nem kell a cserkészet

1944. március 19. és az októberi kiugrási kísérlet sikertelensége végleg meggyengítette a cserkészet alapjait. Gyökeres átalakítása, megszüntetése küszöbön állt, bár ez a nyilas hatalomátvételig csak mint lehetőség merült fel. A cserkészet magatartásáról alig tudunk valamit. A bizonytalanság és a döbbenet a mozgalom tagjait is hatalmába kerítette. Deméndy Miklósnak jelentették Kassáról 1944. március 20-án: „A német katonaság tömeges megjelenése természetesen nyugtalanítólag hat a városra főleg azért, mert a politikai háttere még nem ismeretes a dolognak. Azért remélem csakazértis táborozunk." Ez a csakazértis lehetett az alaphangulat, ezt élesztették vezetői gyűléseken, sajtóban egyaránt. „Ne félj! Ne zúgolódj! (Eljön a kikelet!) Akármit hoz is Veled van Istened" – vigasztalt a költemény.

A katonai vezetés befolyásos körei, a nyilasmozgalom vezetői – a német megszálló erőkről nem is beszélve – egyre nehezebben szívelték a „csakazértis" dolgozni próbáló cserkészetet. Bár a mozgalom tényleges veszélyt nem jelentett az utolsó erőfeszítésekre készülő német fasiszta erőkre és szövetségeseikre, puszta léte is – amely múltját, eredeti céljait és nemzetközi méretű törekvéseit is kifejezésre juttatta – ingerlően hatott.

Nincs tudomásunk arról, hogy a hatalomsóvár nyilasokkal október 15-e előtt vagy után újra kezdődtek volna az 1938-ban félbeszakadt tájékozódó megbeszélések a cserkészet beilleszkedéséről egy kiépítendő hungarista állam „totális" ifjúsági szervezetébe. Szálasiék érdeklődése viszont bizonyítható. A „vezér" szakértői állandóan figyelemmel kisérték a leventeintézményt és a cserkészetet, létszámáról, nevelési rendszeréről, alkalmazhatóságáról több jelentést készítettek, amelyeket felhasználtak a nyilas ifjúsági mozgalom terveinek kidolgozásánál. A végső következtetés általában így hangzott: „A cserkészet mai formájában feltétlenül megszüntetendő." Ez a megállapítás 1942-ben látott napvilágot, alaposabb megfontolására és a döntésre csak a hatalomátvétel után kerülhetett sor. Azon az „októberi vasárnapon" a cserkészek – egyes leventeegységektől eltérően – nem támogatták a nyilasokat. Egy, az események küszöbén írt levél bepillantást enged azoknak a lelki állapotába és gondolkodásába, akik egyes protestáns ifjúsági vezetőkhöz hasonlóan bíztak a német-magyar „fegyverbarátságban". „Végre nagy kínok után – olvasható az október 14-i keltezésű írásban – elkészült az ifjúsági jelentés, amely talán az utolsó. Ahogy én látom a helyzetet, következik Magyarország végleges felszámolása. A németek a színmagyar vidéket feladják és védeni fogják a Dunántúlt, amelyre úgyis régóta fáj a foguk. Ha csakugyan így cserben hagynak az Isten verje és büntesse meg őket mind itt, mind a másvilágon. Nagyon fáj a szívem, de nem magamért, hanem azért a kedves magyarságért, amelyiknél édesebb nincs a világon (elköszön). Abban a reményben, hogy Isten megengedi itt e földön találkozásunkat..."

A főcserkész, Farkas Ferenc már 1942-ben sem tudott elegendő időt fordítani a mozgalomra, lehetősége 1944-ben gyors ütemben csökkent. Jó lenne pontosabban tudni, hogyan jutott el a március 19-ével kapcsolatos kormányzóhű, magyarságvédő magatartásától a nyilasok kiszolgálásáig. Tény az, hogy a moz-

galom feje jelentős feladatot vállalt magára a Magyarország területén dúló háború szolgálatában. Tájékoztatta-e erről az Országos Parancsnokságot? Hogyan fogadták elhatározását a felső cserkészvezetés tagjai? Ez a lépés gyakorolt-e hatást (és ha igen, milyet) a cserkészet további sorsára nézve? Nem tudjuk. A cserkészmozgalom nácibarát hívei tovább tevékenykedtek október 15. után is. A Dolgozó Magyarság első oldalon közölte Szálasi Ferenc hadparancsát. A cserkészsajtó továbbra is harcra, munkára, a „közösség" érdekeinek önzetlen szolgálatára buzdított. A Cserkészparkban levő katonai puskákat beszolgáltatták, cserkésztisztekből és férfi cserkészekből két „önálló" nemzetőr századot toboroztak. A hivatalos magatartásra példaként a *Vezetők Lapját* idézzük: „Felsőbb rendelkezés, a lapok terjedelmének további csökkentése miatt a Vezetők Lapja ezentúl csak boríték nélkül jelenik meg. *Cserkészmódra összeütjük a sarkunkat és tudomásul vesszük a parancsot...*"

A mozgalom vezetése tehát még az utolsó pillanatokban is a háborús erőfeszítések növelésére biztató hivatalos állásfoglalásokhoz folyamodott, az e téren fellelhető tények gyűjtését és terjesztését célzó „Cserkésztudósító szolgálat" felállítása ezt igyekezet elsősegíteni. *Lindenmayer Antónia* még 1944 decemberében is „áldozatra, fegyelemre és munkára" nógatja cserkészlányait. „Csak most ne lankadjon áldozatos kedvetek!..." – írta és stílszerűen „Kitartás! Éljen Szálasi!" köszöntéssel zárta sorait. Szerencsére voltak olyanok is, akik nem az elnöknő felhívását követték.

A cserkészet sorsát, a háború befejezéséig, sem a „kitartók" sem az „ellenállók" nem tudták befolyásolni. A jövő nagy terveinek szövevényébe menekült „nemzetvezető" végül is rendelkezett: a cserkészetet be kell szüntetni! Időszerű elhatározásának végrehajtására nem kerülhetett sor. Egyrészt alig lehetett volna hol végrehajtani, másrészt a mozgalom önmagától is széthullott, akár a régi rend, amelynek egyik reménysége volt.

A cserkészek egy része a fronton, a légoltalomban, a nemzetőrségben, a leventében, a munkaszolgálatban, a kijevi partizániskolán, a hadifogolytáborokban vagy a németországi kiképzőtáborokban, a Börzsönyben vagy Kiska alakulatokban, rohamlövegek mellett kuporogva, vagy fáspincébe rejtve, a bombázásoktól mentes kis falvakban vagy a főváros óvóhelyein várta a békét, az élet újrakezdését.

A cserkészet talpraállása. Harc a népi demokratikus átalakulásért. Egyesülés az úttörőkkel

1945–1948

Kell-e a cserkészet? Merre menjünk?

A magyarországi cserkészet történetének alakulásában is jelentős mértékben közrejátszottak azok a folyamatok, amelyek 1945 és 1948 között a nemzetközi viszonyokat jellemezték, s amelyek végső fokon meghatározzák a Szovjetunió által felszabadított országok fejlődését.

A cserkészet is részese lett a koalíciós harcoknak, történetében fellelhetők mindazok a mozzanatok, amelyek az országos politikában jelen voltak. A múlt bűneivel való szembefordulás és az építés egyszerre folyt, s e parányi, de nem jelentéktelen „frontszakasz" helyzetének alakulása is hozzájárult az 1945-ben még talányos jövő kialakításához.

A Magyar Cserkészszövetség, mint élő, működő szervezet, ezekben a kritikus hetekben nem létezett. A reakciós államgépezet széthullásához hasonlóan a cserkészmozgalom központjai is – fővárosi és vidéki központjai egyaránt – megbénultak, elnéptelenedtek. Az újjászületés lehetőségét a megtizedelt, lerongyolódott, félénken meghúzódó, de élni akaró csapatok, csapattöredékek jelentették.

A fegyverzaj csitultával azonnal keresték egymást, és a felnőttvezetés hiánya ellenére hozzáfogtak a romok eltakarításához, a cserkészmunka elemi feltételeinek mielőbbi megteremtéséhez.

Jánosi Sándor, e nehéz idők egyik központi alakja így emlékezik: „Az ostrom alatti időben többször kerestek (szuronyos járőr) a Horánszky utcában levő csapatotthonban. Tanonc-regőseim a fáspincében, a tűzifa alá rejtett óriási ládába bújtattak. Az első nap, amikor a harci zaj elült, ezekkel az iparosfiúkkal indultam el a Cserkészházba – éppen jókor, mert kigyulladt s hóval oltottuk. Felváltva tartottuk az ügyeletet. A régi szövetségi vezetők közül senki sem jelentkezett. Így magunk fogtunk hozzá a cserkészmozgalom újjászervezéséhez, persze már megváltozott szemlélettel."

Azoknak a szemlélete, akik önként, az első hívó szóra az újra kibontott liliomos zászló köré sereglettek, már régen eltért a szövetség hivatalos irányvonalától. A protestantizmussal átitatott népiesektől kezdve, a nácizmus okozta sérelmek által még érzékenyebbé vált zsidó cserkészcsoportosulásokon keresztül a koalíciós pártok képviselőiig, a konzervatív reformerek katolikus szárnyától a náciellenessé vált HÖK-cserkészekig sokszínű áramlatok voltak láthatók ebben a tágas gyülekezetben. A formálódó új államhatalom és politikai rendszer ezeknek a csoportosulásoknak *az eddiginél összehasonlíthatatlanul szabadabb mozgásteret biztosított.*

A cserkészet újjászervezését kezdeményező vezető csoportok, amelyeket

a források Jánosi Sándor és Färber József nevével kapcsolnak össze, múltukból és törekvéseikből következően, az első pillanattól kezdve szemben álltak egymással. De egyetértettek abban, hogy a fasizmussal, militarizmussal, sovonizmussal fertőzött cserkészettel, annak vezetőivel szemben az eredeti, „Bi-Pi" elvei szerint működő cserkészetre van szükség, s ez rávilágít a nevelés alapelvét és a társadalomfejlődést illető nézeteik tartalmára is. Jánosiék a regöscserkészetet, Färberék az angol cserkészetnek egy hazai, városi, liberális, sok tekintetben zsidó-kispolgári változatát tartották a megújítás során követendő, általánosítandó példának. A harmadik csoport már az indulásnál jelentős erőt képviselt, de a kialakult helyzetben igazi törekvéseit cserkészvonatkozásokban sem hangoztatta. Magatartásuk alakulása – elsősorban a katolikus vezetőkről és csapatokról van szó – igen lényeges volt az egész mozgalom jövője szempontjából.

Az Előkészítő Bizottság – egyes adatok szerint – 1945. január 26-án ült össze. Ideiglenes szabályzatot dolgoztak ki, a csapatokat és a vezetőket jelentkezésre szólították fel, megindult a vagyon mentése, védelmének megszervezése. Működésük törvényesítéséért a Budapesti Nemzeti Bizottsághoz fordultak.

A kedvező válaszra nem kellett sokáig várni. Február derekán már az időközben (február 4-én) megalakult Országos Ideiglenes Intéző Bizottság (OIIB) birtokában volt a három nyelven – magyarul, oroszul és franciául – írt okirat. Az engedély kifejezte az OIIB iránti bizalmat, a kormánynak és a Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak (SZEB) azt a véleményét, hogy a demokratizálódó cserkészetre szükség van, az ifjúság megnyeréséért indított harcban.

Az OIIB már az engedély megérkezése előtt képviseltette magát a MADISZ budapesti vezetői által kezdeményezett értekezleteken, bejelentették, hogy részt kívánnak venni a MADISZ munkájában.

Az OIIB február elején csapatigazolási űrlapot dolgozott ki, a Cserkészházat a Nemzeti Bizottság védelme alá helyezte, hozzáfogott – már ekkor is heves viták közepette – a múlt értékeléséhez és az új, hivatalos irányvonal kialakításához. Ennek mibenlétéről árulkodik az OIIB április 18-i Körlevele, amelyben többek között ez olvasható: „... tartózkodjunk mindentől, ami a cserkészet militáns beállítását mutatná. Szabadon válogathat a cserkészvezető a klasszikus magyar és népi irodalomból és mint kiapadhatatlan lehetőség áll minden csapat előtt a magyar folklor. Azt hisszük, hogy nem fog ártani éppen most a cserkészetnek a magyarságba való elmélyülés... Külön hangsúlyozzuk, hogy a cserkészet továbbra is valláserkölcsi alapon, az önkéntesség és a testvériség alapján működik és pártpolitikával semmilyen formában nem foglalkozik."

A Teleki Géza vezette Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium (VKM) június 31-i leiratával elismerte és sokoldalú támogatásban részesítette a mozgalmat. Ez is jelezte, hogy 1945 nyarán megélénkültek azok az erők, amelyek idegenkedtek és szembefordultak a népi demokratikus fejlődés eredményeivel, és féltek annak várható következményeitől.

1945 júliusától a belső társadalmi és pártharcok kiéleződésétől kezdve, fokozódó bizonytalanság uralkodott a cserkészet jövőjét illetően. A Cserkészszövetségen belüli, pontosabban a központi vezetésen belüli viszonyokat *Gál Lajos* így összegzi: „Kezdetben demokratikus érzelmű cser-

Budapesti
N e m z e t i B i z o t t s á g
Titkárság

—

Ugyanez
Franciául és Oroszul

M a g y a r C s e r k é s z S z ö v e t s é g
Idaiglenes Intéző Bizottságának
J á n o s i S á n d o r megbizottnak.-

B u d a p e s t ,
Nagy Sándor u 6.

A Budapesti Nemzeti Bizottság Otös Bizottsága elfogadta a Magyar Cserkész Szövetség jelentkezését a munkáját az Ifjuság között támogatja Elismeri teljes autonomiáját jogi és vagyonjogi helyzetét. Kéri a Szövetséget, hogy munkáját társadalom életével állitsa összhangba s a demokratikus népi szellemben végezze

Budapest, 1945. február 15-én.

Üdvözlettel:
dr. Gulácsy s k
B.N.B titkár.

A másolat hiteléül:

ügyvezető.

A Budapesti Nemzeti Bizottság elfogadta és támogatásáról biztosította a cserkészszövetséget

késztisztek irányították a szövetség tevékenységét, akik hajlandónak mutatkoztak a MADISZ-szal együttműködni. Júliustól a katolikus egyház támogatásával a régi vágású, de politikailag kevésbé kompromittált cserkésztisztek háttérbe tudták szorítani a demokratikus vezetőket. A Cserkészszövetség fokozatosan a jobboldali klerikális erők befolyása alá került."

A mozgalom vezetése tisztában volt azzal, hogy nevelőmunkájában és nemzetközi kapcsolatainak alakításában – szakítva a múlttal – pótolni kell mindazokat a mulasztásokat, jóvá kell tenni azokat a károkat, amelyeket a régi vezetés köve-

tett el a Szovjetunió népeivel és ifjúságával szemben is. A kapcsolat felvételét és alakítását más-más indítékkal és más-más céllal hozták szóba, de elzárkózni előle, rendkívüli fontosságát tagadni, más orientációnak alárendelni, nyíltan, ezekben a hónapokban senki sem merte. *Barta Ferenc,* a külügyi törzs országos csoportvezetője, az I. ker. Előkészítő Csoportja IB-nak 1945 július 6-i ülésén hangsúlyozta orosz összeköttetéseink fontosságát, ugyanakkor kiemelte ennek nehézségeit az „orosz ifjúsági mozgalmak zárkózott viselkedése miatt a cserkészet felé..." Az ülés egyhangúlag kijelenti, hogy „a kerület szeretné, ha a kérdéshez feltétlenül hozzáértők nyúlnának, mert az a cserkészet létfontosságú ügye". A két nép, a két ifjúság közeledése bénító örökséggel volt terhes a cserkészetben nevelkedettek körében, amit az éleződő osztályküzdelmek, a különbözőképpen elgondolt és kívánt jövő reménye még tovább bonyolított. *Jánosi Sándor*nak igaza volt, amikor egy szovjet fiatalokról szóló ismertetőt így ajánlott a csapatok figyelmébe: Arról az ifjúságról szól, „mely egy emberöltőn át távolabb volt tőlünk még az újzélandi fiataloknál is... a szovjet ifjúság ködös és akarattal is elködösített fogalom volt a számunkra."

Ismerve az OIIB akkori személyi összetételét megállapíthatjuk; a világnézeti-politikai meggyőződésből fakadó szovjetbarát vezetőknél jóval többen voltak azok, akik csupán pillanatnyi – úgy remélték, rövid ideig tartó – realitásként számoltak a Szovjetunió súlyával, szerepével, az adott helyzetben lelkük mélyén inkább a nyugati demokráciák, elsősorban Anglia, USA és Franciaország felé orientálódtak.

A feszültségtámasztó kérdések közé tartozott pl. a vezetők igazolása. Färber József, aki az OIB-ban az országos ellenőrző felelősségteljes tisztét viselte, elégedetlen volt a tisztogatás ütemével és mértékével, ezért az igazságügyi és társadalmi szerveknél alaposabb munkát követelt. Elszigetelődéséhez, emberi gyengeségein túl, ez járult hozzá elsősorban. A régi felső vezetés tagjai közül egyre többen kerültek népbíróság elé tanúként, majd vádlottként, s ügyük tárgyalása kapcsán a sajtó nemcsak személyüket, de rajtuk keresztül a cserkészmozgalom egészét is támadta, ami a vádlottak helyzetén aligha változtatott, ám a cserkészet demokratizálásán fáradozók dolgát nehezítette. De mert a gyerekek részéről nagy volt a cserkészet iránti érdeklődés, néhány hónapi szervezőmunka után a mozgalom összlétszáma ismét megközelítette a 30 000-et. És nemcsak beléptek a cserkészetbe, hanem dolgoztak is – lelkesen.

Lelkesedésben, kezdeményezésben és munkában – úgy tűnik – nem volt hiány. Nagy szükség lett volna egy országos tekintélyű, komoly politikai súlyú legfőbb vezetőre, aki érdemben tudta volna képviselni és támogatni a cserkészetet e nehéz, de igen ígéretes harcok idején. A kor szellemének, politikai fejlődésirányának megfelelő „új Teleki Pál", vagy nálánál is eredményesebb, célratörőbb személyiség nem akadt. A közép- és kisszerű vezetők – tiszteletre méltó buzgalmuk ellenére – képtelenek voltak az űrt betölteni, Teleki Géza szerepeltetése pedig többet ártott, mint használt, a cserkészet jövőjének.

Legalább ennyire hiányzott a munka anyagi fedezete. Az állam minden erejét az újjáépítésre fordította, a pártok saját szervezeteiket támogatták, a társadalom létét alig tudta fenntartani. Hogy mégsem következett be az anyagi csőd, annak

oka a cserkészek önfeláldozása, Färber József és Major Dezső gazdaságszervezői képessége, a cserkészvállalatok eredményes munkája volt.

Ilyen a mozgalom általános helyzete 1945 augusztusának küszöbén.

Ekkor gróf Teleki László – a KIE volt elnöke – a következő levelet kapta *Sándorfi Gyula* ideiglenes külügyi vezetőtől: „Legutóbbi beszélgetésünk óta sikerült kapcsolatot – bár egyelőre csak közvetett úton – felvennem az angol – és amerikai cserkész szövetségekkel. A dolgok tehát, ha lassan is, de elég kielégítően haladnak..." A célok között első helyen állt.

„Tisztára mosni a cserkészet elmúlt 5 évét. Erre rövid időn belül, hivatalos formában is mód nyílt, ugyanis a Belügyminiszter részletes írásbeli jelentést kért a cserkészet „múltbeli és jelenlegi" munkájáról. A terjedelmes mű készítői igyekeztek a tárgyilagosság látszatát kelteni, és a mozgalom demokratizálását szinte zavarmentesnek tüntették fel. Egyben félreérthetetlenül kifejezésre juttatták abbeli óhajukat, hogy az átalakulást ne külső ráhatással kényszerítsék ki, hanem adjanak lehetőséget annak belső érlelődésére. „Sok megmozdulással és mindennapi kisjelentőségű tetteivel is azt akarja kidomborítani a Szövetség mai vezetősége – hangsúlyozta a jelentés –, hogy nemcsak méltó a demokratikus szellemben való működésre, hanem a Szövetség lesz a legbiztosabb bástyája a demokratikus szellemű nevelésnek..." E simulékony szöveg valódi tartalmára a gyakorlat derített fényt.

Az OIB szeptember 29-i ülésén november 11-re tűzte ki a cserkészmozgalom országos közgyűlését. A rendkívüli országos közgyűlésen, amelyet a Központi Katolikus Kör kamarazene-termében tartanak, napirendre tűzték az ideiglenes ügyvezető beszámolóját, az alapszabályok kérdését, esetleges indítványokat és a visszatérést a Magyar Cserkészmozgalomról a Magyar Cserkészszövetségre. Az októberi Körlevél részletes tájékoztatást adott a közgyűléssel összefüggő tennivalókról. Szeptember 30-ra országos tisztigyűlést hívtak össze, amelyet a közgyűlést megelőző, november 10-i tanácskozás egészített ki.

A szeptember 30-án megtartott tiszti gyűlést *Jánosi Sándor* bevezetője uralta. Beszélt az újjászervezés nehézségeiről, megköszönte az őket felnevelő cserkészvezetői generáció munkáját, majd az ideiglenes vezetés hármas feladatát idézte a hallgatóság emlékezetébe. Az ifjúsági mozgalmakhoz fűződő viszonyról kurtán és ingerülten szólt: „mindenki söpörjön a maga háza előtt". A baloldal kritikájára válaszolt, amikor megállapította: „A cserkészet kollektíven és a csapatokon keresztül is részt vett az ellenállási mozgalomban. Alkalomadtán tudjuk a tényeket prezentálni." Követelte az idegen szellem „kiirtását", a belső harc, az intrikálás, az örökös listakészítés felszámolását, a nagypolitika kizárását, s a tőle megszokott indulatossággal dörögte: „legyen átkozott az a cserkésztiszt, aki listákat készít." Majd a közgyűlés mielőbbi összehívásáról, az alapszabályok és a szervezési szabályzat módosításának szükségességéről és mértékéről beszélt.

A hevenyészett és csak töredékes formában ránk maradt jegyzőkönyv alapján nem lehet pontosan nyomon követni a vitát. Csak a sajtóból tudjuk, hogy Széchy András a munkáscsapatok nevében szólalt fel. Javasolta az újjáépítés munkájába való erőteljesebb részvételt. Szendrő István szerint felszólalása közben, a háta mögött, többen megjegyezték: miért engednek ide kommunistá-

kat...? Krassói Ferenc felszólalásából kiderül, hogy Széchy hangsúlyozta a múlt fertőzésétől mentes nevelést, valamint a munkás- és parasztfiatalok nagyobb arányú bevonásának szükségességét. A további beszédek a körül forogtak: kell-e változás a cserkészetben, és ha igen, milyen mértékű? Milyen legyen a cserkészet és a MADISZ viszonya? Többen a változásokat sürgették, és példákat hoztak az együttműködés bevált gyakorlatából. *A cserkészettel szemben ez alkalommal is felhozott vádat, azt, hogy fasisztákat nevelt, a többség a leghatározottabban visszautasította.* Ugyanakkor jelentős volt az a csoport is, amely a katolikus értelmezés szerinti baden-powelli irányvonalat tartotta egyedül célravezetőnek, a MADISZ-szal való együttműködést – a leventéhez hasonlóan – meddőnek ítélte, és szervezőtestületként elismerni nem kívánta.

Nem vagyunk benne biztosak, hogy Färber törekvései és a vele kapcsolatos vélemények szóba kerültek-e a tisztigyűlésen vagy sem. A *Világosság* az ő szájába adta a következő mondatot: „Itt olyan a hangulat, mintha fegyveres fasiszta összeesküvésre készülnének." Nem először és sajnos nem is utoljára fordult elő, hogy nem helyénvaló és meggondolatlan minősítésekre ragadtatta magát a központi vezetés néhány felelős tagja. Az adott helyzetben rontotta tekintélyüket, növelte elszigeteltségüket; holott célkitűzéseik épp a fordítottját követelte volna tőlük.

A tisztigyűlés jelezte a cserkészvezetésen belüli hangulatokat, az adott erőviszonyokat és törekvéseket. A közgyűlés előkészítőinek számolnia kellett ezzel, mint ahogy számítania kellett a katolikus egyház hivatalos köreinek erősödő támadására is.

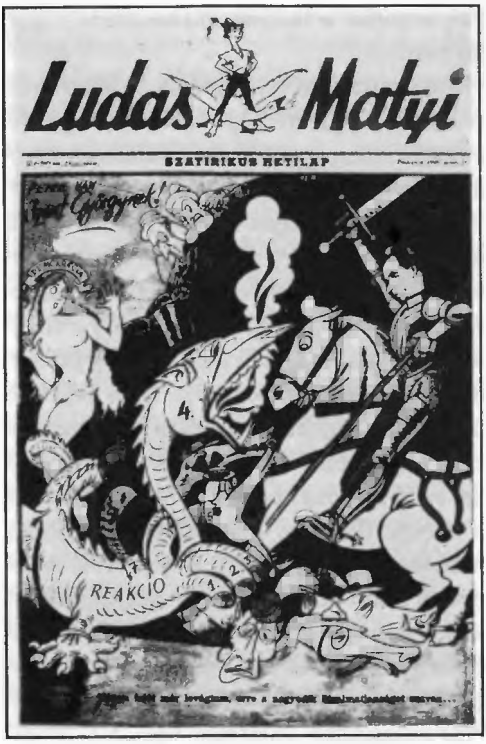

A demokratikus sajtó a szatíra eszközeivel is támogatta a baloldal politikai céljait (Ludas Matyi 1946. június 28.)

Közben a cserkészvezetésen belüli szervezkedés tilalma – Jánosi szeptember 30-i felhívása ellenére – pusztába kiáltott szó maradt. Október 25-én kelt a „regös rend" állásfoglalása. Kijelentették: Sík Sándor, Karácsony Sándor és követőik alkalmasak a vezetésre. Igazi mozgalmi munkát csak ők végeztek. „Ide kell sorolnunk – írták – elsősorban a legvilágosabb és legtisztább vonalú regös-rendet, azután a protestáns Ichthys-munkát, a népi katolicizmussal s a Prohászka-eszmékkel találkozott csapatokat, amelyek sajnos az utóbbi években nem sűrűsödhettek országos közösséggé. Ide tartozik még az utolsó esztendők vezetőképző munkájában részt vevő fiataloknak az a csoportja is, amelyiknek valóban megvolt az igazi kapcsolata a néppel és a magyar kultúrá-

val, s ehhez a továbbiakban mindvégig hű maradt."

Határozatukban leszögezték: „A cserkészetet a magyar ifjúság minden rétegének intézményes, gyerek és serdülő életformájává kell tennünk... Nevelésünket a magyarság... igényeinek alapjaira kell helyeznünk, s egy új magyar társaséletforma ‚teljes emberré' nevelés szolgálatába kell állítani." Ez a „karácsonyizmussal" átitatott program széles tábort kívánt maga mögé sorakoztatni, nép-nemzeti hitvallása, múltbeli kiállása és munkakedve értékessé tette a politikai baloldal számára is. Más kérdés az, hogy a munka részleteit illetően, a társadalmi-politikai rendszer jövőjéről nem is beszélve, e táboron belül is nem csekély nézetkülönbségek voltak, s ezek felszínre is törtek a közgyűlés előkészületekor.

1945. november 11-én ült össze a rendkívüli közgyűlés. A népies baloldal „Népi Cserkészek Munkaközössége" elnevezéssel külön listával indult, de ennek okát és lényegét csak Jánosi Sándor ügyvezetői beszámolójából tudták meg a vidéki csapatok képviselői. A közgyűlésen Nagel Edgar elnökölt. Färber József vétóját, a határozatképtelenségre tett javaslatát – hivatkozva az 1936-os időktől eltérő viszonyokra – elutasította. A feszült hangulatra való tekintettel a 18 éven aluliakat távozásra szólította fel, majd felolvasta a Nemzetközi Iroda Igazgatójának levelét. Forrásaink nem adnak tájékoztatást Jánosi Sándor beszámolójának és az azt követő vitának (?) mibenlétéről. Mindössze utalás történik a megegyezés hiányára. Így a közgyűlés elnöke szavazást rendelt el. A szavazás a hivatalos jelölőlista győzelmét hozta. Az érvényesnek ítélt szavazatok megoszlási aránya 60–40% volt. Kápolnai jegyzetei szerint az elnöki posztra Teleki Géza 552, Karácsony Sándor 207, Boldizsár Iván 19 szavazatot kapott. A tiszteletbeli elnöki helyhez Sík Sándor 778, Karácsony Sándor 536 szavazattal jutott.

Az alapszabály-módosítás *lényegében az 1936-os helyzet visszaállítását jelentette. A magyar cserkészet ismét szövetségként működött.* Az új tisztikarból kiszorították a népi baloldal és a politikai balszárny, a „radikálisok" képviselőit. A szövetség tényleges irányítása a jobboldali polgári-klerikális csoportosulások legmozgékonyabb tagjainak kezébe került. A szövetség élére állított Teleki Géza apja nyomdokain kívánta továbbvezetni a mozgalmat, a tisztikar jelentős része a cserkészet fasizálásában kevésbé kompromittáltakból került ki. A baloldali erők kiszorulása a legfelső vezetésből megakadályozta a cserkészet demokratizálásának folyamatát, és a hivatalos programon kívül szorult, a szervezet irányítása nyíltan klerikális-reakciós irányt vett. Noha a jobboldali akciót vezető „Esztergom" minden eszközt bevetett a közgyűlés küldöt-

A ceruza néha túlszaladt a tárgyilagosság határain

teinek befolyásolására, a vélemények összecsapásával nem szűkült, ellenkezőleg, erősödött a haladó erők bázisa, összefogási készsége.

A koalíciós sajtó, beleértve a kisgazdapárti lapokat is, élesen bírálta a Cserkészszövetségben történteket. Färber József beadvánnyal fordult a Belügyminisztériumhoz, amelyben a választások törvénytelenségét bizonyította. A Kommunista Párt éber figyelemmel kísérte a fejleményeket. Ifjúsági Titkárságának elemzéseiből kitűnik, hogy a cserkészek elnöke, Teleki Géza különös fontosságúnak ítélte a havi jelentések küldését a nyugati államok cserkészvezetőinek.

Érdemes idézni az elemzés igen lényeges megállapítását, következtetését: „A programban sok jó, vonzó elem van, a vezetésben viszont résen kell lenni!" ellenkező esetben a klerikális vezetés a fiúkat egy illegális cserkészetbe fogja belevinni és ez sokkal nagyobb veszedelem, mint ha nyíltan jelentkeznének.

1945 végén a cserkészetnek 300 csapata dolgozik. Készül részükre az új próbaszabályzat. A vezetés decemberben ismét megbeszéléseket szervez. A téma: hol, milyen hibákat követtek el.

Amíg a Kisgazdapárt választási győzelmének árnyékában kormánykerékhez jutott jobboldali klerikális cserkészvezetés igyekezett módot találni az addigi irányvonal „kereszténydemokrata-nemzeti" kiigazítására, a belpolitikában kiéleződött a harc: Magyarország jövője a polgári vagy a népi demokrácia útján alakuljon-e?

Ebben a helyzetben a legtudatosabb fiatalok, az osztályharcos munkásifjúság vezetésével új erőfeszítések történtek az ifjúság haladó erőinek tömörítésére a népi demokratikus fejlődés támogatása érdekében. A MADISZ és a SZIT kezdeményezésére 1946 február-márciusában létrejött az ifjúsági szervezeteket összefogó Magyar Ifjúság Országos Tanácsa (MIOT), melynek résztvevője és tevékeny részese volt a Magyar Cserkészszövetség is.

„A MIOT megalakulásával – írja *Gál Lajos* – új szakasz kezdődött az emigrációban megjelentetett Magyar Cserkész történetében – ezt az időszakot értékelve – a munka széles körű kibontakozásáról, a biztató eredményekről, ugyanakkor az államhatalom és helyi szerveinek magatartásáról, várakozásairól, fenntartásairól, egyes ellenakcióiról tesz említést. A cserkészmozgalomban dolgozó kommunisták viszont a Mindszenty által képviselt irányvonalhoz tartozó cserkészvezetői csoport tevékenységének megélénkülésére és az ebből következő veszélyre hívták fel a figyelmet. A cserkészmozgalomban megtorpanó demokratizálódási folyamat arra késztette a munkáspártokat, hogy összefogva az úttörőmozgalommal, egy tisztább arculatú gyermektömegszervezetet hozzanak létre, s elsősorban azt fejlesszék; amellett, hogy a cserkészmozgalomban dolgozó tagjaikat ösztönözzék, támogassák e szervezetben is a haladó tisztulási törekvéseket. *Bodnár* könyvében ez áll: „1945 végén, a parlamenti választások után, a Cserkészszövetség is megválasztotta a vezetőséget (nov. 15.) az addig ideiglenes vezetőség helyett. Sajnos, a választás nem hozott, mert nem is hozhatott, megnyugvást a cserkészvezetők berkeiben." Mit jelentett ez a cserkészpolitikai harcok terén?

A felső vezetésből kiszorítottak pozícióik, s azon keresztül a mozgalmon belüli befolyásuk visszaszerzésén fáradoztak. Volt olyan közöttük, aki nem volt képes egyéni és vallási (faji) sérelmén, a szű-

kebb csapatérdekek indulatain felülemelkedve küzdeni, s meggondolatlan lépéseivel nehezítette a haladóbb törekvések helyzetét. A szövetség és a cserkészet ellen irányuló sajtótámadások mögött többnyire ezek zavaró motívumai húzódtak meg a háttérben. Holott a bírálatoknak nemegyszer vitathatatlan tárgyi alapja volt. Ezek közé tartozott pl. az Igazoló Főbizottság munkája. A Főbizottság ugyanis elsősorban az egyházi irányítás alatt álló csapatokat igazolta, egyes felelős megbízottak pedig a legkisebb indokolt figyelmeztetés (kérés) esetén tüntetően visszahúzódtak. A kisebb-nagyobb összetűzések mindennapiakká váltak. *Sándorfi* panaszolta az OIB-nak: „Felhívására egy jelentés sem érkezett az ellenállásban részt vett cserkészektől." A baloldal saját érdemeivel nem kívánta erősíteni – sem bel-, sem külpolitikai vonatkozásban – a szövetség jobboldali vezetőségét, sőt, alá kívánta húzni a cserkészet múltbéli reakciós, fasisztoid vonásainak továbbélését, népi demokrácia ellenességét.

Ilyen szellemben ült össze 1946. március 7-én ismét a „Färber-őrs". Sürgősen megalakítandónak ítéltek egy olyan szervezetet, amely magába tömöríti a haladó gondolkodású cserkészvezetőket, egy klubot, ahol rendszeresen összejöhetnek. Elhatározták, hogy május 3-án megalakítják a Haladószellemű Cserkészek Munkaközösségét. Így is történt. A Szabadság téri református tanácsteremben kb. 40 csapat 160 fővel képviseltette magát. A munkaközösség irányelveket dolgozott ki „a MCsSz körül lezajlott jelenségek megoldása céljából", és követeléseit az alábbi pontokban összegezte:

„1. Haladéktalanul távozzanak a cserkészet vezetéséből azok, akik a letűnt idők világnézetét ültették át az ifjúságba, s akik cserkészegységeinket fasiszta szellemben nevelték és vezetik ma is. Ugyancsak távozzanak mindazok, akik felelősek az elmúlt esztendő visszásságáért. Követeljük a cserkészvezetők azonnali igazolását."

2. A cserkészet ideológiáját tisztítsák meg a „szegedi gondolattól", a fasizmus elemeitől. A cserkészet illeszkedjék be félreérthetetlenül a magyar köztársaságba, álljon szolgálatába a magyar demokratikus újjáépítésnek és a haladó demokratikus ifjúságnak.

3. Válasszanak új vezetőséget az ifjúság kívánságának és a cserkészet valóságos erőviszonyának megfelelően.

4. Módosítsák úgy a cserkészszövetség alapszabályait, hogy ifjúsági mozgalmak is lehessenek szervező testületek.

5. Készítsenek új cserkészprogramot, amely megfelel a kor követelményeinek.

A magyar társadalomhoz intézett felhívásban hangoztatták; „A felszabadulás után úgy látszott, hogy a cserkészet demokratikus erői meg tudják valósítani a serdülő nevelési mozgalom múlhatatlanul szükséges reformjait. Ám a szövetség vezetői a cserkészetet program és vezetői képzés nélkül hagyták. A cserkészet iránti szeretetünk, felelősségünk és kötelességérzetünk, hogy megvédjük a cserkészet igazi érdekeit és egyben figyelmeztessük a társadalmat a cserkészetből jövő veszélyekre. Ezért a Népi Cserkész Csapatok Munkaközössége, a Protestáns Ichthys-cserkészek, a Munkás Cserkészcsapatok és a Demokratikus Vezetők Blokkja összefogásképpen ... megalakította a Haladószellemű Cserkészek Munkaközösségét... Hozzátok szólunk, magyar cserkészek, hogy a cserkészet megmentéséért vívott harcunkban csatlakozzatok hozzánk, zárkózzatok fel mellénk... Éljen a magyar népi köztársa-

A MAGYAR DEMOKRATIKUS CSERKÉSZSZÖVETSÉG
Szervező Bizottsága
Budapest, VI., Andrássy ut 69. T:220-896

Meghivó.

A Haladószellemű Cserkészvezetők Munkaközösségének kezdeményezésére megalakul a magyar demokratikus cserkészszervezet, amely átveszi a cserkészet ujjászervezését és irányitását.

A Magyar Demokratikus Cserkészszövetség f.hó 22.-én, hétfőn d.u. 6 órakor VIII., Eszterházy-u 4.sz. alatt tartja alakuló közgyülését, amelyre a cserkeszvezetőket meghivom.

Budapest, 1946. julius 20.

Dr KARÁCSONY SÁNDOR s.k.
egyetemi tanár

Meghívó a Magyar Demokratikus Cserkészszövetség alakuló közgyűlésére

ság! Éljen a kossuthi hagyományokban megújuló magyar ifjúság! Éljen a haladó szellemű magyar cserkészet!"

E nyílt zászlóbontás jelentékenyen hozzájárult ahhoz, hogy a magyar cserkészet egészséges erői haladó szellemét bizonyítsák a demokratikus közvélemény előtt, megmentsék becsületét és garanciát nyújtsanak a mozgalom megújhodásához. A kormányzati szervek Sípos Gyula, az ismert parasztpárti nemzetgyűlési képviselő, a felszabadulás előtti antifasiszta ifjúsági mozgalom jeles alakja vezetésével vizsgálatot voltak kénytelenek elrendelni a cserkészszövetség múltbéli és felszabadulás utáni antidemokratikus megnyilvánulásainak számbavételére. Az eseményeket meggyorsította, hogy a jobboldali ifjúsági szervezetekben megsűrűsödő illegális szervezkedések, fegyverrejtegetések, fegyveres provokációk Budapest szívében, a Nagykörúton, fényes nappal végrehajtott szovjetellenes merényletbe torkolltak. A Magyar Partizánok Bajtársi Szövetsége, június 19-én tartott vezetőségi ülésén – hivatkozva a szovjet–magyar kapcsolatokat veszélyeztető eseményekre – követelte a cserkészmozgalom „demokratikus alapon" való átszervezését. A Haladó Cserkészcsapatok Munkaközösségének tagjai mindent megtettek azért, hogy a cserkészmozgalmat védelmezzék a szovjetellenesség vádjával szemben, ugyanakkor leleplezzék a szövetség vezetőségének kétértelmű, haladásellenes magatartását. Ilyen előzmények után július 7-én a Szövetségi Ellenőrző Bizottság átirattal fordult a magyar kormányhoz, amelyben követelte a múltban reakciós szerepet betöltő, soraikat az antidemokratikus elemektől nem megtisztító ifjúsági szervezetek, köztük a Cserkészszövetség azonnali feloszlatását. A Belügyminisztérium nyomban megtette a szükséges intézkedéseket. Ugyanakkor a *a kormányzat messzemenő méltányosságot tanusított*. Rajk

László belügyminiszter július 16-án fogadta a Haladó Cserkészcsapatok Munkaközösségének küldöttségét s *támogatta a demokratikus elveken nyugvó Magyar Cserkészfiúk Szövetsége megalakítására irányuló kérésüket.*

E rendkívüli körülmények diktálta módon tartották meg a Magyar Cserkészfiúk Szövetségének alakuló közgyűlését, 1946. július 22-én. Az ötszáz főnyi küldött megválasztotta az ideiglenes vezetőséget, és elfogadta a Jánosi Sándor által előterjesztett programot. A belügyminiszter által szeptember 27-én jóváhagyott alapszabály szerint a szövetség célja: „a hazai ifjúság jellemének, lelkének és testének demokratikus szabadságszerető szellemben való nevelése, a népi cserkészeszmének és a dolgozók megbecsülésének úgy a köz-, mint a magánéletbe való bevitele és érvényesítése". A cél elérésére szolgáló eszközök között szerepel mindazok igénybevétele, amelyek „a cserkészet eszméivel, a cserkészet szellemével és a Magyar Köztársaság érvényes jogszabályaival összeférően igénybe vehetők. Ilyenek: a csapatok cserkészmunkájának irányítása és erőteljes ellenőrzése... szoros együttműködés a demokratikus ifjúsági szervezetekkel..." Az új alapszabályok készítői módosították a 2. cserkésztörvény és a fogadalmak szövegét is. A 2. törvény új szövegezéséből hiányzik a kötelességek közelebbi meghatározása. (Isten, haza, embertárs). A cserkész-, illetve cserkésztiszti fogadalom szövegében viszont benne van. Utóbbi befejező része így hangzik: „Minden lehetőt megteszek, hogy másokon segítsek és hogy az emberek, valamint a népek közötti testvéri egyetértés erősödjék." A tisztek fogadalmának záró részét pedig így módosították: „Semmiféle népellenes mozgalomban, vagy egyesületben részt nem veszek!" Jellemzőként idézzük még a 12. § 2. pontját, a kizárásról: „Az erre vonatkozó határozatot az OIB hozza meg, ha az elöljáró cserkészhatóság figyelmeztetése után is azt tapasztalja, hogy a csapatbizottság a szövetségi szabályokat megsértette, illetve a csapat munkáját nem azok szerint folytatja, a cserkészmunkát abbahagyja, vagy az érvényes jogszabályokkal ellentétes működést fejt ki, vagy népellenes tevékenységet fejtenek ki a csapat tagjai." Az országos szervezet központosított felépítésű lett, ami az átmeneti körülményekből adódott. A baloldal régi követelését emelte törvény rangjára az alapszabály, amikor kimondta: „Csapatbizottságot létesíthetnek olyan közületek, intézmények, testületek, üzemek, neveléssel foglalkozó egyesületek, amelyek az általuk szervezett és fenntartott csapatok világnézeti, felekezeti, társadalmi és foglalkozásbeli vegyességét biztosítják..."

A baloldali sajtó bizalommal köszöntötte az MCsFSz-nek megalakulását, mint a mozgalom demokratizálására irányuló törekvés újabb, ígéretes állomását. A kommunisták is összegezték e fordulatig megtett utat, adatszerűen is megpróbálták felmérni a kialakult erőviszonyokat és célszerűen meghatározni teendőiket. Az elemzésekből kitűnik a kommunista befolyás eddiginél gyorsabb növelésének, a vidéki bázis megerősítésének, a jobboldali cserkész- és nem cserkészszervezetekben levő minél nagyobb számú ifjúság megnyerésének szándéka. Mindez a klerikális reakcióra mérendő csapás, *a haladó erők befolyása szélesítésének részeként szerepelt* az alakuló ifjúságpolitikai stratégiában.

Az MCsFSz megalakulása zavarral vegyes aggodalmat és elkeseredést keltett a katolikus csoportosulás körében. He-

ves viták robbantak ki a teendőt illetően. Egyesek az azonnali kilépést tartották egyedüli helyes útnak, mások a földalatti munka előkészületeit sürgették. A közgyűlés utáni tisztigyűlésük a kilépés mellett döntött. A hercegprímás nem helyeselte álláspontjukat. Szerinte bent kell maradni és rá kell mutatni a vezetőség „antidemokratikus működésére" és tájékoztatni erről a hazai és a nyugati közvéleményt is. Sík Sándor osztotta Mindszenty álláspontját, véleménye szerint a szakítás fiaik elvesztését jelentené. Végül 38:8 arányban szavazták meg a bent maradást.

Ilyen bonyolult helyzetben kezdte meg működését az MCsFSz Szervező Bizottsága. Egy sor rendkívüli intézkedést hoztak, amelyek az államhatalomnak és a munkáspártoknak a mozgalommal szembeni bizalmatlanságát kívánták eloszlatni. Szükség volt bizonyításra, mert a kormány jobboldali ellenzéke, élén a Magyar Szabadságpárt képviselőivel, a parlamentben támadást indított a Belügyminisztérium, személy szerint Rajk László miniszter ellen. Közvetlen okot a jobboldali ifjúsági egyesületek, többek között az MCsSz betiltása szolgáltatott. A szovjet–magyar kapcsolatokat is érintő vitába a Kisgazdapárt nem kívánt túlságosan belebonyolódni, így az elszigetelődött szabadságpártiak kénytelenek voltak meghátrálni a kormány szilárd állásfoglalásával szemben.

Közben folyt a csapatok csatlakozási szándékának írásbeli bejelentése. Ez lelkesítette a vezetést. Ugyanakkor látták a két irányból is megnyilvánuló bizalmatlanságot, a politikai baloldal és az egyházak vezetői által befolyásolt hívők tömegének fenntartásait. A Karácsony Sándor irányította új, ideiglenes vezetőség azt remélte, hogy a katolikusok által fontosnak ítélt engedményeik, valamint a baden-powelli alapelvekhez való ragaszkodás elegendő lesz a nyugalom helyreállításához, lezárul végre a „meddő harcok korszaka". Erre utalt – többek között – a próbarendszer és a regösmunka átformálására, továbbfejlesztésére irányuló vezetői munka. Ebbe az irányba hatott a demokratikus ifjúsági szervezetekkel való együttműködés fejlődése is.

Bár a szövetség átalakulása már július végén megtörtént, az ország cserkészkörei még hónapok múltán is tájékozatlanok voltak. „Mi a jelen percben a cserkészet helyzete?" – kérdezték 1946 szeptemberében a 804-es csoport vezetői a központtól. – „Kósza híreket hallottunk csak a szövetség állítólagos engedélyezéséről. A fiúk már nagyon szeretnének ismét cserkészkedni." Nem volt egyértelmű a helyi MKP és MADISZ szervezetek magatartása sem a cserkészcsapatokkal szemben. Beolvasztási törekvésekről nem kevés esetben érkezett panasz. A szövetség túlságosan el volt foglalva az új szellemű, új tartalmú munka megindításával és az immár új kereteken belül folytatódó személyi és csoportküzdelmekkel. Ezek középpontjában ismét Färber József és Jánosi Sándor állt. A zavaros és feszült helyzet miatt Karácsony Sándor a lemondás gondolatával foglalkozott.

Ettől persze a mozgalom élete nem állt meg. A szövetség átvehette az MCsSz vagyonát és hivatalos iratait. Remény éledt az állam pénzügyi támogatásának visszaszerzésére. A szövetség lépésekre szánta el magát a magyar békecélok külföldi hírverése érdekében s igyekezett elfogadható viszonyt teremteni Esztergommal is. A zsidó csapatok visszakapták a háború alatt begyűjtött és megmaradt emlék- és értéktárgyaikat. Az októ-

A cserkészet 1945 utáni demokratizálásában is komoly szerepet kapott a cserkészújságírás

ber 15-én kelt 1. sz. Körlevél összegezte a cserkészmunka új alapelveit, az elért eredményeket, és a figyelmet ráirányította a közeljövő legfontosabb eseményeire. Ezek közül kiemelkedő jelentőségűnek ígérkezett a novemberre tervezett országos tiszti konferencia. Megkezdődött az új, alaposabb felülvizsgálat.

Hangsúlyt kapott a katolikus egyház és az MCsFSz közötti viszony rendeződése. *P. Galambos Ireneus,* az ismert katolikus cserkészvezető is kijelentette: „A kezdeti nézeteltérések tisztázódtak..." Szóba került, hogy a katolikus cserkészvezetők egy Sík Sándor által vezetett munkaközösségbe tömörülnek. A válaszadók kijelentették: nincs szó elszakadásról, külön szövetség alakításáról.

Mi is történt voltaképpen? Az MCsFSz megalakulása zavart okozott a katolikus cserkészkörökben. A vele kapcsolatos álláspont nem volt egységes. Az Új Ember, jóval a fordulat után, 1946. szeptember 8-án közölte az AC jelentését, amely az együttműködés előfeltételét 6 pontban foglalta össze. Ezzel – állítólag – Sík Sándorék nem értettek egyet, a közlemény beleegyezésük nélkül látott napvilágot. Az MCsFSz nem volt hajlandó e feltételek alapján együttműködni, de a tárgyalások elől nem zárkózott el. Ezek eredményeként tarthatta meg 1946. november 9-én alakuló gyűlését a katolikus cserkészvezetők Assisi Szt. Ferenc munkaközössége. A megjelentek között ott volt Karácsony Sándor is. A 150–200 főnyi vezető előtt *Sík Sándor* szólt az egyház vezetői és a demokrácia képviselői részéről megnyilvánuló bizalmatlanságról, amely ellen küzdeni szándékoznak. Ezúttal is hangsúlyozta: „a Munkaközösség nem külön szövetség, hanem az AC ifjúsági szakosztálya!"

A gyűlésen elhangzottak olyan kijelentések is, amelyek félreérthetetlenül a marxisták ellen irányultak. Az összejövetel hangulati egyensúlyát Sík Sándor szavalata és Karácsony Sándor üdvözlő szavai

Kalapboglár a felszabadulás előtt és után

állították helyre. Nemcsak a felszólalásokból, de az időnkénti érzelmi megnyilvánulásokból (taps, felkiáltások) is arra lehetett következtetni, hogy a munkaközösség összetétele – egyház –, és általános politikai céljaikat illetően – vegyes, a résztvevők zöme a munkáspártok törekvéseivel szemben ellenséges álláspontra helyezkedik. Következett ez vezetőik már eddig is jól ismert nézeteiből, amelyet a munkaközösség megalakulását követő sajtómagyarázgatás, vita során újra ismételgettek. Ahogy *Sík Sándor* kifejezte: „Mi tulajdonképpen egyházi szervezet is vagyunk... és az Egyháznak is tartozunk felelősséggel."

Az új tömörülés nem változtatott az MCsFSz felső vezetésén belüli erőviszonyokon, megakadályozta a szakadást, a katolikus cserkészek többségének „illegalitásba" kényszerülését, módot adott a további nyílt párbeszédre, a népi demokráciával szemben álló vezetők elszigetelésére és a fiatalok fokozatos megnyerésére. Ugyanakkor átmenetileg megerősítette a katolikus cserkészet mozgalmon belüli helyzetét, lehetőséget adott valláserkölcsön alapuló nevelésükre, ami politikai tájékozódásukat sem hagyta érintetlenül. Sík Sándor nevelői szelleme továbbra is ott „lebegett" a mozgalom egy jelentős része felett – így vélekedtek erről szövetségi ellenfelei –, s a végleges vezetőséget választó közgyűlésen számolni kellett a katolikusok erejével.

Az alaphangot a baloldal képviselői így fogalmazták meg: „csak a népi demokráciával egységben haladhatunk." Ez az együtt haladás, együttműködés nem volt könnyű, vagy zavarmentes 1946 utolsó negyedében sem. A köztársasági elnök áprilisi üzenete óta számos jel mutatott arra – pl. a jamboree-előkészületek támogatása –, hogy a politikai vezetés számít egy demokratikus cserkészmozgalom nevelői tevékenységére, vonzerejére. Bízik abban, hogy kipróbált módszereivel elvonja a serdülő ifjúságot a népi demokrácia ellenségeinek táborából, s a dolgozó nép ismeretére, tiszteletére és a vele való együttélésre neveli őket. Egy körültekintően, tapintatosan irányított, az értékek megőrzésére, továbbfejlesztésére nagy gondot fordító koncepció élt az ifjúsági egység megteremtésén fáradozók gondolkodásában. Távlatilag a serdülőmozgalom demokratikus egységének megteremtése, az úttörőmozgalom és a cserkészet egyesítése – mint történelmi igény – fogalmazódott meg a baloldali

Balról jobbra: Veres Péter, Tildy Zoltán, Karácsony Sándor. Valamennyien támogatták a cserkészet demokratizálását

ifjúságpolitika formálóinak fejében. Erre a feltételek tényleges érlelődése után sor kerülhetne Magyarországon is. Ebbe az irányba ösztönöztek a szovjet és a testvéri népi demokratikus országok tapasztalatai is és a fejlődés tényleges menete. Mindez összhangban állt az MKP III. kongresszusán elfogadott politikai stratégiával.

A gyermek- és serdülőmozgalom demokratikus egységéért

1947 a népi demokratikus erők döntő támadásának és a szocialista fejlődés irányába való átmenet fordulatának az éve. A siker nehéz harcok eredményeként született. A baloldali erők már 1947 elején hozzáláttak egy olyan tömegmozgalom kibontakoztatásához, amely képes magával ragadni az ifjúságot. Az 1848-as szabadságharc közelgő centenáriuma nagyszerű lehetőséget adott erre. A mozgalom „szándéka" a népi demokrácia szocialista irányú gazdasági és társadalmi feladatainak támogatása volt. Az ifjúsági erők összefogásának jelentőségét hangsúlyozta a tavasszal Budapesten járt Guy de Boysson, a DIVSZ elnöke is. A fiatalok egyre nagyobb része állt a baloldali erők mellé a kibontakozó 1947-es választási küzdelemben.

Ez az ifjúságpolitikai törekvés jutott érvényre az MCsFSz-szel kapcsolatban is. A MIOT 1947. február 18-i ülésén megállapította: „A most erősödő demokratikus cserkész szövetség támogatása az egész demokratikus ifjúságnak érdeke." Az együttműködési hajlandóság fokozódott a cserkészet vezetőiben is. A szövetség 3. sz. körlevelében felsorolt eredmények között szerepel annak megállapítása, hogy a többi demokratikus ifjúsági mozgalommal sikerült rendezni viszonyukat. Ezt szolgálta, ezt erősítette a külügyi vonalvezetés, a központi sajtó formai és tartalmi megújítása, a vonzóbb szakági képzés fejlesztése és különösen a világháború utáni nagy eseményre, a franciaországi cserkész jamboreera való lelkes készülődés, valamint nem utolsósorban az állandó vezetés megválasztására hivatott közgyűlés előkészítése is.

A szövetség 1947 januárjában 25 000 főt számlált, s ötszáz csapattal büszkélkedhetett. A centenáriumot már megkétszerezett létszámmal, 50 000 fővel szerették volna ünnepelni. Ezzel a bizakodással készülődtek Moissonba is. Az ötszáz csapatot 500 fiú képviseli majd, minden csapatot egy – hangzott a sajtóban tett ígéret. Természetesen csak akkor, ha eleget tesznek a követelményeknek. S a fiúk dolgoztak keményen, hiszen egyszer – hangsúlyozták a vezetők – nem a tűz közelében ülők, nem a tehetősek uralják majd a delegációt, hanem a dolgozó osztályok, a munkások és szegényparasztok gyermekei. Ezt a bontakozó fordulatot kívánta mindenki előtt szemmel látható-

lag is kifejezésre juttatni az újabb fejfedőcsere. Sapkát le – kalapot föl! Így hangzott a felhívás, s a náciknak behódoló Hómanék által leparancsolt „búr" kalap most, 1947-ben, B. P. elveit magyar, népi demokratikus módon értelmezők jelképe lett. Hogy mi minden lapult, virágzott a nehezen előkerített széles karimájú kalapok alatt, arra egyre élesebb fényt vetettek a következő hónapok eseményei, többek között a március 22-re meghírdetett első, országos, rendes vezetőségválasztó közgyűlés.

Előkészítése a jobboldal, ezen belül a Mindszentyt követők elleni támadás kibontakoztatásának keretében folyt. A mozgalomban dolgozó kommunista aktívát márciustól kezdve Surányi László vezette, akinek számottevő, jól hasznosítható párt és ifjúmunkás mozgalmi tapasztalatai voltak. Egyéniségénél fogva képes volt megnyerni nemcsak a munkában nélkülözhetetlen felnőtteket, de jól értett a gyerekek nyelvén is. A csoport elemezte az eddigi munkát, részletesen megvitatta, elosztotta a feladatokat, és elszántan fogott végrehajtásához. Legfontosabb a közgyűlés előkészítése volt. Körültekintően befolyásolták a csapatok igazolását, figyelemmel kísérték a főváros és a vidék, valamint az egyházi és a világi irányítás mellett működő csapatok szellemét és arányának alakulását. Felléptek azok ellen, akik fölöslegesnek ítélték a cserkészetben végzett munkát, és azok ellen is, akik például a cserkészeten belüli csoportot egyszerűen „fajvédőknek" nyilvánították, s mint ilyeneket, el akarták távolítani a mozgalomból.

Az előkészítés fontos része volt a mozgalmi élet alapjainak átformálása, visszavezetése s egyben a kisközösségek életének újjáteremtése.

Az őrsök önállóságának, belső életük demokratizmusának biztosítása, a rossz értelemben vett parancsnoki szerep felszámolása, állandó harc a militarizmus maradványai ellen, az eszperantó művelése, a szovjet és a magyar ifjúság közötti idegenkedés feloldása, a dolgozó embereszmény kialakítását szolgáló próbarendszer alapjainak lerakása mind-mind a napirenden volt.

De a belpolitikai küzdelmek kevés módot adtak arra, hogy a vezetés minden erejét, vagy legalábbis erőinek zömét ezekre a feladatokra összpontosíthassa. A belpolitikai feszültség éreztette hatását a mozgalom mindennapjaiban is. A szövetség második sajtóértekezletén, amelyet a Földhitelintézetben rendeztek 1947. március 10-én, az újságírók megtudták, hogy a jugoszláv és a román cserkészet átadta helyét a munkásmozgalmi hagyományokat követő pionírmozgalomnak, amely lényegét tekintve antifasiszta, népfrontos, hazafias jellegű, sokat tanult és vett át a cserkészet pedagógiájából, tapasztalataiból. A magyar szövetség vezetői felhívták az újságírók figyelmét a cserkészek és az úttörők javuló kapcsolatára, a demokratikus nevelést szolgáló új kiadványokra, a jamboree-előkészületekre, a vele összefüggő anyagi gondokra. A tájékoztató 500 csapatról, 50 000 cserkészről beszélt, akik közül 5000-en vesznek részt például különféle építő munkálatokban más demokratikus szervezetekkel vállvetve. 1947 tavaszán a cserkészeten belüli erőviszonyok azonban kevésbé voltak érettek, mint a „nagypolitikában" alakulók. Ezért volt szükség a közgyűlés – különösen gondos – előkészítésére, egy várható éles „belharc" elkerülésére. Bekövetkezése végleg megpecsételte volna a cserkészet sorsát. Ezt nem kívánta a baloldal, sem kül-, sem bel-, sem ifjúságpolitikai szempont-

ból. Fontos volt a jamboreen való részvétel, a cserkészifjúság kivonása a klérus retrográd erőinek befolyása alól, és a cserkészet szellemi, anyagi és személyi értékeinek gyümölcsöztetése a jövő magyar ifjúsági mozgalmai számára.

A közgyűlésre 1947. március 23-án került sor az Iparkamara dísztermében, ahol 500-nál is több küldött jelent meg. A részvétel lehetőségéről, a távoltartás (kirekesztés) okáról ki-ki cserkészpolitikai, politikai felfogása szerint vélekedett és vélekedik ma is. A szövetség 6. sz. körlevele szerint „Az utcán több csapat gyülekezett, akikről nem lehetett tudni mi a szándékuk? Később zajongva követelték, hogy engedjék be őket. Ezek jórészt nem igazolt csapatok tagjai voltak."

A közgyűlés két fontos napirendi pontja az állandó vezetőség megválasztása és az alapszabályok módosítása volt. P. Galambos Ireneus, az Országos Igazoló Bizottság elnöke a közgyűlés elhalasztását indítványozta, tekintettel a „több száz eddig még le nem igazolt csapatra". Az OIB, Karácsony Sándor vezetésével, nem tartotta lehetségesnek ezt, mivel tovább késleltetné a szövetség elismerését, kérdésessé tenné a jamboreen való részvételt, meghosszabbítaná a vezetőség bizonytalan helyzetét, nehezítené az érintkezést a hatóságokkal és a társadalmi szervekkel.

A már gyenge egészségi állapotban levő elnök, a tőle megszokott hatásos formában – két mankóját az elnöki asztalra téve – képletesen is szólt az összegyűltekhez. „Nincs folytatás, csak újrakezdés" – hangoztatta, majd az igazolások körüli nehézségekről, a két irányból érkező nyomásról, a vezetés és saját helyzetének nehézségeiről beszélt. Färber József és Jánosi Sándor a mozgalom belső és külső ellenségeiről szólt, akik súlyosbítják a cserkészet egyébként sem rózsás helyzetét. Kiemelték a mozgalom múltbéli és jelenlegi haladó ország- és jellemépítő munkáját. Mindenkit felhívtak az összefogásra, a különböző szervezkedések mellőzésére. Tájékoztatták a közgyűlés résztvevőit a mozgalom napirenden levő munkáiról, a prágai ifjúsági világtalálkozótól a jugoszláviai vasútépítésig, a vezetőképzés központosításának szükségességétől a Cserkészfiúk Lapja terjesztési eredményéig – mindenről. A közgyűlés 5 ellenvélemény mellett, nyílt szavazással megválasztotta az új vezetőséget, és elfogadta az alapszabályok módosítására tett javaslatot. A fontos eseményt Karácsony Sándor zárta be Ady Endre Ifjú szívekben élek című versével...

A *közgyűlés* elérte célját, *elhárította a jobbra kanyarodás veszélyét,* megszilárdította a „haladó szellemű" csoport pozícióit, s ezen keresztül *lehetőség nyílt a népi demokratikus szellem következetesebb érvényesítésére.* A hivatalos cserkészsajtó a közgyűlés nyilvánosságát emelte ki, a vereséget szenvedett katolikus ellenzéki csoportosulás viszont élesen bírálta a szövetség vezetőinek eljárását. Illetékes egyházi hatóság nyilatkozatot tett közzé az *Új Ember*ben. Ebben kifogásolták, hogy az igazolások elhúzódása miatt a katolikus csapatok képviselői csapataik számarányának megfelelően nem vehettek részt a közgyűlésen. „Ilyen körülmények között – hangsúlyozta az állásfoglalás – a katolikus cserkészcsapatok csak akkor vehetnek aktív részt az MCsFSz-nek munkájában, ha a sérelmek orvoslást nyernek, s ... a katolikus cserkészpedagógia is kifejtheti tevékenységét a magyar cserkészet irányításában. Míg e lehetőség meg nem teremtődik, a katolikus cserkészcsapatok jelenlegi kereteik között folytatják cserkészmunkájukat

a nemzetközileg elismert irányelvek szerint."

A lap április 6-i számában tiltakozott a közgyűlés ellen. Kifogásolták a képviseltek alacsony számát (20%-nyi), a közgyűlés elhalasztását követelő indítvány elutasítását, a lebonyolítás időpontját (a vasárnapi misék idejét), az általuk előre megszervezettnek tartott szavazási módot, az alapszabály olyan módosítását, amely értelmében a közgyűlést a tagok eddigi 1/5-e helyett 1/3-ának kérésére lehet csak összehívni. Végül a még nem igazolt csapatok pártatlan bizottság előtti igazolása után új közgyűlés kiírását követelték. Mindez zavarta, de nem akadályozta a béke-világtáborozásra való felkészülést.

Egy Veres Péterhez, a magyar radikális parasztmozgalom vezetőjéhez írt bizalmas levélben olvashatjuk: „Mint egy falat kenyér, úgy kell a magyar cserkészet számára ez a jamboree. Hogy úgy mondjam, ennek a jegyében történhetik meg nálunk a cserkész reform. A fiúkat teljesen a mi oldalunkra állítja. Olyan példák vannak, hogy a fiúk képesek voltak papi vezetőiket maguk félretolni, hogy nehogy akadályai lehessenek a jamboreen való részvételüknek... Nagyképűség nélkül mondhatom, hogy azt is jelenti ez a folyamat, hogy a papi járószalagon nevelt fiúsereg az ügy közben megbarátkozott a demokráciával, sőt, jó részük már meg is szerette."

A következő hónapok a világtáborozás jegyében teltek el. Folytak az előkészületek, és a szövetség várta a Nemzetközi Iroda válaszát tagfelvételi kérelmükre. A felvétel előkészítése érdekében 1947. május elsején Budapestre jött Bernadotte svéd főcserkész. A szövetség vezetői fogadták és tájékoztatták őt a magyar cserkészet helyzetéről. Felkereste a hárshegyi jamboree-válogató tábort, és megelégedését fejezte ki a látottak felett. Fogadta őt Tildy Zoltán köztársasági elnök, aki vázolta előtte a kormány támogatását. Bernadotte szerette volna felkeresni mindkét Telekit, de csak Teleki Lászlóval tudott beszélni. Ez az eszmecsere nem erősítette az általános benyomásait, de lényegesen befolyásolni sem volt képes. Kijelentette, hogy a lengyelektől eltérően – akiknek cserkészete militarista jellegűnek és az állam által túlságosan befolyásoltnak bizonyult (a lengyel cserkészet, a harcer részt vett a háború alatt a népi ellenállási mozgalomban, nagy érdemeket és tekintélyt szerzett, Lengyelország felszabadulása után is a népi erők oldalán állt. G. F.) – a magyar szövetség mielőbbi elismerését javasolja.

A köztársaság elnöke nyitotta meg május 23-án a jamboree- próbatábort. Kíséretében megjelent Veres Péter is. Tildy Zoltán tábortűzi beszédében hangsúlyozta: „Neveljetek a cserkészmunka áldott intézménye keretében egész embereket önmagatokból, akik jók lesznek a munkára, ha dolgozni kell, akik megteremtitek önmagatok közt elsősorban azt a belső igazi egységet, ahol nincs különbség többé ember és ember között, ahol nem nézik: ki, honnan származott, milyen munkát végez..."

Június 3-án végre megérkezett a Nemzetközi Iroda levele. „Részvételük a jamboreen és a konferencián engedélyezve..." – írta *Wilson* ezredes, az iroda vezetője. Látszólag minden rendben volt, de a felszín alatt a problémák egész sorával kellett megküzdeni. Legnagyobb gondot a részvétel anyagi fedezetének előteremtése jelentette. Tildy Zoltán 500 főből álló küldöttségről beszélt Bernadottenak még május 1-jén is. A már idézett, Veres Péternek küldött levélben viszont

a következőket olvashatjuk: „Rákosi miniszterelnökhelyettes úrral való tegnap esti beszélgetésünk alapján ma levelet írtunk a Miniszterelnöknek s részletes indoklás mellett kifejtettük álláspontunkat, mely szerint az 500-as keretet elfogadhatatlannak tartjuk s amennyiben a kormány ezt fenntartja úgy a jamboreet lemondjuk. Egyben javasoljuk, hogy amennyiben mégis mód volna rá, hogy a kormány megváltoztassa álláspontját, vállalja 250 fiú költségeit, de ezt valutába adja (kb. 14 000 dollár). Ez az összeg – ha az eredeti tervekkel szemben nem utazgatunk majd Franciaországban ide-oda, csak magán a jamboreen vennénk részt – fedezi az 500 fiú kinti valutaszükségletét. Az összeg másik felét, amit ugyanis idehaza költenénk el... A szövetség teremtené elő társadalmi úton... Ha sehogy sem megy, zokszó nélkül itthonmaradunk, de valamennyien."Az ország tényleges gazdasági helyzete – pl. a hadifoglyok hazahozatalával összefüggő kiadások – nem tették lehetővé ennek a túlméretezett javaslatnak az elfogadását. Végül a kormány Rákosi Mátyás és Veres Péter előterjesztésére 200 fős küldöttség részvételét engedélyezte – ehhez jöttek még a kísérők –, s ebből 100 fiú költségét fedezte állami költségvetésből. A hiányzó összeget a résztvevők és a társadalom teremtette elő a szövetség közreműködésével. A küldöttség létszámának jelentős csökkentése nehéz helyzetbe hozta az előkészítésért felelős vezetőket, hiszen a lelkes készülődés során egyre több érdemes és tehetséges fiú került szóba. „Szükség esetén – írja visszaemlékezésében *Jánosi Sándor* – 500 fős regöscsoportot is össze lehetett volna állítani." A különféle „rosták" heves vitákat váltottak ki, s már az indulás előtt feszült volt a helyzet a szövetségen belüli csoportosulások és vezetőik között. Mindenkinek voltak méltánylandó érvei, csak hely volt kevés, és a politikai megbízhatóságot mindenképpen biztosítani kellett. A népiek képviselték a nemzeti jelleget, a zsidó cserkészeket kárpótolni illett meghurcoltatásuk miatt, a katolikusokat külpolitikai szempontból nem volt kívánatos mellőzni stb.

A békejamboree emlékérme

A kompromisszumokra jellemző összes hátulütő érvényesült a delegáció vezetésének összeállításában és a feladatok körülhatárolásában is. Előre látható volt, hogy a két „dudás", Färber József és Jánosi Sándor nem tudja biztosítani a küldöttség egységes munkáját sem politikai, sem cserkészszereplés terén. Karácsony Sándorra már egészségi okokból sem lehetett számítani, s így a „villámhárító" is hiányzott. Az indulás előtti disszonáns hangokat, amelyek jelentkeztek mind az előkészítő táborban, mind a vezetői munkában, elnyomták a készülődés iz-

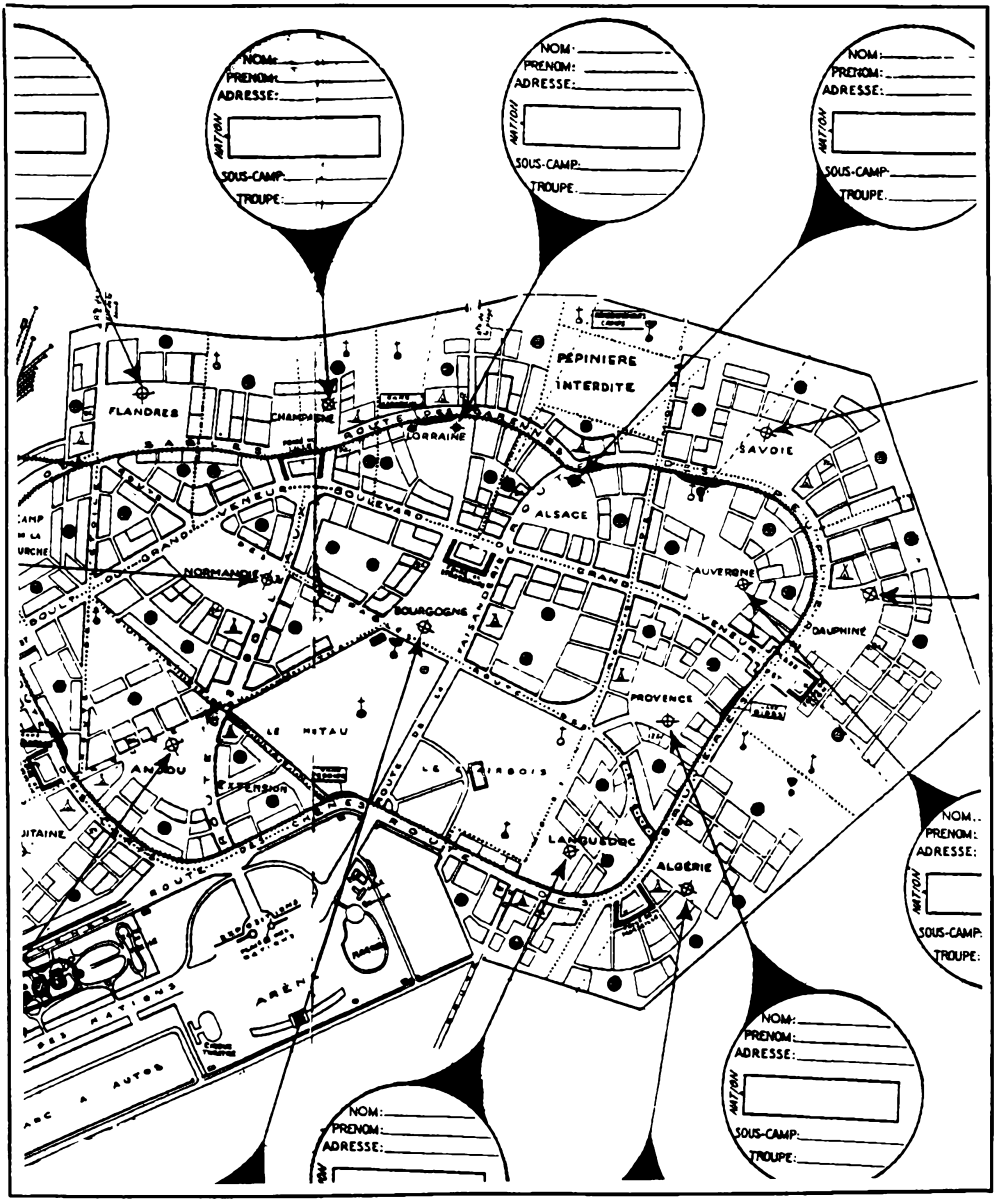

Az 1947-es békejamboree alaprajza

galommal, vidámsággal teli hangjai. A háborús évek után 1947-ben Franciaországba utazni – nagy dolog volt! Az utolsó pillanatban minden probléma megoldódott. A szovjet hatóságok 48 órán belül biztosították a SZEB engedélyét. A 180 csapat tagjaiból összeállított küldöttség augusztus 6-án elindult úticélja felé, francia vasúti szerelvényen. Veres Péter és Karácsony Sándor búcsúztatta őket. Az utazást csak jelentéktelen zavarok tarkították. Érkezéskor a Gödöllőn megtanult „huj, huj, hajrá!" csatakiáltással fogadták vendéglátóik a ma-

Indulás a békejamboreera, 1947-ben (Surányi László, Färber József, Jánosi Sándor)

gyar csapatot. Ötvennégy nemzet 30 000 fia között vertek tábort. Az ünnepélyes megnyitón az alapító Baden-Powell beszédét hallgatták lemezről, azt a nevezetes beszédet, amelyet a hollandiai jamboree alkalmából mondott. A magyar fiúk szép sikereket arattak mind a versenyeken, mind az egyéb szereplések alkalmával, ha nem is akkorát, mint a gödöllői jamboreen. A tábortűz, s a fergeteges magyar táncok most is megtették a magukét. A regösök kitűnő vezetői tehetséges együtteseik élén egykettőre kivívták a táborozók és a vendéglátó franciák csodálatát.

Az 1947-es franciaországi békejamboree kalendáriumának címlapja

Jánosi így emlékezik ezekre a felejthetetlen napokra: „A csehek 500 fős küldöttsége majd elhűlt, amikor regöseink csehülszlovákul adták elő tiszteletükre a Bartókék által gyűjtött szlovák és cseh népdalokat, s ezek magyar párját is mindjárt mellé..." A Gare de l'Est-nél ének- és táncműsort adtak. Közös „nótázásra buzdítottam a körben álló párizsi atyánkfiait. És énekeltek velünk együtt és közben zokogtak, mintha kedvesüket temetnék – mi is velük együtt." De helyt kapott a rögtönzött műsorban Ady Endre is. Az igen kevésnek bizonyuló 5000 csokor árvalányhaj most is növelte a küldöttség népszerűségét. Rontotta viszont a hangulatot a két vezető között nemegyszer durva formában is kirobbanó háborúság, a fellobbanó antiszemitizmus, a vezetői hiúság és a hivatalos feladatokkal szembeni közöny, valamint az egész tábort próbára tevő „de la Por", azaz a por és a hőség.

A zavaró körülmények közé tartozott az emigráns magyar cserkészek, általában a hazai rendszerrel szemben álló elemek megjelenése a delegáció táborában. Hattagú küldöttség képviselte a magyar cserkészetet a XVI. világkonferencián, Erdélyi Ferenc külügyi vezetővel az élén. Közéjük tartozott Bodnár Gábor is, akinek könyvéből már eddig is sokszor idéztünk, s aki az emigráns körökkel felvette a kapcsolatot (később az emigráns magyar cserkészet egyik vezetője lett).

A magyar küldöttség alapítványt tett – egy ezüst cserkészbotra –, amelyet a világtáborozások alkalmával az a nemzet kapna, amely a legtöbbet tette a béke érdekében. 1947-ben a francia cserkészet érdemelte ki ezt a megtisztelő jelképet. A küldöttség tiltakozott a nyugaton szervezett emigráns magyar cserkészet működése ellen, a konferencia utolsó napján pedig két javaslatot terjesztettek elő. Az első sürgette a kapcsolat felvételét a nem cserkész ifjúsági mozgalmakkal. A második a háborús bűnösök kizárását kérte a „menekült cserkészek" köréből. A javaslatokat nem tárgyalta érdemben a konferencia, viszont a magyar szövetség elismerését és felvételét hivatalosan is bejelentették.

A vezetői kar egyes tagjai külön úton jártak, nyilatkozataikban, félhivatalos lépéseikben eltértek az elfogadott irányvonaltól, a delegáció vezetőjének tudta nélkül léptek érintkezésbe a világmozgalom képviselőivel. *Bodnár* is ír erről: „Gácsér Imrével együtt francia-anyanyelvű beadványt szerkesztettünk a menekült magyar cserkészet helyzetéről. Kértük annak támogatását. Ezt adtuk többek között Wilson ezredesnek, aki nem a legbarátságosabban viselkedett. Ugyanúgy átadtuk Bernadotte grófnak, aki viszont annál nagyobb megértést tanúsított mind a magyarországi helyzet, mind a külföldi magyar cserkészet vonatkozásában egyaránt. Őt sikerült később a nemzetközi konferencián mindenről igen részletesen tájékoztatni."

A világtáborozás záróünnepélyét háromnapos vendéglátás követte. A sikeres magyar cserkészküldöttséget fogadta Károlyi Mihály, párizsi nagykövetünk. Fáradtan, de élményekben gazdagodva indult hazafelé a csapat. Egyesek szereplésük ritka pillanatait idézték – Simon Judit balladájának, vagy a párizsi magyar est fergeteges népi táncának sikerét –, mások anyagi javaik gyarapítására összpontosították figyelmüket. A vezetők pedig jelentéseiken és a jövőn töprenghettek. A körülmények nem adtak okot az unalomra.

Karácsony Sándor elébük utazott, Győrben várta fiait. Budapestre augusztus 31-én érkeztek. Fogadásukon megjelent *Nonn György* is, a Magyar Ifjúság Országos Tanácsának elnöke, a MADISZ vezetője, és üdvözlő beszédében megállapította, hogy „szükség van az új magyar cserkészetre". Rövid pihenés után megkezdődött a magyar delegáció szereplésének hivatalos értékelése, a felmerült problémák tisztázása. Az értékelések jogosan állapították meg, hogy a *demokratikus magyar cserkészet jól szerepelt a világháború utáni első jamboreen*. Példát mutattak az igazi táborozási formából. Megállták helyüket minden téren. Egyesek szerint azonban „túl demokratikus" is volt a fiúk viselkedése. Élték a testvériség törvényét, mindenkivel barátkoztak. Sikerült elmélyíteni a francia–magyar cserkészkapcsolatokat, gyengíteni a demokratikus Magyarországgal szembeni bizalmatlanságot. Nem maradt eredménytelen az emigráns magyar cserkészet szélsőjobboldali vezetőivel szembeni fellépés sem.

A küldöttség vezetői áttekintést szereztek a világmozgalom helyzetéről, fejlődési tendenciáiról. Bepillantást nyertek a cserkészet felső vezetésének munkamódszereibe, érzékelhették a nagypolitika jelenlétének mértékét és módját, valamint személyes kapcsolatokat alakíthattak ki, erősíthettek meg. A világmozgalom vezetésével összefüggő kedvezőtlen benyomások mellett *körvonalazódott egy kelet-európai cserkészösszefogás lehetősége,*

amely a népi demokratikus irányba fejlődő cserkészszövetségeket tömörítené. Ami a hibákat illeti, azokat sem a szövetség, sem a sajtó nem tudta, de nem is akarta eltussolni. A szeptember 4-én megtartott sajtótájékoztatón az eredmények kerültek szóba.

A „nagypolitikában" akkor fontos események zajlottak. Az augusztus 31-én megtartott országgyűlési választásokon a Magyar Kommunista Párt lett az ország első pártja, s a választási szövetség négy pártja (MKP, SZDP, NPP, FKGP) megkapta a szavazatok több mint 60%-át. 1947 őszén a Kommunista és Munkáspártok Tájékoztató Irodájának megalakítását „... elsősorban az éleződő nemzetközi helyzet tette szükségessé." Az értekezlet javasolta, hogy „egy közös imperialistaellenes és demokratikus program alapján a kommunista és munkáspártok fűzzék szorosabbra kapcsolataikat, hangolják össze tevékenységüket az imperializmus hatalmi törekvései ellen, és gyorsítsák meg országaikban a társadalmi átalakulás folyamatát". Mindez az MKP jövőbeni politikájára is komoly hatással volt.

A Dinnyés-kormány megalakulásával kezdetét vette a konzervatív-liberális polgári ellenzék és képviselőinek kiszorítása a politikai életből, a szocializmusba való átmenet meggyorsítása. Ezek a változások tették szükségessé, hogy az MKP is áttekintse az ifjúsági mozgalom helyzetét, s ennek alapján határozza meg a szükséges lépéseket.

A helyzetelemzés szerint – 1945-höz képest – az ifjúság szervezettsége 50%-kal csökkent. A zöm, 85-88% nem tartozott ifjúsági szervezethez. Az MKP KV Ifjúsági Titkársága 1947 őszén a KP vezetőivel történt konzultáció után készítette el javaslatát az új ifjúságpolitikai feladatokról. A Politikai Bizottság a beterjesztett javaslatokat mint irányelveket fogadta el. Ezek kimondták: „A szocialista irányú társadalmi fejlődés, az ifjúság demokratikus egységfrontjának megerősödése lehetővé tette, hogy az ifjúsági egység megvalósítása újra napirendre kerüljön új módon, új szervezeti struktúra kialakításával." A cserkészet históriájának további alakulása a fent vázoltak nélkül nem érthető meg. Az egyházak nemcsak a politikai jobboldal reményeinek látványos gyengülése miatt rendezték át hadsoraikat, de küzdelemre ingerelte őket a baloldal sikere az ifjúságpolitika egészét, benne a diák- és gyermekmozgalmakat illetően is.

Október 5-én Pesten, a piarista gimnáziumban tartották összejövetelüket a katolikus cserkészvezetők. Sík Sándor áttekintette a katolikus cserkészek helyzetét és új feladataikat. A beszámolót követő előadás megállapította: „A cserkészet ezután is a lelkek megbékélését szolgálja, a kiengesztelődést, a társadalmi kiegyenlítődést." *P. Galambos Ireneus* katolikus cserkészvezető a jamboree tapasztalatait összegezve úgy látta, hogy „mindenütt erősödik a cserkészetben a vallásos gondolat és a cserkészek vallási talapon tömörülnek." A katolikus tisztikar megjelent részének hangulatát és vágyait érzékeltette az a tetszésnyilvánítás, amivel *Dombos Fülöp* követelését fogadták. Dombos ugyanis azt kívánta, hogy „külföldhöz hasonlóan Magyarországon is alakuljon meg a külön katolikus cserkészszövetség". A követelés – tudjuk – nem először hangzott el, ám ezúttal is hiába. Sem az általános helyzet, sem a katolikus cserkészvezetői csoportosuláson belüli komoly nézetkülönbségek nem tették időszerűvé. A vágyak és a lehetőségek egyre távolabb kerültek egymás-

tól. Sík Sándor cserkészindulója most a baloldali fordulat miatt vált ismét túlhaladottá.

Ezek figyelembevételével nemigen lehet csodálkozni azon, hogy az Úttörőmozgalom egyre nagyobb támogatásban részesült az államhatalom, a baloldali pártok – főként az MKP és SZDP –, valamint a MIOT részéről. Az úttörők vezetői széles körű és élő kapcsolatokat építettek ki a francia és a szomszéd népek gyermekmozgalmaival. Megindultak a kölcsönös látogatások, táborozások, szélesedtek és mélyültek a személyes kapcsolatok is. Szeptemberben sor került a mozgalom országos szervezetének továbbépítésére is, megalakították a területi és megyei központokat. Részletes munkatervet dolgoztak ki, amelyben fontos helyet kapott a tanulás – „jó úttörő csak jó tanuló lehet" – és a sport. A mozgalom egyre több szállal és egyre szorosabban kapcsolódott az iskolához, ami nemcsak átmeneti előnyöket biztosított – az iskolai nevelés demokratizálása, vezetői kar és helységek biztosítása stb. –, hanem bizonyos mértékben gyengítette a szervezet mozgalmi vonásait.

Lökést adott az úttörőszervezetek munkájának a MIOT 1947. november 19-i ülésének határozata, amely kimondotta: „Felhívja az egész demokratikus fiatalságot, tekintse sajátjának a serdülő fiatalságnak ezt a mozgalmát (ugyanakkor szükségesnek tartja a MIOT azt, hogy) az Úttörő Mozgalom egészítse ki az általános iskolában folyó nevelést és szorgalmazza úttörő csapatok megszervezését minden általános iskolában..." A gyermek- és serdülőmozgalmak kereteinek kiszélesítése, új népi demokratikus eszmeiséggel való megtöltése a társadalmipolitikai viszonyok alakulásának szükségszerű következménye volt.

Rákosi Mátyás külpolitikai érdekből ideiglenesen és látszólag támogatta a cserkészetet

Az erre irányuló tárgyalásokban tevékenyen részt vettek a cserkészetben dolgozó kommunisták, és legközvetlenebb szövetségeseik is, a teendők összehangolása, a folyamatos és kölcsönös tájékoztatás érdekében. Az MCsFSz Elnöki Tanácsának határozata alapján *megalakították a Cserkész-Úttörő Összekötő Bizottságot, amely októbertől már folyamatosan dolgozott.* A cserkész- és úttörősajtóban a barátkozásról, a kívánatos testvéri viszonyról szóló cikkek jelentek meg, sorozatosan. November 24-én az Úttörők Házában tiszteletbeli úttörővezetőket avattak a demokratikus ifjúsági szervezetek irányítói közül. Közöttük volt Karácsony Sándor és Jánosi Sándor is, akik ebből az alkalomból „egy remekbe faragott furulyát nyújtottak át az úttörőknek..." A demokratizálódó cserkészet és az úttörők közép-kelet-európai közeledését volt hivatott szolgálni az 1948 augusztusára ter-

vezett Nemzeti Nagytábor, amelyre meg akarták hívni a cseh, román, lengyel, osztrák, francia, finn, szovjet, jugoszláv, bolgár és albán fiatalokat. Ezt szánták az „újszellemű magyar cserkészet első nagy megmozdulásának". Most nem a nyugati, hanem a szomszédos népek nyelvének tanulására biztatták a leendő táborozókat. Jó előkészületnek látszott a Budapesten megrendezésre kerülő Balkáni Ifjúsági Tanács kongresszusa, amelynek előkészítésében a cserkészek is kaptak feladatot.

A cserkészsajtó eddigi törekvését folytatva ismertetésekkel, bírálatokkal, nevelési tanácsokkal, módszertani ötletekkel támogatta a továbbfejlődés, az egymáshoz való közeledés azonos irányba ható folyamatait. A „régi" cserkészet militarista tendenciáinak emléke, a háborúval szembeni mély ellenérzés és az 1947 őszén megújuló, a mozgalom egészét érintő sajtótámadások miatt nemegyszer túl is lőtt a célon. A salakkal együtt értékek is háttérbe szorultak, vagy egyenesen a mozgalmi nevelő munka „lomtárába" kerültek. Csak példaként idézünk egy, az idősebb vezetőkkel szemben a cserkészetben is megnyilvánuló idegenkedést jelző adatot. „Először is köszönöm – írták a szövetségnek vidékről –, hogy éppen P. Gy. jött le mint központi kiküldött s nem valami vén, bogaras bácsi."

A cserkészet alapvető pedagógiai vonásait viszont következetesen hangsúlyozták, ami továbbra is szembetűnővé tette a két mozgalom, az úttörő és a cserkészet közötti különbségeket. Ezek a különbségek – eltekintve a közvetlenül ható, igényeket támasztó történelmi körülményektől – nem mindig az úttörők vezetőinek elképzeléseit és gyakorlatát tették vonzóbbá. Az ismert tételek közül csak egyre hívnánk fel újólag a figyelmet, s ez nem más, mint a cserkészet és az iskola eredeti kapcsolatát hangsúlyozó alapelv. „Cserkésznek lenni nem erőszak. Akit nagyon húz a szíve hozzánk, közénk állhat – olvashatjuk a Cserkészet és iskola című írásban. – Aki nem jókedvből cserkész, jobb, ha nem is lesz az... A cserkészet szabad élet. Szabályai nincsenek, csak tíz törvénye." Az októberben véleményezésre küldött próbatervezet ezeket az elveket igyekezett érvényre juttatni.

A kisebb, elkerülhetetlen döccenőktől, vitáktól eltekintve úgy tűnt, a cserkészet lassan megbirkózik az eléje tornyosuló akadályokkal. Közelebbről szemügyre véve elsősorban a felső vezetés belső helyzetét, tevékenységét, diagnózisunkat módosítanunk kell. A központi vezetésen belüli változó erősségű, de állandóan jelenlevő feszültséget elsőrendűen a mozgalom sorsával kapcsolatos bizonytalanság, a jelen és a közeli jövő jelenségeinek, várható eseményeinek megítélésében mutatkozó lényeges eltérések okozták. Heves vitát váltott ki a cserkészek egy részének – minden bizonnyal a katolikus vezetés alatt állóknak – közreműködése a Pfeiffer és Barankovics Párt mellett. A régi kérdések újra napirendre kerültek: milyen legyen a cserkészet és a politika viszonya? Lehet-e cserkész politikai pártnak tagja? Ha igen, milyen idős korától? Párttagságával kapcsolatos nézeteit érvényesítheti-e a cserkészek nevelésében? Ezekkel a kérdésekkel kapcsolatban még a baloldalhoz tartozó vezetők között sem volt teljes az egyetértés.

Bár a jamboree után különös erővel felszínre törő Färber–Jánosi összetűzést Karácsony Sándornak – minden nehézséget legyőzve – sikerült feloldani, a személyi

nézeteltérések mögötti csoportellentétet tovább vonszolta magával a mozgalom. Az október 19-i kölcsönös bocsánatkérések után az országos elnök „szabadságolásukat" felfüggesztette, mindketten elfoglalták eredeti helyüket. Az úttörők és a cserkészek viszonya, s a körülöttük fellángoló szópárbajok összefüggtek az előző két problémával. A kommunisták és a törekvéseiket támogatók – ha nem is a teljes nézetazonosság jegyében – helyeselték a közeledést, a szorosabb együttműködést, nem hallgatva el – bizalmas megbeszéléseken – a társmozgalommal szembeni fenntartásaikat. Az Elnöki Tanács 1947. október 7-i ülésén *Kontra György* országos vezetőtiszt így fogalmazta meg a testület képlékeny álláspontját: „Azt hiszem az Elnöki Tanácsnak az a véleménye, hogy nem lehet az úttörő mozgalomról nem tudomást venni..."

1948. január 10-én tartotta országos értekezletét a Magyar Kommunista Párt. Kiadta a jelszót: „Tiéd az ország, magadnak építed!" Ez nemcsak a bekövetkezett fordulatot tudatosította, hanem jelezte a közeljövő politikai harcainak központi feladatát is. A népi hatalom továbbfejlesztésének feltételei javultak s „ez a körülmény *természetesen meggyorsította a hazai belső fejlődést is*". Megkezdődött a két munkáspárt egyesülésének előkészítése.

Az ifjúsági mozgalomban már 1947 októberében sor került erre. A MADISZ, a SZIM, a FISZ és a NISZ vezetői elhatározták, hogy állandó jellegű összekötő bizottságot állítanak fel az együttműködés elősegítésére. Az MKP Politikai Bizottsága február 19-én vizsgálta meg az ifjúsági mozgalom helyzetét. Határozatában megállapította, hogy a „meglevő rétegszervezetekben sikerült a kommunista és haladó szellemű fiatalok vezető szerepét biztosítani, az akadályok elhárultak a parasztifjúság egységszervezetének megalakítása elől. A határozat kimondta, hogy a Kommunista Párt időszerűnek tartja az egységes, demokratikus ifjúsági szervezet létrehozását. „1948 márciusa – állapítja meg *Gál Lajos* – az ifjúsági egység megvalósításának diadalmas hónapja volt." A MIOT március 22-i ülésén *Nonn György* főtitkár „a két munkáspárt ifjúsági bizottságának határozata alapján javaslatot tett az ifjúsági rétegszervezetek képviselőinek az új egységszervezet létrehozására, szervezeti felépítésére, ideiglenes vezetőségére. Kinyilvánították, hogy megalakultnak tekintik a Magyar Ifjúság Népi Szövetségét. A MINSZ megalakulásával véget értek a pártharcok az ifjúságért, létrejött a magyar ifjúság rétegszervezetekre épülő, demokratikus egységszervezete." A tagszervezetek felsorolását *Gál Lajos* így zárja: „Az Úttörő Szövetség: a Magyar Cserkészfiúk Szövetségének csatlakozása után az általános iskolások gyermekszervezete lett."

Ennek előkészítése az eddiginél jóval több feladatot adott a cserkészetben dolgozó kommunistáknak és támogatóiknak, a felelősségről nem is szólva. A frakció egyre tervszerűbb, szervezettebb, célratörőbb munkát folytatott, az egység szorosabbra fűzésében, részt vállalva a cserkészetben levő baloldali haladó erők tavasszal meginduló általános politikai offenzívájában. A siker érdekében folytatták a mozgalom belső megtisztítását, fokozták a csapatok megnyerésére irányuló erőfeszítéseket. Az eddigi munka fogyatékosságai és a megfelelő számú, és felkészültségű párttag hiánya szinte emberfeletti munkát követelt a csoport tagjaitól.

Legfontosabb teendőnek tartották

a kommunisták és a szimpatizáns vezetők összefogását, a vezetőnevelés érdekében egy cserkészpártiskola megszervezését, a munkáspártok és ifjúsági szervezeteik adta lehetőségek jobb kihasználását s ezen keresztül kommunista vezetés alatt álló szilárd mag – kb. 100 csapat – kialakítását, megerősítését. Ezzel párhuzamosan kellett végrehajtani a mindszentysta befolyás alatt álló vezetők és csapatok elszigetelését.

A cserkészpártiskola szervezőinek nem volt könnyű dolguk. A pártapparátusban nehezen értették meg – fogadták el –, hogy miért kell eltérni a többi pártiskola anyagától, módszerétől. Még egymás között sem volt egyetértés pl. a Jánosiféle csoport felhasználhatóságát illetően. Azt viszont világosan látták, hogy a vezetőképzés során a cserkészek és úttörők egymáshoz való viszonya, és a cserkészet jövője döntő kérdés lesz. Erre fel is készültek. *A kibontakozó munka nyomán megérlelődtek a gyermek- és serdülőmozgalom egyesítésének feltételei. Baden-Powell elvei egyre inkább elvesztették időszerűségüket.* Ekkor már „baloldali értelmezésük" is túlhaladottá vált. A Scouting lefordítása és megjelentetése végleg lekerült a napirendről.

Az eszmecserében már ekkor – 1947 végétől – szaporodnak azok a stíluselemek, amelyek rövidesen a mozgalmi zsargon kötelezően használt kifejezései lesznek, s egyre kevésbé fedik a jelenség valódi tartalmát, amelyet jellemezni, leírni kívánnak. A demokrata, demokrácia mellett egyre többször és egyre keményebben csattan a fasiszta megjelölés. Ez a megjelölés most, 1948-ban ismét felbukkan a jegyzőkönyvekben. De nem csak ott. Az úttörők a következő táviratot küldték a belügyminiszternek 1948. január 27-én:" 70 000 úttörő és 1000 csapatvezető pedagógus köszönti a minisztert abból az alkalomból, hogy az *„amerikai fasiszta filmesek* ponyva filmjeit örökre kitiltotta Magyarországról". Az osztályharc éleződése, nem egy területen indokolatlan, mesterkélt élezése egyre inkább elhomályosította a valódi, vagy vélt ellenfelek ellen hadakozók látását... Szerencsére a szocializmus irányába törő erők vezetői a fő csapások helyét, irányát és idejét jól határozták meg. Az év első hónapjaiban a későbbi politikai torzulásoknak csak az előjelei mutatkoztak, felerősödésükre csak az év második felétől került sor. Időközben lezajlott az első cserkészpártiskolai tanfolyam. Végzettjeit fontos helyekre állították, biztosítva további pártnevelésüket. Az új tanfolyammal együtt készítették elő a Cserkészparkban meginduló vezetőképzést. A pártiskola anyagát „népi" jellegűvé dolgozták át, ebben a NÉKOSZ is segített. A vezetőképzés fő célja a népi demokratikus nevelés határozottabb körvonalazása, pontosabb ideológiai tartalommal való megtöltése volt. Lépéseket tettek a katolikus cserkészvezetők megnyerésére is. A munka döntő iránya kétségtelenül a gyermek- és serdülőmozgalmak egyesítése volt. Ennek jegyében tanácskoztak a „demokratikus katolikus cserkészvezetők" február 17-én. Az egyesülés hívei a vidéki csapatokat is felkeresték, és igyekeztek bázisokat kiépíteni a legfontosabb városokban. Mindenütt az iskolák államosítása mellett és a mindszentyzmus ellen agitáltak. El kell érni, hangoztatták, hogy a prímás oldalán csak a „kompromittált fasiszták" maradjanak. Ezt a célt szolgálta az úttörők – rohamosan erősödő – állami támogatása, anyagi és erkölcsi téren egyaránt.

Kedvező jelenség volt a hivatalos egyházi irányvonallal most is szemben álló pro-

testáns vezetők és ifjúsági csoportok bátor kiállása a társadalmi haladás ügye mellett. A Magyar Evangéliumi Keresztény Diákszövetség konferenciáján elfogadott határozat 4. pontja megállapította: „Bibliatanulmányozásaink és ebből eredő életünk alapján az a látásunk, hogy a klerikalizmus nem Isten országát építi, hanem megrendült földi hatalmát védi. Vallásos jelszavak hangoztatásával, különösen az egyetemi és középiskolai tanulók széles rétegeit, továbbá a cserkészet felügyeletük alatt álló egységeit politikai céljaik szolgálatába próbálják állítani. A haladó magyar vallásos ifjúság ezekkel a törekvésekkel nem azonosítja magát, sőt velük a legélesebben szemben áll." A protestáns egyházon belül tehát léteztek, működtek azok az erők, amelyek fékezték a hivatalos egyházpolitika egyébként sem heves demokráciaellenességét. Mindez akadályozta egy esetleges katolikus-protestáns összefogás létrejöttét a cserkészeten belül. Ugyanakkor megkönnyítette a protestáns csoport „jobbra húzó" elemeivel szembeni fellépést.

Az OIB március 19-i ülésén határozatot hoztak a *fejlődés kívánalmaival mereven szemben álló csapatok feloszlatásáról, vagy autonómiájuk felfüggesztéséről*. Több csapat élére szövetségi megbízottat állítottak. Ezek többnyire kommunista vagy szimpatizáns helyi parancsnokokból kerültek ki, akik ellenőrizték a település összes csapatának belső életét, a feloszlató határozat végrehajtását, és a fiúk zömét igyekeztek átvinni a demokratikus vezetés alatt álló csapatokba. Nehéz munkájukban támogatták őket az államhatalom helyi szervei, a munkáspártok és demokratikus ifjúsági szervezetek, nem utolsósorban a NÉKOSZ tagjai közül azok, akik valamikor cserkészek voltak.

Hosszú előkészítés után március 20-án összehívták a katolikus cserkésztisztek konferenciáját. A cél egy olyan munkaközösség létrehozása volt, amely magába tömöríti a demokratikus gondolkodású, a mindszentysta irányvonalat ellenző katolikus vezetőket. A tanácskozás kezdeti bizonytalankodás után meghozta a várt eredményt. A munkaközösség megalakult, Szent György nevét véve fel. Az új alakulás felhívással fordult a mozgalom valamennyi katolikus vezetőjéhez, csatlakozásra szólítva fel őket. Magukra vállalták a szövetség ezen a téren nélkülözhetetlen irányító munkáját, egyénileg foglalkoztak a katolikus tisztekkel. A gyermek- és serdülőmozgalmak szervezésében részt vevő aktivisták munkájáról Surányi László nagy elismeréssel beszélt. Ugyanakkor az egyház határozottan elítélte a tudta és engedélye nélkül életre hívott alakulást és annak kezdeményezőit.

Miközben a reakciós erők minden eszközzel megpróbálták akadályozni az ifjúsági egységtörekvéseket, az úttörőmozgalom egyre szélesebb körét hódította meg a kisgyermekek és serdülők táborának. Sajtója következetesen dolgozott az egység betetőzésén. Az úttörő- és cserkészszervezet együttműködését nemcsak szükségesnek hirdette, de átgondolt politikai feltételekhez is kötötte. Ezek között a legfontosabb volt: „a cserkészet megtisztítása a reakciós elemektől, a cserkészet mély és alapos demokratizálása, s nem utolsósorban a Baden-Powell-féle reakciós ideológia" teljes kiküszöbölése.

A Szociáldemokrata Párt jobboldali törekvéseinek leküzdésével párhuzamosan az úttörőmozgalomból is eltávolították a munkásegység ellenzőit.

Ettől kezdve elsősorban az úttörőmozgalom-

ban, de lényegét tekintve a cserkészetben is az MKP ifjúságpolitikájának képviselői tartották kezükben az irányítást és a kezdeményezést. Az egyenetlenséget huzamos ideje szító, oly sok bénító villongást és problémát okozó protestánsnépies vezetők félreállításával a felső vezetésen belüli megosztottság csaknem megszűnt, a másik csoportosulás vezetője, Färber József is elszigetelődött. Így az egyesítés előkészítését számottevő akadály nem zavarta. Az év első három hónapjában elért eredményeket részletesen mérlegre tette a kommunista pártcsoport. Joggal állapították meg, hogy a reakció visszaszorítása előrehaladt, a kommunista befolyás nőtt és megszilárdult. A meglevő 380 csapatból 230-an az ő irányításukat követik. A klérus nyíltan csak 20 csapatot irányít. A cserkészet az antiklerikális harc jó eszközének bizonyult. A kommunista befolyás megerősödését bizonyította az is, hogy a szövetség fejlődésében oly nagy szerepet játszó két tekintélyes protestáns vezető kiválása „különösebb megrázkódtatás nélkül" ment végbe.

A további feladatok közül fontosnak tartották az elvi-pedagógiai és gyakorlati módszerek megfogalmazását, a munkásmozgalmi, népfrontos befolyás további növekedését a csoportokban, a leánycserkészet megnyerését és széles körű, sokoldalú vezetőképzés fejlesztését. A csapatok munkájának a középpontjában az úttörőkkel való együttműködést állították, távoli célként ezt jelölték meg. Fontosnak tartották még egy ideig – „tekintettel a mai politikai helyzetre" – a cserkészet önálló arculatának megtartását, sőt a közvélemény előtt való megmutatását. Megkezdték a soron levő, az egyesülés szempontjából különös jelentőséggel bíró közgyűlés előkészítését, s erre védnökül Rajk Lászlót kívánták felkérni.

A következő lépések a februárban megfogalmazott irányelvek és a három hónapos terv végrehajtásának elemzésén alapultak. Április első napjaiban tiszti gyűlést tartott a szövetség. Ezen határoztak a Nemzetközi Irodából való kilépésről a többi testvéri kelet-európai cserkészszervezethez hasonlóan – amely fokozta a népi demokratikus országok cserkészete belső életébe való beavatkozását, s őket a szocialista fejlődés ellen igyekezett hangolni –, valamint az úttörők és a *cserkészet egyesülésének fő kérdéseiről*. Noha aggályok és ellenvélemények is felmerültek, a gyűlés elfogadta a vezetőség előterjesztését. A szövetség 1948. április 6-án kelt levelében bejelentette kilépését a Nemzetközi Irodából. Az állásfoglalás megállapította, hogy a cserkészet és „minden nyugatról irányított mozgalom" nemzetközi vezetésében az imperialisták és a nagytőke befolyása érvényesül. Hangsúlyozta, hogy az Iroda és a Nemzetközi Konferencia hátrányos megkülönböztetést alkalmazott a magyar cserkészettel szemben, ugyanakkor az emigrációban működőket támogatja. Indokolatlannak tartják az iroda fenntartásait és ennek megfelelő magatartását a lengyel és a csehszlovák cserkészettel szemben. Az MCsFSz éppen ezekkel a szövetségekkel kíván szoros baráti kapcsolatot létesíteni. Befejezésül megállapították: a Nemzetközi Iroda és az Intelligenc Service a magyar „szabadságot és függetlenséget veszélyezteti" – ezért szakítják meg vele a kapcsolatot. Ennek a nagy jelentőségű lépésnek a híre gyorsan terjedt és tovább fokozta a mozgalmon belüli erjedést, főként a tisztikar tagjai között. Az április 16-án tartott sajtókonferencia igyekezett pontos képet adni a mozgalom helyzeté-

ről és a várható jövőről. Nem véletlenül részletezték a két gyermekmozgalom viszonyát, kiemelve azt, hogy az egyesülésnek még csak a lehetősége áll fenn. Így sem sikerült egyértelmű sajtómagyarázatot biztosítani. A *Pajtás* április 15-i számában „Egyesülnek a cserkészek az úttörőkkel" címmel jelentetett meg írást. A tárgyalásokról kiszivárgó és a lapokban megjelenő híreket nehéz volt ellensúlyozni. Hiába írta pl. az *Élet és Jövő*, hogy az egyesítésnek még csak a terve készült el, az egyébként is meglevő aggodalom (ellenérzés), érdeklődés elemi erővel tört felszínre.

Feltehetően ez is közrejátszhatott abban, hogy az új, kommunistákkal együttműködő országos vezetőtiszt által meghirdetett második tiszti táborra a meghívottaknak jó része nem ment el. A tábor április 18-án kezdte meg munkáját, azon a napon, amikor az Új Emberben és a Világban egyszerre jelent meg – nyilván nem véletlenül – két nyilatkozat a szövetség irányvonalával, lépéseivel kapcsolatban. Illetékes egyházi hely – hivatkozva az 1946. szeptember 8-i pontokra – kárhoztatta és elutasította a szövetség által képviselt célokat, és hivatalos nyilatkozatot tett közzé, amelyben kijelentette: „A katolikus cserkész pedagógusok sajnálkozással látják, hogy az MCsFSz-en belül ilyen gyökeres változás állott be... A katolikus cserkészek számára tehát természet szerint adódik a gyakorlati magatartás mindaddig, amíg teljes biztosítékot nem kapnak arra nézve, hogy a katolikus ifjúságnak katolikus szellemben való nevelése a magyar cserkészeten belül megtörténhetik, addig cserkészmunkánkat – hangoztatták a nyilatkozók – szüneteltetjük."

A *Világ*ban a demokratikusan érző katolikus cserkészparancsnokok – a Szent György Körben tömörültek – nyilatkoztak. Elítélték az egyházi „illetékes hely" állásfoglalását. Bejelentették a katolikus cserkészmunka továbbfolytatását, s egyetértettek a Nemzetközi Irodából való kilépéssel. Az április 28-án megrendezett Szent György-ünnepség – egyházi intézkedésre – papi közreműködés nélkül zajlott le. A hivatalos egyházi törekvéseket követő csapatok reakcióját a bajai III. Béla gimnázium példájával jelzem. Amióta a cserkészek a nemzetközi irodából kiléptek – írta jelentésében a MINSZ megyei képviselője – teljesen a cserkészmunka ellen fordult (ti. az iskola igazgatósága G. F.) Szív-testőr gárdát szervezett az önként feloszlott csapatból. A 300-nál több taggal rendelkező csapat 40 gimnazistája „mondhatnánk illegalitásba vonult" a paptanári ellenőrzés elől.

A kérdés ezek után még élesebben vetődött fel: van-e elég erő a demokratizálódó cserkészetben arra, hogy az egyházi befolyás alatt álló fiúk zömét megtartsa a cserkészetben, átvigye a haladó vezetés alatt álló csapatokba. Az egyesítés mesterséges gyorsítása, a vele összefüggő gyakran türelmetlen lépések tovább nehezítették a munkát. A cserkészek május elsejei felvonulásának mérete és hangulata is erre utal.

Addig, amíg az áprilisi események külpolitikai hátterét a berlini válság képezte, a következő hónapok cserkésztörténeti eseményei a két munkáspárt egyesülése és a Tájékoztató Iroda határozatának összefüggései közé helyezve nyerik el valódi értelmüket. Különös jelentőséggel bírt a Jugoszláv Kommunista Párt elítélése, ami azt a „felfogást erősítette, amely elvetette a marxizmus elméletének alkotó alkalmazását a sajátos viszonyokra, amely figyelmen kívül hagyta a szocializmusba való átmenet többféle lehetősé-

gét... amely azonosította a proletárdiktatúrát a Szovjetunióban történt megvalósulásával, az egypártrendszerrel. Ennek megfelelően 1948-tól a legtöbb szocialista államban fokozatosan felszámolták a népi demokratikus fejlődés szülte sajátos intézményeket, szervezetei formákat, politikai módszereket..."

Májustól tovább fokozódott az úttörőmozgalom létszámának gyors ütemű növelése. A Köznevelés 1200 csapat és 70 000 tag létéről és működéséről tájékoztatta olvasóit. A kormányzat minden akadályt elhárított, ami továbbfejlődésének útjában állhatott volna. A május 26-án megrendezett I. Úttörő Konferencián fővédnökül Rákosi Mátyást választották. A fővédnökség tagjai között több miniszter és munkáspártvezető is szerepelt. Az országos vezetőség tagjai közé választották Surányi Lászlót is. A két mozgalom közelítését a külsőségek is mutatták. Az egykori cserkészintézmények már kettős néven szerepeltek: hárshegyi Úttörő-Cserkészpark, Úttörő-Cserkészbolt. Valamennyi nyári tábor, bármilyen céllal szervezte is az egyik vagy a másik irányzat vezetősége, az egység előkészítésével volt kapcsolatos. Jelentékeny ellenállásba ütközött azonban a munka. Ezért irányítói olyan lépéseket is tettek, hogy a támadásokra, elsősorban a katolikus egyház és a hívők támadásaira válaszolva az úttörő-csapatzászlók templomi avatását is engedélyezzék. A sajtó pedig ilyeneket hangsúlyozott: „Mi, úttörők, eddig is számtalan példával bizonyítottuk, hogy mozgalmunk nem idegen nemzeti hagyományainktól, népünk vallásos meggyőződésétől..." Ugyanakkor a CsFSz vezetői egyre határozottabban képviselték a haladó ifjúságpolitikát. A pünkösdi I. Országos Őrsvezetői Tábor tagjai ennek megfelelő képzést-nevelést kaptak, ilyen útravalóval tértek vissza csapataikhoz. A tábor emlékeztetője így fogalmazta meg a cserkészet jövőjét: „A demokrácia nem akarja megszüntetni a cserkészetet, mintegy beolvasztva az úttörőmozgalomba, mert tisztában van a cserkészet hagyományaival és értékeivel, és ezeket az értékeket akarjuk mi felhasználni az úttörőkkel való együttműködésünk folyamán... A cserkészet megmarad, mint önálló mozgalom mindaddig, amíg az egység lehetőségeit az utolsó kérdésig meg nem tudjuk oldani..."

A szövetség vezetői – az eredetileg tervezett május 30-a helyett – június 27-re összehívták az országos rendes tisztújító közgyűlést. A Fiumei úti OTI közgyűlési termében megjelent vezetőket dr. Erdélyi Ferenc üdvözölte. A MINSZ nevében *Kelen Béla* szólalt fel. Többek között megállapította: „A függetlenségi front megteremtése új helyzetet jelent számunkra, s ezen belül a serdülő ifjúsági egység megteremtése is sürgőssé vált (egység kell az iskolaév kezdetéig)... a népi demokrácia országaiban az úttörőmozgalom felépítése és módszerei alkalmasabbnak bizonyultak a cserkészetnél..." *Surányi László* kritikusan tekintette át a mozgalom 1945 óta megtett útját. Kijelentette: a cserkészet 1948 márciusáig „egyhelyben topogott..." Ettől kezdve viszont fontos változások történtek: a szabadságharcos hagyományok legyőzték a nyugatról importáltat, nagyrészt elsajátították az „úttörők által vállalt ideológiai alapot". Az egyesítés egy kipróbált, bevált pedagógiai módszer és a tudományos szocializmus ideológiájának összekapcsolását jelenti, ami a jövő több százezres mozgalmának nevelési céljait lesz hivatva szolgálni.

Az új tisztikar megválasztása vita nélkül történt. A küldöttek a Szózat és a Köztár-

1948 ÁPRILIS

VEZETŐK LAPJA

CSERKÉSZTISZTEK, SEGÉDTISZTEK ÉS FÉRFICSERKÉSZEK RÉSZÉRE

Szerkesztőbizottság: dr. Pintér Péter Pál, dr. Sándorfi Gyula, Vágujhelyi Pál

A köztársasági elnök Szent György napi köszöntése a magyar cserkészekhez

sasági induló eléneklése után „zárt sorokban vonultak végig Budapest utcáin. Amerre mentek, az ifjúsági egység jelszavaitól és dalaitól lett hangos a környék." Az egyesítés előkészítése „felül" ezzel megtörtént, a csapatokban még csak kezdődött. A katolikus egyház az utóvédharcok ellenére elsősorban már a „templom és az oltár" köré húzódott vissza. A féllegálisan működő Assisi Munkaközösség lehetőségei is egyre inkább a munka leplezett formában történő folytatásának mérlegelésére korlátozódtak, mert azokból az iskolákból is kiszorultak, ahol eddig még számottevő befolyásuk volt.

Ennek ellenére *Szendrő Sándor*, az úttörőmozgalom főtitkára a szervezet életében mutatkozó problémák között említette (augusztusban) „az iskolák államosításának, meg a cserkész-úttörő egyesülésnek (egyik következményét), az új tömegek beáramlása folytán felmerülő ideológiai eltolódást..." Az Országos Vezetőség pedig az ellenség befurakodásának veszélyére figyelmeztette tagjait, és éberségre hívta fel őket. A pedagógiai sajtó rendszeresen közölt cikkeket az ifjúsági mozgalom egységének alakulásáról, az úttörők sikereiről, ezek jelentőségéről. *Szabolcsi Miklós*, az ismert cserkészvezető, pedagógus és oktatáspolitikai irányító a két serdülőmozgalom különállásának értelmetlenségéről írt, s ennek kapcsán szorgalmazta, hogy „az úttörő mozgalom... az egyetlen demokratikus ifjúsági mozgalom legyen a gyermek- és serdülőszervezetek frontján."

Az egyesítés a szövetség 5. sz. körlevelében foglaltak figyelembevételével folyt. A körlevél szeptember 11-én kelt kiegészítése értelmében részletes jelentést kellett küldeni az egyesülésről, leltárral együtt. A vezetők és a fiúk átlépése csak személyenként történhetett. Az egyesülés tényleges lezajlását – iratok hiányában – nem tudjuk részletesen felvázolni. *Szávai Nándor* az egyesítés hivatalos mozzanatát öntötte formába, amikor így írt; „a cserkészmozgalom beolvadt az úttörő mozgalomba, s így megvan a módja annak, hogy az ifjúság egysége megvalósuljon. A tanulóifjúság eddigi szétforgácsoltsága nevelési szempontból káros volt. Az, hogy ez lesz most már az egész magyar tanulóifjúságnak egységes mozgalma, lehetővé teszi, hogy minden ifjúsági funkció: az önképzés, a gyakorlati gazdasági szerveződés (Diákkaptár), a sportélet és a kultúrélet irányítását vállalja."

A magyarországi cserkészmozgalom tehát 1948 szeptemberében befejezte törvényes keretek közötti működését.

Epilógus
A Magyar Cserkészszövetség működése határainkon kívül
1945–

1948-tól nincs Magyarországon önálló cserkészet, mert az illegális próbálkozások és az 1956-os negatív tendenciájú kísérlet a mozgalom újjáélesztésére csupán utóélete a egykor törvényesen működő szervezetnek. Országhatárunkon kívül viszont ismét megszervezték, és egységei mindenütt dolgoznak – kivéve természetesen a szocialista országokat – ahol, magyar él a földön.

1944 őszétől kezdve nagyon sokan menekültek, vagy fegyveresen hátráltak a Dunántúlra, majd 1945 tavaszán Ausztriába, Németországba. Itt estek hadifogságba, kerültek menekülttáborokba. A haza földjét elhagyó magyarok között minden társadalmi csoport tagjait meg lehetett találni, életkoruk is átfogott három generációt. Voltak közöttük cserkészek, cserkészvezetők, kisbarnaki Farkas Ferenc főcserkésszel az élen. Mindenkit a hazatérés gondolata foglalkoztatott az európai béke napjától kezdve. Az indulásra még várni kellett, sokak számára az sem volt közömbös, sőt talán mindennél fontosabb lehetett, hogy otthon miként alakulnak a politikai viszonyok.

Ebben a bizonytalansággal és reménykedésekkel teli időszakban kezdődött a Magyarországon kívüli cserkészkedés. F. Gy. így emlékezik ezekre az időkre: „1945 tavaszán... Klágenfurtban laktam... menekülttáborban. Itt kezdte G. I. pesti tanár a gyerekeket cserkészcsapatba szervezni. Hívott, hogy segítsek neki. Látva, hogy a csemeték kezdenek elnémetesedni, úgy gondoltam, jó szolgálatot teszek a magyarság ügyének, ha csatlakozom hozzá. Megalakult a 3. sz. „Magyar jövő" cserkészcsapat. Huszonegy öreg, 23 fiú és 14 lány cserkészünk volt..., a 4 éves gyermekeket már bevettük és így egy különleges műfaj alakult ki, valami „cserkészóvoda" féle. A lényeges az volt, hogy hetenként kétszer foglalkoztunk a gyerekekkel... de tulajdonképpen mindig együtt voltunk velük. Az ‚öreg cserkészek' minden héten irodalmi esteket rendeztek. Felváltva állítottuk össze a műsort. Felolvasások, ének, zene tarkították..." Időközben sokan hazatértek. A kompromittáltak, a magyarországi fejlődéstől idegenkedők, pontosabban a róla szóló, erősen torzító hírekkel megriasztott, bizonytalankodó, félénk, vagy éppen harcias elemek várakozó álláspontra helyezkedtek, de ekkor még a visszatérésről csak kevesen mondtak le. A cserkészet szervezése is „új alapon" folytatódott (kezdődött elölről?). Az első gyűlést 1946. március 17-én hívták össze. Komoly lépést jelentett az 1947. április 3-án Farkas Ferenc által megalakított „Teleki Pál Munkaközösség" tevékenysége. A vezérezredes, angol–amerikai kapcsolatai útján biztosította a cserkészet szervezéséhez és működéséhez szükséges jogi-anyagi feltételeket. 1947 végén már központi cserkésziroda is dolgozott. Lassan kiépült az újjáéledő mozgalom szervezete. 1948 áprilisában megrendezték az első „seregszemlét", amelyen 2-300 fő vett részt.

Ősszel a rádió útján szereztek tudomást a hazai cserkészet és az Úttörő Mozgalom egyesüléséről. Többé nem látták

akadályát annak, hogy a jogfolytonosság elve alapján Magyar Cserkészszövetségként dolgozzanak tovább, hozzátéve az „in exile" megjelölést. 1945–1949 között „külügyi" téren arra törekedtek, hogy az ún. „ex-enemy" státuson enyhítsenek, a működéshez szükséges elemi feltételeket biztosítsák, s ez csak a menekült cserkészszervezetbe való bejutás útján volt lehetséges. 1949-ben már nem volt olyan menekültcserkész-esemény – hangoztatja a *Vezetők Lapja* –, amelyen ne szerepeltek volna, sőt vezető helyet harcoltak ki. A megerősödést jelzi a csapatok számának növekedése, a vezetőképzés fokozása, a csapatok és a központi vezetés sokoldalúbb tevékenysége, a szövetség kiépülése. A mozgalom alkalmazkodott az új viszonyokhoz, amit többek között a lány cserkészekkel összefüggő gyakorlat is igazolt. Az eddigi merev különállás oldódott, nem alakítottak külön leányszövetséget, hanem a meglevőn belül szerveztek fiú- és leánymunkaközösséget. Ezekben az években vegyes csapatok is működtek. A Németországban dolgozó központ három cserkészkerületet szervezett és irányított: az első volt Európa, a második Amerika, a harmadik pedig Ausztrália. A kerületeken belül országos megbízottak vezették a munkát. Az egység és a kizárólagosság megőrzése a szövetség állandó feladata volt, amit – kisebb kellemetlenségektől eltekintve – meg is oldott. Ennek főként általános és cserkészpolitikai szempontból volt jelentősége, hiszen az elismertetés és az elfogadtatás jelentette és bizonyos értelemben jelenti ma is az emigránscserkészet legnagyobb problémáját.

1948–49-re eldőlt Magyarországon, hogy a politika küzdőterén ki kit győz le. Az a polgári irányú fordulatban reménykedők számára a „tartós emigrációra" való berendezkedést jelentette. A szövetségnek ekkor – 1949-ben – 37 csapata működött Európában 2113 taggal. A menekültek biztonságot, megélhetést nyújtó otthont kerestek. Megindult a kivándorlás, s az eddig Európában várakozó magyarok 17 országba szóródtak szét. A központ széles körű munkát végzett – a Nemzetközi Iroda segítségével – a kivándorló cserkészek támogatása, megtartása érdekében, majd 1951-ben maga is áttelepült az Egyesült Államokba. Az új helyzet áttekintése, a szétszóródott erők újjászervezése, a jogi és anyagi feltételek biztosítása – már csak a nagy távolságok és az egymástól jelentősen eltérő viszonyok miatt is – rendkívüli feladatot rótt a mozgalom vezetésére. A Nemzetközi Iroda, a világmozgalom vezetése – elsősorban a nagyméretű bevándorlás miatt érzékeny államok képviselőinek nyomására – nem ismerte el a „menekült" szövetségeket, és gyors beolvadásukra várt. A magyar cserkészet külügyi vezetése – ennek ellensúlyozására – élénk diplomáciai munkát végzett. Ennek eredményeként alakították meg 1951 nyarán New Yorkban a Menekült Cserkészek Tanácsát, amelyben vezető szerepet harcoltak ki maguknak. 1952. január 1-jétől a központi irányítás és összefogás szempontjából kitüntetett jelentőségű hivatalos lap, a Magyar Cserkész rendszeres megjelentetése sem ütközött akadályba. Munkába állt a cserkésznyomda is. 1953-ban már 3000 körül mozog a cserkészek összlétszáma, s élükre új elnök került. 1955-ben a lánycserkészet is újjáéled, augusztusban megalakul a volt cserkészek Nemzetközi Szövetsége, s Brazíliában megrendezik az első regös tábort. 1956-ra a szervezőmunka lényegében befejeződik. A legfontosabb feladatokat: csapatok és a központ megszer-

vezését, a négy világrész magyar cserkészeinek anyagi támogatását, az összekapcsoló írásos anyagok – lapok, könyvek stb. – kiadását, terjesztését sikerrel oldották meg, jól hasznosítva mindazt a segítséget, amelyet különféle személyektől és intézményektől kaptak.

Az 1956. októberi események és a nagyszámú, nyugatra menekült magyar új feladatokat rótt a cserkészetre is. 1947-ben a Teleki Pál Munkaközösség így fogalmazta meg működésének célját: „úgy éljünk, úgy gondolkozzunk és dolgozzunk a magyar közösségért, úgy támogassuk elesett helyzetben szenvedő magyarságunk lelki, szellemi és anyagi életét, ahogy ebben a nehéz helyzetben most ő tenné (ti. Teleki Pál–G. F.) vagy rendelné." 1949 és 1956 között a szétszóródott magyarság Argentínától Ausztráliáig arra törekedett, hogy magát és utódait új hazájában elfogadtassa. Saját és a magyarság jövőjével főként ebben az összefüggésben foglalkozott. Az asszimiláció, elsősorban azokon a helyeken, ahol csak elszórtan éltek, települtek le magyarok, elkerülhetetlennek, sőt kívánatosnak tűnt. Felmerült az a kérdés is, van-e a cserkészmunkának értelme!? A szövetség vezetői igennel válaszoltak, bár jól látták a nehézségeket. Szükség van a fiatal magyarok lelki nevelésére, hogy „eligazodjanak a válsággal terhes világban, hogy műveltségük mélyebb és sokoldalúbb legyen és gyakorlati életismeretük gazdagodjon. Egyéniségük megmarad, jellemük erősödik. És lesz, aki egyszer hajóra ül..." Végezetül pedig arra gondoljunk – hangsúlyozta a *Vezetők Lapja* –, „hogy mit nyer a magyarság, mit nyernek szenvedő testvéreink és megalázott apáink a magyar cserkészet folytatásával. Erről nem szükséges beszélnünk, ezt elég éreznünk." Bár az emigrációs magyar cserkészet céljai, jellege, problémái és erőfeszítése nagyjából már az eddig elmondottakban is körvonalazódtak, jelezzük, hogy fejlődésének további szakaszaiban egyesek különösen felerősödnek, elfedve azokat az ideológiai-politikai tartalmakat, amelyek felmutatása nélkülözhetetlen a kép teljessé tétele érdekében.

Az 1956-os emigránsok – maguk az események is – felerősítették a külföldön élő magyarok jelentős részében egyébként is meglevő, élő és ható ellenszenvet – egykori szélsőjobboldali csoportokban a gyűlölet – a hazai társadalmi-politikai rendszerrel és képviselőivel szemben. A szövetség sem maradt ettől mentes. Bekapcsolódott a hazájukat elhagyó fiatalok fogadásába, elhelyezésébe és beszervezésébe. 1957-ben már 51 csapat működött 3516 taggal. Európában ekkor éled újjá a magyar cserkészet. A mozgalom minden téren erősödött. Különösen szembetűnő volt ez Argentínában. Ahol csak lehetett, mindenütt megjelentek, mindenütt szerepeltek, így az 1957-es angliai jubileumi jamboreen is.

Ezek az évek megnövelték a mozgalom magyarságnevelési (mentési) feladatait, hiszen az újonnan érkezők nagy tömege nem fordított kellő figyelmet – és ez a magatartás ma is uralkodó – a fiatalok megtartására, inkább érvényesülésük feltételeit egyengette. Ezt a – történelmi távlatokban kérdéses végeredményű – munkát, illetve annak jelentős részét vállalta magára a cserkészet. A cél megfogalmazására rányomta bélyegét a nem rég érkezettekben élő mielőbbi visszatérés reménye és egy mesterségesen felfokozott és romantikus történelmi párhuzamokkal szemléltetett küldetéstudat hangsúlyozása. „A mi hazaszeretetünk abban nyilvánul meg – írták 1960-ban –,

hogy becsületes életünkkel, kötelességeink rendületlen teljesítésével igyekszünk a magyar névnek mindenütt megbecsülést, népünknek és ügyünknek jó barátokat szerezni." A magyar iskolák szervezése ekkor kezdődik. A szövetség minden erejével támogatja. Ahogy 1947-től lankadatlanul dolgozott a „menekült" szövetségek összefogásán, most – a magyar iskolák megszervezése kapcsán is – a széthúzó, egymással hadakozó magyar emigráción belüli összefogásra igyekszik gyakorlati példát mutatni, az ifjúsági egység megteremtésével. Ennek eredményeként hozzák létre a központi Magyar Ifjúsági Információs Irodát „pedagógiai szakértők és tanácsadók" bevonásával.

A külföldön élő magyarság összefogására irányuló munka nemcsak a magyarságtudat erősítését szolgálta, de igyekezett háttérbe szorítani a meglevő politikai, ideológiai különbségeket is, fokozta az antikommunista fellépés lehetőségét, növelte az eszmecsere, a közeledés akadályait.

A belső építkezés sikereire támaszkodva élénk diplomáciai tevékenységet is folytatott a szövetség. Az 1959-es manilai világtáborozás, az 1960-as pán–arab jamboreen való részvétel, Afrika után – 1961-ben Közép-Amerika „célbavétele" volt napirenden. Ötven állam ifjúsági vezetőivel, testvérmozgalmával építettek ki kapcsolatokat. Abban reménykedtek, hogy az 1962-ben összeülő Világkonferencia végre lehetőséget ad a „menekült" szövetségek, így a magyar cserkészek helyzetének rendezésére is. Az egységes fellépés érdekében hívták össze 1961 novemberében a kelet-európai menekült cserkészszövetségek képviselőinek közgyűlését Chicagóban.

Bár a Nemzetközi Komité hajlandónak mutatkozott a rájuk nézve sérelmes határozat megváltoztatására, és az érdekeltek igyekeztek a kívánt feltételeknek eleget tenni, a Világkonferencia ezúttal is ellenük foglalt állást.

Ez befeléfordulásra kényszerítette az MCsSz-t. Kapcsolatai még a többi „menekült" csoporttal is meggyengültek. Nevükből elhagyták az „in exile" megjelölést, ami külügyi céljaikat és a hátrányos megkülönböztetés elleni tiltakozásukat is kifejezte. Az 1971-ig tartó időszak bővelkedett kemény munkával elért sikerekben. A csapatok száma 1966-ban már 70, a cserkészeké pedig 5228. Legtöbben az USA-ban, Kanadában, és Európában működnek.

Cserkésztanya, parkok (pl. Sík Sándorról, vagy Hárshegyről elnevezett) Cserkész Bolt, húsznál több csapatlap, Teleki Pál nevét viselő Cserkész Ház és Múzeum, sok táborozás, újabb kiadványok, eddig még „érintetlen" területek (városok) „meghódítása" (pl. San Franciscóé), a központi irányítás és az egységes vezetőképzés javítása mutatja a cserkészvezetés szívósságát.

1966-ban átdolgozták a próbarendszert, s abban a cserkészügyességek mellett kiemelkedő szerepet kapott a magyarságismeret. A 20 éves emigrációs cserkészet történetére visszatekintve a vezetés kiemelte ennek a munkának a jelentőségét, és támogatásért fordult a magyar családokhoz, a szülőkhöz, akiknek magatartása jelentősen befolyásolja a szövetség munkáját.

Nekik egyre nagyobb figyelmet kellett fordítani a mozgalom utánpótlásának biztosítására. Ezért 1967-től megnőtt a kiscserkészvezetők képzésének a jelentősége, s ettől kezdve minden nyáron iskolatábort is szerveztek. Mindezt egyre kevésbé a hazatérés reményében végez-

ték. A cél inkább a minden bizonnyal örökre a befogadó országban maradó fiatal beilleszkedésének elősegítése, értékének növelése, magyarságismeretének, kultúrájának, öntudatának megőrzése, gazdagítása útján.

A világ nagyarányú, szokatlanul sebes változásai alkalmazkodásra kényszerítették a cserkész-világmozgalmat is. Az 1967-es szociológiai vizsgálat tudatosította a meglevő problémákat, pl. a hazájukon kívül működő cserkészek helyzetének rendezetlenségét is. Élesebb megvilágításba került az a különbség, ami a fiú- és leányvezetés között mutatkozott az emigránsok kezelésében. Utóbbi megértőbbnek bizonyult, 1971-ben 21 szövetségből 8 változtatott a törvényeken. Felmerült többek között az a kérdés is: lehet-e cserkész, aki ateista? Az MCsSz vezetése, bár az elmúlt 25 év alatt végrehajtott néhány „forradalmi" változtatást belső életében (pl. a lányokkal való együtt munkálkodás), de nem csatlakozott a világmozgalom reformer szövetségeihez, hanem kitartott eddigi alapelvei mellett. Isten, haza, embertárs szolgálata, valláserkölcsi alapon nyugvó jellemnevelés, elit-jelleg, fontolva haladás, Nagy-Magyarország igenlése, kommunistaellenesség, továbbra is meghatározója a szövetségi munkának. Az időszerű feladatokat így foglalták össze az emigrációs munka 25. évfordulója alkalmából: „örök magyar cserkész feladat: a magyar nép művészetét, évezredes hagyományait nemzedékről nemzedékre átmenteni és a kor nagy kérdéseire megtalálni a kristálytiszta, evangéliumi feleletet..."

Negyedszázados működését értékelve állapította meg a *Nemzetőr:* „A cserkészet nemcsak, cserkész-ügy, – hanem egyben magyar ügy is." Az ‚ügy' 1970–1971-ben reményt keltő eseményeket könyvelhetett el. Újra erősödtek – ellenkező előjellel – a kelet-európaiakkal egykor oly gyümölcsözőnek ígérkező kapcsolatok. A kanadai szövetség egyenjogúként kezelte az MCsSz-t. Ezek a biztató mozzanatok nem feledtették a mozgalom belső életével összefüggő növekvő gondokat. Az 1971. január 21-én megtartott délamerikai tiszti gyűlésen megállapították: „a cserkész szellem erősen kopik, gyengül. A parancsnoki kar megújítása nem tűr halasztást. Ki kell dolgozni a jellemnevelés új, korszerű módszereit." Általában ki kell dolgozni egy filozófiát – állapították meg a résztvevők – a külföldön született magyarokról. „Hogyan adhatunk intelligens nevelést?... A cserkészet az emberség, a vallás, a becsületesség, a nagyvonalúság erejével a nemzet emelését szolgálja az idegenben." A cél: teljes magyarságismeret. A magyar iskolák 30–40%-ának fenntartása, a többi különféle módon való segítése nem elég. A szövetség kijelentette: a magyar nyelv ismerete nélkül nincs magyar cserkészet! A vezetők kötelesek magyar érettségit tenni, azoknak a fiataloknak a tagságát pedig, akik nem, vagy csak nagyon gyengén tudnak magyarul, próbaidőre felfüggesztették. Ilyen elszánásokkal vágott neki újabb 25 évének az MCsSz. Időközben a munka általános feltételei, de alanyai is változtak. Ezek a változások többnyire az emigráció és benne a cserkészet problémáit szaporították, mélyítették. A „nyugati világ" ellentmondásai kiéleződtek, ez megnyilatkozott az ifjúság gondolkozásában, életformakeresésében, mozgalmaiban. A társadalom hivatalosan elismert és a nevelésben is érvényben levő értékei elvesztették vonzerejüket. „Ez a világ nem a mi világunk", ismételte 1972-ben főcserkészeti üzenetében Farkas Ferenc Sík Sándor egykori

keserű ítéletét. Ha pontosan fogalmaz, ezt kellett volna beismernie: ez sem a mi világunk, ugyanúgy, mint ahogy nem lehetett az a két világháború közötti magyar társadalom „világa" sem.

A tőkés világ „zavarain" kívül fokozta a mozgalom gondjait a békés egymás mellett élés kibontakozása, az idő múlásával gyengülő 56-os szellem, a Magyar Népköztársaság kormányának hatékony, a külföldi magyarok és az „óhaza" kapcsolatának javítását célzó, kedvező hatású politikája, az egyre nagyobb számú hazalátogató személyes, közvetlen tapasztalata és a kint hallottak közötti ellentét, a már kint született generációk és az idősebb korosztályok nézetei, törekvései között növekvő távolság, a polgári demokrata csoportok cserkészellenes megnyilatkozásai, és az emigráció különböző szervezeteinek az a törekvése, hogy a cserkészetet saját érdekkörébe vonja. Említésre érdemesek az egyházak részvételét érintő támadások, a szélsőjobb egyes képviselőinek izgága szerepelni akarása, valamint az átmeneti (?) anyagi nehézségek.

Az MCsSz, számba véve a gondokat, ismerve munkájának belső ellentmondásait, az 1973-as közgyűlés után nagy erővel látott munkához. Főként az új vezetőgárda felnevelésére, az utánpótlás (kiscserkészet) biztosítására, a már sok ezer „öreg" és támogató megszervezésére összpontosította erőit. De mindenekfelett a magyarságismeretet, a magyar iskolák számának növelését, munkájuk színvonalának emelését, a szükséges anyagi alap megteremtését és megszilárdítását, a mozgalom egységének és viszonylagos függetlenségének megóvását szorgalmazták. Eredményeiről megnyugvással számolt be 1975-ben az „őskerület", az európai kerület vezetője.

A buffalói tisztikonferencia álláspontja megerősítést nyert: a magyar cserkészetet az anyanyelv tartja együtt a világon. És hozzátették: cserkészet nélkül, itt az emigrációban nem lehet a népi kultúrát fenntartani. Való igaz, hogy a továbbra is „fontolva haladó" MCsSz ezen a téren olyan lelkes, céltudatos, módszertanilag példás tevékenységet bontakoztatott ki, ami önmagában minden elismerést megérdemel. Csakhogy ez a merőben új szerep, új munkatér nem áll önmagában, nem értelmezhető, nem ítélhető meg elszigetelten, hanem csak az MCsSz tevékenységének egészén belül. Márpedig az MCsSz semmit sem változtatott munkájának világnézeti-politikai jellegén. A „sorsközösség" alapján, együtt a többi kelet-európai emigráns cserkészszervezet vezetőivel, 1976 novemberében közös szervezetet alakítottak ki (Associaten International Scout and Guird Organisations (ASIGO), „mely közös programok, vagy szükség esetén közösen elhatározott nemzetközi fellépések célját szolgálja".

A következő 12 év sok változást hozott, bíztatókat is.

Edmonton
Calgary
Hamilton
Toronto
Montreal
Yonkers
Vancouver
Buffalo
New York
Chicago
Cleveland
Garfield
Woodbridge
San Francisco
New Brunswick
Los Angeles
Pittsburgh
San Diego
Philadelphia
Washington
Stockholm
Malmö
Essen
Köln
Brüsszel
Frankfurt
Párizs
Burg Kastl
Heidelberg
Stuttgart
Linz
München
Bécs
Zürich
Innsbruck
Graz
84 MAGYAR CSERKÉSZCSAPAT 12 ORSZÁG 44 VÁROSÁBAN
Caracas
Rio de Janeiro
Sao Paulo
Sydney
Perth
Adelaide
Melbourne
Buenos Aires

Utószó

Tisztelt Olvasó! Kéziratomat 1980 decemberében zártam. Azóta itthon és külföldön több, kisebb-nagyobb írás jelent meg a magyar cserkészetről. Egy pillanatig úgy tűnt, hogy termékeny vita is kerekedik e témáról. Sajnos nem így történt, én sem kaptam lehetőséget álláspontom kifejtésére. Az írásokban megfogalmazott, a hivatalos és magánszemélyek által szóban, lektori véleményben, szerkesztőségi állásfoglalásokban feltett kérdésekre, nézetekre, igényekre könyvemmel válaszolok. Benne, a cserkészet történetének bemutatásán keresztül, mindent elmondtam, ami üzenet. Üzenet a mindenkori fiataloknak s az ifjúság nevelésén keresztül a jövőn munkálkodó felnőtteknek.

Elháríthatatlan kérésnek engedek amikor szólok néhány kérdésről, az esetleges félreértés, félremagyarázás elkerülése érdekében. Én a cserkészetről, mint történelmünk egyik alkotóeleméről írtam. Meggyőződésem ugyanis, hogy új- és legújabb kori történelmünket nem lehet igazán megérteni a felnövekvő generációk élet- és munkaviszonyainak, művelődésének, mozgalmainak és szervezeteinek, összességében szocializációs folyamatának sokoldalú bemutatása nélkül. Az ifjúságtörténeti kutatás gazdagíthatja a múltról kialakuló képünket, új szempontokból világíthatja meg egy-egy korszak értékelését. Erre kívántam felhívni a figyelmet minden írásommal, szóljon az a leventeintézményről, a Református Diákok Soli Deo Gloria Szövetségéről, a cserkészetről, a Gyermekbarát Egyesületről, vagy a magyar gyermekvédelem történetéről. A problémakör történeti megközelítése nem zárja ki, sőt igényli a teljesebb kimunkálásban érdekelt tudományágak közreműködését, alapját képezve a történetiség elvének érvényesítésének, más megközelítések esetén is. Csak remélhetem, hogy a neveléstörténészek, szociológusok, pszichológusok élni fognak szerény kezdeményezésem nyújtotta lehetőséggel. Könyvem munkára, „jó munkára" serkenti a visszaemlékezőket, emlékgyűjtőket, helytörténeti kutatókat is. Eddigi eredményeik gyarapítása tovább árnyalhatja a mozgalomról alkotott képünket, főleg a csapatok belső életét illetően.

Ami pedig a végső tanulságokat illeti, azokat így foglalhatom össze.

Ifjúsági mozgalom meghatározott történelmi körülmények együttes hatására támad. Ha a kihívás elég erős, akkor különböző utakon és módokon, de utat tör magának. Mozgalom annyiban és addig, amíg az ifjúság kezdeményezi, változó, megújuló vágyainak meghatározó szerepet biztosít, egyéni, kisközösségi autonómiáját megőrzi, az állammal és a felnőtt társadalommal szembeni viszonylag nagyfokú függetlenségét képes fenntartani, fiatal vezet fiatalt, következetesen érvényesíti az önkéntesség elvét, munkájában szabadon érvényesül az ifjúság társadalommegújító törekvése.

A társadalmi viszonyok meghatározzák az ifjúság szerkezetét, befolyásolják műveltségét, szaktudását, társadalmi-politikai nézeteinek mennyiségét, minőségét, tartalmát. A különböző társadalmi helyzet, a személyiség eltérő fejlődési üteme, a külső ráhatások jellege és erőssége igen összetetté, sokszínűvé teszi az ifjúság

mindenkori képét. Ez a döntő oka annak, hogy a tárgyalt korban sem a cserkészet, sem más ifjúsági mozgalom nem tudta „meghódítani" az egész ifjúságot, nem volt képes érvényességét, nélkülözhetetlenségét, valamennyi ifjúsági réteg fő törekvéseit kifejező, jól szolgáló voltát igazolni, azokat mozgásba hozni, vezetni.

Az ifjúsági mozgalomnak tehát ki kell fejeznie tagságának, leendő tagjainak életérzését, érdekeit, vágyait, fő törekvéseit; jelenét és jövőjét illetően egyaránt. Szervezeti formáinak, eszközeinek és módszereinek, egyazon célegyüttest szolgálva, hajlékonyan kell alkalmazkodnia az eltérő, állandóan változó viszonyokhoz. A cserkészet, de más hazai és európai polgári ifjúsági mozgalmak, intézmények története is egyértelműen bizonyítja: egy mindenkire egyformán érvényes, mindenben egyöntetűséget, egyet gondolást követelő törekvés hozhat mutatós, ideig-óráig hatásosnak tűnő látszat „eredményt", de tartós, az egyén, a nép, a nemzet számára értékes nevelés megvalósítására alkalmatlan.

Az ifjúsági mozgalom célkitűzései egyrészt a közvetlen történelmi körülmények, másrészt általánosabb, korokon, politikai rendszereken áthúzódó, azok váltakozásától függetlenül érvényes elemeket tartalmaznak, juttatnak kifejezésre, igyekeznek érvényesíteni. Élő, eleven, megújulásra képes mozgalom csak a társadalomba szervesen belépülve létezhet, mert abból támadt, annak segítségével, ellenőrzésével és egyben megújításával érhet el lényeges eredményeket. Egy, a társadalomtól eltávolodó, annak mindennapjaival rendszeresen nem érintkező, gondjaival, örömeivel, megoldandó feladataival nem ismerkedő mozgalom éltető erő nélkül marad, elsorvad, életidegenné válik. Nem szabad hagyni, hogy bármilyen praktikus meggondolásból a társadalom vagy az állam bármelyik intézménye közvetlen és túlzott befolyást nyerjen a mozgalom életében, mert ennek logikus következménye a külső beavatkozás fokozódása, az egyoldalú igények felerősödése, az egész személyiség formálására összpontosuló mozgalmi élet egysíkúvá tétele és ezáltal a központi cél elérésének kizárása. Ugyanakkor óvakodni kell attól, hogy az előretörő generációk szakadást, terméketlen harcot idézzenek elő a történelmi feladataikat adott módon megoldott, nagy tapasztalattal rendelkező, társadalmi-politikai küzdelmekben edzett, a tényleges vezetést még kezükben tartó, de átadni készülő felnőttek és az utánuk jövő ifjúsági tömegek között. Pótolhatatlan veszteséget okoz magának az az ifjúsági mozgalom, amely az előrehaladásért folyó küzdelembe nem képes bekapcsolni az idősebbeket, nem munkálkodik folyamatosan a generációk társadalmi méretű, alkotó együttműködésén.

Az ifjúsági mozgalom akkor marad életképes, megújulásra kész, ha életét összhangba tudja hozni az emberiség és saját népe boldogabb jövőjét, a társadalmi haladást szolgáló törekvésekkel. Az ifjúsági mozgalom akkor tölti be hivatását, ha a „megőrizve meghaladás" követelményét megalkuvás nélkül éli, de ugyanakkor őrizkedik azoktól az illúzióktól, amelyek lehetőségeihez kapcsolódnak. A cserkészet nem tudta, nem tudhatta megújítani a magyar társadalmat, politikai életet, de tudott szép számmal nevelni olyan fiatalokat, akik mindenkor részt vállaltak azokban a társadalmi-politikai harcokban, amelyek egy új Magyarország megteremtését célozták, eredményezték. A cserkészet nem tudta megakadályozni a nemzetközi feszültség nö-

vekedését, a II. világháború kirobbanását, de felnevelt itthon és külföldön olyan vezetőket, akik a béke, a népek közötti megértés, együttműködés gondolatát szolgálták. Ugyancsak látnunk kell, hogy az intézményesülés elháríthatatlan folyamat, a mozgalom figyelmét, erőit tehát arra kell összpontosítani, hogy az ellensúlyozására alkalmas módozatokat kimunkálja, működésüket fenntartások nélkül biztosítsa.

Káros, ha a vezetők többsége vagy egésze hivatásszerűen végzi munkáját. Ebben az esetben a függőség, az egzisztencia féltése, az önérdek s nem a mozgalom szolgálata vezérli ezt a csoportot. Eltávolodnak a tagságtól, a fiatalokat közvetlenül vezetőktől, legfőbb akadályozói lehetnek a nélkülözhetetlen megújulásnak.

A cserkészet históriája nemcsak ezt bizonyította, de kifejezésre juttatta a magyar ifjúsági mozgalmak egyik fő gyengesétét: a szükségleteknek valóban megfelelő ifjúsági és felnőtt vezetők krónikus hiányát. Legjobbjaik működése viszont példa lehet arra, hogy eredményes munkát csak az végezhet, aki ismeri a rábízott (hozzá forduló) fiatalok minden gondolatát, aki egyenjogú partnerként kezeli őket, aki rendszeresen együtt él velük, aki képes életén keresztül követésre alkalmas mintát állítani eléjük, akihez bizalommal fordulnak életük minden gondjával, mert tudják, hogy szilárd erkölcsi alapon nyugvó, hasznosítható eligazítást kapnak.

Ezek a vezetők keresték, és többnyire meg is találták azokat az eszközöket és módszereket, amelyek a változó világban célszerűnek, hatásosnak bizonyultak. A természetjárás (megismerés-szolgálat), a dal, a repülés hasznosítása, a „gépek romantikájának" felismerése, a sebesültek ápolása, vagy a népi kollégiumok építésének segítése – számtalan más alkotómunkával együtt – mutatta ezt a törekvést.

Hibáikkal, gyengeségeikkel (melyek a könyvből remélhetően jól kiviláglanak) nemegyszer szembenéztek, de a felszámolásukra irányuló lépések sok esetben nem jártak eredménnyel. A mozgalom történetének üzenete ezen a ponton sem érthető félre: az ifjúság mozgalmi nevelésénél csak tiszta forrásból szabad meríteni, legyen az zene, dal vagy színjátszás. Egyetemesség és magyarság: klaszszikusokon át, türelmes neveléssel, mindig figyelembe véve az életkori sajátosságokat, a körülményeket.

Voltak, akik feltették a kérdést: nem kellene-e „feltámasztani", újjá- vagy megszervezni a cserkészetet?! Erre a kérdésre a mai ifjúságnak kell válaszolnia. Nekem szent meggyőződésem, hogy a magyar cserkészet története a nevelési tanulságok kimeríthetetlen tárháza. Beható tanulmányozása és értékeinek széleskörű alkalmazása erkölcsi kötelességünk.

Övcsat a gödöllői jamboree 50. jubileumára

Irodalomjegyzék

Mivel az eredeti, 1300 oldalas kéziratnak – terjedelmi okokból – a teljes jegyzetapparátusát el kellett hagynunk, ezúttal csupán a forrásbázis jelzésére szorítkozunk.

Monográfiák

Buczkó Emil József: Törvénymagyarázat. Berlin, 1925. Benedek Béla: A megyeri sivatagig. Borsodnádasd, 1927. Magyar Egyetemi hallgatók statisztikája. Budapest, 1931. Szalatnai Rezső: Van menekvés. Pozsony, 1934. Beszélő számok II., szerk.: dr. Zentay Dezső. Budapest, 1934. Magyar Statisztikai Zsebkönyv, szerk.: dr. Mike Gyula. Budapest, 1936. Tanulmányok egy sárközi falu társadalmáról, szerk.: Mády Zoltán. Budapest, 1942. Witz Béla: Emlékbeszéd gróf Teleki Pál sírjánál. Budapest, 1943. Balogh Edgár: Hármas kis tükör. Budapest, 1945. Móricz Zsigmond ébresztése. Budapest, 1945. Lévai Jenő: Fekete könyv a magyar zsidóság szenvedéseiről. Budapest, 1946. A Nemzetgyűlés naplója. Budapest, 1948. Magyarország és a II. világháború. Budapest, 1959. Horváth Zoltán: Magyar századforduló. Budapest, 1961. Galántai József: Magyarország az első világháborúban. (1914–1918). Budapest, 1964. Nevelésügyünk húsz éve (1945–1964). Budapest, 1965. Balogh Edgár: Hét próba. Budapest, 1965. Arató Endre: A Szép Szó csehszlovákiai útja. Budapest, 1965. Berend T. Iván–Ránki György: Magyarország gazdasága az első világháború után (1929–1929). Budapest, 1966. Tilkovszky Lóránt: Revízió és nemzetiségpolitika Magyarországon (1938–1941). Budapest, 1967. Ádám Magda: Magyarország és a kisantant a harmincas években. Budapest, 1968. Marosán György: Tüzes kemence. Budapest, 1968. Hetés Tibor–Morva Tamásné: Csak szolgálati használatra. Budapest, 1968. Tilkovszky Lóránt: Teleki Pál. Budapest, 1969. Kónya Lajos: Kicsi a világ. Budapest, 1970. Soós Katalin: Burgenland az európai politikában (1918–1921). Budapest, 1971. Kovács Endre: Magyar–lengyel kapcsolatok a két világháború között. Budapest, 1971. Jóboru Magda: A köznevelés a Horthy-korszakban. Budapest, 1972. dr. Török Béla: Teleki Pál tragédiája. Sidney, 1972. Balogh Edgár: Dunavölgyi párbeszéd. Budapest, 1974. Mindszenty József: Emlékirataim. Varsányi István kiadása. Torontó, 1974. Gergely Ferenc–Kőhegyi Mihály: Pécs–Baranya–Baja háromszög történelmi problémái (1918–1921). Baja, 1974. Nagy Péter: Móricz Zsigmond, III. kiadás. Budapest, 1975. Gergely Ferenc–Kiss György: Horthy leventéi. Budapest, 1975. Kónya István: Tanulmányok a kálvinizmusról. Budapest, 1975. Juhász Gyula: Magyarország külpolitikája (1919–1945). Budapest, 1975. Vida István: A független kisgazdapárt politikája (1944–1947), Budapest, 1976. Gazsi József: Fények a Börzsönyben. Budapest, 1976. Neveléstörténet (ELTE). Írták: Jóború Magda–Mészáros István–Tóth Gábor– Vág Ottó. Budapest, 1976. Szebenyi Péterné: A morális tudatosság és értékrendszer problémái. Budapest, 1976. Kónya István: A magyar református egyház felső vezetésének politikai ideológiája a Horthy-korszakban. Budapest, 1976. Kósa László: Néphagyományunk évszázadai. Budapest, 1976. L. Nagy Zsuzsa: Szabadkőművesség a XX. században. Budapest, 1977. Losonczi Ágnes: Az életmód az időben, a tárgyakban és az értékekben. Budapest, 1977. Benedek István: Benedek Marcell. Budapest, 1977. Kemény G. Gábor: Kapcsolatok vonzásában. Pozsony, 1977. Szemlér Ferenc: Emlékezés egy süvölvényre. Bukarest, 1978. „Szálasi naplója" a nyilasmozgalom, a II. világháború idején. Írta és összeállította Karsai Elek. Budapest, 1978. Tessedik–Berzeviczy: A parasztok állapotáról Magyarországon. Budapest, 1979. Jócsik Lajos: Iskola a magyarságra. Budapest, é.n., A Magyar Királyi Kormányok jelentései (Kormányjelentések). Az Országgyűlés Képviselőházának Naplói.

Összefoglaló művek

Honismeret könyve. Budapest, 1935. Hóman Bálint és Szekfü Gyula: Magyar történet (harmadik, változatlan kiadás), Budapest, 1936. Magyarország története (1890–1918). Főszerk.: Hanák Péter. Budapest, 1978. Corpus Juris Hungarici, Magyar népi demokrácia története (1964–1962), Budapest, 1978.

Cserkészszövetségi kiadványok

Az Országos Cserkész–Őrszem Szövetség alapszabályai. Budapest, 1913, 1915. Kreybig Rudolf: A cserkészet kézikönyve. Budapest, 1914. A Magyar Cserkészszövetség alapszabályai. Budapest, 1919. Magyar Cserkészvezetők Könyve.

Budapest, 1922. A leánycserkészet útmutatója. Budapest, 1922. A Magyar Cserkészszövetség kiscserkészszabályzata. Budapest, 1923. A Magyar Cserkészszövetség alapszabályai. 1928. 101 magyar népdal. Budapest, 1929. Regős Káté (táborozási segédlet III. része). Budapest, 1929. Cserkésznaptár, 1930. Farkaskölykök könyve, 2. kiadás. Budapest, 1932. A Magyar Cserkészszövetség szervezetének kiépítése, Budapest, 1934. A Magyar Cserkészleányszövetség Alapszabályai. Budapest, 1934. A Magyar Cserkészszövetség a végzett munkáról. Budapest, 1937. Zimmermann Rózsi: Szabályzatok és utasítások. Budapest, 1937. Dr. Vidor Pál: A zsidó cserkész első erőpróbája. Budapest, 1938. A Magyar Cserkészmozgalom Szervezeti és Működési Szabályzata. Budapest, 1942. Egységes öreg- és véncserkészszabályzat. Budapest, 1938. Magyar Cserkészvezetők könyve IV. kiadás. Budapest, 1942. A budapesti cserkészkerület 1942–43. évi cserkészmunkája a mérlegen. Budapest, 1943. Tájékoztató a műegyetemi cserkészcsapat munkaprogramjáról. Budapest, 1945. Az 1945–46. évi vezetőképző tanfolyamoknak tudósítás. Budapest, 1946. A Magyar Cserkészfiúk Szövetségének Alapszabályai. Budapest, 1946. A 22. őrsvezetői tábor útmutatója. Emlékeztető az 1942. évi vezetőképző tábor munkájáról. A Magyar Cserkészmozgalom Nemzetvédelmi Munkaterve az 1943–44-es cserkészévre.

Cserkészetről szóló könyvek

Izsóf Alajos: Néhány ismertető szó a Regnum Marianumról. Budapest, 1905. Demjén Géza és Tas József: Magyar őrszem. Budapest, 1913. Agostini Gyula: A cserkészet pedagógiai jelentősége és meghonosítása. Budapest, 1914. A cserkészfiúk könyve. Szerk.: Papp Gyula. Budapest, 1920. A koppenhágai jamboree 1924. Budapest, 1924. Vidovszky Kálmán: Dániai levelek. Békéscsaba, 1924. Dr. Erdey Ferenc: A cserkészpedagógiai alapelve Aquinoi Szent Tamás elméletének a világnál. Kalocsa, 1924. Tas József: Cserkészkönyv. Budapest, 1926. Hortobágyi Ágost: A cserkészet hajdan. Kaposvár, 1928. Győrffy István: A cserkészet elhivatottsága. Szeged, 1928. Sík Sándor: A cserkészet. Budapest, 1930. Kosch Béla: Cserkészúton Angliában. Budapest, 1930. Pohl Sándor: Képek az angliai jamboreeről. Gödöllő, 1929. Teleki Pál: A IV. Világjamboree. Budapest, 1932. Szopek Lóránd: Cserkészet, jamboree. Budapest, 1933. Battyán Béla: Pécsi cserkészfiúk a gödöllői világtáborban. Pécs, 1933. Világjamboree ... Budapest, 1933. Faragó Ede: A magyar cserkész a jamboreen. Budapest, 1933. Beszámoló a IV. Világjamboreeről, Budapest. Gödöllő, 1933. Vindhaber Alajos: Jamboree különlegességek. Budapest, 1934. Temesy Győző: A csodaszarvas jamboreeja. Budapest, 1934. Tábori Pál: A fiúk királya. Budapest, 1937. Faragó Ede: A cserkészet és a családi nevelés. Budapest, 1937. Harsányi László: Az akarat nevelése cserkészetben. Sárospatak, 1938. Morvay Péter: A falu várja a cserkészetet. Budapest, 1941. Diadalmas cserkészliliom. Budapest, 1942. Szopek Lóránt: 30 éves a magyar cserkészet. Gödöllő, 1942. Lindenmayer Antónia: Tündérkék útmutatókönyve. Budapest, 1942. Farkas Ferenc: A magyar cserkészmozgalom nemzetépítő munkája. Budapest, 1943. Major Senye: Az őrs megteremtése. Budapest, 1944. Karácsony Sándor: Demokrácia és cserkészet. Budapest, 1946. Hárshegyi emlékeztető. Budapest, 1948. Emlékfüzet a 39-es Magyarok Nagyasszonya Leánycserkészcsapat 5 éves és a MCsSz 50 éves évfordulójára. Buenos Aires, 1960. A magyar cserkészet története. Összeállította, kinyomtatta és a MCsSz-nek adományozta Bodnár Gábor. Garfield, 1962.
Bodnár Gábor: A magyarországi cserkészet története. New Brunswick USA, 1980. Kápolnai József: B.P., Budapest, é.n.

Cserkészlapok

Magyar Cserkész (Budapest), Magyar Cserkész (Garfield USA), Cserkész (Szeged), Vezetők Lapja (Budapest), Vezetők Lapja (Garfield, USA), Cserkészvezető és cserkészfiú, Fiatal Magyarság, Légy résen (Pécs), A Mi Lapunk (Losonc), Farkasüvöltés, Farkaskölyök, Cserkész világ (Ózd), Cserkészlányok Lapja, Táborkereszt, Tiszántúli Cserkész (Debrecen), Cserkészliliom (Polgárdi), Tábortűz (Pozsony), Verbőczy Diákélet, Egymásközt (Kiskunfélegyháza), Cserkészek, Előre, Dolgozó Magyarság, (a Fiatal Magyarság jogutóda), Magyar Kiscserkész, Cserkészfiúk, Cserkészvezető, Cserkész Újság (Hajdúböszörmény), Cserkészhíradó, Magyar Őrszem, Cserkész Apród, Cserkész Őrszem, Magyar Cserkészszövetség Sajtótájékoztatója (New York), Cserkészélet, Cserkészet, Cserkész Vágóhíd, Cserkészfiú, (Szombathely), Az Erő, Magyar Kultúra, (Kolozsvár), Levente, Magyar Szárnyak, Tábor, Katonás Nevelés.

Világi és egyházi folyóiratok, heti- és napilapok

Magyar Út, Friss Újság, Szegedi Új Nemzedék, Nemzeti Sport, Élet és Irodalom, Hivatalos Közlöny, Tiszatáj, Napjaink, Soproni Szemle, Századok, Kis Újság, Délmagyarország, Világosság, Köznevelés, Valóság, Szabad Nép, If-

júság, Igazság, Élet és Jövő, Nemzedék, Kossuth Népe, Úttörő Vezető, Pajtás, Esti Szabad Szó, Hazánk, Bács–Bodrog vármegye Hivatalos Lapja, Világ, Magyar Nemzet, Az Ébresztő, Ifjú Évek, Magyar Ifjúság, Ifjúság és Élet, Munkás Ifjú, Új Magyarság, Hír, Labda, Ébresztő, Huszadik Század, Egyetemi Lapok, Vadász- és Versenylapok, Orvosi Hetilap, Postakürt, Magyar Középiskola, Ifjúságunk, Alkotmány, Külügy-Hadügy, Tornaügy, Evangélikus Élet, Egyházi Lapok, Református Diákmozgalom, Protestáns Tanügyi Szemle, Religio.

Ifjúságtörténeti kiadványok

Fiatal Magyarság – Eszmék és elszánások. Budapest, 1930. Karácsony Sándor: Magyar Ifjúság. Budapest, 1946. Negyvennyolctól–Negyvennyolcig. A magyar ifjúság könyve. Budapest, 1948. Egységbe Ifjúság! Szerkesztette és a bevezetőt írta: Gál Lajos. Budapest, 1973. A haladó egyetemi ifjúság mozgalmai Magyarországon, 1918–1945. Budapest, 1978.

Kéziratok

Szőllősi István: A második forradalom (Adatok a magyar cserkészmozgalom megindulásának történetéhez), 1963. Szőllősi István: Beteg világunk (töredék), 1971. Major Dezső: A magyar cserkészet útjai, Budapest, 1971. Gergely Ferenc: A leventeintézmény története. Budapest, 1972. Gergely Ferenc: Szálasiék ifjúságpolitikai elgondolásainak fő vonásai. 1973. Cselih Ferenc: Mozaikkockák. Harrow, 1975. A magyar cserkészet múltja és jelene. Elmondja emlékezetből Akantisz Rezső cserkészcsapattiszt. London, 1975. Dr. Papp Gyula: A szövetségi cserkészmunka őstörténete. én. Kápolnai József: A magyar cserkészet krónikája. Budapest, én., Beszédes Lajos: A Magyar Erdei Iskola története. én., Kápolnai József: A cserkészet újjászületése (1945–1948). Dominik Gyula: A cserkészmozgalom története. én., Szabó Bendeguz: Cserkész pályafutásom. én.

Levéltári forráscsoportok

Országos Levéltár

A Magyar Cserkészszövetség (Mozgalom), a magyar cserkészet iratai (P. 1359).
A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium iratai (K. 592, 636, 507.)
Esztergomi prímási levéltár iratai (Filmtár).
Püspökkari konferenciák jegyzőkönyvei.
Külügyminisztérium politikai iratai (K. 64.).
Belügyminisztérium (K. 148., 149., 150., 775.).

Hadtörténelmi Levéltár

Honvédelmi Minisztérium (Elnöki) (A., B., 3/c., 6/k., 15. osztályok iratai).
Vezérkari Főnöke (Elnöki 1., 3. osztályok iratai). A leventeintézményre vonatkozó, együtt kezelt iratok. Az ún. Levente-dobozok.

Új Magyar Központi Levéltár

A Belügyminisztérium Egyesületi Főosztályának iratai.
A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium iratai.

Fővárosi Levéltár

Polgármesteri iratok. A VII. ügyosztály iratai. Főispáni bizalmas iratok.

Ráday Tudományos Gyűjtemény

A Dunamelléki Református Egyházkerület tanügyi iratai.
Az Egyetemes Konvent jegyzőkönyvei.
A Dunamelléki Református Egyházkerület közgyűlésének iratai.
Imre II. Sándor iratai.
Teleki László (1945–1947) iratai.

A Református Egyház Zsinati Levéltára

Diákmisszió iratai.
Tanügyi iratok (2/d.).
A Református Cserkészvezetők Munkaközösségének (Ichthys) iratai (35. fond).
Egyházközigazgatási iratok (A/2).

A Párttörténeti Intézet Archívuma

Baloldali összesítők.
KMP KV. Ifjúsági Titkárságának iratai.

Az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára

Fond/1., 7.

A Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Adattára

Szabó Bendeguz emlékei.

A Magyar Tudományos Akadémia Kézirattára

Teleki Pál és Sík Sándor levelei.

Magángyűjtemények

Kápolnai József Iratgyűjteménye. Ma már a személyes vonatkozású iratok kivételével az Országos Levéltárban.

Major Dezső Iratgyűjteménye. Dr. Márkus Miklós kezelésében. Szabó Bendeguz Visszaemlékezés-gyűjteménye.

dr. Márkus Miklós cserkészkiadványokból álló gyűjteménye.

Névmutató

Ady Endre *126–128, 298, 364, 368*
Ágotha Árpád *233*
Ajkay József *56, 223*
Alföldy József *237, 254–255*
Andrássy Mihály *157, 165*
Aradi Zsolt *120, 129*
Asztalos Miklós *79*
Baden-Powell, Robert Stephenson Smith *13–15, 18–20, 34, 50, 53, 85, 91, 93–94, 97, 126, 142, 146, 150, 152, 164, 166, 169, 229, 233, 263–264, 266, 268, 292, 363, 368, 374–375*
Balásfalvi Kiss Ferenc *246*
Balla Dezső *233, 242*
Balogh Edgár *126–128, 130*
Bán Béla *231*
Bárány István *196*
Bárczy István *23, 29*
Bárdos Lajos *103, 112, 324*
Barta Ferenc *351*
Bartha Károly *326*
Bartók Béla *112, 127, 298*
Bátori József *60, 67, 202, 231*
Béldy (Bruckner) Alajos *226, 255, 257, 259, 306, 321, 326, 333*
Beneš, Eduard *255*
(Vágújhelyi) Benes Pál *322*
Benkő István *79*
Béres Ferenc *301*
Bernadotte, Folke *365, 369*
Bethlen István *51, 82, 141, 156*
Bing Ede János *25, 215*
Bleyer Jakab *270*
Bodnár Gábor *355, 368–369*
Bodolay Géza *300*
Bokor Miksa *39, 43*
Boldizsár Iván *124, 174, 187, 220, 296, 298, 354*
Borsiczky Sándor *174, 187, 286*
Boysson, Guy de *362*
Buczkó Emil *97*
Burger (?) *41*
Burne, kardinális *89*
Buza János György *29*
Cassián atya l. Mattyasovszky Kasszián
Csáky Károly *133*
Csatay Lajos *332*
Csicsery-Rónay István *234*
Csík Ferenc *196*
Czakó Elemér *158*
Czoch József *250, 285*
Decleva Zoltán *177*
Dékány András *324*
Deménd (-Kleinelsel) Miklós *249, 253, 308–309, 339, 346*
Demjén Géza *23, 29*
Dénes Tibor *98*
Dobos László *31*
Dombos Fülöp *370*
Dominik Gyula *110*
Dorfmeister *265*
Dóró Gábor *345*
Dömény Lajos *37*
Eckhard Tibor *239*
Elekes Tamás *301*
Endre László *165*
Engels, Friedrich *295*
Erdei Ferenc *298*
Erdélyi Ferenc *368, 378*
Erdődy Péter *260*
Éry Emil *98, 178, 190, 210, 224, 232, 237, 244, 252, 259, 264, 268, 274, 276, 300, 308–309, 311–312, 321–324, 327, 342–343*
Faragó Ede *96–98, 102, 127, 130, 173, 186, 192–193, 204, 219–220, 224, 231, 233, 238, 253–255, 296*
Färber József *217, 349, 351–355, 359, 364, 366, 368, 372, 376*
Farkas Ferenc *56, 137, 170–174, 177–178, 222, 224, 229, 231–232, 235, 238, 246, 250–251, 254–255, 258–260, 281–282, 303, 321–323, 326–328, 336, 338–339, 342, 346, 380, 384*
Fáy István *259*
Fazekas József *41*
Fehér Géza *338*
Fichte, Johann Gottlieb *18*
Fodor Endre *222*
Fodor Ferenc *50*
Fodor Henrik *270*
Foerster, Friedrich Wilhelm *19, 63*
Gabona István *95*
Gabona Lajos *97*
Gacs atya *322–323*
Gácsér Imre *369*
Gál Lajos *349, 355, 373*
P. Galambos Ireneus *360, 364, 370*
Gerely Jolán *86–87, 90*
Gasparri bíboros *207*
Glattfelder Gyula *201*
Gerritsen Vilmos *87, 293*
Gömbös Gyula *47, 171–172, 177, 180–181, 326*

Gömbös Gyuláné *88*
Gusztáv Adolf *267, 327*
Győrffy István *298, 300*
Habsburg, Albrecht *54, 56, 88, 255*
Habsburg, Anna *87–88, 335*
Habsburg, József *54, 88*
Habsburg, Margit *335*
Habsburg, Ottó *264*
Halácsy Endre *41*
Hanauer Á. István *163*
Harangi László *96*
Haraszti Sándor *237*
Hefty Frigyes *108, 194*
Herbart, Johann Friedrich *19*
Hermann János *187, 189, 249*
Hitler (Schickelgruber), Adolf *148, 200, 202, 243, 266, 301, 311*
Hóman Bálint *58, 363*
Horthy István *260, 322–323*
Horthy Miklós *51, 54, 88, 151, 158–159, 162, 164, 167, 209, 245–247, 254, 257, 260, 263, 278, 289, 338*
Hubay Kálmán *239*
Hugenberger *148*
Humboldt, Wilhelm von *18*
Hunyadi János *278*
Illyés Gyula *129*
Imre Sándor *19*
Izsóf Alajos *22, 26*
Jancsó Miklós *301*
Jánosi Sándor *300–301, 348–349, 350–354, 358–359, 364, 366, 368, 371–372*
Jány Gusztáv *236*
Jaross Andor *272*
Kállay Miklós *337*
Kanitz István *20, 25, 342*
Kápolnai József *16, 37, 43, 99, 110, 354*
Karácsony Sándor *63, 79–80, 111, 127, 130, 298, 302, 341, 353–354, 359–360, 362, 364, 366–367, 369, 371–372*
Karafiáth Jenő *133–134*
Karafiáth Ernő *222, 224*
Károlyi Gyula *297*
Károlyi Mihály *369*
Kautzky, Karl *295*
Kavin Ferenc *178*
Kelen Béla *378*
Kemény Adél *210*
Kemény Ferenc *30, 210*
Kerékgyártó Árpád *30*
Keresztes-Fischer Ferenc *233*
Khuen-Héderváry Károly *50–51, 152, 180, 260*
Kipling, Rudyard *93–94, 98*
Klebersberg Kunó *51, 58, 60, 133*
Koczogh András *20*
Kodály Zoltán *112, 127, 298*
Kolozsváry Béla *197–198, 230–231, 236, 242–243, 245, 250–252, 263–265, 267, 275, 278, 282, 284–285, 294, 299, 305, 308, 314*
Kontra György *373*
Kónya István *78*
Kósa László *124*
Kosch Béla *160–161, 165, 180, 245*
Koszterzitz József (Koszter atya) *57, 97, 113, 120, 123, 154, 204, 219, 245, 254, 257–258, 285, 322, 337, 340*
Kovács Imre *298*
Králik László *20*
Krassói Ferenc *353*
Kristó Nagy István *300–301*
Krywald Ottó *88, 209, 234*
Lajos Árpád *300*
László Bencsik Sándor *301*
Lauterbacher, Hans *265*
Lax A. Salvator *41*
Lindenmayer Antónia *87–88, 91, 162, 209, 289, 347*
Lovass-Nagy István *221, 223–224*
Mailáth Gusztáv Károly *185*
Major Dezső *11, 49, 161, 170–171, 173, 177–178, 210, 216, 219, 224, 226, 232, 237, 239, 241–242, 286, 352*
Málnási Ödön *241–242*
Márai György *206*
Marcell Mihály *178, 255*
Márkus Miklós *41*
Markusovszky Lajos *11*
Márton Lajos *16, 22, 283*
Martin, Huber S. *143*
Marty gróf *267*
Marx, Karl *295*
Masaryk, Tomaš Garrigue *126*
Matheovits Ferenc *160*
Mátrai Guidó *30*
Mattyasovszky Kasszián *97, 99*
Mecsér András *233, 243*
Megyercsy Béla *20–22, 26–27*
Mihalovics Zsigmond *211, 322*
Mindszenty József *355, 359, 363*
Molnár Ferenc *32*
Molnár Frigyes *66, 178, 183, 224–225, 308, 312*
Móricz Zsigmond *126–127, 298, 302*
Morvay Győző *41, 43*
Morvay Péter *204, 298–301*

Mölders kapitány *278*
Mussolini, Benito *124, 145, 266, 268*
Nagel Edgár *342, 354*
Nagy László *19*
Nagyiványi Antal *178*
Németh László *300*
Nonn György *369, 373*
Ormos Zsigmond *312*
Ortutay Gyula *298*
Östör József *190*
Palló Imre *312*
Papp Antal *15, 162, 165, 171, 173–175, 177, 194, 205, 222, 231, 234, 238, 240–243, 246, 248, 251, 253–254, 258–262, 264–266, 268, 275, 308, 312, 315, 320, 322–323*
Papp Gyula *26–27, 37, 305*
Petőfi Sándor *99*
Pintér Jenő *209*
Pintér László *220*
Pius, XI. *89*
Polgár Géza *308, 313, 320*
Porzsolt Kálmán *89*
Proff Kocsárdné *89*
Prohászka Ottokár *12*
Ráczkevey Sándor *231, 306*
Radványi Kálmán *22*
Rajk László *357, 359, 376*
Rákóczi Ferenc II. *200*
Rákosi Mátyás *366, 371, 378*
Ravasz Árpád *12, 52, 223*
Ravasz László *87, 212, 303–304, 340–341*
Révai József *287*
Rothermere *152, 154, 155*
Rotter Lajos *108, 110, 194, 196*
Rousseau, Jean-Jacques *63*
Sándor Dénes *305*
Sándorfi Gyula *352, 356*
Sármay Károly *241–243*
Sárosi Bálint *301*
Scherer Péter Pál *297*
Schiller, Friedrich *18*
Schirach, Baldur von *244*
Schrank Endre *37*
Schrer Lajos *143*
Sebess József *143*
Sebő István *40*
Semsey Aladár *231*
Serédi Jusztinián *207*
Sík Sándor *19, 23, 26, 29, 37, 50, 52, 61–63, 76, 86–87, 101, 103–105, 128, 130, 132, 140, 151, 156, 188, 218, 222, 232, 237–238, 312, 353–354, 359–361, 370–371, 383–384*
Sípos Gyula *357*
Soltész Dezső *254*
Solymossy (Sztangilovics) Ulászló *137, 165, 217, 231, 321*
Sólyom Jenő *190*
Sommer László *320*
Sónyi Hugó *270*
Spencer, Herbert *19*
Stéberl András *161*
Steff Tibor *108, 194*
Straub Imre *266*
Strumill *267*
Surányi László *363, 368, 375, 378*
Szabó Dezső *126, 128, 298*
Szabó Gyula *234*
Szabó Zoltán *187, 220, 296, 298*
Szabolcsi Miklós *379*
Szálasi Ferenc *239–243, 249, 346–347*
Szávai Nándor *379*
Széchenyi Lajos *239*
Széchy András *352–353*
Szecsei József *221, 223–224*
Szecskó László *160*
Szekfü Gyula *187*
Szendrő István *352*
Szendrő Sándor *379*
Szendy Károly *208–209, 289*
Szilassy Aladár *20–22, 125*
Szinyei-Merse Jenő *190*
Szívós Donáth *322*
Sztálin (Dzsugasvili), Joszif Visszárionovics *123, 200*
Sztrilich Pál *285, 299, 324*
Szurmay Tibor *230, 236*
Tábori Pál *15, 206*
Tankó Béla *79*
Tárczay Felicides Román *315*
Tass József *23, 29*
Teleki Géza *349, 351, 354–355, 365*
Teleki László *352, 365*
Teleki Pál *50–53, 56, 61, 75, 101, 103–105, 124, 128–129, 131, 144, 152–153, 156, 158–159, 161–164, 168–171, 175–176, 178–179, 191–192, 205, 221–222, 232–238, 241–262, 264–266, 268, 270–271, 275–277, 279, 285, 294, 296, 298–299, 302, 306, 311–312, 315, 320–324, 328, 337, 345, 382–383*
Temesy (Hermann) Győző *97–98, 128, 144, 151, 154, 184, 206, 217, 231, 259, 285, 293*
Tildy Zoltán *79, 362, 365*
Tilkovszky Lóránt *253, 256*

Tornya (?) *82*
Török Béla *256*
Ulbricht Hugó *195, 254*
Vass József *58, 86*
Velősy Béla *315, 342*
Velősy Elek *172–174, 305, 315, 330*
Veres Péter *362, 365–367*
Victor János 21
Vidor Pál *309*
Vidovszky Kálmán *204*
Virágh István *313*
Virágvölgyi Béla *300*
Vizsoly Ákos *21*
Vizsoly Gusztáv *21*
Weis Manfréd *260*
Weisz István *221*
Wellmann *270*
West *267*
Wilson, Samuel Herbert ezredes *365, 369*
Witz Béla *12, 52, 56, 76, 82, 92, 171, 175, 177, 207–208, 213, 254, 257, 322–323, 340*
Zelenka Ferenc *239*
Zimmerman Rózsi *210*
Zrínyi Miklós *321*
Zsemberi Béla *239*

Friedrich Nietzsche: Im-így szóla Zarathustra

A „minden érték átértékelése", az „ugyanannak örök visszatérése", vagy az „emberebb ember" fogalmának zenei ihletettségű poémája Nietzsche főműve, a Zarathustra. A címadó a perzsa párszi vallás megalapítója. Ő látta meg először a dolgok lényegét a jó és rossz dualizmusában, ő találta ki a morált, amelyhez perzsa erények kellettek: igazat mondani, és jól célozni a nyílvesszővel. A német nyelv egyik legnagyobb stilisztikájának remekét, amelyből szállóigék, bölcsességek sokaságát ismerjük, nyolcvan év után – Wildner Ödön fordításának reprint kiadásában – a Göncöl Kiadó jelentette meg. Cím: 1032 Bécsi út 171.

Ára: 200,– Ft

Gerő András: Sorsdöntések

Az ismert történész dokumentumválogatásában először hozza nyilvánosságra a Kiegyezés (1867), a Trianoni Béke (1920) és a Párizsi Békeszerződés (1947) teljes szövegét. A szerző e három – a magyar történelmet meghatározó – dokumentum közzétételével szándékozik eloszlatni a nagy sorsfordulóinkhoz fűződő tévképzeteket. A három évszámhoz kapcsolódva, a történelmi folyamatosság menetében megelevenedik csaknem száz esztendő magyar története. A dokumentumok mellett ott olvashatjuk a parlamenti hozzászólásokat, ez különösen a Kiegyezés esetén fontos. A Trianoni Béke és a Párizsi Békeszerződés körülményeiről, azok társadalmi-történeti hátteréről – hiteles és objektív tényeket közölve – a korabeli sajtóvisszhang tudósítja olvasóit. A történelmi folyamat megértéséhez, reális megítéléséhez nélkülözhetetlen e dokumentumok ismerete, amely elősegíti a nemzeti túlzás vagy önleértékelés csapdáinak elkerülését, s ezzel lehetővé teszi a józan nemzeti önérzet kibontakozását. A könyvet szervesen egészíti ki a gazdag illusztráció (korabeli képek, színes térképek) és dokumentumanyag. Várható megjelenés: 1989. Könyvhét

Tervezett ár: 300,– Ft

Illés György: Szerelmek könyve

Az ismert kultúrtörténész az ifjúságnak szóló várak, könyvtárak, híres emberek és történelmi személyiségek életét bemutató könyvei után, most irodalomtörténeti kutatásait foglalja össze. A szerelmek könyve a fiataloknak szól, de nemcsak ifjúságunk okulhat belőle, hanem irodalomértő és a magyar irodalmat kedvelő olvasók is haszonnal forgathatják. Illés György a legismertebb és legolvasottabb 16 magyar író életét mutatja be az eddig megszokottól eltérő módon – az érzelem oldaláról. Az olvasó választ kap arra a kérdésre, hogyan befolyásolta a szerelem, a múzsa jelenléte, az érzelmi háttér, a családi környezet irodalmi nagyjaink alkotó életútját, s megtudhatja azt, hogy milyen esemény vagy vonzalom áll egy halhatatlan mű születése mögött. A kötetben többek között elénk lépnek Balassi, Berzsenyi, Csokonai, Vörösmarty, Petőfi, Jókai, Vajda János, Ady, Mikszáth és Juhász Gyula múzsái, olvashatjuk szerelmük történetét, s tanúi lehetünk a „tankönyvbe került" művek keletkezési körülményeinek. A munkát gazdag dokumentumanyag egészíti ki, korabeli képek, metszetek, életrajzi fotók, színes dokumentumok teszik hitelessé. Lapjain megelevenedik a korabeli divat, erkölcs, szokások és udvarlási módok.

Várható megjelenés: 1989. Könyvhét

Tervezett ár: 70,– Ft

Közelebb a csillagokhoz!

Ebben segítenek a Göncöl Társaság új csillagászati számítógépprogramjai:

HÁZI PLANETÁRIUM I–II

I. Csillagképek

28 programból álló programcsomag, amely bemutatja a hazánkból látható csillagképeket, csillaghalmazokat és ködöket. Összesítő térképet és tesztet is tartalmaz. Commodore 16 és Commodore + 4 gépeken futtatható.

Ára: **500 Ft kazettán · 630 Ft diszketten**

II. Forgó csillagok

2 programból álló programcsomag + ZOOM! A csillagos ég alatt utazhat számítógépe segítségével városról városra. A program kirajzolja az Ön által kért helyen és időpontban éppen látható csillagképeket, kinagyítja a látható éjterületet. Commodore + 4 gépen futtatható.

Ára: **440 Ft kazettán · 560 Ft diszketten**

A programok jól kiegészítik egymást, de külön-külön is maradandó élményt nyújtanak, bővítik az Ön és gyermekei ismeretét. Hasznos segédanyagnak bizonyulnak a földrajz és a fizika tanulásához is.

A két kazetta együttes, kedvezményes ára: **900 Ft**

A két diszkett együttes, kedvezményes ára: **1100,– Ft**

Megrendelhető: Göncöl Kiadó 1032 Bécsi út 171.

JUHÁSZ TIBOR: CSILLAGÁSZ ABC

A neves csillagász a csillagászat iránt érdeklődőket látja el alapvető ismeretekkel könyvében. A csillagos eget megismerni kívánó olvasó így tájékozódhat a csillagképek között, megismerheti az égitesteket, jártasságot szerezhet a legegyszerűbb, Ofotértnál is beszerezhető csillagászati eszközök használatában. A kötet gazdag illusztrációs anyagot tartalmaz, az igényes kivitelű rajzok, fotók, táblázatok és csillagtérképek mellett itt lát először napvilágot az első, teljes egészében magyar készítésű csillagképatlasz. A kötettervet, rajzokat és a térképeket Füleky Adrienn készítette. Várható megjelenése: 1989. Könyvhét

Ára: 99,– Ft

KISZEL VILMOS – VARGA ÁGNES: CSILLAGMESÉK

Olyan mesekönyv készült, amely izgalmasan, olvasmányosan, játszva tanítja a gyerekeket, felnőtteket egyaránt a csillagos égbolt megismerésére. Egyszerre közvetít ókori műveltséget, természettudományi megfigyeléseket és vágyat a megismerésre. A könyv segítségével évszakonként járjuk be szemünkkel a csillagos égboltot és ismerjük meg a hullócsillag, a Tejút, a Göncölszekér, az Androméda galaxis, az Orion, az állatövek és egy sor csillagkép fogalmát, a görög mitológia alakjait. A kiadvány főszereplői egy kisfiú és az édesapja. A gyermek rácsodálkozik az égre és kérdez. A válaszok során a csillagok csodaszép csillagképekké állnak össze és meg is elevenednek. A csillagászati ismeretek összeszövődnek a csillagképekhez kapcsolódó legendákkal. A füzet közepén egy pontos csillagtérképet találunk, aminek használatával könnyen eligazodhatunk a csillagos égen. Megrendelhető: Göncöl Társaság 1032 Bécsi út 171.

Ára: 68,– Ft

Eredeti Rejtő-füzetek a harmincas évek „Nagyvárosi regények" sorozatból!

Vissza a pokolba! Drótnélküli gyilkosság
Az ellopott század

Különleges kalandok – különleges helyszíneken, valódi rejtői fordulatokkal, ízekkel. A füzetek

ára: 28 Ft

Megrendelhetők: Göncöl Kiadó 1032 Bécsi út 171.

Rätsel Heft

Németnyelvű rejtvényfüzet a nyelvet tanulók, gyakorlók és turisták számára.

Ára: 68 Ft

Megrendelhető: Göncöl Kiadó 1032 Bécsi út 171.

Innováció és vállalkozás

Eljuthatunk az élvonalba?

Időszerű gondolatok az innováció társadalmi és gazdasági feltételrendszeréről, az innovációs parkok jelentéséről. Az összeállítás ifj. Marosán György, Szamos Miklós, Bonyhádi Elek, Szántó Borisz, Varga István, Siklaky István és mások véleményét adja közre.

Ára: 57 Ft

Megrendelhető: Göncöl Kiadó 1032 Bécsi út 171.

Babaruhák 1 éves kortól 4 éves korig
Bébiruhák 50-től 86-os méretig

A füzetek tanácsai alapján bárki elsajátíthatja az otthoni baba- és bébiruha készítés megannyi fortélyát. Néhány órás fantáziát igénylő munkával az édesanya felöltöztetheti gyermekét, illetve a nagymama az unokáját. A gyakorlatban kipróbált *szabásminták,* rajzok és leírások segítenek eligazodni a munkálkodásban. A házilag készített ruhácskák olcsó anyagokból, könnyen beszerezhető kellékekből gazdaságosan állítja össze gyermekünk ruhatárát. Egy füzet

ára: 34 Ft

Megrendelhető: Göncöl Kiadó Bécsi út 171.

Szepes Mária:

VARÁZSTÜKÖR

A nagysikerű Vörös oroszlán szerzője ma is a legolvasottabb írók egyike Magyarországon. A Varázstükör „misztikus történelmi regény", vagy ahogy a nemrég megjelent német kiadvány is nevezi „ezoterikus regény". Cselekménye két távoli pólus – a könyörtelen történelmi realitás és az ember számára megfoghatatlannak tűnő csoda világa – közt terem mágikus összefüggés. A regény a szemtanú hiteles beszámolója a hitleri téboly időszakáról, a háborúról, az ostromról, de ugyanakkor tudósít egy másik, titokzatos világegyetemről, amely azokhoz az emberekhez szól, akik nem érzik jól magukat a valóságban, de a „miértet" képtelenek tudatosítani. Így egyszerre játszódik le előttünk a történelem, a hétköznapok világa, s vele egyidőben olvassuk a mesét, amely elvezet a „misztikus szférába". Oda, ahol valaha Isten lakozott. Így az olvasó szinte beavatást nyer egy másik régióba, amely az ujjászületésben, a karmában, a lélek képzeletvilágában keresendő.

Ára: 70,– Ft

Mohás Lívia – Szabó Éva Rebeka:

SZÍNES VILÁG

A Hajnal, a Nappal és a többiek

Sajátos, hézagpótló sorozat indult útjára ezzel a színes füzettel, ismeretterjesztés óvodáskorúak számára. Mohás Lívia, a jól ismert pszichológus és író, ezúttal a napszakok váltakozásaiban segít eligazodni szülőknek, óvodásoknak. Mondanivalóját, kedves mesébe ágyazza úgy, hogy a kisgyermekek számára megadja a felfedezés, az „ezt én is tudom" élményét is.

Ára: 27,– Ft

Az óra

A sorozat második kötete az óra javításával ismertet meg, bemutatva kapcsolatát a napszakok változásával. A két állandó szereplő itt is megjelenik: a kislány, aki kérdez és ismerkedik a világgal, mint bármely óvodás, és Albert (Einstein), aki nem csupán magyaráz, hanem segít az Óriáskígyó gyomrába került vekkeróra visszaszerzésében, majd megjavításában.

Ára: 27,– Ft

Rendelje meg Ön is a Göncöl Kiadó könyveit, kiadványait!

Friedrich Nietzsche: Im-így szóla Zarathustra	200,– Ft
Gerő András: Sorsdöntések	kb. 300,– Ft
Illés György: Szerelmek könyve	kb. 70,– Ft
Csillagképek	kazettán 500,– Ft
	diszketten 630,– Ft
Forgó csillagok	kazettán 440,– Ft
	diszketten 560,– Ft
	együtt kazettán 900,– Ft
	együtt diszketten 1100,– Ft
Juhász Tibor: Csillagász ABC	99,– Ft
Kiszel Vilmos – Varga Ágnes: Csillagmesék	68,– Ft
Rejtő Jenő: Vissza a pokolba!	28,– Ft
Rejtő Jenő: Drótnélküli gyilkosság	28,– Ft
Rejtő Jenő: Az ellopott század	28,– Ft
Rätsel Heft	68,– Ft
Innováció és vállalkozás	57,– Ft
Babaruhák	34,– Ft
Bébiruhák	34,– Ft
Szepes Mária: Varázstükör	70,– Ft
Mohás Lívia – Szabó Éva: A Hajnal, a Nappal...	27,– Ft
Mohás Lívia – Szabó Éva: Az óra	27,– Ft

Megrendelhető külön-külön és együttesen is utánvéttel. Kérjük, megrendeléseiben tüntesse fel a megrendelt mű címét, árát, az igényelt példányszámot, valamint az Ön nevét, pontos lakcímét, irányítószámát. A megrendeléseket a készletek erejéig, a beérkezett sorrendben teljesítjük.

Cím: Göncöl Kiadó 1032 Bécsi út 171.